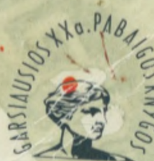
Greis

margaret atwood

Greis

margaret atwood

Iš anglų kalbos vertė
Valdas V. Petrauskas

Vilnius

UDK 820(71)-3
At58

Margaret Atwood
ALIAS GRACE.
Toronto, McClelland &
Stewart Inc., 1996

Knygos vertimą parėmė

Kanados menų taryba ir
Kanados užsienio reikalų ir tarptautinės prekybos ministerija

The Canada Council
AND
the Department of Foreign Affairs and International Trade Canada

V.V. Petrauskas – Lietuvos rašytojų sąjungos ir
Kanados literatūros vertėjų asociacijos narys

ISBN 9986-16-119-3

Skiriu Graeme'ui ir Jess

Nors ir kas būtų atsitikę per tuos metus,
Dievas žino, kad sakau tiesą, tvirtindamas, jog tu meluoji.

– William Morris,
„Gueneverės gynimas“

Aš neteistina.

– Emily Dickinson,
Laiškai

Negaliu jums pasakyti, kas yra šviesa, bet galiu pasakyti, kas nėra šviesa... Kokia šviesos priežastis? Kas yra šviesa?

– Eugene Marais,
Baltosios skruzdės siela

Turinys

I. Nelygus kraštas 11

II. Duobėtas kelias 17

III. Katė kertėje 27

IV. Jaunuolio užgaidas 55

V. Sukulti indai 111

VI. Slaptas stalčius 157

VII. Statinių tvora 211

VIII. Lapė ir žąsys 267

IX. Širdys ir skrandžiai 323

X. Ežero dama 371

XI. Griūvantys medžiai 393

XII. Saliamono šventykla 417

XIII. Pandoros skrynia 445

XIV. Laiškas X 473

XV. Rojaus medis 497

I.

NELYGUS KRAŠTAS

Mano lankymosi metu Pataisos namuose buvo tik keturiasdešimt moterų. Tai daug sako apie pranašesnį silpnosios lyties dorovinį auklėjimą. Lankydamasi jų skyriuje, turėjau svarbiausią tikslą pamatyti pagarsėjusią žmogžudę Greis Marks, apie kurią buvau nemažai sužinojusi ne tik iš spaudos, bet ir iš džentelmeno, gynusio ją per teismą ir savo išmania gynyba išgelbėjusio nuo kartuvių, kuriose jos niekingas bendrininkas baigė savo nusikalstamą gyvenimą.

– SUSANNA MOODIE,
Gyvenimas Degimuose, 1853

Ateik pasižiūrėti
tikrų gėlių
šiame sielvarto pasaulyje.

– BASHŌ

1.

Žvirgždynėje auga bijūnai. Jie kalasi pro pilkus akmenukus, pumpurais tiria orą kaip sraigės antenomis, tada pučiasi ir skleidžia vešlius tamsiai raudonus žiedus, spindinčius ir blizgančius kaip atlasas. Paskiau vainiklapiai skečiasi ir byra žemėn.

Prieš pat nubyrėdami, jie atrodo tokie pat kaip bijūnai pono Kinero darželyje priešais namą tą pirmąją dieną, tik anie buvo balti. Nensi juos skynė. Ji vilkėjo rausvomis rožėmis išmarginta blankia suknele su trim eilėmis raukčių ir buvo su šiaudiniu gobtuvu, dengiančiu veidą. Gėlėms dėti nešėsi plokščią pintinę ir tūpčiojo kaip dama, visu liemeniu laikydamasi tiesiai. Išgirdusi mus, atsisuko ir lyg išsigandusi griebėsi už kaklo.

Einu palenkusi galvą, palengva, koja kojon su kitomis, nudelbusi akis, – nė žodžio netardamos, poromis vaikščiojame ratu po kiemą, aptvertą aukšta akmenine siena. Rankas laikau susinėrusi priekyje, jos suskirdusios, krumpliai paraudę. Nebepamenu, kada jos atrodė kitaip. Kurpių galai šmėkščioja išnerdami iš po sijono krašto, žydras baltas, žydras baltas, po padais gurgžda takelio žvirgždas. Kaip gyva niekada nesu turėjusi tokių kurpių, kurios būtų taip tikusios.

Dabar vienas tūkstantis aštuoni šimtai penkiasdešimt pirmieji. Netrukus man sueis dvidešimt ketveri. Šičia buvau uždaryta šešiolikos. Esu pavyzdinė kalinė ir nesudarau jokių rūpesčių. Bent taip sako kalėjimo viršininko žmona, kaip esu nusiklausiusi. Nusiklausyti turiu talentą. Jei būsiu pakankamai gera ir pakankamai rami, gal jie pagaliau mane paleis, bet ne taip jau lengva būti ramiai ir

gerai, kaip nelengva laikytis įsikibus tilto atbrailos, kai esi jau persivertęs per kraštą: atrodo, jog nejudi, stačiai kabai, ir tiek, tačiau tai atima visas jėgas.

Akies krašteliu žvilgčioju į bijūnus. Žinau, kad jų čia neturėtų būti: dabar balandis, o balandį bijūnai nežydi. Štai dar trys nauji bijūnai, tiesiai prieš mane, išdygę stačiai ant tako. Vogčiomis ištiesiu ranką ir paliečiu. Gėlė tokia sausa, jog sumetu, kad ji skudurinė.

Ir tuomet priešais matau Nensi, suklupusią ant kelių, ant veido užkritusiais plaukais ir krauju srūvančia kakta. Ant jos kaklo melsvais juodgrūdžių žiedais išmarginta balta kartūninė skarelė, mano skarelė. Ji kelia galvą, tiesia į mane rankas, melsdama malonės; jos ausyse matau auksinius auskariukus, kurių jai kitados pavydėjau, bet daugiau jų nebepavydžiu, Nensi gali juos pasilaikyti, nes dabar bus kitaip, dabar aš pulsiu jai į pagalbą, pakelsiu ją nuo žemės ir sijono kraštu nušluostysiu kraują, nuplėšiu tvarstį nuo apatinio sijono ir bus taip, lyg ir nieko nebūtų atsitikę. Popiet ponas Kineras parvažiuos namo, sustos kieme, ir Makdermotas nuves arklį, o ponas Kineras ateis į svetainę, aš išvirsiu jam kavos, ir Nensi ją nuneš jam ant padėklo, kaip ji mėgsta tai daryti, ir jis pasakys: kokia gardi kava; o vėlai vakare sode skraidys jonvabaliai, ir, šviečiant lempai, grieš muzika. Džeimis Volšas. Berniukas su fleita.

Aš jau beveik prie pat Nensi, ten, kur ji parklupusi. Bet aš nespartinu žingsnių, nebėgu, einu palengva, koja kojon su kitomis; ir tuomet Nensi nusišypso vien lūpomis, pro užkritusius plaukus nematyti krauju pasruvusių akių, ir staiga ji išsisklaido spalvotais lopais, ir akmenis nukloja raudoni skuduriniai žiedlapiai.

Delnais užsidengiu akis, nes staiga pasidaro tamsu, ir, užstodamas laiptus aukštyn, išdygsta vyriškis su žvake rankoje, aplink mane rūsio sienos, ir aš susivokiu, jog niekada iš ten nebeištrūksiu.

Štai ką pasakojau daktarui Džordanui, kai priėjome tą istorijos dalį.

II.

DUOBĖTAS KELIAS

Antradienį, maždaug dešimt minučių po dvyliktos, naujajame Toronto miesto kalėjime Džeimsui Makdermotui, pono Kinero žudikui, įvykdytas mirties nuosprendis. Galybė žmonių, vyrų, moterų ir vaikų, suplūdę nekantriai laukė, trokšdami savo akimis pamatyti nuodėmingo kraštiečio paskutines grumtynių akimirkas. Kokių jausmų vedamos tos moterys per purvą ir lietų būriais plaukė pažiūrėti šiurpaus reginio, to mes nesužinosime. Drįstame pareikšti nuomonę, jog tie jausmai nebuvo nei itin *švelnūs*, nei *subtilūs*. Tą baisingą akimirką niekingas piktadarys laikėsi lygiai taip pat šaltakraujiškai ir drąsiai, kaip elgėsi nuo pat suėmimo.

– TORONTO MIRROR,
1843 m. lapkričio 23 diena

Nusižengimas	Bausmė
Juokimasis ir kalbėjimas	6 kirčiai devynuodegiu bizūnu
Kalbėjimas skalbykloje	6 kirčiai žaliaminės odos diržu
Grasinimas kaliniui nusukti sprandą	24 kirčiai devynuodegiu bizūnu
Kalbėjimas prižiūrėtojui apie tai, kas neturi nieko bendra su darbu	6 kirčiai devynuodegiu bizūnu
Skundimasis daviniu, sargui liepus atsisėsti ir sėdėti	6 kirčiai žaliaminės odos diržu; duonos ir vandens režimas
Dairymasis ir nedėmesingumas prie stalo per pusryčius	duonos ir vandens režimas
Ėjimas išvietėn darbo metu, ten esant kitam kaliniui	36 valandos belangėje, duonos ir vandens režimas

– BAUSMIŲ KNYGA,
Kingstono pataisos namai, 1843

Greis Marks, apsišaukusi Meri Vitni; Džeimsas Makdermotas

Teismo salėje. Kaltinami nužudę poną Tomą Kinerą ir ponią Nensi Montgomeri.

2.

TOMO KINERO, ESKVAIRO,
IR JO ŪKVEDĖS NENSI MONTGOMERI
NUŽUDYMAS RIČMOND HILE
BEI GREIS MARKS IR DŽEIMSO MAKDERMOTO TEISMAS
IR DŽEIMSO MAKDERMOTO PAKORIMAS
NAUJAJAME TORONTO KALĖJIME, 1843 m. LAPKRIČIO 21 diena

Ėjo šešioliktus Greis Marks,
Pas Tomą Kinerą tarnavo,
Makdermotas arklidėj dirbo,
Kaip Greis tame dvare bernavo.

Kineras džentelmenas buvo
Ir nestokojo pinigų,
Su savo ūkvede mylėjos,
Nensi Montgomeri vardu.

Mieloji Nensi, neliūdėki,
Važiuoju miestan kuo anksčiausiai,
Rytoj tau iš Toronto banko
Aš pinigų parvešiu gausiai.

O Nensi ne dama kilminga
Ir juo labiau ne karalienė,
Bet atlasais, šilkais dabinas,
Kokių nedėvi nė grafienės.

O Nensi ne dama kilminga,
Bet vergės vietoj mane laiko,
Ilgai šioj žemėj netesėsiu,
Nes dirbti jai turiu be saiko.

Mylėjo Greis doruoju Tomą,
Makdermotas mylėjo Greis,
Ir meilė ta, sakau jums tiesą,
Užtrauks nelaimę jiems visiems.

O Greis, meldžiu, mane mylėki,
Mylėti negaliu, oi ne,
Pirma tu Nensi nužudyki,
Įrodyk, jog myli mane.

Kirviu gražuolei Nensi smogė,
Per galvą trenkė iš peties,
Nuvilko ją prie rūsio durų,
Nuleido laiptais be širdies.

Makdermotai, meldžiu malonės,
Maldavo ji, tik nežudyk,
Pasigailėk, Greis Marks, maldavo,
Suknias tau atiduosiu tris.

Ne dėl savęs meldžiu malonės
nei dėl vaikelio, kuris gims, –
dėl Tomo Kinero mieliausio
Norėčiau saulę dar išvyst.

Makdermotas į plaukus kibo,
Už kaklo griebė Greis nagais,
Galvažudžiais žiauriais pavirtę,
Pasmaugė Nensi mirtinai.

Ką padariau, kaip nusidėjau,
Bijau įkliūti kad kokios!
Turėsim Kinerą nudėti,
Kad neprikištume galvos.

Oi ne, meldžiu tave, maldauju,
Nedrįski pono nugaluot!
Jis mirs, ir tądien, kaip prisiekei,
Tu man turėsi atsiduot.

Namo parjoja Tomas Kineras,
Virtuvėj, vidury aslos,
Makdermotas širdin jam šauna,
Susmunka Kineras kraujuos.

Prekeivis į namus atėjo,
Suknelę pirkit iš manęs;
Prekeivi, eik, iš kur atėjęs,
Turiu suknelių kiek gana.

Atėjo mėsininkas drūtas,
Mėsos pirkimo mat diena;
Eik, mėsininke, iš kur atėjęs,
Šviežienos turim kiek gana!

Sidabrą Kinero jie kraunas,
Prikrauna aukso aklinai,
Pavogę arklį ir vežimą,
Torontan darda skubinai.

Vidur nakties jie į Torontą
Greit atlekia, į Valstijas
Per Ežerą jie neša kailį,
Pabėgti tikis, bet deja!

Makdermotui už rankos ima,
Praradus sąžinę ir gėdą,
Ir, apsišaukus Meri Vitni,
Ji smuklėn Levistono rieda.

Rūsy lavonus rado žmonės,
Jos veidas juodas kaip anglis,
Ji tyso po loviu pavožta,
Jis aukštielninkas begulįs.

Nusamdęs laivą, leidos vytis
Antstolis Kingsmilas bėglius
Ir atplaukė į Levistoną,
Per ežerą akies moju.

Jie valandas šešias miegojo,
Gal ir daugiau, o gal tik tris,
Bet smuklėn antstolis atėjo
Ir pabeldė į jų duris.

Kas čia? atsiliepė gražuolė,
Ko tamstai reikia, paklausyk?
Jūs Tomą Kinerą nužudėt,
Nensi Montgomeri susyk.

Greis Marks suole kaltinamųjų
Meluoja viską per akis.
Aš nemačiau, kas ją pasmaugė,
Kaip jį nušovė – paslaptis.

Jis privertė mane važiuoti,
Grasino, kad nušaus – aiman! –
Pistoletu, jeigu išduosiu,
Nusiųs tiesiogiai pragaran.

Makdermotas prieš teismą stoja,
Aš nenorėjau jų žudyt,
Greis Marks niekšingai suvedžiojo,
Prikalbino juos paguldyt.

Ateina liudyt Džeimis Volšas,
Prisiekia tiesą vien kalbėt;
Šiurpu Nensi kyku dabintis
Ir Nensi suknele vilkėt!

Makdermotui kilpa ant kaklo,
Mirtis kvietimo jo neklausia,
Kalėjime Greis uždaryta,
Lig šiol kankinas ten tikriausiai.

Dvi valandas kabojo kūnas,
Paskui nutraukė jį kabliu,
Nuvežę į universitetą,
Supjaustė į gabalėlius.

Ant Nensi kapo augo rožė,
Ant Kinero vynuogienojas,
Jie stiebės, linko viens prie kito,
Kol pagaliau susivyniojo.

Metų metus kalės Greis Marks
Lig paskutinės valandos,
Už žmogžudystę nubausta,
Kingstono pataisos namuos.

Jei nuodėmių gailėsis Marks
Ir nuoširdžiausiai atgailos,
Kai pagaliau mirtis ateis,
Prieš Atpirkėjo sostą stos.

Prieš Atpirkėjo sostą stos.
Neslėgs jos nuodėmių našta,
Nuo rankų kraują jai nuplaus,
Kaip sniegas bus baltai balta.

Kaip sniegas bus baltai balta,
Dangų pelnys jinai
Ir rojuj pagaliau gyvens,
Palaimoj amžinoj.

III.

KATĖ KERTĖJE

Tai gležna ir grakšti vidutinio ūgio moteris beviltiško liūdesio užlietu veidu, į kurį skaudu žiūrėti. Ji šviesaus gymio, kadaise, ko gero, žydėte žydėjo, bet nublanko nuo beviltiško sielvarto. Jos akys skaisčiai mėlynos, plaukai tamsiai rudi, o veidas būtų gražus, jei ne tas atsikišęs riestas smakras, paprastai teikiantis daugumai žmonių, turinčių šią veido kliautį, klastingą ir nuožmią išraišką.

Greis Marks žvilgčioja į jus šnairai, iš padilbų; jos akys niekad nesusiduria su jūsų žvilgsniu, ir slapčia dėbtelėjusi į jus, kaip paprastai nuneria akis į žemę. Iš pažiūros ji atrodo aukštesnio luomo, nei yra iš tikrųjų...

– Susanna Moodie,
Gyvenimas Degimuose, 1853

Kalinė pakėlė galvą; veidas buvo toks švelnus ir romus
Kaip marmurinės šventosios ar miegančio kūdikio;
Buvo jis toks švelnus ir romus, toks gražus, toks mielas,
Jog negalėjo sielvartas jo nei išvagoti, nei aptemdyti!

Kalinė pakėlė ranką ir palietė savo kaktą;
„Aš nubausta, – pasakė ji, – ir dabar kenčiu;
Bejėgės jūsų grotos ir grandinės, kad ir kokios tvirtos:
Nors ir iš plieno būtų jos nulietos, ilgai manęs čia nelaikytų.“

– Emily Brontë,
„Kalinė“, 1845

3.

1859 m.

Sėdžiu tamsiai raudono aksomo minkštasuoly kalėjimo viršininko žmonos svetainėje, ponios viršininkienės svetainėje; svetainė visada buvo ponios viršininkienės, nors ne visada priklausė tai pačiai moteriai – viršininkai keitėsi drauge su politikos vėjais. Sėdžiu gražiai susidėjusi rankas ant kelių, nors ir neturiu pirštinių. Norėčiau pirštinių, bet tokių, kad būtų glotnios ir baltos ir kad apgultų be menkiausios raukšlelės.

Dažnai būnu šioje svetainėje, nukraustau indus po arbatos gėrimo, valau dulkes nuo staliukų ir aukšto veidrodžio vynuogių kekėmis ir lapais padabintu rėmu, ir fortepijono, ir didelio laikrodžio, atvežto iš Europos, su oranžinio aukso saule ir sidabriniu mėnuliu, kurie teka ir leidžiasi nelygu paros metas ir mėnesio savaitė. Labiausiai svetainėje man patinka tas laikrodis, nors jis ir matuoja laiką, kurio aš ir šiaip jau neturiu kur dėti.

Ligi tol dar niekad nebuvau sėdėjusi minkštasuoly – mat jis tik svečiams. Ponia Olderman Parkinson sako, jog damai nevalia sėsti krėslan, nuo kurio ką tik pasikėlė džentelmenas, o kodėl – nesakysianti, bet Meri Vitni atrėžė: todėl, kvaila žąsie, kad jis dar neatvėsęs nuo jo subinės, o taip kalbėti nepadoru. Tad sėdėdama negaliu nuginti šalin minčių apie tai, jog štai čia, tame pačiame minkštasuolyje, dūbsojo prakilnios subinės, visos tokios švelnutės ir baltutės kaip liulantys minkštai virti kiaušiniai.

Ateina ne vien damos medūzos. Antradieniais drauge su reformiškai nusiteikusiais abiejų lyčių atstovais mes nagrinėjame moterų padėtį, tokio ar tokio dalyko emancipaciją; ketvirtadieniais renkasi spiritistų būrelis prie arbatėlės pasikalbėti su mirusiais – tai didžiausia paguoda poniai viršininkienei, palaidojusiai savo vaikelį. Bet didumą sudaro damos. Jos sėdi siurbčiodamos arbatą iš plonyčių puodelių, o ponia viršininkienė skambina mažutėliu porcelianiniu varpeliu. Jai nepatinka būti kalėjimo viršininko žmona, ji norėtų, kad jos vyras viršininkautų kur nors kitur, tik ne kalėjime. Kalėjimo viršininkas turėjo ganėtinai draugų, kad galėtų pasidaryti kalėjimo viršininkas, bet ne daugiau.

Todėl ji šičia, ir jai priklauso naudotis savo visuomenine padėtimi ir laimikiais, ir aš taip pat esu vienas jos laimikių, nors žadinu baimę kaip voras, bet sykiu žadinu ir užuojautą. Įeinu į kambarį, tūpteliu ir sliūkinėju šen bei ten, kietai sučiaupusi lūpas ir nudelbusi galvą, išnešu arba atnešu puodukus, nelygu metas, o jos dėbso į mane iš po savo gobtuvų, lyg būčiau joms tuščia vieta.

Joms knieti mane pamatyti todėl, kad esu pagarsėjusi žmogžudė. Bent taip buvo parašyta. Nustebau pirmąsyk perskaičiusi, nes paprastai žmonės sako: garsus dainininkas ar garsi poetė, garsus spiritistas ar garsi aktorė, o kokia čia garbė būti žmogžude? Tiek jau to, *žmogžudė* – įspūdingas žodis, kai jis tau prikergtas. Turi savišką kvapą, slogų, muskusinį, kaip suvytusios gėlės vazoje. Kartais nakčia pati viena sau jį kuždu: *Žmogžudė, Žmogžudė.* Jis šiugžda kaip taftinis sijonas, šliuoždamas asla.

Žmogžudys skamba žiauriai, ir tiek. Lyg trenktum kūju ar metalo gabalu. Jei man reikėtų rinktis, verčiau sutikčiau būti žmogžude nei žmogžudžiu.

Kartais, šluostydama dulkes nuo vynuogienojais padabinto veidrodžio, žiūriu į savo atvaizdą, nors ir žinau, jog tai tuštybė. Popiečio šviesos užlietoje svetainėje mano veidas atrodo blyškiai melsvas kaip nykstanti mėlynė, o dantys žalsvi. Mąstau apie visa tai,

kas buvo apie mane rašoma – jog esu sužvėrėjusi šėtonė, jog esu nekalta nevidono auka, prieš savo valią ir tik gelbėdama savo gyvybę priversta būti jo bendrininkė, jog buvau per didelė neišmanėlė, kad nuvokčiau, ką darau, ir jog pakarti mane būtų įteisinta žmogžudystė, jog myliu gyvūnėlius, jog esu labai išvaizdi ir nuostabiai sudėta, jog mano akys mėlynos, jog mano akys žalios, jog mano plaukai kaštoniniai ir taip pat rudi, jog esu aukšta ir kartu daugių daugiausia vidutinio ūgio, jog esu dailiai ir padoriai apsirengusi, jog apvogiau velionę ir va šitaip išsipusčiau, jog esu išmani ir greita prie darbo, jog esu surūgusi ir ginčininkė, jog iš pažiūros atrodau kur kas aukštesnės visuomeninės padėties, nei esu iš tikrųjų, jog esu gera mergina, bet lengvai pasiduodu svetimai įtakai ir nieko bloga apie mane negalima pasakyti, jog esu klastinga ir pasalūnė, jog esu skysto proto, beveik idiotė. Ir klausiu save, kaip galiu susyk būti tokia skirtinga?

Mat mano advokatas ponas Kenetas Makenzis, eskvairas, papasakojo jiems, kad esu beveik idiotė. Baisiai ant jo užpykau, bet jis pasakė, jog tai mano didžiausias šansas ir jog man nevalia rodytis labai jau protingai. Pasakė, jog ginsiąs mane kaip įmanydamas geriau, nes, šiaip sakysi ar taip, tuo metu buvau dar beveik visai vaikas, ir jis tikėjosi, jog prasimes laisva valia ir niekas neims jam prieštarauti. Buvo jis malonus džentelmenas, nors visos jo kalbos man atrodė nei į tvorą, nei į mietą, bet tikriausiai gerai mane gynė. Laikraščiai rašė, jog didvyriškai įvykdęs savo pareigą, nors visi įkalčiai liudijo mano nenaudai. Vis dėlto nesuprantu, kodėl jie tai vadino gynyba, nes jisai nesinaudojo jokia gynyba, stačiai stengėsi įrodyti, jog visi liudytojai nedori arba piktavaliai, arba tiesiog klysta.

Įdomu, ar jis tikėjo bent vienu mano žodžiu.

Kai padėklu nešina išeinu iš svetainės, damos sužiūra į ponios viršininkienės iškarpų albumą. Tik pamanyk, kone netekau sąmonės, sako jos, ir jūs leidžiate tai moteriai kaip niekur nieko vaikščioti po namus, tikriausiai turite geležinius nervus, mano nervai dievaž neišlaikytų. Ką jūs, mūsų vietoje kiekvienam privalu priprasti prie tokių dalykų, žinote, mes irgi kaip ir kaliniai – betgi

reikia užjausti tuos vargšus tamsuolius, šiaip ar taip, ji išmankštinta tarnaitės darbo, ir, be to, jiems sveika padirbėti, ji puiki siuvėja, tokia naginga ir sumani, labai man padeda, o ypač siuvant sukneles mergaitėms, turi akį prireikus papuošti drabužį ir, kitaip susiklosčius aplinkybėms, būtų buvusi nepamainoma modistės parankinė.

Savaime suprantama, ji būna šičia tik dieną, nenorėčiau, kad nakvotų mano namuose. Kaip žinote, prieš septynerius âštuonerius metus kurį laiką gyveno Toronto pamišėlių namuose ir nors dabar iš pažiūros atrodo visiškai sveika, negali žinoti, kada jiems ims ir vėl užeis ta liga, kartais ji kalba pati viena ir labai keistai dainuoja visu balsu. Nevalia bandyti laimės, prižiūrėtojai vakare parsiveda ją atgal ir gerai užrakina, priešingai negalėčiau sudėti bluosto. Ak, aš jūsų nesmerkiu, ir krikščioniška artimo meilė turi ribas, vilkas būdo nemaino, ir niekas negali pasakyti, jog neatliekate savo priedermės ir neparodote širdies.

Ponios viršininkienės iškarpų albumas guli ant apskrito stalo, užtiesto šilkine skara, išmarginta susipynusiais vynuogienojais, gėlėmis, raudonais vaisiais ir melsvais paukščiais, iš tikrųjų tai didelis medis, ir jeigu pakankamai ilgai į jį žiūri, vynuogienojai ima raitytis, lyg vėjo plaikstomi. Ją atsiuntė iš Indijos vyriausioji duktė, ištekėjusi už misionieriaus, o tokios laimės sau niekada nelinkėčiau. Gali neabejoti, jog anksti mirsi arba nuo maištingų čiabuvių, kaip tų, kurie Kanpure žiauriai susidorojo su garbingomis prakilniomis damomis – laimė, kad visas jas išžudė ir išgelbėjo nuo kančių, tik pagalvokit, kokia būtų gėda, – arba nuo maliarijos, kai žmogus išgelsta visas ir nusigaluoja klejodamas; šiaip ar taip, nespėsi nė atsigosti, o jau būsi pakasta kur po palme svetimame krašte. Esu mačiusi tokių paveiksliukų rytietiškų graviūrų knygoje, kurią ponia viršininkienė išsitraukia, kai nori išsunkti ašarą.

Ant to paties apskrito stalo kūpso šūsnis madų žurnalų *Godey's Ladies' Books*, atsiųsdintų iš Jungtinių Valstijų, taip pat dviejų jaunesniųjų dukterų atminimo albumai. Panelė Lidija sako man, kad esu romantiškas personažas, bet jiedvi abi tokios jaunutės, jog vargu ar numano, ką šneka. Kartais ima kaišioti nosį kur nereikia ir erzi-

nasi, sako: Greis, kodėl tu niekad nesišypsai ir nesijuoki, niekad nesame tavęs mačiusios šypsant, ir aš sakau: man regis, panele, jau nebemokėčiau, veidas šitaip niekad nebeišsikreiptų. Bet jeigu prapliupčiau kvatoti, nebepajėgčiau susitvardyti ir taip sugadinčiau romantišką įspūdį, kurį jos turi apie mane susidariusios. Romantiškiems personažams nevalia juoktis, tuo labai gerai įsitikinau žiūrinėdama paveikslėlius.

Dukterys visko prikaišioja į savo albumus: skiautelių, atlikusių besiuvant jų drabužius, kaspinų atkarpėlių, paveiksliukų, iškarpytų iš žurnalų, – Senovės Romos griuvėsiai, vaizdingi vienuolynai prancūzų Alpėse, Londono Senasis tiltas, Niagaros krioklys žiemą ir vasarą – labai norėčiau jį pamatyti, nes visi sako, kad baisiai įspūdingai atrodo, – ir portretai iš Anglijos: čia kokios aukštuomenės damos, čia kokio lordo. Ir dailia rašysena pabrėžti jų draugių atminimai: *Brangiausiajai Lidijai nuo amžinos draugės, Klara Ričards; Brangioji Mariana, prisimink mūsų nuostabų pikniką žydrojo Ontarijo ežero pakrantėje.* Ir dar eilės:

Kaip apie ąžuolą galiūną
Vijoklė vynuogėlė vejas,
Taip, žodį duodu, tavo rūman
Vingiuos per amžius mano kelias, Amžinai tavo Laura.

Arba:

Nors aš esu toli toli,
Bet tu nesielvartauki,
Mes esame viena siela,
Neperskirs mūsų niekas. Tavo Liusi.

Ši jauna dama po to ilgai netrukus nuskendo ežere, per audrą apsivertus laivui, ir iš visų jos daiktų išplaukė tik skrynia su jos inicialais, iškaltais sidabrinėmis vinimis; ji buvo užrakinta, todėl nors viskas ir peršlapo, niekas nedingo, ir panelė Lidija gavo kaklaskarę kaip atminimą.

Gulėsiu negyva karste
Ir kaulai sudūlės...
Pažvelk į šitas eilutes
Ir nepamiršk manęs.

Po tuo atminimu pasirašyta: *Širdimi visada būsiu su Tavimi, Tave mylinti „Nensi“, Hana Edmonds*, ir turiu pasakyti, jog pirmąsyk tatai išvydus mane nukrėtė šiurpas, nors rašė tai kita Nensi. Vis tie dūlėjantys kaulai. Dabar tikriausiai jau bus sudūlėję. Tada, kai ją surado, jos veidas buvo perdėm pajuodęs, ir, ko gero, ji siaubingai dvokė. Tada buvo tokie karščiai, liepos mėnuo, ir ji stebėtinai greitai sudviso, kas be ko, galėjo ją ilgiau palaikyti pieninėje, paprastai ten vėsoka. Laimė, kad manęs tuomet nebuvo, kitaip man būtų buvusi tikra kančia.

Protas neneša, kodėl visos jos taip trokšta, kad jas prisimintum. Kas joms iš to gera? Esama tokių dalykų, kuriuos dera pamiršti ir niekada apie juos neužsiminti.

Ponios viršininkienės atminimų albumas visiškai kitoks. Žinia, juk ji brandi moteriškė, o ne jauna mergina, tad net jeigu ji ir mėgsta ką prisiminti, nori prisiminti anaiptol ne žibutes ar pikniką. Nėra ten *brangiausiosios* nei *meiliausiosios*, nei *gražiausiosios*, nei *amžinai Tavo*, nieko panašaus; bet užtat yra visi garsūs nusikaltėliai – vieni pakarti, kiti uždaryti pasitaisyti, nes čia pataisos darbų kalėjimas, ir jame jums privalu atgailauti, ir bus geriausia, jei pasakysite, jog jau atlikote atgailą ir pasitaisėte, nesvarbu, ar jums reikia taisytis, ar ne.

Ponia viršininkienė iškarpo visus tuos nusikaltimus iš laikraščių ir įsiklijuoja į albumą; netgi rašo į kitus miestus, prašydama atsiųsti senų laikraščių, kad sužinotų apie nusikaltimus, padarytus dar jai negimus. Tai jos kolekcija, juk ji dama, o damos mūsų dienomis ką nors kolekcionuoja, tad ir jai priklauso kolekcionuoti, ir ji kolekcionuoja, užuot rinkusi paparčius ar slėgusi gėles, ir, šiaip ar taip, jai patinka šiurpinti savo pažįstamas.

Taip aš perskaičiau viską, ką jie ten apie mane prirašė. Ji pati parodė man atminimų albumą, man regis, norėjo pažiūrėti, ką darysiu; bet aš buvau išmokusi nutaisyti abejingą veidą, išpūčiau dideles ir tuščias akis kaip pelėda, pakliuvusi į deglo šviesą, ir pasakiau, jog graudžiomis ašaromis apverkiau savo blogą darbą ir dabar esu visai kitokia, ar ji nepageidaujanti, kad išneščiau arbatinuką ir puodelius; bet vėliau, atsidūrusi viena svetainėje, ne kartą žiūrinėjau tas iškarpas.

Ten daug melo. Laikraščiai rašė, kad aš beraštė, betgi jau tada šiek tiek kirtau raštą. Mama mokė, kai buvau maža, iki pristigo jėgų, ir nugriebusi atlikusį siūlo galą aš siuvinėdavau savo abėcėlę: A vietoj Arklio, B vietoj Bitės; taipgi pas ponią Olderman Parkinson belopant drabužius, Meri Vitni skaitydavo kartu su manim; ir dar daugiau išmokau šičia, nes čia jie moko tam tyčia. Jie nori, kad mokėtum skaityti Bibliją, taip pat pamokomo turinio knygeles, nes vienintelis vaistas nusidėjėliui – tikėjimas ir pyla, ir reikia skaitytis su mūsų nemirtingomis sielomis. Šiurpas ima, kiek daug nusikaltimų aprašyta Biblijoje. Ponia viršininkienė turėtų visus juos išsikirpti ir suklijuoti į savo atminimų albumą.

Yra ten ir dalis tiesos. Jie rašė, jog esu gero būdo; taip ir yra, nes niekas nesugebėjo manimi naudotis, nors ir bandė. Bet jie vadino Džeimsą Makdermotą mano meilužiu. Taip ir rašė laikraščiuose juoda ant balta. Man regis, šlykštu rašinėti tokius dalykus.

Tiesą pasakius, tik tai jiems ir įdomu – tiek ponams, tiek damoms. Jiems nerūpi, ar aš ką nužudžiau, kad ir dešimtį būčiau papjovusi, jiems nė motais, nes tokie žmonės tik todėl ir žavisi kareiviais. Ne, jiems knieste knieti sužinoti, ar tikrai buvau jo meilužė, ir jie nė patys nenumano, kokio atsakymo norėtų: teigiamo ar neigiamo.

Dabar nebežiūriu į atminimų albumą, nes jos gali įeiti bet kuriuo metu. Sėdžiu susidėjusi suskirdusias rankas, nudelbusi akis spoksau į gėlėmis išmargintą turkišką kilimą. Jeigu tai iš tikrųjų gėlės. Jų vainiklapiai veikiau primena kortų būgnus: tarytum kortos bū-

tų paskleistos ant pono Kinero stalo, naktį ponams lošus iki vėlumos. Ryškūs ir kampuoti. Bet raudoni, sodriai ir tamsiai raudoni. Išvirtę stori liežuviai, lyg pakaruoklių.

Šiandien svečių laukiama ne damų, bet daktaro. Jis rašo knygą; ponia viršininkienė mėgsta susipažinti su žmonėmis, rašančiais knygas, knygas apie ateities perspektyvas, tai rodo, kad ji plačių ir pažangių pažiūrų, juk mokslas taip sparčiai žengia į priekį, ir turint galvoje šiuolaikinius išradimus ir Krištolo rūmus, ir sukauptas viso pasaulio žinias, nežinia, kur visi mes nueisime per šimtą metų.

Kai tik kur nors pasirodo daktaras, tai visad būna blogas ženklas. Nesvarbu, kad jie patys nežudo, vis viena šalia jauti mirtį, ir todėl jie primena kranklius ar varnus. Bet ponia viršininkienė pažadėjo, jog šitas daktaras nedarys man nieko bloga. Jis nori išmatuoti mano galvą, ir tiek. Jis matuoja galvas visiems nusikaltėliams pataisos namuose, norėdamas įsitikinti, ar galima iš kiaušo gumburių nusakyti, kokie tai nusikaltėliai: ar jie kišenvagiai, ar sukčiai, ar išeikvotojai, ar išprotėję piktadariai, ar žmogžudžiai, ji nepasakė: kaip tu, Greis. Ir tuomet jie galėtų uždaryti visus tuos žmones, dar tiems nespėjus padaryti jokio nusikaltimo, – tik pamanyk, kaip pagerėtų pasaulis.

Pakorus Džeimsą Makdermotą, jie padarė jo galvos gipso atlieją. Apie tai irgi perskaičiau atminimų albume. Man regis, žinau, kam jiems to reikėjo – kad pagerėtų pasaulis.

Jam taipgi padarė disekciją. Iš pradžių, kai perskaičiau, nesupratau, ką reiškia *disekcija*, bet gana greit susižinojau. Pasirodo, daktarai skrodžia mirusius. Jie išmėsinėjo jį kaip paskerstą kiaulę, – jų akimis žiūrint, jis ir buvo kaip kokia skerdiena. Plaukai šiaušiasi, kai pagalvoji, jog peilis skverbia kūną, kurį girdėjai alsuojant, širdį, kurią girdėjai plakant.

Įdomu, kur jie dėjo jo marškinius. Ar jis vilkėjo vieneriais iš tų ketverių, kuriuos jam pardavė prekeivis Džeremija? Galėjo nusipirkti trejus ar penkerius, nes liekas skaičius laimingesnis. Džeremija man visados linkėjo laimės, tik jokiu būdu ne Džeimsui Makdermotui.

Aš nemačiau jo kariant. Pakorė jį Toronte priešais kalėjimą, ir tau, Greis, tikrai būtų reikėję ten būti, sako prižiūrėtojai, būtų buvusi gera pamoka. Daugel kartų vaizdavausi visa tai, vargšą Džeimsą stovint surištomis rankomis ir atviru kaklu ir tuos, kurie movė jam maišą ant galvos lyg kokiam skandinamam katyčiui. Bent jau šalia stovėjo pastorius, jis nebuvo visiškai vienas. Jeigu ne Greis Marks, kalbėjo jis jiems, nieko panašaus nebūtų atsitikę.

Lijo, ir didelė minia mirko purvynėj, kai kurie buvo atėję iš tolių toliausių. Jei paskutinę akimirką man nebūtų buvęs pakeistas mirties nuosprendis, lygiai taip pat godžiai mėgaudamiesi jie būtų spoksoję, kaip karia mane. Buvo ten daug moterų ir damų; visos troško spoksoti, troško gardžiuotis mirtimi kaip kvapiausiais kvepalais, ir skaitydama tai pagalvojau: jeigu tat turi būti man pamoka, kokią išvadą man reikėtų padaryti?

Štai jau girdžiu jų žingsnius ir mikliai pašoku, ranka susilyginu prijuostę. Pasigirsta nepažįstamas vyriškas balsas: jūs labai maloni, ponia, ir ponia viršininkienė atsiliepia: aš taip džiaugiuosi galėdama jums padėti, ir jis pakartoja: jūs labai maloni.

Jis pasirodo tarpdury, didelis pilvas, juodas paltas, aptempta liemenė, sidabrinės sagos, dailiai parištas platus kaklaraištis, aš nužiūriu tik iki smakro, o jis sako: ilgai neužtruksiu, bet man būtų labai malonu, ponia, jeigu pabūtumėte sykiu svetainėje, privalu ne tik būti doram, bet ir doram atrodyti. Jis kvatoja, lyg tai būtų pokštas, ir aš girdžiu iš balso, kad jis manęs bijo. Tokia moteris kaip aš – tai visada pagunda, jei įmanoma padaryti viską be liudytojų; mat, nors ir ką mes paskiau sakytume, mumis niekas nepatikėtų.

Ir tuomet pamatau jo ranką, ranką it pirštinę, žalios mėsos prikimštą pirštinę, matau, kaip ji neria į pražiodytą odinį krepšį. Išlenda blykčiodama, ir aš susivokiu, kad jau esu mačiusi tokią ranką, ir tuomet pakeliu galvą ir žiūriu jam tiesiai į akis, širdis sugniūžta ir suspurda krūtinėje, ir tada imu spiegti.

Mat tai tas pats daktaras, tikrai tas pats, kaip kažin ką tas pats daktaras juodu paltu ir tviskančių peilių pilnutėliu krepšiu.

4.

Atsipeikėju kažkam šliūkštelėjus stiklinę šalto vandens į veidą, bet vis dar tebespiegiu, nors daktaro jau seniai nebėra; mane akimoju sutramdė dvi virtuvės mergos ir sodininko parankinis, užsėsdamas man ant kojų. Ponia viršininkienė nusiuntė į pataisos namus pakviesti prižiūrėtojos, ir toji atskubėjo, lydima dviejų sargų; skėlė man smagų antausį, ir aš nutilau. Šiaip ar taip, tai buvo kitas daktaras, tik labai panašus į aną. Toks pat šaltas ir godus žvilgsnis, tokia pat neapykanta.

Tik šitaip galima susitvarkyti su isterikėmis, galite neabejoti, ponia, tarė prižiūrėtoja, turime didelę patirtį gydyti tokio pobūdžio priepuolius, štai šitas anksčiau ją dažnai ištikdavo, bet mes niekad jai nenuolaidžiavome, stengėmės jį įveikti ir manėme, kad tai jau nebepasikartos, tikriausiai atsiliepė sena negalia, nes, nors ir ką jie ten, Toronte, šneka, prieš septynerius metus ji buvo nesutramdoma pamišėlė, ir jums stačiai pasisekė, jog po ranka nepasitaikė žirklių ar kokių aštrių daiktų.

Tuomet sargai vilkte parvilko mane į pagrindinį kalėjimo pastatą ir užrakino kameroje, kur ligi šiol tebesėdžiu, iki atsitokėsiu, jų žodžiais tariant, nors ir sakiau jiems, jog dabar, kai nebėra daktaro su peiliais, jaučiuosi daug geriau. Sakiau, jog stačiai bijau daktarų, ir tiek; bijau, kad jie manęs neišskrostų, juk yra žmonių, kurie bijo gyvačių; bet jie atrėžė: baik krėsti pokštus, Greis, tu tiesiog norėjai atkreipt į save dėmesį, jis nė neketino tavęs skrosti, jokių peilių neturėjo, tu matei paprasčiausią kroncirkulį, kuriuo matuoja galvas. Siaubingai išgąsdinai ponią viršininkie-

nę, bet tai bus jai gera pamoka, ji pernelyg tave lepino, paikino ir popino kaip lėlytę, ar ne, dabar mes vargu bau betinkame tau į draugiją. Ką gi, kaip pasiklosi, taip išmiegosi, dabar gausi pakentėti, nes kuriam laikui nusipelnei kitokio elgesio. Iki bus nuspręsta, ką su tavim daryti.

Kameroje mažytis, iš vidaus grotomis apkaltas langelis palubėje ir šiaudinis čiužinys. Alavinėje lėkštėje kriaukšlė sudžiūvusios duonos, molinis ąsotis vandens, o vietoj naktipuodžio – tuščias medinis kubilaitis. Jie uždarė mane kameroje laikinai, prieš išsiųsdami į pamišėlių namus. Sakiau jiems, jog aš neišprotėjusi, jog nesu pamišėlė, bet jie nenorėjo nė klausyti.

Šiaip ar taip, jiems vieni niekai bet ką apskelbti pamišėliu, jeigu tik susigalvoja, nes pamišėlių namuose nemažai moterų buvo neką didesnės pamišėlės nei Anglijos karalienė. Daugelis jų išsiblaiviusios būdavo visiškai sveiko proto, nes jų pamišimas ėjo iš butelio, o tą ligą aš puikiai išmaniau. Viena jų buvo pabėgusi nuo vyro, kuris kuldavo ją dvasios pasiklausydamas, – jis pats buvo pamišėlis, bet niekas nė neketino jo uždaryti. Kita sakėsi išprotėjanti rudenį, nes neturi namų, o pamišėlių namuose šilta, ir jeigu ji neprasimanytų tokio smagaus darbelio ir nesusigalvotų kuoktelėti, negyvai sušaltų, tačiau pavasarį ji vėl ateidavo į protą, nes nusistovėdavo geri orai, ir ji ištrūkdavo laisvėn, ir spęsdavo miškuose spąstus, ir žvejodavo, mat turėjo indėnų kraujo ir išmanė tokius dalykus. Ir aš mielai to imčiausi, jei mokėčiau ir jei nebijočiau lokių.

Tačiau kai kurios neapsimetinėjo. Viena vargšė airė neteko visos šeimos: pusė išmirė badmečiu, kita pusė – nuo choleros, laivu plaukiant čionai; ir ji slankiodavo murmėdama jų vardus. Džiaugiuosi, kad anksčiau išvykau iš Airijos, o kančios, pasak jos, buvusios siaubingos, kūpsojusios krūvos lavonų, ir nebuvę kas juos laidoja. Kita moteriškė buvo nužudžiusi savo vaiką, ir tas visur ją sekiojo timpčiodamas už sijono; ir kartais jinai pakeldavo jį ant rankų, stipriai priglausdavo ir bučiuodavo, o kartais

pratrūkdavo ant jo rėkti, įnikdavo jį mušti kumščiais vydama šalin. Aš jos bijodavau.

Kita buvo labai religinga, amžinai melsdavosi ir giedodavo, ir kai ji sužinojo, ką, jų žodžiais tariant, aš padariau, vis kibdavo prie manęs kur buvus nebuvus. Klaupkis, sakydavo, nežudyk, Dievas maloningas nusidėjėliams, atgailauk, atgailauk, kol dar nevėlu, kitaip būsi prakeikta per amžius. Ji buvo stačiai kaip pamokslininkas bažnyčioje ir kartą bandė mane pakrikštyti sriuba, skysta kopūstiene, pasisėmė pilną šaukštą ir užpylė man ant galvos. Kai pasiskundžiau, prižiūrėtoja permetė mane šaltu žvilgsniu, kietai sugnybusi siauras lūpas, lyg sandariai užvėrusi skrynią, ir tarė: ką gi, Greis, gal tau derėtų jos klausyti, aš niekad nesu girdėjusi, kad būtumei nuoširdžiai atgailavusi, nors tavo sudiržusi širdis to melste meldžia; ir tada aš staiga įtūžau ir ėmiau spiegti: aš nieko nepadariau, aš nieko nepadariau! Ji pati kalta, ji pati!

Ką tu turi galvoje, Greis, tarė ji, nusiramink, o neišvengsi šaltos vonios ir tramdomųjų marškinių, ir dirstelėjo į kitą prižiūrėtoją: tai va. Ar aš tau nesakiau? Pasiutusi kaip gyvatė.

Pamišėlių namų prižiūrėtojos visos kaip viena įsiganiusios ir kresnos, drūtomis didelėmis rankomis, apdribusiais pagurkliais, tokiais išpurtusiais, jog nežinojai, kur baigiasi pasmakrė ir prasideda kaklas, tvarkingomis baltutėlėmis apykaklėmis ir šiurpsančiais it išdilusi pakulinė virvė plaukais. Jei nori šičia dirbti prižiūrėtoja, reikia turėti jėgos, o ims kokia pamišėlė ir šoks iš netyčių tau ant kupros, ir pasius draskyti tau plaukus, tik šitaip jų nepagąsdinsi, jos nepasitaisys nė per nago juodymą. Kartais jos imdavo mus pjudyti, ypač prieš ateinant svečiams. Norėdavo parodyti, kokios mes pavojingos, o kartu kaip puikiai jos geba mus ramdyti, ir šitaip iškelti aikštėn savo vertę ir išmanymą.

Tad aš nustojau visiems jiems bet ką pasakoti. Nė žodžio daktarui Benerlingui, kuris įeidavo į kamerą, kai gulėdavau surišta tamsoje su kumštinėmis pirštinėmis ant rankų: nusiramink, atėjau tavęs apžiūrėti, ir nedrįsk man meluoti. Nei kitiems daktarams, kurie šičia apsilanko. Kas be ko, toks nuostabus atvejis, lyg būčiau

veršis dviem galvom. Galop visiškai lioviausi kalbėti, tik tuomet, kai į mane kas nors kreipdavosi, labai mandagiai atsakinėdavau: taip, ponia, ne, ponia, taip ir ne, pone. Ir tada jie nusiuntė mane atgal į Pataisos namus, prieš tai visi drauge susirinkę juodais ilgais drabužiais: aha, hm, mano nuomone, gerbiamas kolega, pone, atleiskite, bet aš esu kitos nuomonės. Savaime suprantama, jie nė akimirkos nebūtų sudvejoję savo sprendimu ir pripažinę, jog apsiriko čionai mane uždarydami.

Tam tikrais drabužiais vilkintys žmonės niekada neklysta. Be to, niekada nebezda. Kaip paprastai sakydavo Meri Vitni: jeigu kas nors pabezda tame kambary, kur yra jie, gali neabejoti, jog tu būsi kalta. Ir netgi jei tu niekuo dėta, verčiau nesigink, nes: ak tu, akiplėša, ir spirs batu tau į užpakalį, ir lėksi pro duris.

Dažnai ji šnekėdavo labai grubiai. Sakydavo: *nėr čia ko pūstis*, bet niekad: *nėra ko didžiuotis*. Kitaip šnekėti jos niekas neišmokė. Anksčiau ir aš taip šnekėdavau, bet kalėjime išmokau gražesnių manierų.

Atsisėdu ant šiaudinio čiužinio. Toks garsas, lyg kas sakytų šššššš. Lyg vanduo šnarėtų pakrantėje. Slenkuosi iš vieno galo į kitą ir klausausi. Užsimerkiu ir vaizduojuos, kad esu pajūryje tokią dieną, kai nelyja ir vos pūkšnoja vėjelis. Už lango toli toli kažkas kapoja malkas, kirvis švilpia žemyn, neregimas švystelėjimas ir duslus smūgis, bet iš kur aš žinau, jog tai malkos?

Kameroje žvarbu. Neturiu skepetos, stipriai apsikabinu, nes kas daugiau mane apkabins? Kai buvau jaunesnė, galvodavau, jog jeigu įmanyčiau stipriai stipriai save apglėbti, pasidaryčiau mažesnė, nes man amžinai būdavo per mažai vietos ir namuose, ir visur kitur, o sumažėjusi visur gerai jausčiausi.

Mano plaukai išsipešę iš po kyko. Rudi žmogėdros plaukai. Laukinis žvėris, rašo laikraščiai. Pabaisa. Kai man atneš pietus, užsimausiu ant galvos kubilėlį ir pasislėpsiu už durų, ir jie persigąs. Jeigu jie taip nori pabaisos, tegu gauna.

Šiaip ar taip, niekad šitaip nedarau. Tik svarstau, kas atsitiktų. Jeigu taip padaryčiau, jie neabejotų, jog ir vėl išprotėjau. *Išprotėjo*,

sako jie, o kartais: *išėjo iš proto*, lyg protas būtų vietovė, panašiai kaip miškas; lyg protas būtų atskiras trobesys, kur gali įeiti, arba visiškai atitvertas gardas. Bet kai išeini iš proto, niekur neišeini, esi ten, kur buvai. Ir tada kažkas įeina į tave.

Nenoriu būti viena šitoje kameroje. Pernelyg tuščios sienos, nėra nei paveikslų, nei užuolaidų ant mažo langelio aukštai palubėje, nėra į ką žiūrėti, tad imi žiūrėti į sieną, ir kai ilgėliau žiūri, galop randasi paveikslai ir skleidžiasi raudonos gėlės.

Man atrodo, kad miegu.

Dabar jau rytas, tačiau kuris? Antras ar trečias? Už lango gaivi šviesa, ji mane ir pažadino. Vargais negalais atsitiesiu, įsignybiu, tankiai mirkčioju ir sustingusiais sąnariais keliuosi nuo šiugždančio čiužinio. Tada imu giedoti giesmę, kad girdėčiau savo balsą ir jausčiausi ne tokia vieniša:

Šventas, šventas, šventas Viešpatie galybių,
Ankstų rytą mūsų giesmės kyla į Tave.
Šventas, šventas, šventas, Maloningas ir Galingas,
Dieve Triasmeni, Trejybe Šventa.

Jie nieko negali man prikišti, juk tai giesmė. Rytinė giesmė. Man visada patinka saulėtekis.

Paskui išgeriu likusį vandenį; paskui vaikščioju po kamerą; paskui pasikeliu sijonus ir nusišlapinu į kubilaitį. Dar kelios valandos, ir ims dvokti kaip iš atmatų duobės.

Kai miegi nenusirengusi, atsibundi išvargusi. Drabužiai susiglamžę, ir kūnas taip pat. Toks įspūdis, lyg būčiau buvusi suraišiota ir pamesta ant aslos kaip ryšulys.

Kad bent turėčiau švarią prijuostę.

Niekas neateina. Aš palikta apmąstyti savo nuodėmes ir nusižengimus, ir geriausia tai daryti vienatvėje, tokią pagrįstą ir brandžią nuomonę, Greis, mes priėjome, nes puikiai išmanome tokius

dalykus. Vienutėje ir kartais tamsoje. Esama kalėjimų, kur šitaip tave laiko metų metus, nė probėgšmais nepamatai nei medžio, nei arklio, nei žmogaus veido. Kai kas sako, jog ilgainiui pasitaiso veido spalva.

Jau anksčiau buvau uždaryta vienutėje. Nepataisoma, pareiškė daktaras Benerlingas, bjauri veidmainė. Sėdėk ramiai, aš atėjau tirti tavo smegenų konfigūracijos, bet pirmiausia patikrinsiu pulsą ir išmatuosiu plaučių tūrį, bet aš žinojau, ko jis nori. Nuimk ranką nuo papo, gyvuly neraliuotas, būtų pasakiusi Meri Vitni, bet aš sugebėjau nebent suaimanuoti: oi ne, oi ne, ir nebuvo ko nė galvoti sukinėtis ir kraipytis, nes jie buvo mane surišę, priveržę prie kėdės priešaky sukeistomis ir užpakaly surištomis rankovėmis; taigi nieko kito nebeliko kaip suleisti dantis jam į nagus, ir mudu virstame aukštielninki ant aslos, spiegdami drauge lyg dvi katės maiše. Nuo jo trenkė dešromis ir sudrėkusiais vilnoniais apatiniais. Geriausia būtų liuobti, kad apsilaižytų, o paskui patiesti saulėkaitoje balinti.

Nei vakar, nei šiandien jokios vakarienės, vien tiktai duona, netgi nė kąsnelio kopūsto, ką gi, to ir reikėjo tikėtis. Alkis ramina nervus. Šiandien vėl bus duona ir vanduo, nes mėsa dirgina nusikaltėlius ir pamišėlius, jiems į šnerves muša kvapas kaip vilkams, ir tada jie darosi nepakaltinami. Bet visas vanduo baigėsi vakar, ir man norisi gerti, stačiai mirštu iš troškulio, burna degte dega, liežuvis išpampęs. Taip atsitinka žmonėms, laivui sudužus, teismo dokumentuose esu skaičiusi, kaip atsidūrę atviroje jūroje jie geria vienas kitam kraują. Patys išsiburia: kas ištrauks trumpesnį šiaudelį. Atsiminimų albume pilna įklijų apie žmogėdrų žiaurybes. Kaip kažin ką, niekada to nedaryčiau, nors ir kaip būčiau išbadėjusi.

Gal jie pamiršo, kad aš čia? Jeigu nebeatneš maisto ar bent jau vandens, mirsiu iš bado, sudžiūsiu, susitrauksiu, mano oda susiraukšlės, pagels kaip sena drobė, aš virsiu skeletu, praslinks mėnesių mėnesiai, metų metai, ištisi šimtmečiai, kol mane kas nors su-

ras ir pasakys: kas čia tokia, ko gero, bus iškritusi mums iš galvos, ką gi, sušluok visus tuos kaulus ir šiukšles į kampą, tik surink sagas, kuriems galams jas išmesti, nieko čia nebepakeisi.

Kai tik imate graužtis ir sielvartauti dėl savo dalios, jie patenkinti, vadinasi, atvedė jus ten, kur norėjo. Tuomet kviečia kapelioną.

Ak, eikš čionai, vargše pasiklydusi siela. Danguje daugiau džiaugsmo, parsiradus pasiklydusiai avelei. Nuramink savo sujaudrintą protą. Klaupkis prie mano kojų. Grąžyk iš sielvarto rankas. Išpažink, kaip kamuojasi tavo sąžinė dieną ir naktį ir kaip degančios it žarijos tavo aukų akys sekioja tave kameroje. Liek atgailos ašaras. Išpažink nuodėmes, išpažink. Kad galėčiau tau atleisti ir būti gailestingas. Ir surašyti tavo malonės prašymą. Viską man pasakok.

Ir ką tuomet jis padarė? Vaje, kur tai matyta! O paskui?

Kaire ranka ar dešine?

Kurią vietą?

Parodyk man, kur?

Ko gero, girdžiu kvėpuojant. Antai pro siaurą išpjovą duryse į mane žiūri akis. Nematau jos, bet žinau, kad žiūri. Paskui išgirstu beldžiant.

Ir mąstau: kas čia galėtų būti? Prižiūrėtoja? Sargas ateina duoti man pylos? Bet tikriausiai nei viena, nei kitas, nes šičia niekas nesiteikia pasibelsti, pasižiūri į jus pro siaurą išpjovą duryse ir eina vidun. Iš pradžių visad pasibelsk, sakydavo Meri Vitni. Paskiau palūkėk, kol tau bus leista įeiti. Negali žinoti, ką jie ten išdirbinėja, gal nenori, kad matytum, ką daro, visko pasitaiko, kartais nosį krapštosi ar ką nors kita, nes kilmingoms damoms – ir toms knieti pasikasyti ten, kur niežti, ir jeigu pamatai iš po lovos kyšant kieno nors kulnus, geriau suvis jų nepastebėk. Jų neperauklėsi: girios paukštis į girią žiūri.

Meri buvo demokratinių pažiūrų.

Vėl beldžia. Lyg turėčiau pasirinkimą.

Susikemšu plaukus po kyku, pasikeliu nuo šiaudinio čiužinio, susiglostau suknelę ir prijuostę ir traukiuosi kaip galima toliau į kampą, o tada labai tvirtu balsu, kad išsaugočiau savo orumą kiek tai įmanoma, sakau:

Prašom.

5.

Atsidaro durys, ir įeina vyriškis. Jaunuolis, mano amžiaus ar truputį vyresnis, vadinasi, jaunas vyro požiūriu, bet ne moters, nes mano metų moteris – senmergė, o vyras būna senbernis tik penkių dešimčių sulaukęs ir netgi tada, kaip sakydavo Meri Vitni, teikia vilčių damoms. Jis aukštas, ilgų kojų ir rankų, bet ne iš tų, kuriuos kalėjimo viršininko dukterys vadina išvaizdžiais: jos veikiau linksta prie žurnalinių išglebėlių siauromis pėdomis ir smailiais batais, išsipusčiusių dabitų, kuriems, regis, tik sparnelius prisek – ir skris tiesiai į dangų. Šitas vyriškis labai sveikatingas, o tai nesiderina su aukšta kilme, ir be to, pernelyg plačių pėdų, nors ir džentelmenas ar bent jau iš pažiūros toks atrodo. Sunku įspėti, nes, man regis, jis anaiptol ne anglas.

Jo plaukai juodi, banguoti iš prigimties – kaip sakoma, neklusnūs, lyg jis negalėtų jų taip sušukuoti, kad gulėtų lygiai. Paltas brangus, dailaus kirpimo, bet nebenaujas, nes spindi nudilęs per alkūnes. Vilki languota vilnone liemene, languotas vilnonas visada buvo madingas nuo to laiko, kai karalienė iš proto ėmė kraustytis dėl Škotijos ir ten pasistatė pilį, pilnutėlę elnių ragų, bent tokie sklinda gandai; bet dabar matau, jog tai netikras languotas vilnonas, tik išmargintas langeliais. Geltonais ir rudais. Laikrodžio grandinėlė auksinė, tad nors ir susivėlęs ir nelabai rūpestingai apsirengęs, bet vis dėlto ne vargšas.

Jis neturi žandenų, nors dabar vėl madinga jas želdintis; man jos nelabai patinka, verčiau tegu želdinasi ūsus ir barzdą arba išvis nieko. Džeimsas Makdermotas ir ponas Kineras švariai skusdavo-

si, Džeimis Volšas irgi, ir ne todėl, jog turėjo labai jau daug ką skusti; tiesa, ponas Kineras želdinosi ūsus. Rytais plaudama jo skutimosi dubenį, grybštelėdavau truputį putų – jis prausdavosi geru muilu, londoniškiu, – ir įsitrindavau jomis, įsitrindavau riešus, ir tada kiaurą dieną jausdavau nuo savęs dvelkiant tą kvapą, bent jau ligi tol, kol reikėdavo eiti gremžti grindų.

Jaunuolis įeina į vidų ir uždaro duris. Nerakina, bet kažkas užšauna skląstį iš kitos pusės. Mudu liekame užrakinti dviese kameroje.

Labas rytas, Greis, sako jis. Girdėjau, kad tu bijaisi daktarų. Todėl iškart prisipažįstu, jog ir aš esu daktaras. Daktaras Džordanas, daktaras Simonas Džordanas.

Žvilgtelėju į jį, nudelbiu akis. Klausiu: ar anas daktaras dar ateis?

Anas, kur tave išgąsdino? sako jis. Ne, neateis.

Vadinas, sakau, man regis, jūs atėjote galvos matuoti.

Net sapne to nesapnavau, sako jis juokdamasis, bet tolydžio dirsčioja į galvą, lyg žvilgsniu ją matuodamas. Šiaip ar taip, turiu užsidėjusi kyką, tad jis ne kažin ką mato. Dabar iš tarties jau sprendžiu jį esant amerikietį. Dantys akinamai balti, visi kaip vienas, bent jau iš priekio, o veidas gana pailgas ir prakaulus. Man patinka jo šypsena, nors vienas lūpų kampas aukščiau pakilęs nei kitas, todėl atrodo, lyg šaipytųsi.

Žvilgtelėju į jo rankas. Nieko neturi. Visiškai nieko. Nėra nė žiedų ant pirštų. Ar jūs turite krepšį su peiliais? klausiu. Odinį krepšį.

Ne, atsako jis, aš nesu toks kaip visi daktarai. Aš nieko nepjaustau ir neskrodžiu. Ar bijai manęs, Greis?

Negaliu pasakyti, jog dabar jau bijau jo. Dar per anksti sakyti; per anksti sakyti, ko jis nori. Visi, kurie čionai ateina pas mane, būtinai ko nors nori.

Norėčiau, kad pasisakytų, koks jisai daktaras, jeigu ne toks kaip visi, bet vietoj to jis sako: esu iš Masačūsetso. Kitaip sakant, ten esu gimęs. Vėliau aš daug keliavau. Apėjau žemę aplinkui ir išvaikščiojau ją. Ir jis žiūri į mane – ar suprantu, ką jis turi galvoje.

Žinau, taip parašyta Jobo knygoje, prieš tai, kai Jobas apėjo pikčiausia votimi ir skauduliais ir viesulo buvo nešiojamas. Taip sakė Dievui šėtonas. Matyt, jis turi galvoje, jog atėjo manęs išbandyti, nors per vėlu, nes Dievas jau išbandė mane, ir dar kaip, ir, ko gero, įsiėdžiau jam ligi gyvo kaulo.

Bet nieko jam nesakau. Kvailai spoksau į jį, ir tiek. Per ilga įsimiklinau meistriškai nutaisyti labai kvailą žvilgsnį.

Sakau: ar esat buvęs Prancūzijoje? Iš ten ateina visos mados.

Matau, kad jį nuvyliau. Taip, sako jis. Ir Anglijoje, ir Italijoje, ir taipgi Vokietijoje bei Šveicarijoje.

Labai keista būti užrakintai Pataisos namų kameroje su svetimu vyriškiu ir kalbėtis su juo apie Prancūziją, Italiją ir Vokietiją. Keliauninku. Ko gero, jis toks pat klajūnas kaip prekeivis Džeremija. Bet Džeremija klajodamas užsidirba duonos kąsnį, o va šitokie žmonės jau pakankamai turtingi. Jie keliauja po pasaulį, nes jiems įdomu. Jie neskubėdami bastosi po pasaulį ir žiopso, plaukia per vandenynus, lyg tai būtų nieko ypatinga, ir jeigu vienur jiems nutinka kas nors bloga, jie paprasčiausiai susikrauna mantą ir traukia kitur.

Bet dabar mano eilė ką nors sakyti. Sakau: nežinau, pone, kaip jūs sugebate suktis tarp visų tų svetimšalių, juk neįmanu suprasti, ką jie šneka. Kai vargšeliai atvyksta čionai pirmą kartą, jie gagena kaip žąsys, ir tik vaikai veikiai išmoksta neblogai šnekėti.

Tas teisybė, vaikai, nors ir iš kur būtų atvykę, labai greit visko išmoksta.

Jis nusišypso ir tuomet keistai pasielgia. Įsikiša kairę ranką kišenėn ir ištraukia obuolį. Iš lėto žengia prie manęs, atkištoje rankoje laikydamas obuolį, – panašiai žmonės laiko atkišę kaulą pavojingam šuniui, kai nori jį prisivilioti.

Čia tau, sako jis.

Mane taip troškina, obuolys atrodo kaip dideliausias apskritas vandens lašas, toks vėsus ir raudonas. Galėčiau išgert jį vienu mauku. Dvejoju, bet tariu sau: obuolys juk neapduotas, ir imu jį. Jau seniai nesu ragavusi obuolio. Tas obuolys tikriausiai nuo pernykščio rudens gulėjo rūsy, statinėje, bet atrodo gana šviežias.

Aš ne šuo, sakau jam.

Diduma žmonių paklaustų, ką turiu omeny šitaip sakydama, bet jis nusikvatoja. Nusikvatoja, lyg staigiai iškvėpdamas orą: cha! lyg būtų radęs tai, ką buvo pametęs, ir sako: taip, Greis, matau, kad tu ne šuo.

Ką jis čia rezga? Stoviu abiem rankomis laikydama obuolį. Atrodo man neįkainojamas, sakytum sunkus lobis. Kilstelėju jį ir uostau. Jis taip kvepia lauku, jog vos sutramdau ašaras.

Nevalgysi? klausia jis.

Ne, ne dabar, atsakau.

Kodėl? klausia jis.

Nes tada jo nebeliks, atsakau.

Po teisybei nenoriu, kad jis žiūrėtų, kaip aš valgau. Nenoriu, kad matytų, kokia aš išbadėjusi. Jeigu jūs ko nors geidžiate ir jie tai supranta, vėliau jie tai panaudoja prieš jus. Geriausia liautis bet ko geidus.

Jis saviškai nusikvatoja. Gal pasakysi man, kas tai, sako jis.

Žvilgtelėju į jį, paskui nukreipiu akis į šalį. Obuolys, sakau. Tikriausiai jis laiko mane žiople; o gal tai spąstai; o gal jis pamišėlis, todėl jie ir užrakino duris – užrakino mane vienoje kameroje su pamišėliu. Tačiau šitaip apsirengęs žmogus negali būti pamišėlis, juo labiau su auksine laikrodžio grandinėle – giminės ar prižiūrėtojai būtų kaip matai ją atėmę.

Jis šypso savo kreiva šypsena. Ką tau primena Obuolys? sako jis.

Atsiprašau, pone, sakau. Aš jūsų nesuprantu.

Tai tikriausiai mįslė. Prisimenu, kaip mudvi su Meri Vitni Visų Šventųjų naktį mėtėme per petį obuolių žieves, burdamos, už ko ištekėsime. Bet jam to nepasakosiu.

Man regis, tu puikiai supranti, sako jis.

Siuvinį, sakau.

Dabar jo eilė klausti. Ką? klausia jis.

Kai buvau maža, siuvinėdavau abėcėlę, sakau. O vietoj Obuolio, B vietoj Bitės.

Šit kaip, sako jis. O dar ką?

Kvailai išpučiu akis, kaip buvau įpratusi. Obuolių pyragą, sakau.

Aha, sako jis. Tai, ką valgai.

O ką gi daugiau su juo daryti, pone? sakau. Juk tam obuolių pyragą ir kepam.

Ar esama ir nevalgomų obuolių? klausia jis.

Jei supuvę, manding, sakau.

Jis žaidžia minklėmis kaip daktaras Benerlingas pamišėlių namuose. Visada yra teisingas atsakymas, vienintelis teisingas, nes tokio reikia jiems, ir iš jų veido išraiškos gali spėti, ar įminei, ar ne; nors, žaidžiant su daktaru Benerlingu, visi atsakymai būdavo neteisingi. O gal jis – teologijos daktaras; tie labai mėgsta šitaip kamantinėti. Per ilga jie man įsipyko iki gyvo kaulo.

Pažinimo medžio vaisių, štai ką jis turi galvoje. Gėrį ir blogį. Mažas vaikas, ir tas susivoktų. Bet aš jam nesuteiksiu to malonumo.

Vėl kvailai išpučiu akis. Gal jūs pamokslininkas? klausiu.

Ne, sako jis, aš ne pamokslininkas. Aš daktaras, bet gydau ne kūną, o protą. Proto ir smegenų ligas, taip pat nervus.

Rankas su obuoliu paslepiu už nugaros. Visiškai juo nepasitikiu.

Ne, sakau. Ten aš nebegrįšiu. Tik ne į pamišėlių namus. Gyvam žmogui tai tikras kapas.

Nebijok, sako jis. Juk tu tikrai ne pamišėlė, Greis, ar ne?

Ne, pone, ne pamišėlė, sakau.

Vadinasi, tau nėra pagrindo grįžti atgal į pamišėlių namus, ar ne?

Ten niekas manęs neklausys, pone, sakau.

Ką gi, todėl aš ir atėjau čionai, sako jis. Atėjau čionai išklausyti tavęs. Bet jeigu atėjau čionai tavęs klausyti, tu privalai su manim kalbėti.

Tada aš suprantu, kas jis toks. Jis vergpirklis. Mano, kad jeigu duos man obuolį, galės mane nupirkti. Gal jis iš laikraščio. O gal keliauninkas, užsukęs pasižiūrėti įdomybių. Jie atvyksta čionai ir spokso, ir kai jie žiūri į tave, atrodai mažiuliukė kaip skruzdėlė, o jie suspaudžia tave smilium ir nykščiu ir vartalioja į visas puses. O paskui nuspriegia tave ir eina sau.

Jūs manimi nepatikėsite, pone, sakau. Šiaip sakysi ar taip, viskas baigta, teismas seniai pasibaigęs ir sprendimas įvykdytas, ir niekas nuo to nepasikeis, jeigu jums ką nors papasakosiu. Verčiau kreipkitės į advokatus ir teisėjus, į laikraštininkus, jie, manding, žino mano istoriją geriau už mane. Šiaip ar taip, aš gerai neprisimenu, prisimenu ką kita, bet va šitie prisiminimai visiškai išgaravo iš galvos. Tikriausiai jie sakė tatai jums.

Aš norėčiau tau padėti, Greis, sako jis.

Štai šitaip jie visados braunasi. Siūlosi padėti, bet reikalauja dėkingumo, lenda kaip musės prie medaus. Jam knieti bėgti namo ir džiaugtis: grybštelėjau ir išsitraukiau gardžiausią kąsnelį, štai koks aš apsukrus. Bet aš niekam nebūsiu gardžiu kąsneliu. Ir neatsakau.

Jeigu pabandysi kalbėti, aš pabandysiu klausyti, sako jis. Domiuosi grynai mokslo sumetimais. Mums turėtų rūpėti ne vien žmogžudystės. Jis kalba švelniu balsu, bet tas švelnumas tik iš paviršiaus, o juo dangstomi kiti tikslai.

Gal aš jums primeluosiu, sakau.

Jis nesako: nekalbėk kvailysčių, Greis, tavo galva pilna nuodėmingų minčių. Sako: gal ir primeluosi. Gal primeluosi netyčia, o gal ir tyčia. Gal tu apskritai melagė.

Žiūriu į jį. Jie prišnekėjo jums, kad aš melagė, sakau.

O mes imkime ir išmėginkime laimę, sako jis.

Nudelbiu akis į aslą. Ar jie sugrąžins mane į pamišėlių namus? klausiu. O gal uždarys mane vienutėje ir nieko daugiau neduos, tik duonos.

Jis sako: duodu tau žodį, jog ligi tol, kol tu kalbėsi su manimi ir tvardysies, ir nepradėsi šėlti, galėsi likti ten, kur esi. Taip man pažadėjo kalėjimo viršininkas.

Žiūriu į jį. Nukreipiu akis į šalį. Vėl žiūriu į jį. Abiem rankomis laikau obuolį. Jis laukia.

Galiausiai keliu obuolį ir priglaudžiu jį sau prie kaktos.

IV.

JAUNUOLIO UŽGAIDAS

Tarp visų tų šėlstančių pamišėlių pastebiu savišką Greis Marks veidą – nebe liūdną ir užlietą nevilties, bet apšviestą beprotybės liepsnos ir spindintį šlykščiu šėtonišku džiugesiu. Susivokusi, jog ją stebi svetimi žmonės, ji spiegdama nulėkė it šmėkla į vieną šalinių palatų. Pasirodo, netgi tuomet, kai ją ištinka stipriausias tos siaubingos ligos priepuolis, jai neduoda ramybės praeities prisiminimai. Vargšelė! Kada jai nuslūgs ilgas pelnytos bausmės siaubas ir sąžinės priekaištai? Kada ji galės atsisėsti prie Jėzaus kojų, apsitaisiusi nesuteptu jo teisingumo apdaru, nusiplovusi kraują nuo rankų, nuodėmių naštos nebeslegiama išganyta siela ir sveiku protu?..

Tikėkimės, kad jos ankstesnė kaltė gal bus pateisinta kaip gimstančios baisingos ligos padarinys.

– SUSANNA MOODIE,
Gyvenimas Degimuose, 1853

Didžiai gaila, jog mums trūksta žinių ir mes nemokame gydyti tų nelaimingųjų. Chirurgas gali prapjauti pilvą ir atverti blužnį. Galima išskrosti raumenis ir parodyti juos jauniems studentams. Neįmanoma išskrosti žmogaus sielos nei juo labiau ant stalo pademonstruoti smegenų darbo.

Vaikas būdamas, kartais žaisdavau užrištomis akimis. Dabar esu panašus į aną vaiką, koks buvau kadaise. Dirbu aklai, apgraibomis, pats nenumanydamas, kur einu, ar bent jau einu teisinga kryptimi. Kada nors kas nors atriš man akis.

– Daktaras DŽOZEFAS VORKMANAS,
Vyriausiasis gydytojas,
Toronto provincijos pamišėlių namai;
Laiškas „Henriui“, susirūpinusiam jaunuoliui,
prašančiam tam tikrų duomenų, 1866.

Nereikia būti Kambariu – kad vaidentųsi –
Nereikia būti Namu –
Ten Smegenų Labirintai – vingiuoja –
Kur Nematerialu –

Mūsų Aš už mūsų pasislėpęs
Kaip niekas kitas baisus –
Tokio siaubo nežadina
Žudikas, tykąs Namuos...

– Emily Dickinson, apie 1863.

6.

Gydytojui Simonui Džordanui, medicinos daktarui, Palėpščių namai, Lumisvilas,
Masačūsetsas, Jungtinės Amerikos Valstijos, nuo daktaro Džozefo Vorkmano,
Toronto provincijos pamišėlių namų vyriausiojo gydytojo,
Vakarų Kanada

1859 m. balandžio 15 diena

Gerbiamas daktare Džordanai,

turiu garbės jums pranešti, jog gavau jūsų balandžio antros dienos laišką, ir padėkoti gerbiamam kolegai daktarui Binsvangeriui iš Šveicarijos už rekomendacinį laišką. Su dideliu susidomėjimu sekiau jo naujos klinikos steigimą. Būkite tikras, jog kaip daktaro Binsvangerio pažįstamas jūs visada būsite laukiamas svečias ir galėsite bet kada apžiūrėti mano vadovaujamą ligoninę. Būčiau laimingas, galėdamas aprodyti jums visas patalpas ir supažindinti su mūsų gydymo metodais.

Kadangi jūs pats ketinate atidaryti panašią ligoninę, norėčiau pabrėžti, jog svarbiausia – sudaryti kaip galima geresnes sanitarines sąlygas ir įrengti kanalizaciją, nes priešingai tik veltui dėsite pastangas stengdamasis padėti protiniams ligoniams, jeigu kūnas apniktas įvairiausių infekcijų. Į tai dažniausiai neatkreipiamas reikiamas dėmesys. Man čionai atvykus, daugel kartų turėjome cho-

leros protrūkių, lėtinės dizenterijos bei sunkių viduriavimo atvejų, taip pat daugybę įvairiausių vidurių šiltinės antkryčių, pjaute pjovusių pamišėlių namus. Tirdamas, kas galėtų sukelti tuos užkratus, rūsiuose aptikau didelę be galo kenksmingų atmatų duobę, vienur atmatos buvo stipraus juodosios arbatos nuoviro sūdrumo, kitur – skysto muilo tirštumo ir telkšojo vietoje, nes statybininkai nebuvo prijungę nuotakų prie pagrindinio kanalizacijos vamzdžio; be to, tiek geriamas, tiek paprastas vanduo buvo siurbiamas tiesiai iš ežero, iš ramaus užtakio, visiškai netoli vamzdžio, pro kurį iš kolektoriaus pliaupė dvokiančios srutos. Nieko nuostabaus, jog ligoniai dažnai skųsdavosi, kad geriamas vanduo atsiduoda tuo, ko retas kuris kada nors labai jau troško paragauti!

Ligoniai šičia labai lygiai suskirstyti pagal lytį; pagal simptomus esama didelės įvairovės. Religinį fanatizmą laikau labai palankia dirva, skatinančia tiek pamišimą, tiek nepakantumą, bet esu linkęs tikėti, jog nei religija, nei nepakantumas negali sumaišyti išties sveiko proto, – manau, jog visad būna tam tikras polinkis, išankstinė priežastis, sudaranti žmogui sąlygas, esant kenksmingiems veiksniams, lengvai apsikrėsti ar kūno, ar proto liga.

Šiaip ar taip, labai apgailestauju, jog negaliu suteikti jokių žinių apie labiausiai jums rūpimą dalyką ir šiuo klausimu jums teks kreiptis kitur. Kalinė Greis Marks, kalinama už žmogžudystę, išbuvusi čia penkiolika mėnesių, tūkstantis aštuoni šimtai penkiasdešimt trečių metų rugpjūtį sugrįžo į Kingstono pataisos namus. Kadangi aš pats buvau paskirtas čionai vos trys savaitės prieš jai išvykstant, beveik neturėjau progos nuodugniau pasidomėti jos byla. Vis dėlto jūsų laišką aš perdaviau daktarui Semiueliui Benerlingui, gydžiusiam ją prie mano pirmtako. Negaliu pasakyti, kokio laipsnio pamišimas buvo iš pradžių. Man toks įspūdis, jog palyginti ilgą laiką ji buvo pakankamai sveiko proto, kad būtų galima pateisinti jos išleidimą iš pamišėlių namų. Aš griežtai rekomendavau, kad jos atžvilgiu būtų taikomas palengvintas režimas, ir, man rodos, kas dieną ji praleidžia nemažai laiko kalėjimo viršininko namuose kaip kambarinė. Būdama šičia, į pabaigą ji labai gerai elgėsi, tad,

atsižvelgiant į jos sumanumą ir paslaugumą ligoniams, buvo nutarta, kad ji gali būti naudinga ir pravarti šeimynoje. Kartais jai sutrinka nervai ir pavojingai padažnėja pulsas.

Vienas didžiausių sunkumų, su kuriais susiduria tokios kaip ši valstybinės ligoninės vyriausiasis gydytojas, – tai kalėjimo viršininkų pastangos persiųsti mums didumą nedrausmingų nusikaltėlių, – tarp jų žiaurių žmogžudžių, vagių ir plėšikų, kuriems ne vieta tarp nekaltų ir dar nesugadintų pamišėlių, – nori jų nusikratyti, kad nereikėtų laikyti kalėjime. Neleistina, kad namai, pastatyti protiniams ligoniams slaugyti ir gydyti, virstų išprotėjusių nusikaltėlių ir juo labiau tariamų nusikaltėlių kalinimo vieta; ir aš esu labai linkęs įtarti, jog pastarųjų nepalyginamai daugiau, nei apskritai būtų galima manyti. Be pražūtingų padarinių, neišvengiamai atsiliepiančių ligoniams, sumaišius nekaltus pamišėlius su nusikaltėliais, yra pagrindo baimintis pragaištingo poveikio pamišėlių namų prižiūrėtojų ir tarnautojų charakteriui ir įpročiams, kurie gali nepataisomai sugesti ir nebetikti žmogiškam ir deramam elgesiui su pacientais.

Bet kadangi jūs ketinate steigti privačią ligoninę, esu tikras, jog patirsite mažiau tokio pobūdžio keblumų ir negausite kęsti tiek nemalonaus politikų kišimosi, gana dažnai trukdančio juos pašalinti, ir šiuo požiūriu linkiu jums kuo didžiausios sėkmės jūsų žygiuose. Tokių namų, kokius jūs steigiate, deja, šiuo metu būtinai reikia tiek mūsų, tiek jūsų šalyje, nes, tolydžio didėjant šiuolaikinio gyvenimo neramumams ir iš to kylantiems nervų sukrėtimams, statybų tempas gerokai atsilieka nuo pacientų skaičiaus augimo, ir aš drįstu siūlyti jums savo menką paramą, kiek leidžia mano galios.

Nuoširdžiai jūsų

Medicinos daktaras Džozefas Vorkmanas.

Ponia Viljam P. Džordan, Palėpščių Namai, Lumisvilas, Masačūsetsas, Jungtinės Amerikos Valstijos, – daktarui Simonui Džordanui, per majoro S. D. Hamfrio malonę, Žemutinė Sąjungos gatvė, Kingstonas, Vakarų Kanada.

1859 m. balandžio 29 diena

Mielas Sūnau,

šiandien gavau ilgai lauktą laišką su dabartiniu tavo adresu ir nurodymais, kaip naudoti nuskausminamąsias priemones nuo reumato. Apsidžiaugiau vėl pamačiusi tavo mielą rašyseną, nors ir retai tokių dingsčių pasitaiko, ir labai gražu, kad šitaip rūpiniesi savo vargšės mamos silpna sveikata.

Rašau tau keletą žodžių pasigavusi progą – mat siunčiu laišką, atėjusį kitą dieną tau išvykus. Paskutinė tavo viešnagė buvo tokia trumpa, – kada galėtume tikėtis vėl tave pamatyti šeimos ir draugų būrelyje? Šitaip daug keliauti nėra sveika nei tavo dvasios ramybei, nei kūnui. Nekantriai laukiu tos dienos, kai apsispręsi apsigyventi tarp mūsų ir deramai įsikursi, kaip tau ir pritinka.

Negalėjau nepastebėti, jog tas laiškas yra iš Toronto pamišėlių namų. Man toks įspūdis, kad ketini juose apsilankyti, nors ligi šiol tikriausiai esi apžiūrėjęs ne vieną tokią ligoninę pasaulyje ir vargu bau turėsi kokios naudos apžiūrėjęs dar vieną. Mane siaubas ėmė skaitant tavo laiškus apie tuos namus Prancūzijoje ir Anglijoje, ir netgi apie tokius pat namus Šveicarijoje, nors tie ir nepalyginamai švaresni. Visiems mums reikia melstis, kad Viešpats saugotų mūsų sveiką protą, bet man kyla rimtų abejonių dėl tavo ateities planų, jeigu iš tikrųjų ketini imtis sumanytų darbų. Atleisk man, mielas Sūnau, kad taip šneku, bet aš niekad negalėjau suvokti, kodėl tu šitaip domiesi tais dalykais. Mūsų Giminėje ligi šiol dar niekas nesirūpino pamišėliais, nors tavo senelis ir buvo kvakerių dvasinin-

kas. Pagirtina trokšti numaldyti žmonių kančias, bet, savaime suprantama, bepročiai, lygiai kaip idiotai ir luošiai, priklauso Viešpaties Apvaizdai, ir niekam nevalia bandyti pakeist sprendimus, teisingus, be abejo, tik mums nesuvokiamus.

Be kita ko, netikiu, jog privatūs pamišėlių namai galėtų išreikalauti apmokėjimą, nes, vos nusikratę sergančiaisiais, pamišėlių giminės, kaip žinoma, nustoja jais rūpintis, nenori nieko apie juos girdėti nei jų matyti, ir jie prieina iki to, kad nebeapmoka sąskaitų, o į jas įeina išlaidos maistui bei kurui, taip pat alga juos gydantiems bei slaugantiems žmonėms. Reikia viską nuodugniai apsvarstyti, juo labiau jog kasdienis bendravimas su pamišėliais toli gražu neprisideda prie ramaus gyvenimo. Tau irgi būtų pravartu pagalvoti apie būsimą žmoną ir vaikus, jiems ne vieta gyventi ten, kur tuntais bastosi pavojingi bepročiai.

Žinau, jog man nedera nurodyti tau gyvenimo kelio, bet vis dėlto primygtinai siūlau verčiau pasirinkti audimo fabriką, nors, netikusiai valdant politikams, begėdiškai piktnaudžiaujantiems visuomenės pasitikėjimu, milo vėlyklos dabar jau nebe tokios, kokios buvo, ir kasmet eina vis prastyn; dabar yra daug ir kitokių galimybių, ir kai kam labai sekasi, tikriausiai girdi, kaip kas mielą dieną čia vienas, čia kitas susikrauna turtą, o aš neabejoju, kad esi ne ką mažiau veiklesnis ir sumanesnis už juos. Sklinda kalbos apie naują naminę Siuvamąją Mašiną – tai būtų be galo puikus dalykas, jei būtų įmanoma ją pigiau gaminti; kiekviena moteris norėtų tokią turėti, nereiktų valandų valandas nuobodžiai knyburiuoti prie siuvinio, o ypač jos praverstų vargšelėms siuvėjoms. Ar negalėtumei savo nedidelio palikimo, paveldėto pardavus tavo bėdino Tėčio įmonėlę, įdėti į tokį nuostabų ir patikimą verslą? Esu tikra, jog Siuvamoji Mašina labiau palengvintų žmonijos kančias nei šimtas pamišėlių namų, o gal ir dar labiau.

Žinia, tu visada buvai idealistas, amžinai puoselėjai optimistines svajones, bet ateina diena, kai negailestingai įsibrauna tikrovė, o tau šiemet sukanka trisdešimt.

Šneku taip ne todėl, kad man knieti kištis ir lįsti ne į savo reika-

lus, – stačiai kaip Motinai man labai neramu dėl savo vienintelio mylimo Sūnaus ateities. Man būtų taip džiugu prieš mirtį matyti tave gražiai prakutusį – toks būtų buvęs ir tavo brangaus Tėčio noras, – juk žinai, kad aš gyvenu tik dėl tavęs ir tavo labui.

Mano sveikata staigiai pablogėjo tau išvykus, – kai matau tave prieš akis, mano sielai tai lyg gydomasis balzamas. Vakar taip stipriai kosėjau, jog mano ištikimoji Morina tik vargais negalais užvedė mane laiptais aukštyn – ji tokia pat senutė ir silpna kaip aš, ir mudvi tikriausiai atrodėme kaip dvi senos kalvon kėblinančios raganos. Nieko nepadeda nė keliskart per dieną geriami nuovirai, kuriuos virtuvėje plikina mano geroji Samanta – tokius kokčius, kokie būna visi vaistai, – ir kuriais ji dievažijasi išgydžiusi savo Motiną, nors šiandien jaučiausi palyginti neblogai ir svetainėje kaip paprastai priiminėjau svečius. Turėjau keletą viešnių, kurios atėjo manęs aplankyti išgirdusios, jog nesveikuoju, tarp jų pono Henrio Kartraito žmona, labai geros širdies, nors kartais ir nelabai gražių manierų dama, kokių dažnai pasitaiko tarp neseniai pralobusių turčių, bet viskam reikia laiko. Atėjo ji su dukrele Feit, kurią tikriausiai prisimeni kaip nevėkšlą trylikametę, bet dabar ji augusi mergina ir ką tik sugrįžo iš Bostono, kur buvo nuvažiavusi pas tetą pasilavinti. Dabar tai žavi elegantiška jauna moteris, kokia kiekviena trokštų būti, nepaprasto mandagumo ir nuostabaus lipšnumo, kuriuo visi žavisi ir kuris tūkstantįsyk vertesnis už dangišką grožį. Jos atsinešė kraitelę skanėstų – mieloji ponia Kartrait mane baisiai lepina, – už juos nuoširdžiai joms padėkojau, nors galėjau vos paragauti kąsnelį kitą, nes šiuo metu visai neturiu apetito.

Liūdna, kai esi ligonis, ir aš kiekvieną vakarą meldžiu Dievą, kad tave saugotų ir kad prisižiūrėtum, nepervargtum be saiko mokydamasis ir nepersitemptum, kad nesusigadintum akių kiauras naktis sėdėdamas prie lempos ir kvaršindamas sau galvą ir kad pasivilktum vilnonius apatinius, iki visiškai atšils orai. Jau prasikalė mūsų ankstyvosios salotos, ir obelis krauna pumpurus; man toks įspūdis, jog ten, pas jus, vis dar pilna sniego. Nemanau, kad Kingstonas, esantis ežero pakrantėje ir taip toli šiaurėje, būtų sveikas

plaučiams; ten tikriausiai žvarbu ir drėgna. Ar tavo kambariai gerai šildomi? Tikiuosi, kad sočiai valgai ir kad ten yra gera mėsinė.

Ilgiuosi tavęs visa širdimi, o Morina ir Samanta prašo jų nepamiršti, ir visos mes laukiame tavo laiškų, tikėdamosi kaip galima greičiau gauti žinią, kada aplankysi mus artimiausiu metu. Kaip visados laukia tavęs

Tave labai mylinti

Mama.

Daktaras Simonas Džordanas, per majoro S. D. Hamfrio malonę, Žemutinė Sąjungos gatvė, Kingstonas, Vakarų Kanada, – daktarui Edvardui Markiui, Dorčesteris, Masačūsetsas, Jungtinės Amerikos Valstijos.

1859 m. gegužės 1 diena

Mielas Edvardai,

labai gaila, kad nesugebėjau apsilankyti Dorčesteryje ir pažiūrėti, kaip dabar tvarkaisi išsikabinęs savo iškabą ir visomis išgalėmis puolęs tarnauti vietiniams luošiams ir neregiams, man bastantis po Europą ir ieškant sprendimo, kaip išguiti šėtoną, bet, čia kalbant, čia paliekant, tos paslapties ir nesužinojau. Kaip tikriausiai spėji, beveik visą tą laiką, kol buvau Lumisvile, ištisai ruošiausi darbui, o popietės norom nenorom buvo skirtos mamai. Tačiau, kai grįšiu, mums reikės būtinai susitikti ir pakelti vieną kitą taurę „už senus gerus laikus“, prisiminti praeities nuotykius ir aptarti ateities planus.

Po gana ramios kelionės per Ežerą gyvas ir sveikas pasiekiau savo tikslą. Dar nespėjau susitikti su savo korespondentu ir, taip

sakant, darbdaviu dvasiškuoju tėvu Veringeriu, su reikalais išvykusiu į Torontą, – taigi kaip paprastai turiu malonumą laukti; jei netgi jo laiškai man buvo tam tikras simptomas, kaip diduma dvasininkų jis serga baustinu humoro stygiumi ir troškimu visus mus laikyti paklydusiomis avelėmis, o save – kerdžium. Šiaip ar taip, tik jam turiu būti dėkingas – ir gerajam daktarui Binsvangeriui, įpiršusiam mane jam kaip puikiausią žmogų vakarinėje Atlanto pakrantėje, ir dar už tokią įmanomą kainą, turint galvoje metodistų taupumą, – už tokią nuostabią progą; tikiuosi, jog sugebėsiu ja pasinaudoti pažinimo pažangos labui, nes, nepaisant žymių mokslo laimėjimų, protas ir jo veikimas vis dar tebėra *terra incognita*.

Na, o Kingstonas, kur šiuo metu gyvenu, nėra labai patrauklus miestukas, nes prieš dvi dešimtis metų supleškėjo iš pagrindų ir vėliau atsistatė staigiai ir be jokio žavesio. Nauji namai pastatyti iš akmenų ir plytų ir todėl, kai kurių manymu, didelio gaisro atveju būsią saugesni. Ypač jie didžiuojasi kalėjimu, graikų šventyklos stiliaus trobesiu, nors dar nespėjau sužinoti, koks stabmeldžių dievas ten garbinamas.

Susiradau kambarius majoro S. D. Hamfrio buveinėje, kad ir ne prašmatnius, bet užtat visiškai tinkamus mano sumanymams. Šiaip ar taip, ima baimė, jog mano šeimininkas alkoholikas; jau du kartus buvau su juo susitikęs, ir abu kartus jis turėjo keblumų bandydamas nusimauti arba užsimauti pirštines, jis pats tuo nebuvo tikras ir tik nužleibė mane kraujo pritvinkusiomis akimis, lyg norėdamas paklausti, kurį velnią aš darau jo namuose. Numanau, jog jisai baigs dienas mano privačioje ligoninėje, kurią vis dar svajoju įsteigti, nors man derėtų tramdyti savo polinkį žiūrėti į kiekvieną naują pažįstamą kaip į potencialų ligonį, apmokantį už gydymąsi mano ligoninėje. Stačiai krinta į akis, kaip dažnai smunka kariškiai, su puse algos išėję dimisijon; sakytum, pripratus prie stiprių dirgiklių ir smurtingų pojūčių, civiliniame gyvenime jiems reikia padvigubinti įprastą dozę. Vis dėlto dėl kambarių mano buvo sutarta – ne su majoru, kuris tikriausiai nebūtų sugebėjęs prisiminti dėl jų taręsis, bet su jo kantria žmona.

Valgau – išskyrus pusryčius, ligi šiol nepalyginamai prastesnius už tuos, kuriuos gaudavome Londone studijuodami mediciną, – kaimynystėje, skurdžiame viešbutėlyje, kur kiekvienas patiekalas – deginamoji auka, ir nesugalvosi nieko blogesnio, nes priedų pridedama nešvarumų bei suodžių, o pagardų – vabzdžių. Kad lieku šičia nepaisydamas tyčiojimosi iš kulinarijos, manau, pripažinsi tai kaip įrodymą mano nuoširdaus pasiaukojimo mokslo labui.

Kalbant apie visuomenę, turiu tau pasakyti, jog šičia kaip ir bet kur kitur esama dailių merginų, nors ir vilkinčių iš mados išėjusiais drabužiais – Paryžiuje prieš trejus metus, na o Niujorke prieš dvejus. Nepaisant dabartinės šalies vyriausybės polinkių į pertvarką, miestelyje apstu tiek nepatenkintų konservatorių, tiek smulkaus provincinio snobizmo, ir aš būgštauju, jog tavo draugas, apladžiai ir meškiškai apsirengęs ir juo labiau apsikrėtęs tavo jankių demokratinėmis idėjomis, atrodys labai jau įtartinas jo fanatiškiems gyventojams.

Vis dėlto kalėjimo viršininkas, man regis, dvasiškojo tėvo Veringerio spiriamas, persivertė per galvą ir pasidaręs sukalbamesnis patvarkė, kad kiekvieną popietę kelias valandas Greis Marks būtų mano žinioje. Pasirodo, ji dirba jo namuose tarnaite, tik už dyką, bet man reikės dar nustatyti, ar tą dalyką laiko malone ar bausme už nuodėmes, o tai nebus lengvas darbas, nes mieloji Greis, per penkiolika metų užsigrūdinusi kalėjimo ugnyje, bus kietas riešutėlis. Tokia apklausa kaip manoji nėra veiksminga, nelaimėjus apklausiamojo pasitikėjimo, bet, kiek išmanau pataisos namų tvarką, įtariu, jog labai jau seniai Greis turėjo bent menkutį pagrindą kuo nors pasitikėti.

Ligi šiol turėjau tik vieną progą pamatyti savo tyrimų objektą, taigi dar per anksti dėstyti savo įspūdžius. Nebent galiu pasigirti, jog esu pilnas vilčių, ir kadangi taip maloniai pareiškei norą gauti žinių apie mano laimėjimus, stengsiuos apie viską tau pranešti. O kol kas, mielas Edvardai, lik sveikas,

tavo senas bičiulis ir buvęs bendražygis

Simonas.

7.

Simonas sėdi prie rašomojo stalo ir grauždamas pieštuko galą pro langą žiopso į pilkšvus banguotus Ontarijo ežero vandenis. Už įlankos matyti Volfo sala, jo manymu, pavadinta garsaus generolo poeto vardu. Tuo vaizdu jis nelabai žavisi – toks nepermaldaujamai nykus! – tačiau vaizdo nuobodumas kartais sužadina naujų minčių.

Į lango stiklą gūsiais kerta lietaus lašai; virš ežero skrieja žemi sudriskę debesys. Ežeras – ir tas banguoja ir šėlsta; bangos dūžta į krantą, atšoka ir vėl dūžta iš naujo; ir gluosniai žemėliau linguoja kaip galvos ilgais žaliais plaukais, linksta ir plaikstosi. Kažkas balkšva šmėkšteléja prieš akis, lyg balta moters skepetaitė ar šydas, bet kai geriau įsižiūri, mato tiktai kirą, kovojantį su vėju. Beprasmė Gamtos sumaištis, taria jis sau, Tenisono iltys ir nagai.

Jis nėmaž nejaučia ką tik spalvingai aprašyto optimizmo. Priešingai, jam nejauku ir netgi labai liūdna. Jo buvimas čia atrodo betikslis, bet šiuo metu tai didžiausias šansas. Studijuoti mediciną jis pradėjo anaiptol ne kokio jaunuoliško užgaido vedamas. Tuo metu jo tėvas buvo turtingas milo vėlyklų savininkas ir tvirtai tikėjosi, jog, laikui atėjus, Simonas perims jo darbą, ir Simonas pats to tikėjosi. Iš pradžių, beje, jis ketino truputį pamaištauti, pasispyrioti, pakeliauti, pasimokyti, išmėginti savo jėgas pasaulyje, taip pat gamtos moksluose ir medicinoje, kuri visada jį viliojo. Paskiau sugrįžti namo ir imtis savo mėgstamo darbo, tvirtai įsitikinęs, kad dirbsiąs anaiptol ne dėl pinigų. Jis žinojo, jog dauguma gerų mokslininkų patys užsidirba pakankamai, kad galėtų imtis nesavanaudiškų tyrimų.

Jis nesitikėjo tėvo mirties nei tėvo milo vėlyklų kracho – jis niekad negalėjo tikrai pasakyti, kas įvyko pirmiausia. Užuot ramiai leidęsis pasroviui, netikėtai pakliuvo į laivo katastrofą vidury jūros ir liko beplūduriuojąs įsikibęs į stiebo nuolaužą. Kitaip sakant, buvo priverstas gyventi iš savo kišenės, – įvyko tai, ko karščiausiai troško ankstyvoje jaunystėje, veldamasis į amžinus ginčus su tėvu.

Milo vėlyklos buvo parduotos, kaip ir įspūdingi namai su dideliausiu būriu šeimynykščių – kambarinių, virtuvės mergų, tarnaičių, tuo amžinai kintančiu choru šypsančių merginų ar moterų, vardu tai Elis, tai Efi, lepinusių jį savo dėmesiu vaiko ir paauglio metais ir sudariusių jo visą pasaulį, – nežinia kodėl jam rodosi, kad jos visos buvo parduotos sykiu su namais. Jos kvepėdavo braškėmis ir druska ir, kai pasileisdavo ilgus plaukus, apsiskleisdavo garbanomis, bent jau viena jų, regis, Efi. Palikimas kur kas mažesnis, nei motina mano, ir didžiąją dalį pajamų jis atiduoda jai. Ji tariasi, kad jos materialinė padėtis pablogėjo, ir tai tiesa, turint galvoje ankstesnį jų gyvenimo lygį. Ji įsitikinusi, jog aukojasi Simonui, ir jis nenori sklaidyti jos iliuzijų. Tėvas prasisiekė savo jėgomis, o motinai skynė kelią kiti, todėl ji nėra tokia tvirta, kad nesugniužtų nuo stipresnio smūgio.

Tad atidaryti privačią psichiatrinę ligoninę dabar jam nėra ko nė galvoti. Norint surinkti pakankamai pinigų, reikėtų pasiūlyti ką nors nauja, kokį išradimą arba naujovišką gydymą, ir dar tokioje ginčytinoje srityje, kur jau ir šiaip milžiniška konkurencija. Galbūt vėliau, pagarsėjęs, jis galėtų įkurti akcinę bendrovę. Tačiau padėtį kontroliuotų pats: jis turi laisvai ir nevaržomai laikytis savo metodų, kai tik tvirtai apsispręs ir juos pasirinks. Parašys prospektą: erdvios šviesios palatos, puikus vėdinimas ir kanalizacija, didelis sklypas aplink, šalia pat upė, nes vandens čiurlenimas ramina nervus. Vis dėlto kaip galima mažiau naudos tokius įrengimus: jokių elektros prietaisų, jokių magnetų. Žinia, amerikiečiai be saiko žavisi tokiais dalykais: jie teikia pirmenybę tokiam gydymui, kai traukomi svertai ar spaudomi mygtukai, bet Simonas netiki jų veiksmingumu. Kad ir kokia būtų pagunda, jis neis į kompromisus su savo sąžine.

Kol kas visa tai tuščios svajonės. Šiaip ar taip, reikia turėti kokį nors planą, kad galėtų pakišti motinai panosėn. Ji turi patikėti, jog jis siekia tokio ar tokio tikslo, nesvarbu, kad gali jam nepritarti. Žinoma, jis galėtų vesti turtingą nuotaką, kaip ji kad ištekėjo už turtingo vyro. Ji išmainė šeimos vardą ir ryšius į krūvą ką tik nukaltų monetų ir dabar degte dega noru ir jam primesti panašų sandėrį: mainikavimas, vis labiau plintantis tarp nuskurdusių Europos aristokratų ir naujai iškeptų Amerikos milijonierių, nors ir ne tokio masto, klesti ir Lumisvile, Masačūsetso valstijoje. Jis prisimena panelės Feit Kartrait atsikišusius priekinius dantis ir apdribusią pasmakrę, ir šiurpas perbėga kūną.

Jis dirstelėja į laikrodį: vėl pusryčiai vėluoja. Paprastai valgo savo kambaryje, kur kiekvieną rytą ant medinio padėklo juos atneša Dora, šeimininkės visų galų tarnaitė. Su trenksmu nutrenkia fajansu barškantį padėklą ant staliuko svetainės kampe ir išeina, o jis kaipmat persėda ir akimoju suryja juos ar bent jau tai, kas, jo manymu, yra valgoma. Jis įprato prieš pusryčius rašyti prie kito, didesnio stalo, tad, jai pasirodžius, linkso prie savo darbo, kad nereiktų jos matyti.

Dora – apkūni apskrito veido mergina mažyte burna nusvirusiais it nuskausto vaiko lūpų kampučiais. Vešlūs juodi antakiai suaugę tarpunosyje, todėl ji amžinai atrodo rūsti, lyg jaustųsi neteisingai įžeista. Aišku kaip dieną, kad ji nekenčia savo darbo ir nenori būti visų galų tarnaite. Įdomu, ar yra toks amatas, kuris jai patiktų. Kartais bando įsivaizduoti ją prostitute – jis dažnai griebiasi tos protinės mankštos, susidūręs su kai kuriomis moterimis, – bet nesugeba nupiešti mintyse vyro, kuris galėtų iš tikrųjų atsilyginti jai už paslaugas. Bene įmanoma atsilyginti už tai, kad tave pervažiavo ratais, arba, turint galvoje šį atvejį, už savotišką grėsmę sveikatai? Dora – tvirtai suręsta merga, ir jai būtų vieni niekai perpus persmaugti vyrą šlaunimis, kurios, Simono galva, atrodo pilkšvos kaip virtos dešros ir padaigotos lyg nusvilintas kalakutas, ir neapglėbiamos, storos kaip kiaulaitės.

Dora atsiteisia tokia pat nepagarba. Pasirodo tokia mina, lyg jis nuomotų kambarius vieninteliu tikslu – užkrauti jai bėdą. Sutrina jo nosines, perkrakmolija marškinius ir nutrauko sagas, kurias, be abejo, pati tvarkingai išplėšia. Jis netgi įtaria, kad ji tyčia degina jo skrebučius ir kietai verda kiaušinius. Nubloškusi ant staliuko padėklą, sukriokia: „Šekit“, lyg liuobdama paršus; tada kerėplina lauk, taip užtrenkdama iš paskos duris, jog tos net supoška.

Simoną išlepino europinės tarnaitės, kurios gimė žinodamos savo vietą, ir jis dar nepriprato prie pagiežingo lygybės demonstravimo, tokio dažno šioje vandenyno pusėje. Žinoma, tik ne pietuose, bet jis ten nevažiuoja.

Kingstone galima išsinuomoti ir geresnį būstą, bet jis nenori brangiai mokėti. Tam trumpam laikui, kiek jis ketina čia būti, visiškai geras ir šitas. Be to, nėra kitų įnamių, ir jis vertina tai, kad gali gyventi netrukdomas ir ramiai mąstyti. Namas mūrinis, pritvinkęs žvarbos ir drėgmės, bet iš prigimties – matyt, jo gyslomis teka pirmųjų Naujosios Anglijos kolonistų kraujas – Simonas jaučia tam tikrą panieką nuolaidžiavimui kūno silpnybėms, o studijuodamas mediciną, priprato prie asketiško vienuolio gyvenimo ir galėjo valandų valandas dirbti sunkiomis sąlygomis.

Jis grįžta prie rašomojo stalo. *Mieloji Mama,* pradeda. *Ačiū Tau už ilgą ir turiningą laišką. Gyvenu gerai ir sparčiai žengiu į priekį, tarp nusikaltėlių studijuodamas nervų ir proto ligas, kurias, įminus jų mįslę, būtų įmanoma pradėti sėkmingai gydyti...*

Toliau rašyti jis nepajėgia; jaučiasi per akis meluojąs. Betgi reikia ką nors parašyti, kitaip ji pagalvos, kad jis paskendo arba staiga mirė nuo džiovos, arba žuvo nuo plėšikų rankos. Visada patogiausia rašyti apie orą, bet jis negali rašyti apie orą tuščiu pilvu.

Iš rašomojo stalo stalčiaus jis išsiima dvasiškojo tėvo Veringerio atsiųstą brošiūrėlę, išleistą žmogžudystės metais. Joje išspausdin-

tos Greis Marks ir Džeimso Makdermoto išpažintys, taip pat teismo proceso santrauka. Viršelyje pateikta graviūra, kurioje pavaizduota Greis, pažiūrėti tikrų tikriausia sentimentalaus romano herojė; tada jai buvo šešiolika, bet nupiešta moteris atrodo vyresnė mažų mažiausia penkeriais metais. Jos pečius gaubia pelerina, gobtuvo kraštas supa veidą kaip tamsi aureolė. Nosis tiesi, lūpos goslios, išraiška kaip įprasta jausminga – banalus Magdalietės svajingumas, tolin įsmeigtas didelių akių žvilgsnis.

Šalia priderinta kita graviūra – Džeimsas Makdermotas platutėle anų laikų apykakle, ant kaktos nusvirusia plaukų sruoga, primenančia Napoleono šukuoseną ir peršančia mintį apie charakterio ūmumą. Jis žiūri rūsčiu žvilgsniu, nugrimzdęs į savo mintis kaip Bairono herojus; matyt, dailininkas juo žavėjosi.

Po tais dviem portretais kaligrafiškai užrašyta: *Greis Marks, apsišaukusi Meri Vitni; Džeimsas Makdermotas. Teismo salėje. Kaltinami nužudę poną Tomą Kinerą ir Nensi Montgomeri.* Visa tai stulbinančiai primena vestuvinį kvietimą arba primintų, jei nebūtų portretų.

Ruošdamasis pirmam susitikimui su Greis, Simonas nė nežiūrėjo į portretą. Tikriausiai bus visiškai pasikeitusi, galvojo; apsileidusi, nebe tokia nepriklausoma, labiau nusižeminusi, visai galimas daiktas, pamišusi. Sargas nuvedė jį į jos laikiną kamerą ir užrakino drauge su ja, bet prieš tai perspėjo, kad ji esanti stipresnė, nei iš pažiūros atrodanti, ir galinti velniškai sukandžioti bet kurį vyrą, ir patarė šauktis pagalbos, jeigu imsianti šėlti.

Vos tik ją pamatęs, Simonas tarė sau, kad to neatsitiks. Pro langelį palubėje įžambiai krito rytmečio šviesa, nutvieksdama kertę, kur ji stovėjo. Tai buvo kone viduramžių paveikslas: vienplanis, užlietas kampinės šviesos: vienuolė celėje, mergelė tvirtovės bokšte, belaukianti mirties ant laužo rytojaus dieną, jeigu tik paskutinę akimirką neišgelbės jos riteris. Užguita moteris liemenį apgulusiu tiesiu kalinės drabužiu, dengiančiu, be abejo, basas kojas; ant aslos šiaudinis čiužinys; baimingai susigūžusi į pečius; rankas tvirtai priglaudusi prie lieso kūno; ilgi tamsiai rudų plaukų kuokštai išsipešę iš po daikto, iš pirmo žvilgsnio panašaus į baltų gėlių vainikė-

lį, ir svarbiausia – akys, didžiulės akys blyškiame veide, išsiplėtusios iš baimės, o gal pritvinkusios nebylaus meldimo, – viskas buvo taip, kaip ir turėjo būti. Paryžiuje, Salpetjero ligoninėje, jis matė daug isterikių, pažiūrėti labai panašių į šią moterį.

Jis prisiartino, ramiu šypsančiu veidu reikšdamas palankumą, – ir tai buvo tiesa, nes, šiaip ar taip, jautė jai palankumą. Labai svarbu įtikinti tokius ligonius, jog bent jau jūs netikite, kad jie pamišėliai, nes jie patys niekada tuo netikėjo.

Tačiau Greis žengė į priekį, išėjo iš šviesos pluošto, ir ką tiktai matyta moteris dingo. Vietoj jos buvo kita moteris – tiesesnė, aukštesnė, labiau nepriklausoma, vilkinti įprastu kalinės drabužiu, margu baltais ir mėlynais ruoželiais sijonu, nedengiančiu kojų, kurios buvo anaiptol ne basos, bet apautos įprastomis kurpėmis. Plaukų irgi buvo išsipešę kur kas mažiau, negu jis buvo galvojęs: beveik visi buvo sukišti po baltu kyku.

Iš tiesų akys buvo neįprastai didelės, bet toli gražu neatrodė pamišėlės. Priešingai, atvirai tyrė žvilgsniu, ko jis vertas. Tarytum ji būtų stebėjusi kokio nepaaiškinamo eksperimento objektą, lyg jis būtų tiriamas, bet ne ji.

Prisiminęs tą sceną, Simonas krūpteleja. Per daug sau leidau, pagalvoja jis. Vaizduotė ir vaidalai. Reikia griežtai laikytis stebėjimo, veikti labai apdairiai. Mokslinis eksperimentas turi duoti rezultatus, kuriuos įmanoma patikrinti. Reikia atsitverti nuo melodramos ir išsaugoti blaivų protą.

Už durų sušlepsi žingsniai, paskui pasigirsta dunkstelėjimas į duris. Tikriausiai jo pusryčiai. Jis atsuka nugarą ir jaučia, kaip sprandas nejučia traukiasi į apykaklę, nelyginant vėžlys lenda į savo kiautą. „Prašom“, – sako jis, ir durys atsilapoja vienu matu.

„Šekit“, – sukriokia Dora. Padėklas trinkteleja ant staliuko; ji išdrambloja iš kambario, uždauždama duris. Simonas staiga nejučiomis pamato ją, už kulkšnų pakabintą mėsinės vitrinoje, prismaigstytą gvazdikėlių ir apsitraukusią plėvele kaip apglaistytas

kumpis. Randasi tikrai genialios minčių sąsajos, taria jis sau, kai tik pradedi stebėti, kaip jos taikosi viena prie kitos tavo galvoje. Kaip antai, Dora – Kiaulė – Kumpis. Kad peršoktum nuo pirmojo nario prie trečiojo, svarbiausia turėti antrąjį, o nuo pirmojo ligi antrojo ir nuo antrojo ligi trečiojo ne toks jau didelis atstumas.

Jis užsirašo: *Svarbiausia – vidurinis narys.* Gal pamišėlis yra paprasčiausiai vienas tų, kuriems smegenyse vykstantys asociacijų triukai kerta liniją, skiriančią tiesioginę žodžio prasmę nuo grynai vaizduote pagrįstos, ir tai galbūt atsitinka nuo karštligės, lunatizmo priepuolių, tam tikrų vaistų. Tačiau koks tai mechanizmas? Juk turi būti koks nors mechanizmas. Ar šiai paslapčiai išaiškinti reikia tirti nervus ar smegenis? Kai žmogus išprotėja, kas pirmiausia išeina iš rikiuotės ir kaip?

Jo pusryčiai tikriausiai bus suvis ataušę, jei Dora tyčia iš anksto jų neatšaldė. Jis keliasi nuo kėdės, tiesdamas ilgas kojas, rąžosi, žiovauja ir eina prie kito stalo – ten, kur nutrenktas padėklas. Vakar kiaušinis buvo kaip guma; jis pasiskundė šeimininkei, liguistai išblyškusiai poniai Hamfri, ir ji, ko gero, davė pylos Dorai, nes šiandien kiaušinis taip trumpai virtas, jog tik vos vos sutenėjęs, tokio melsvo atspalvio kaip akies obuolys.

Prakeikta moteris, taria jis sau. Pikta, buka, kerštinga; protas dar neišsivystęs iki žmogaus lygmens, vis dar klastingas, suktas ir amžinai vangstosi to, kas jam netinka. Jos nepriremsi prie sienos. Nusipenėjusi kiaulė, ir tiek.

Skrebutis traška dantyse kaip čerpė. *Brangioji Mama,* mintyse rašo jis laišką. *Oras čia nuostabus; sniegas jau beveik nutirpo, ore justi pavasaris, saulė šildo ežerą, ir jau krauna pumpurus...*

Kas? Apie gėles jis visad ne kažin ką išmanė.

8.

Sėdžiu siuvimo kambaryje, ponios viršininkienės namuose, prie pat laiptų, įprastoje kėdėje prie įprasto stalo, ant kurio stovi įprasta pintinaitė su visais siuvimo reikmenimis, išskyrus žirkles. Jie reikalauja, kad man po ranka nebūtų žirklių, tad prireikus nukirpti siūlą ar išardyti siūlę, turiu prašyti daktarą Džordaną, ir tas išsiima jas iš liemenės kišenės ir įsikiša vėl, kai baigiu. Jis sako, kad, jo galva, visa tai – tuščias daiktas, nes manąs, jog esu visiškai nepavojinga ir puikiai valdausi. Atrodo, kad juo galima tikėti.

Tiesa, kartais tiesiog nukandu siūlą, ir tiek.

Daktaras Džordanas jiems sakė, jog nieko daugiau nepageidauja, tik ramybės ir poilsio, sveikos atmosferos, tai padeda siekti jam savo tikslų, nors ir kokie jie būtų, ir todėl jis patarė kaip galima mažiau keisti mano įprastinį dienos režimą. Miegu kaip ir anksčiau savo kameroje, dėviu tuos pačius drabužius ir valgau tą patį per pusryčius, valgau tyloje, jei galima tai vadinti tyla, kai keturiasdešimt moterų, diduma jų kali čia už paprasčiausią vagystę, žiaumoja duoną išsižiojusios ir tyčia taip šlerpia arbatą, kad triukšmas būtų ne ką mažesnis už balsų šurmulį, o tuo metu kas nors dar garsiai skaito pamokomą Biblijos ištrauką.

Gali tuomet galvoti sau, ką tik nori, bet jeigu užeina juokas, turi apsimesti, jog užsikosėjai ar užspringai; vis dėlto geriau užspringti, kai užspringsti, jos patranko tau per nugarą, bet jei imi kosėti, jos kviečia daktarą. Riekė duonos, puodukas silpnos arbatos, mėsos per pietus, bet tik kąsnelis, nes maistingo valgio perteklius dirgina nusikaltimus skatinančias smegenų dalis, ar bent jau taip sa-

ko daktarai, o sargai ir prižiūrėtojai kartoja kas mielą dieną. Tokiu atveju kodėl jų pačių nusikaltimus skatinančios smegenų dalys nėra dirginamos, nes šveičia mėsą ir vištieną, ir lašinius, ir kiaušinius, ir sūrį, kemša, kiek telpa. Užtat jie tokie stori. Man regis, kartais jie ima sau tai, kas skirta mums, ir tai manęs nė kiek nestebina, nes šičia žmogus žmogui vilkas, o jie visų vilkų vilkiausi.

Po pusryčių du prižiūrėtojai kaip paprastai veda mane į kalėjimo viršininko namus – jiedu vyrai ir mėgsta pajuokauti, kai jų nebegirdi aukštesnė valdžia. Klausyk, Greis, sako vienas, matau, turi naują jaukintinį, ir ne ką kitą kaip daktarą, ar jis jau klūpojo prie tavo kelių, ar pati juos jam atkišai, jam būtų pravartu nežiopsoti, nes vieną dieną pamatysi jį betysant aukštielninką. Taigi, priduria kitas, tysos rūsyje basas ir aukštielninkas su kulka širdyje. Ir jiedu nusikvatoja: jiems atrodo, jog tai baisiai juokinga.

Stengiuosi sugalvoti, ką būtų atkirtusi Meri Vitni, ir kartais drožiu jiems tiesiai į akis. Jei iš tiesų šitaip apie mane galvojate, verčiau prikąskite savo palaidus liežuvius, sakau jiems, nes kurią tamsią naktį išrausiu juos jums iš šaknų, ir baigta, nė peilio neprireiks, griebsiu dantimis ir išplėšiu, ir dar padėkosiu, kad neduodate valios savo šūdinoms gribišių rankoms.

Dabar jau negali nė pasismaginti, mielai pasismaginčiau, tavimi dėtas, sako pirmas, mudu būsime vieninteliai vyrai, kurie nebus prie tavęs prisilietę per visą gyvenimą, o tu šaliniesi visų kaip vienuolė, na, sakyk, prisipažink, juk tau magėte maga pasivolioti, prisiburškei su tuo neūžauga mažiu Džeimsu Makdermotu, kol jie neužmetė kilpos jam ant kreivo kaklo, tam šunsnukiui žmogžudžiui. Nagi, Greis, sako antras, nėr ko į padanges keltis, lyg būtum mergelė nekalčiausioji ir nė kojų neturėtum, esi stačiai angelas, kurgi ne, kad galėtum pamanyti, jog niekad nesi buvusi vyro miegamajame Levistono užeigoje, girdėjom, kad vilkaisi korsetą ir aveisi kojines, sučiupta vietoje, bet man džiugu, jog vis dar neišblėso tavyje pragaro liepsna, jie dar nesugebėjo suvis jos nuslopinti. Man patinka, kai moteryje tupi velnias, sako pirmas. Arba džinas, sako antras, velnio lašeliai traukia prie nuodėmės, dievaži, gana ir gurkšnelio, kad įsi-

degtų ugnis. Kuo jos girtesnės, tuo geriau, sako pirmas, bet visų geriausia, kai guli kaip negyvos, tada nė klausyti jų nereikia, nėra nieko bjauresnio nei gerklinga kekšė. Ar labai laidei gerklę, Greis? klausia antras. Ar baisiai klykei ir aimanavai, ar baisiai raiteisi pritrėkšta to pajuodėlio žiurkiūkščio, ir žiūri į mane, laukia, ką jam atsakysiu. Kartais pasakau, jog niekad nepakęsiu tokių kalbų, ir jie gardžiai juokiasi, bet paprastai nutyliu.

Šitaip ir stumiame laiką beeidami nuo kalėjimo vartų, Kas čia, ak, tai tu, sveika, Greis, turi du jaunus palydovus, ar ne, eina įsikibę į tavo prijuostę, pamerkia tau ir linktelėja, ir tada jau traukiame gatve, jiedu iš šalių ir abu tvirtai laiko mane už rankų, nors to ir nereikia, bet jiems patinka, jie vis arčiau glaudžiasi prie manęs, kol pasijuntu suremta iš abiejų pusių, brendu per purvą, per klanus, pro krūvas arkliašūdžių, pro žydinčius vaismedžius už tvorų, jų pumpurai, jų žiedai karo kaip gelsvai žalsvi vikšrai, loja šunys, taškydami vandenį, pro šalį darda karietos ir vežimai, ir žmonės spokso išsižioję, nes aišku kaip diena, iš kur mes einame, tai matyti iš mano drabužių, o mes traukiame ilgu taku žole apsėtais pakraščiais, artėjame prie tarnų įėjimo ir – štai ji, gyva ir sveika, bandė pasprukti, ar ne, Greis, bandė nešti muilą, labai jau sukta, kad ir didelėmis mėlynomis akimis, gal kitąsyk geriau pasiseks, mergele, reikėjo kilstelėti aukščiau savo apatinius sijonus ir parodyti baltutėlius kulnus ir kulkšnis, kol dar esi šičia, sako pirmas. O ne, dar aukščiau, sako kitas, reikėjo užsiversti ant pečių ir mauti kaip laivui išpūstomis burėmis, vėjui pučiant užpakalin, būtume kritę vietoje apakinti tavo grožio, lyg tarpuragėn daužti ėriukai skerdykloje, lyg žaibo nutrenkti, tikrai būtumei galėjusi dingti kaip niekur nieko. Jiedu išsišiepia vienas kitam ir prapliumpa kvatoti, – mat tyčiojosi iš manęs. Visą tą laiką jiedu šnekėjosi ne su manimi, bet vienas su kitu.

Jiedu abu prasčiokai.

Jau nebeturiu teisės vaikščioti po namus kur tinkama kaip anksčiau. Ponia viršininkienė vis dar bijosi manęs, jai baisu, kad mane

gali ištikti kitas priepuolis, ir ji nepageidauja, kad sukulčiau vieną kitą iš jos geriausių arbatos puodelių; galėtumei pagalvoti, jog ji kaip gyva nėra girdėjusi spiegiant. Tad nebereikia valyti dulkių, nešioti arbatos padėklo, išpilti naktipuodžių nei kloti lovų. Užtat mane pristato dirbti virtuvės gale, šveisti puodus ir prikaistuvius indų plovykloje, arba skalbti. Aš per daug neimu į galvą, nes man visada patikdavo skalbti, aišku, darbas sunkus, nuo jo grumba rankos, bet paskui man patinka švarių skalbinių kvapas.

Aš padedu senai skalbėjai močiutei Klari, mulatei, buvusiai vergei, šičia atgavusiai laisvę. Ji manęs nebijo, nesisaugo, ir jai visiškai nerūpi, ką esu padariusi, jeigu net būčiau nužudžiusi džentelmeną, ji tik linksi galvą, lyg norėdama pasakyti: ką gi, vienu mažiau. Ji sako, jog esu rimta darbininkė ir padarau, kas man priklauso, ir negaišinu veltui muilo, ir išmanau, kaip reikia skalbti drobeles, turiu tam nagus, taip pat moku išimti dėmes net iš baltutėlių nėrinių, o jų ne taip jau paprasta įsigyti, ir dar gebu gražiai krakmolyti, ir manim galima pasitikėti – lygindama niekad nesudeginu skalbinių, ir to jai gana.

Vidurdienį einame į virtuvę, ir vyriausioji virėja duoda mums iš podėlio, kas atlikę, bent jau duonos, sūrio ir mėsos sultinio, bet paprastai dar ko nors daugiau, nes Klari jų numylėtinė ir, kaip visiems žinoma, pasiunta, jeigu jai neįtinki, o ponia viršininkienė gyventi be jos negali, ypačiai dėl nėrinių ir rauktinukų, ir vadina ją neįkainojama ir neprilygstama, ir labai nusimintų jos netekusi, tad valgymo jai nešykšti, o kadangi aš būnu su ja, man irgi nieko netrūksta.

Šičia pavalgau geriau nei kalėjime. Vakar gavome viščiuko kauliukų, ir anaiptol nenugremžtų. Susėdome prie stalo kaip dvi lapės vištidėje ir įnikome graužti. Viršuje jie iš proto kraustosi dėl žirklių, o virtuvė stačiai kaip dygliakiaulė – kur pažvelgsi, visur šiurpso peiliai ir iešmai, galiu kaip niekur nieko įsikišti bet ką prijuostės kišenėn, bet jiems, žinia, tai net neateina į galvą. Ko nematai – to nežinai, toks jų šūkis, ir tai, kas dedasi apačioje, jiems rūpi ne daugiau nei tai, kas dedasi po žeme, ir jie kuo mažiausiai išmano, jog

pro užpakalines duris tarnai žiupsneliais išneša daugiau, negu šeimininkas glėbiais atneša pro paradines, ir tik todėl, jog daro tai tolydžio. Niekas ir nepasigestų kokio peiliuko, ir saugiausia būtų jį paslėpti plaukuose, po kyku, kaip reikiant pririšti, nes būtų bjauri staigmena, jeigu staiga imtų ir išslystų pačiu netinkamiausiu metu.

Mudvi supjaustėme griaučius peiliu, ir pabaigai Klari suvalgė „vyskupo kepurę" iš pauodegės, nuo sturpliuko, kaip galėtum pasakyti, jai patinka šitaip pasiskaninti, jeigu kas atlieka, ir jai kaip vyriausiajai priklauso pasirinkti geriausia. Mudvi beveik nesikalbėjome, tik vaipėmės, nes labai jau gardus buvo tas viščiukas. Aš suvalgiau riebalus nuo sturplio ir odą, apčiulpiau šonkaulius, paskui nusilaižiau pirštus kaip katė, o kai mudvi pavalgėme, Klari užsidegė savo pypkutę, priedury peštelėjo vieną kitą dūmelį, ir mudvi vėl ėmėmės darbo. Panelė Lidija ir panelė Mariana sudėvi begalę baltinių, nors didumą jų vargu ar galėčiau pavadinti nešvariais; man regis, rytais jiedvi stačiai matuojasi drabužius, apsigalvoja, traukia juos iš skrynios, nerūpestingai numeta ant grindų, aptrypia, ir tada juos reikia skalbti.

Prabėga kelios valandos, ir kai viršuje saulė apsuka ratu laikrodžio ciferblatą ir prieina pusiaudienio vidurį, prie paradinių durų pasirodo daktaras Džordanas. Klausausi, kaip jis beldžiasi ir skambina, kaip dunksi tarnaitės žingsniai, ir tada šaukiama vėl lipu į viršų, rankos baltutėlės kaip sniegas nuo skalbiamo muilo, o pirštų oda perdėm susiraukšlėjusi nuo karšto vandens kaip ką tik ištraukto skenduolio, tik paraudusi ir šiurkšti, ir tada metas siūti.

Daktaras Džordanas sėdi krėsle priešais mane; turi užrašų knygelę, kurią pasideda ant stalo. Jis visados ko nors atneša; pirmą dieną atnešė kažin kokią sudžiūvusią gėlę, tokią mėlyną, antrą dieną – žieminę kriaušę, trečią – svogūną, niekad negali žinoti, ką atneš, nors paprastai daugiau linkęs prie vaisių ar daržovių; ir kiekvienąsyk, pradėdamas su manim kalbėtis, klausia, ką galiu pasakyti apie jo atneštą daiktą, ir aš ką nors atsakau, kad jam įtikčiau, ir jis viską užsirašo. Duris reikia laikyti atdaras visą laiką, nes negali kilti nė menkiausio įtarimo – jokių nešvankybių už uždarų durų;

juokinga, ir tiek, jeigu jie tik žinotų, kas dedasi kas dieną, man einant čionai iš kalėjimo. Panelė Lidija ir panelė Mariana šmurkščioja laiptais ir vogčiomis žvilgčioja stengdamosi nužiūrėti daktarą, jos smalsios kaip šarkos. Ak, man regis, pamiršau čia savo antpirštį, laba diena, Greis, tikiuosi, šiandien jau gerai jautiesi, meldžiame atleisti mums, daktare Džordanai, mes nenorėjome jums trukdyti. Jos žaviai jam šypso, visus jau apskriejo gandas, kad jis dar nevedęs ir turi pinigo, nors aš nemanau, jog jų katra labai jau norėtų susivesti su jankiu daktaru, jei gali susirasti geresnę partiją; šiaip ar taip, jiedviem patinka stebėti, kaip jį veikia jų kerai ir žavesys. Bet jis, vos šyptelėjęs joms savo kreiva šypsena, suraukia antakius. Jis nelabai kreipia į jas dėmesį, juk jos stačiai kvailos mergiščios, ir ne dėl jų jis čionai ateina.

Jis ateina dėl manęs. Ir nepageidauja, kad kas nors trukdytų mums kalbėtis.

Pirmas dvi dienas nebuvo ko nė trukdyti – tiek mudu ir kalbėdavomės. Sėdėdavau nuleidusi galvą, nežiūrėdavau į jį, įknibusi į siuvinį, mat siuvau antklodę poniai viršininkienei, dar buvo likę penki blokeliai. Žiūrėdavau, kaip nardo mano adata, nors, man regis, būčiau galėjusi siūti net miegodama, dygsniuoju nuo ketverių metukų, dygsneliai tokie smulkūs, lyg pelės sudaigstyti. Kad išmoktum šitaip dygsniuoti, reikia pradėti nuo mažens, kitaip niekada nesugebėsi taip padaryti. Pagrindinė spalva yra sodriai rausva, išmarginta skaisčiai rausvomis šakomis ir gėlėmis, ir indigo su baltais balandžiais ir vynuogėmis.

Arba žiūrėdavau virš daktaro Džordano galvos, įsistebeilijusi į sieną užpakaly jo. Ten kabo įrėmintas paveikslas, gėlės vazoje, vaisiai pintinėje, viskas pačios viršininkienės išsiuvinėta kryžmais dygsniais, tik šitaip negrabiai, jog obuoliai ir persikai atrodo kampuoti ir grubūs, lyg iš medžio nutašyti. Ne pats geriausias iš visų jos darbų, turbūt tik dėl to ir pakabintas šičia, o ne miegamajame. Ir užsimerkusi išsiuvinėčiau nepalyginti geresnį.

Sunku buvo pradėti kalbą. Jau penkiolika metų nesu labai daug kalbėjusi, iš tikrųjų kalbėjusi, kaip kitados kalbėdavausi su Meri Vitni, taip pat su prekeiviu Džeremija ir su Džeimiu Volšu, kol jis nepradėjo su manim klastingai elgtis, ir jau nebeprisiminiau, kaip man laikytis. Pasakiau daktarui Džordanui, jog nežinau, ką jis norįs iš manęs išgirsti. Jis atsakė, jog jam esą įdomu anaiptol ne tai, ką jis norįs iš manęs išgirsti, o veikiau tai, ką aš pati norinti jam papasakoti. Aš jam atsakiau, kad man niekada nekyla tokių norų, nes ne man priklauso norėti ką nors pasakoti.

Klausyk, Greis, tarė jis, tau reikia pasistengti, juk mudu susitarėme.

Taip, pone, tariau. Bet aš nesugebu apie ką nors galvoti.

Tuomet pasikalbėkime apie orą, tarė jis; juk tikriausiai turi ką nors apie tai pasakyti, nes paprastai visi šitaip pradeda kalbą.

Aš šyptelėjau, bet laikiausi lygiai taip droviai. Nebuvau pratusi, kad kas nors klaustų mano nuomonės – net apie orą, ir juo labiau žmogus su užrašų knygele rankoje. Iš tokių žmonių, kuriuos kada nors buvau sutikusi, prisimenu tik poną advokatą, eskvairą Kenetą Makenzį, ir aš jo bijojau; ir dar tuos žmones, kuriuos mačiau teismo salėje ir kalėjime, bet jie buvo iš laikraščių ir rašė apie mane netiesą.

Kadangi iš pradžių negalėjau prabilti pirma, prašneko pats daktaras Džordanas. Pasakojo man, jog dabar žmonės visur tiesia geležinkelius ir kaip kloja bėgius, ir aiškino, kaip važiuoja garo varomi garvežiai su katilais. Po tokių kalbų pasijutau laisviau ir pasakiau, jog norėčiau pati pasivažinėti tokiu traukiniu, o jis atsakė, kad, galimas daiktas, kada nors važiuosiu. Aš atsakiau, jog taip nemanau, nes esu nuteista kalėti iki gyvos galvos, bet, tiesą pasakius, niekad žmogus nežinai, kokią staigmeną tau ruošia laikas.

Ir jis papasakojo apie gimtąjį miestelį, vadinamą Lumisvilu, Jungtinėse Amerikos Valstijose, ir pasakė, jog tai buvęs milo vėlyklų miestelis, ne toks jau turtingas kaip anksčiau, kai iš Indijos plaukdavę pigūs audiniai. Pasakė, kad jo tėvas turėjęs vėlyklą, o joje dirbusios merginos, suvažiavusios iš kaimų, ir visos jos gyvenusios

švariai ir tvarkingai tam tyčia įrengtuose šeimyniniuose pensionuose, prižiūrimos garbių ir rimtų šeimininkių, ir buvę draudžiama gerti alkoholį, tik kartais leidžiama pasiklausyti pianolos, ir dirbdavusios jos tik dvylika valandų per parą, o sekmadienio rytą būdavusios atleidžiamos nuo darbo, kad galėtų nueiti į bažnyčią; ir, matydama padrėkusias ir ilgesingas jo akis, nė kiek nebūčiau nustebusi sužinojusi, jog tarp jų jis turėjo širdelę.

Ir jis papasakojo, kad tos merginos mokėsi skaityti ir rašyti ir kad jos pačios leido savo žurnalą, kuriame spausdino savo kūrinius. Ir aš paklausiau, ką jis turi galvoje sakydamas „kūrinius", ir jis atsakė, kad jos rašė pasakojimus ir eilėraščius ir jame spausdino, ir aš paklausiau, ar pasirašydavo savo vardu? Jis atsakė, jog taip, ir aš pasakiau, kad jos buvusios drąsios, ir ar nenugąsdinusios jaunuolių, nes kas gi norėsiąs tokios pačios, kuri rašanti tokius dalykus, kokius visi mato, ir viską prasimananti, ir kad aš niekada negalėčiau būti tokia begėdė. Ir jis nusišypsojęs pasakė, jog, regis, jaunuolių tai nėmaž nejaudinę, nes merginos taupiusios algas kraičiui, o kraičio niekas neatsisakąs. Ir aš pasakiau, jog ištekėjusios jos apsikrausiančios vaikais ir jau kaip kažin ką nebeturėsiančios laiko rašyti apsakymus.

Tuomet man pasidarė liūdna, nes man dingtelėjo, kad aš niekad neištekėsiu nei kada nors turėsiu vaikų; galėtum pasakyti, jog daug norėsi, maža turėsi, o aš ir nenorėčiau turėti devynių ar dešimties vaikų ir galą gauti begimdydama, kaip daugeliui nutinka. Bet vis dėlto gaila.

Kai tau pasidaro liūdna, geriausia pakeisti kalbą. Paklausiau, ar jo motina tebėra gyva, ir jis atsakė, jog taip, nors jos sveikata ir nėra gera; ir aš pasakiau, kad jis laimingas, nes jo motina gyva, o maniškė jau mirusi. Ir tada vėl pakeičiau kalbą ir pasakiau, jog man labai patinka arkliai, ir jis man papasakojo apie savo arklį, vardu Bes, kurį turėjo vaikas būdamas. Ir po kurio laiko – nebepamenu, kaip tai atsitiko, bet pamažėle susivokiau, kad man lengviau su juo kalbėtis ir prasimanyti įvairių dalykų.

Ir šitaip mudu šnekamės. Jis klausia, aš atsakau, ir jis užsirašo. Teisme kiekvienas žodis, išlėkęs man iš burnos, būdavo lyg išdeginamas popieriuje, į kurį jie rašydavo, ir žinojau, jog kartą pasakiusi vieną dalyką, kitąsyk jau nebegalėsiu to atšaukti; nevalia buvo sakyti žodžių, nes nors ir ką aš sakyčiau, jie viską sudarkydavo, net jeigu iš pradžių sakiau grynų gryniausią tiesą. Lygiai taip buvo ir Pataisos darbų kalėjime su daktaru Benerlingu. Bet dabar man atrodo, jog visa, ką sakau, – šventa teisybė. Kai tik aš ką nors sakau, bet ką, daktaras Džordanas nusišypso ir užsirašo, ir sako man, kad gerai darau.

Jam berašant, man toks įspūdis, kad jis mane piešia; ar veikiau piešia ne mane, bet ant manęs, ant mano odos, ir ne su pieštuku, bet su senoviška žąsies plunksna, ir ne spaigliu, bet viršūnėle. Lyg šimtai drugelių būtų aptūpę mano veidą ir švelniai plasnotų sparneliais.

Tačiau po visu tuo slypi kitas jausmas, man toks įspūdis, jog būdrauju išplėstomis akimis. Lyg neregimai rankai palietus veidą, būčiau kniostelėjusi vidury nakties, pašokusi lovoje ir atsisėdusi, pašėlusiai plakant širdžiai, o aplink nė gyvos dvasios. Ir po visu tuo dar slypi kitas jausmas, man toks įspūdis, jog esu plėšiama perpus, ir esu plėšiama ne kaip gyvas kūnas, tai ne taip skausminga, bet kaip persikas; ir netgi esu ne plėšiama, bet savaime sprogstu kaip pernokęs persikas.

O viduje persiko – kaulas.

9.

Gydytojas Semiuelis Benerlingas, medicinos daktaras, Klevynė, Fronto gatvė, Torontas, Vakarų Kanada, – gydytojui Simonui Džordanui, medicinos daktarui, per ponios Viljam P. Džordan malonę, Palėpščių namai, Lumisvilas, Masačūsetsas, Jungtinės Amerikos Valstijos. Peradresuotas, per majoro S. D. Hamfrio malonę, Žemutinė Sąjungos gatvė, Kingstonas, Vakarų Kanada.

1859 m. balandžio 20 diena

Gerbiamas daktare Džordanai,

gavau jūsų prašymą, balandžio 2 dieną rašytą daktarui Vorkmanui, dėl kalinės Greis Marks ir jo raštelį, kuriuo esu prašomas suteikti jums visą mano turimą informaciją.

Turiu jums iškart pranešti, jog mudu su daktaru Vorkmanu apie tą patį dalyką niekada nebuvome tos pačios nuomonės. Mano galva – o Pamišėlių namuose aš praleidau daugiau metų negu jis, – atlaidus būdas pastūmėjo jį imtis tuščio sumanymo, būtent iš pelų virvę vyti. Diduma tų, kurie sunkiai serga nervų ir proto ligomis, yra nepagydomi, bet reikalingi nebent priežiūros; tam tikslui praeityje pasirodė pakankamai veiksmingos tokios priemonės kaip tramdomieji marškiniai ir kūno bausmės, nuosaiki dieta, taurės ir kraujo nuleidimas pernelyg stipriems gyvybiniams gaivalams susilpninti. Nors daktaras Vorkmanas skelbiasi pasiekęs teigiamų rezultatų kai kuriais atvejais, anksčiau laikytais beviltiškais, tas vadi-

namasis gydymas vėliau, be jokios abejonės, paaiškės buvęs paviršutiniškas ir laikinas. Pamišimo bacila glūdi kraujyje, ir jos nenuplausi plaušine ir lašeliu skysto muilo.

Daktaras Vorkmanas turėjo galimybę stebėti Greis Marks vos kelias savaites, o aš prižiūrėjau ją daugiau nei metus, ir todėl jo atsiliepimai apie jos būdą ne kažin ko verti. Šiaip ar taip, jis buvo pakankamai pastabus ir atskleidė labai svarbų dalyką – būtent, kad ir pamišėlė, Greis Marks gabi apsimetėlė, – prie tos nuomonės dar anksčiau buvau priėjęs ir aš, nors to meto valdžia nenorėjo to pripažinti. Tolydžio stebėdamas ją ir jos išmanų maivymąsi, ilgainiui padariau išvadą, kad iš tikrųjų ji anaiptol nepamišusi, kaip dėjosi, bet bandė labai išradingai ir nusikalstamai apdumti man akis. Trumpai drūtai, jos pamišimas buvo suktybė ir kriminalinė apgavystė, kurios ji griebėsi ketindama pasilengvinti gyvenimą ir gauti šiokių tokių lengvatų, – mat ne po nosiai kvapas buvo jai griežtas režimas pataisos namuose, kur ji pelnytai atsidūrė už savo šiurpius nusikaltimus.

Ji yra tobula aktorė ir užkietėjusi melagė. Būdama mūsų namuose, ji smaginosi gausybe tariamų priepuolių, haliucinacijų, kvailiojimų, čiulbėjimų ir panašiai, ir taip nuostabiai atliko Ofelijos vaidmenį, jog nieko daugiau netrūko, nebent lauko gėlių plaukuose, bet ji puikiausiai apsiėjo ir be jų, nes sugebėjo apmulkinti ne vien gerbiamąją ponią Mūdi, kuri kaip ir diduma jos būdo taurių damų yra linkusi tikėti kiekvienu žodžiu, pasakytu per tą spektaklį, juoba šitaip griebiančiu už širdies, – tikriausiai esate skaitęs padriką ir isterišką visos tos liūdnos bylos ataskaitą, – bet ir kelis mano kolegas, o pastarasis pavyzdys puikiai patvirtina seną taisyklę, kuri sako, jog dailiai moteriai įžengiant pro duris sveikas protas išlekia pro langą.

Jeigu jūs vis dėlto ryšitės apžiūrėti Greis Marks dabartinėje jos buveinėje, teikitės nepamiršti, jog buvote deramai įspėtas. Daugel vyresnio amžiaus ir išmintingesnių žmonių pakliuvo į jos raizgus, ir būtų geriausia, jeigu jūs vašku užsilipdytumėte ausis, kaip Odisėjas užlipdė savo jūreiviams, kad apsaugotų nuo sirenų. Ji nesi-

laiko jokių elgesio normų ir neturi jokių skrupulų, tad griebiasi pirmos pasitaikiusios priemonės tikslui pasiekti.

Dar norėčiau jus perspėti, kad jeigu jau imsitės jos bylos, jus apspies minia vyrų bei moterų su geriausiais ketinimais, bet menko išmanymo, taipgi dvasininkų, kurie darbuojasi jos labui. Jie įkyri vyriausybei prašymais ją paleisti ir bandys užspeisti jus gailestingumo vardu ir žūtbūt įtraukti į savo tarpą. Aš turėjau atvejų atvejais vyti juos nuo savo durų ir aiškinti, jog Greis Marks įkalinta pelnytai, būtent už nusikalstamus darbus, kuriuos padaryti ją paskatino išsigimęs būdas ir liguista vaizduotė. Duoti jai laisvę ir palikti tarp nieko bloga neįtariančių žmonių būtų didžiausias neatsakingumas, tai lyg suteikti jai galimybę tenkinti jos kraugeriškus polinkius.

Esu įsitikinęs, jog jeigu jūs vis dėlto ryšitės toliau tęsti savo tyrimus, prieisite prie tos pačios išvados, prie kurios priėjo

Jūsų nuolankusis tarnas

Gydytojas Semiuelis Benerlingas, medicinos daktaras

10.

Šįryt Simonas susitinka su dvasiškuoju tėvu Veringeriu. Nieko gero nesitiki iš to: žmogus studijavo Anglijoje ir, aišku, kelsis į padanges. Nėra didesnio kvailio už mokytą kvailį, ir Simonas turės puikuotis savo paties europiniais kredencialais, rodyti savo išprusimą ir stengtis pateisinti savo vardą. Pokalbis bus sunkus, ir Simonui kils pagunda paerzinti pašnekovą: tęsiant tarti žodžius ir sakyti *Aš laikau*, ir vaidinti netašytą prekeivį jankį, kokiu britai vaizduojasi kolonijų gyventoją. Šiaip ar taip, jam teks tvardytis: per daug dalykų priklauso nuo jo gero elgesio. Jis tolydžio pamiršta, kad jau nebėra turtingas ir, vadinasi, nebe visiškai nepriklausomas.

Stovi prieš veidrodį, stengdamasis dailiai pasirišti kaklaraištį. Jis nekenčia kaklaskarių ir kaklaraiščių ir visus juos siunčia velniop; lygiai taip nepakenčia kelnių ir apskritai visų standžių ir padorių drabužių. Kodėl civilizuotas žmogus nusiteikęs kankinti savo kūną įsprausdamas jį į džentelmenui prideramo apdaro tramdomuosius marškinius? Gal šitaip jis marina kūną kaip ašutine. Vyrams reikėtų gimti su mažyčiais vilnoniais kostiumais, kurie, metams bėgant, augtų drauge su jais, ir šitaip būtų išvengta viso vargo su siuvėjais, jų begalinio bruzdėjimo ir snobizmo.

Laimė, kad jis ne moteris ir nėra priverstas vilkėti korsetų ir smaugti savęs stipriai susiverždamas. Jis paprasčiausiai niekina plačiai paplitusią nuomonę, jog moterys iš prigimties bestuburiai drebutiniai padarai ir jeigu jų kietai nesuverži, susileidžia ant grindų kaip lydytas sūris. Studijuodamas mediciną, jis išskrodė nemažai

moterų – iš darbo klasių, savaime suprantama, – ir, vidutiniškai imant, stuburo bei raumenų stiprumu jos nenusileido vyrams, nors diduma sirgo rachitu.

Jis ilgai vargsta stengdamasis taip sumegzti kaklaraištį, kad išeitų graži kilpa. Tas vis tiek sukasi į šoną, bet nieko geresnio jis nemoka padaryti, o tarnui samdyti nebeturi išteklių. Suploja papurusius plaukus, bet tie tuojau pat vėl pasišiaušia. Apsivelka apsiaustą ir, akimirką pamąstęs, paima skėtį. Pro langus smelkiasi silpna saulės šviesa, bet neverta per daug dėti vilčių, jog šiandien nelis. Pavasaris Kingstone lietingas.

Jis vogčiomis leidžiasi paradiniais laiptais, bet vis dėlto nepakankamai tyliai: namų šeimininkė paprastai užklumpa jį iš netyčių ir sustabdo vienokia ar kitokia dingstimi, o štai dabar išsmunka iš svetainės nublukusia juodo šilko suknia nėrinių apykakle, liesais pirštais gniauždama įprastinę nosinę, lyg niekada jai nedžiūtų ašaros. Visiškai aišku, jog ne per seniausiai ji spindėjo grožiu ir vis dar spindėtų, jei bent kiek juo rūpintųsi dabar ir jei sklastymas per vidurį galvos nebūtų toks griežtas. Jos veidas trikampis, kūnas kaip iš pieno plaukęs, akys didelės ir kerinčios, tačiau nors jos liemuo ir lieknas, ji visa atsiduoda metalu, tarytum vietoj korseto segėtų trumpa dūmtakio atraiža. Šiandien jos veide įprasta apsimestinio nerimo išraiška; nuo jos dvelkia žibuoklėmis, taip pat kamparu – neabejotinai ją dažnai kamuoja galvos skausmai – ir dar kažkuo, ko jis nesugeba įspėti. Karštas sausas kvapas. Lygino balto lino paklodę?

Paprastai Simonas vengia jos tipo damų, išsekusių ramių pamišėlių, nors daktarai paprastai traukia tokias moteris kaip magnetas. Ji dar tebėra išsaugojusi griežtą natūralų elegantiškumą – lyg kvakerių susibūrimų namai, – kuris sudaro jos žavesį, jam turintį vien estetinę vertę. Juk negali rėžti sparno aplink nedidelį religinės paskirties pastatėlį.

– Daktare Džordanai, – sako ji, – norėjau jus paklausti...

Ji dvejoja. Simonas šypso lyg skatindamas ją kalbėti toliau.

– Ar šįryt kiaušinis jums patiko? Aš jį pati išviriau.

Simonas meluoja. Sakyti priešingai būtų nedovanotinas grubumas.

– Gardumėlis, ačiū jums, – atsako.

Iš tikrųjų kiaušinis buvo tokios pat konsistencijos kaip išpjautas auglys, kurį kartą vienas bendramokslis medicinos studentas juokais įkišo jam kišenėn, – kietas ir podraug akytas. Šitaip sumaitoti kiaušinį galėjo tik liguistų polinkių žmogus.

– Man labai malonu, – sako ji. – Juk taip sunku susirasti gerų tarnaičių. Išeinate?

Tai šitaip akivaizdu, jog Simonas tik vos linkteleja galvą.

– Jums yra dar vienas laiškas, – sako ji. – Tarnaitė jį nukišo, bet aš aptikau. Padėjau prieškambary ant stalo.

Ji kalba nedrąsiai, virpančiu balsu, lyg laiškas turėtų Simonui pranešti kokią nelaimę. Jos lūpos putlios, bet gležnos, kaip vystanti rožė.

Simonas dėkoja, atsisveikina, ima laišką – jis nuo motinos – ir eina pro duris. Jis nenusiteikęs skatinti ilgų pokalbių su ponia Hamfri. Ji vieniša – kokia ir turi būti ištekėjusi už persigėrusio ir šunkeliais nuklydusio majoro, – o moters vienatvė prilygsta šuns alkiui. Jis nelinkęs klausyti skausmingų popietės išpažinčių svetainėje už užtrauktų užuolaidų.

Ir vis dėlto įdomu ją stebėti. Pavyzdžiui, ji tariasi užimanti aukštesnę visuomeninę padėtį, nei tai liudija susiklosčiusios aplinkybės. Žinia, vaikystėje ji turėjo guvernantę, apie tai sako jos tiesi nugara. Ji buvo tokia nepermaldaujama ir įnoringa, kai jis tarėsi dėl kambarių, jog jis pasidrovėjo ją paklausti, ar skalbimas įeina į buto nuomą. Iš jos elgesio galėjai numanyti, kad ji nepratusi su vyrais kalbėtis apie jų asmeninių daiktų būklę ir tokius keblius klausimus paliekanti spręsti tarnaitėms.

Tai ji leido suprasti aiškiai, nors ir netiesiogiai: ji norom nenorom esanti priversta nuomoti kambarius. Tai atsitiko pirmą sykį, prispyrus sunkumams, savaime suprantama, laikiniems. Be to, ji buvo labai reikli: *romių įpročių džentelmenas, pageidaujantis pietauti ne namie*, – taip buvo rašoma jos skelbime. Kai apžiūrėjęs kambarius Simonas pareiškė, jog pageidauja juos nuomotis, ji su-

dvejojo ir tada užsiprašė iš anksto užsimokėti nuomą už du mėnesius į priekį.

Simonas jau buvo apžiūrėjęs daugiau nuomojamų butų, bet vieni pasirodė jam per brangūs, kiti nešvarūs, tad jis sutiko. Turėjo su savimi reikiamą sumą grynaisiais. Susidomėjęs stebėjo, kaip jos veide grumiasi gobšumas su abejingumu ir kaip nuo tos kovos nerviniu raudoniu užsiplieskia skruostai. Pokalbio tema buvo jai nemaloni, beveik nepadori; ji dygėjosi liesti pinigus nuogomis rankomis ir būtų norėjusi, kad jie būtų įdėti į voką; tačiau gavo tvardytis, kad jų staigiai nečiuptų.

Daugmaž toks pat elgesys – varžymasis pinigais paremtų mainų, apsimetimas, jog to iš tikrųjų nebuvo, slepiamas godumas – buvo savitas rinktinėms prancūzų kekšėms, nors kekšėms negalėjai prikišti neišmanymo. Simonas nelaiko savęs tos srities žinovu, bet tartųsi neatidavęs duoklės savo pašaukimui, jei būtų atsisakęs pasinaudoti Europoje prieinamomis galimybėmis, kurios Naujojoje Anglijoje anaiptol ne tokios įmanomos ir ne tokios dažnos. Jei ketini gydyti žmoniją, turi ją pažinti, o jos pažinti neįmanoma iš tolo; kaip sakoma, turi su ja vieną riešutą krimsti. Jis laiko savo kolegų profesine priederme ištirti visas gyvenimo gelmes ir bedugnes, ir nors ne per daugiausia dar jų ištyrė, tai bent jau padarė pradžią. Savaime suprantama, ėmėsi ir visų įmanomų apsaugos priemonių nuo ligos.

Išeidamas iš namų, susitinka majorą, kuris spitrina į jį lyg pro tirštą rūką. Jo akys raudonos, platus kaklaraištis nusisukęs į šoną, viena pirštinė pamesta. Simonas bando įsivaizduoti, su kuo jis ūžavo ir kiek laiko. Tikriausiai žmogus įsigyja tam tikrą laisvę, kai nebereikia saugoti gero vardo. Jis linktelėja ir nukelia skrybėlę. Majoras dedasi įsižeidęs.

Simonas pasuka Sidnemo gatvėn, dvasiškojo tėvo Veringerio namų link. Jis neišsinuomojo vežimaičio nei dargi arklio: būtų nepateisinamos išlaidos tokiame nedideliame miestelyje kaip Kingstonas. Gatvėse telkšo purvynės, kūpso krūvos arklių mėšlo, bet jis turi gerus batus.

Įspūdingų dvasiškojo tėvo Veringerio namų duris atidaro pagyvenusi moteriškė plokščiu it pušinė lenta veidu; dvasiškasis tėvas nevedęs, ir jam reikalinga nepriekaištinga šeimininkė. Simonas nulydimas į biblioteką. Kambarys šitaip atitinka doringą biblioteką, jog Simoną ima noras ją padegti.

Dvasiškasis tėvas Veringeris pakyla iš oda mušto krėslo aukšta atkalte ir atkiša ranką. Jis blyškaus veido, resvų žilų plaukų, bet ranką spaudžia stebėtinai kietai, ir nors jo burna mažytė ir suraukta, – kaip buožgalvio, taria sau Simonas, – romėniška nosis byloja apie tvirtą charakterį, iškili kakta apie išlavintą protą, o truputį išsprogusios akys šviesios ir žvalgios. Jam ne daugiau kaip trisdešimt penkeri; matyt, turi pažinčių, taria sau Simonas, kad taip greit iškilo metodistų bendruomenėje ir gavo tokią turtingą parapiją. Sprendžiant iš knygų, veikiausiai turi pinigo. Simono tėvas irgi buvo prisipirkęs tokių pat knygų.

– Džiaugiuosi, kad atėjote, – sako jis; jo balsas ne toks jausmingas, kaip būgštaudamas tikėjosi Simonas. – Malonu, kad mus pagerbiate. O juk laikas jums, be abejo, labai brangus.

Jiedu atsisėda, ir plokščiaveidė šeimininkė įneša kavą: padėklas paprastas, bet vis dėlto sidabrinis. Metodistų padėklas – ne šoka į akis, bet ramiai teigia savo vertę.

– Šis atvejis mane labai domina profesionaliai, – sako Simonas. – Ne taip jau dažnai pasitaiko toks dalykas, ir dar toks savotiškas.

Jis kalba taip, lyg pats jau būtų gydęs šimtus ligonių. Atseit atvejis atrodąs įdomus, bet ne itin geidžiamas, lyg ne kas kitas kaip jis darytų malonę. Jis tikisi, jog neraudonuoja.

– Jūsų pranešimas būtų didelė parama mūsų Komitetui, – sako dvasiškasis tėvas Veringeris, – juoba kad toks pranešimas turėtų paremti nekaltumo prielaidą. Mes pridėtume jį prie savo Prašymo; šiais laikais vyriausybės pareigūnai labiau linkę atsižvelgti į ekspertų nuomonę. – Žinoma, – priduria jis, mesdamas į Simoną skvarbų žvilgsnį, – kad ir kokios būtų jūsų išvados, jums bus išmokėta sutarta suma.

– Aš viską suprantu, – sako Simonas, jo manymu, mandagiai nusišypsodamas. – Jūs studijavote Anglijoje, ar ne?

– Aš atsiliepiau į savo pašaukimą, priklausydamas oficialiajai Bažnyčiai, – sako dvasiškasis tėvas Veringeris, – bet tada mane ištiko sąžinės krizė. Savaime suprantama, Viešpaties žodžio ir malonės šviesa pasiekia ir tuos, kurie nepriklauso Anglijos Bažnyčiai, ir dargi tiesesniu keliu nei Liturgija.

– Tikrai norėčiau tuo tikėti, – mandagiai atsiliepia Simonas.

– Jo eminencija dvasiškasis tėvas Egertonas Rajersonas iš Toronto irgi pasirinko tą patį kelią. Jis vadovauja kryžiaus žygiui už nemokamą mokslą ir alkoholinių gėrimų uždraudimą. Be abejo, esate apie jį girdėjęs.

Simonas nebuvo apie jį girdėjęs; jis dviprasmiškai numykia, tikėdamasis, jog tai gali reikšti ir patvirtinimą.

– O jūs pats ?..

Simonas stengiasi išvengti tiesaus atsakymo.

– Tėvo giminės buvo kvakeriai, – sako. – Daugelį metų. Mama priklauso unitams.

– Šit kaip, – sako dvasiškasis tėvas Veringeris. – Savaime suprantama, Jungtinėse Valstijose viskas kitaip. – Jiedviem besvarstant tuos žodžius, stoja tyla. – Bet jūs tikite sielos nemirtingumu?

Tai suktas klausimas, spąstai, į kuriuos įkliuvęs gali atsisveikinti su visomis viltimis.

– Taip, savaime suprantama, – atsako Simonas. – Tuo nevalia nė abejoti.

Veringeris pažiūrėti nusiramina.

– Tiek daug mokslo vyrų pasiduoda abejonėms. Tegu kūnu rūpinasi gydytojai, sakau aš, o siela Dievas. Kas Cezario – Cezariui, kaip galėtute pasakyti.

– Žinoma, žinoma.

– Daktaras Binsvangeris labai palankiai apie jus atsiliepė. Turėjau malonumą su juo susitikti keliaudamas po žemyną – labai domiuosi Šveicarijos istorija, – ir mudu kalbėjomės apie jo darbą; ir todėl man buvo natūralu atsiklausti jo nuomonės, šioje Atlanto

pusėje ieškant specialisto. Specialisto, – neryžtingai prityla jis, – kuris atitiktų mūsų išteklius. Jis pasakė, kad jūs puikiai išmanote proto ligas ir nervų negalias ir kad amnezijos srityje veikiai būsite vienas žymiausių ekspertų. Jo žodžiais tariant, jūs esate iš daug žadančių.

– Labai malonu girdėti tokį atsiliepimą, – sumurma Simonas. – Tai sunki sritis. Bet jau esu išspausdinęs vieną kitą straipsnelį.

– Tikėkimės, jog, atlikęs tyrimus, būsite vertas prisidėti prie didžių žmonių būrio ir sugebėsite nušviesti šią tamsią sritį, ir už tai, esu tikras, jums deramai atsidėkos visuomenė. Ypač šiuo itin plačiai nuskambėjusiu atveju.

Simonas sau vienas pastebi, jog dvasiškasis tėvas Veringeris, nors ir buožgalvio burna, anaiptol nekvailas. Veikiausiai turi gerą uoslę ir puikiai išmano konjunktūrą. Turbūt ir jo perėjimas iš anglikonų tikėjimo į metodistų sutapo su tuo laikotarpiu, kai šioje šalyje pirmojo tikėjimo politinė žvaigždė leidosi, o antrojo kilo?

– Ar skaitėte ataskaitas, kurias jums siunčiau?

Simonas linkteli.

– Suprantu jums iškilusią dilemą, – sako. – Sunku žinoti, kuo reikia tikėti. Toks įspūdis, jog Greis papasakojo vieną istoriją per kvotą, kitą – per teismą, o pakeitus mirties nuosprendį – trečią. Šiaip ar taip, visose trijose ji neigia bent pirštu palietusi Nensi Montgomeri. Tačiau po kelerių metų mus pasiekė ponios Mūdi pranešimas, tolygus pačios Greis išpažinčiai, kur sakoma, jog ji iš tikrųjų prisidėjusi prie žmogžudystės, ir pastaroji versija atitinka paskutinius Džeimso Makdermoto žodžius prieš mirtį kartuvėse. Tačiau, kaip žinote, grįžusi iš pamišėlių namų, ji viską paneigė.

Dvasiškasis tėvas Veringeris siurbteli kavos.

– Ji nenori to *prisiminti*, – taria.

– Taip, tikrai: prisiminti, – atitaria Simonas. – Didelis skirtumas.

– Galimas daiktas, kiti jai bus įteigę, kad ji padariusi tai, kuo nėra kalta, – sako dvasiškasis tėvas Veringeris. – Taip jau buvo atsitikę anksčiau. Vadinamąją išpažintį Pataisos darbų kalėjime, taip spalvingai atpasakotą ponios Mūdi, ji atliko po kelerių kalinimo

metų, kai kalėjimo viršininkas buvo Smitas. Tas žmogus garsėjo kaip iškrypėlis ir visiškai netiko toms pareigoms. Jis buvo kaltinamas baisingu ir negirdėto žiaurumo elgesiu; pavyzdžiui, leisdavo savo sūnui per šaudymo pratybas statyti kalinius vietoj taikinių, ir tasai kartą vienam yra išmušęs akį. Būta kalbų, jog taip pat nepadoriai elgdavosi su kalinėmis, galite įsivaizduoti, ką su jomis išdarinėdavo, ir man toks įspūdis, kad tai gryna tiesa: buvo surengtas ištisas tyrimas. Esu įsitikinęs, kad smurtas, kurį patyrė Greis Marks, pakliuvusi į jo rankas, ir nulėmė tą pamišimo tarpsnį jos gyvenime.

– Yra žmonių, kurie neigia, kad ji buvusi tikrai pamišusi, – sako Simonas.

Dvasiškasis tėvas Veringeris šypteléja.

– Turbūt iš daktaro Benerlingo esate tai girdėjęs. Jis iš pat pradžių buvo prieš ją nusiteikęs. Mūsų komitetas kreipėsi į jį – jo palankus pranešimas būtų mums neįkainojama parama, – bet jis buvo nepalenkiamas. Kurgi ne, užkietėjęs toris, jeigu būtų jo valia, visus vargšelius pamišėlius sukaustytų grandinėmis ir suguldytų ant šiaudais pakreiktos aslos, o tuos, kurie dairytųsi į šalis, pakartų. Man nesmagu apie tai kalbėti, bet aš laikau jį dalele tos pačios supuvusios sistemos, kuri atsakinga už tokių prasčiokų ir neišmanėlių kaip kalėjimo viršininkas Smitas skyrimą į aukštus postus. Suprantu, jog ir pamišėlių namuose būta šiokios tokios netvarkos – mat, Greis Marks grįžus iš ten, kilo įtarimas, jog ji nėščia. Laimė, visi tie gandai nepasitvirtino, bet kaip menka – kaip beširdiška! – piktnaudžiaujant padėtimi išnaudoti tuos, kurie negali apsiginti! Aš praleidau daug laiko melsdamasis su Greis Marks – bandžiau užgydyti žaizdas, kurias padarė jai tie pasmerkimo nusipelnę nevidonai, apvylę visuomenės pasitikėjimą.

– Liūdna, – sako Simonas.

Ar jis nepasirodys gašlūnas, jeigu ims nuodugniau klausinėti?

Staiga dingtelėjus įtarimui, jam tarsi akys atsiveria: dvasiškasis tėvas Veringeris įsimylėjęs Greis Marks! Štai iš kur jo pasipiktinimas, jo fanatizmas, jo stropumas, jo darbštūs komitetai, renkantys parašus, o svarbiausia – jo troškimas įtikėti jos nekaltu-

mu. Gal jis nori ištraukti ją iš kalėjimo, visiškai išteisintą ir be menkiausios dėmelės, ir tada ją vesti? Ji vis dar daili moteris ir, be jokios abejonės, jaudinančiai atsidėkotų savo išvaduotojui. Atsidėkotų niekingai, kaip niekingai gali atsidėkoti žmona, teikdama, be jokios abejonės, pirmos reikmės paslaugas mainais į Veringerio dvasines vertybes.

– Laimė, kad pasikeitė vyriausybė, – sako dvasiškasis tėvas Veringeris. – Bet netgi šiuo atveju mes nenorime pateikti savo prašymo, kol neturime absoliučiai tvirto pagrindo po kojomis; štai kodėl mes ryžomės kreiptis į jus. Turiu jums atvirai pasakyti, jog ne visi mūsų komiteto nariai pritarė tam žingsniui, bet man pavyko juos įtikinti, kad mums reikia bešališkos specialisto nuomonės. Pavyzdžiui, kad tuo metu, kai įvyko žmogžudystė, jai buvo slapto pamišimo stadija, tačiau išsakyti tą nuomonę privalu be galo apdairiai ir nuoširdžiai. Vis dar neslūgsta plačiai paplitęs priešiškumas Greis Marks; juk gyvename šalyje, kur viršų ima politiniai įsitikinimai. Mat toriai pasistengė Greis suplakti su airių klausimu, nors ji yra protestantė, ir eilinio torio džentelmeno nužudymą – kad ir koks gerbiamas būtų džentelmenas, kad ir kokia smerktina būtų žmogžudystė – pateikti kaip visos tautos sukilimą.

– Nėra tokios tautos, kuri nebūtų susikaldžiusi, – taktiškai sako Simonas.

– Maža to, – sako dvasiškasis tėvas Veringeris, – mes nesutariame dar tuo klausimu, jog moteris, didumos laikoma kalta, gali būti nekalta, o moteris, kai kurių žmonių laikoma nekalta, gali būti kalta. Mes nenorėtume reformos priešininkams suteikti progą paimti viršų ir džiaugsmingai švęsti pergalę. Tačiau, kaip sako mūsų Viešpats, tave išvaduos tiesa.

– Tiesa gali pasirodyti daug keistesnė, negu mes manome, – sako Simonas. – Gali būti, jog tai, ką mes paprastai vadiname blogiu, ir dar laisvai pasirinktu blogiu, yra, priešingai, kokio nervų sistemos pažeidimo sukelta liga, o Šėtonas – stačiai smegenų patologinis pakitimas.

Dvasiškasis tėvas Veringeris šypsosi.

– O, labai abejoju, jog taip toli galima nueiti, – sako jis. – Nors ir kaip toli ateityje pažengs mokslas, Šėtonas niekur nedings. Tikiuosi, kad jūs pakviestas į kalėjimo viršininko namus sekmadienio popietėn?

– Turiu garbės, – mandagiai atsako Simonas.

Jis ketino prasimesti kokia nors dingstimi ir atsiprašyti šeimininkų.

– Malonu bus ten su jumis susitikti, – sako dvasiškasis tėvas Veringeris. – Aš pats jums parūpinau kvietimą. Nuostabioji pono viršininko žmona yra nepamainoma mūsų komiteto narė.

11.

Atėjęs į kalėjimo viršininko namus, Simonas paprašomas luktelėti mažojoje svetainėje, pakankamai erdvioje, kad galėtum pavadinti ją salonu. Visi įmanomi paviršiai apmušti arba aptraukti; spalvos tokios pat, kokios esti kūno viduje: inkstų rudumas, purpurinis širdies raudonis, balzganas venų mėlis, kaulų ir dantų dramblio kaulo atspalvis. Įsivaizduoja, kokį padarytų įspūdį balsu paskelbdamas savo pastebėjimus.

Jį pasitinka kalėjimo viršininko žmona. Tai apveidi moteris kokių keturiasdešimt penkerių metų amžiaus, neginčijamo padorumo, bet apsirengusi įmantriai, kaip įprasta provincijoje, kur damoms dingojasi, jog jeigu leistina prisiūti vieną eilę nėrinių ir raukčių, vadinasi, dar gražiau prisiūti tris. Pažiūrėti kiek išsprogusiomis akimis ji atrodo sunerimusi, lyg ko išsigandusi, ir, sprendžiant iš išvaizdos, arba pernelyg nervinga, arba paprasčiausiai serga skydliaukės nepakankamumu.

– Džiaugiuosi, kad teikėtės mus pagerbti savo atsilankymu, – sako ji.

Išdėsto jam, jog ponas kalėjimo viršininkas, deja, išvykęs su reikalais, bet ji pati nepaprastai domisi jo tyrinėjimais; ji šitaip gerbianti šiuolaikinį mokslą, o ypačiai šiuolaikinę mediciną. Kaip toli pažengta! Ypačiai svarbus išradimas esąs eteris, išvaduojantis nuo šitiekos kančių. Perveria jį skvarbiu reikšmingu žvilgsniu, ir Simonas mintyse sunkiai atsidūsta. Jam gerai pažįstamas tas žvilgsnis: ji neprašoma tuojau ims ir padovanos jam visus savo simptomus.

Gavęs gydytojo diplomą, iš pradžių jis buvo nepasiruošęs tam poveikiui, kurį darė moterims, aukštesniųjų sluoksnių moterims, o ypač nepriekaištingos reputacijos ištekėjusioms damoms. Jos linkte linksta prie jo, lyg jis turėtų kokią nežmonišką, stačiai šėtonišką galią. Jų domėjimasis gana nekaltas – jos neketina jam paaukoti savo doros, bet geiste geidžia jį nusivesti į tamsią kertelę, pakuždomis su juo pasitarti, išpažinti jam viską – baikščiai, virpančiu balsu, nes jis taip pat kelia baimę. Kuo jisai jas masina? Vargu ar žavi savo veidu, kuris, kaip matydavo veidrodyje, nei bjaurus, nei gražus.

Prabėgus kuriam laikui, jis tarėsi įminęs mįslę. Jos geidė jo žinių; juo labiau kad jos negalėjo prisipažinti to geidžiančios, nes tos žinios buvo užgintos – žinios, vainikuojamos baugaus spindesio, žinios, įgytos pačiame pragaro dugne. Jis lankėsi ten, kur joms nevalia žengti, matė tai, ko joms nevalia matyti, skrodė moterų kūnus ir žiūrėjo, kas yra viduje. Rankoje, kuria ką tik kėlė jų rankas prie savo lūpų, ko gero, bus laikęs plastančią moters širdį.

Taigi jis esąs vienas iš slaptingos trijulės, kurią sudaro daktaras, teisėjas ir budelis, ir drauge su jais turįs galią spręsti gyvybės ir mirties klausimą. Netekti sąmonės, gulėti be jokios gėdos atsidavus kitų malonei, kai tave čiupinėja, pjausto, apvagia, perdaro, – štai ką jos galvoja žiūrėdamos į jį prasižiojusios ir išplėtusios akis.

– Aš siaubingai kenčiu, – vėl pasigirsta kalėjimo viršininko žmonos balsas.

Droviai, lyg apnuogindama kulkšnį, ji pasakoja simptomus – nelygus alsavimas, traukuliai šonkaulių srityje, – darydama užuominą, jog vėliau pateiksianti daugiau simptomų, ir pikantiškesnių. Jai skauda, ką gi, ji lyg ir nenori pasakyti ką. Kas galėtų kelti skausmą?

Simonas nusišypso ir sako, jog jau nebesiverčia bendrąja medicina.

Kalėjimo viršininko žmona susiraukusi dėbtelėja į jį, paskui irgi nusišypso ir sako, jog labai norėtų jį supažindinti su ponia Kvinel, garsia spiritiste ir kovotoja už moterų būties pagerinimą, mūsų antradieninių pokalbių ir spiritistinių ketvirtadienių kelrode žvaigž-

de, visapusiškai išsilavinusia moterimi, daug keliavusia, buvusia Bostone ir kitur. Ponia Kvinel krinolino išpūstu sijonu panaši į šviesiai violetinį plaktos bavariškos grietinėlės kalną, ant galvos jai tarytum tupi mažytis pilkas pudelis. Savo ruožtu ji supažindina Simoną su daktaru Džeromu Diuponu, ką tik atvykusiu iš Niujorko ir pažadėjusiu pademonstruoti savo ypatingas galias. Jis labai garsus, sako ponia Kvinel, svečiavosi Anglijoje, karališkojoje šeimoje. Na, tiesą pasakius, ne pas patį karalių ir karalienę, bet aristokratų šeimose, o tai tas pats.

– Ypatingas galias? – mandagiai klausia Simonas.

Jis norėtų sužinoti, ką tai galėtų reikšti. Galimas daiktas, kolega skelbiasi galįs pakilti ar įsikūnyti į mirusį indėną, ar atgamina dvasių beldimą kaip pagarsėjusios seserys Foks. Dėl spiritizmo kraustosi iš proto viduriniosios klasės ir ypač moterys, būreliais renkasi užtemdytuose kambariuose ir smaginasi sukdamos stalelius, daugmaž kaip jų senelės smaginosi lošdamos vistą, arba automatiškai prirašo šūsnis popierių, diktuojant Mocartui ar Šekspyrui; šiuo atveju, sako sau Simonas, mirusieji turi kuo mažiausiai įtakos jų rašymo stiliui. Jeigu tie žmonės nebūtų tokie turtingi, šitaip elgdamiesi prisidarytų bėdos. Blogiausia, kad prisikviečia į namus fakyrų ir šarlatanų, apsišaukėlių, užsidėjusių nelabai švarią kone šventųjų aureolę, o pagal visuomenės gero elgesio taisykles privalu su jais mandagiai laikytis.

Daktaras Džeromas Diuponas žiūri vaiskiomis mėlynomis akimis egzaltuotu profesionalaus šarlatano žvilgsniu, bet gailiai nusišypso ir atlaidžiai patraukia pečiais.

– Deja, ne tokias jau ypatingas, – sako. Jis kalba su vos pastebimu svetimšalio akcentu. – Tie dalykai – tai tiesiog kitos kalbos išraiška; jeigu mokate tą kalbą, laikote juos savaime suprantamais. Tik kitiems jie atrodo ypatingi.

– Jūs kalbatės su mirusiaisiais? – klausia Simonas vyptelėdamas.

Daktaras Diuponas nusišypso.

– Aš nesikalbu, – atsako. – Aš esu specialistas, kurį savo įpratimu galėtumėte vadinti praktikuojančiu gydytoju. Arba mokslinin-

ku, kaip jūs atsidėjusiu tiriamajam darbui. Aš studijavau neurohipnozę ir priklausau Džeimso Braido mokyklai.

– Esu apie jį girdėjęs, – sako Simonas. – Škotas, ar ne? Manding, pripažintas autoritetas šleivumo ir žvairumo gydymo srityje. Bet, savaime suprantama, profesinė medicina nepripažįsta kitų jo talentų. Ar ta neurohipnozė nebus paprasčiausiai nūdien jau palaidoto Mesmerio skelbto gyvūnų magnetizmo atgaivintas lavonas?

– Mesmeris iškėlė, be abejo, klaidingą mintį apie kūną supantį magnetinį fluidą, – sako daktaras Diuponas. – Braido procedūros apima vien tik nervų sistemą. Galiu pridurti, jog tie, kurie ginčija jo metodus, jų nėra bandę. Jie daugiau pripažįstami Prancūzijoje, kur gydytojams mažiau būdingas bailus konformizmas. Žinoma, jie daugiau taikomi isterijos atvejais nei kuriais kitais; lūžus kojai, jie nieko nepadeda. Tačiau gydant amneziją, – jis šypteléja, – jie dažnai duoda stulbinančius ir, drįsčiau pasakyti, labai greitus rezultatus.

Simonas pasijunta mažiau išmanus šiuo klausimu ir nukreipia kalbą kita linkme.

– Diuponas – tai prancūziška pavardė?

– Mūsų giminė priklausė prancūzų protestantams, – sako daktaras Diuponas. – Bet tik iš tėvo pusės. Jis domėjosi chemija. Aš esu amerikietis. Prancūzijoje, žinia, lankiausi profesiniais sumetimais.

– Gal ir daktaras Džordanas pageidautų kada ne kada prie mūsų prisidėti? – įsiterpia ponia Kvinel. – Per mūsų spiritistinius ketvirtadienius. Mūsų mieloji ponia kalėjimo viršininko žmona stačiai širdį per juos atgauna sužinojusi, kad jos mažylis, dabar jau kitame pasaulyje esantis, gyvena tenai laimingas ir patenkintas. Galvą dedu, jog ponas Džordanas skeptikas, bet mes visados svetingai priimame skeptikus!

Ir jos mažytės vaiskios akutės sminga į jį šelmiškai žybtelėjusios po pudeliniais karčiukais.

– Anaiptol ne skeptikas, – sako Simonas, – o tiesiog gydytojas.

Jis nė neketina leistis į kvailus ir gėdingus tauškalus, į kuriuos stengiasi įtraukti ponia Kvinel. Įdomu, kas šovė Veringeriui į gal-

vą, kad jis prisiėmė į savo komitetą tokią moterį. Bet ji, aišku savaime, turtinga.

– Gydytojau, pirma išsigydyk pats! – sako daktaras Diuponas.

Jis lyg juokauja.

– Kaip jūs žiūrite į abolicionizmą, daktare Džordanai? – klausia ponia Kvinel.

Dabar moteriškė bando susižadinti protinę veiklą ir užmegzti karingą diskusiją apie politiką – be abejo, pareikalaus, kad jis nedelsiant Pietuose panaikintų vergiją. Simonui nusibosta, kad jam amžinai prikergiamos visos jo krašto nuodėmės, juo labiau jog kaltina jį britai, kurie tariasi, kad neseniai pabudusi sąžinė gali pateisinti visa tai, ką jie anksčiau yra darę be gėdos ir sąžinės. Iš ko sukrauti jų dabartiniai turtai, jei ne iš vergų prekybos? Ir ką darytų fabrikais virtę jų miestai, iš Pietų negaudami medvilnės?

– Mano senelis buvo kvakeris, – sako jis. – Iš mažens man buvo kalama į galvą, kad niekad nedarinėčiau spintelės durelių, nes joje gali tupėti pasislėpęs koks vargšas bėglys. Jis visada laikėsi nuomonės, jog kur kas garbingiau rizikuoti savo saugumu negu, pasislėpus už tvoros, rėkti ant kitų.

– Akmeninės sienos – tai dar ne kalėjimas, – džiugiai sako ponia Kvinel.

– Bet mokslininkui privalu būti plataus akiračio, – sako daktaras Diuponas.

Regis, jis ketina grįžti prie ankstesnio pokalbio.

– Neabejoju, kad daktaro Džordano protas – tai lyg atskleista knyga, – sako ponia Kvinel. – Jūs domitės mūsų Greis, kaip girdėjome. Dvasiniu požiūriu.

Simonas mato, jog, bandydamas išaiškinti, kuo skiriasi jos minima dvasia ir jo vadinamoji pasąmonė, beviltiškai susipainios; todėl tik šypteləja ir palinguoja galvą.

– Kokio metodo ėmėtės jos išblėsusiai atminčiai atgaivinti? – klausia daktaras Diuponas.

– Pradėjau įtaiga ir idėjų asociacija pagrįstu metodu, – sako Simonas. – Ramiai, neskubėdamas bandau atstatyti minčių grandi-

nę, nutrūkusią veikiausiai susidūrus su smurtingais įvykiais, į kuriuos buvo nejučia įsivėlusi.

– Aha, – iš aukšto šypsodamas sako daktaras Diuponas. – Grūdelis po grūdelio – štai ir pūrelis.

Simonui knieste knieti jam įspirti.

– Mes neabejojame, kad ji nekalta, – sušunka ponia Kvinel. – Visas mūsų komitetas! Mes tvirtai tuo įsitikinę! Dvasiškasis tėvas Veringeris ruošia peticiją. Tai jau nebe pirmoji, bet mes tikimės, jog šįkart mums pasiseks. Lašas po lašo, toks mūsų šūkis. – Ir pasikraipo kaip mergaitė. – Na, pažadėkite, kad prisidėsite prie mūsų!

– Tik tuo atveju, jeigu jums nepasisektų iš pirmo karto, – iškilmingai sako daktaras Diuponas.

– Aš dar nepadariau jokių išvadų, – sako Simonas. – Šiaip ar taip, man ne tiek rūpi, ar ji kalta, ar nekalta, kiek...

– Pažiūrėti, kaip veikia mechanizmas, – sako daktaras Diuponas.

– Gal kaip kitaip pasakyčiau, – atsiliepia Simonas.

– Jums rūpi ne muzikinės dėžutės atliekama melodija, bet jos viduje besisukantys sraigteliai ir rateliai.

– O jums? – klausia Simonas, pamažu susidomėdamas daktaru Diuponu.

– Et! – atsako daktaras Diuponas. – Man netgi nerūpi dailiai išpaišyta dėžutė. Mane domina tik muzika. Muziką atlieka fizinis objektas, ir netgi muzika nėra tas objektas. Kaip sakoma Šventajame Rašte: „Vėjas pučia ten, kur nori“.

– Šventas Jonas, – sako ponia Kvinel. – Kas gimė iš Dvasios, yra dvasia.

– O kas gimė iš kūno, yra kūnas, – sako Diuponas.

Jiedu abu sužiūra į Simoną mandagiu, bet nenuginčijamos pergalės sklidinu žvilgsniu, ir Simonui toks įspūdis, jog jis dūsta po čiužiniu.

– Daktare Džordanai, – šalia pat pasigirsta švelnus balsas. Tai panelė Lidija, viena iš dviejų kalėjimo viršininko dukterų. – Mama prašo jus paklausti, ar jau esate matęs jos iškarpų albumą.

Simonas širdies gilumoje dėkoja namų šeimininkei ir sako, jog dar neturėjęs to malonumo. Jo niekada nežavi niūrios vaizdingų Europos vietovių graviūros popierinių paparčių lapais padabintais kraštais, tačiau šią akimirką tai vienintelis išganymas. Jis šypsodamas linkteléja galvą ir išseka paskui merginą.

Panelė Lidija pasiūlo jam sėsti liežuvio spalvos minkštasuolin, nuo gretimo stalo pasisiekia sunkią knygą ir pati įsitaiso šalia.

– Jos manymu, tas albumas galėtų jus sudominti, nes viskas čia siejasi su tuo, ką jūs darote su Greis.

– Nejaugi? – sako Simonas.

– Čia sudėta viskas apie garsiausias žmogžudystes, – aiškina panelė Lidija. – Mama iškerpa, suklijuoja šičia, taip pat korimo scenas.

– Negali būti, – sako Simonas.

Ta moteriškė veikiausiai arba pabaisa, arba hipochondrikė.

– Tai padeda jai nuspręsti, kuris kalinių vertas gailestingumo, – sako panelė Lidija. – Štai Greis.

Ji pasideda atskleistą knygą ant kelių ir palinksta prie jo rimta, pamokoma mina.

– Aš labai ja domiuosi: ji turi ypatingų sugebėjimų.

– Kaip daktaras Diuponas? – sako Simonas.

Panelė Lidija išsprogina akis.

– O ne! Tokie dalykai man svetimi. Kaip gyva nesileisčiau užhipnotizuojama, tai labai nepadoru! Turiu galvoje, kad Greis turi ypatingų sugebėjimų siūti.

Ji iš tų, kurios pačios nesuvokia esančios beatodairiškai drąsios, – jai šypsant, matyti viršutiniai ir apatiniai dantys. Bet, šiaip ar taip, ji sveikai mąsto, visiškai nepanaši į motiną. Jaunas sveikas žvėrelis. Simoną šiek tiek jaudina jos baltutėlis kaklas, apriestas kukliu, kaip jaunai mergelei pritinka, rožių pumpurais išmargintu kaspinu. Jos ranka pro švelnaus audinio klostes glaudžiasi prie jo alkūnės. Jis ne akmeninis, ir nors fiziškai panelė Lidija kaip ir visos tokios amžiaus merginos dar nesubrendusi ir vaikiška, jos liemuo labai lieknas. Nuo jos stipriai dvelkia pakalnutėmis, kvepalais, supančiais jį uoslę dirginančiu ūku.

Tačiau panelė Lidija, ko gero, nesuvokia, kokį daro jam įspūdį, – ji apskritai nieko nenumano apie tokius dalykus. Jis užsikelia koją ant kojos.

– O štai vykdomas mirties nuosprendis, – sako panelė Lidija. – Džeimsui Makdermotui. Buvo aprašyta keliuose laikraščiuose. Šitas straipsnis iškirptas iš *The Examiner.*

Simonas skaito:

Koks liguistas potraukis prie tokio pobūdžio reginių, matyt, savitas mūsų visuomenei, jei, turint galvoje mūsų kelius, šitiek daug žmonių suvažiavo pažiopsoti, kaip miršta nusikaltėlis, bet sykiu ir nelaimingas vargeta! Ar galima manyti, jog tokie reginiai kaip šis pagerina visuomenės moralę, arba prislopina polinkį į sunkius nusikaltimus?

– Esu linkęs su tuo sutikti, – sako Simonas.

– Jei būčiau ten buvusi, tikrai būčiau nuėjusi pažiūrėti, – sako panelė Lidija. – O jūs?

Simoną pribloškia toks tiesmukumas. Jis nepritaria viešam bausmės vykdymui, liguistai dirginančiam menko proto visuomenės dalį ir sužadinančiam jai kraugeriškus potroškius; bet jis puikiai pažįsta save: progai pasitaikius, smalsumas perveikia jo skrupulus.

– Nebent profesiniais sumetimais, – apdairiai sakosi jis. – Bet jeigu turėčiau seserį, neleisčiau jai žiūrėti tokių reginių.

Panelė Lidija išplečia akis.

– Kodėl? – klausia ji.

– Moterims nevalia žiūrėti į tokius šiurpius reginius, – sako jis. – Jie pavojingi subtiliai damų prigimčiai.

Jis pats suvokia kalbąs pompastiškomis frazėmis.

Keliaudamas po pasaulį, jis susitiko daug moterų, kurias vargu ar galėjai apkaltinti subtilia prigimtimi. Jis matė pamišėles plėšantis drabužius ir rodantis nuogas; matė lygiai taip elgiantis paties žemiausio sluoksnio prostitutes. Matė moteris girtaujant ir keikiantis, grumiantis kaip imtynininkus, raunant plaukus viena kitai

nuo galvos. Jų knibždėte knibžda Paryžiaus ir Londono gatvės; žinojo, kad jos nusikrato savo vaikų ir parduoda jaunutes dukreles turčiams, kurie, žagindami mergaites, tikisi apsisaugoti nuo ligų. Tad nepuoselėja jokių iliuzijų apie įgimtą moterų subtilumą; bet užtat turi juo daugiau pagrindo ginti dar nesuteptą jų tyrumą. Tokiu atveju veidmainiškumas visiškai pateisinamas: privalai parodyti, jog tai, kas turėtų būti tikra, iš tiesų yra tikra.

– Jūsų nuomone, aš esu subtilios prigimties? – klausia panelė Lidija.

– Tuo nė neabejoju, – sako Simonas.

Įdomu, ar prie jo liečiasi jos šlaunis, ar tik jos suknelės kraštas.

– Kartais aš pati tuo abejoju, – sako panelė Lidija. – Kai kas sako, jog panelė Florens Naitingeil neturi subtilios prigimties arba kad ji nesugebėtų stebėti kokio bjauraus reginio, nepakenkdama savo sveikatai. Bet ji tikra didvyrė.

– Be jokios abejonės, – pritaria Simonas.

Jam kyla įtarimas, kad ji flirtuoja. Tai toli gražu nėra nemalonu, bet norom nenorom jis prisimena motiną. Kiek nepeiktinų merginų ji apdairiai pakišo jam panosėn kaip dailiai padabintą jauką, kad tik jis užkibtų ant kabliuko? Ji visad išrikiuoja jas šalia baltų gėlių vazos. Visos jos nepriekaištingai doros, o jų mintys tyros kaip šaltinio vanduo; jų protai atrodo jam kaip tešla, kurią jam priklausytų minkyti ir formuoti savo nuožiūra. Deramai nunokusių merginų derliui griūvant į sužadėtuves ir vedybas, tolydžio dygsta jaunutės, nelyginant gegužinės tulpės. Jos tokios jaunos palyginti su Simonu, jog jam nelengva su jomis bendrauti; tai tarytum kalbėtis su pintine katyčių.

Tačiau jo motina jaunumą amžinai painioja su paklusnumu. Tiesą pasakius, ji nori marčios, kurią mokyti savo nuožiūra galėtų ne Simonas, o ji pati, tad merginos tolydžio traukia virtine jam prieš akis, jis abejingai sukasi nuo jų, ir motina mandagiai prikiša jam tingumą ir nedėkingumą. Jis pats save smerkia – esąs vėjo pamušalas ir akiplėša – ir stengiasi atsidėkoti motinai už jos rūpesčius užtikrindamas: imsiąs galų gale ir vesiąs, bet šiuo tarpu dar nesąs

pasirengęs. Pirmiausia, turįs tęsti savo tyrimus; turįs atlikti ką nors vertinga, atrasti ką nors ypatinga; turįs išgarsinti savo vardą.

Jis jau turi vardą, priekaištingai dūsauja ji; labai gerą vardą, kurį jis tarytum pasiryžęs sunaikinti atsisakydamas jį pratęsti. Tą akimirką ji visados ima kosčioti, girdi, labai sunkiai jį gimdžiusi, vos neiškeliavusi anapus, ir tai pragaištingai paveikę jai plaučius – medicinos požiūriu, neįtikėtinas dalykas, bet kaip tik dėl to vaikystėje jį tolydžio užliedavo glitus kaltės jausmas. Jeigu jis tik padovanotų jai vaikaitį, neatlyžta ji, – aišku, iš pradžių susituokęs, – ji galėtų pasimirti laiminga. Jis erzina ją sakydamas, jog tokiu atveju jam apskritai būtų nuodėmė vesti, nes tai būtų tyčinis kėsinimasis į motinos gyvybę; ir, stengdamasis užglostyti nemalonų atsakymą, priduria, kad gyventi jam daug lengviau be žmonos negu be motinos, juo labiau tokios nuostabios motinos kaip ji; sulig tais žodžiais ji perveria jį skvarbiu žvilgsniu, lyg sakydama, jog seno žvirblio pelais neapgausi; ne tokia ji kvaila. Labai jau esąs protingas, siekdamas savo naudos, sako ji; tegu negalvojąs, kad sugebėsiąs meilikavimu ją pergudrauti. Bet ji truputį nusiramina.

Kartais jį ima pagunda pasiduoti. Galėtų pasirinkti vieną kurią peršamų panelių, pačią turtingiausią. Kasdienis gyvenimas būtų tvarkingas, pusryčiai valgomi, vaikai gerbiami. Dauginimasis vyktų nejučia: ji tradiciškai tuo bjaurėtųsi, bet nuolankiai vykdytų savo priedermę, o jis naudotųsi savo teise, – ir visa tai būtų padoriai dangstoma baltomis paklodėmis, bet apie tai niekada nebūtų užsimenama. Jo namai būtų su visais šiuolaikiniais patogumais, o jis pats gyventų kaip šilkverpis kokone. Būna ir blogiau.

– Ar, jūsų nuomone, Greis irgi iš tokių? – klausia panelė Lidija. – Subtilios prigimties. Neabejoju, kad ji nieko nenužudė; nors apgailestauja, kad vėliau niekam apie tai nesakė. Džeimsas Makdermotas bus apie ją primelavęs. Bet jie sako, kad ji buvusi jo meilužė. Ar tai tiesa?

Simonas jaučia, kaip raudonis užlieja jam veidą. Jeigu ji flirtuoja, vadinasi, ji pati to nenuvokia. Ji tokia naivi, jog nesupranta, kaip toli nuklysta.

– Nežinau, – sumurma jis.

– Gal jisai ją pagrobė? – svajingai sako panelė Lidija. – Knygose moterys paprastai esti pagrobiamos. Bet aš pati tokių nepažįstu. O jūs pažįstate?

Simonas atsako, jog niekada to nepatyręs.

– Jie nukirto jam galvą, – tyliau sako panelė Lidija. – Makdermotui. Laiko ją stiklainyje, Toronto universitete.

– Tikrai ne, – vėl sutrinka Simonas. – Gal kaukolę ir galima išsaugoti, bet tik ne visą galvą!

– Kaip dideliausią marinuotą agurką, – mėgaudamasi sako panelė Lidija. – O, žiūrėkit, mama nori, kad eičiau pasikalbėti su dvasiškuoju tėvu Veringeriu. Jau verčiau paplepėsiu su jumis – jis labai mėgsta mokyti. Mama mano, kad jis kreipia mane doros keliu.

Kaip tik tuo metu į kambarį įeina dvasiškasis tėvas Veringeris, šypsodamas Simonui su atgrasiu palankumu, lyg tas būtų jo globotinis. O gal jis šypso Lidijai?

Simonas lydi žvilgsniu Lidiją, plaukiančią per kambarį; ji vaikščioja ta lengva eisena, kokia paprastai vaikščioja damos. Likęs vienas minkštasuolyje, jis susizgrimba mąstąs apie Greis: mato ją kaip kiekvieną šiokiadienį, sėdinčią priešais jį siuvimo kambaryje. Portrete ji atrodo vyresnė nei iš tikrųjų, bet dabar jaunesnė. Išblyškusi, lygutėlės, nuostabiai gražios odos be menkiausios raukšlelės, gal todėl, kad kojos nekelia į lauką, o gal čia kaltas skurdus kalėjimo maistas. Dabar ji laibesnė, ne tokio pilno veido, ir nors paveiksle matai žavią moterį, dabar ji daugiau nei žavi. Ar kitoniškai žavi. Jos skruostų linijos lyg išrėžtos iš marmuro, klasikinės, paprastos; žiūrėdamas į ją, imi tikėti, jog kančios iš tiesų sutaurina žmogų.

Tačiau ankštame siuvimo kambaryje Simonas ne tik ją gerai mato, bet ir puikiai jaučia jos kvapą. Stengiasi nekreipti į tai dėmesio,

tačiau kvapas traukia it stipri povandeninė srovė. Ji kvepia dūmais; dūmais ir skalbiamu muilu, ir sūriu prakaitu; ir jos oda kvepia pati savaime, kvepia tik jai vienai savita drėgme, branda, pilnatve – ir dar kuo? Paparčiais ir grybais; sutraiškytais trėšančiais vaisiais. Įdomu, ar dažnai kalinėms leidžiama maudytis. Nors jos plaukai supinti ir susukti po kyku, jie irgi skleidžia savišką kvapą, atsiduoda stipriu galvos odos muskusu. Jis sėdi priešais patelę, budrią ir panašią į lapę. Jis jaučia lygiai taip budriai dilgčiojant savo odą, toks pojūtis, lyg šiauštųsi plaukai. Kartais jam dingojasi, kad jis eina per lakiuosius smėlynus.

Kas dieną jis ką nors padeda prieš ją ir klausia, ką jinai įsivaizduojanti į jį žiūrėdama. Pastarąją savaitę išbandė įvairius šakniavaisius, tikėdamasis, jog asociacijos nuvesiančios reikiama linkme, pavyzdžiui: burokas – daržovių rūsys – lavonas; arba ropė – požemis – kapas. Pagal jo teorijas, atitinkamas daiktas turėtų sužadinti jai dirginančių asociacijų grandinę; tačiau ligi šiol visas jo atneštas daržoves ji aptaria paprasčiausiai atsižvelgdama į jų regimąją vertę, ir jis išpeša iš jos nebent virtines virimo receptų.

Penktadienį jis išbandė kitokį metodą, dar tiesiogiškesnį.

– Būk man visiškai atvira, Greis, – tarė. – Absoliučiai nieko neslėpk.

– Neturiu pagrindo būti jums neatvira, pone, – tarė ji. – Dama gali ką nors slėpti, jei bijo netekti gero vardo, bet man tai nebegresia.

– Ką turi galvoje, Greis? – paklausė jis.

– Tik tai, jog niekados nebuvau dama, pone, ir jau seniai netekau gero vardo, kurį kitados turėjau. Galiu sakyti, ką tik noriu, o jei nenoriu nieko sakyti, man ir nereikia nieko kalbėti.

– Ar tau nerūpi, kokią nuomonę turėsiu apie tave aš, Greis?

Ji dėbtelėjo į jį ir dygsniavo kaip dygsniavusi.

– Aš jau nuteista, pone. Kad ir ką apie mane galvotumėte, man vis viena.

– Tu nuteista teisingai, Greis? – neatsispyrė pagundai jos nepaklausęs.

– Teisingai ar neteisingai, tai neturi reikšmės, – atsakė ji. – Žmonėms reikia kaltininkų. Jei buvo padarytas nusikaltimas, jie nori žinoti, kas tai padarė. Jiems nepatinka, kai yra kas nors neaiškaus.

– Vadinasi, tu nebeturi vilčių?

– Kokių vilčių, pone? – švelniai paklausė ji.

Simonas sumišo, lyg būtų nusižengęs etiketui.

– Na... vilčių atgauti laisvę.

– O kodėl jie turėtų mane paleisti, pone? – tarė ji. – Žudikių ne kas dieną pasitaiko. O jei kalbėsim apie mano viltis, dedu jas į menkesnius dalykėlius. Viliuosi rytoj gardžiau papusryčiauti nei šiandien. – Ji šyptelėjo. – Kadaise jie pasakė, jog baudžia mane, kad kitiems būtų pamoka. Šit kodėl buvo mirties nuosprendis, o paskiau kalėjimas iki gyvos galvos.

Bet, šiaip ar taip, kokia nauda iš tos pamokos? tarė sau Simonas. Jos gyvenimas baigtas. Bent jau tikrasis, kaip ji pati apibūdino. Kaip ji galvoja leisti likusias dienas?

– Ar nemanai, kad su tavimi negerai elgiamasi? – paklausė jis.

– Nežinau, ką jūs turite galvoje, pone.

Ji veria siūlą į adatą; suvilgo siūlo galą seilėmis, susuka dviem pirštais, ir tas judesys jam atrodo visiškai natūralus ir sykiu nepakenčiamai intymus. Jam toks įspūdis, lyg pro plyšį sienoje žiūrėtų, kaip ji nusirengia; lyg ji praustųsi kaip katė – laižydamasi.

V.

SUKULTI INDAI

Aš esu Greis Marks, Džono Markso duktė; tėvas, iš profesijos mūrininkas, gyvena Toronto mieste; į šį kraštą mes atvykome iš Šiaurės Airijos maždaug prieš trejus metus; turiu keturias seseris ir keturis brolius, viena sesuo ir vienas brolis yra vyresni už mane; šių metų liepos mėnesį man suėjo šešiolika. Pastaruosius trejus metus, gyvendama Kanadoje, tarnavau merga įvairiems šeimininkams...

GERANORIŠKA GREIS MARKS IŠPAŽINTIS,
atlikta ponui Džordžui Voltonui kalėjime
1843 metų lapkričio 17 dieną,
Star and Transcript, Torontas.

...Ištisus septyniolika metų
Nė karto nekilo man įtarimas,
Kaip didžiai skiriasi mano dalia
Nuo bet kurios kitos moters dalios pasaulyje.
Galbūt todėl, jog tik palengva
Ji tapo tokia baisi ir neregėta;
Tos neregėtos negandos prisėlino pirštų galais
Prie manęs, šalia manęs;
Susėdo ten, kur sėdžiu aš, sugulė ten, kur guliu aš;
Ir kai jau buvau susigyvenusi su baime,
Įsiveržė draugai su deglais rankose ir suriko:
„Ei, Pompilija, kodėl šiame urve
Laikai apsikabinusi vilką?
O tas ilgas minkštas gyvis, kuris raitosi prie tavo kojų
Ir vyniojasi tau ant kelių, – tai gyvatė!“
Ir taip toliau.

ROBERT BROWNING,
Žiedas ir knyga, 1869

12.

Jau devintą dieną sėdžiu su daktaru Džordanu šitame kambaryje. Ne visas dienas pagret, nes jis neateina sekmadieniais ir šiaip vieną kitą dieną. Kadaise skaičiuodavau laiką nuo gimimo dienos, paskiau pradėjau skaičiuoti nuo savo pirmos dienos šiame krašte, paskiau nuo Meri Vitni paskutinės dienos šioje žemėje, o vėliau nuo tos liepos dienos, kai atsitiko visos tos bėdos, o paskiau ėmiau skaičiuoti nuo savo pirmos dienos kalėjime. Bet dabar skaičiuoju nuo pirmos dienos, kurią praleidau siuvimo kambaryje su daktaru Džordanu, nesgi negali amžinai skaičiuoti nuo tos pačios datos, ilgainiui įsiėda ir laikas prailgsta be galo, be krašto, ir pasidaro veik nebepakenčiama.

Daktaras Džordanas sėdi priešais. Nuo jo dvelkia skutimosi muilu, tuo angliškuoju, ir kukurūzų burbuolėmis, ir batų oda. Tai raminantis kvapas, ir aš visad jo ilgiuosi, šiuo požiūriu vyrai, kurie prausiasi, daug malonesni už nesiprausiančius. Šiandien jis padėjo ant stalo bulvę, bet dar nieko apie ją neklausinėjo, taigi bulvė guli sau tarp mūsų, ir tiek. Nežinau, ko jis tikisi iš manęs apie ją išgirsti, galiu nebent pasakyti, jog kitados esu kalnus jų priskutusi, o ir suvalgiusi nemažai, šviežios bulvytės su kruopele sviesto ir druskos stačiai apsirijimas, ypač jei dar uždedi petražolių, net ir senas dideles bulves galima labai gardžiai iškepti krosnyje, bet apie tai jiems nėra ko ilgai liežuvį dilinti. Būna bulvių iš pažiūros kaip vaikų veidukai ar žvėreliai, o kartą man pasitaikė bulvė stačiai katė. O štai šita bulvė kaip bulvė, ar šiaip žiūrėsi, ar taip. Kartais man ateina į galvą, jog daktarui Džordanui ne visi namie. Bet man daug

mieliau plepėti su juo apie bulves, jeigu jam tai patinka, nei suvis nieko su juo nekalbėti.

Šiandien jis pasirišęs kitokį kaklaraištį, raudoną su mėlynais žirniukais ar mėlyną su raudonais žirniukais, truputį per ryškų, mano galva, bet aš negaliu įdėmiai įsižiūrėti, kad įsidėmėčiau, kaip jis atrodo. Man prireikia žirklių, ir jų paprašau, o tada jis paakstina mane kalbėti, ir aš sakau: šiandien baigsiu paskutinį antklodės blokelį, paskiau, kai visus juos susiūsiu daiktan ir sudaigstysiu, ir vienai ponios viršininkienės panelei bus skiautinė antklodė. Vadinsis ji Rąstų trobelė.

Tokia antklodė, Rąstų trobele vadinama, privaloma kiekvienai jaunai merginai prieš vedybas, nes tai namų simbolis; vidury visada turi būti raudonas ketvirtainis, reiškiantis židinio ugnį. Visa tai man pasakojo Meri Vitni. Bet aš apie tai neužsimenu, nes, man regis, tai jam neįdomu, pernelyg jau įprastas daiktas. Nors, tiesą pasakius, ne ką daugiau įprastas nei bulvė.

O jis sako: ką paskiau siūsi? O aš sakau: nežinau, ką lieps, tą ir siūsiu, man neduoda dygsniuoti, tik siūti, nes tai labai kruopštus darbas, ir ponia viršininkienė sakė, jog Pataisos namuose jie mane stačiai žudą, liepdami siūti kas pakliūva, uniformas, pašto krepšius ir panašiai; bet, šiaip ar taip, jos namuose moterys dygsniuoja vakare, per vakarones, o į vakarones manęs niekas nekviečia.

O jis sako: jeigu siūtumeisi skiautinę antklodę sau, kokį piešinį pasirinktum?

Ką gi, čia jokių abejonių negali būti, žinau, ką jam atsakysiu. Tai būtų Rojaus medis, kokį mačiau ponios Olderman Parkinson skrynioje, išskleidžiau antklodę apsimetusi, jog noriu apžiūrėti, ar nereikia jos paadyti ar palopyti, stačiai norėjau pasigrožėti, dailus daikčiukas, susiūtas iš trikampių, lapai iš tamsių skiaučių ir obuoliai iš šviesių, labai kruopščiai padaryta, dygsniai beveik tokie pat mažyčiai, kokiais aš dygsniuoju, tik savo kitaip apkraštuočiau. Jos apkraštuota vadinamuoju Laukinės žąsies medžioklės raštu, o sau norėčiau apkraštuoti pynelėmis, dviejų spalvų – šviesios ir tamsios, pasidaryčiau vadinamuosius vijoklinius kraštus, kur šakos su-

sipynusios kaip vynuogienojai svetainės veidrodžio rėmuose. Prireiktų nemažai darbo ir laiko, bet jeigu tai būtų mano antklodė ir siūčiausi ją sau, mielai imčiausi.

Bet jam šneku visai ką kita. Sakau: nežinau, pone. Gal Jobo ašaras, gal Rojaus medį, gal Statinių tvorą, o gal stačiai Senmergės minklę, nes juk esu senmergė, ar ne, pone, ir nemažai minklių man teko minti. Paskutinius žodžius sakau šelmiškai. Nepasakiau teisybės, nes kai balsu pasisakai, ko nori iš tikrųjų, tada tau nepasiseks ir niekad neturėsi laimės. Galimas daiktas, to neatsitiks, bet dėl viso pikto reikia saugotis, kai sakai, ko nori, ar netgi kai tikrai ko nors nori, nes gali susilaukti bausmės. Taip nutiko ir Meri Vitni.

Jis rašosi raštų pavadinimus. Sako: Rojaus medžiai ar medis?

Medis, pone, sakau. Gali būti ir ne vienas medis, esu mačiusi keturis su visomis lajomis antklodės viduryje, bet raštas vis viena vadinamas Medžiu.

Kodėl taip yra, kaip tu manai, Greis? klausia jis. Kartais jis visai kaip vaikas, amžinai klausia ir klausia kodėl.

Nes taip vadinasi raštas, pone, sakau aš. Yra ir Gyvybės medis, bet tai jau visai kitas raštas. Yra taip pat Gundymo medis, yra ir Pušis, lygiai toks pat gražus raštas kaip ir visi kiti.

Jis viską užsirašo. Paskiau ima bulvę ir žiūri į ją. Sako: argi ne stebuklai, jog toks daiktas auga po žeme, gali sakyti, auga miegodamas, slapčia, neregimas tamsoje?

Ką gi, nežinau, kur, jo manymu, turėtų augti bulvės, niekad nesu mačiusi, kad jos kabaliotų krūmuose ant šakų. Aš neatsiliepiu, o jis kalba toliau: ką dar gali aptikti po žeme, Greis?

Gal burokų, sakau. Ir dar morkų, pone, sakau. Tai tokios pat daržovės.

Mano atsakymas lyg išmuša jį iš vėžių, ir jis jo nebesirašo. Žiūri į mane ir mąsto. Paskiau klausia: ar tu ką nors sapnuoji, Greis?

O aš sakau: ką jūs turite galvoj, pone?

Man toks įspūdis, kad jis klausia, ar aš kartais nesvajoju apie tai, ką darysiu vėliau, ar nekuriu ateities planų, ir pagalvojau, jog žiauru šitaip klausinėti: juk jeigu jau man skirta čičia gyventi ligi mir-

ties, man nėr ko gražiomis spalvomis pieštis gyvenimo. O gal jis klausia, ar aš kartais nesvajoju apie meilę, ar nesižaviu kokiu vyriškiu ar šiaip kuo nors, kaip ir pritinka merginoms, bet ir šitaip galvoti lygiai taip žiauru, gal netgi žiauriau; ir truputį supykusi priekaištingai sakau: kas man iš tų svajonių, o ir nelabai gražu to klausinėti.

O jis sako: ne, matau, ne taip mane supratai. Aš tave stačiai klausiu, ar sapnuoji naktį, kai miegi?

Atsakau truputį gaižiai, nes tai daugiau poniškos paikystės, ir, be to, aš vis dar pykstu: visi sapnuoja, pone, ar bent aš taip manau.

Taip, Greis, sapnuoja, o tu ar sapnuoji? klausia jis. Jis nepastebėjo, kokiu tonu jam atrėžiau, o gal tik apsimetė nepastebėjęs. Galiu viską jam iškloti, ir jis nėmaž nesutrinka nei piktinasi ir netgi nenustemba, tik viską užsirašo. Manding, jis domisi mano sapnais todėl, jog sapnai turi prasmę ar panašiai, kaip sakoma Biblijoje, lygiai kaip faraonui sapnuoti ar liesą karvę, ar riebią karvę, ar Jokūbui kopėčiomis laipiojančius angelus. Yra toks antklodės raštas, šitaip vadinamas, atseit Jokūbo kopėčios.

Sapnuoju, pone, sakau aš.

Jis klausia: ką sapnavai praeitą naktį?

Sapnavau, kad stoviu pono Kinero virtuvės tarpdury. Tai buvo vasarinė virtuvė; buvau ką tik išgrandžiusi grindis, esu tikra, nes vis dar buvau pasikaišiusi sijonus, basa, šlapiomis kojomis ir dar neįsispyrusi į klumpes. Ten stovėjo vyriškis, lauke, ant laiptų, kažin koks prekeivis, kaip prekeivis Džeremija, iš kurio kartą nusipirkau sagų naujai suknelei, o Makdermotas nusipirko ketverius marškinius.

Bet tai buvo ne Džeremija, o visai kitas žmogus. Jo krepšys buvo atviras, prekės išdėliotos ant žemės, kaspinai ir sagos, šukos ir audinių atraižos, visos tokios ryškios sapne, šilkai ir kašmyriniai šalikai, ir kartūnai tvaskėjo saulėje, nes buvo skaisti diena, pati vasara.

Man buvo toks įspūdis, jog esu kažkur jau jį mačiusi, bet jis stovėjo nusisukęs, ir aš negalėjau pamatyti jo veido. Jaučiau, kad jis žiūri žemyn, žiūri į mano basas kojas, nuogas iki kelių ir anaip-

tol nelabai švarias grandžius grindis, bet koja yra koja, švari ar nešvari, o aš stovėjau nė neketindama nusileisti sijonų. Pamaniau: ir tegu sau žiūri sveikas, vargšelis, savam krašte nieko panašaus pamatyti negauna. Tikriausiai koks nors prašalaitis, nuėjęs ilgą kelią, iš pažiūros toks pajuodėlis, stačiai badmirys, bent jau taip maniau sapne.

Bet jis nustojo žiopsoti į mano kojas, bandė man kažką įpiršti. Jis turėjo kažin ką mano, ir man reikėjo tatai atgauti, bet aš neturėjau pinigų ir negalėjau atpirkti. Ką gi, pasiderėkim, sakė jis, gal sulygsim. Na, ką tu man duosi, lyg erzindamas sakė jis.

O turėjo jis mano ranką. Dabar jau mačiau ją, tokia baltutėlė ir nusvirusi, jis sūpavo ją kaip pirštinę, laikydamas už riešo. Bet, žvilgtelėjusi į savo rankas, pamačiau, jog turiu abi vietoje, ten, kur riešai, išlindusias iš rankovių kaip paprastai, ir supratau, kad ta trečia ranka tikriausiai būsianti kokios kitos moters. Ir ji tikrai atskubėjo savo rankos, ir jeigu būčiau ją nusipirkusi, būtų mane apvaginusi, bet aš jos jau nebenorėjau, nes ji veikiausiai buvo nukirsta. Kaip kažin ką, dabar ji kraujavo, kraujas varvėjo tirštas kaip sirupas; bet man buvo visiškai nebaisu, o juk išprotėčiau iš siaubo, jei nemiegočiau ir pamatyčiau tikrą kraują; priešingai, kažin kas kitas man nedavė ramybės. Užpakaly girdėjau spiegiant fleitą, ir tas spiegimas man tampė nervus.

Eik sau, pasakiau prekeiviui, dink iš akių. Bet jis stovėjo nusisukęs ir nė neketino krustelėti iš vietos, ir man dingtelėjo, kad jis, ko gero, iš manęs tyčiojasi.

O man nėjo iš galvos mintis: privarvės ant švarių grindų.

Sakau: nebepamenu, pone. Nebepamenu, ką sapnavau praeitą naktį. Kažką negera. Ir jis užsirašo.

Ne kažin ką ir turiu, jokių turtų, jokios mantos, jokios nuosavybės, nieko sava, taip sakant, tad reikia šį tą pasilaikyti sau; ir apskritai, šiaip ar taip, kuriems galams jam reikia mano sapnų?

Tada jis sako: ką gi, neliks katė pieno nelakusi.

Mano galva, nei šis, nei tas šitaip kalbėti, ir sakau: aš jums ne katė, pone.

Ir jis sako: aha, prisimenu, ir ne šuo, ir jis juokiasi. Sako: tik šit mįslė, Greis, kas tu tokia? Velnias ar gegutė?

O aš sakau: atsiprašau, pone?

Man visiškai nepatinka, kad jis mane vadina gegute, mielai išeičiau iš kambario, tik nedrįstu.

O jis sako: pradėkime nuo pradžios.

O aš sakau: nuo kokios pradžios, pone?

O jis sako: nuo tavo gyvenimo pradžios.

Aš gimiau, pone, kaip ir visi kiti, sakau vis dar neatlyždama.

Štai čia turiu tavo išpažintį, sako jis, pala, paskaitysiu tau, ką tuomet pasakojai.

Anokia čia išpažintis, sakau aš, pasakojau tik tai, ką liepė sakyti advokatas, o visa kita prasimanė laikraštininkai, jei norite, galite sau tikėti va tokiais paistalais, kuriuos jie skleidė ir platino kur įmanydami. Kai pirmąsyk man į akis pakliuvo laikraštininkas, pagalvojau: tai bent, ar tavo motina žino, kad išbėgai iš namų? Jis buvo neką vyresnis už mane, o į laikraščius ėmė rašinėti, kai tik barzda vos pradėjo kaltis. Visi jie buvo tokie patys, dar šlapia panose, nieko neišmanė ir paistė kas užeina ant seilės. Rašė, kad esu aštuoniolikos ar devyniolikos, daugių daugiausia dvidešimties, nors man tik sukako šešiolika, ir netgi pavardžių nemokėjo teisingai parašyti, Džeimį Volšą vadino tai Volšu, tai Velšu, tai Velču, o Makdermoto pavardę irgi darkė, vadino tai Makdermotu, tai Mekdermotu, tai Maktermotu, o Nensi vadino Ana, nors ji kaip gyva tokio vardo neturėjo, tai negi jūs galite tikėtis, kad jie ką nors parašytų teisingai? Sukurpia, kas jiems šauna į galvą, svarbu, kad tik jiems tiktų.

Greis, tada sako jis, o kas tokia toji Meri Vitni?

Staigiai dirstelėju į jį. Meri Vitni, pone? Iš kur jūs ištraukėte tą vardą? klausiu aš.

Buvo užrašytas po tavo paveikslu, sako jis. Tavo išpažinties tituliniame puslapyje. *Greis Marks, apsišaukusi Meri Vitni.*

Ak taip, sakau aš. Nelabai aš ten ir panaši.

O Meri Vitni? klausia jis.

Et, šitaip pasivadinau Levistono smuklėje, kai Makdermotas pabėgo su manimi. Jis sakė, kad nesisakyčiau tikro vardo tam atvejui, jeigu imtų mūsų ieškoti. Jis kietai suspaudė man ranką, kiek prisimenu. Norėjo užsitikrinti, jog darysiu kaip paliepta.

Ir tu pasivadinai pirmu vardu, kuris tau dingtelėjo į galvą? klausia jis.

O ne, pone, sakau. Meri Vitni kadaise buvo mano gera draugė. Tuo metu jau buvo mirusi, pone, ir aš pagalvojau, kad jai bus nesvarbu, jog savinuos jos vardą. Kartais ji man skolindavo ir savo drabužius.

Akimirką tyliu mąstydama, kaip teisingiau jam paaiškinti.

Ji visad būdavo man maloni, sakau aš, ir jeigu ne ji, mano gyvenimo istorija būtų buvusi visiškai kitokia.

13.

Nuo pat mažumės prisimenu tokį trumpą eilėraštuką:

Pušys skaudžiai duria, graudžią giesmę gieda,
Kai tik vyras veda, bėdos jį apsėda.

Ten nesakoma, kada bėdos apsėda moterį. Mane, ko gero, apsėdo, kai tik atėjau į pasaulį, pasak žmonių, pone, tėvų nepasirinksi, o jeigu būčiau turėjusi valią, niekados nebūčiau pasirinkusi tų, kuriuos man davė Dievas.

Tai, kas sakoma mano išpažinties pradžioje, gryna teisybė. Tikrai atvykau iš Šiaurės Airijos; nors, man regis, jie labai negražiai padarė rašydami, jog *abu kaltinamieji prisipažino atvykę iš Airijos.* Galėtum pamanyti, jog tai nusikaltimas, o kiek aš žinau, atvykti iš Airijos – joks nusikaltimas; nors dažnai esu pastebėjusi, jog šitaip žiūrima. Bet mano tėvai, žinia, buvo protestantai, ir tai jau visai kas kita.

Nieko daugiau neprisimenu, tik mažytį uostą uolėtoje jūros pakrantėje, tai žalią, tai pilką kraštą, vienur kitur medžių guotus; ir todėl gerokai persigandau, pirmąsyk pamačiusi tokius didelius medžius, kokie auga šičia, nes galva nenešė, kaip medžiai gali tokie aukšti išaugti. Gerai neprisimenu tos vietos, nes buvau dar maža, kai išvažiavau; tik tokios nuotrupos išliko, sakytum sudužusios lėkštės šukės. Visad pasitaiko šukių, pažiūrėti lyg atlikusių nuo kokios kitos sudužusios lėkštės; ir tada randasi tarpai, kurių niekuo neina užtaisyti.

Mes gyvenome ankštoje, pusiau pertvertoje pirkutėje kiauru stogu, kaimo pakrašty, netoli miestelio, kurio neminėjau laikraščiams, nes teta Paulina, ko gero, vis dar ten tebegyvena, ir aš nenorėčiau pridaryti jai gėdos. Ji visad buvo geros nuomonės apie mane, nors ne kartą esu girdėjusi ją šnekant mamai, ko galima išties iš manęs tikėtis, kai man šviesesnio gyvenimo nematyti ir turiu tokį tėvą. Ji buvo įsitikinusi, jog mama ištekėjo už nepalyginamai žemesnio luomo vyro; ir sakė, jog taip jau įprasta mūsų giminėje, ir neabejojo, kad ir aš nueisiu tuo keliu; bet man ji sakė, kad grumčiausi ir nepasekčiau mamos pavyzdžiu, ir perniek savęs nelaikyčiau, ir nesusimylėčiau su pirmu pasitaikiusiu pliuškiu, kaip tai atsitinka ir kaip padarė mama, net nepasidomėjusi, iš kokios jis šeimos, kokios kilmės, ir kad saugočiausi svetimų. Kai man buvo aštuoneri, ne kažin ką ir supaisiau, ką ji man šneka, o juk, šiaip sakysi ar taip, patarimai buvo geri. Mama sakydavo, jog teta Paulina turinti gerų ketinimų, tačiau kelianti tokius reikalavimus, kokius ne kiekvienas gali sau leisti.

Teta Paulina su savo vyru, dėde Rojum, pakumpusiu atlapaširdžiu žmogum, laikė krautuvę gretimame miestelyje; jie prekiavo ne vien maisto prekėmis, bet irgi audiniais drabužiams siūti ir nėriniais, ir Belfasto drobelėmis, ir gana neblogai vertėsi. Mama buvo tetos Paulinos jaunesnioji sesuo ir dailesnė už tetą Pauliną, nes toji buvo šiurkštaus kaip švitrinis popierius veido, kaulėta, dideliais kaip viščiuko sąnariai krumpliais, o mama buvo ilgų tamsiai rudų plaukų, – juos ir paveldėjau iš mamos, – ir apskritų melsvų kaip lėlės akių, ir prieš ištekėdama gyveno pas tetą Pauliną ir dėdę Rojų ir padėjo jiems krautuvėje.

Mamos ir tetos Paulinos tėvas buvo dvasininkas, metodistas, seniai jau pasimiręs, – anot kalbų, padaręs kažką netikėta su bažnyčios pinigais ir po to nebegalėjęs gauti jokios vietos; ir kai jis pasimirė, jiedvi liko be skatiko ir gavo pačios rūpintis savimi. Tačiau abi buvo išprususios, mokėjo siuvinėti ir skambinti fortepijonu; tad tetai Paulinai atrodė, kad ji taip pat ištekėjo už žemesnio luomo vyro, nes damai nepritiklu laikyti krautuvę; bet dėdė Rojus

buvo blaivaus proto žmogus, kad ir netašytas, ir ją gerbė, ir tai šį tą reiškė; ir kiekvieną kartą, žiūrėdama į savo baltinių spintą arba perskaičiuodama abu servizus, vieną kasdieninį, kitą, tikro porceliano, šventinį, ji žegnodavosi ir dėkodavo likimui, nes moteriai būna ir blogiau; ir taip sakydama, ji turėdavo omeny mamą.

Nemanau, kad ji taip kalbėdavo norėdama užgauti mamos jausmus, nors taip ir atsitikdavo, ir mama paskiau graudžiai verkdavo. Ji pradėjo gyventi po tetos Paulinos padu, taip ir gyveno toliau, tik pakliuvo dar ir po tėčio padu. Teta Paulina visada kartodavo, kad ji, mama dėta, nesileistų tėčio skriaudžiama, o tėtis liepdavo jai nesileisti tetos Paulinos skriaudžiamai, ir jiedu gniuždė ir mygo ją iš abiejų pusių. Buvo ji baikšti, neryžtinga, silpna ir gležna, ir tai mane siutino. Norėjau, kad ji būtų stipresnės dvasios, idant pati nebūčiau priversta ugdyti dvasios stiprybę.

Na, o tėtis netgi nebuvo airis. Buvo anglas iš šiaurės, ir niekad nepaaiškėjo, ko jis atsigavo į Airiją, nes diduma anglų, linkusių klajoti, vykdavo visiškai kiton pusėn. Teta Paulina kalbėjo, kad Anglijoje tikriausiai prisidarė bėdos ir dėjo į kojas, kad tik kailį sveiką išneštų. Pasak jos, vargu ar iš tikrųjų jo pavardė esanti Marksas, veikiausiai esąs koks apsišaukėlis, paženklintas Kaino žyme, nes pažiūrėti atrodąs tikras galvažudys. Bet pasakė tai daug vėliau, kai viskas nuėjo kreiva vėže.

Iš pradžių, pasak mamos, jis atrodęs padorus ir rimtas jaunuolis, ir netgi teta Paulina – ir ta gavo pripažinti, kad jis dailus, toks aukštas, šviesiaplaukis ir dar išsaugojęs didumą dantų; ir tuo metu, kai jie susituokė, jis turėjo pinigo ir puikias perspektyvas, nes buvo mūrininkas, kaip rašė laikraščiai. Vis dėlto teta Paulina sakė, jog mama ir nebūtų tekėjusi, jei nebūtų prirėmusi bėda ir nieko nebūtų reikėję slėpti, juoba kad ir vėliau pikti liežuviai kalbėjo, jog labai jau stambi atrodžiusi mano vyresnioji sesutė Marta, išnešiota septynis mėnesius; ir taip atsitikę todėl, kad mama buvusi pernelyg paslaugi, ir labai daug jaunų moterų irgi lygiai taip pat įkliuvę; ir ji man tatai pasakojo norėdama persergėti, kad tik aš taip nedaryčiau. Ji sakė, jog mamai labai pasisekę, kad tėtis suti-

kęs ją vesti, ir už tai jį gerbė, mat diduma būtų pakėlę bures ir ir dingę iš Belfasto, palikę ją likimo valiai, o kuo tuomet būtų galėjusi jai pagelbėti teta Paulina, kai pati turėjo rūpintis savo geru vardu ir krautuve.

Taigi mama ir tėtis tarėsi įkliuvę į vienas kitam paspęstus spąstus. Aš netikiu, jog tėtis iš prigimties buvo niekšas; bet jis leidosi lengvai išvedamas iš kelio, ir aplinkybės susiklostė jam nesėkmingai. Kadangi buvo jis anglas, protestantai, ir tie žiūrėjo į jį kreiva akimi, nes jie nemėgo prašalaičių. Be kita ko, jis kaltino dėdę tuo, jog tas šnekąs, kad jis turėjęs tam tikrų kėslų, apsukęs mamai galvą ir ją vedęs, kad galėtų gyventi kaip meškos ausy ir smagintis, melždamas iš jų pinigus, sunkiu triūsu pelnytus krautuvėje; iš dalies tai buvo tiesa, nes jie negalėjo jam atsakyti dėl mamos ir vaikų.

Sužinojau visa tai būdama dar visai maža. Durys mūsų namuose buvo ne tokios jau storos, aš buvau labai smalsi, kaišiojau snapą kur nereikia, o tėtis pasigėręs garsiai šūkaudavo; ir kai įsileisdavo, neimdavo į galvą, jog kas nors gali tyliai kaip pelė glūdoti čia pat už kampo ar palangėje.

Jis dažnai kartodavo, kad turi per daug vaikų – per daug netgi turtingesniam žmogui. Kaip jie rašė laikraščiuose, galiausiai mūsų likę devyni, iš visų gimusių devyni gyvi. Jie neminėjo mirusių vaikų, o jų buvo trys, neskaičiavo ir to vaikelio, kuris mirė dar negimęs ir net vardo neturėjo. Mama ir teta Paulina vadino jį išmestiniu, ir kai buvau maža, svarstydavau, kur jį būtų galėję išmesti, nes galvodavau, jog jį išmetė nelyginant pinigėlį, o jei ką išmeti, tai, ko gero, kada nors gali imti ir surasti.

Visi trys mirę vaikai buvo palaidoti kapinėse. Nors mama meldėsi vis daugiau, bažnyčion mes eidavome vis rečiau, nes, jos žodžiais tariant, ji nenorinti, kad jos basi, apsiskarmaliavę vaikeliai stypsotų prieš visus kaip kaliausės. Buvo tik viena parapijos bažnyčia, bet kad ir silpno būdo, mama buvo išdidi, o būdama dvasininko duktė, išmanė, kas padoru bažnyčioje. Ji taip ilgai stengėsi padoriai atrodyti ir norėjo, kad ir mes padoriai atrodytume. Bet labai jau sunku, pone, padoriai atrodyti, kai neturi padorių drapanų.

Šiaip ar taip, aš eidavau į kapines. Bažnyčia buvo didumo sulig karvide, o kapinės didžia dalimi apžėlusios. Anksčiau mūsų miestelis buvo didesnis, bet daug žmonių išvažiavo: vieni pasidavė Belfasto pusėn, į manufaktūras, kiti kitapus vandenyno, ir dažnai iš visos giminės nelikdavo nė vieno žmogaus artimųjų kapams prižiūrėti. Kapinės buvo vienintelė vieta, kur vesdavausi jaunesnius vaikus, kai mama liepdavo išvesti juos iš namų; taigi eidavome ten aplankyti trijų mirusių broliukų, taip pat ir kitus kapus. Kai kurie buvo labai seni, su antkapiais ir angelų galvomis ant viršaus, nors jos veikiau priminė papločius su dviem išsprogusiomis akimis ir sparnais iš abiejų pusių, kur turėtų būti ausys. Niekaip negalėjau suvokti, kaip galva galėtų skraidyti pati viena be kūno; ir taipgi niekaip negalėjau suvokti, kaip tas pats žmogus gali būti Danguje ir podraug kapinėse, bet visi tvirtino, jog tai tiesa.

Visi trys mūsų broliukai buvo palaidoti be akmeninių antkapių, tik mediniai kryžiai styrojo galvūgaly. Veikiausiai jų kapai jau seniai užžėlę.

Kai man sukako devyneri, vyresnioji sesuo Marta išėjo tarnauti, ir mane užgriuvo visi tie namų apyvokos darbai, kurie tekdavo jos daliai; o paskiau, po dvejų metų, mano brolis Robertas prekybiniu laivu išplaukė į jūrą, ir daugiau apie jį nebeturėjome jokios žinios; bet mes patys ilgai netrukus iš ten išvažiavome, tad jeigu ir būtų siuntęs kokį žodelį, tasai nebūtų mūsų pasiekęs.

Tad namie liko penki mažiai ir aš, ir netrukus turėjo gimti dar vienas. Neprisimenu, kada mama, kaip žmonės sako, nebūtų laukusi linksmų dienų, nors, kiek buvau mačiusi, nieko linksma ten nebūdavo. Žmonės tą laiką vadina ir sunkiomis dienomis, ir tai arčiau tiesos, – po sunkių dienų ateina laimė, nors ta laimė toli gražu ne visada teikia džiaugsmo.

Tėčiui tuo metu vaikai jau buvo įsipykę iki gyvo kaulo. Bambėdavo be perstogės: kuriam galui dar vienas vaikagalys šiame pasaulyje, ar tau negana, bet vis negali nustoti, dar vieną burną reikės penėti, – lyg pats būtų buvęs niekuo dėtas. Kai buvau dar visai maža, kokių šešerių ar septynerių, kartą paliečiau mamos pilvą,

tokį apskritą ir kietą, ir paklausiau: kas ten yra, dar viena burna, kurią reikės penėti, – ir mama liūdnai nusišypsojo ir tarė: taip, ko gero, tavo tiesa, ir tada įsivaizdavau dideliausią burną ir galvą, panašią į sparnuotas angelų galvas ant antkapių, tik su dantimis ir visa kita, ėdančią mamą iš vidaus, ir prapliupau verkti, nes buvau įsitikinusi, jog ji ims ir numirs kurią dieną.

Tėtis paprastai išvažiuodavo gana toli, – net į Belfastą, – kai jį pasamdydavo mūryti namų, ir baigęs darbą kelioms dienoms grįždavo namo, o paskui vėl keliaudavo ieškoti darbo. Pargrįžęs lindėdavo smuklėje, gelbėdamasis nuo klyksmo. Sakydavo, jog tokioje erzelynėje žmogus nė savo minčių neišgalėtų išgirsti, ir, turint tokią didelę šeimyną, reikia nežiopsoti ir ko nors imtis, o jam protas nenešąs, ką daryti, kad vaikai badu neišmirtų. Žiopsoti jis nežiopsodavo, bet daugiausia žiūrėdavo į stiklelio dugną, o ten visad būdavo tų, kurie amžinai pasirengę padėti tau nežiopsoti, tik bėda, kad pasigėręs jis įniršdavo ir įnikdavo keikti airius, apšaukdavo juos padugnėmis, nenaudėliais ir vagimis, ir puota baigdavosi muštynėmis. Bet jis turėjo kietą kumštį, ir veikiai liko tik vienas kitas draugas – mat nors jiems ir patikdavo su juo lakti, jie nenorėdavo paragauti jo kumščio, kai išmušdavo valanda. Ir šitaip jis ilgainiui įprato gerti vienas, o kuo daugiau geri, tuo naktys eina ilgyn, ir galiausiai, dienai išaušus, jis pamiršdavo, jog reikia eiti į darbą.

Šitaip jis pagarsėjo kaip nepatikimas žmogus, ir vis rečiau, vis toliau nuo namų begalėdavo gauti darbo. Daug blogiau būdavo, kai jis būdavo namie, nei kad jo nebūdavo, nes ilgainiui jau nebeišliedavo viso pykčio smuklėje. Sakydavo, jog nežinąs, kodėl Dievas užkrovęs jam visą krūvą pyplių, pasauliui mūsų nebereikią, visus mus sukišiąs į maišą ir prigirdysiąs kaip kačiukus, ir mažesni vaikai drebėdavo persigandę. Tad aš vesdavausi keturis didesniuosius, kurie pajėgdavo toliau paėjėti, ir mes, susikibę už rankų, traukdavome į kapines rinkti žolių arba leisdavomės žemyn prie uosto

ir repečkodavome tarp pakrantės uolų ir pagaliais stengdavomės iškrapštyti ant seklumos išmestas medūzas, arba žvejodavome kas pakliūva per atoslūgius telkšančiose valkose.

Arba eidavome į nedidelį doką, kur stovėdavo pririštos žvejų valtys. Mums nevalia būdavo ten eiti, nes mama bijodavo, kad nepaslystume kur ir neprigertume, bet aš vis viena vesdavausi ten vaikus, nes žvejai kartais duodavo kokią žuvį, silkę ar skumbrę, o verkiant reikdavo namo parnešti ko nors kramtomo; kartais neišmanydavome, ką valgysime kitą dieną. Mama buvo mums uždraudusi prašyti išmaldos, ir mes neprašydavome, o jei prašydavome, tai keliais žodžiais; bet sunku atsispirti, kai matai penkis apsiskarmaliavusius vaikus alkanomis akimis, ar bent jau taip būdavo tada mūsų kaime. Todėl dažniausiai mes gaudavome žuvies ir grįždavome namo, ja nešini, tokie išdidūs, lyg patys savo rankomis būtume prisižvejoję.

Prisipažinsiu, jog man ateidavo galvon nuodėmingų minčių, kai stovėdavau doke su vorele išsirikiavusių basų bamblių linkstančiomis kojytėmis. Tardavau sau: o jeigu imčiau ir įstumčiau vieną kitą jūron, ir tada nebereiktų penėti šitiek burnų, nei skalbti šitiek drabužių. Mat tuo metu man ir tekdavo daugiausia skalbti. Bet tokios mintys dingtelėdavo galvon, be abejo, velnio pakuždėtos. O gal veikiau tėčio, nes tuo metu vis dar stengdavausi jam įtikti.

Ilgai netrukus jis pritapo prie įtartinos draugijos, ir žmonės matė jį trinantis tarp blogo vardo karingųjų airių protestantų, ir štai už dvidešimties mylių supleškėjo namai tokio katalikų pusėn stojusio protestanto džentelmeno, o kitą džentelmeną žmonės rado suknežinta galva. Dėl to mama su tėčiu susivaidijo, ir jis atkirto: kaipgi jis, velniai rautų, jos manymu, turįs užsikalti pinigo, ir geriausia būsią, jeigu ji laikysianti liežuvį už dantų, nors kliautis moteriške – tai lyg kliautis raišu vilku, nes ji vos tik pamato vyrą, akimis pliskina ir bežiūrint jį išduoda, ir pragaras joms – ne pati blogiausia vieta. Ir kai paklausiau mamą, kodėl ji turinti laikyti liežuvį, ji ištraukė Bibliją ir liepė man prisiekti, kad aš irgi saugosiu paslaptį, ir prigrasino, jog Dievas mane nubausiąs, jei sulaužysiu

šventą priesaiką, ir aš baisiai persigandau – bijojau, kad galiu imti ir prasitarti netyčia, nes nė iš tolo nenuvokiau, ką reikėjo slėpti. O Dievo bausmės bijojau visų labiausiai, nes, palyginti su Juo, tėtis atrodė visai menkas, ir vėliau aš visad labai stropiai saugodavau svetimas paslaptis, nors ir kokios jos būtų buvusios.

Kurį laiką pinigų netrūko, bet gyvenimas nė kiek nepagerėjo, ir po žodžių buvo smūgiai, nors vargšė mama iš kailio nėrėsi, kad tik jo nesuerzintų; ir kai mūsų aplankyti ateidavo teta Paulina, mama kuždėdavosi su ja, rodydavo jai mėlynes ant rankų ir verkdama guosdavosi: niekad jis toks nėra buvęs, ir teta Paulina sakydavo: tik pasižiūrėk į jį dabar, kiauras maišas, ir gana, kuo daugiau į jį pili, tuo daugiau byra, stačiai gėda ir bėda.

Dėdė Rojus atvažiuodavo su ja vienkinkiu vežimaičiu, atveždavo kiaušinių iš savo vištidės ir bryzą lašinių, nes mes jau senių seniausiai nebelaikėme nei vištų, nei kiaulės; susėsdavo jie visi priekiniame kambaryje, beveik perdėm pridžiaustytame skalbinių, nes tokiame klimate, saulutei praspindus, vos spėji išsiskalbti ir pasidžiauti, vėl užeina debesys ir vėl pradeda dulksnoti; ir dėdė Rojus, iš prigimties tiesaus būdo, sakydavo, jog amžindie nėra matęs kito tokio žmogaus kaip tėtis, sugebančio taip mikliai pervaryti per antrą galą nemažus pinigus. Ir teta Paulina liepė jam atsiprašyti už negražius žodžius, nors mama buvo girdėjusi ir nepalyginti bjauresnių, nes, tėčiui pasigėrus, jam iš burnos nelyginant srutos pildavosi.

Bet dabar mes gyvaliojome jau nebe iš tų skurdžių skatikų, kuriuos kitados parnešdavo tėtis. Duonos kąsnį uždirbdavo mama, siūdama marškinius, jai talkindavau aš su jaunesniąja sesute Keiti; o darbo jai parūpindavo teta Paulina, atveždavo medžiagų ir išsiveždavo siuvinius, ir tikriausiai tas jai kainavo, ir arklį varinėjo, ir laiką gaišo, ir rūpesčių turėjo. Bet visados atveždavo šio to valgyti, nes kad ir turėdavome pasisodinę sklypelį bulvių ir lysvę kopūstų, to būdavo anaiptol negana; ir ji atveždavo iš savo krautuvės audinių atraižų, ir mes pasisiūdavome sau drabužėlių, tokiais ir vilkėdavome.

Tėtis jau seniai nebekvaršindavo sau galvos, iš kur viso to gauname. Tais laikais, pone, vyrui priklausė maitinti šeimą, jis laikė

tai garbe, kad ir ką apie ją būtų galvojęs; ir mama, nors ir silpna moteris, buvo pakankamai išmintinga ir nieko jam nepasakojo. Ir dar vienas žmogus žinojo ne ką daugiau, tai dėdė Rojus, nors jis veikiausiai numanė viską ir matė, jog kai kurie daiktai dingsta iš jo namų ir atsiranda pas mus. Bet teta Paulina buvo iš tų moterų, kurios žino, ką daro.

Gimė vaikelis, ir man prisidėjo skalbimo kaip paprastai, vaikui gimus, ir mama sirguliavo ilgėliau nei paprastai, ir man teko rūpintis ir pietumis, ir pusryčiais, nors ir anksčiau aš pati juos ruošdavau; ir tėtis pasakė, jog reikia trinktelėti naujagimiui per galvą ir pakasti jį kopūstų lysvėje, nes jam didesnė laimė būtų po velėna pūti nei velėną minti. Ir pridūrė, jog vien į jį pasižiūrėjus žarna žarną ryjanti, ir jog jis labai gražiai atrodytų dubenyje su obuoliu burnoje ir keptomis bulvėmis iš visų pusių apdėtas. Ir tada paklausė, ko mes į jį spoksome.

Tuo metu nutiko nelauktas dalykas. Teta Paulina seniai buvo nustojusi vilties susilaukti kūdikėlio ir todėl į visus mus žiūrėjo kaip į savo vaikus; bet dabar pasidarė ženklu, kad ji nėščia. Ir ji labai džiaugėsi, ir mama džiaugėsi kartu su ja. Bet dėdė Rojus pasakė tetai Paulinai, jog dabar padėtis turinti pasikeisti, nes jisai jau nebeišgalėsiąs šelpti mūsų šeimos, turėsiąs rūpintis savąja, ir reikėsią sugalvoti ką nors kita. Teta Paulina pasakė, jog jie nepaliksią mūsų mirti badu, nors ir koks bjaurus esąs tėtis, nes sesuo esanti to paties kraujo, o vaikeliai niekuo dėti; ir dėdė Rojus pasakė, jog niekad ir neketinęs leisti jiems mirti badu, paprasčiausiai turėjęs galvoje, kad mums būtų pravartu emigruoti. Daugelis išvažiuoją, ir Kanadoje esą visi, kas nori, dykai gauną žemės, o mano tėčiui nieko nereikėsią daryti, tik pradėti naują gyvenimą. Mūrininkų tenai labai reikią, nes vykstančios didelės statybos, darbas darbą vejąs, ir jis iš patikimų šaltinių patyręs, jog veikiai ten statysią daug geležinkelio stočių; ir darbščiam žmogui būsią nesunku prasikurti.

Teta Paulina pasakė, jog visa tai esą labai gerai, bet kas apmokėsiąs kelionę? Ir dėdė Rojus pasakė, kad turįs pasidėjęs juodai dienai ir dar išgrandysiąs kišenes – užteksią ne tik bilietams, bet ir maistui, kiek jo mums reikėsią kelionei, ir jis turįs jau nusižiūrėjęs žmogų, kuris viską sutvarkysiąs už tam tikrą mokestį. Jis viską suplanavo iš anksto, net su mumis nepasitaręs, toks jau žmogus buvo mano dėdė Rojus, nieko nedarydavo, gerai visko neapgalvojęs..

Taip ir buvo nuspręsta, ir teta Paulina, nors ir nėščia būdama, tam tyčia atvažiavo savo vežimaičiu visa tai persakyti mamai, ir mama pasakė, jog nori pasikalbėti su tėčiu ir atsiklausti jo sutikimo, bet tatai buvo tik dėl akių. Vargšams nėra ko rinktis, ir jie neturėjo kitos išeities, ir, be to, miestelyje pasirodė nepažįstami žmonės, klausinėjo apie supleškėjusią trobą ir nužudytą vyriškį ir visus kamantinėjo, ir tada tėtis kaip nuo sieto pasileido skubėdamas kuo greičiau dingti jiems iš akių.

Tad jis mielai su viskuo sutiko ir pasakė, jog pradėsiąs naują gyvenimą ir jog dėdė Rojus esąs taurus ir dosnus, bet pinigus už bilietus jis laikysiąs skola ir grąžinsiąs, kai tik atsistosiąs ant kojų, ir dėdė Rojus dėjosi juo tikįs. Jis nenorėjo žeminti tėčio – stačiai negeidavo jo daugiau matyti. Na, o dėl dosnumo, man regis, jis galvojo, kad verčiau sukaupti visą drąsą ir pakratyti kišenę, užuot diena dienon ligi paskutiniosios kišti skatiką po skatiko, ir juo dėta, aš būčiau lygiai taip padariusi.

Taip vežimas pajudėjo iš vietos. Buvo nuspręsta, jog išplauksime balandžio pabaigoje, tad Kanadon atvyksime vasaros pradžioje ir spėsime įsikurti, kol laikysis šilti orai. Mama su teta Paulina kūrė devynias galybes planų, rinkosi ir pakavo daiktus, ir abi stengėsi atrodyti linksmos, bet abi buvo nusiminusios. Šiaip ar taip, jiedvi buvo seserys, vienodai ragavusios ir šilta, ir šalta, ir žinojo, kad, laivui išplaukus, veikiausiai jau niekada nebesimatys šiame gyvenime.

Teta Paulina atnešė iš krautuvės dar visai gerą lininę paklodę, tik vos vos įplyšusią, ir storą šiltą skarą, nes buvo girdėjusi, jog

kitoje vandenyno pusėje labai šalta, ir nedidelę pintinę su dangčiu, o joje, saugiai supakuotus į šiaudus, rožytėmis ištapytus porcelianinį arbatinį ir du puodelius su lėkštutėmis. Ir mama labai jai dėkojo ir sakė, kokia gera jai visados buvusi, ir kol gyva, lyg akį kaktoje saugosianti arbatinį kaip atminimą.

Ir abi tyliai verkė be galo, be krašto.

14.

Dėdė nusamdė mums vežimą, ir mes ilgai ilgai kratėmės į Belfastą, bet lyti lijo ne per daugiausia. Belfastas buvo didelis mūrinis miestas, pats didžiausias, kokį kaip gyva buvau mačiusi, aidintis nuo bildančių karietų bei vežimų. Nemažai įspūdingų namų, bet taip pat daug vargšų, dieną naktį dirbančių drobės fabrikuose. Atvažiavome jau vakare, ir visur degė dujiniai žibintai, kuriuos pamačiau pirmąsyk gyvenime, švietė kaip mėnesiena, tik truputį žalsviau.

Nakvojome užeigoje, kur buvo taip apstu blusų, kad galėjai pamanyti, jog tai šuns būda; ir mes susinešėme kambarin visas dėžes, kad mums neišvogtų mantos. Nieko daugiau man nepasisekė pamatyti, nes iš pat ryto turėjome sėsti į laivą, ir aš skubinau vaikus. Jie nesupaisė, kur mes važiuojame, ir, tiesą pasakius, pone, netikiu, jog mūsų kuris tat suprato.

Laivas stovėjo doke prie krantinės; buvo tai sunkus gremėzdas, atplaukęs iš Liverpulio, ir vėliau sužinojau, kad iš Kanados į rytus jis gabena rąstus, o atgal į vakarus – emigrantus, ir tiek į medieną, tiek į žmones žiūrima daugmaž vienodai – kaip į paprasčiausią krovinį. Žmonės jau lipo laivan su savo pundais ir dėžėmis, ir kai kurios moterys graudžiai raudojo, bet aš neverkiau, nes nesuvokiau, kam to reikia, o ir tėtis pažiūrėti buvo pritvinkęs pykčio ir norėjo tylos, nusiteikęs kad kokios trinkteléti atgalia ranka.

Jūrai banguojant, laivas suposi visu ilgiu ir nekėlė man nė menkiausio pasitikėjimo. Jaunesnieji vaikai, ypač berniukai, buvo labai susijaudinę, bet man širdis apmirė, nes kaip gyva nebuvau plaukusi laivu, netgi nedideliais žvejų laiveliais mūsų uoste, ir žinojau,

jog plauksime skersai vandenyną ir nebus matyti nė krantų, o jeigu laivas suduš arba jeigu iškrisime už borto, nė vienas mūsų nemokame plaukti.

Pamačiau tris kranklius tupint vieną šalia kito ant stiebo skersinio, ir mama juos pamatė ir pasakė, jog tai blogas ženklas: kai trys krankliai tupi vienas šalia kito – vadinasi, lauk mirties. Nustebau, kad ji taip šneka, nes nebuvo prietaringa, bet, man regis, ji buvo nusiminusi, o prislėgti žmonės, kaip esu pastebėjusi, labiau tiki blogais ženklais. Mane tai labai nugąsdino, nors ir neišsidaviau, kad jaunesnieji vaikai nesuprastų: jeigu tik jie pamatys, jog man baisu, jie irgi įsibaimins, o aplink ir šiaip jau buvo pakankamai triukšmo ir bruzdesio.

Tėtis nutaisė šaunią išvaizdą ir, užsimetęs ant pečių didžiausią ryšulį drabužių ir patalynės, plačiais žingsniais nudrožė lieptu, žvalgydamasis aplink, lyg viskas jam būtų pažįstama ir nebaisu; bet mama lipo labai liūdna, apsigobusi skepeta, tolydžio slapčiomis vis braukė ašarą ir kalbėjo man, grąžydama rankas: ak, kas čia mus neša, o kai atsidūrėme denyje, pridūrė: mano kojos niekad nebežengs žeme. Ir aš paklausiau: mamut, kodėl taip šneki? Ir ji pasakė: širdis sako.

Taip ir atsitiko.

Tėtis užmokėjo už tai, kad jūreiviai pakrautų laivan ir sustatytų mūsų didžiąsias dėžes; gaila buvo švaistyti pinigus, bet tai buvo vienintelė išeitis, nes jis negalėjo visos mantos suvilkti pats vienas, o ir nešikai, įkyrūs ir grubūs, būtų lindę ir piršęsi pagalbon. Denyje buvo baisi grūstis, žmonės spraudėsi, lipo vieni kitiems ant galvų, rėkė, kad trauktumės iš kelio. Dėžės, kurių mums nereikėjo laive, buvo sukrautos sandėlyje, kurį paskiau užrakino, kad kas neišvogtų, o maisto atsargos, reikalingos kelionėje, irgi buvo sudėtos į tam tikrą vietą; tačiau paklodes ir antklodes pasiklojome, ir mama užsispyrė pasiimti tetos Paulinos arbatinį, nes nenorėjo išleisti jo iš akių, ir pintinę su dangčiu pririšo virvagaliu prie lovos stulpelio.

Miegojome po deniu, jų vadinamame triume, kur reikėjo leistis riebiais laiptais, o ten perdėm vieni gultai, šiaip taip sukalti iš groblė-

tų papenčių, šešių pėdų ilgio ir šešių pėdų pločio, kiekvienas numatytas dviem suaugusiems arba trim ar keturiems vaikams, be to, dviejų aukštų, ir dar taip tankiai sustatyti vienas šalia kito, jog galėjai vargiai prasisprausti. Apatiniame gulte nebuvo pakankamai vietos žmoniškai atsitiesti atsisėdus, mat jei atsitiesdavai, galva trinktelėdavai į viršutinį gultą, o gulėdamas viršuje, galėjai nusiristi ir netgi nubildėti ant aslos. Visi buvo krūvoje, susigrūdę kaip silkės statinėje, ir jokių langų ar ko nors panašaus, kad galėtum įsileisti oro, tik liukai, ir tie vėrėsi apačion. Ir šiaipjau tvyrojo tvankuma, bet tai buvo niekis, palyginti su tuo, kas dėjosi vėliau. Gavome mikliai užsiimti gultus ir susikrauti ant jų savo mantą, tokia prasidėjo spūstis ir grumtynės, ir aš žiūrėjau, kad mūsų neišskirtų ir kad vaikai naktį neliktų vieni, nes jiems būtų baisu svetimoje vietoje.

Išplaukėme vidurdienį, laivui pasikrovus. Kai tik jūreiviai pakėlė lieptą ir jau buvo nebeįmanoma išlipti į krantą, sugaudė varpas – į mus norėjo kreiptis kapitonas, nugairinto veido vyriškis, kilęs iš Pietų Škotijos. Jis paskelbė, jog mums privalu laikytis laive galiojančių taisyklių, jog nevalia kurti ugnies maistui gamintis, nes laivo virėjas visiems mums virsiąs valgį, jei, vos suskambus varpui, paskubėsime sunešti jam savo produktus; taip pat nevalia rūkyti pypkės, ypač apatiniuose deniuose, idant nekiltų gaisras, o tie, kas nesitveria be tabako, gali kramtyti ir spjaudyti kiek tinkami. Ir jokiu būdu neskalbti, nebent giedrą dieną ir tik jam leidus; nes, pučiant stipriam vėjui, mūsų skalbiniai nulėksią už borto, o lyjant triume nakčia būsią pilna šlapių drabužių, ir jis davė žodį, jog tai mums visiškai nepatiksią.

Taipgi nevalia be leidimo nešti į viršutinį denį vėdinti patalynės, ir visiems privalu klausyti jo įsakymų, taip pat jo pirmojo padėjėjo ir bet kurio kito karininko, nes nuo to pareinąs laivo saugumas; drausmės laužytojai būsią uždaryti ankštame sandėliuke, tad jis turįs vilčių, jog niekas nesusigundysiąs bandyti jo kantrybės. Be

kita ko, pridūrė jis, su girtavimu nebūsią taikstomasi, nes pasigėrę dažnai iškrintą už borto; galėsime nusilakti kaip apaštalai išlipę į krantą, tik jokiu būdu ne jo laive; ir mūsų pačių labui draudžią nakčia vaikščioti viršutiniame denyje, nes galime kaip niekur nieko įvirsti į jūrą. Nieku gyvu nevalia trukdyti jūreiviams tarnybos metu nei mėginti juos patepti siekiant kokių nors lengvatų; jis turįs akis pakaušyje ir kaipmat sužinosiąs apie kiekvieną tokio pobūdžio dalyką. Kaip galį paliudyti jo vyrai, jis nepakenčiąs, kai nepaisoma drausmės, ir atviroje jūroje kapitono žodis esąs įstatymas.

Ligos atveju laive esąs gydytojas, bet diduma keleivių tikriausiai jausią pykinimą, kol priprasią prie supimo, ir todėl nesą ko įkyrėti daktarui dėl tokių niekniekių kaip menkutė jūrligė; ir jeigu viskas būsią gerai, po šešių ar aštuonių savaičių vėl išlipsime į krantą. Baigdamas jis teikėsi mums pasakyti, jog, išplaukus į atvirą jūrą, kiekviename laive pasitaikanti viena kita žiurkė ir jog tai esąs geras ženklas, nes žiurkės pirmos perprantančios, kada laivui lemta nuskęsti, ir jis nepageidaująs, kad jam kas nors kvaršintų galvą, jei kuri prakilni dama netyčia pastebėsianti žiurkę. Jis manąs, jog nė vienas mūsų ligi šiolei dar nėra jų matęs – sulig tais žodžiais pasigirdo kvatojimas, – tačiau jeigu mums labai įdomu, jis turįs šviežiai paskerstą žiurkę, ir tokio gardumo, jog alkaniems seilė nutįsianti. Iš naujo sugriaudėjo kvatojimas, nes kapitonas juokavo, kad atgautume širdį.

Kvatojimui nuščiuvus, jis pridūrė, kad, trumpai tariant, jo laivas – ne Bakingamo rūmai, o mes – ne Prancūzijos karalienė, ir, kaip šioje žemėje įprasta, kiek moki, tiek ir gauni. Ir jis palinkėjo mums laimingos kelionės. Paskiau nuėjo į savo kajutę, palikdamas mus manytis kaip norime. Širdies gilumoje tikriausiai linkėjo mums visiems keliauti į dugną, jam rūpėjo tik mūsų pinigai, sumokėti už kelionę. Tačiau bent iš pažiūros atrodė gerai išmanąs savo amatą, ir aš lengviau atsidusau. Bergždžia sakyti, jog daugelio jo nurodymų nebuvo paisoma, ypačiai dėl rūkymo ir gėrimo; bet tie, kurie nesugebėjo tramdyti savo aistrų, gavo slapstytis.

Iš pradžių viskas ėjo ne taip jau blogai. Debesys sklaidėsi, ir praspindo saulutė. Stovėjau denyje spoksodama, kaip jūreiviai laviruoja plaukdami iš uosto, ir kol buvome netoli kranto, nejaučiau supimo. Tačiau vos tik atsidūrėme Airijos jūroje ir kai išsiskleidė daugiau burių, man pasidarė negera, ėmė pykinti, ir ilgai netrukus išvėmiau pusryčius į denio nuotaką, laikydama už rankyčių mažių, kuris taip pat vėmė. Ne mane vieną prispyrė bėda, daugelis kitų stovėjo virtine išsirikiavę it kiaulės prie lovio. Mama tysojo paslika, o tėtis sirgo labiau už mane, tad nei vienas, nei kitas negalėjo rūpintis vaikais. Laimė, kad nebuvome pietavę, priešingai, būtų buvę nepalyginti blogiau. Jūreiviai, jau ne kartą matę tokį vaizdą, buvo pasiruošę, kibirais traukė sūrų vandenį ir plovė vėmalus.

Netrukus pasijutau geriau – gal nuo gaivaus jūros oro, o gal paprasčiausiai aš pripratau prie laivo supimo ir liūliavimo ir taipgi, jeigu atleisite už tuos žodžius, pone, jau nebeturėjau ko vemti; ir kol stovėjau viršutiniame denyje, jaučiausi palyginti neblogai. Apie vakarienę nebuvo ko nė kalbėti, nes visa mūsų šeima mirtimi vadavosi; tačiau vienas jūreivis pasakė, jog visiems mums pasidarytų geriau, jei gurkštelėtume vandens ir pagraužtume jūreiviškų džiūvėsių; o kadangi dėdės patarimu buvome apsirūpinę džiūvėsiais, kirtome juos kiek išgalėdami.

Tad vakarop reikalai truputį pagerėjo, tačiau kai mums prireikė leistis apačion, pasidarė dar blogiau. Kaip sakiau, visi keleiviai buvo sugrūsti krūvoje, apatiniame triume be jokių pertvarų, ir diduma pjovė ožius, žodžiu, ne tik girdėjai kaimynų žiaukčiojimą ir dejones, kurių vien klausant bloga darėsi, bet dar trūko oro nevėdinamoje patalpoje, todėl dvokė vis bjauriau ir nuo to tvaiko draskė vyma.

Atleiskite, pone, kad apie tai kalbu, bet nebuvo įmanu padoriai nusilengvinti. Tam tikslui buvo pristatyta kibirų, visiems po akių, ir jie būtų buvę matomi, jei būtų buvę bent kiek šviesos; tačiau tamsoje žmonės vaikščiojo apgraibomis, keikėsi, netyčia užkliudyti kibirai virto, o jeigu ir nevirto, tai, kas nekliuvo į vidų, pylėsi ant grindų. Laimė, kad grindlentės nebuvo sandariai su-

leistos, tad bent jau dalis nuvarvėdavo į apačią. Ir tada, pone, man dingtelėjo mintis, jog sijonai moterims kartais praverčia nepalyginti geriau negu kelnės vyrams, nes mes, moterys, nešiojamės sakytumei natūralią palapinę, o vargšeliai vyrai priversti tūpčioti nusileidę kelnes žemiau kelių. Bet, kaip jau sakiau, šviesos beveik nebuvo.

Laivui supantis ir šokinėjant per vilnis, braškant įrangai ir bangoms dūžtant į šonus, šurmuly ir tvaike, šen bei ten šmaižiojant suįžūlėjusioms žiurkėms, rodės, jog esi pragare lyg mirtinas nuodėmes išperkanti siela. Prisiminiau Joną banginio pilve, bet jam buvo lemta ten išbūti vos tris dienas, o mes prieš akis turėjome aštuonias savaites; ir jis buvo vienui vienas pilve, ir jam nereikėjo klausytis kaimynų aimanų ir žiaukčiojimo.

Po kelių dienų reikalai pagerėjo, nes diduma persirgo jūros liga; tačiau naktimis šlykščiai dvokė ir niekad nebuvo ramybės. Jau beveik negirdėjai liaukojant, bet užtat pagausėjo kosėjimo ir knarkimo, taip pat ašarų ir maldų, ir tai buvo savaime suprantama, turint galvoje aplinkybes.

Bet aš nenorėjau bandyti jūsų jautrumo, pone. Šiaip sakysi ar taip, o laivas buvo sakytumei plūduriuojanti lindynė, tik ten nevalia buvo prekiauti džinu; dabar, kiek esu girdėjusi, laivai kur kas geresni.

Gal malonėtumėte atidaryti langą.

Visos tos kančios turėjo vieną privalumą. Keleiviai buvo krūvon suvaryti katalikai ir protestantai, be kita ko, tarp jų maišėsi nemažai anglų ir škotų nuo Liverpulio; ir jeigu būtų leidusi sveikata, visi būtų seniai susiriėję ir susimušę, nes nekentė vieni kitų. Tačiau toks menkniekis kaip jūros liga atima jums bet kokį norą kivirčytis; ir dažnai matydavai, kaip tie, kurie sausumoje būtų vieni kitiems gerklę perkandę, laiko vieni kitiems galvas viršum borto lygiai taip švelniai kaip pati meilingiausia mama; ir man yra tekę pastebėti tą patį kalėjime, nes vargas kartais paguldo šalimais gul-

tan pačių keisčiausių kaimynų. Galimas daiktas, jūrų kelionėse ir kalėjime Dievas mums primena, jog visi mes esame netvaraus kūno, jog kūnas yra žemės dulkė ir jog kūnas silpnas. Bent jau aš tuo pradėjau tikėti.

Po kelių dienų pripratau prie supimo ir galėjau kaip niekur nieko užlėkti laiptais į viršutinį denį ir nulipti apačion, rūpintis maistu. Kiekviena šeima tiekdavo savo atsargas virėjui, o tas sudėdavo jas į regztuką ir panardindavo į katilą, kur jos virdavo drauge su kitų žmonių maistu; tad gaudavai ne vien savo pietus, bet ir sužinodavai, kokio skonio tądien kitų valgiai. Mes turėjome sūdytos kiaulienos ir sūdytos jautienos; turėjome svogūnų ir bulvių, bet ne per daugiausia, nes daug sunku nešti; taip pat džiovintų žirnių ir kopūstą, kurio veikiai nebeliko – mat pagalvojau, jog reikia suvalgyti kaip galima greičiau, kol nesuvyto. Avižinių dribsnių negalėjome virtis bendrame katile, todėl užpildavome karštu vandeniu ir palaukdavome, kol išbrinks, ir lygiai taip plikydavomės arbatą. Ir dar turėjome džiūvėsių, kaip minėjau.

Teta Paulina davė mamai tris citrinas, vertas aukso kainos, nes, pasak jos, kaip visiems žinoma, citrina – geriausias vaistas nuo skorbuto; ir aš jas kruopščiai saugojau tokiam atvejui. Apskritai mes turėjome pakankamai atsargų jėgoms palaikyti, tuo tarpu kiti, priešingai, visas savo santaupas išleido kelionei apmokėti; o mes turėjome truputį daugiau negu reikia, bent jau man taip atrodė, nes tėvai nevaliojo suvalgyti savo dalies. Todėl aš daviau kelis džiūvėsius mūsų artimiausiai kaimynei, senutei, vardu ponia Felan, ir ji man labai dėkojo ir sakė: telaimina tave Viešpats. Ji buvo katalikė ir keliavo su dviem vaikaičiais, likusiais Airijoje, jos dukrai išvykus už vandenyno; dabar, žentui apmokėjus kelionę, ji vežėsi juos į Monrealį; ir aš padėjau jai prižiūrėti vaikus, o vėliau tuo labai džiaugiausi. Šimteriopai bus tau atlyginta, jei pasidalysi duonos kąsniu su kitu, esu tikra, kad ir jūs, pone, esate dažnai girdėjęs tuos žodžius.

Paskiau, kai buvo paskelbta, jog galime apsiskalbti, nes buvo gražus oras ir pūtė vėjas, tinkamas skalbiniams džiovinti, – po visų

tų vėmimų būtinai reikėjo apsišvarinti, – aš sudėjau krūvon jos drabužius su mūsiškiais. Ne kažin koks ir buvo tas skalbimas, nes daugiau nieko neturėjome, tik kibirus jūros vandens, bet šitaip bent jau nuplovėme purvus, tik vėliau drabužiai stipriai atsidavė druska.

Po pusantros savaitės užlėkė žiauri audra, ir laivas ėmė šokinėti kaip kamštis rėčkoje, žmonės įniko dar karščiau melstis ir dar baisiau klykti. Nebuvo ko nė galvoti apie maisto gaminimą, o naktį negalėjai sudėti akių nė bluosto, nes reikėjo laikytis, kad nenulėktum nuo lovos. Kapitonas atsiuntė pirmąjį padėjėją mus paprašyti, kad nesijaudintume, kad tai tiesiog paprasčiausia audra, kad nėra ko gadintis sau kraujo ir kad vėjas neša mus kaip tik ton pusėn, kur mes plaukiame. Tačiau pro liukus veržėsi vanduo, ir jūreiviai sandariai juos uždarė; ir visi mes atsidūrėme akloje tamsoje ir dar didesnėje tvankoje, ir man rodėsi, jog štai imsime ir užtroksime. Tačiau kapitonas, matyt, visa tai žinojo, nes retkarčiais įsakydavo liukus atdaryti. Žmonės, kurie buvo šalimais, kiaurai peršlapdavo; dabar atėjo jų eilė apsimokėti už tai, kad ligi šiolei gaudavo daugiau oro nei kiti.

Audra nuščiuvo po dviejų dienų, ir protestantams buvo laikomos padėkos pamaldos, o katalikams laivo kunigas aukojo mišias; buvo neįmanoma nedalyvauti abejose, taip sakant, dėl vietos trūkumo; bet niekas nesišiaušė, nes, kaip minėjau, abi padermės pakentė viena kitą labiau nei sausumoje. Na o aš labai susidraugavau su senąja ponia Felan, o tuo metu ji buvo judresnė nei mama, kuri vis dar labai silpnai jautėsi.

Po audros orai atvėso. Vis dažniau pasitaikydavo rūko, o paskiau ledkalnių, kurių, pasirodo, buvo kur kas daugiau nei paprastai; ir mes plaukėme lėčiau, kad nesusidurtume su kuriuo; nes jūreiviai pasakojo, kad didžioji jų dalis slypi nematoma po vandeniu ir kad, laimei, nėra stipraus vėjo, kitaip neneštų mus tiesiai į ledkalnius,

ir laivas sudužtų; bet aš negalėjau atitraukti nuo jų akių. Buvo tai milžiniški ledo kalnai su smailėmis ir bokštais, baltutėliai ir žėrintys, kai nušviesdavo saulė, per vidurį spindintys žydrais atšvaitais; ir sakydavau sau, jog tikriausiai tokios yra Rojaus sienos, tik ne tokios šaltos.

Kaip tik plaukiant tarp ledkalnių, sunkiai susirgo mama. Didžiąją laiko dalį ji gulėjo gulte, sirgdama jūros liga, nieko daugiau nevalgė, tik džiūvėsius su vandeniu ir vieną kitą šaukštą avižinės košės. Tėtis jautėsi neką geriau, o sprendžiant iš garsių dejonių, – nepalyginti blogiau; patalynė atrodė apgailėtinai, nes, audrai siaučiant, negalėjome jos nei skalbti, nei vėdinti. Taigi iš pradžių nepastebėjau, kokia prasta mamos būklė. Bet ji skundėsi, jog jai šitaip skauda galvą, kad ji beveik nieko nemato, ir aš nešiau suvilgytas marškas ir dėjau jai ant kaktos; ir tuomet susivokiau, kad ji karščiuoja. Paskiau ji ėmė guostis, kad jai labai skauda pilvą, ir aš jį apčiupinėjau. Užčiuopiau didelį gumbą, ir pagalvojau, jog reikės maitinti dar vieną mažą burnytę, nors niekaip negalėjau suvokti, kaip ji galėjo šitaip greitai atsirasti.

Tad pasiguodžiau senajai poniai Felan, ir ji pasisakė priėmusi šešiolika vaikelių, iš jų devynis pati pagimdžiusi; ji tuoj atėjo ir apčiupinėjo gumbą, vienur kitur stipriau paspausdama, ir mama klykė nesavu balsu; ir ponia Felan pareiškė, jog turiu tuojau pat kviesti laivo gydytoją. Aš nesutikau, nes kapitonas perspėjo, kad jo netrukdytume dėl menkniekių; bet ponia Felan pasakė, jog tai ne menkniekis anei kūdikėlis.

Pasiteiravau tėčio, bet jis atkirto, kad galiu daryti ką tinkama, velniai rautų, nes jis taip sunkiai sergąs, jog jau nebesuvaikąs minčių; tad galiausiai pakviečiau daktarą. Bet jis neatėjo, o mamai darėsi tolyn blogyn. Vos begalėjo žodį ištarti, o jei ir įstengdavo ką nors pasakyti, tai neturėdavo jokios prasmės.

Ponia Felan sušuko, jog tai sarmata, jog karvės, ir tos geriau prižiūrimos, ir pridūrė, kad geriausia paveikti gydytoją, pasakius, jog jai tikriausiai esanti šiltinė ar cholera, o laive jų labiausiai bijoma. Taip galiausiai ir pasakiau, ir daktaras kaipmat atėjo.

Bet jis buvo tiek reikalingas – atleiskite, pone, – kiek papai perekšlei, kaip sakydavo Meri Vitni, nes, patikrinęs mamos pulsą, palietęs kaktą ir apibėręs ją klausimais, į kuriuos negavo jokio atsakymo, jis nebent sugebėjo pareikšti, jog ji neserga cholera, o tai aš puikiai žinojau, nes pati viską prasimaniau. Kas jai esą iš tikrųjų, jis negalįs pasakyti; greičiausiai auglys ar cista, ar trūkęs apendicitas; ir jisai duosiąs vaistų nuo skausmo. Ir davė; man regis, tai buvo opijus, ir didelė dozė, nes mama veikiai nurimo, – tikriausiai toks ir buvo jo tikslas. Jis pareiškė, jog mums tiesiog reikią dėti viltis, kad krizė praeisianti; bet neprapjovus esą neįmanoma nustatyti, kas jai yra, o operuojama ji neabejotinai mirsianti.

Aš paklausiau, ar nebūtų galima jos išnešti į viršutinį denį, į gryną orą, bet jis atsakė, jog būtų didžiausia klaida pajudinti ją iš vietos. Sulig tais žodžiais jis išrūko kaip galima greičiau, lyg sau, lyg nežinia kam tolydžio kartodamas, jog šičia esą taip pridvisę, kad jis baigiąs užtrokšti. Tai irgi puikiausiai žinojau.

Mama mirė tą pačią naktį. Galėčiau jums pripasakoti, jog paskutinėmis akimirkomis ji mačiusi angelus ir mirties patale pasakiusi nuostabią kalbą, kaip rašoma knygose; bet jeigu ji ir tikrai regėjo angelus, išsaugojo tai paslaptyje, nes nepasakė mums nė žodžio nei apie tai, nei apie ką kita. Aš kietai užmigau, nors ketinau budėti kiaurą naktį, o kai atsibudau rytą, ji jau buvo iškeliavusi anapus ir gulėjo atviromis sustingusiomis akimis. Ponia Felan apkabino mane per pečius, apsiautė savo skepeta ir iš mažo buteliuko davė gurkštelėti alkoholio, kurį laikė kaip vaistus; pasakė, jog man būtų labai sveika išsiverkti, jog vargšelei galų gale bent pasibaigė visos kančios ir jog dabar ji, kad ir protestantė, esanti Danguje su visais šventaisiais ir palaimintaisiais.

Ponia Felan taip pat pasakė, jog mes, kaip įprasta, neatidarėme lango ir neišleidome vėlės, bet veikiausiai vargšei mano mamai būsią atleista, nes čia, laivo dugne, nesą langų ir, vadinasi, nesą ko atidaryti. Aš, pavyzdžiui, niekad nebuvau girdėjusi tokio papročio.

Aš neverkiau. Man buvo toks įspūdis, jog miriau aš, o anaiptol ne mama; ir aš sėdėjau lyg paralyžiuota, neišmanydama, ką daryti toliau. Tačiau ponia Felan pasakė, jog nevalia palikti jos šitaip tysant, ar aš neturinti baltos paklodės mamai suvynioti. Staiga mane pagavo baisus nerimas, nes mes turėjome tik tris paklodes: dvi senas, kiaurai išdilusias per vidurį, perkirptas pusiau ir iš naujo susiūtas, ir vieną naujutėlę, tetos Paulinos padovanotą; ir aš neišmaniau, kurią imti. Atrodė didžiausia nepagarba suvynioti velionę į seną paklodę, bet jeigu panaudočiau naują, ji nueitų perniek ir nebeatitektų gyviesiems; ir visas mano sielvartas, taip sakant, susikaupė į paklodes. Galiausiai paklausiau save, kurią būtų pasirinkusi mama, o kadangi, būdama gyva, ji visados skirdavo sau mažiausia dėmesio, aš paėmiau senąją, bent jau pažiūrėti atrodė apyšvarė.

Gavęs žinią, kapitonas atsiuntė du jūreivius išnešti mamą į viršutinį denį; ponia Felan išlipo drauge su manimi, ir mudvi ją apruošėme, užspaudėme akis ir sušukavome jos gražius plaukus, nes ponia Felan pasakė, jog nevalia laidoti mirusiosios surištais plaukais. Palikau ją tais pačiais drabužiais, kuriais vilkėjo, tik nuaviau batelius. Pasiėmiau sau batelius ir dar skepetą, kurios jai jau nebereikės. Ji atrodė blyški ir gležna kaip pavasarinė gėlė, o aplink verkė vaikai; ir aš liepiau pabučiuoti jai į kaktą, bet būčiau neliepusi, jei būčiau galvojusi, kad ji mirė nuo limpamos ligos. Ir vienas jūreivis, geriausiai išmanąs tą dalyką, kruopščiai įvyniojo ją į paklodę, paskiau stipriai susiuvo ir prie kojų pririšo galą senos geležinės grandinės, kad grimztų tiesiai į dugną. Pamiršau nusikirpti prisiminimui plaukų sruogą, kaip būtų priderėję, bet buvau visai pametusi galvą ir nieko neprisiminiau.

Kai tik paklodė uždengė jai veidą, man pasidingojo, jog iš tikrųjų ten ne mama, bet kokia kita moteris; arba jog mama pasikeitė ir jog jeigu nutraukčiau paklodę, ten būtų visiškai kitas žmogus. Tikriausiai nuo sukrėtimo man tokios mintys lindo į galvą.

Laimė, kad laive buvo pastorius, plaukęs vienoje kajutėje, tas pats, kuris po audros laikė padėkos pamaldas. Jis perskaitė trumputę maldą, o tėtis svirduliuodamas vargais negalais išlipo kopė-

čiomis iš triumo ir liko bestovįs tenai, nulenkęs galvą, pasišiaušęs ir nesiskutęs, bet bent jau ten buvo. O paskiau vidury ledkalnių, plūduriuojančių aplink, rūke, supančiame mus iš visų pusių, mano vargšė mama buvo nuleista į vandenyną. Ligi tol niekad nebuvau pagalvojusi, kur ji nukeliaus, ir šiurpas nukrėtė kūną, kai įsivaizdavau, kaip ji, suvyniota į baltą paklodę, pro guotus žiopsančių žuvų iš lėto grimzta į dugną. Tai buvo baisiau, nei pakasti žemėn, nes kai žmogus žemėje, bent jau žinai, kur jis yra.

O paskiau viskas pasibaigė labai greitai, ir rytojaus diena prabėgo kaip visos kitos, tik jau be mamos.

Tą vakarą paėmiau vieną citriną, supjausčiau ir daviau visiems vaikams suvalgyti po skiltelę, o ir pati vieną suvalgiau. Nieko daugiau neatėjo man į galvą.

O dabar belieka papasakoti jums dar vieną dalyką, nutikusį kelionėje. Kai, vėjui nurimus, mūsų laivas plūduriavo tirštame rūke, pintinė su tetos Paulinos arbatiniu nukrito ant grindų, ir arbatinis sudužo. O juk pintinė nė nekrustelėjo iš vietos per audrą, laivui linguojant, siūbuojant į šalis ir šokinėjant per bangas; ji buvo pririšta prie lovos stulpelio.

Ponia Felan pasakė, jog tikriausiai kas nors jį atrišo taikydamasis pavogti, bet paliko išsigandęs, kad jo neužkluptų, ir tai jau nebe pirmas daiktas, šitaip perėjęs į kitas rankas. Bet aš galvojau kitaip. Galvojau, jog sukūlė jį mamos vėlė, lyg spąstuose jausdamasi laivo triume, nes negalėjome nė langelio praverti, ir supykusi ant manęs dėl senos paklodės. Ir dabar ji būsianti įkalinta tenai per amžių amžius, apačioje po deniu, ankštame triume nelyginant drugys butelyje, plaukiosianti per šiurpiai tamsų vandenyną čia vienon pusėn su emigrantais, čia kiton su rąstais. Ir taip galvodama, vietos sau negalėjau rasti iš sielvarto.

Matote, kokios keistos mintys kartais apninka žmogų. Betgi tada buvau dar visai jauna ir baisi neišmanėlė.

15.

Laimė, jog ne per ilgiausiai plūduriavome vienoje vietoje, nes kitaip būtume pristigę maisto ir geriamo vandens; tačiau pakilo vėjas, rūkas išsisklaidė, ir jūreiviai pasakė, jog saugiai praplaukėme Niufaundlendą, nors nėmaž jo nemačiau ir nenuvokiau, ar tai miestas, ar kraštas; ir netrukus jau buvome švento Lauryno upėje, nors dar negreitai pasirodė krantas. Ir kai galiausiai pamatėme jį šiaurinėje pusėje, ten buvo perdėm uolos ir miškas, atrodė niauriai ir grėsmingai, visiškai nesvetingas žmogui gyventi; ir aplink sukosi debesys paukščių, kurie klykė kaip dvasios be vietos, ir aš drąsinausi viltimi, jog niekas mūsų nevers gyventi tokiame krašte.

Bet veikiai pakrantėje sumargavo ūkiai ir trobesiai, ir kraštas pasirodė nebe toks atšiaurus, labiau prijaukintas, kaip jūs pasakytute. Mums buvo liepta išsilaipinti vienoje saloje ir pasitikrinti dėl choleros, nes prieš mus daugelis laivais atsivežė tą ligą ir ją išplatino; bet kadangi mūsų laive žmonės numirė nuo visai ko kito – keturi, be mamos, du nuo džiovos ir vienas nuo paralyžiaus, o vienas iššoko iš laivo, – mums leido plaukti toliau. Turėjau progą gerai numazgoti vaikus upės vandeniu, nors ir buvo šaltas, bent jau veidus ir rankas, nes jau prašyte prašėsi plaušinės.

Rytojaus dieną pamatėme Kvebeko miestą ant aukšto uolėto skardžio, dunksančio upės pakrantėje. Namai buvo mūriniai, ir uosto prieplaukoje knibždėjo prekeivių bei šiaip visokių prekininkų, ir man pasisekė iš vienos moteriškės nusipirkti šviežių svogūnų. Ji kalbėjo tik prancūziškai, bet mudvi derėjomės pirštais, ir, man re-

gis, ji man nuleido kainą matydama mano sesutes ir broliukus ir jų sukritusius veidelius. Taip viliojo mus tie svogūnai, jog sušveitėme žalius kaip obuolius, todėl paskiau mums baisiai pūtė vidurius, bet niekad nemaniau, kad svogūnai gali būti tokio gardumo.

Kai kurie keleiviai išlipo Kvebeke, ketindami ten išmėginti laimę, bet mes plaukėme toliau.

Apie tolesnę kelionę nieko įdomaus negaliu pasakyti. Keliavome ir keliavome, ir daugiausia su didžiausiais vargais, kartais sausuma, prireikus apeiti slenksčius, o galiausiai kitu laivu per Ontarijo ežerą, veikiau panašų į jūrą. Ten vibždėte vibždėjo mažyčių, skaudžiai kandančių musyčių ir uodų didumo sulig pele, ir bijojau, kad vaikai mirtinai nenusikasytų. Tėtis buvo liūdnas ir paniūręs ir vis kartojo, kad jam galva nenešanti, kaip jis tvarkysiąsis vienas be mamos. Tuo metu geriausia buvo nesakyti nė žodžio.

Galiausiai pasiekėme Torontą, kur, pasak žmonių, esą galima dykai gauti žemės. Miestas buvo gana prastoje vietoje, tokioje drėgnoje plynėje; tądien kiaurai lijo, ir visur telkšojo purvynė, ir per ją sparčiais žingsniais maurojo žmonės ir dardėjo vežimai, mat grįstos buvo tik pagrindinės gatvės. Lietus buvo šiltas ir malonus, oras atrodė tumus ir klampus, lyg aliejus lipo prie kūno, ir, kaip vėliau patyriau, buvo įprastas tokiu metų laiku ir sukeldavo visokias karštliges bei vasarą plintančias ligas. Kur ne kur degė dujiniai žibintai, bet toli gražu ne tokie įspūdingi kaip Belfaste.

Žmonių maišėsi visokiausių tautų, gausybė škotų, šiek tiek airių ir, kas be ko, anglų, daugybė amerikiečių ir vienas kitas prancūzas, buvo ir raudonodžių indėnų, nors jie ir nebuvo apsikaišę plunksnomis, ir šiek tiek vokiečių; visokių spalvų žmonių, o tai man buvo naujiena, ir negalėjai numanyti, kokia kalba išgirsi šnekant. Buvo daug smuklių ir daug girtų apie prieplauką, nes ten pilna jūreivių, o apskritai visa tai priminė Babelio bokštą.

Tačiau tą pirmąją dieną ne kažin kiek to miesto ir matėme, nes reikėjo susirasti kaip galima pigesnę pastogę. Tėtis susipažino su

vienu vyriškiu iš laivo, galinčiu mums šį tą patarti, ir, susodinęs mus prie didelio puodelio sidro, paliko su visomis dėžėmis ankštoje smuklės kamaraitėje, purvinesnėje net už kiaulių kinį, ir išėjo toliau teirautis būsto.

Grįžo kitą rytą ir papasakojo mums, jog surado buveinę, ir visi mes nuėjome ten. Buvo ji į rytus nuo prieplaukos, skersgatvyje prie Loto gatvės, gale trobos, menančios geresnes dienas, iš kiemo pusės. Namo savininkė buvo vardu ponia Burt, garbi jūreivio našlė, ar bent taip mums sakėsi rūkytu unguriu kvepianti putlaus raudono veido moteriškė, keleriais metais vyresnė už tėtį. Gyveno ji gatvės pusėje, verktinai verkiančioje dažų, o mes užėmėme du kambarius iš kiemo pusės, veikiau ne pačioje troboje kiek priestate. Apačioje nebuvo rūsio, ir aš džiaugiausi, jog dar ne žiema, nes vėjas kaip niekur nieko vaikščiotų kiaurai sienas. Grindys buvo storų plačių lentų, suklotos beveik ant pačios žemės, ir vabzdžiai bei kitokie smulkūs gyviai landžiojo pro tarpus, o ypačiai po lietaus, ir vieną rytą aptikau ant jų gyvą slieką.

Kambariai nebuvo apstatyti, bet ponia Burt paskolino mums du lovų rėmus su kukurūzų lapų čiužiniais, kol tėtis, jos žodžiais tariant, atsigausiąs po skaudžios netekties ir vėl atsistosiąs ant kojų. Vandens prisileisdavome kieme iš siurblio; valgį gamindavomės ant geležinės viryklės, stovinčios koridoriuje tarp abiejų trobos galų. Tiesą pasakius, tai buvo anaiptol ne viryklė, o veikiau krosnis, bet aš stengiausi iš paskutiniųjų ir po kurio laiko, ilgai kariavusi, galiausiai ją perpratau ir išmokau užvirinti puodą vandens. Tai buvo pirmoji geležinė viryklė mano gyvenime, tad galite įsivaizduoti, kiek aš privargau, kol apsikūliau, ką ir kalbėti apie dūmus. Bet užtat kuro netrūko, nes visame krašte perdėm ėjo miškai, ir žmonės stačiai nėrėsi iš kailio, kirto juos ir pjovė rąstus. Taigi visur prie statomų trobų mėtėsi lentgaliai, ir galėjai jų prisirinkti ir neštis šypsniu atsidėkodama dailidėms, kurie tik džiaugėsi, kad lieka mažiau šlamšto po kojomis.

Bet, tiesą pasakius, pone, to virimo ne tiek daug ir buvo, nes tėtis sakė, jog reikia taupyti tuos kelis atsivežtus skatikus, kad galėtume padoriai įsikurti, kai tiktai jis apsiprasiąs naujoje vietoje; ir

todėl iš pradžių maitinomės beveik vien avižine koše. Pašiūrėje kiemo gale ponia Burt laikė ožkytę ir duodavo mums šviežio pieno, o kadangi buvo birželio pabaiga, – ir vieną kitą svogūną iš savo daržo, atsilygindama už ravėjimą, o piktžolių buvo devynios galybės; ir kai kepdavo duoną, vieną kepaliuką padovanodavo mums.

Ji sakė, kad labai mus užjaučia dėl mamos mirties. Pati ji vaikų neturėjo, buvo vienas, bet ir tas mirė nuo choleros drauge su jos amžinatilsį vyru, ir, kaip ji sakė tėčiui, jai širdis atsigaunanti, išgirdus vaikiškų kojyčių tapsenimą. Žiūrėdavo į mus ilgesingomis akimis ir vadindavo vargšais našlaitėliais arba angelėliais, nors buvome apsiskarmaliavę ir anaiptol ne tokie jau švaručiai. Man regis, ji puoselėjo viltį ištekėti už tėčio; jis stengėsi kaip galima gražiau pasirodyti ir labiau prisižiūrėjo, ir kaip vyras, neseniai netekęs pačios ir likęs vienas su krūva vaikų, poniai Burt atrodė it prinokęs obuoliukas, jau jau krintąs nuo šakos.

Jinai kviesdavosi jį guosti savo trobos pusėn; sakydavo, jog niekas kitas, tik tokia našlė kaip ji, nesugebėsiąs geriau suvokti, ką reiškia netekti gyvenimo draugo, žmogus tada jaučiąsis palaužtas ir visa širdimi trokštąs tikro ir nuoširdaus bičiulio, kuris atjaustų jo sielvartą; ir stengėsi įteigti mintį, jog tik ji viena ir tinkanti jam į porą, ir, ko gero, sakė teisybę, nes niekas daugiau nesipiršo.

Na, o tėtis suprato užuominą ir įsijautė į vaidmenį, vaikščiojo kaip skausmo pakirstas žmogus, pasirengęs nosine beregint šluostytis ašaras, ir kalbėjo, kad jam plyštanti širdis ir jis nebežinąs ką daryti, kai šalia nebesą jo mylimosios žmonos, kuri dabar esanti danguje, nes buvusi per gera šioje žemėje, ir nebežinąs, kaip išmaitinsiąs visus savo nekaltus kūdikėlius. Klausydavausi jį šitaip berypuojant ponios Burt svetainėje, nes siena tarp abiejų galų buvo anaiptol ne tokia jau stora, o kai pridėdavai prie sienos stiklinę ir prikišdavai ausį, dar aiškiau girdėdavai. Mes turėjome tris stiklines, ponios Burt mums paskolintas, ir aš visas jas išbandžiau, kol pagaliau pasirinkau tinkamiausią tam dalykui.

Man buvo labai sunku, mamai mirus, bet aš stengiausi laikytis ir dirbau iš paskutiniųjų, bet kai išgirdau tėtį šitaip verkšlenant pas

svetimus, man pasidarė bloga. Man regis, kaip tik tada ir pradėjau tikrai jo nekęsti, juolab prisimindama, kaip jis bjauriai elgėsi su mama, jai gyvai esant, laikė ją per skudurą kurpėms valytis. Ir aš žinojau – nors ponia Burt to nežinojo, – jog viskas apgaulė ir jog jisai piktnaudžiauja jos jausmais, nes nebuvo laiku sumokėjęs nuomos, tam skirtus pinigus palikęs artimiausioje smuklėje; paskui jis pardavė rožėmis ištapytus porcelianinius mamos puodukus ir, nors maldavau palikti sudužusį arbatinuką, taip pat jį pardavė pasakęs, jog tasai dailiai perskilęs ir jį galima suklijuoti. Ir mamos bateliai ten pat nukeliavo, ir mūsų geriausia paklodė, o juk būčiau galėjusi verčiau panaudoti ją mamos įkapėms, kaip ir priderėjo.

Jis išdumdavo iš namų, pasipūtęs kaip gaidys, dėdamasis, jog eina ieškoti darbo, bet aš žinodavau, kur jis skuba, galėdavau pasakyti iš kvapo, kai grįždavo. Matydavau, kaip išdidžiai drožia gatve ir kišasi nosinę atgal kišenėn, ir gana greitai ponia Burt atsisakė savo paguodos plano, ir baigėsi arbatėlės svetainėje; ir ji nebedavė mums daugiau duonos nei pieno, pareikalavo grąžinti stiklines ir laiku mokėti nuomą, o išgrūsianti visus mus lauk su visais rykais ir dalykais.

Kaip tik tada tėtis ir pradėjo man kalbėti, jog dabar esu jau beveik augusi moteris ir jį apvalganti, pats laikas man eiti į žmones pelnytis duonos kąsnį, kaip anksčiau išėjusi mano sesuo, nors ji niekad nesiųsdavusi namo pakankamai pinigų, toji nedėkinga kalė. O kai paklausiau, kas žiūrėsiąs mažiukų, jis atsakė, jog tuo pasirūpinsianti jaunesnioji sesuo Keiti. Ji buvo devynerių metų, tikriau devynerių su puse. Ir aš pamačiau, jog nebėra kitos išeities.

Aš nėmaž neišmaniau, kaip ieškotis vietos, ir pasiklausiau ponios Burt, nes ji buvo vienintelė pažįstama moteris šiame miestelyje. Ji norėjo mūsų nusikratyti, ir niekas negalėjo jos smerkti; bet ji suprato, jog tik į mane gali dėti viltis norėdama atgauti pinigus už nuomą. Ji turėjo draugę, pažinojusią ponios Olderman Parkinson ūkvedę, ir toji girdėjusi, jog ten labai reikią mergos; tad patarė man apsiprausti ir paskolino savo švarų kyką, pati mane ten nuvedė ir supažindino su ūkvede. Pasakė, jog esu stropi, darbšti ir gero

būdo, ir ji laiduojanti už mane. Tada papasakojo, kad mano mama mirusi laive ir palaidota jūroje, ir ūkvedė pasakė, jog mane užjaučianti, ir įdėmiau mane apžiūrėjo. Esu pastebėjusi, jog ne kas kita kaip mirtis labiausiai padeda įkelti koją į svetimus namus.

Ūkvedė vadinosi ponia Maloni, bet maloniai skambėjo tik vardas, o šiaip tai buvo sudžiūvusi moteriškė smailia it žvakių gesiklis nosimi. Iš pažiūros atrodė, kad ji būtų mitusi sužiedėjusiomis duonos kriaukšlėmis ir sūrio žievelėmis, kaip tikriausiai ir buvo visą gyvenimą, nes buvo ji bėdos tekta kilminga anglė dama, pasidariusi ūkvedė tik vyrui mirus, kai atsidūrė ant seklumos šiame krašte, be sudilusio varioko kišenėje. Ponia Burt papasakojo jai, jog man trylika, ir aš nė neketinau jai prieštarauti – ji buvo iš anksto mane perspėjusi, jog taip būsią geriausia, aš turėsianti daugiau galimybių gauti tarnybą, ir tai buvo beveik teisybė, nes po mėnesio man tikrai turėjo sueiti trylika.

Ponia Maloni nužleibė mane kietai sučiaupusi lūpas ir tarė, jog esu labai jau liesa ir ji turinti vilčių, kad aš nesergu, ir paklausė, nuo ko mirusi mama; ponia Burt atsakė, jog anaiptol ne nuo kokios limpamos ligos, o aš stačiai esanti truputį per maža pagal savo amžių, dar nesuaugusi kaip reikiant, bet labai stipri – ji pati mačiusi, kaip aš nešiojusi glėbius malkų ne ką prasčiau už tikrą vyrą.

Ponia Maloni išklausė ją, kaip ir priderėjo, paskui vyptelėjo ir paklausė, ar aš pikta, nes raudonplaukiai dažniausiai esą tokie, ir ponia Burt atsakė, jog esu švelniausio pasaulyje būdo ir visus negandus kenčiu su krikščionišku nuolankumu kaip šventoji. Tai paskatino ponią Maloni paklausti, ar esu katalikė, nes airiai daugiausia esą katalikai, ir jeigu aš esanti katalikė, ji nenorinti su manim turėti nieko bendra, nes katalikai esą prietaringi ir maištingi popiežininkai, sužlugdę visą šalį; bet lengviau atsiduso išgirdusi, kad aš ne katalikė. Paskui ponia Maloni paklausė, ar moku siūti, ir ponia Burt atsakė, jog siuvu kaip vėjas, ir tada ponia Maloni tiesiai mane paklausė, ar tai tiesa, ir aš pati atsakiau, nors ir susidrovėjusi, jog nuo mažumės padėdavau mamai siūti palaidinukes ir moku kuo gražiausiai apsiūlėti sagų skylutes ir adyti vyriškas kojines, ir nepamiršau pridėti „ponia“.

Tada ponia Maloni sudvejojo, lyg mintyse sudėdama skaičius, ir tada paprašė mane parodyti rankas. Gal norėjo pažiūrėti, ar tai tikrai sunkiai dirbančio žmogaus rankos, bet jai nereikėjo per daug rūpintis – rankos buvo tokio šiurkštumo ir raudonumo, kokio tik galėjai trokšti, ir ji iš pažiūros atrodė patenkinta. Galėtum pamanyti, kad ji dera arklį; net nustebau, kad ji neliepė man parodyti dantų, bet, man regis, jei moki algą, tai nori, kad už ją tau ir atidirbtų kaip reikiant.

Galų gale, pasitarusi su ponia Olderman Parkinson, ponia Maloni rytojaus dieną atsiuntė raštelį, kad ateičiau. Mano algą sudarė visas išlaikymas ir vienas doleris per mėnesį, ir tiek ji galėjo mokėti ramia sąžine, nes pigiau nusisamdyti mergą buvo neįmanoma; tačiau ponia Burt pasakė, jog truputį apsikūlusi ir paūgėjusi aš galėsiu paprašyti priedo. O už dolerį anuo metu galėjai nusipirkti daugiau nei dabar. Šiaip ar taip, aš džiaugiausi galėdama užsidirbti pinigų, ir tas doleris man atrodė didelis turtas.

Tėčiui kilo mintis, jog aš galėčiau apeiti abejus namus ir nakvoti namie, jo žodžiais tariant, atseit tuose mūsų dviejuose apgriuvusiuose kambarėliuose, ir toliau kasryt kelčiausi pirma ir pakurčiau tą bjaurią viryklę ir užkaisčiau vandens, o vakarop apsiruoščiau ir, negana to, dar visus apskalbčiau, nors bent šiaip taip pagrumdyčiau skalbinius, nes neturėjome jokio katilo ir buvo beprasmiška prašyti tėtį išleisti vieną kitą pinigėlį kad ir pačiam prasčiausiam muilui. Tačiau ponios Olderman Parkinson ūkvedė reikalavo, kad gyvenčiau pas juos, ir aš turėjau prisistatyti savaitės pradžioje.

Nors ir kaip gaila buvo skirtis su broliukais ir sesutėmis, vis dėlto džiaugiausi, kad turiu išeiti, nes priešingu atveju ilgai netrukus mudu su tėčiu kibtume vienas kitam į plaukus. Kuo labiau ėjau į metus, tuo menkiau norėjau jam įtikti, o galop netekau įgimto vaikiško pasitikėjimo tėvu, kuris prageria vaikams iš burnos išplėštą duonos kąsnį ir veikiai būtų ėmęs spirti mus eiti elgetauti ar vogti, ar dar blogiau. Vėlei pritvinko pykčio, dar nuožmesnio nei prieš

mamos mirtį. Mano rankos buvo vienų mėlynių, o vieną vakarą jis taip trenkė mane į sieną, kaip kitados trankydavo mamą, rėkdamas, kad aš kekšė ir paleistuvė, jog nualpau; ir nuo tada ėmiau baimintis, kad kurią dieną jis gali sulaužyti man stuburą ir suluošinti visam gyvenimui. Tačiau po tų pykčio protrūkių jis atsibusdavo rytą ir sakydavo, jog nieko nebeprisimena, jog buvo kaip nesavas ir nesupranta, kuris velnias buvęs jį apsėdęs.

Tad nors ir būdavau į dienos pabaigą visai nusigalavusi, nakčia gulėdavau atviromis akimis baisių minčių pilna galva. Niekad negalėjai žinoti, kada staiga jam ims ir va šitaip aptems protas, ir jis pasius šėlti ir grasinti nužudysiąs tą ar kitą ir netgi savo vaikus, ir visai be jokios priežasties, vien apdujęs nuo gėrimo.

Jau buvau bepradedanti galvoti apie ketinį katilą, sunkumo labai sunkų, ir kalbėjau sau, kad jeigu, tėvui bemiegant, tas imtų ir nukristų jam ant galvos, kaip kažin ką suknežintų kiaušą ir užmuštų vietoje, ir aš tvirtinčiau, jog atsitiko nelaimė, bet aš nenorėjau pasiduoti pagundai ir padaryti tokios sunkios nuodėmės ir vis dėlto bijojau, kad nuožmus aklas pyktis, pritvinkęs prieš jį mano širdyje, manęs nepastūmėtų žengti to žingsnio.

Taigi, susiruošusi eiti pas ponią Olderman Parkinson, dėkojau Dievui, kad nukreipė mane kitu keliu toliau nuo pagundos, ir meldžiausi, kad ir ateityje neleistų man suklupti.

Ponia Burt pabučiavo mane atsisveikindama ir palinkėjo visa ko geriausia, ir nors ji buvo riebaus šlakuoto veido ir dvokė rūkyta žuvimi, man buvo malonu, nes šioje žemėje turi kur įmanydamas rinkti kiekvieną trupinį švelnumo, nes po kojų jie nesimėto. Man išeinant, mažiukai verkė nešdami mano menką ryšulėlį, kuriame buvo ir mamos skepeta, ir aš žadėjau ateiti jų aplankyti; ir tuo metu tikrai taip galvojau.

Man išvykstant, tėčio nebuvo namie. Ir taip buvo geriausia, nes, kad ir kaip skaudu, veikiausiai būtume atsisveikinę keiksmais, nors aš balsu nebūčiau pasakiusi nė žodžio. Neverta atvirai atsikirsti stipresniems už tave, nors ir būtumei kitapus tvoros.

16.

Daktaras Simonas Džordanas, per majoro S. D. Hamfrio malonę, Žemutinė Sąjungos gatvė, Kingstonas, Vakarų Kanada, – daktarui Edvardui Markiui, Dorčesteris, Masačūsetsas, Jungtinės Amerikos Valstijos.

1859 m. gegužės 15 diena

Mielas Edvardai,

rašau naktovidžiu prie žibalinės lempos – vis dar naktinėju kaip ir tais laikais, kai mudu gyvenome drauge, – šiame pašėlusiai žvarbiame name, šiuo požiūriu visiškai prilygstančiame mudviejų londoniškiam būstui. Bet neilgai trukus prasidės karščiai, ir mes dusime nuo kenksmingų išgarų, apnikti vasaros negalių, ir aš vėlei tau skųsiuos, tik jau kuo kitu.

Dėkoju tau už laišką ir geras naujienas. Vadinasi, tu pasipiršai žaviajai Kornelijai ir nebuvai atstumtas! Atleisk senam bičiuliui, itin tuo nesistebinčiam, nes tavo laiškuose apie tai tarp eilučių buvo tiek ir tiek prirašyta, jog ir nelabai įžvalgus skaitytojas lengvai būtų įminęs tą paslaptį. Leisk man iš anksto tave pasveikinti. Kiek pažįstu panelę Ruterford, galiu pasakyti, jog tu laimingas žmogus. Tokiais atvejais aš pavydžiu suradusiems saugų prieglobstį savo širdžiai ar veikiau pavydžiu, kad jie turi širdį, kuriai reikia prieglobsčio. Dažnai man būna toks pojūtis, jog esu be širdies ir vietoj jos krūtinėje nešioju daugių daugiausia širdies pavidalo akmenį; ir

todėl man likimo skirta, Vordsvorto žodžiais tariant, „klajoti vienišam kaip debesiui“.

Žinia apie tavo sužadėtuves, be abejo, įkvėps mano mielą mamą ir paskatins ją imtis didžių žygių mano santuokos labui; ir aš nė kiek neabejoju, jog, kovojant prieš mane, būsi teikiamas pagrindiniu dorumo pavyzdžiu ir kiekvienu atveju pasitarnausi vėzdu, kuriuo būsiu triuškinamas. Ką gi, be abejo, jos tiesa. Anksčiau ar vėliau reikės atsižadėti visų būgštavimų ir paklusti Biblijos įsakymui „veistis ir daugintis“. Reikės savo akmeninę širdį patikėti kokiai mielai mergelei, kuri per daug nesijaudins, jog tai ne tikra širdis, kokia plaka žmogaus krūtinėje, ir taipgi turės pakankamai išteklių ja rūpintis, nes akmeninė širdis reikalauja nepalyginti daugiau patogumų nei kuri kita.

Nepaisydama šitos mano kliaudos, mano mieloji mama nesiliauja man regzti vedybinių pinklių. Šiuo metu ji gieda liaupses panelei Feit Kartrait, kurią, kaip tikriausiai prisimeni, buvai susitikęs prieš kelerius metus lankydamasis pas mus. Sakoma, ji gerokai pasitobulinusi viešėdama Bostone, kur, kiek aš žinau, – o ir tu, mielas Edvardai, nes kaip ir aš baigei Harvardo universitetą, – niekas niekad netobulėja, bet, sprendžiant iš to, kaip mama liaupsina panelės *dorą,* baiminuos, jog kiti jos kerai liko nepakitę ir nė trupučio nepatobulėję. Deja, visiškai kitokia mergelė, nė iš tolo nepanaši į gerbiamą ir nesuteptąją Feit, įstengtų tavo cinišką seną bičiulį paversti šiokiu tokiu meilužiu.

Bet gana bambėti ir niurgzti. Nuoširdžiai džiaugiuosi tavo pasirinkimu, mielas bičiuli, ir su didžiausiu malonumu pašoksiu tavo vestuvėse, jeigu, žinoma, tuo metu būsiu netoliese.

Labai smagu, jog apsvaigęs iš laimės nepamiršai pasidomėti, kaip man sekasi su Greis Marks. Šiuo tarpu ne kažin ką galiu pranešti, bet kadangi aš dirbu tokiais metodais, kurių dėka medžiaga kaupiama iš lėto, aš ir nesitikėjau greitų rezultatų. Turiu užsibrėžęs tikslą pažadinti apsnūdusią smegenų dalį – pasirausti po sąmonės slenksčiu ir atidengti tikriausiai ten palaidotus prisiminimus. Į jos protą žiūriu kaip į užrakintą skrynią, kuriai stengiuosi pritaikyti

tinkamą raktą, bet prisipažįstu, jog ligi šiol ne per toliausia esu pažengęs.

Man būtų labai naudinga, jeigu ji būtų tikrai pamišusi ar bent jau kiek didesnė pamišėlė, nei atrodo; bet kol kas ji laikosi taip šaltakraujiškai, kad jai galėtų pavydėti net kunigaikštienės. Kaip gyvas nesu matęs moters, kuri būtų tokios tobulos savitvardos. Išskyrus aną incidentą, įvykusį man vos atvažiavus, – deja, nespėjau jo pamatyti savo akimis, – daugiau protrūkių nebuvo. Jos balsas žemas ir melodingas, ir labiau išlavintas, nei būtų galima tikėtis iš tarnaitės, – be abejo, to ji išmoko iš aukštesnio luomo damų, ilgus metus tarnaudama jų namuose, ir beveik neišsaugojo Šiaurės Airijos tarties, kuria tikriausiai kalbėjo čionai atvykusi, nors tuo ir nėra ko per daug stebėtis, nes tuomet ji buvo dar vaikas, o šiame žemyne praleido daugiau nei pusę gyvenimo.

Ji sėdi ant priegalviuko ir dailiai dygsniuoja, kaip sakoma dainoje, šalta lyg ledas, širdele sučiaupusi lūpas kaip kalėjimo viršininko žmona, o aš, priešais ją alkūnėmis užsikniaubęs ant stalo, kvaršinu sau galvą, bergždžiai stengdamasis ištraukti ją iš kiauto. Ji kalba pažiūrėti gana atvirai, bet įsimiklina išsipasakoti man kaip galima mažiau ar bent jau pasako kaip galima mažiau to, ką noriu sužinoti; šiaip ar taip, aš sugebėjau neblogai išsiaiškinti jos šeimos padėtį vaikystėje ir kelionę per Atlantą, emigruojant į Šiaurės Ameriką; tačiau nėra nieko tokio, kas itin skirtųsi nuo kasdienybės – vien įprastas skurdas, nepritekliai ir taip toliau. Tie, kas tiki, jog pamišimas paveldimas, galėtų pasidžiaugti faktu, kad jos tėvas buvo alkoholikas ir, galimas daiktas, taipgi padegėjas, tačiau, nors ir esama priešingų teorijų, aš anaiptol nesu įsitikinęs, jog tokie polinkiai neišvengiamai paveldimi.

Na, o aš jau seniai pats būčiau išprotėjęs iš nuobodulio, jeigu manęs taip nedomintų tas atvejis; padorios draugijos čia nedaug, ir nėra nė vieno žmogaus, kuris atlieptų mano jausmus bei mintis, išskyrus, ko gero, daktarą Diuponą, tokį pat atvykėlį kaip aš; bet jis to škoto keistuolio Braido mokinys, o ir pats labai savotiškas. Pramogų ir pasismaginimų čia ne kažin kiek, ir aš paprašiau šeimi-

ninkę, kad leistų man susikasti lysvę gale graudžiai apleisto ir sunykusio sodo ir pasisodinti kopūstų ir dar ko nors laisvalaikiui praleisti ir raumenims pramankštinti. Matai, prie ko priėjau, o juk anksčiau kaip gyvas neėmiau į rankas kastuvo!

Bet jau po vidurnakčio, metas baigti laišką ir eiti į šaltą vienišiaus lovą. Siunčiu tau kuo geriausius linkėjimus ir sveikinimus, tikėdamas, kad gyveni kur kas naudingiau ir ramiau nei

tavo senas bičiulis

Simonas.

VI.

SLAPTAS STALČIUS

Isterija. – Isterijos priepuoliai dažniausiai pasitaiko jaunoms, nervingoms netekėjusioms moterims... Jaunos moterys, tų priepuolių aukos, paprastai galvoja, jog serga „visomis paveldimomis kūno ligomis“, ir joms pasireiškiantys netikri ligos požymiai atrodo kaip tikri, todėl dažnai be galo sunku atskirti vienus nuo kitų. Prieš isterijos priepuolius ligonės paprastai jaučiasi nepaprastai prislėgtos, lieja ašaras, jas pykina, virpa širdis ir taip toliau... Pacientės tada paprastai netenka nuovokos, alpsta; raitosi ir tamposi, iš burnos virsta putos, taria padrikus žodžius ir staigiai pratrūksta čia kvatoti, čia verkti, čia spiegti. Priepuoliui pasibaigus, pacientės dažniausiai graudžiai verkia, kartais prisimena viską, kas atsitiko, kartais nieko...

– ISABELLA BEETON,
Beeton namų ūkio tvarkymo knyga, 1859–1861

Mano širdis išgirstų ją ir imtų plakti,
Jei žemė būtų žemės patale;
Mano dulkės išgirstų ją ir imtų plakti,
Nors būčiau šimtmetį gulėjęs po žeme;
Po jos kojomis virpėti imtų ir daužytis
Ir išsiskleistų žiedu raudonu ir purpuriniu.

– ALFRED, LORD TENNYSON,
Maud, 1855

17.

Simonas sapnuoja koridorių. Koridorius palėpėje, jo namuose, senuose namuose, jo vaikystės namuose, dideliuose namuose, kuriuose jie gyveno prieš tėvo bankrotą ir mirtį. Viršuje miegodavo kambarinės. Tai buvo slėpiningas pasaulis, kurio jam, berniukui, nevalia buvo tirti, bet jis išžvalgė tą pasaulį, tyliai kaip šnipas sėlindamas vienomis kojinėmis. Pasiklausydamas prie pravirų durų. Apie ką jos šneka manydamos, kad niekas jų negirdi?

Pasisėmęs drąsos, jis išdrįsdavo įslinkti į jų kambarius, žinodamas, kad jos apačioje. Virpėdamas iš susijaudinimo, apžiūrėdavo jų daiktus, užgintus daiktus; būdavo, ištraukia stalčius, liečia medines šukas dviem išlūžusiais dantimis, kruopščiai suvyniotą kaspiną; naršo pakampėse už durų, aptinka suglamžytą apatinį sijoną, medvilninę kojinę, vieną vienintelę. Pačiupinėja, ji atrodo dar šilta.

Sapne koridorius tas pats, tik erdvėlesnis. Sienos aukštesnės, gelsvesnės: švytinčios, lyg kiaurai jas šviestų saulė. Tačiau durys uždaros ir netgi užrakintos. Jis eina nuo vienų durų prie kitų, spaudžia rankenas, atsargiai stumia, bet jos nepasiduoda. Nors viduje yra žmonių, jis jauste jaučia. Moterų, kambarinių. Sėdi ant siaurų lovų krašto baltais medvilniniais apatiniais, pasileidusios plaukus ant pečių, prasižiojusios, žibančiomis akimis. Laukia jo.

Pagaliau durys atsidaro. Viduje jūra. Jis nespėja sustoti, virsta, vanduo užsiveria virš galvos, aukštyn kyla virtinės sidabrinių burbuliukų. Ausyse ūžia, girdėti tarytum silpnas virpulingas juokas; jį glamonėja daugybė rankų. Tai kambarinės, jos vienintelės moka

plaukti. Tačiau dabar jos plaukia šalin, palieka jį vieną. Jis šaukia jas: *gelbėkit*, bet jos dingsta.

Jis laikosi už kažko įsikibęs: sulūžusi kėdė. Bangos kyla ir griūva. Nors jūra audringa, vėjo nėra, o dangus skaisčiai aiškus. Nuošaly tolėliau plūduriuoja visokiausi daiktai: sidabrinis padėklas, pora žvakidžių, veidrodis, graviruota tabakinė, auksinis laikrodis, čirpiantis nelyginant svirplys. Daiktai, kitados priklausę tėvui, bet išparduoti po jo mirties. Jie kyla iš gelmių it burbulai, ir jų tolydžio daugėja; išnėrę į paviršių, palengva apsiverčia tarytum išpampusios žuvys. Jie anaiptol ne kieti kaip metalas, bet minkšti; visi jie apsitraukę žvynuota oda, sakytum ungurys. Jis žiūri baisėdamasis, nes dabar jie buriasi, jungiasi, keičiasi. Dygsta čiuptuvai. Negyva ranka. Vyksta klaidus atgimimo procesas, iš nebūties grįžta tėvas. Jį apima slegiantis jausmas, kad jis peržengia ribas.

Jis atsibunda spurdančia širdimi; aplink mėtosi surizgusios paklodės ir vatinė antklodė, priegalviai ant grindų. Jis visas pasruvęs prakaitu. Valandėlę ramiai guli mąstydamas, tariasi suprantąs, kokios asociacijos bus sužadinusios tokį sapną. Paveikė Greis gyvenimo istorija, kelionė per Atlantą, motinos laidotuvės jūroje, jos pasakojimas apie virtuvės rykus ir, savaime suprantama, jos valdingasis tėvas. Vienas tėvas prikėlė kitą.

Jis pasižiūri į kišeninį laikrodį, gulintį ant naktinio stalelio: ir vėl bus pramigęs. Laimė, kad pusryčiai būna vėlai, tačiau bet kuriuo metu gali įeiti paniurėlė Dora, o jis nenori, kad tarnaitė jį užkluptų nusikaltimo vietoje vis dar naktiniais marškiniais betinginiaujantį. Apsisiaučia chalatu ir greitai sėdasi prie rašomojo stalo, atsukdamas nugarą į duris.

Užsirašys sapną dienoraštyje, kurį tam tyčia turi. Viena prancūzų *alienistų* mokykla pataria užsirašinėti sapnus diagnostikos sumetimais: tiek savo sapnus, tiek pacientų, kad būtų galima juos palyginti. Per sapnus, taip pat per lunatizmą, jų teigimu, reiškiasi gyvulinis pradas, slypintis po sąmonės slenksčiu, nepagaunamas,

nepavaldus valiai. Gal ten glūdi atminties grandinės sankabos – kitaip sakant, jos lankstai?

Reikia iš naujo perskaityti Tomo Brauno veikalą apie asociaciją ir sugestiją, taip pat Herbarto sąmonės slenksčio teoriją, – apie sąmonės slenkstį, tą liniją, skiriančią aiškiai suvokiamas idėjas nuo tų, kurios klaidžioja – užmirštos – pasąmonės tamsoje. Moro de Turso nuomone, sapnai atlieka pagrindinį vaidmenį tiriant proto ligas, o Menas de Birenas tvirtino, jog sąmoningas gyvenimas – tai savotiška salelė, plūduriuojanti nepalyginamai platesnėje pasąmonėje ir traukianti mintis iš jos gelmių panašiai kaip žuvis. Tai, kas suvokiama kaip žinoma, tėra dalelė to, kas tikriausiai laikoma toje slėpiningoje saugykloje. Prarasti prisiminimai glūdo tenai kaip nuskendę lobiai ir susigrąžinami dalimis, jei apskritai susigrąžinami; ir amnezija, ko gero, iš tikrųjų tik savotiškas atvirkštinis sapnavimas, atminties nuskandinimas, pasinėrimas į...

Už nugaros atsidaro durys: iškilmingai įnešami pusryčiai. Jis stropiai dažo plunksną. Laukia padėklo bildesio, fajansinių indų trinktelėjimo ant medinio stalo, bet nieko neišgirsta.

– Būkite maloni, padėkite ant stalo, ir tiek, – sako neatsigręždamas.

Toks garsas, lyg iš nedidelių dumplių būtų išsiveržęs oras, o paskui dūžtančių indų trenksmas. Simonui pirmiausia dingtelėja į galvą, jog Dora bus jo pusėn paleidusi padėklą, – jam visada atrodė, kad tarnaitė turi menkai slopinamų polinkių į smurtą ir piktadarystę. Jis nejučia surinka, pašoka ir apsisuka. Ant grindų tyso kiek ilga namų šeimininkė ponia Hamfri, o aplink mėtosi sukultų indų šukės ir išverstas maistas.

Jis pripuola prie jos, atsiklaupia šalia ir tikrina pulsą. Bent jau gyva. Jis atplėšia jai voką, mato balzganą akies baltymą. Mikliai atriša ne per švariausią prijuostę, kurią, kaip pastebi, paprastai ryšėdavo nevala Dora; atsagstydamas suknelę per krūtinę, pastebi, jog ištrūkusi viena saga, o jos vietoje styro siūlgaliai. Jis naršo po

drabužių klostes, ir galiausiai, kai ryžtasi kišeniniu peiliuku perpjauti korsažo varstelius, į nosį duria sumišę žibuoklių vandens, rudens lapų ir drėgno kūno kvapai. Ji kur kas putlesnė, nei jis buvo manęs, nors toli gražu ne tokia jau apkūni.

Jis nuneša ją į savo miegamąjį – minkštasuolis svetainėje per mažas tam tikslui – ir paguldęs ant lovos po kojomis pakiša priegalvį, kad kraujas grįžtų į galvą. Jis ketina nuauti jai batus, šiandien dar nevalytus, bet pagalvoja, jog tai būtų neleistinai familiaru.

Ponios Hamfri dailios kulkšnys, bet jis nukreipia akis į šalį; jos plaukai susitaršę bevirstant. Šitaip žiūrint, ji atrodo jaunesnė, nei jis galvojo; o netekusi sąmonės, kai sykiu su gyvybe iš veido dingo įprastinė įtampos ir susirūpinimo išraiška, – kur kas patrauklesnė. Jis priglaudžia ausį jai prie krūtinės, klausosi: širdis tvinksi ritmingai. Vadinasi, bus paprasčiausiai nualpusi, ir tiek. Jis sudrėkina rankšluostį, šliūkštelėjęs vandens iš ąsočio, ir suvilgo jai veidą ir kaklą. Jos vokai sutrūkčioja.

Simonas paima butelį nuo naktinio stalelio, kliūsteléja pusę stiklinės vandens, įvarvina dvidešimt lašų lakiosios druskos tirpalo – vaisto, kurį visados nešiojasi eidamas į popiečio vizitus tam tikslui, jei panaši negalia ištiktų Greis Marks, anot kalbų, labai lengvai netenkančią sąmonės, – ir viena ranka prilaikydamas ponią Hamfri prikiša stiklinę jai prie lūpų.

– Išgerkite.

Ji sunkiai nuryja gurkšnį, paskui prisideda ranką prie galvos. Dabar jis pastebi raudoną žymę vienoje veido pusėje. Tikriausiai jos niekšas vyras ne tik girtuoklis, bet ir mušeika. Atrodo, lyg būtų stipriai smogta, – be abejo, toks tipas kaip majoras kerta kumščiu. Simoną užplūsta užuojautos banga, jis norėtų ją apginti, bet negali sau to leisti. Ta moteris – jo buto šeimininkė, ir tiek; šiaip jau ji visiškai svetima. Jis anaiptol nepageidauja keisti esamos padėties, nors nejučia vaizduotėje iškyla paveikslas, veikiausiai sužadintas bejėgės moters, tysančios jo sujauktoje lovoje: ponia Hamfri, be korseto, pusiau perplėštais marškiniais, mykia beveik netekusi sąmonės, beviltiškai mostaguodama rankomis ir mėšlungiškai timp-

čiodama kojas – keisčiausia, vis dar nenusiavusi batų, – o ją negailestingai grumdo gremėzdiškas žmogėnas, nė iš tolo nepanašus į jį, Simoną, nors, žiūrint iš nugaros ir iš viršaus – taip jis mato tą atgrasią sceną, – dygsniuotas chalatas atrodo lygiai toks kaip jo.

Jam visada kelia susidomėjimą tie vaizduotės protrūkiai, juo labiau kad jis gali juos stebėti savyje. Iš kur jie randasi? Jeigu taip atsitinka jam, vadinasi, atsitinka ir didumai žmonių. Jis sveikas ir normalus, ir jo protiniai sugebėjimai gana gerai išlavinti, ir vis dėlto jis niekad negali rikiuoti tų vaizdinių. Civilizuotas žmogus skiriasi nuo nežaboto piktadario – tarkime, pamišėlio – tik tariamai valinga savitvarda.

– Nieko bloga neatsitiko, – švelniai sako jis. – Stačiai parvirtote, ir tiek. Reikia ramiai pagulėti, kol geriau pasijusite.

– Bet aš... lovoje.

Ji apsižvalgo.

– Mano lovoje, ponia Hamfri. Nieko geresnio neradęs, norom nenorom turėjau jus čia paguldyti.

Jos veidą nutvieskia raudonis. Ji pastebi, kad jis vilki chalatu.

– Tuojau pat einu iš čia.

– Meldžiu jus nepamiršti, kad esu gydytojas, o šiuo metu jūs – mano pacientė. Jeigu dabar bandysite keltis, tai gali pasikartoti.

– Pasikartoti?

– Jūs nualpote nešdama, – jam atrodo nepadoru tai minėti, – man pusryčius. Ar galiu jus paklausti, kas nutiko Dorai?

Jį pagauna siaubas, pamačius ją pravirkstant, bet stebėtis jis nesistebi.

– Nebeišgaliu jai mokėti. Aš jai skolinga algos už tris mėnesius; būčiau atsiskaičiusi, nes šį tą pardaviau – vieną kitą savo daiktelį, bet prieš dvi dienas vyras atėmė iš manęs pinigus. Ir ligi šiol neparėjo. Neišmanau, kur jis dingo.

Jis mato, kad ji iš paskutiniųjų stengiasi sutvardyti ašaras.

– O šįryt?

– Mudvi... apsižodžiavome. Ji reikalavo algos. Aš jai sakiau, jog negaliu sumokėti, jog tai neįmanoma. Ji pareiškė, jog tuo atveju ji

pati atsiimsianti tai, kas jai priklauso. Ir puolė naršyti po mano stalčius, man regis, ieškodama brangenybių. Nieko neradusi, pareikalavo mano vedybinio žiedo. Jis buvo auksinis, bet labai paprastas. Aš bandžiau jai neduoti. Ji pasakė, jog aš nedora. Ji... smogė man. Tada nutraukė žiedą nuo piršto ir pasakė, jog ilgiau nebebūsianti nemokama vergė, ir išėjo. Paskui aš pati jums paruošiau pusryčius ir atnešiau. O ką man beliko daryti?

Vadinasi, smogė ne vyras, taria sau Simonas. Smogė ta kiaulė Dora. Ir tuomet ponia Hamfri vėl pravirksta – ramiai, be jokių pastangų, lyg rauda būtų jai savotiška paukščio giesmė.

– Geriausiai nueitumėte pas kokią gerą draugę, jei turite. Arba ji galėtų pas jus ateiti.

Simonas nesikenčia kaip galima greičiau nusikratyti ponios Hamfri ir užversti tą naštą kam nors kitam ant pečių. Moterys padeda viena kitai; guosti nuskriaustąsias – jų pašaukimas. Jos verda jautienos sultinį ir uogienę. Mezga vilnones skepetas. Tupinėja aplink ir ramina.

– Neturiu šičia draugių. Mes visiškai neseniai atsikėlėme į šį miestą, nes ten, kur gyvenome anksčiau, patyrėme... turėjome šiokių tokių finansinių sunkumų. Vyras nepakentė svečių nei viešnių. Neleido man niekur eiti.

Simonui dingtelėja išganinga mintis.

– Jums reikia užkąsti. Pasistiprinusi geriau pasijusite.

Sulig tais žodžiais ji blausiai nusišypso Simonui.

– Namuose nėra nieko valgoma, daktare Džordanai. Viską sunaudojau jūsų pusryčiams. Jau dvi dienos nieko nevalgiau, nuo to laiko, kai išėjo vyras. Kas buvo, viską suvalgė Dora. Man nieko daugiau neliko, tik vanduo.

Ir šitaip Simonas atsiduria turgavietėje, už savo pinigus perka maisto atsargų savo šeimininkės poreikiams patenkinti. Jis padėjo poniai Hamfri nusileisti laiptais į jos namo dalį; ji primygtinai to prašė sakydama, jog nieku gyvu nenorėtų, kad pargrįžęs vyras ją ap-

tiktų nuomininko miegamajame. Jis nėmaž nenustebo pamatęs, jog kambariuose beveik nebėra baldų: svetainėje buvo belikę stalas ir dvi kėdės. Tačiau gale miegamojo vis dar stovėjo lova, ir ten jis paguldė nerviškai išsekusią ponią Hamfri. Ir išbadėjusią: nenuostabu, kad ji buvo tokia kaulėta. Jis nukreipė mintis nuo lovos, gindamas šalin joje vykusių varganų vedybinio gyvenimo scenų vaizdinius.

Paskui jis užkopė atgal į savo kambarius, nešinas pamazgų kibiru; virtuvė priminė mūšio lauką. Jis susėmė nuo grindų išverstus pusryčius ir sudužusius indus, įsitikindamas, jog kiaušinis – deja, sukiužęs – šįkart buvo išvirtas kaip reikiant.

Pagalvojo, kad reikėtų perspėti ponią Hamfri, jog atsisako buto, ir kraustytis kitur, bet tuomet pasidarytų sau nepatogumų, nors, antra vertus, tie nepatogumai kur kas mažiau sujauktų ir gyvenimą, ir darbą negu ta maišatis, kuri kiltų, jeigu liktų vietoje. Be jokios abejonės, suirutė, netvarka, antstolio žmonės, ateinantys į jo kambarius aprašyti baldų. Bet jeigu jis išsikraustys, kas nutiks vargšei moteriškei? Jis nenori, kad jį graužtų sąžinė, jeigu ji imtų ir pasimirtų iš bado kur nors gatvės kampe.

Prie vieno prekystalio iš pagyvenusios ūkininkės jis nuperka kiaušinių, lašinių, sūrio ir pažiūrėti gana prasto sviesto, o krautuvėje – žiupsnelį arbatos, įvyniotos į popieriaus skiautę. Norėtų dar nusipirkti duonos, bet niekur jos nepastebi. Tiesą pasakius, jis neišmano, kaip reikia apsipirkti. Buvo užsukęs turgavietėn anksčiau, bet tik eidamas pro šalį, kai norėjo nusipirkti vieną kitą daržovę, tikėdamasis paakstinti Greis atmintį. Dabar ateina visai kitais sumetimais. Kur nusipirkti pieno? Kodėl nėra obuolių? Tai nežinomas, niekad anksčiau netirtas pasaulis, nes turėdamas pakankamai maisto nesirūpindavo, kur jo gaunama. Turgavietėje niekas daugiau nesiperka, tik tarnaitės, užsikabinusios ant rankos savo šeimininkės pintinę, ir dar viena kita moteriškė iš vargingesniųjų suniurkytu kyku ir sučiurusia skepeta. Jam toks įspūdis, kad jos paslapčia iš jo šaiposi.

Jam parėjus, ponia Hamfri jau atsikėlusi. Įsisupusi į skiautinę antklodę ir susišukavusi plaukus, sėdi prie viryklės – laimė, degan-

čios, nes jis pats nesugebėtų jos užkurti, – ir drebėdama trinasi rankas. Jis vargais negalais užplikina jai arbatos, iškepa kiaušinienės su spirgais ir paskrudina turgavietėje užtiktą sužiedėjusią bandelę. Jiedu drauge pavalgo prie vienintelio išlikusio stalo. Jis pasigenda apelsinų uogienės.

– Jūs toks geras, daktare Džordanai.

– Išmeskite tai iš galvos. Juk negalėjau leisti, kad mirtumėte iš bado.

Jo balsas daug širdingesnis, nei jis norėtų, balsas, kokiu kalbėtų smagiai nusiteikęs veidmainys dėdė, kuris, ilgai nesiprašydindamas, duoda meilikaujančiai neturtingai dukterėčiai geidžiamus dvidešimt penkis centus, įžnybia jai į skruostą ir tada sprunka į operą. Simonas svarsto, ką šiuo metu išdarinėja nedorėlis majoras Hamfris, plūsta jį patyliukais ir sykiu jam pavydi. Kad ir ką sakytum, vis smagiau, kai šitaip išlieji širdį.

Ponia Hamfri atsidūsta.

– Man regis, nieko kito nebelieka. Visi mano ištekliai baigiasi.

Dabar ji beveik visiškai rami ir blaiviai vertina padėtį.

– Reikia mokėti namo nuomą, o pinigų nėra. Sulėks kaip maitvanagiai, užuodę dvėselieną, ir užpuls mane. Ko gero, net suims už skolas. Jau verčiau mirsiu.

– Savaime suprantama, reikia ką nors daryti, – sako Simonas. – Užsidirbti pragyvenimui.

Ji brangina savo orumą, ir jis žavisi jos ryžtu.

Ji žvilgtelėja į Simoną. Kambario prieblandoje jos akys spindi keistu jūros žalumo atspalviu.

– Ką jūs galėtumėte man patarti, daktare Džordanai? Imtis siuvinėjimo? Tokios moterys kaip aš ne kažin ką sugeba, kad galėtų užsidirbti pinigo.

Jos balsas skamba ironiškai, ir jis nugirsta klastingą užuominą. Gal ji numano, ką jis galvojo, kai ji gulėjo be sąmonės jo sujauktoje lovoje?

– Aš užsimokėsiu jums nuomą už du mėnesius į priekį, – susivokia besakąs.

Jis elgiasi kaip beprotis, kaip geraširdis idiotas; jeigu turėtų bent kruopelę proto, dumtų iš čia kuo greičiausiai, lyg paties šėtono genamas.

– To pakaks kuriam laikui, kad atsigintumėte bėdų ir bent jau galėtumėte pasvarstyti, ką darysite toliau.

Jos akys pritvinsta ašarų. Netardama nė žodžio, ji kelia jo ranką nuo stalo ir švelniai glaudžia prie lūpų. Rezultatas tik toks, jog ant rankos lieka vos pastebima sviestuotų lūpų žymė.

18.

Šiandien daktaras Džordanas atrodo labiau išsiblaškęs nei paprastai – lyg būtų nukilęs kur kitur mintimis; tarytum netgi gerai nesuvokia, kaip reikia pradėti. Taigi aš kimbu į siuvinį, kad jis turėtų laiko susitelkti, ir tuomet jis sako: ar jau naują antklodę dygsniuoji, Greis?

O aš sakau: taip, pone, čia Pandoros skrynia panelei Lidijai.

Sulig tais mano žodžiais jis nutaiso mokytojo miną, ir aš matau, jog ims mane ko nors mokyti, kaip džentelmenams kad įprasta. Ir ponas Kineras lygiai taip darydavo. Ir jis klausia: o ar tu žinai, Greis, kas tokia buvo Pandora?

Ir aš atsakau: taip, žiloje senovėje gyveno tokia graikė, kuri pasižiūrėjo į skrynią, nors jai buvo uždrausta žiūrėti, ir dėl to iš ten išlindo devynios galybės visokių ligų ir karai, ir kitokios žmonių nelaimės; apie tai sužinojau labai seniai, kai dar tarnavau pas ponią Olderman Parkinson. Meri Vitni nelabai patiko ta istorija, ir ji sakydavo: kam reikėjo palikti tą skrynią be priežiūros, jeigu jie nenorėjo, kad kas nors ją atvožtų.

Jis nustemba pamatęs, kad žinau tą istoriją, ir sako: o tu žinai, kas buvo tos skrynios dugne?

Taip, pone, sakau, viltis. Galite sau šaipytis, jei norite, ir sakyti, jog viltis – tai likučiai, kuriuos surenki priverstas išgręsti statinės dugną, – taip nutinka kai kuriems vyrams, kai, neturėdami kitos išeities, jie galų gale iš nevilties prisiverčia vesti. O galimas daiktas, tai buvo vilčių skrynia. Bet, šiaip ar taip, visa tai pasaka, ir tiek, nors antklodės raštas išeina labai gražus.

Ką gi, man regis, kartais visiems mums reikia trupučio vilties, sako jis.

Aš jau besakanti, jog jau kuris laikas išsiverčiu be jokios vilties, bet susilaikau ir sakau: šiandien jūs kaip nesavas, pone, tikiuosi, kad nesergate.

Ir jis saviškai kreivai nusišypso ir sako, kad neserga, tik turi rūpesčių, bet jeigu toliau pasakočiau savo gyvenimo istoriją, jam būtų lengviau, nes galėtų primiršti savo bėdas, bet nesisako, kokios tai bėdos.

Tad pasakoju toliau.

Dabar, pone, sakau, prieisiu laimingiausią savo istorijos dalį ir papasakosiu jums apie Meri Vitni, ir tuomet suprasite, kodėl, bėdos spiriama, pasisavinau jos pavardę; mat ji niekad neatstumdavo bėdos tektos draugės, ir, man regis, prireikus pagalbos, esu taip pat jai padėjusi.

Naujų šeimininkų namai buvo labai dideli ir garsėjo kaip vieni prašmatniausių Toronte. Jie stovėjo Front gatvėje ir žvelgė į ežerą, o aplink buvo ir daugiau didelių namų, o tie namai iš priekio buvo su puslankio formos portiku ir baltomis kolonomis. Valgomasis buvo ovalus kaip ir svetainė, pažiūrėti stačiai stebuklas, nors ir vaikščiojo skersvėjai. Taip pat buvo biblioteka didumo sulig šokių sale, pristatyta aukštų ligi pat lubų lentynų, kimšte prikimštų knygų odiniais aptaisais, o jose tokia galybė žodžių, kad ir norėdamas kol gyvas visų neperskaitytumėte. O miegamuosiuose – lovos su aukštais baldakimais ir užuolaidomis, vasarą aptraukiamos tinkleliais nuo musių, ir tualetiniai staliukai su veidrodžiais, ir raudonmedžio komodos pilnut pilnutėliais stalčiais. Šeimininkai priklausė Anglijos bažnyčiai kaip ir visi prakilnūs žmonės tais laikais, lygiai kaip ir tie, kurie taikėsi prisiplakti prie kilmingųjų, nes tai buvo oficialioji Bažnyčia.

Iš šeimininkų pirmiausia paminėsiu poną Oldermaną Parkinsoną, kuris tik retkarčiais rodydavosi namie, nes buvo lig ausų pasi-

nėręs į reikalus ir politiką; iš pažiūros priminė obuolį su dviem pagaliukais vietoj kojų. Buvo perdėm apsikarstęs auksinėmis laikrodžių grandinėlėmis, apsismaigstęs auksiniais smeigtukais, prisikaišiojęs auksinių tabakinių ir kitokių niekučių – sulydęs jį, galėtumei nulieti penkis vėrinius ir lygiai tiek porų auskarų. Ponu Oldermanu, pasak Meri Vitni, priklausė būti jo žmonai poniai Olderman Parkinson, nes šiuose namuose ji vienintelė turėjo balsą. Buvo tai įspūdingos išvaizdos moteris ir be korseto atrodė visiškai kitokia, bet kai kietai susiveržsaid, krūtinė išsišaudavo it lentyna – būtų galėjusi nešioti visą arbatos servizą ir nė lašo neišliejusi. Buvo ji pasiturinti našlė, kilusi iš Jungtinių Amerikos Valstijų, bet, jos žodžiais tariant, taip įsimylėjusi poną Oldermaną Parkinsoną, jog iš koto virtusi, o tai tikriausiai buvo įspūdingas reginys, ir, pasak Meri Vitni, ponas Oldermanas Parkinsonas tik per stebuklą išvengęs mirties.

Ji turėjo du augusius sūnus, kurie mokėsi Valstijose, koledže, taip pat spanielį, vardu Bevelina, kurį priskiriu prie šeimos, nes buvo laikomas šeimos nariu. Apskritai aš myliu gyvulėlius, bet šitą vos pakenčiau.

Be to, turėjo daug tarnų, kurie, man tarnaujant tuose namuose, keitėsi vienas po kito, todėl apie visus nekalbėsiu. Skyrium nuo visų laikėsi ponios Olderman Parkinson kambarinė, kuri skelbėsi esanti prancūzė, nors mes labai tuo abejojome; ūkvedė ponia Maloni, kaip ir vyriausiasis liokajus, gyveno gana dideliame pirmo aukšto kambaryje iš kiemo pusės; o virėja ir skalbėja kambarėlyje šalia virtuvės. Sodininkas ir arklininkai gyveno priestate, kaip ir dvi virtuvės mergos, greta tvarto, kur stovėjo arkliai ir trys karvės – kartais prašoma nueidavau padėti jas melžti.

Mane apgyvendino palėpėje, prie pat užpakalinių laiptų, ir aš miegojau vienoje lovoje su Meri Vitni, parankine skalbėja. Mūsų kambarėlis buvo nedidukas, vasarą karštas, o žiemą šaltas, nes buvo pačioje pastogėje, be židinio ar krosnies; stovėjo ten lova su šiaudiniu čiužiniu, mažytė komoda, paprastas praustuvas su įskilusiu dubeniu ir naktipuodis, taip pat žalsvai dažyta kėdė tiesia atkalte, ant kurios nakčiai sulanksčiusios susidėdavome drabužius.

Koridoriaus gale gyveno dvi kambarinės Agnes ir Efi. Agnes buvo labai religinga, bet šiaip jau nuoširdi ir pasirengusi visada padėti. Jaunystėje ji bandė vaistais nusivalyti pageltusius dantis, bet sykiu grynai nusivalė ir emalę, todėl taip retai šypsodavo, o ir šypsodavo tik kietai sučiaupusi lūpas. Meri Vitni sakė, jog ji taip daug meldžiasi todėl, kad nori išmelsti Dievą grąžinti dantų emalę, bet ligi šiol nieko neišmeldė. Efi labai sielvartavo, kai jos jaunikis buvo ištremtas į Australiją už tai, kad prieš trejus metus dalyvavo Maište, o kai ji gavo laišką su žinia, jog jis ten miręs, bandė pasikarti ant prijuostės raiščių, bet tie nutrūko, ir todėl ji pakliuvo į beprotnamį, kai tarnai aptiko ją ant grindų pusiau uždususią ir kone išprotėjusią.

Aš nieko nežinojau apie Maištą, nes tuo metu manęs čia nebuvo, tad Meri Vitni man viską papasakojo. Maištas buvęs prieš smulkiąją bajoriją, kuri viską tvarkanti ir laikanti susiglemžusi visus pinigus ir visą žemę; vadovavęs Maištui ponas Viljamas Lajonas Makenzis, radikalas, o Maištui žlugus, per užšalusį ežerą, per pusnynus, pabėgęs į Valstijas, persirengęs moteriškais drabužiais, ir jau seniai galėjęs ne kartą būti išduotas, bet niekas jo neišdavęs, nes buvęs puikus žmogus ir visada gynęs smulkius ūkininkus; tačiau daugelis radikalų buvę sučiupti ir ištremti arba pakarti ir netekę savo turto, kiti pabėgę į pietus, o diduma čia gyvenančių esą toriai arba apsiskelbę tokie esą, tad apie politiką geriau nekalbėti, nebent tarp draugų.

Pasakiau, jog apie politiką nieko neišmanau, tad, šiaip ar taip, aš nė neketinanti kada nors apie ją kalbėti, ir paklausiau Meri Vitni, ar ji radikalė. Ir ji atsakė, kad aš nieko nesakyčiau Parkinsonams, kuriems ji papasakojusi visai ką kita, bet jos tėvas panašiai netekęs savo ūkio, kurį kruviną prakaitą braukdamas įkūręs skynimuose, o jie sudeginę rąstų trobą, kurią jis savo rankomis susirentęs, grumdamasis su lokiais ir kitokiais laukiniais žvėrimis, o paskiau jis netekęs ir gyvybės, kai mirtinai susirgęs žiemą slapstydamasis giriose, o jos motina mirusi iš sielvarto. Bet išmušianti valanda, kai būsią už juos atkeršyta; ir ji atrodė labai nuožmi, tardama tuos žodžius.

Man patiko būti su Meri Vitni, nes iškart ją pamėgau. Mat, be manęs, buvo ji jauniausia Parkinsonų namuose, vos šešiolikos, daili ir linksma mergina, valyva, juodaplaukė, juodomis žėrinčiomis akimis ir rausvais skruostais su duobutėmis, kvepianti muskatais ar raudonaisiais gvazdikais. Ji viską išsiklausinėjo apie mane, ir aš jai papasakojau ir apie kelionę laivu, ir apie mamos mirtį, ir apie jos laidotuves jūroje tarp ledkalnių. Ir Meri pasakė, jog mano istorija labai liūdna. Ir tada papasakojau jai apie tėtį, nors pačius blogiausius dalykus nutylėjau, nes nevalia blogai atsiliepti apie tėvus; ir pridūriau, jog bijau, kad jis ims reikalauti mano algos; ir ji man pasakė, jog aš neturinti duoti jam savo pinigų, jisai jų neuždirbęs, o mano broliai ir seserys jais nepasinaudosią, nes jis išleisiąs juos sau, o veikiausiai pragersiąs. Pasakiau, jog jo bijau, ir ji pasakė, kad šičia jis nieko man nepadarysiąs, o jeigu bandysiąs, ji pasikalbėsianti su Džimu iš arklidžių, jisai vyras kaip reikiant ir dar turįs draugų. Ir man atlėgo nuo širdies.

Meri sakė, jog aš, ko gero, labai jauna ir nei bū, nei be neišmanau, bet esu gyva kaip žiežirba, o neišmanėlis skiriasi nuo mulkio tuo, jog neišmanėlis ilgainiui išprūsta. Ir ji pasakė, jog iš pažiūros atrodau gera darbininkė, gražiai susidoroju su savo darbu, ir mudvi labai tiktume į porą; ji jau buvo tarnavusi dviejose vietose ir sakė, kad jeigu parsisamdai už mergą ir tarnauji ar Parkinsonams, ar kam kitam, šeimininkai netaupo šykštėdami tau valgio. Ir tai gryna teisybė, nes veikiai ėmiau stiebtis į aukštį ir apvalėti. Kanadoje tikrai buvo lengviau prasimanyti maisto nei kitoje vandenyno pusėje, o ir įvairesnio; tarnai, ir tie kasdien valgė mėsą, kad ir sūdytą kiaulieną ar lašinius; ir duona čia buvo gera, kvietinė ir taipgi iš indėnų kukurūzų; ir šeimininkai turėjo tris karves ir daržą, ir vaismedžių, braškių, serbentų ir vynuogių, o ir keletą gėlių lysvių.

Meri Vitni buvo linksmo būdo, mėgdavo pablevyzgoti ir įgelti, kai mudvi būdavome vienos. Bet su vyresniaisiais ir aukštesnio luomo žmonėmis laikėsi santūriai ir pagarbiai, ir dėl to, taip pat dėl to, kad buvo greita prie darbo, visi ją labai mylėjo. Bet už

akių traukdavo juos per dantį ir mėgdžiodavo jų mimikas ir eiseną, ir elgseną. Dažnai šiurpdavau išgirdusi, kokie žodžiai ištrūksta jai iš burnos, nes diduma jų buvo nešvankūs; nesakau, jog anksčiau tokių kalbų nebūčiau girdėjusi, nes pakankamai jų prisiklausydavau namie, kai prisigerdavo tėtis, o ir laive, plaukiant per vandenyną, ir palei prieplauką prie smuklių ir užeigų; bet mane stulbino tai, jog tuos žodžius girdžiu iš merginos, ir dar tokios jaunos ir dailios, ir šitaip gražiai ir valyvai apsirengusios. Bet veikiai su tuo apsipratau sumetusi, kad jai, gimusiai Kanadoje, pritiklu šitaip elgtis, nes ji reiškia ne per didžiausią pagarbą visuomeninei padėčiai. Ir kartais, kai aš imdavau piktintis jos kalbomis, ji sakydavo, jog netrukus aš imsianti kaip Agnes giedoti gedulingas psalmes ir vaikščioti ištįsusiu veidu, apsiniaukusi ir surukusi kaip senmergės subinė; o aš šokdavau ginčytis, ir galiausiai mudvi prapliupdavome kvatoti.

Bet ją siutino tai, jog kai kurie žmonės turi tiek daug, o kiti tiek mažai, nes nesugebėjo suprasti, jog taip Dievo lemta. Tvirtino, kad jos senelė buvusi raudonodė indėnė, todėl jos plaukai esą tokie juodi, ir kad jeigu turėtų bent truputį laimės, pabėgtų atgal į girias ir vaikščiotų apsiginklavusi lanku ir strėlėmis, ir nereikėtų segtis plaukų nei vilkėti korseto, ir aš galėčiau kartu gyventi. Ir mudvi įnikdavome svarstyti, kaip slapstytumės giriose ir puldinėtume keliauninkus, ir juos skalpuotume, o apie tai ji buvo prisiskaičiusi knygose; ir ji sakydavo, jog mielai nuimtų skalpą poniai Olderman Parkinson, nors tikriausiai vargu ar apsimokėtų žygis, nes jos plaukai ne savi, jos persirengimo kambaryje esą pilna sruogų ir plaukų pavyzdžių; o kartą ji mačiusi, kaip prancūzė kambarinė šukavusi visą kupetą, ir pamaniusi, jog ten spanielis. Bet mudvi tik šiaip šnekėdavome ir nieko bloga negalvodavome.

Meri iškart mane priglobė po savo sparnu. Ji veikiai įminė, kad esu jaunesnė, nei skelbiuosi, ir prisiekė niekam to neišduosianti; ir paskui apžiūrėjo mano drabužius ir pasakė, jog diduma jų man

per anksti ir tinka nebent skiautėms, ir jog vien su mamos skepeta aš nepergyvensianti žiemos, nes vėjas eisiąs kiaurai ją kaip per sietą, ji padėsianti man prasimanyti reikiamų drabužių, nes ponia Maloni jai sakiusi, jog aš esanti tikra driskė, o turinti atrodyti padoriai, idant kaimynystėje nenukentėtų ponios Olderman Parkinson geras vardas. Bet pirmiausia mane reikią nugremžti kaip bulvę – tokia nešvari buvau.

Ji pasakė, jog priprašysianti ponią Maloni paskolinti savo sėdimąją vonią, ir aš sunerimau, nes kaip gyva nebuvau maudžiusis jokioje vonioje ir, be to, bijojau ponios Maloni; tačiau Meri man pasakė, jog ji lojanti, bet nekandanti, šiaip ar taip, bent niekada negalinti užklupti iš netyčių, nes, apsikarsčiusi raktais, ji barškanti it vežimas su tuščiais puodais; ir pagrasino, kad jeigu imsiu ginčytis, išmaudysianti mane po atviru dangumi, užpakaliniame kieme prie siurblio, kaip motinos pagimdytą. Aš pasipiktinau ir pasakiau, jog niekad nesileisčiau; o ji atsakė, kad, savaime suprantama, ji niekad to nedarytų, bet pakaktų tik užsiminti apie tai poniai Maloni, ir toji iškart leistų.

Veikiai ji sugrįžo ir pasakė, kad galime naudotis vonia kiek tinkamos, tik po to gerai išsveistume; ir mudvi nusinešėme ją skalbyklon, prisileidome vandens iš siurblio, pašildėme ant viryklės ir supylėme į vonią. Paprašiau Meri, kad pastovėtų prie durų, nieko neleistų į vidų ir nežiūrėtų, nes niekados dar nebuvau nusivilkusi išsyk visų drabužių, bet drovėdamasi vis dėlto likau vienais marškiniais. Vanduo nebuvo gerai sušilęs, ir kol išsimaudžiau, visa drebėjau, – laimė, kad buvo vasara, nes kitaip būčiau mirtinai sustipusi. Meri man liepė taipgi išsitrinkti galvą ir pridūrė, jog netgi jei tai tiesa, kad kūnas netenka spėkų, pernelyg dažnai trenkant galvą, ir netgi jei ji pažinojusi vieną merginą, kuri, pernelyg dažnai trinkdamasi galvą, išseko ir galop pasimirė, šiaip ar taip, reikia trinktis galvą kas trys ar keturi mėnesiai; ir ji apžiūrėjo mano galvą ir pasakė, jog bent jau neturiu utėlių, bet jeigu jų įsiveis, gausiu išsitrinti siera ir terpentinu, ir jai kartą jau buvo šitaip nutikę, ir paskiau kelias savaites ji dvokusi sugedusiais kiaušiniais.

Meri man paskolino savo naktinius marškinius, kol išdžius maniškiai, nes išskalbė visus mano drabužius; ir apsiautė mane paklode, kad galėčiau išeiti iš skalbyklos ir užkopti užpakaliniais laiptais; ir pasakė, jog labai juokingai atrodau, stačiai pamišėlė, ir gana.

Meri paprašė ponią Maloni duoti man avanso, kad galėčiau nusipirkti padorią suknelę; ir gavome leidimą rytoj pat eiti į miestą. Prieš mudviem išeinant, ponia Maloni išdrožė mums pamokslą ir prigrasė kukliai elgtis, liepė eiti ir iškart grįžti namo, ir nesikalbėti su nepažįstamais žmonėmis, o ypač vyrais; ir mudvi pažadėjome daryti kaip sakyta.

Kad ir kaip gėda, vis dėlto turiu prisipažinti, jog mudvi davėme ratus, žiopsojome į gėles prie namų aptvertuose darželiuose ir į krautuves, kurių buvo toli gražu ne tiek jau daug ir ne tokių įspūdingų, kaip Belfaste kad man teko probėgšmais matyti. Paskiau Meri mane paklausė: ar nori pamatyti gatvę, kur gyvena prostitutės; ir mane šiurpas nukrėtė, bet ji pasakė, jog ten nesą ko bijoti. Man iš tiesų buvo įdomu pamatyti moteris, kurios verčiasi prekiaudamos savo kūnu, nes pamaniau, jog, bėdai prispyrus, jeigu jau mirsiu iš bado, vis turėsiu dar šį tą parduoti; ir man pašoko noras pažiūrėti, kaip jos atrodo. Tad nudrožėme į Lombardo gatvę, bet ryto metą ne kažin ką ir galėjome pamatyti. Meri sakė, jog ten yra blogos šlovės namų, nors iš lauko sunku juos atskirti nuo kitų; tačiau viduje, anot kalbų, jie labai prašmatnūs, iškloti turkiškais kilimais, pilni krištolinių sietynų, aksominėmis užuolaidomis užtrauktais langais, o prostitutės gyvenančios kiekviena savo kambaryje, ir tarnaitės atnešančios joms pusryčius, plaunančios grindis, klojančios lovas, išnešančios naktipuodžius, ir jos turinčios nebent apsirengti, paskiau vėl nusirengti ir atsigulti aukštielninkos, ir tai esą kur kas lengvesnis darbas nei anglių kasyklose ar audimo fabrikuose.

Namuose gyvenančios prostitutės esančios iš pačių geriausių ir brangiausių, o lanką jas džentelmenai ar bent jau pinigingi klientai, dosniai atsilyginantys už paslaugas. Tačiau pigiosios esančios

priverstos trainiotis gatvėmis ir vestis klientus į valandai nuomojamus kambarius; ir diduma jų sergančios įvairiomis ligomis, dvidešimties metų jau atrodančios nukaršusios ir turinčios storai dažytis veidus, kad galėtų mulkinti vargšus nusilakusius jūreivius. Ir nors iš tolo jas, apsikaišiusias plunksnomis, išsipusčiusias atlasais, gali palaikyti elegantiškomis, iš arti matai, kad jų suknios suskretusios ir kabo kaip ant mieto, nes diena dienon jos nuomojasi menkiausią daiktelį, ir atlieka joms tik keli skatikai duonai; ir tai esąs toks nykus gyvenimas, kad ji stebėjosi, kaip jos nepuolančios į ežerą skandintis; kai kurios taip ir darančios, ir gana dažnai tai viena, tai kita plūduriuojanti prieplaukoje.

Susidomėjau, kaip Meri apie tai šitaip gerai išmano, ir ji nusijuokė ir pasakė, kad ir aš išgirsčiau visokiausių dalykų, jei klausyčiau, ypačiai virtuvėje; ji pridūrė, jog kadaise susitikdavo gatvėje vieną pažįstamą merginą iš savo kaimo, nuėjusią kreivais keliais, bet nenumano, kas jai būtų galėję nutikti, ir nuogąstauja, kad tikriausiai nieko gera.

Paskiau mudvi nuėjome į King gatvę audinių krautuvėn, kur pigiai parduodamos atraižos; buvo ten šilkų, perkelių, dvigubo pločio drobelių, flanelių, atlasų, languotų vilnonių audinių ir visko, ko tik širdis geidžia; bet mums teko pasvarstyti, kiek kainuoja kiekvienas audinys ir kam jis geriausiai tinka. Galop nusipirkome praktiškos drobelės baltais ir mėlynais langeliais, ir Meri pareiškė, kad ji padės man siūtis suknelę; tačiau, laikui atėjus, ji didžiai nustebo pamačiusi, jog taip dailiai siuvu ir tokiais smulkiais dygsniukais, ir pareiškė, kad žudau savo talentą, tarnaudama merga, ir kad turėčiau siuvėjauti ir būti pati sau ponia.

Nusipirkome siūlų ir sagų suknelei pas tokį prekeivį, apsireiškusį rytojaus dieną ir namuose visų gerai pažįstamą. Jis buvo vyriausiosios virėjos numylėtinis, ir, kol jis atidarinėjo savo dėžę ir dėstė prekes, ji tuoj sutaisė jam puodelį arbatos ir atriekė pyrago. Vardu jis buvo Džeremija, jam beeinant taku prie tarnų durų, penkių ar šešių apdriskusių gatvės berniūkščių gauja it palyda sekė įkandin, vienas jų šaukštu tarškino į puodą, o visi kiti dainavo:

Džeremija, pūsk ugnį,
Fu, fu, fu;
Iš pradžių iš tyko,
O toliau stipriau!

Išgirdusios šurmulį, visos apipuolėme langą; vos tik atsidūręs prie užpakalinių durų, Džeremija davė jiems pinigėlį saldumynams, ir jie nukūrė šalin kiek kojos neša; ir tuomet vyriausioji virėja paklausė, kodėl jis taip daro, ir jis atsakė, kad jam daug maloniau, kai jie seka įkandin jo prisakyti, nei apmėto purvo gniūžtėmis ir arkliašūdžiais, nes paprastai jie šitaip uja prekeivius, kurie negali jų nuvaikyti nepasidėję prekydėžių ant žemės; mat jei pasidėtų, tie vagiliukai beregint juos apkuoptų; tad jis pasirinkęs patį protingiausią sprendimą ir naudojosi jų paslaugomis; jis ir išmokęs juos dainuoti tą dainelę.

Tasai Džeremija buvo labai sumanus ir judrus ilgakojis žmogus nudegusiu veidu, ilga nosimi ir juoda garbanota barzda, ir Meri pasakė, kad nors iš pažiūros jis daugiau panašus į žydą ar čigoną kaip diduma prekeivių, jis esąs tikras jankis, o jo tėvas – italas, atvykęs į Jungtines Valstijas dirbti Masačūsetso manufaktūrose; pavarde jis vadinosi Pontelis, bet visi jį labai mėgo. Jis gražiai kalbėjo angliškai, tik kažkokia truputį svetima tartimi; buvo didelių akių ir skvarbaus žvilgsnio, kerinčiai šypsojo visa burna ir begėdiškai meilikavo moterims.

Jis turėjo krūvą daiktų, kuriuos mielai būčiau nusipirkusi, tik negalėjau sau to leisti, jei netgi būtų pasiūlęs susimokėti pusę sumos, o likusių pinigų palaukti iki kito karto; bet man nepatinka klimpti į skolas. Jis turėjo kaspinų ir nėrinių, taip pat siūlų ir sagų – metalinių, perlamutrinių, medinių bei kaulinių, ir aš pasirinkau kaulines; taip pat baltų medvilninių kojinių, apykaklaičių ir rankogalių, kaklaraiščių ir kaklaskarių; taip pat keletą apatinių sijonų ir du korsetus, jau dėvėtus, bet švariai išskalbtus ir beveik kaip naujus; be galo dailiai pasiūtų šviesių vasarinių pirštinių. Ir auskarų, sidabro ir aukso spalvos, nors Meri sakė, jog spalva nusitrinsianti; ir gryno sidabro tabakinę; ir buteliukus kvepalų, svaigiai kvepian-

čių rožėmis. Vyriausioji virėja jų nusipirko, ir Džeremija pasakė, kad jai tų kvepalų beveik nereikia, nes ir šiaip jau kvepianti lygu princesė; ir ji plykstelėjo kaip ugnis ir paikai sukrizeno, nors baigė ręsti penktą dešimtį ir buvo toli gražu ne liekna, ir atrėmė: veikiau svogūnais; ir tuomet jis pasakė, kad ji taip gardžiai kvepia, jog norisi ją suvalgyti, ir kad tiesiausias kelias į vyro širdį eina per skrandį, ir sulig tais žodžiais plačiai nusišypsojo iššiepdamas didelius baltus dantis, kurie palyginti su juodutėle barzda atrodė dar didesni ir baltesni, ir nužiūrėjo vyriausiąją virėją alkanu žvilgsniu ir apsilaižė lūpas, lyg ji būtų buvusi gardutėlis pyragas, kurį jam maga sušveisti; ir tada ji dar labiau nukaito.

Paskiau jis paklausė, ar neturime ko nors parduoti, nes, kaip mes žinančios, jis gerai mokąs; ir Agnes pardavė jam koralų auskarus, paveldėtus iš tetos, atseit tai esąs tuščias daiktas, bet mes puikiai žinojome, kad jai reikia pinigų bėdos tektai seseriai sušelpti; ir atėjo Džimas iš arklidžių, pasakė, jog mielai išsimainytų marškinius ir didelę margą kaklaskarę į kitus marškinius, dailesnius ir labiau patinkamus; ir kai pasiūlė dar medkriaunį kišeninį peilį, jiedu sukirto rankas.

Džeremijai atėjus virtuvėn, atrodė kaip ir šventė, ir ponia Maloni užsuko pažiūrėti, kodėl kilo tokia erzelynė. Ir pasakė: ką gi, Džeremija, matau, kad griebies senų pokštų, vėl piktnaudžiauji moterų silpnybėmis. Bet šypsojo kalbėdama, o tai retai atsitikdavo. Ir jis sutiko, girdi, ne ką kita ir darąs, čia esą tiek žavių moterų, kad negalėjęs atsispirti pagundai, bet nė viena neprilygstanti jai žavumu; ir ji nusipirko dvi batisto nosinaites, nors ir pasakė, kad jis paskubėtų ir nesitrintų virtuvėje kiaurą dieną, nes mergos turinčios darbo. Ir, žvangėdama raktais, išėjo pro duris.

Kai kurios ėmė prašyti, kad jis paburtų joms ateitį iš delno; bet Agnes pareiškė, jog šitaip prisišauksiančios velnią ir jog poniai Olderman Parkinson tikrai nepatiksią, jei pasklisiančios kalbos, kad jos virtuvėje vykstą čigonų raganavimai. Tad jis ir nebūrė. Tačiau, ilgai prašydinęsis, galop pamėgdžiojo džentelmeną, balsą, manieras ir visa kita, ir mes džiugiai plojome katučių, taip buvo panašu;

paskui jis ištraukė sidabrinį pinigą vyriausiajai virėjai iš ausies ir parodė, kaip moka praryti šakutę ar bent jau pavaizduoti. Pasakė, jog išmokęs šitų fokusų jaunystėje, kai buvo nuėjęs klystkeliais ir vėjus gaudęs, ir dirbęs mugėse prieš tapdamas doru pirkliu, ir jog tokios žiaurios gražuolės kaip mes jau šimtus kartų jam iškraus-čiusios kišenes ir sugildžiusios širdį; ir visi prapliupo kvatoti.

Tačiau kai susidėjo visas savo prekes, išgėrė puodelį arbatos, suvalgė riekę pyrago ir pareiškė, jog niekas nemoka kepti tokių gardžių pyragų kaip vyriausioji virėja, ir jau buvo beeinąs pro duris, jis pamojo man prieiti ir davė dar vieną kaulinę sagą – pridėjo prie tų keturių, kurias buvau nusipirkusi. Įspraudė man į delną ir užgniaužė pirštus, ir jo pirštai buvo kieti ir sausi kaip smėlis; bet iš pradžių dirstelėjo į mano delną ir tada pasakė: penki, kad sektųsi; mat jo padermės žmonės mano, jog keturi – nelaimingas skaičius ir jog nelyginiai skaičiai laimingesni negu lyginiai. Ir jis reikšmingai žvilgtelėjo į mane juodomis žėrinčiomis akimis ir tyliai, kad niekas negirdėtų, pridūrė: erškėčių kelias tavęs laukia. Manding, pone, to kelio niekad neišvengsi, kaip kažin ką nemažą galą esu nuėjusi ir nepražuvau; taigi nelabai ir išsigandau tų jo žodžių.

Bet tuomet jis pasakė baisiai keistą dalyką. Pasakė: tu esi viena iš mūsų.

Ir taip taręs, užsikėlė ant pečių savo prekydėžę, apgniaužė lazdą ir išėjo; o aš likau bestovinti ir besvarstanti, ką jis turėjo galvoje. Bet paskiau, apmąsčiusi jo žodžius, pagalvojau, kad jis turėjo omeny, jog aš irgi esu benamė, klajūnė kaip prekeiviai ir kaip visi tie, kurie mugėse rodo triukus; mat niekaip neįsivaizdavau, ką kita jis būtų galėjęs turėti omeny.

Jam išėjus, visos mes pasijutome truputį prislėgtos, nusiminusios; juk iš tiesų tokie menki žmoneliai kaip mes ne per dažniausiai turėdavome teisę taip džiaugtis, mėgautis tokiomis grožybėmis ir progą pasijuokti ir pasismaginti vidury dienos.

Tačiau suknelė išėjo labai graži, o kadangi turėjome ne keturias, bet penkias sagas, tris įsiuvome apykaklėn ir po vieną į rankogalius; ir net ponia Maloni pasakė, jog sunku mane bepažinti ir jog dabar, padoriai apsirengusi, atrodau ori ir tvarkinga.

19.

Į pirmo mėnesio pabaigą pasirodė tėtis ir pareikalavo visos mano algos; bet aš galėjau jam duoti tik ketvirtį dolerio, nes visa kita buvau išleidusi. Ir tada jis prapliupo plūstis ir mane koneveikti, ir griebė man už rankos; bet Meri užsiundė ant jo arklininkus. Jis grįžo į antro mėnesio pabaigą, ir aš jam vėl daviau ketvirtį dolerio, o Meri jam pasakė, kad daugiau nebesirodytų. Jis bjauriai ją išvadino, o ji dar bjauriau ir sušvilpė šaukdamasi pagalbon vyrus; ir šitaip juo nusikratėme. Galva nenešė, ką man daryti, nes buvo gaila mažiukų; vėliau bandžiau perduoti jiems truputį pinigų per ponią Burt, bet, man regis, jie akyse jų nematė.

Iš pradžių mane pristatė kaip virtuvės mergą šveisti puodus ir prikaistuvius, bet veikiai pastebėjo, kad ketaus kaistuvai man per sunkūs; ir tada mūsų skalbėja išėjo kitur, o jos vieton atėjo kita, ne tokia sukri kaip anoji, ir ponia Maloni pasakė, jog nuo šiol turėsiu padėti Meri skalauti, gręžti, džiaustyti, lankstyti, brūžkuoti ir adyti skalbinius, ir mudvi abi labai apsidžiaugėme. Meri pažadėjo mane išmokyti to, ką turėjau išmanyti, o kadangi aš esanti guvaus proto, veikiai išmoksianti.

Kai apsižioplindavau ir imdavau graužtis, Meri mane ramindavo sakydama, kad neimčiau taip giliai į širdį ir kad niekad nieko neišmoksi, jei nedarysi žioplysčių; ir kai gavusi garo iš ponios Maloni patempdavau lūpą, Meri sakydavo, kad jos nepaisyčiau, nes tokia ji apsigimusi, mat prarijusi butelį acto, ir tas dabar išeinąs per liežuvį. Ir, be to, aš turinti nepamiršti, jog mes ne vergės, jog nesame gimusios mergomis ir niekas mūsų nepriversiąs amžinai

mergauti; stačiai mums reikia padirbėti, ir tiek. Ji sakydavo, jog šitame krašte jaunoms merginoms įprasta parsisamdyti ir užsidirbti pinigų kraičiui; paskiau jos ištekančios ir, jeigu jų vyrams sekasi, netrukus jos pačios pasisamdančios tarnaičių ar bent jau kokią visų galų mergą; kada nors ir aš būsianti gražaus ūkio šeimininkė, laisva ir nepriklausoma, ir kančias ir nuoskaudas, patirtas per ponią Maloni, prisiminsianti kaip paprasčiausią pokštą. Ir jog visi žmonės esą ko nors verti, ir jog šioje vandenyno pusėje kiekvienas skinasi kelią sunkiai triūsdamas, o ne puikuodamasis savo seneliu, dievaižin kuo buvusiu, ir taip turį būti.

Ji sakydavo, jog mergavimas – tai kaip ir bet kuris kitas darbas, jog mergaujant reikią išmanyti vieną tokį dalykėlį, kurio diduma neperpranta, o apskritai viskas priklauso nuo to, kaip į tai žiūrėsi. Pavyzdžiui, mums visada liepiama vaikščioti užpakaliniais laiptais, kad nesimaišytume šeimininkams po kojų, bet iš tikrųjų viskas esą priešingai: paradiniai laiptai tam ir padaryti, kad šeimininkai nesimaišytų mums po kojų. Jie galį sau dausioti paradiniais laiptais išsipustę ir apsikarstę visokiais blizgučiais, bet tikras darbas dirbamas jiems už akių, kad neniurnėtų, nekaišiotų snapo kur nereikia ir neįsiėstų iki gyvo kaulo. Visi jie išdvasos ir neišmanėliai, nors ir apkerpėję pinigais, ir diduma jų greičiau nušaltų kojas, nei ugnį užsikurtų, nes nežino nuo katro galo imtis, ir tai tiesiog stebuklas, kad jie sugeba nusišnypšti ar pasivalyti užpakalį, mat iš prigimties jie niekam tikę ir tiek reikalingi kiek kotas kunigui, – atleiskite, pone, už tokį palyginimą, bet čia jos žodžiai, – ir jeigu rytoj jie netektų visų pinigų ir atsidurtų gatvėje, jie netgi nesugebėtų užsidirbti duonos kąsnio dorai prekiaudami savo kūnu, nes neišmanytų, katras galas kur dera, ir galop įkištų – nesakau ką – į ausį; ir diduma jų nevaliotų atskirti kinio nuo šikinės. O apie moteris ji yra pasakiusi tokią blevyzgą, jog nedrįsčiau jums pakartoti, pone, bet mudvi stačiai juokais leipome.

Ji sakydavo, jog svarbu taip įsimiklinti dirbti, kad niekas nepastebėtų, kaip tą darbą padarai; ir jeigu šeimininkų kuris užklumpa tave prie darbo, išsyk dink iš akių. Apskritai, sakydavo ji, esame už

juos pranašesni, nes skalbiame jų nešvarius baltinius, taigi ir žinome apie juos daugelį dalykų, o jie mūsų neapskalbia ir ničnieko apie mus nežino. Labai nedaug paslapčių jie gali nuslėpti nuo tarnų; ir jeigu kada nors aš būsianti kambarinė, gausianti išmokti taip nešioti jų pilnus naktipuodžius, lyg tai būtų gėlių vazos, nes tie žmoneliai baisiausiai nepakenčia, kai jiems kas nors primena, kad jie irgi turi kūną ir kad jų šūdai dvokia lygiai kaip ir kitų, o gal net šlykščiau. Ir tada ji padeklamuodavo eilėraštį: *Kai Adomas arė, o Ieva audė, kas buvo džentelmenas tuo metu?*

Kaip jau sakiau, pone, Meri buvo nuoširdi mergina, ir jai žodžių pirkti nereikėjo; ji buvo itin demokratinių įsitikinimų, ir prabėgo nemažai laiko, kol aš prie jų pripratau.

Pačioje pastogėje buvo didelė, pusiau pertverta palėpė; būdavo, užkopi laiptais ir praeini pro kambarėlį, kur mudvi miegojome, paskui nusileidi kelias pakopas ir štai jau esi džiovykloje. Čia buvo ištemptos virvės, o pakraigėn vėrėsi keletas mažyčių langelių. Per džiovyklą ėjo virtuvės dūmtraukis, kuris praversdavo džiovinant skalbinius žiemą ir tada, kai lauke lydavo.

Paprastai mes neskalbdavome, jei bausdavosi lyti; bet ypačiai vasarą, būdavo, išaušta giedras rytas, paskum staiga apsiniaukia, pratrūksta lyti ir griausti; užlėkdavo be galo siautulingos audros, griausmingai trankydavosi perkūnas ir pašėlusiai blykčiodavo žaibai, būdavo toks įspūdis, jog atėjo pasaulio pabaiga. Pirmą sykį, kai pasitaikė tokia audra, aš palindau po stalu ir apsižliumbiau, bet Meri pasakė, jog čia nieko baisaus, audra, ir tiek; ir pripasakojo įvairių atsitikimų, kaip žaibas nutrenkęs žmones, vienus laukuose, kitus netgi kluone, ir taipgi karvę, pasislėpusią po medžiu.

Kai būdavome padžiovusios skalbinius ir nutikšdavo pirmieji lašai, išpuldavome į lauką, pintinėmis nešinos, ir kaip galima greičiau surinkdavome visus skalbinius, paskiau kopdavome palėpėn ir iš naujo džiaudavome juos džiovykloje, mat nevalia būdavo ilgai laikyti pintinėse, nes tuoj imdavo pelyti. Man labai patiko gryna-

me ore išdžiūvusių skalbinių kvapas, jie gardžiai kvepėdavo gaiva; marškiniai ir naktiniai plazdėdavo vėjo plaikstomi saulėtą dieną kaip dideli balti paukščiai ar džiugūs angelai, kad ir be galvų.

Tačiau kai padžiaudavome tuos pačius skalbinius viduje, pilkšvoje palėpės prieblandoje, jie atrodydavo visiškai kitokie, sakytumei balzganos jų pačių šmėklos, klaidžiojančios ir mirgančios tamsoje; ir mane imdavo baimė, bežiūrint į juos, tokius bežadžius ir bekūnius. Meri, labai nuovoki tokiais atvejais, veikiai tat suprato, ir, būdavo, staiga pasislėpia už paklodžių, prisiglaudžia visu kūnu, kad išryškėtų veido apribai, ir ima gūdžiai aimanuoti; arba užlenda už padžiautų naktinių marškinių ir pasiunta mostaguoti rankovėmis. Paprasčiausiai norėdavo mane išgąsdinti, ir tas jai pavykdavo, ir aš imdavau klykti; ir tada šokdavome vaikytis viena kitą tarp virtinėmis padžiautų skalbinių kvatodamos ir spiegdamos, bet sykiu stengdamosi per garsiai nerėkti ir nesijuokti, ir jeigu man pavykdavo ją pagauti, parversdavau ją ir įnikdavau kutenti, nes ji baisiai bijojo kutulio; o kartais užsitempdavome ant drabužių ponios Olderman Parkinson korsetus ir vaikščiodavome atkišusios krūtines ir užrietusios nosį; ir kai jau nebetverdavome iš juoko, virsdavome aukštielninkos į skalbinių pintines ir tysodavome žiopčiodamos kaip krantan išmestos žuvys, kol galiausiai susitvardydavome.

Tai buvo jaunystės protrūkiai, kurie ne visada reiškiasi labai derama forma, kaip jūs, pone, tikriausiai turėjote progos pastebėti.

Ponia Olderman Parkinson turėjo daugiau skiautinių antklodžių, nei buvau jų mačiusi per visą gyvenimą, nes kitoje vandenyno pusėje jos nebuvo tokios madingos, o marginti perkeliai tokie pigūs ir įvairūs. Meri sakydavo, jog šičia mergina nemano esanti pasirengusi tekėti, jei savo rankomis dar nėra pasisiuvusi trijų skiautinių antklodžių; ir pačios gražiausios būdavo kraitinės antklodės, kaip antai: Rojaus medis ir Gėlių pintinė. Kitos, pavyzdžiui, Laukinės žąsies medžioklė ir Pandoros skrynia, būdavo siuvamos iš begalės kvadratėlių ir, kas be ko, įgudusiomis rankomis, o Rąstų

trobelė ir Devynskiautė būdavo kasdienės ir daug greičiau siuvamos. Meri dar nebuvo pradėjusi savo kraitinės antklodės, nes, būdama tarnaitė, neturėjo laiko, tačiau jau buvo pasisiuvusi Devynskiautę.

Rugsėjo vidury vieną gražią dieną ponia Maloni pareiškė, jog metas išnešti oran žiemines ir vilnones antklodes ir gerai išvėdinti, kol neatėjo šalčiai; be to, suadyti ir sulopyti, jei kur įplyšusios ar perdrėkstos; ir visą tą darbą pavedė mudviem su Meri. Antklodės gulėjo sukrautos palėpėje, atstu nuo džiovyklos, kedrinėje skrynioje, kad neprasismelktų drėgmė, perklotos muslino paklodėmis, ir taip trenkė kamparu, kad katė bemat nugaištų, o man net galva svaigo. Mes turėjome jas nunešti apačion ir sukabinti ant virvių, išvalyti šepečiu ir patikrinti, ar neįsiveisė kandžių; kartais atsitikdavo taip, jog įsimesdavo kandys, nepaisydamos kamparo ir to, kad skrynia iš kedro, mat žieminės antklodės būdavo vilnoniais įdėklais, o vasarinės – medvilniniais.

Žieminės antklodės būdavo sodresnių spalvų nei vasarinės, raudonos, oranžinės, žydros ir purpurinės, kai kurios papuoštos šilko, brokato ar aksomo raštais. Kalėjime metų metus, būdama viena, o viena būnu daugiausia, būdavo, užsimerkiu ir atsigręžiu į saulę, ir matau raudonas ir oranžines dėmes, tviskančias kaip tos antklodės; ir kai iškabindavome kokias šešias ant virvės vieną šalia kitos, man būdavo toks įspūdis, jog tai plaikstosi pulkų vėliavos karo žygyje.

Ir nuo to laiko vis svarstau, kaip atsitiko, jog moterys ėmė siūti tokias vėliavas ir kloti jas ant lovų? Idant lova labiausiai kristų į akis, vos įėjus į kambarį. Ir be to, manau, tai lyg ir perspėjimas. Mat galima pamanyti, pone, jog lova – taikus daiktas ir, jūsų akimis žiūrint, ji reiškia ramybę, jaukumą ir gardų nakties miegą. Tik anaiptol ne visiems; ir lovoje gali nutikti begalė visokiausių pavojingų dalykų. Tai vieta, kur mes ateiname į pasaulį, ir tat jau pirmasis pavojus mūsų gyvenime; ir tai vieta, kur moterys gimdo, ir dažnai paskutinį kartą. Ir tai vieta, kur vyksta vyro ir moters sueitis, apie kurią jums, pone, nekalbėsiu – man regis, jūs puikiai suprantate, ką turiu galvoje; vieni tatai vadina meile, kiti – nevil-

timi ar stačiai pažeminimu, kurį privalo ištverti. Ir pagaliau lova – tai vieta, kur mes miegame, kur sapnuojame ir kur dažniausiai mirštame.

Bet iki pakliuvau į kalėjimą, man nekildavo tokių keistų minčių, prisiminus skiautines antklodes. Kalėjimas – tai vieta, kur turi begalę laiko galvoti, bet nėra žmogaus, su kuriuo galėtum pasidalyti mintimis; ir tuomet imi kalbėtis pats su savimi.

Šioje vietoje daktaras Džordanas paprašo mane stabtelėti, kad galėtų viską užsirašyti; sako, jog jam labai įdomu visa tai, ką pasakoju. Aš džiaugiuosi, nes man pačiai malonu šnekėti apie visas tas dienas, ir, jei būtų išklausyti mano norai, aš kalbėčiau ir kalbėčiau kaip galima ilgiau. Tad laukiu žiūrėdama į jo ranką, sliuogiančią popierium, ir galvoju sau, jog tikriausiai smagu žmogui, kai jis sugeba va šitaip greitai rašyti, o to galima išmokti praktikuojantis, lygiai kaip skambinant pianinu. Kažin ar jis turi gražų balsą ir ar dainuoja duetu su panelėmis vakarais, kai sėdžiu užrakinta vienutėje? Tikriausiai dainuoja, nes jis gana išvaizdus ir simpatiškas, ir nevedęs.

Taigi, Greis, sako jis, kilstelėdamas akis, vadinasi, tavo nuomone, lova – pavojinga vieta?

Jo balsas skamba kitoniška gaida; ko gero, šaiposi iš manęs slapčiomis lyg niekur nieko. Nereikėjo man šnekėti taip atvirai, ir nusprendžiu, jog daugiau to nebus, jeigu jis kalba šitokiu tonu.

Ką gi, savaime suprantama, ne kiekvieną sykį, kai gulatės, pone, atsiliepiu aš, tik mano minėtais atvejais.

Paskiau nutylu ir siuvu toliau.

Gal kuo nors tave įžeidžiau, Greis? klausia jis. Aš neturėjau galvoje nieko bloga.

Siuvu kurį laiką netardama nė žodžio. Paskiau sakau: patikėsiu jumis, pone, ir kliausiuos jūsų žodžiu; ir tikiuosi, jog ir toliau būsite nuoširdus.

Žinoma, žinoma, karštai pritaria jis. Būk maloni, pasakok toliau. Nereikėjo man tavęs pertraukti.

Tikriausiai nenorėsite klausytis kasdieniškų ir paprastų dalykų, sakau.

Aš pasirengęs klausytis visko, ką pageidausi pasakoti, Greis, sako jis. Kasdieniškos smulkmenos dažniausiai turi labai gilią užslėptą prasmę.

Nelabai suprantu, ką jis tuo nori pasakyti, bet pasakoju toliau.

Galiausiai išnešėme apačion visas skiautines antklodes, padžiovėme saulėkaitoje ir išvalėme šepečiais; paskiau įnešėme dvi atgal adyti ir lopyti. Įsitaisėme skalbykloje, kur niekas neskalbė, tad buvo vėsiau nei palėpėje; stovėjo čia didelis stalas, ir ant jo galėjome išskleisti antklodes.

Viena atrodė ypač keistai; joje buvo išsiuvinėtos keturios pilkos urnos, kuriose augo žali gluosniai svyruokliai, kiekviename kampe – baltas balandis, bent jau aš manau, jog tai buvo balandžiai, nors iš tikrųjų jie veikiau panėšėjo į viščiukus, o vidury juodais siūlais išsiuvinėtas moters vardas: Flora. Meri man paaiškino, jog tai Atminimo antklodė, pačios ponios Olderman Parkinson siuvinėta pagerbiant mirusios artimos draugės atminimą, kaip tat buvę madinga tais laikais.

Kita antklodė vadinosi Palėpės langai; buvo ji iš daugybės kvadratėlių, ir žiūrėdamas iš vienos pusės, rodos, matei uždaras skrynias, o žiūrėdamas iš kitos, – atdaras, ir, man regis, uždaros skrynios vaizdavo palėpes, o atdaros – langus; ir lygiai taip atrodo visos skiautinės antklodės, matai ir vienaip, ir kitaip, nelygu į kokius kvadratėlius žiūri, tamsius ar šviesius. Tačiau kai Meri pasakė pavadinimą, gerai nenugirdau, ir man pasigirdo, kad ji sako ne *windows*, bet *widows,* kitaip tariant, ne langai, bet našlės, ir sušukau: Palėpės našlės, kaip keistai pavadinta antklodė! Tada Meri man pasakė, kaip iš tikrųjų vadinasi antklodė, ir mudvi sprogome juokais, įsivaizduodamos pilnutėlę palėpę našlių juodomis sukniomis, juodais kykais ir juodais šydais, dengiančiais jų sielvartingus veidus, įsivaizdavome, kaip jos grąžo iš nevilties rankas ir rašo laiškus

juodai apkraštuotuose popieriaus lakštuose ir šluostosi ašaras juodai apkraštuotomis nosinėmis. Ir Meri pridūrė: visos skrynios ir komodos palėpėje būtų kimšte prikimštos amžinatilsį mylimų vyrų plaukų sruogų; ir aš pridėjau: gal skryniose guli ir amžinatilsį mylimi vyrai.

Ir mudvi vėl prapliupome juoktis. Nevaliojome susitvardyti, netgi išgirdusios ponią Maloni su raktais atžvangant koridoriumi. Įsikniaubėme į antklodes, ir kai ji atidarė duris, Meri ūmai susitramdė, o aš tebesėdėjau užsidengusi veidą ir visu kūnu krūpčiodama nuo pasiutjuokio, ir ponia Maloni sušuko: kas čia darosi, mergos? ir Meri atsistojusi atsakė: atleiskite, ponia Maloni, stačiai Greis apsiverkė prisiminusi savo amžinatilsį mamą, ir tiek, ir ponia Maloni pasakė: gerai jau, gerai, nuvesk ją apačion į virtuvę, ir išgerkite po puodelį arbatos, tik ilgai neužsibūkite, ir pridūrė, jog jaunoms mergelėms ašaros už pirmų vartelių, bet Meri turinti ne popinti mane, o žiūrėti tvarkos. Ir kai tik ji išėjo, mudvi puolėme viena kitai į glėbį ir praplyšome taip kvatoti, jog vos galo negavau.

Tikriausiai, pone, manote, jog tiktai tokios nesubrendėlės kaip mudvi galėjo šitaip nerimtai šnekėti apie našles, juo labiau kad, giltinei įsisukus į mūsų šeimą, būčiau turėjusi žinoti, jog iš tokių dalykų nevalia juoktis. Ir jei kaimynystėje būtų buvę našlių, kaip gyvos mudvi to nebūtume dariusios, nes nedera šaipytis iš kito žmogaus kančių. Bet nebuvo nė vienos našlės, kad mus išgirstų, ir jums, pone, tiek tegaliu pasakyti, jog mudvi buvome jaunutės mergelės, o jaunos mergelės dažniausiai esti va tokios kvaišos; ir, šiaip ar taip, geriau juoktis nei rietis.

Tuomet aš įsigalvojau apie našles – apie našlių pakumpusius pečius, apie našlių eiseną ir apie našlės skatikus, kaip Šventajame Rašte parašyta, ir apie tai, jog mes, tarnaitės, visados esame priverstos iš savo algos šelpti vargšus; ir įsigalvojau apie vyrus, apie tai, kaip jie susimerkia ir linguoja galvomis kalbėdami apie jauną turtingą našlę, ir apie tai, jog gerbiamos tik senos ir neturtingos našlės, o ne priešingai, ir tai labai keista, kai pagalvoji.

Rugsėjo mėnesį nusistovėjo gražūs orai, atrodė, jog sugrįžo vasara, paskiau, spalį, diduma medžių paraudonavo, pagelto, pasidarė oranžiniai, lyg suliepsnojo, ir aš niekaip negalėjau nuo jų atitraukti akių. Vieną popietę, vakarop, mudvi su Meri buvome lauke, rinkome paklodes nuo virvių ir staiga išgirdome kimius garsus, sakytumei pakrikų balsų chorą, ir Meri man pasakė: žiū, antai laukinės žąsys skrenda žiemoti į pietus. Dangus virš mūsų aptemo nuo paukščių, ir Meri pasakė: rytoj rytą išeis visi medžiotojai. Ir man pasidarė liūdna pagalvojus, jog tų laukinių paukščių laukia kulka.

Vieną naktį, spalio pabaigoje, man atsitiko baisus dalykas. Apie tai nepasakočiau jums, pone, bet jūs daktaras, o daktarai tat išmano, žodžiu sakant, labai nenustebsite. Aš pasinaudojau naktipuodžiu, nes jau buvau su naktiniais marškiniais ir pasirengusi gulti ir nenorėjau tamsoje eiti į lauką tupyklon; ir kai netyčia žvilgtelėjau apačion, pamačiau kraują, marškiniai irgi buvo truputį ištepti krauju. Kraujavo tarpukojis, man dingtelėjo, kad mirštu, ir aš prapliupau verkti.

Tuo metu į kambarį įėjo Meri, pamatė mane apsipylusią ašaromis ir sušuko: kas atsitiko? Atsakiau jai, kad sergu baisia liga ir tikrai tuoj mirsiu; ir kad man skaudėjo pilvą, o aš nekreipiau dėmesio manydama, jog persivalgiau šviežios duonos, mat tądien kepė duoną. Bet tuomet staiga prisiminiau mamą, prisiminiau, kad ji mirė prasidėjus pilvo skausmams, ir dar graudžiau apsiverkiau.

Meri pažvelgė į mane, ir, jos garbei reikia pasakyti, kad iš manęs ji nepasijuokė, bet viską paaiškino. Tikriausiai nustebsite išgirdęs, kad nieko apie tai nenutuokiau, nors mama buvo pagimdžiusi šitiek vaikų; dalykas tas, jog apie vaikus viską žinojau, ir kaip jie išeina ir netgi kaip įeina, nes buvau mačiusi šunis draikantis gatvėje; bet apie tai, kas man nutiko, nieko neišmaniau. Mat neturėjau vienmečių draugių, kitaip, man regis, būčiau žinojusi.

Ir Meri man pasakė: dabar tu jau esi moteris, ir tada dar labiau įsiverkiau. Bet ji mane apkabino ir ėmė guosti ir raminti daug švelniau, nei mama būtų sugebėjusi raminti, nes amžinai būdavo apsi-

krovusi darbais arba pervargusi, arba sirgdavo. Paskiau ji paskolino savo raudonos flanelės apatinį sijoną, iki pati tokį pat įsigysiu, ir pamokė mane, kaip reikia palenkti ir smeigtukais susegti apačias, ir pridūrė, jog kai kas vadina tai Ievos prakeikimu, bet, jos nuomone, visa tai paikystė, nes tikrasis Ievos prakeikimas – kęsti Adomo kvailumą: vos tik nutinka kas nors negera, visą kaltę jis verčia ant jos galvos. Dar pasakė, kad jeigu man labai skaudėsią, duosianti man pakramtyti gluosnio žievės – tai esąs geriausias vaistas; ir pašildysianti man viryklės pakuroje plytą skausmui numaldyti, ir suvyniosianti į rankšluostį. Ir aš buvau jai labai dėkinga, nes iš tikrųjų ji buvo puiki ir miela draugė.

Paskiau ji liepė man atsisėsti, ir, kai ėmė šukuoti man plaukus, pasidarė malonu ir gera, ir ji pasakė: Greis, tu būsi tikra gražuolė, prabėgs dar kiek laiko, ir vyrai iš proto dėl tavęs kraustysis. Patys bjauriausi – tai džentelmenai, jie tariasi, kad jiems viskas leistina; ir kai naktį eisi į lauką tupyklon, jie tykos tavęs girtutėliai, čiups, užlauš, ir baigtas kriukis, neklausys, nors ir kaip prašytum, ir tada, jei iš tikrųjų nori apsiginti, geriausia spirti jiems į tarpukojį, ten, iš kur siutas jiems muša į galvą; o visų geriausia užsirakinti duris ir paleisti apyvarton naktinį puodą. Tačiau bet kuris vyras, nors ir kas jis būtų, darys tą patį; iš pradžių žadės tau aukso kalnus, sakys, jog patenkins visus tavo norus; bet tu visada būk labai apdairi, ko nors prašydama, ir nieko neleisk vyrams daryti, kol jie netesės pažadų; ir jeigu maus tau žiedą ant piršto, šalia tegu stovi pastorius.

Iš paikumo paklausiau: kodėl šitaip reikia daryti? Ir ji atsakė, jog visi vyrai apsigimę melagiai ir šneka kas užeina ant seilės, kad tik gautų, ko iš tavęs nori, o paskiau persigalvoja ir kuo greičiau paduoda į padus. Ir tada prisiminiau, jog tokias pat istorijas teta Paulina man pasakojo apie mamą, ir išmaningai linktelėjau galvą, ir pritariau, kad jos teisybė, nors nebuvau visiškai tikra, jog supratau, ką ji turėjo galvoje. Ji stipriai mane apkabino ir pasakė, jog esu gera mergaitė.

Spalio trisdešimt pirmosios naktį, kaip žinote, pone, prieš pat Visus Šventus, kai, pasak žmonių, iš kapų iškyla mirusiųjų vėlės, nors tai stačiai prietaras, ir tiek, – tą naktį Meri parėjo į mūsų kambarį, slapčia kažką nešdamasi prikyštėje, ir pasakė: žiūrėk, gavau mums keturis obuolius, iš vyriausiosios virėjos išmeldžiau. Tuo metų laiku obuolių buvo gyvas galas, o rūsyje jau stovėjo atsargų pilnutėlės statinės. O, suvalgysime juos! sušukau aš, o ji atsiliepė: suvalgysime vėliau, bet šiąnakt gali sužinoti, už ko ištekėsi. Pasakė, jog tam tyčia atnešusi keturis, tad kiekviena mūsų turėsianti po dvi galimybes.

Ji parodė man peiliuką, kurį irgi gavusi iš vyriausiosios virėjos, bent taip ji man sakė. Tiesą pasakius, kartais jai pasitaikydavo paimti daiktus neprašius leidimo, ir tai mane erzino; bet ji sakydavo, jog tai anaiptol ne vagystė, jeigu vėliau tuos daiktus padedi atgal. Šiaip ar taip, kartais ji negrąžindavo pasiskolintų daiktų. Ji paėmė Valterio Skoto „Ežero damą“ iš bibliotekos – vieną iš penkių egzempliorių ir garsiai man skaitydavo; taipgi ji turėjo atsargą žvakigalių, kurių prisinešdavo po vieną iš valgomojo, ir slėpė juos po atšokusia grindlente; ir jeigu jai būtų buvę leidžiama jų neštis, ji taip nebūtų dariusi. Mes turėjome teisę žibintis žvakę vakare, kai reikėdavo nusirengti, bet ponia Maloni sakydavo, jog nevalia tuščiai eikvoti lajaus, jog vienos žvakės mums turi pakakti savaitei, tačiau šviesos vis tiek būdavo mažiau, nei Meri norėdavo. Ji turėjo kelis degtukus, kuriuos irgi laikė pasislėpusi, tad, taupumo sumetimais užpūtusi mūsų teisėtąją žvakę, užsimaniusi galėdavo žibinti kitą; o tą vakarą degė du žvakigaliai.

Štai peilis ir obuolys, pasakė ji, nulupk taip, kad būtų ištisinė žievė, o tada neatsigręždama mesk ją per kairį petį. Nukritusi žemėn, ji išsiraitys kaip raidė, ir tu sužinosi, kuo vardu bus tavo būsimasis vyras, ir šiąnakt jį susapnuosi.

Buvau per jauna, kad galvočiau apie vyrus, bet Meri taukšdavo apie juos be saiko. Kai, ilgai tarnavusi, sutaupysianti pakankamai pinigų, ištekėsianti už jauno ir dailaus ūkininko, jau išsivaliusio sklypą žemės ir susirentusio gražią trobą; ir jeigu tokio nesusira-

sianti, pasiskirsianti kokį su ręstine pirkele, o vėliau pasistatysią kitą, geresnę trobą. Ji netgi žinojo, kokios veislės vištų ir karvę turėsianti, – ji norėjo baltųjų ir rudųjų leghornų veislės vištų ir *Jersey* veislės karvę, kad turėtų grietinės ir sūrio, už kurį, pasak jos, nesą nieko gardesnio.

Tad aš paėmiau obuolį, nulupau žievę, kaip ji buvo sakiusi. Tada sviedžiau ją per petį, ir mudvi šokome žiūrėti, kaip ji nukrito ant žemės. Sunku buvo nustatyti, kur viršus, o kur apačia, bet galiausiai mudvi nutarėme, jog tai būsianti D. Ir Meri ėmė mane erzinti ir vardyti pažįstamus vyrus, kurių vardai prasideda raide D; sakė, jog aš ištekėsianti už Džimo iš arklidžių, to šlykščiai smirdinčio žvairio; arba už prekeivio Džeremijos, kur kas patrauklesnio, tik būsianti priversta dausioti keliais ir neturėsianti namų, bet užtat nešiosianti prekydėžę ant kupros kaip kokia sraigė. Ir pridūrė, jog prieš tai aš triskart perplauksianti vandenį, ir aš pasakiau, kad ji viską išsigalvoja; ir ji šyptelėjo, nes aš supratau, kad ji nori mane apgauti.

Paskiau atėjo jos eilė, ir ji ėmė lupti obuolį. Tačiau pirmojo obuolio žievė perplyšo, o ir antrojo taip pat; atidaviau jai savąjį, kuris atliko, bet ji buvo taip susinervinusi, jog vos pradėjusi lupti iškart ar beveik tuoj pat perpjovė žievę. Ir tada pratrūko kvatoti ir pasakė, jog tai kvaila senų bobų pasaka, ir sutriauškė trečią obuolį, o abu kitus pasidėjo ant palangės pusryčiams, ir aš taipgi suvalgiau savąjį; ir mudvi leidomės tyčiotis iš ponios Olderman Parkinson korsetų, tačiau, kad ir juokus krėsdama, Meri atrodė kaip nesava.

Kai nuėjome gulti, susivokiau, kad ji nemiega, bet žiūri į lubas, atsivertusi aukštielninka šalia manęs; ir kai aš galiausiai pasinėriau į miegą, sapnavau anaiptol ne vyrus. Sapnavau drobulėn susuptą mamą iš lėto grimztant į šaltą žalsvai melsvą vandenį; ir drobulė skleidėsi nuo viršaus ir pleveno it vėjo plaikstoma, o plaukai – plūduriavo vandenyje ir vilnijo kaip jūržolės; bet jie dengė jai veidą, ir aš negalėjau jo įžiūrėti, ir buvo tamsesni nei mamos plaukai; ir tada supratau, jog tai anaiptol ne mama, bet suvis kita moteris, ir, nors ir susupta drobulėn, nemirusi, o vis dar gyva.

Man pasidarė baisu, ir aš ūmai kniostelėjau iš miegų tankiai plastančia širdimi, visa išpilta šalto prakaito. Tačiau Meri tuomet miegojo, alsuodama visa krūtine, o už lango brėško pilkšvai rausvas rytmetys; ir lauke jau giedojo gaidžiai, ir viskas buvo kaip paprastai. Ir tada man atlėgo nuo širdies.

20.

Ir šitaip praslinko lapkritis, nuo medžių nukrito lapai, ir pradėjo anksti temti, oras pasidarė rūškanas ir pilkas, ir kiauras dienas pliaupė lietus; ir tada atėjo gruodis, užgriuvo šalčiai, net tvoros pyškėjo, ir ėmė pustyti. Mūsų palėpės kambarėlyje dabar būdavo baisiai šalta, ypačiai rytmečiais, kai reikėdavo keltis tamsoje ir basomis kojomis šokti ant ledinių grindų; ir Meri sakydavo, jog kai turėsianti savo namą, prie kiekvienos lovos būsiąs patiestas skudurinis kilimėlis ir lipdama iš lovos ji įsispirsianti į šiltas fetrines šlepes. Mudvi įsitraukdavome drabužius į lovą, sušildydavome savo kūnu, o tada jau rengdavomės palindusios po antklodėmis; o vakare įkaitindavome plytas ant viryklės, įvyniodavome į flanelę ir pasidėdavome į lovą, kad kojų pirštai nevirstų varvekliais. Ir vanduo dubenyje būdavo toks ledinis, jog, mazgojantis rankas, per jas eidavo diegliai; ir aš džiaugdavausi, kad mudvi miegame vienoje lovoje.

Tačiau Meri sakė man, jog tai niekis, nes tikra žiema dar neatėjusi, ir jog tada būsią nepalyginti šalčiau; ir vienintelis privalumas esąs tas, jog tuomet šeimininkai priversti kurti krosnis namuose ir ilgiau jas kūrenti. Ir jog esą geriau būti tarnaite, bent jau dienos metu, nes mes galinčios apšilti virtuvėje, o tuo tarpu svetainėje vaikščioją skersvėjai lyg daržinėje, o nuo židinio negauni jokios šilumos, nebent jei stypsai šalimais, kaip daranti ponia Olderman Parkinson – pasikelianti sijonus prieš ugnį, būdama viena kambaryje, ir šildanti užpakalį; paskutinę žiemą jai netgi užsidegę apatiniai sijonai, ir kambarinė Agnes, išgirdusi klyksmą, atbėgusi ir taip persigandusi, jog ją ištikęs isterijos priepuolis; o Džimas iš arkli-

džių užmetęs antklodę ant ponios Olderman Parkinson ir ridenęs grindimis nelyginant statinę. Laimė, kad ji neapdegusi, tik truputį apsvilusi.

Gruodžio vidury tėtis atsiuntė vargšę sesutę Keiti, kad iškaulytų iš manęs šiek tiek daugiau pinigų; jis pats nenorėjo eiti. Gaila man buvo Keiti, nes visa ta našta, kurią vilkau kitados, dabar užvirto ant jos pečių; nusivedžiau ją virtuvėn, kad susišildytų prie viryklės, ir paprašiau vyriausiąją virėją kąsnelio duonos, o ta atrėžė, jog jai nepriklauso maitinti visus miesto badaujančius našlaičius, bet vis dėlto davė; Keiti apsiverkė ir pasakė, jog labai norėtų, kad grįžčiau namo. Ir aš daviau jai ketvirtį dolerio ir liepiau pasakyti tėčiui, jog tiek ir teturiu, nors, gėda prisipažinti, melavau; bet supratau, jog tėtis anaiptol ne tas žmogus, kuriam priklauso sakyti teisybę. Ir jai pačiai daviau dešimt centų ir liepiau laikyti saugioje vietoje tam atvejui, jeigu prispirtų bėda, nors ir šiaip jau ji geros dienos nematė. Taipgi atidaviau jai savo apatinį sijoną, nes buvo per ankštas.

Ji papasakojo, kad tėtis vis dar neranda pastovios vietos, verčiasi atsitiktiniais darbeliais, bet ketina šią žiemą vykti Šiaurėn kirsti miško; ir girdėjęs, jog toliau vakaruose dykai dalijamos žemės, tad pavasarį žadąs ten keliauti. Taip ir padarė, ir labai netikėtai, nes ponia Burt atėjusi man pasakė, jog tėtis pabėgo neužsimokėjęs ir skolos negrąžinęs. Iš pradžių ji norėjo, kad aš atsiteisčiau, bet Meri pasakė, jog ji negalinti priversti trylikametės mergaitės apmokėti suaugusio žmogaus skolų; ponia Burt iš prigimties nebuvo bloga moteris ir galiausiai sutiko, kad aš čia niekuo dėta.

Nežinau, kas nutiko tėčiui ir vaikams. Niekad negavau laiško ir nieko apie juos negirdėjau, kai vyko teismas.

Artėjant Kalėdoms, nuotaika pasitaisė; kaitriau suliepsnojo ugnis krosnyse, iš bakalėjos krautuvės atvežė kaupinas pintines maisto, iš mėsinės – gabalų jautienos ir paskerstą paršą, kurį reikėjo kepti visą; virtuvėje užvirė darbas, ir mudvi su Meri gavome palikti skalbyklą ir ateiti pagalbon, ir vyriausioji virėja mus pristatė plakti ir maišy-

ti, lupti ir pjaustyti obuolius, perrinkti razinas ir serbentus, tarkuoti muškato riešutus ir prireikus plakti kiaušinius; ir tas darbas mums labai patiko, nes buvo proga vienur ko lyžtelėti, kitur krimstelėti ir nusigvelbti žiupsnelį cukraus; ir vyriausioji virėja nieko nematė ar stačiai nieko mums nesakė, nes ir šiaip turėjo rūpesčių per akis.

Mudviem su Meri teko minkyti tešlą pyragams su mėsos įdaru, o vyriausioji virėja pati darė visa kita, nes, jos žodžiais tariant, buvome per jaunos, kad išmanytume tokį meną; ir ji išpjaustė žvaigždes ir kitokius įmantrius piešinius. Mums patikėjo nuvynioti muslino skiautes nuo kalėdinių pyragų, apšlakstyti juos brendžiu ir viskiu, o paskiau iš naujo apvynioti; ir tas kvapas man liko kaip vienas maloniausių prisiminimų.

Reikėjo be galo daug pyragų ir pyragaičių, nes buvo pats svečiavimosi, vaišių, kviestinių pietų ir balių įkarštis. Abu šeimininkų sūnūs grįžo iš Bostono, kur mokėsi Harvarde; vienas buvo vardu ponas Džordžas, kitas – ponas Ričardas, ir abu atrodė gana išvaizdūs ir gerokai ištįsę. Nelabai jie man rūpėjo, nes, mano akimis žiūrint, per juos prisidėjo daugiau skalbimo, marškinių krakmolijimo ir lyginimo; bet Meri amžinai stypsodavo viršuje prie lango, slapčia žvilgčiodama į kiemą – bene pasiseks pamatyti, kai išjoja raiti, arba klausydavosi koridoriuje, kai jie dainuodavo duetu su kviestinėmis damomis; ir ypač jai patikdavo *The Rose of Tralee*, nes ten buvo minimas jos vardas – ten, kur dainuojama: *Oh no, 'twas the truth in her eye ever dawning, That made me love Mary, the Rose of Tralee – Ak ne, jos akys švietė nuoširdumu, todėl aš ir pamilau Meri, Tralio rožę.* Ji irgi turėjo gražų balsą ir atmintinai mokėjo daug dainų; todėl abu jaunuoliai kartais ateidavo virtuvėn ir erzindavo ją, prašydami padainuoti. Ji vadino juos jaunaisiais išdykėliais, nors jiedu buvo vos keleriais metais vyresni.

Per Kalėdas Meri padovanojo man savo pačios numegztas šiltas kumštines pirštines. Mačiau ją mezgant, bet ji buvo baisiai sukta ir pasakė, jog mezganti jas vienai jaunutei draugei; ir man niekad neatėjo galvon, kad aš ir esu ta draugė. Jos buvo gražiōs tamsiai mėlynos spalvos, išsiuvinėtos raudonais žiedeliais. Aš jai padova-

nojau adatinę, kurią pasiuvau iš penkių raudonos flanelės kvadratėlių su dviem kaspinėliais jai užraukti. Meri man padėkojo, stipriai apkabino, pabučiavo ir pasakė, jog gražesnės adatinės nėra pasaulyje, jog tokios nenusipirksi krautuvėje, jog nieko panašaus kaip gyva nemačiusi ir jog visada ją branginsianti.

Tądien stipriai pasnigo, ir žmonės važinėjosi rogėmis, apkarstę arklius žvangučiais, ir tie gražiai dzingsėjo. Šeimininkams pavalgius kalėdinius pietus, tarnai sėdo prie stalo ir gavo savo dalį kalakutienos ir pyragų su mėsos įdarais, ir visi drauge mes sugiedojome keletą kalėdinių giesmių, ir labai džiaugėmės.

Tai buvo pačios laimingiausios Kalėdos mano gyvenime, nei prieš tai, nei po to taip linksmai nesu šventusi.

Po atostogų ponas Ričardas išvyko atgal į mokyklą, bet ponas Džordžas liko namie. Peršalo, tai atsiliepė plaučiams, ir jis ėmė stipriai kosėti; ponia Olderman Parkinson ir jos vyras vaikščiojo ištįsusiais veidais, pasirodė daktaras, ir tai man sukėlė nerimą. Bet sužinojome, jog jam ne džiova, paprasčiausiai pašokusi temperatūra ir į strėnas įsimetęs skausmas, ir tiek, ir jog jam reikia pagulėti ir gerti karštus nuovirus; ir to jam tikrai netrūko, nes tarnai jį labai mylėjo. Ir Meri įkaitino ant viryklės metalinę sagą, o tai, jos žodžiais tariant, geriausias vaistas nuo strėnų skausmo, jeigu ją pridedi prie skaudamos vietos. Ir nunešė ją viršun.

Jis pasitaisė vasariui įpusėjus, o kad buvo tiek praleidęs, pareiškė, jog pabūsiąs namie iki kito semestro pradžios; ponia Olderman Parkinson sutiko ir pasakė, kad jam reikia atgauti jėgas. Ir jis liko namie, visų lepinamas, nežinodamas, ko nusigriebti ir kaip stumti dyką laiką, o tai labai netinka sveikata trykštančiam jaunuoliui. Ir jam nieko netrūko, nei kviestinių pietų, nei panelių šokdinti, nei motinų, rezgančių planus iš nežinių jį apvesdinti. Man regis, visi labai atlaidžiai žiūrėjo į jo silpnybes, o jis tuo labiau. Mat, kai gyvenimas jus lepina, pone, galop įsitikite, jog esate to nusipelnęs.

Meri sakė tiesą, kai kalbėjo apie žiemą. Per Kalėdas smarkiai snigo, bet sniegas atrodė kaip pūkinis patalas, ir oras tarytum atšilo pasnigus; arklidės bernai laidė sąmojus ir mėtėsi sniego gniūžtėmis; bet kadangi sniegas buvo purus, kliudžiusios ką nors, jos subyrėdavo.

Tačiau ilgai netrukus užėjo tikra žiema, ir pradėjo snigti kaip reikiant. Šįkart sniegas buvo nebe purus, bet kietas, sakytumei ledinės kruopos, it adatos kapojančios veidą; jas nešė žvarbus svilinantis vėjas, ir pusnys augo akims bežiūrint; mane ėmė baimė, jog visi mes veikiai būsime gyvi palaidoti. Nuo stogų nukaro varvekliai, ir reikėjo būti labai atsargiems, vaikščiojant panamiais, nes buvo jie aštrūs ir smailūs ir galėjo bet kada atitrūkti; Meri girdėjo, kad vieną moteriškę varveklis užmušė vietoje, kiaurai ją pervėręs kaip iešmas. Vieną dieną atšilo, prasidėjo šlapdriba, medžių šakos apledėjo ir rytojaus dieną žėrėjo saulėje kaip tūkstančiai deimantų; tačiau medžiai linko nuo svorio, ir nulūžo daug šakų. Ir viskas atrodė sustingę ir balta, o saulė taip žilpino, jog reikėjo delnu prisidengti akis ir per ilgai nežiūrėti.

Stengėmės kaip galima rečiau eiti į lauką, nes būta pavojaus nušalti, ypačiai kojų bei rankų pirštus; vyrai vaikščiojo šalikais apsimuturiavę ausis ir nosis, o jų iškvėptas oras kilo garais. Važiuodamos rogėmis į svečius, šeimos apsitūlodavo kailiais, skaromis ir paltais; bet mes neturėjome tokių šiltų drabužių. Naktį mudvi su Meri užsimesdavome savo skepetas ant antklodžių, apsiaudavome kojines ir pasivilkdavome dar vieną apatinį sijoną; tačiau netgi tai negelbėjo nuo šalčio. Paryčiais ugnis židinyje išblėsdavo, mūsų įkaitintos plytos atvėsdavo, ir mes kalendavome dantimis.

Paskutinę vasario dieną orai šiek tiek pasitaisė; ir mudvi išdrįsome eiti apsipirkti, pirma storai apsivyniojusios kojas flaneliniais autais ir įsispyrusios į aulinius batus, išprašytus iš arklidės bernų; pačios apsimuturiavome tieka šalikų bei skepetų, kiek jų turėjome ir dar prisiskolinome, ir nudrožėme prieplaukos link. Ežeras buvo užšalęs, pakrantėje šiurpsojo kalnai susigrūdusių ledo lyčių; o vienoje vietoje sniegas buvo grynai nuvalytas, ir ten čiuožinėjo ponios ir ponai. Visi grakščiai sklandė ledo paviršiumi, atrodė, jog

damos važinėjasi ratukais, paslėptais po suknelėmis, ir aš pasakiau Meri, jog tikriausiai čiuožti nuostabu. Buvo ten ir ponas Džordžas, čiuožė ranka rankon su panele kailiniu šaliku, o kai mus pamatė, džiugiai pamojo mums ranka. Paklausiau Meri, ar kada nors čiuožusi, ir ji atsakė, jog ne.

Daugmaž tuo metu pastebėjau, jog Meri lyg pasikeitusi. Dažnai ateidavo vėliau gulti, o kai atsiguldavo, nebenorėdavo šnekėtis. Nesiklausydavo, ką jai pasakoju, bet tarytum klausydavosi kažko kito; ir nuolat kaišiodavo galvą pro duris, žiopsodavo pro langus ar žvalgydavosi man per petį. Vieną naktį pastebėjau, kaip ji, manydama, jog miegu, paslėpė kažką, įrištą į nosinę, po grindlente, kur laikydavo žvakigalius ir degtukus; ir kai rytojaus dieną, jai išėjus iš kambario, pasižiūrėjau, pamačiau, jog tai auksinis žiedas. Pirmiausia man dingtelėjo mintis, jog bus jį pavogusi, o ta vagystė būtų buvusi nepalyginti rimtesnė už visas ankstesniąsias, ir jai labai liūdnai pasibaigtų, jeigu ją nutvertų; vis dėlto namuose niekas nepasigedo žiedo.

Tačiau ji jau nebesijuokė ir nebekvailiojo kaip anksčiau, ir nebedirbo taip smagiai kaip paprastai; ir mane apėmė nerimas. Bet kai imdavau klausinėti ir kamantinėti, ar kokia bėda nebus nutikusi, ji prapliupdavo juoktis ir sakydavo, jog jai protas nenešąs, iš kur man tokios mintys ateinančios. Tačiau ir kvapas jos pasikeitė, dabar ji atsidavė nebe muškato riešutu, bet sūdyta žuvimi.

Jau pradėjo leisti, sugrįžo kai kurie paukščiai ir suskato čiaukšti ir piepsėti; tad supratau, jog pavasaris nebe už kalnų. Kartą, kovo pabaigoje, mudviem benešant užpakaliniais laiptais pintines švarių skalbinių džiovyklon, Meri pasiskundė negaluojanti; tekina leidosi apačion ir išbėgo į užpakalinį kiemą, kitapus priestatų. Aš pasidėjau savo pintinę ir kaip stoviu, net skepeta neapsigobusi, nukūriau iš paskos; ir aptikau ją sukniubusią ant kelių į šlapią sniegą netoli tupyklos, kurios ji nebepajėgė prieiti, nes ūmai supykino.

Padėjau jai pasikelti, jos kakta buvo šalta, drėgna ir lipni, ir aš

jai pasakiau, kad geriausia jai būtų eiti atsigulti; sulig tais žodžiais ji užsiplieskė pykčiu ir sušuko, jog, matyt, bus ko nors negera užvalgiusi, jog tikriausiai pakenkęs vakarykštis avienos troškinys ir jog dabar išsivėmusi. Bet aš irgi buvau valgiusi tą patį ir jaučiausi kuo puikiausiai. Ji privertė mane prisiekti niekam apie tai nekalbėti, ir aš daviau žodį, jog niekam neprasitarsiu. Tačiau kai tas pats dalykas pasikartojo po kelių dienų, o paskiau rytojaus rytą, aš nejuokais sunerimau; nes gana dažnai matydavau šitaip sergant mamą ir prisiminiau, kad ji lygiai taip kvepėdavo pienu; ir puikiai supratau, kokia bėda nutiko Meri.

Mąsčiau apie tai, svarsčiau ir vienaip, ir kitaip; ir galiausiai į balandžio pabaigą prispyriau ją prisipažinti ir iškilmingai prisiekiau, jog niekam nė žodelio nepasakysiu, jeigu ji man atversianti širdį; nes buvau įsitikinusi, kad žūtbūtinai turi kam nors išlieti širdį, juoba kad naktimis vartydavosi nuo vieno šono ant kito, negalėdama sudėti bluosto, paakiai pajuodo ir paslapties našta pernelyg slėgė jai pečius. Tuomet ji neištvėrė, paplūdo ašaromis ir prisipažino, jog mano įtarimai visiškai pagrįsti; jog tasai vyriškis pažadėjęs ją vesti ir padovanojęs žiedą, ir taip nuoširdžiai, kad pirmąsyk gyvenime ji patikėjusi, nes pagalvojusi, jog jis ne toks kaip visi vyrai; bet jis netesėjęs duoto žodžio, o dabar nebenorįs su ja nė šnekėti; ir ji puolusi į neviltį ir nebežinanti, ką daryti.

Aš paklausiau, kas yra tasai vyriškis, bet ji nenorėjo man sakyti; tik pridūrė, jog vos iškils aikštėn, kokia bėda ją ištiko, ji atsidurs gatvėje, nes ponia Olderman Parkinson vadovaujasi labai griežtais principais; ir ką tuomet ji darysianti? Kai kurios merginos, ja dėtos, grįžtų namo pas tėvus, bet ji našlaitė; ir dabar nė vienas padorus vyras nenorėsiąs jos vesti, ir ji būsianti priversta tapti gatvės merga, jūreivių padraika, nes neturėsianti iš ko gyventi pati nei vaikelio išlaikyti. O šitaip gyvendama greit gausianti galą.

Baisiai susigraudinau tiek dėl jos, tiek dėl savęs, nes ji buvo vienintelė tikra draugė pasaulyje. Guodžiau ją kaip įmanydama, bet nežinojau ką patarti.

Visą gegužės mėnesį mudvi su Meri dažnai svarstydavome, ką reikėtų daryti. Sakiau, jog tikriausiai esanti kokia neturtėlių prieglauda ar kas nors panašaus, kur ji galėtų prisiglausti, ir ji pasakė, jog nežino tokių namų, bet jei kurios merginos nueinančios į tokią vietą, visad mirštančios, nes, tik pagimdžius, jas nugaluojanti karštinė; ir ji buvo įsitikinusi, jog tuose namuose vaikeliai slapčia pasmaugiami, kad valdžiai nereikėtų jų išlaikyti; ir ji buvo linkusi veikiau mirti kitur. Mudvi svarstėme, kad galėtume pačios vienos kaip nors priimti vaikelį ir tyliai jį paauginti, o paskiau įtaisyti kur nors kaip našlaitį; bet ji pasakė, jog veikiai paaiškėsią, kad ji nėščia; jog ponia Maloni turinti geras akis ir jau pastebėjusi, kad Meri papilnėjusi, ir jog ji negalėsianti ilgai slapukauti.

Patariau jai pabandyti paskutinįsyk pasikalbėti su tuo vyriškiu ir kreiptis į jo širdį. Ji taip ir padarė; bet kai grįžo pasišnekėjusi – o šnekėjosi, ko gero, ne per toliausia, nes ilgai neužtruko, – buvo kaip niekad įtūžusi. Pasakė, kad jis davęs jai penkis dolerius, ir ji paklaususi, ar jo vaikas tiek jam esąs vertas. Ir tasai atsakęs, jog šitaip jo nepagausianti į savo raizgus, jog jis nesąs tikras, ar tai iš tiesų jo vaikas, nes ji buvusi jam tokia lipšni, kad jam kilęs įtarimas, jog tokia pat esanti kitiems; ir jeigu ji grasinsianti pakelti triukšmą ar kreiptis į jo tėvus, jis viską neigsiąs ir galutinai pražudysiąs jos gerą vardą, kiek jo dar esanti išsaugojusi; ir jeigu ji norinti kaip galima greičiau nusikratyti visų bėdų, galinti eiti ir nusiskandinti.

Ji pasakė, jog anksčiau visa širdimi jį mylėjusi, bet dabar jau nebemylinti; ir sviedė dolerius ant grindų, ir visą valandą graudžiai raudojo; bet vėliau pastebėjau, jog ji kruopščiai paslėpė pinigą po atsiknojusia grindlente.

Kitą sekmadienį ji pareiškė, jog neisianti į bažnyčią, jog norinti pasivaikščioti pati viena; sugrįžusi pasisakė, jog buvusi prieplaukoje – ketinusi pulti į ežerą ir nusižudyti. Su ašaromis akyse meldžiau ją atsisakyti tokios nuodėmingos minties.

Po dviejų dienų ji pasakė, jog buvusi nuėjusi į Lombardo gatvę ir ten girdėjusi, kad jai galįs padėti vienas daktaras; tai esąs daktaras, į kurį kreipiasi bėdos tektos prostitutės. Aš paklausiau, kuo jisai galįs jai padėti, ir ji atsakė, kad neklausinėčiau tokių dalykų; nesupratau, ką ji turi galvoj, nes niekada nebuvau girdėjusi apie tokius daktarus. Ir ji paklausė, ar aš paskolinčiau jai savo santaupas, kurios tuo metu siekė tris dolerius ir buvo numatytos vasarinei suknelei. Atsakiau, jog mielu noru paskolinčiau.

Ji pasiėmė lakštą popieriaus, atsineštą iš bibliotekos apačioje, plunksną ir rašalinę ir parašė: *Jei pasimirsiu, visa mano manta atitenka Greis Marks.* Ir pasirašė. Paskiau pasakė: ko gero, veikiai mirsiu. O tu dar gyvensi. Ir nužvelgė mane šaltu pagiežingu žvilgsniu, kokiu, kaip buvau pastebėjusi, už akių perverdavo kitus, bet tik ne mane.

Toks jos elgesys man sukėlė nerimą, ir aš griebiau jai už rankos ir puoliau melsti, kad neitų pas tą daktarą, nors ir kas jis būtų; bet ji atsakė, jog turi eiti ir jog nieko neimčiau į galvą, bet slapčia nuneščiau bibliotekon plunksną ir rašalinę ir padėčiau ant rašomojo staliuko, o paskiau daryčiau, kas man priklauso; rytoj ji vogčiomis išsmuksianti po pietų, ir jeigu jos pasigesią, aš turėsianti pasakyti, jog ji nuėjusi tupyklon ar užlipusi džiovyklon, ar kur kitur, kas tik man šausią mintin; ir kad vėliau išsprukčiau pati ir atbėgčiau pas ją, nes jai, ko gero, būsią sunku grįžti.

Nei ji, nei aš nemiegojome tą naktį; o rytojaus dieną ji padarė, kaip buvo sakiusi, ir įsimiklino nepastebimai išsprukti iš namų, nosinėn įsirišusi pinigus; ilgai netrukus ir aš išsprūdau įkandin ir ją prisivijau. Daktaras gyveno gana dideliame name, gražiame kvartale. Įėjome pro užpakalines duris, ir mudvi pasitiko pats daktaras. Pirmiausia jis suskaičiavo pinigus. Buvo tai aukštas stambaus sudėjimo vyriškis juodu durtiniu; permetė mudvi labai rūsčiu žvilgsniu ir liepė man laukti indų plovykloje, paskui pareiškė, kad jeigu apie tai ką nors pasakosiu, jis neigsiąs kada nors mane matęs. Tada nusivilko durtinį, pakabino ant vąšo ir pasiraitojo rankoves, lyg ruošdamasis grumtynėms.

Jis buvo kaip iš akies trauktas daktaras galvų matuotojas, šitaip mane įgąsdinęs, pone, prieš pat jums atvykstant.

Meri išėjo drauge su juo iš kambario baltutėliu kaip drobė veidu; ir tada išgirdau klyksmą ir raudojimą, ir po kurio laiko daktaras įstūmė ją pro duris į galinį kambarėlį. Jos suknelė buvo drėgna ir prilipusi prie kūno kaip šlapias tvarstis, ir ji vos bepaslinko; aš apkabinau ją per liemenį ir kaip įmanydama padėjau jai išeiti.

Kai parsigavome namo, ji kiūtino beveik sulinkusi pusiau ir abiem rankomis laikydama pilvą; ir ji paprašė padėti jai užkopti laiptais. Taip ir padariau, nes ji atrodė visiškai bejėgė. Apvilkau ją naktiniais marškiniais ir paguldžiau į lovą, o ji vis dar laikė tarp kojų suglemžusi apatinį sijoną. Paklausiau, kas nutiko, ir ji atsakė, jog daktaras įsmeigęs jai peilį į pilvą ir kažką viduje išpjovęs; ir pasakęs, kad labai skaudėsią ir kraujuosią ir kad šitaip truksią kelias valandas, bet paskiau ji vėl gerai pasijausianti. Ir ji pasivadinusi kitu vardu.

Tuomet susivokiau, jog daktaras išpjovė jai ne ką kita kaip kūdikėlį, ir tai man pasirodė baisiai nedora; bet taip pat pagalvojau, kad šiuo atveju esąs tik vienas negyvėlis, o priešingu atveju būtų du, nes ji tikrai būtų nusiskandinusi; tad širdies gilumoje negalėjau nieko jai prikišti.

Jai nežmoniškai skaudėjo, ir vakare aš įkaitinau plytą ir atnešiau palėpėn; bet ji nenorėjo, kad eičiau ko nors kviesti pagalbon. Ir tuomet pasakiau, jog miegosiu ant grindų, nes šitaip jai būsią patogiau; ir ji pasakė, kad niekad neturėjusi geresnės draugės už mane ir, nors ir kas atsitiktų, kaip gyva to nepamiršianti. Aš susisupau į savo skepetą, vietoj priegalvio pasikišusi prikyštę, ir atsiguliau ant grindų, beje, labai kietų; ir iš pradžių, šitaip nepatogiai gulint ir Meri tolydžio vaitojant iš skausmo, negalėjau užsnūsti. Bet ilgai netrukus stojo tyla, aš kietai įmigau ir pasibudau tik auštant. O kai pasibudau, Meri gulėjo lovoje nebegyva plačiai atvertomis akimis ir sustingusiu žvilgsniu.

Paliečiau ją, bet ji buvo atšalusi. Apmiriau iš siaubo, paskiau susigriebiau ir nukūriau koridorium žadinti kambarinės Agnes, ir raudodama puoliau jai į glėbį; ji sušuko: kas atsitiko? Negalėjau

žodžio ištarti, tik paėmiau ją už rankos ir nusivedžiau į mūsų kambarėlį, ten, kur gulėjo Meri. Agnes griebė jai už peties, papurtė ir tuomet tarė: Viešpatie aukščiausiasis, ji mirė!

Ir aš pasakiau: ak, Agnes, ką gi man daryti? Aš nežinojau, kad ji pasimirs, ir dabar visi mane smerks, jog nepasakiau anksčiau, kai tik ji apsirgo; bet ji liepė man prisiekti, kad niekam apie tai neprasitarčiau. Ir aš ėmiau raudoti ir grąžyti rankas.

Agnes kilstelėjo antklodę ir pasižiūrėjo. Naktiniai marškiniai ir apatinis sijonas buvo kiaurai permirkę krauju, o paklodė perdėm raudona ir parudusi ten, kur buvo jau išdžiūvusi. Ji pasakė: čia jau ne juokas, liepė man niekur neiti ir kaipmat puolė šauktis ponios Maloni. Išgirdau tolstant jos žingsnius, ir man pasirodė, kad ji negreit sugrįžo.

Atsisėdau mūsų kambarėlyje ant kėdės ir sužiurau į Meri veidą; jos akys buvo atviros, ir man dingojosi, kad ji stebi mane akies krašteliu. Man pasirodė, kad ji sujudėjo, ir aš pasakiau: Meri, juk tu apsimeti? Mat kartais džiovykloje, norėdama mane išgąsdinti, ji pasislėpdavo už paklodžių ir apsimesdavo mirusia. Bet dabar ji neapsimetinėjo.

Paskiau išgirdau du žmones atskubant koridorium, ir mane pagavo siaubas. Bet aš atsistojau. Į kambarį įėjo ponia Maloni, ji neatrodė nuliūdusi, atrodė veikiau įtūžusi ir taipgi pasišlykštėjusi, lyg užuodusi ką bjauriai dvokiant. Kas be ko, kambaryje smirdėjo: atsidavė sudrėkusiais čiužinio šiaudais ir trenkė sūriu kraujo kvapu; daugmaž šitaip smirda mėsinėje.

Ir ponia Maloni sušuko: kokia nelaimė, kokia gėda! Einu pranešti poniai Parkinson. Mes palaukėme, pasirodė ponia Olderman Parkinson ir sušuko: mano pastogėje, kokia bjaurybė! Ir žiūrėjo man tiesiai į akis, nors kalbėjo apie Meri. Paskui ji paklausė: kodėl nieko man nepasakei, Greis? Ir aš atsakiau: atleiskite, ponia, Meri prašė mane nesakyti. Pasakė, jog rytoj rytą jausis geriau. Ir aš pravirkusi pridūriau: aš nežinojau, kad ji gali numirti!

Agnes, kaip sakiau jums, pone, labai dievobaiminga moteris, tarė: mirtis – tai atpildas už nuodėmę.

Ponia Olderman Parkinson tarė: labai negražiai pasielgei, Greis, ir čia atsiliepė Agnes: juk ji dar vaikas, labai paklusni, stačiai darė tai, kas jai buvo sakyta.

Maniau, jog ponia Olderman Parkinson šoks ją barti, kad kišasi kur nereikia, bet ji nepasakė nė žodžio. Švelniai paėmė man už rankos, pažvelgė tiesiai į akis ir paklausė: kas yra tas žmogus? Reikia iškelti viešumon tą niekšą, kad jis atsiteistų už savo piktadarystę. Man regis, tai koks jūreivis iš prieplaukos, jie turi sąžinės ne daugiau už blusą. Ar tu žinai ką nors, Greis?

Aš atsakiau, kad Meri nepažinojo jokio jūreivio. Susitikinėdavusi su vienu džentelmenu, ir jiedu buvę susižiedavę. Bet jis sulaužęs duotą žodį ir atsisakęs ją vesti.

Tuomet ponia Olderman Parkinson šiurkščiai paklausė: kokį džentelmeną?

Atleiskite, ponia, atsakiau, aš nežinau. Ji tiktai pasakė, kad jūs būtumėte labai nepatenkinta, jei sužinotumėte, kas jis toksai.

Meri man to nesakė, bet aš pati kai ką įtariau.

Sulig tais žodžiais ponia Olderman Parkinson susimąstė ir ėmė vaikščioti po kambarį; o paskiau pasakė: Agnes ir Greis, daugiau to dalyko nebesvarstysime, nes tik dar labiau susigraudinsime ir prisišauksime bėdą, šaukštai po pietų, nėra ko verkti; ir kad išsaugotume velionės gerą vardą, nesakysime niekam, nuo ko iš tiesų ji pasimirė. Sakysime, jog vargšelę nukirto lėtoji karštinė. Taip bus geriausia visiems.

Ji nužvelgė mudvi rūsčiomis akimis, ir mudvi tūptelėjome. Ir visą tą laiką Meri gulėjo lovoje, klausydamasi mūsų, ir girdėjo, kokį melą mes rezgame; ir aš tariau sau: jos sielai nuo to bus nė kiek ne lengviau.

Aš neužsiminiau apie daktarą, o jiedvi nieko daugiau nebeklausinėjo. Gal tokia mintis joms net neatėjo į galvą. Tikriausiai pagalvojo, kad įvyko persileidimas, kaip tai dažnai nutinka moterims, ir Meri nuo to pasimirė, kaip tai dažnai nutinka moterims. Jums pirmam, pone, aš papasakojau apie daktarą; bet esu visa širdimi įsitikinusi, jog nužudė ją tas daktaras savo peiliu; daktaras ir anas džentelme-

nas, jiedu abu. Nes tikras žudikas ne visada būna tasai, kuris smeigia peiliu; ir Meri mirtinai sužeidė anas nežinomas džentelmenas, – tai lygiai taip tikra, kaip jis būtų griebęs peilį ir ją nudūręs.

Ponia Olderman Parkinson išėjo iš kambario, ir netrukus pasirodė ponia Maloni, ir liepė mudviem nuimti paklodę nuo lovos ir nuvilkti Meri naktinius marškinius ir apatinį sijoną, nuplauti kraują ir išskalbti; taip pat liepė numazgoti kūną ir sudeginti čiužinį, ir nieko daugiau nesišaukti pagalbon; ir pasakė, jog paimtume naują įkratą iš sandėliuko šalia podėlio, kur laikomos antklodės, ir prikimštume šiaudų, o paskiau susirastume švarią paklodę. Ji paklausė, ar turime dar vienerius naktinius marškinius Meri aprengti, ir aš atsakiau, jog turime, nes Meri turėjo dvejus, tik kiti buvo skalbiami. Tuomet pasisiūliau atiduoti savus. Ponia Maloni pridūrė, jog niekam nevalia užsiminti apie Meri mirtį, kol ją paruošime, užklosime skiautine antklode, užspausime akis ir dailiai sušukuosime. Paskiau ji išėjo iš kambario, ir mudvi su Agnes padarėme, kaip buvo liepta: Meri buvo lengva kilnoti, bet nelengva apruošti.

Tuomet Agnes pasakė: niekas nežino, kas už galo vežimo, o man vis dėlto baisiai knieti, kas buvo tasai vyriškis. Ir pažvelgė į mane. Ir aš atsakiau: nors ir kas jis būtų, bet šiuo metu jis sveikas ir drūtas ir veikiausiai dabar gardžiai švеičia pusrytį tiek tegalvodamas apie vargšelę Meri kiek apie skerdieną, mėsinėje pamautą ant vąšo.

Agnes pridūrė: tai vis Ievos prakeikimas, kurį mums lemta kęsti, ir man dingtelėjo, jog Meri tik nusijuokusi iš to būtų. Ir staiga išgirdau jos balsą, tokį aiškų kaip niekad, prie pat ausies: *Įleisk mane.* Nustėrau ir įdėmiai nužvelgiau Meri, bet ji ramiai gulėjo ant grindų, nes mudvi tuo metu tvarkėme lovą. Bet iš pažiūros neatrodė, kad ji būtų ką sakiusi, ir ji vis stebeilijo į lubas sustingusiu žvilgsniu.

Tuomet, šiurpo perimta, susivokiau, jog aš nepravėriau lango. Tekina perbėgau kambarį ir atidariau langą, nes tikriausiai gerai nenugirdau, gal ji sakė: *Išleisk mane*. Agnes sušuko: ką čia išdarinėji; ir šiaip jau čia šalta kaip ledainėje, ir aš atsakiau: nuo to kva-

po man širdį pykina. Ir ji sutiko, kad reikia išvėdinti kambarį. Tikėjausi, jog dabar Meri vėlė išskris pro langą ir nebekuždės man visokių dalykų į ausį. Tik abejojau, ar ne per vėlai būsiu susivokusi.

Galop mes viską padarėme, ir aš surišau mazgan paklodę ir naktinius marškinius ir nulipau skalbyklon, prisileidau pilną rėčką šalto vandens, nes kraujas nusiplauna tik šaltu vandeniu, nuo karšto sukepa ir lieka tamsios dėmės. Laimė, kad skalbykloje nebuvo skalbėjos, ji kaitino lygintuvus didžiojoje virtuvėje ir aptarinėjo paskalas su vyriausiąja virėja. Ir aš tryniau kiek įmanydama, ir išėjo labai daug kraujo, net vanduo paraudonavo; ir aš išpyliau jį į nutekamąjį lataką ir prisileidau dar vieną rėčką, ir tada pamerkiau skalbinius, šliūkštelėjusi truputį acto, kad nebeliktų kraujo tvaiko. Gal peršalau, gal labai susijaudinau, bet taip drebėjau, jog kalenau dantimis, o kai tekina užbėgau laiptais aukštyn, man svaigo galva.

Agnes laukė kambaryje šalia Meri, kuri, dailiai apruošta, užspaustomis akimis, tarytum miegojo susinėrusi rankas ant krūtinės. Pasakiau Agnes, ką padariusi, ir ji liepė pasakyti poniai Olderman Parkinson, jog viskas paruošta. Aš nubėgau, paskiau grįžau palėpėn, ir tuojau pat susirinko tarnai, kai kurie apsiverkę, sielvartingais veidais, kaip ir pridera; šiaip ar taip, prie mirusiojo visados apima keistas susijaudinimas, ir aš puikiai mačiau, kad jų gyslomis kraujas teka kur kas greičiau nei paprastai.

Žodį tarė Agnes, ir ji pranešė, jog Meri mirusi nuo staigios karštinės, ir kaip dievobaiminga moteris ji meistriškai melavo; aš stovėjau tylėdama Meri kojūgaly. Ir tuomet kažkas pasakė: vargšė Greis, atsibudo rytą ir žiūri – guli lovoje šalia jau atšalusi, nė žodelio nepasakiusi. O kitas pridūrė: stačiai šiurpas eina per kūną, kai pagalvoji, mano nervai tikrai nebūtų išlaikę.

Išėjo taip, lyg iš tikrųjų viskas taip būtų vykę; įsivaizdavau, jog nubundu lovoje šalia Meri ir ją paliečiu, ir matau, kad ji nešneka, ir mane perima siaubas ir sielvartas; ir tą pačią akimirką be nuovokos virstu žemėn.

Regis, šitaip gulėjau kokia dešimt valandų, ir niekam nepavyko manęs atgaivinti; nors jos ir žnaibė mane, ir plekšnojo per žandus,

ir purškė šaltu vandeniu, ir degino plunksnas panosėje; ir kai galų gale atsipeikėjau, nesusivokiau, nei kur esu, nei kas nutiko; ir vis nesilioviau klausinėjusi, kur išėjo Greis. Ir kai jos man atsakė, jog aš ir esanti Greis, negalėjau jomis patikėti, pratrūkau raudoti ir bandžiau bėgti iš namų, sakydama, kad Greis pasiklydo, kad nuėjo prie ežero ir kad eisiu jos ieškoti. Vėliau jos man pasakojo, jog būgštavusios dėl mano proto, nepakėlusio tokio sukrėtimo; ir, gerai pagalvojus, tai nenuostabu.

Paskiau vėl kietai užmigau. Pasibudau jau kitą dieną ir tuomet vėlei suvokiau, jog aš esu Greis ir jog Meri mirusi. Vėl prisiminiau tą naktį, kai mudvi mėtėme per petį obuolių žieves ir kai Meri jos triskart perplyšo; viskas išsipildė, nes ji neištekėjo ir dabar jau niekada nebeištekės.

Bet aš neprisiminiau nieko, ką sakiau ar dariau atsipeikėjusi po ilgo miego, prieš užmigdama iš naujo; ir tai man kėlė baisų nerimą.

Va šitaip ir baigėsi laimingiausias mano gyvenimo tarpsnis.

VII.

STATINIŲ TVORA

Makdermotas... buvo paniuręs ir šiurkštus. Labai mažai turėjo charakterio bruožų, kuriais galėtumei žavėtis... [Jis] buvo apsukrus bernas, toks miklus, jog bėgiodavo statinių tvoros viršumi nelyginant voverė arba liuoksėdavo per penkių karčių vartus, užuot juos atkėlęs ar perkopęs...

Greis buvo žaismingos prigimties ir dailių manierų ir, galimas daiktas, kėlė Nensi pavydą... Visiškai įtikima, jog toli gražu ne ji sukurstė ir paskatino atlikti tas baisingas žmogžudystes – vargšelė paprasčiausiai buvo apgauliai įpinta į visą tą šiurpią istoriją. Negali būti, kad ji buvo užkietėjusi piktadarė, pritvinkusi blogio, kaip bandė ją pavaizduoti Makdermotas, jeigu iš tikrųjų jis pats yra padaręs bent pusę visų tų pareiškimų, jam priskiriamų jo išpažintyje. Visiems buvo gerai žinomas jo niekinamas požiūris į tiesą...

– William Harrison,
„Prisimenant Kinero tragediją“,
rašyta *Newmarket Era* užsakymu, 1908.

Nesisieloki, jei mane pamirši
Kurį laiką, o vėliau vėl prisiminsi;
Nes jei tamsa ir mirtis išsaugo
Pėdsakus mane kadaise lankiusių minčių,
Kur kas geriau pamiršti viską ir šypsoti
Nei prisimint ir sielvartauti.

– Christina Rossetti,
„Prisimink“, 1849

21.

Simonas ima savo skrybėlę ir lazdelę iš tarnaitės rankų ir svyruodamas išeina į skaisčią saulę. Ta šviesa jam pernelyg ryški, pernelyg žilpinanti, lyg jis būtų buvęs labai ilgai uždarytas tamsiame kambaryje, o betgi siuvimo kambarys buvo toli gražu ne toks tamsus. Tamsi Greis gyvenimo istorija; jam toks įspūdis, jog jis žengia tiesiai iš skerdyklos. Kodėl jį taip sujaudino tas pasakojimas apie mirtį? Savaime aišku, jis žino, jog tokie dalykai atsitinka, jog esama tokių gydytojų, ir mirusių moterų jis matė ne vieną kartą. Daugybę jų matė; bet visos jos buvo jau mirusios. Tai buvo lavonai. Jis niekada negalvojo apie jas, taip sakant, kaip apie žmones. Toji Meri Vitni dar nebuvo... ką? Septyniolikos. Mergaitė. Kaip graudu! Jam norėjosi nusiplauti rankas.

Jokių abejonių, nelauktai susiklosčiusios aplinkybės užklupo jį iš netyčių. Reikia pripažinti, kad jis sekė jos gyvenimo kelią širdies gilumoje saviškai mėgaudamasis – jis irgi kadaise gyveno laimingas ir ligi šiol prisimena tas dienas, kaip dabar mato švarias paklodes, linksmas atostogas ir gražutes tarnaičiukes, – ir staiga, lyg perkūnas iš giedro dangaus, ta šiurpi staigmena. Be to, ji prarado atmintį; nors ir kelioms valandoms ir gana įprastomis aplinkybėmis, ištikus nervų krizei, – bet, šiaip ar taip, tatai gali turėti rimtų padarinių. Regis, tai vienintelis dalykas, neišlikęs atmintyje; o betgi ir šiandien sugeba suskaičiuoti kiekvieną sagą ir žvakigalį. Tačiau, antra vertus, jis neturi jokių galimybių tai patikrinti; ir jam darosi negera pagalvojus, jog netgi jos prisiminimų visuma – savotiškas būdas nukreipti mintis kita linkme, apsaugoti protą nuo tam tikrų nuslėptų, bet esminių faktų, panašių į gražias gėlytes, pasodintas

ant kapo. Be kita ko, prisimena jis, vienintelis liudytojas, galintis patvirtinti jos parodymus, – jei vyktų teismas, – būtų pati Meri Vitni, o jos nebeprisišauksi.

Po kairei, iš kitos namo pusės, keliuku ateina Greis, nudelbusi galvą, tarp dviejų atgrasių žmogėnų, jo nuomone, kalėjimo sargų. Jie pernelyg remia ją iš abiejų pusių, sakytum ji būtų ne žmogžudė, bet neįkainojama brangenybė, patikėta jiems saugoti. Jam nepatinka, kad jie varo ją, taip stipriai prisiglaudę iš šonų, bet, savaime suprantama, jiems iškart apkarstų gyvenimas, jeigu jai pasisektų pabėgti. Nors jis ir visados žinojo, kad kiekvieną vakarą ji grąžinama į kalėjimą ir užrakinama ankštoje kameroje, šiandien tai jam atrodo keistas ir protu nesuvokiamas dalykas. Visą popietę jiedu šnekučiavo svetainėje, ir štai dabar jis laisvas kaip vėjas ir gali sau daryti ką tinkamas, o jinai atsidurs už grotų. Uždaryta gūdžiame kalėjime. Gūdžiame tam tyčia, nes jei kalėjime nebūtų gūdu, bene tai būtų bausmė?

Šiandien jį dirgina netgi pats žodis *bausmė*. Jis nesugeba pamiršti Meri Vitni. Susuptos į kruviną drobulę.

Šią popietę jis užtruko ilgiau nei paprastai. Po pusvalandžio ankstyvoji vakarienė pas dvasiškąjį tėvą Veringerį. Beje, valgyti nesinori. Jis nusprendžia pasivaikščioti paežere; gaivus vėjas išeis į naudą, gal truputį praalks.

Kokia laimė, mąsto jis, kad nepasirinko chirurgo specialybės. Garsusis daktaras Brensbis Kuperis, vienas rūsčiausių jo vadovų Londono *Guy* ligoninėje, sakydavo, jog tiek geram skulptoriui, tiek geram chirurgui svarbiausia sugebėti išlikti objektyviam savo darbe. Jog skulptoriui nevalia leisti sau grožėtis vienadieniu modelio žavesiu, jam privalu žiūrėti į jį nešališkai kaip į paprasčiausią darbinę medžiagą ar molį, iš kurio jis lipdo meno kūrinį. Jog chirurgas – tai lyg kūno skulptorius; privalo sugebėti pjaustyti jį lygiai taip atsargiai ir švelniai, kaip raižytų kamėją. Nieko daugiau nereikia, tik tvirtos rankos ir atidaus žvilgsnio. Jog tie, kurie pernelyg įsijaučia į ligonio kančias, nebenuvaldo peilio. Jog nelaimės ištiktam žmogui reikia ne jūsų užuojautos, bet jūsų įgūdžių.

Visa tai puiku, mąsto Simonas, bet vyrai ir moterys – ne statulos, jie nėra nejautrūs kaip marmuras, netgi jei tokie dažnai tampa ligoninės operacinėje po širdį draskančios nevilties, kai viršų ima ašaros ir aimanos. *Guy* ligoninėje jis veikiai suprato, jog jam anaiptol nepatinka kraujas.

Šiaip ar taip, jis permanė kai kuriuos dėmesio vertus dalykus. Pirma, žmonės miršta labai lengvai; ir antra, labai dažnai. Ir siela su kūnu susaistyti be galo išmoningai. Pakanka vos slystelėti peiliui, ir tu sukuri idiotą. O jeigu taip, kodėl nepadarius priešingai? Galbūt, apsiginklavus žirklėmis ir adata, įmanoma sukurpti genijų? Kiek paslapčių dar neatskleista nervų sistemoje, tame dvasinių ir materialių struktūrų junginyje, tame tinkle, nuaustame iš gijų, išsiraizgiusių po visą kūną, iš tūkstančių Ariadnės gijų, kurios visos veda į smegenis, tą tamsų labirintą, kur mėtosi žmonių kaulai ir klaidžioja pabaisos...

Ir angelai, taria jis sau. Ir angelai.

Tolumoje jis pastebi vaikščiojant moterį. Ji juodais drabužiais; lengvai plevena varpo formos sijonas, šydas plaikstosi užpakaly lyg juodų dūmų driekena. Ji atsigręžia, žvilgteléja atgal: tai ponia Hamfri, jo rūškanoji šeimininkė. Laimė, kad ji eina priešinga kryptimi, o gal tyčia nenori jo susitikti. Ir labai gerai, nes jisai irgi nenusiteikęs kalbėtis, o juo labiau klausytis jos dėkingumo pareiškimų. Įdomu, kodėl ji visad taip pabrėžtinai rengiasi kaip našlė. Gal tikisi norų išsipildymo. Iš majoro ligi šiol nėra jokios žinios. Simonas žingsniuoja pakrante, įsivaizduoja, kur šiuo metu įstrigęs majoras – žirgų lenktynėse, viešnamyje, smuklėje; viena iš trijų.

Paskiau nei iš šio, nei iš to užsimano nusiauti batus ir pabraidyti po ežerą. Netikėtai prisimena pliuškenęsis upokšnyje, sodybos gale, kai buvo dar mažas, prižiūrimas auklės – jaunutės darbininkės, atėjusios pas juos tarnauti iš manufaktūros kaip diduma jų tarnaičių, – išsipurvinęs ir gavęs pipirų nuo motinos, kuri apšaukė ir auklę, kad ta jo nesudraudė.

Kuo ji buvo vardu? Elis? Ar tai atsitiko vėliau, kai jis mokėsi mokykloje ir vilkėjo ilgomis kelnėmis, kartą užlipo palėpėn slapčia pasižvalgyti po tarnaičių kambarius, kaip buvo pratęs, ir vienos merginos buvo užkluptas nusikaltimo vietoje. Viena ranka apgniaužęs tą daiktą, kaip sakoma, kita glostė jos apatinius. Kad ir baisiai įtūžusi, savaime suprantama, ji negalėjo išlieti pykčio, nes norėjo išsaugoti savo vietą; tad surado grynai moterišką išeitį – puolė į ašaras. Jis apkabino ją norėdamas nuraminti, ir galiausiai jiedu pasibučiavo. Jos kykas nusmuko nuo galvos, ir plaukai apklėtė pečius, ilgi pošviesiai plaukai, žadiną geidulius, nelabai švarūs, trenkiantys sukrekėjusiu pienu. Pirštai buvo raudoni nuo braškių lapelių skabymo, ir lūpos vis dar atsidavė uogomis.

Ant marškinių liko raudonos dėmės toje vietoje, kur ji bandė atsegti sagas; bet jis pirmąsyk bučiavo moterį, susisarmatijo, o paskiau išsigando nežinodamas ką daryti toliau. Tikriausiai ji juokėsi iš jo.

Koks žalias jis tada buvo, tikras geltonsnapis! Jis nusišypso sklaidydamas prisiminimus. Tai tyriausių gyvenimo dienų vaizdeliai, ir jau po pusvalandžio jis jaučiasi kur kas geriau.

Dvasiškojo tėvo Veringerio šeimininkė jį pasitinka priekaištingai linguodama galvą. Jeigu jai reikėtų nusišypsoti, jos veidas sueižėtų kaip kiaušinio kiautas. Tikriausiai yra tokia bjaurumo mokykla, taria sau Simonas, kur lavinamos va šitokios moterys. Jinai nulydi jį bibliotekon, kur pleška židinyje ugnis ir stovi dvi taurės neaiškaus nuoširdumą stimuliuojančio gėrimo. Tiesą pasakius, labiausiai jis norėtų išgerti gero stipraus viskio, bet būtų bergždžia tikėtis, kad jus imtų vaišintų alkoholiu blaivininkai metodistai.

Dvasiškasis tėvas Veringeris, apsuptas visų tų odinių aptaisų, žengia pasitikti Simono. Jiedu atsisėda ir ima pamažiukais gurkšnoti gėrimą; gėralas stiklinėse vandenžolių skonio ir atsiduoda aviečių blakėmis.

– Valo kraują, – sako dvasiškasis tėvas Veringeris. – Mano šeimininkė pati jį gamina pagal senovinį receptą.

Iš žilos senovės, taria sau Simonas ir nejučia prisimena raganas.

– Ar juda priekin... mūsų bendras projektas? – klausia Veringeris.

Simonas laukė to klausimo; šiaip ar taip, truputį sutrinka atsakydamas.

– Aš ėmiausi darbo su kuo didžiausia atžvalga, – sako jis. – Be abejo, yra keletas dėmesio vertų gijų, kurias dera pasekti. Iš pradžių turėjau sukurti abipusio pasitikėjimo atmosferą, ir, regis, man tai pavyko. Paskiau aš bandžiau pagvildenti šeimos istoriją. Mūsų stebimas asmuo, atrodo, kuo puikiausiai prisimena savo gyvenimą iki pat tos dienos, kai parsisamdė pas poną Kinerą, ir labai ryškiai, su gausybe aplinkybes patikslinančių detalių, o tai rodo, jog atmintis apskritai niekuo dėta. Aš viską sužinojau apie jos kelionę čionai, taip pat apie pirmuosius tarnystės metus, laiko tarpsnį, kuriame, išskyrus vieną atvejį, nepasitaikė nepalankių epizodų.

– Kaip antai? – paklausė dvasiškasis tėvas Veringeris, kilstelėdamas retučius antakius.

– Ar pažįstate ponų Parkinsonų šeimą Toronte?

– Regis, prisimenu iš jaunų dienų, – atsako Veringeris. – Jis buvo municipaliteto pareigūnas, jei neklystu. Bet pasimirė prieš kelerius metus, o našlė, manding, grįžo į gimtąjį kraštą. Ji buvo amerikietė, kaip ir jūs. Skundėsi, jog čionykštės žiemos pernelyg žvarbios.

– Gaila, – sako Simonas. – Tikėjausi su jais pasikalbėti, pasitikrinti kai kuriuos spėjamus faktus. Mat toje šeimoje Greis tarnavo pirmą kartą gyvenime. Ji turėjo draugę, tokią pat tarnaitę tuose namuose, vardu Meri Vitni; prisimenate, kaip tik tuo netikru vardu ji pasivadino bėgdama į Jungtines Valstijas su savo... su Džeimsu Makdermotu; jeigu iš tikrųjų bėgo, o nebuvo prievarta išvežta, kaip būtų galima pasakyti. Šiaip ar taip, ta jauna moteris mirė, mano įsitikinimu, smurtingomis aplinkybėmis; ir tuo metu, kai mūsų stebimas asmuo buvo kambaryje šalia mirusiosios, jai pasigirdo, jog į ją kreipiasi jos miela draugė. Klausos haliucinacija, savaime suprantama.

– Tai anaiptol ne toks retas dalykas, – atsiliepia dvasiškasis tėvas Veringeris. – Aš pats esu ne kartą dalyvavęs budynėse, ir ypač jaus-

mingi ir prietaringi žmonės laiko didžiausia nešlove, jei *negirdi* kalbant velionio. O jei girdi angelų chorą, juo geriau.

Jis kalba sausu ir gal netgi ironišku balsu.

Simonas truputį nustemba: bene ne dvasininkų priedermė pūsti dievobaimingumo miglą?

– Po to ji neteko sąmonės, – pasakoja toliau Simonas, – o vėliau ją ištiko nervų krizė, lyg ir turėjusi kažką bendra su lunatizmu; ir tuomet ji kietai užmigo ir ilgai neatsibudo, bet prarado dalį atminties.

– Šit kaip, – taria Veringeris, palinkdamas priekin. – Vadinasi, jos praeityje esama tokių atminties duobių!

– Nereikia daryti pernelyg skubotų išvadų, – blaiviai sako Simonas. – Šiuo metu ji vienintelė man teikia žinias.

Jis nutyla; nenori pasirodyti netaktiškas.

– Norint susidaryti profesionalią nuomonę, man būtų nepaprastai naudinga pasišnekėti su žmonėmis, pažinojusiais Greis tuo metu, kai atsitiko... kalbami įvykiai, ir vėliau mačiusiais, kaip ji laikėsi fiziškai ir morališkai pataisos darbų kalėjime pirmuosius metus, o paskiau – pamišėlių namuose.

– Tuo metu manęs šičia nebuvo, – atsiliepia dvasiškasis tėvas Veringeris.

– Aš skaičiau ponios Mūdi ataskaitą, – toliau kalba Simonas. – Ji pasako labai daug mane dominančių dalykų. Jos žodžiais tariant, advokatas Kenetas Makenzis aplankęs Greis kalėjime po šešerių ar septynerių kalinimo metų ir iš jos lūpų sužinojęs, jog jai vaidenasi Nensi Montgomeri – girdi, visur ją sekančios jos degančios ir krauju pasruvusios akys, jos pasirodančios visur, netgi skreite ir sriubos lėkštėje. Ponia Mūdi pati matė Greis pamišėlių namuose – man regis, šėlstančiųjų skyriuje ir nupiešė tolydžio kažką murmančią pamišėlę, spiegiančią nelyginant šmėklą ir lakstančią lyg apsvilusią beždžionę. Savaime suprantama, rašydama ataskaitą, ji nežinojo, jog po metų Greis išeis iš pamišėlių namų, pripažinta visiškai ar bent jau pakankamai sveiko proto ir tinkama grąžinti į kalėjimą.

– Tam nereikia būti visiškai sveiko proto, – įsiterpia Veringeris sukikendamas taip, kad jo juokas veikiau primena vyrių girgžtelėjimą.

– Aš ketinau susitikti su ponia Mūdi, – sako Simonas. – Bet norėčiau jūsų patarimo. Nesu tikras, kaip turėčiau ją klausinėti, nekeldamas įtarimo, jog abejoju jos aprašymo tikrumu.

– Tikrumu? – pašaipiai perklausia Veringeris.

Jis atrodo nė kiek nenustebęs.

– Yra neginčijamų neatitikimų, – toliau kalba Simonas. – Pavyzdžiui, poniai Mūdi nelabai aišku, kur iš tikrųjų yra Ričmond Hilas, ji darko vardus ir painioja datas, kai kuriuos šios tragedijos veikėjus ji vadina kitais vardais ir ponui Kinerui suteikia karinį laipsnį, kurio tas, regis, nebuvo užsitarnavęs.

– Gal po mirties buvo apdovanotas medaliu, – suniurzgia Veringeris.

Simonas šypteleja.

– Beje, jos žodžiais tariant, prieš pakišdami po rėčka, nusikaltėliai sukapojo Nensi Montgomeri kūną į keturias dalis, o to tikrai nebuvo. Laikraščiai neabejotinai būtų paminėję tokį sensacingą dalyką. Pati niekad to nedariusi, manding, ta dora moteris nesusivokia, kaip sunku kapoti kūną. Trumpai tariant, tokie dalykai skatina tikrinti kitus jos teiginius. Pavyzdžiui, nusikaltimo paskatas – ji priskiria žvėrišką pavydą Greis, kuri esą Nensi pavydėjusi jos galios ponui Kinerui, ir gašlumą Makdermotui, tariamai pažadėjusiam mėsininko paslaugas mainais į Greis malonę.

– Tokia buvo viešoji nuomonė tuo metu.

– Savaime suprantama, – atsako Simonas. – Visuomenei visada arčiau širdies nešvanki melodrama nei nuobodus straipsnis apie paprasčiausią vagystę. Bet, kaip matote, galima taip pat padaryti tam tikrų išlygų, turint galvoje krauju pasruvusias akis.

– Ponia Mūdi yra viešai pareiškusi, kad jai labai patinka Čarlsas Dikensas ir ypačiai jo *Oliveris Tvistas,* – įsiterpia dvasiškasis tėvas Veringeris. – Regis, prisimenu skaitęs tame jo kūrinyje kažką panašaus apie tokias akis, juo labiau jog tai buvo nužudytos moters, taip pat vardu Nensi, akys. Kaip visa tai apibendrinus? Po-

nia Mūdi lengvai pasiduoda kitų įtakai. Jeigu esate sero Valterio Skoto karštas gerbėjas, galėtumėte perskaityti ponios Mūdi poemą *Pamišėlė*. Joje rasite visus to žanro atributus – uolą, mėnesieną, šėlstančią jūrą, suvedžiotą mergelę, dainuojančią laukinę melodiją ir vilkinčią šlapiais, sveikatai pavojingais rūbais, palaidais plaukais ir – kiek pamenu – su įvairių augalų vainikėliu. Man regis, galiausiai ji šoka nuo vaizdingos uolos, taip kruopščiai jai parinktos. Luktelėkite...

Jis užsimerkia ir dešine ranka mušdamas taktą ima deklamuoti:

Rūbus jai draskė vėjas, ir pašėlusi balandžio liūtis
Deimantais puošė tamsias jos garbanas,
Laukų gėlių vainikais padabintas,
Nuogą krūtinę plakė naktovidžio audra ledinė,
Be atlydos čaižydama jos gležną liekną kūną;
Tamsia liepsna žėrėjo juodos beprotiškos akys,
Ji žvelgė lyg šmėkla, atklydusi iš mirusiųjų karalystės,
Giedodama pašėlusiai ir dusulingai mūšai giesmę,
Kuri skambėjo mano ausyse kaip šermenų graudi rauda.

O tasai, kuris ją gėdai pasmerkė ir beprotystei,
Kuris jai šlovę nuplėšė ir atėmė gerą vardą, –
Ar jis prisimena dabar purvan sumintą širdį
Ir žodį netesėtą, ir skausmą, jai užduotą?
Ir kur vaikelis, kuris gimęs sudrumstė pragaištingai
Ramybę savo motinai ir kančių taurę sklidinai pripildė?..

Jis atsimerkia.

– Iš tikrųjų kur? – taria.

– Jūs mane stebinate, – sako Simonas. – Veikiausiai turite nepaprastą atmintį?

– Deja, tam tikros rūšies poezijai; ir tik todėl, kad giedu pernelyg daug psalmių, – atsiliepia dvasiškasis tėvas Veringeris. – Pats Dievas nusprendė, kad didžioji Biblijos dalis būtų eiliuota, ir tai įrodo, jog

Jis aprobuoja tą formą kaip tokią, nors ir kaip ji būtų įkūnijama. Vis dėlto nevalia smulkmeniškai priekabiauti aptariant ponios Mūdi dorovines nuostatas. Esu tikras, jog jūs suprantate, ką turiu galvoje. Ponia Mūdi – literatūrai atsidavusi dama ir kaip tokia, taipgi kaip dailiosios lyties atstovė apskritai, ji linkusi į...

– Siuvinėjimą, – užbaigia Simonas.

– Gryna teisybė, – pritaria dvasiškasis tėvas Veringeris. – Visa tai, ką jums sakiau, savaime suprantama, turi likti tarp mūsų. Nors Maišto metu ir prisidėjusi prie konservatorių, Mūdi giminė vėliau suprato savo klaidas ir dabar yra ištikima reformistams, kaip tik todėl nukentėjo nuo kai kurių piktavališkų žmonių, turinčių galią tampyti juos po teismus ir panašiai engti. Nenorėčiau pasakyti nė vieno blogo žodžio apie tą damą. Bet juo labiau nepatarčiau su ja susitikti. Kiek suprantu, čia kalbant, čia paliekant, ji pateko spiritistų įtakon.

– Tikrai? – perklausia Simonas.

– Esu girdėjęs tokias kalbas. Gana ilgai ji buvo skeptikė, ir pirmiausia jie patraukė savo pusėn jos vyrą. Be abejo, jai nusibodo vakaroti vienatvėje, kai jis išeidavo klausytis šmėklų balsų ir kalbėtis su Gėtės ir Šekspyro dvasiomis.

– Iš to darau išvadą, kad jūs tam nepritariate.

– Mano konfesijos dvasininkai buvo atskirti nuo Bažnyčios už domėjimąsi tokia, mano įsitikinimu, bedieviška veikla, – atsako dvasiškasis tėvas Veringeris. – Tiesa, joje dalyvauja kai kurie mūsų komiteto nariai; iš tikrųjų jie atsidėję tai veiklai; bet aš esu priverstas kantriai su tuo taikstytis, kol ta beprotybė nuslūgs ir kol jie atsipeikės. Kaip sakė ponas Natanielis Hotornas, visas tas dalykas – gryniausia apgavystė, o jeigu tai netiesa, juo blogiau mums; nes dvasios, apsireiškiančios per spiritizmo seansus ir panašiai, be abejo, yra iš tų, kurios, nesugebėjusios patekti į amžinąjį gyvenimą, drumsčia gyvenimą mums kaip savotiškos dvasinės dulkės. Vargiai įtikima, kad jos mums linki gera, ir juo mažiau su jomis bendrausime, bus juo geriau.

– Hotornas? – perklausia Simonas.

Jam keista matyti dvasininką, skaitantį Hotorną: rašytojas buvo apkaltintas sensualizmu ir – ypač po *Raudonos raidės* – doros stoka.

– Reikia laikytis kaip galima arčiau ganomos bandos. Na, o dėl Greis Marks ir jos ankstesnio gyvenimo jums vertėtų pasitarti su jos advokatu ponu Kenetu Makenziu, kuris, mano supratimu, turi galvą ant pečių. Šiuo metu jis yra Toronto advokatų kontoros partneris, nes svaiginamu greičiu padarė karjerą. Aš parašysiu rekomendacinį laišką; esu tikras, kad jisai mielai jus priims.

– Dėkui, – sako Simonas.

– Labai malonu buvo su jumis pašnekučiuoti akis į akį prieš susirenkant damoms. Bet jau girdžiu jas ateinant.

– Damas? – perklausia Simonas.

– Kalėjimo viršininko žmona su dukromis atsilankydamos šįvakar teikėsi pagerbti mūsų draugiją, – sako Veringeris. – Gaila, kad pats kalėjimo viršininkas išvykęs su reikalais. Argi jums nesakiau?

Dvi raudonos dėmės išmuša jo veidą, po vieną išblyškusiame skruoste.

– Eikime jų pasitikti, gerai?

Ateina tik viena duktė. Mariana peršalusi, paaiškina motina, ir negali keltis iš lovos. Simonui iškart pašoka įtarimas: jis pratęs prie tokių gudrybių, puikiai permano motinų intrigas. Kalėjimo viršininko žmona nusprendė sudaryti sąlygas Lidijai ramiai, Marianos netrukdomai, jį iškamantinėti. Gal jam derėtų nedelsiant atskleisti savo pajamų menkumą ir šitaip užbėgti jai už akių. Tačiau Lidija – gardus kąsnelis, ir jis nenorėtų pernelyg anksti atsisakyti tokio estetinio malonumo. Kol nėra prisipažinimų, nėra ko baimintis; o jam patinka, kai į jį žiūri panelės tokiomis spindinčiomis akimis kaip Lidija.

Dabar oficialiai pasikeitė metų laikas: Lidija pražydo kaip pavasario gėlė. Visa ji apsiskleidė šviesių rauktinukų vainiklapiais, kurie plevena ant jos pečių nelyginant perregimi sparneliai. Simonas valgo žuvį – perkeptą, bet šiame žemyne niekas nemoka dera-

mai troškinti žuvies, – sykiu grožėdamasis gležnais baltutėliais jos kaklo apribais ir tuo, kas pastebima krūtinės aukštyje. Galėtum pasakyti, kad ji nulieta iš plaktos grietinėlės. Ne žuviai, bet jai priklauso puikuotis dubenyje. Buvo girdėjęs apie garsią Paryžiaus kurtizanę, kuri šitaip atvyko į pokylį: nuoga, savaime suprantama. Jis ima nurenginėti Lidiją, paskui dabinti: reikėtų ją papuošti gėlių vainikais – dramblio kaulo spalvos, kriauklės rausvumo, – o iš kraštų galbūt apdėti šiltdaržių vynuogėmis ir persikais.

Jos motina išsprogusiomis akimis išsitempusi kaip paprastai; čiupinėja gagatų vėrinį ant kaklo ir beveik iš karto stačia galva puola prie svarbiausio šio vakaro klausimo. Antradienio būrelis stačiai alpstąs išgirsti poną Džordaną. Nieko iškilminga – paprasčiausiai nuoširdus bičiulių pokalbis – juk jie visi bičiuliai, ji tikisi, jog turi pagrindą šitaip sakyti, – bičiulių, susirūpinusių tais pačiais svarbiais reikalais. Gal jis galėtų tarti žodį apie abolicionizmą? Tas klausimas jiems visiems kalnu stovįs.

Simonas pareiškia, kad šį klausimą menkai išmano – tiesą pasakius, nieko apie jį negali pasakyti, nes paskutinius metus praleido Europoje. Tokiu atveju, pakiša mintį dvasiškasis tėvas Veringeris, gal daktaras Džordanas malonėtų pakalbėti jiems apie paskutines teorijas, susijusias su nervų ligomis ir pamišimu? Tai irgi būtų ypač pageidautina, nes vienas seniausių grupės projektų kaip tik rengiamas turint tikslą reformuoti valstybinius pamišėlių namus.

– Daktaras Diuponas sakosi ypačiai domįsis šiuo klausimu, – priduria kalėjimo viršininko žmona. – Daktaras Džeromas Diuponas, su kuriuo jūs jau turėjote progą susipažinti. Jam rūpi tokia gama, tokia gausybė... įvairiausių dalykų.

– O, man tai atrodytų stačiai pasaka, – sako Lidija, žiūrėdama į Simoną iš po ilgų juodų blakstienų. – Tikiuosi, kad jūs neatsisakysite!

Ji ne kažin ką ir pasakė šį vakarą, bet beveik neturėjo progos įterpti žodelį, nebent tada, kai dvasiškasis tėvas Veringeris tolydžio siūlydavo prisispyręs įsidėti dar truputį žuvies, o ji vis atsisakinėjo.

– Aš niekaip negaliu suprasti, kaip galima išprotėti. Greis nieko man nesako.

Simonas įsivaizduoja save su Lidija tamsiame kampelyje. Užpakaly drapiruotė: storas rausvai violetinis brokatas. Jeigu jis apkabintų ją per liemenį viena ranka – švelniai, kad neišgąsdintų, – ar ji imtų dūsauti? Prisiglaustų ar jį atstumtų? Ar viena ir kita?

Parėjęs namo, ištraukia iš spintos butelį chereso ir įsipila pilną taurę. Per visą vakarą neišgėrė nė gurkšnelio vyno – vakarienė pas Veringerį buvo pašventinta vandeniu, – bet galva taip sukasi, lyg būtų stipriai nukaušęs. Kodėl jis sutiko tarti žodį tam antradienio būreliui, kad jį kur velniai nujotų! Ką tie žmonės reiškia jam arba jis jiems? Ką galima jiems pasakyti, kad jie bent šį tą suvoktų, nieko neišmanydami apie ligas? Viską padarė Lidija, jos apžavai, jos kerai. Jam toks įspūdis, kad jis pakliuvo į žydinčio krūmokšnio paspęstus spąstus.

Jis pernelyg pavargęs, kad galėtų ilgai vakaroti, skaityti ir dirbti ligi išnakčių kaip paprastai. Eina gulti ir beregint užminga. Paskui sapnuoja, kamuojasi per sapną. Jis aptvertame kieme, kur vėjas plaiksto padžiautus skalbinius. Jis vienui vienas ir todėl tariasi, jog nepastebimai mėgaujasi malonumais. Paklodės ir baltiniai plazda, vėjo plakami, lyg dengdami nematomas apvalias šlaunis, kurios atrodo kaip gyvos. Jam bežiūrint, – jis dar vaikas, visai mažiukas, nes turi užversti galvą, kad viską matytų, – nuo virvės nulekia balto muslino skarelė ar šydas ir grakščiai sklendžia oru, lyg išsivyniojantis tvarslas ar dažai vandenyje. Jis gaudo, tekinas bėga iš kiemo, skuta keliu – dabar jis jau laukų platybėje – ir atsiduria pievoje. Sode. Muslinas įsipynė į žaliais obuoliais apkibusio keružio medelio šakas. Jis tempia musliną, ir tas užkrinta jam ant veido; ir tada jis susivokia, jog tai anaiptol ne audinys, bet plaukai, ilgi kvapnūs nematomos moters plaukai, kurie vyniojasi jam ant kaklo. Jis grumiasi; plaukai smaugia; jis vos gaudo kvapą. Pojūtis skausmingas, beveik nepakeliamo erotinio malonumo, ir jis kniostelėja iš miegų.

22.

Šiandien ir vėl esu anksčiau už daktarą Džordaną siuvimo kambaryje. Nėra prasmės laužyti sau galvą, kodėl jis vėluoja – džentelmenai niekam neatsiskaito ir laikosi savo tvarkaraščio; todėl siuvu sau viena ir pusbalsiu dainuoju:

Atsiverki, uola šimtamete,
Leiski pasislėpti tavyje;
Lai vanduo ir kraujas,
Tekantis tau iš perverto šono,
Atperka ir panaikina mano nuodėmę
Ir apvalo nuo gėdos ir kaltės.

Man patinka šita giesmė, nes tada prisimenu uolas, vandenį ir jūros pakrantę, visa tai, ką matai po atviru dangumi; o kai negali ten atsidurti, nėra nieko geriau, kaip įsivaizduoti, jog ten esi.

Nežinojau, kad tu taip gražiai dainuoji, Greis, sako daktaras Džordanas, įeidamas į kambarį. Turi labai gražų balsą. Jo paakiai užjuodę, gali pamanyti, kad visą naktį nebus sudėjęs bluosto.

Ačiū, pone, sakau. Kadaise turėjau daugiau progų dainuoti negu dabar.

Jis atsisėda, išsitraukia užrašų knygutę ir pieštuką, taip pat pastarnoką ir padeda ant stalo. Tokio pastarnoko amžindie nebūčiau pasirinkusi, nes pageltęs, vadinasi, jau senas.

O, pastarnokas! sakau.

Jis tau ką nors primena? klausia jis.

Ką gi, gražiais žodeliais pastarnokų nepagardinsi, sakau aš. Ir, be to, juos labai sunku skusti.

Man regis, jie laikomi rūsyje, sako jis.

O ne, pone, atsakau. Lauke, šiaudais išklotoje duobėje, nes būna gardesni, kai gauna šalčio.

Jis žiūri į mane nuvargusiu žvilgsniu, ir aš svarstau, kas nedavė jam miegoti. Gal kremtasi dėl kokios jaunos damos, neatsiliepiančios į jo jausmus, o gal laiku nepavalgo.

Pasakok toliau savo istoriją nuo tos vietos, kur sustojai, gerai? sako jis.

Nebeprisimenu, kur mes baigėme, sakau. Truputį meluoju, bet man norisi pažiūrėti, ar jis tikrai manęs klausėsi, ar tik dėjosi, kad klausosi.

Kaip mirė Meri Vitni, sako jis. Tavo vargšė draugė Meri Vitni.

Ak, taip, sakau. Meri.

Tai va, pone, Meri mirties aplinkybės buvo slepiamos kaip galima geriau. Galimas daiktas, ne visi patikėjo, kad ji mirė nuo karštinės, bet niekas to garsiai nesakė. Niekas neginčijo ir to, kad ji man paliko savo daiktus, nes pati parašė; kai kas gūžčiojo pečiais žiūrėdami į raštelį, girdi, lyg būtų žinojusi, jog pasimirs. Bet aš paprieštaravau, jog turtingi žmonės iš anksto surašo testamentą, tad kodėl gi Meri negalėjusi surašyti; ir tada niekas nepasakė daugiau nė žodžio. Lygiai taip niekas neužsiminė apie rašomąjį popierių nei kaip jinai jo gavo.

Aš pardaviau jos skrynią, dar visai gerą, ir gražiausią suknelę prekeiviui Džeremijai, atsilankiusiam iškart po jos mirties; taipgi pardaviau jam auksinį žiedą, kurį ji laikė paslėpusi po grindlente. Paaiškinau jam, jog reikia pinigų padorioms laidotuvėms, ir jis man gerai sumokėjo, net daugiau, nei priklausė. Jis pasakė, jog matęs mirties ženklą Meri veide, bet, kai kalbi apie praeitį, niekad neklysti. Jis pridūrė, jog jam labai skaudu, kad ji mirusi, ir jog jis sukalbėsiąs už ją maldą, bet aš nesugebėjau įsivaizduoti kokią, nes

buvo kaip ir stabmeldys su visais savo triukais ir ateities spėjimais. Tiesą pasakius, neturi reikšmės, kaip meldiesi, ir Dievas veikiausiai skiria tik blogį nuo gėrio; bent jau tokią nuomonę galiausiai buvau susidariusi.

Per laidotuves man padėjo Agnes. Pasiprašiusios leidimo, pridėjome į karstą gėlių iš ponios Olderman Parkinson sodo; buvo birželis, kaip tik žydėjo rožės ilgais stiebais ir bijūnai; mes prisiskynėme tik baltų. Taip pat apibarsčiau ją tos pačios spalvos vainiklapiais ir įkišau vidun savo pačios pasiūtą adatinę, kurią buvau jai padovanojusi, bet paslėpiau, nes galėjo padaryti blogą įspūdį, juo labiau kad buvo raudona; ir, be to, nuo pakaušio nusikirpau sruogą jos plaukų, kad turėčiau prisiminimą, ir surišau siūlu.

Palaidojome ją gražiausiais naktiniais marškiniais, ir ji atrodė anaiptol ne mirusi, bet tik užsnūdusi ir labai perbalusi; ir baltai papuošta ir išdabinta, ji buvo labai panaši į jaunamartę.

Karstas buvo pušinių lentų, labai paprastas, nes už tuos pačius pinigus norėjau ir akmeninio antkapio su užrašu; bet man pakako pinigų tik jos vardui iškalti. O aš norėjau, kad būtų koks eilėraštis, kaip antai: *Tu palikai tamsos šešėlių žemę, bet nepamiršk manęs, kai amžina palaima džiaugsies,* bet, deja, kišenė nenešė. Ją palaidojome tarp metodistų Adelaidės gatvėje, kampelyje prie pat vargšų kapų, bet, šiaip ar taip, ne už kapinių tvoros, tad man buvo toks jausmas, jog padariau jai viską, ką galėjau. Palydėjo ją tik Agnes ir dar dvi tarnaitės, nes žmonės turėjo įtarimų dėl Meri mirties; ir kai pirmieji žemės grumstai nukrito ant karsto dangčio ir jaunas pastorius tarė: dulke buvai, dulke pavirsi, taip graudžiai pravirkau, lyg širdis man būtų plyšusi. Prisiminiau vargšę mamą, nepalaidotą padoriai žemėje, kaip pridera, bet stačiai išmestą jūron.

Man buvo labai sunku patikėti, jog Meri tikrai mirusi. Vis laukiau, kad ji ims ir įeis į kambarį, o kai gulėdavau naktį lovoje, man dingodavosi, jog girdžiu ją alsuojant; arba tardavau sau, kad ji pratrūks kvatoti už durų. Kiekvieną sekmadienį nešdavau padėti gėlių ant jos kapo, aišku, ne iš ponios Olderman Parkinson sodo, nes jos buvo skirtos tik ypatingoms progoms, o šiaip priskindavau lau-

kų gėlių kur nors dykvietėse ar paežerėje, ar bet kurioje vietoje, kur aptikdavau.

Ilgai netrukus po Meri mirties išėjau iš ponios Olderman Parkinson. Nenorėjau ten ilgiau būti, nes, mirus Meri, ponia Olderman Parkinson ir ponia Maloni pasidarė man nelabai palankios. Matyt, galvojo, kad aš būsiu padėjusi Meri susitikinėti su tuo džentelmenu ir žinau, kuo jis vardu; ir nors buvau niekuo dėta, vis dėlto sunku nusikratyti įtarimo, kai jis įsismelkia į galvą. Kai pasakiau, jog noriu atsisakyti vietos, ponia Olderman Parkinson nepasakė nė žodžio prieš, tik pasišaukė bibliotekon ir dar sykį primygtinai paklausė, ar pažįstu tą žmogų; o kai atsakiau, kad ne, paprašė prisiekti Biblija, jog niekad nepaskelbsiu jo vardo, net jeigu jį žinosiu, ir pažadėjo už tai parašyti gerą rekomendacinį laišką. Man nepatiko, jog manimi šitaip nepasitikima, bet patenkinau jos prašymą, ir ponia Olderman Parkinson man parašė rekomendacinį laišką ir maloniai pasakė, jog dėl darbo niekad negalėjusi man ko nors prikišti, ir, man išeinant, padovanojo du dolerius, o tai buvo dosni dovana, ir surado man kitą vietą pas poną Diksoną, kuris buvo municipaliteto pareigūnas kaip jos vyras.

Diksonai man mokėjo geriau, nes buvau apmokyta ir turėjau rekomendacinį laišką. Patikimų tarnų buvo ne per daugiausia, nes, nuslopinus Maištą, daugelis pasitraukė į Jungtines Valstijas, ir nors be perstojo plūdo imigrantų srautas, vis dar trūko darbo rankų, jų visada reikėjo; ir dėl to žinojau, jog man neteks kur nors užsibūti, jeigu ten man nepatiks.

Man nepatiko pas poną Diksoną, nes pajutau, jog jie per gerai žino, kas nutiko pas ponią Olderman Parkinson, ir jog labai keistai su manim elgiasi; tad, pusei metų praslinkus, pareiškiau, kad išeinu, ir parsisamdžiau pas poną Makmeną, bet vieta man nelabai tiko, nes buvome tik dviese, kitas buvo visų galų bernas, be atlydos postringaująs apie pasaulio pabaigą, raudas ir dantų griežimą, ir nelabai malonus bendras prie stalo. Vos ištvėriau tris mėnesius ir

pasidaviau prie pono Kautso, kurį irgi palikau keliems mėnesiams praslinkus po savo penkioliktojo gimtadienio; mat ten buvo tarnaitė, kuri man pavydėjo, nes aš dirbau stropiau ir kruopščiau, todėl, išgirdusi apie vietą pas poną Heragį, parsisamdžiau ten už tą pačią algą.

Kurį laiką viskas ėjosi gana neblogai, bet veikiai pradėjau jaustis nei šiaip, nei taip, nes ponas Heragis duodavo valią rankoms tarnų koridoriuje, kai iš valgomojo nešdavau indus; ir nors prisiminiau Meri patarimą smagiai spirti į tarpukojį, vis dėlto manau, jog vargu ar dera spirti šeimininkui ir jog taip galiu išlėkti pro duris be rekomendacinio laiško. Bet vieną naktį išgirdau jį krebždant prie mano palėpės kambarėlio; pažinau jį iš dusulingo kosėjimo. Graibėsi durų klibikio. Nakčiai visad užsirakindavau, bet žinojau, kad rakink nerakinusi, o jis anksčiau ar vėliau sugalvos, kaip įsibrauti į vidų, prireikus užsikars kopėčiomis, ir ta mintis neleisdavo man ramiai miegoti; o man būtinai reikėdavo išsimiegoti, nes dieną baisiai pavargdavau dirbdama; ir kai atsiduri kambaryje viena su vyriškiu, kalta visada būsi tu, nors ir kaip jis būtų įsismelkęs. Kaip sakydavo Meri, yra šeimininkų, įsitikinusių, jog priklausai jam kiaurą parą ir sunkiausią darbą privalai dirbti aukštielninka.

Man regis, ponia Heragi įtarė kažką panašaus. Ji buvo kilusi iš geros, bet nuskurdusios šeimos ir gavo gelbėti padėtį ištekėdama už turtingo vyro; o ponas Heragis pralobo skersdamas paršus. Labai abejoju, jog ponas Heragis būtų šitaip elgęsis pirmą kartą, nes, kai pranešiau išeinanti, ponia Heragi net nepasiteiravo kodėl, tik atsiduso ir pasakė, jog esu gera mergina, ir tuojau pat parašė man rekomendacinį laišką ant paties geriausio laiškinio popieriaus.

Nuėjau pas poną Votsoną. Būčiau galėjusi susirasti ką nors geresnio, jei būčiau turėjusi laiko ieškoti, bet jaučiau, jog reikia skubėti, nes kartą, kai suodinomis ir riebaluotomis rankomis šveičiau prikaistuvius galiniame virtuvės kambarėlyje, ponas Heragis atsibraižė šnopuodamas ir švogždamas ir, nieko nepaisydamas, bandė mane parsiversti, ir aš supratau, jog tai pavojingas žmogus. Ponas Votsonas buvo batsiuvys ir negalėjo išsiversti be pagalbos, nes tu-

rėjo pačią, tris vaikus ir dar laukė ketvirto, o jų vienintelė tarnaitė nors ir gamino gardžius paprastus patiekalus, vis dėlto nesuskubo apskalbti visų namų; tad jie buvo pasirengę man mokėti pustrečio dolerio per mėnesį ir dar pridėti vieną porą batelių. Man baisiai reikėjo batelių, nes tie, kurie atiteko nuo Meri, nelabai tiko, maniškiai buvo beveik kiaurai nuavėti, o nauji brangiai kainavo.

Buvau tik pradėjusi ten tarnauti, ir veikiai susipažinau su Nensi Montgomeri, atvažiavusia aplankyti Seli, ponios Votson virėjos, su kuria kartu augo kaime. Nensi atvyko į Torontą apsipirkti, nes tuo metu Klarksono audinių krautuvėje vyko varžytinės ir galėjai pigiau visko įsigyti; ji mums parodė atraižą labai gražaus tamsiai raudono šilko, iš kurio ketinanti pasisiūti žieminę suknelę, ir aš pagalvojau, kam ūkvedei reikia tokios suknelės ir dailių pirštinaičių, ir dar airiško lino staltiesės savo šeimininkui. Ji pasakė, jog daug naudingiau pirkti varžytinėse nei krautuvėje, nes kaina prieinamesnė, o šeimininkas taupąs kiekvieną skatiką. Į miestą ji atvažiavo ne pašto karieta, bet sykiu su šeimininku, ir tai, jos žodžiais tariant, esą daug patogiau, nes kelionėje tavęs neniurko nepažįstami žmonės.

Nensi Montgomeri buvo labai apveidi, kokių dvidešimt ketverių metų amžiaus tamsiaplaukė moteris žaviomis rudomis akimis; ji kvatojo ir laidė juokus ne ką mažiau nei Meri Vitni ir atrodė labai gero būdo. Ji atsisėdo virtuvėje, ir gurkšnodamos arbatą jiedvi su Seli prisiminė senus gerus laikus. Jiedvi kartu lankė mokyklą šiauriniame miesto pakraštyje, pirmąją kvartalo mokyklą, veikusią vietinės bažnyčios lėšomis šeštadienio rytą, kai vaikams nereikėdavo dirbti. Pamokos vykdavusios netašytų rąstų troboje, pasak Nensi, veikiau primenančioje tvartą; mokyklon jos eidavusios per mišką ir visad bijodavusios meškų, nes tuomet jų buvę labai daug; kartą jos pamačiusios mešką, ir Nensi spiegdama puolusi bėgti ir įsikorusi į medį. Seli pasakė, jog meška išsigandusi labiau už Nensi, ir Nensi pareiškė, kad tikriausiai tai buvęs lokys džentelmenas ir leidęsis į kojas pamatęs neregėtą grėsmę, bet, ko gero, nesusivaldęs ir pažiūrėjęs, kas gi ten rabždinasi į medį; ir jiedvi kvatojo

pilvus susiėmusios. Jos man papasakojo, kaip berniukai išlaužę tupyklos duris už mokyklos, kai tuo metu ten buvusi viena mergaitė, ir jiedvi jos neperspėjusios, bet žiūrėjusios drauge su visais, o vėliau joms buvę labai gėda. Seli pasakė, jog visada nukenčia droviausios, ir Nensi jai pritarė ir pridūrė, kad šioje žemėje reikia mokėti apsiginti: ir aš pagalvojau, kad jos teisybė.

Imdama skepetą ir kitus daiktus – ji turėjo gražutį rausvą skėtį, nors jau gerokai įčiurusį, – Nensi man papasakojo, kad ji esanti eskvairo pono Tomo Kinero ūkvedė ir gyvenanti Ričmond Hile, Yonge gatvėje už Gallow's Hill ir Hogg's Hollow. Ji pasakė, kad jai reikia dar vienos tarnaitės, nes ji nesusidorojanti su darbais, namai esą dideli, o anksčiau dirbusi mergina ištekėjusi ir atsisakiusi vietos. Ponas Kineras esąs iš kilmingos škotų giminės, labai gero būdo ir nevedęs; tad ir darbo mažiau, ir nėra namų šeimininkės, kuri tau iškalbinėtų ir priekabių ieškotų, ir ar aš nenorėčiau ten pereiti.

Ji nusiskundė, jog pasigendanti moteriškos draugijos, nes pono Kinero ūkis gana atstu nuo miesto; beje, jai nepatinka vienai, netekėjusiai, gyventi po vienu stogu su džentelmenu, nes žmonėms burnos neužkimši; man pasirodė, kad jos samprotavimai visiškai pagrįsti. Ji pridūrė, jog ponas Kineras – dosnios širdies šeimininkas, ir kai jis patenkintas, moka tai parodyti; ir jog, jeigu aš sutiksianti, padarysianti naudingą sandėrį ir žengsianti dar vieną žingsnį į pasaulį. Paskiau ji paklausė, kokia mano alga, ir pridūrė, jog mokėsianti man tris dolerius per mėnesį; ir aš pagalvojau, jog daugiau nėra ko ir norėti.

Nensi pasakė, jog po savaitės grįšianti tvarkyti reikalų ir galinti palaukti, kol apsispręsiu; visą savaitę ir šiaip, ir taip svarsčiau jos pasiūlymą. Man pasirodė baisoka persikelti iš miesto į kaimą, nes buvau pripratusi prie gyvenimo Toronte – galėdavai visko prisižiūrėti eidama apsipirkti, o kartais būdavo vaidinimai ir mugės, nors reikėdavo saugotis vagių; ir kartais pasitaikydavo gatvės pamokslininkų, ir visada pakelėje, prašydami išmaldos, dainuodavo vaikas ar moteris. Buvau mačiusi vyrą, ryjantį ugnį, kitą vyrą pilvakal-

bį, paršelį, mokantį skaičiuoti, ir šokančią mešką su antsnukiu, nors ji veikiau svirdinėjo, nei šoko, o driskiai badė ją pagaliais. Ir, be to, kaime, kur nėra aukštų šaligatvių, pilna purvo ir naktimis nedega dujiniai žibintai, nematysi nei prašmatnių krautuvių, nei bažnyčių bokštų, nei dailių karietų, nei naujų mūrinių bankų su kolonomis. Bet aš apsvarsčiau, kad jeigu kaime man nepatiks, visada galėsiu sugrįžti atgal.

Kai paklausiau Seli nuomonės, ji atsakė, jog nežinanti, ar ta vieta tinka tokiai mergaitei kaip aš; ir kai paklausiau kodėl, atsakė, jog Nensi visada buvusi jai labai maloni ir jog ji nenorinti nieko šnekėti, ir jog kiekvienas gyvenąs savo galva, ir jog daug žinosi – greit pasensi, ir jog nieko tikra ji nežinanti, tad būsią geriausia nieko daugiau nesakyti; bet ji laikiusi savo priederme va šitiek man pasakyti, nes aš neturinti motinos, su kuria galėčiau pasitarti. Prisipažįstu, jog aš nieko nesupratau, ką ji man norėjo pasakyti.

Paklausiau ją, ar ji girdėjusi blogai atsiliepiant apie poną Kinerą, ir ji atsakė: nieko tokio, ką žmonės paprastai vadina bloga.

Tai buvo lyg neišsprendžiamas galvosūkis; ir būtų visiems buvę geriau, jeigu ji būtų aiškiau kalbėjusi. Tačiau alga buvo didesnė, nei kada buvau gavusi, ir tai man labai daug reiškė; bet dar daugiau reiškė pati Nensi Montgomeri. Ji priminė Meri Vitni, ar bent jau taip man atrodė; o Meri mirus, aš jaučiausi labai prislėgta. Tad nusprendžiau keltis tenai.

23.

Nensi man apmokėjo kelionę, ir sutartą dieną sėdau į rytmetinę pašto karietą. Kelionė buvo ilga, nes Ričmond Hilas buvo už dvidešimt septynių kilometrų, važiuojant Yonge gatve. Pačioje miesto šiaurėje kelias nebuvo itin blogas, nors pasitaikė ne viena įkalnė, kur teko išlipti ir eiti pėsčiomis, kitaip arkliai nepajėgtų mūsų užtraukti. Griovių pakraščiuose vešliai augo gėlės, ramunės ir kitokios, šen bei ten skraidė drugeliai, ir ta kelio dalis buvo labai graži. Aš ketinau prisiskinti puokštę, bet bevažiuojant kaip kažin ką būtų nuvytusi.

Netrukus kelias pablogėjo, radosi gilių provėžų ir akmenų, taip kratė ir mėtė į šalis, kad kaulai braškėjo, ant kalvų galėjai uždusti nuo dulkių, o kloniuose nugrimzti dumble, todėl klampynės buvo kryžmai išklotos rąstais. Pasak žmonių, lyjant kelias virsdavo pelke, o kovo mėnesį, prasidėjus atlydžiui, pasidarydavo neišvažiuojamas. Žiema būdavo geriausias metas, kai viskas kietai užšalę ir gali greit nulėkti kelio galą rogėmis; bet tuomet grėsdavo pavojus patekti į pūgą ir mirtinai sušalti, rogėms apsivertus; kartais pasitaikydavo pusnys sulig troba aukštumo, ir išgelbėti jus galėdavo nebent trumpa maldelė ir gausybė viskio. Visa tai, o ir dar daugiau man papasakojo šalia manęs ant sėdynės įsispraudęs vyriškis, kuris skelbėsi esąs žemės ūkio padargų ir sėklos pardavėjas ir puikiai žinąs kelią.

Kai kurios trobos pakelėje buvo didelės ir gražios, bet kitos – suręstos iš netašytų rąstų, žemos, pažiūrėti varganos pirkutės. Laukai buvo aptverti visokiausiomis tvoromis, vienur statiniais, kitur

medžių šaknimis, sakytum mediniais milžinų plaukais. Kartkartėmis pasitaikydavo kryžkelė su keliomis, viena prie kitos susigrūdusiomis trobomis ir smukle, kur galėjai pašerti arba perkinkyti arklius ir išlenkti stiklą viskio. Tarp vyrų, slankiojančių aplinkui, buvo išmetusių anaiptol ne vieną stikliuką; apdriskę ir įžūlūs, jie lindo prie pašto karietos, kur aš sėdėjau, ir stengėsi pro kyko kraštą žvilgtelėti man į veidą. Kai sustojome pusiaudienį, žemės ūkio padargų prekijas paklausė, ar nenorėčiau užeiti su juo smuklėn išgerti stikliuką ar kokių gaivinamųjų, bet aš atsakiau: ne, nes garbingai moteriai nevalia lankytis tokiose vietose su svetimais vyrais. Turėjau įsidėjusi duonos ir sūrio ir galėjau užsigerti šaltu vandeniu iš šulinio kieme, ir to man pakako.

Tai kelionei buvau apsitaisiusi geriausiais vasariniais drabužiais. Ant galvos turėjau žydru kaspinu padabintą šiaudinį gobtuvą, atitekusį iš Meri skrynios, o po juo ryšėjau savo kyką; vilkėjau margінто perkelio suknele plačiais pečiais, tuo metu jau beveik nebemadinga, bet jau nebebuvo laiko pertaisyti: gavau ją iš ponios Kauts vietoj dalies algos, nors buvo jau taip nuskalbta, jog kadaise raudoni žirneliai buvo virtę rausvais. Dviem apatiniais sijonais, vienu sudriskusiu, bet dailiai suadytu, ir kitu išaugtiniu, tačiau kas būtų galėjęs pamatyti? Medvilnine palaidinuke ir korsetu, jau padėvėtu, pirktu iš prekeivio Džeremijos, ir avėjau baltomis medvilninėmis kojinėmis, suadytomis, bet dar visiškai geromis. Avėjau batsiuvio Votsono bateliais, ne pačiais geriausiais ir ne mano dydžio, nes geriausi bateliai gaunami iš Anglijos. Buvau apsigobusi žalio muslino vasarine skepeta ir ryšėjau Meri palikta skarele, jos paveldėta iš motinos, – balta, išmarginta mažyčiais melsvais juodgrūdžių žiedeliais, – sulenkta trilinkai ir apvyniota apie kaklą, kad saugotų nuo saulės ir strazdanų. Buvo malonu turėti tokį prisiminimą. Bet aš neturėjau pirštinių. Niekas man jų nedovanojo, o pirkti buvo per brangu.

Na, o žieminius drabužius, raudonos flanelės apatinį sijoną, storą suknelę, vilnones kojines ir flanelinius naktinius marškinius, taip pat dvejus vasarinius iš kartūno, vasarinę darbinę suknelę, klum-

pes, du kykus, prikyštę ir dar vieną palaidinukę buvau susirišusi mazgan sykiu su mamos skepeta ir užkėlusi ant pašto karietos stogo. Buvo jis tvirtai priveržtas žaliaminės odos diržais, bet visą kelią neturėjau ramybės, nes būgštavau, kad gali nukristi ir pasimesti kur pakelėje, ir todėl tolydžio žvalgiausi atgal.

Niekad nesižvalgyk atgal, pareiškė man žemės ūkio padargų prekijas. O kodėl? atsiliepiau aš. Žinojau, jog nedera kalbėtis su nepažįstamais vyrais, bet sunku buvo to išvengti – taip buvome susigrūdę viduje. Nes praeities nebesusigrąžinsi, pasakė jis, bergždžia jos ilgėtis, kas nubūta – kaip nebūta. Ar žinote, kas nutiko Loto pačiai, klausinėjo jis toliau. Virto druskos stulpu, tai nelaimė, o juk buvo puiki moteriškė, mat negerai, kai moteris trenkia sūrymu, ir jis nusikvatojo. Nesupratau, ką jis turi omeny, bet įtariau, jog nieko švankaus, ir tariau sau, kad su juo daugiau nebekalbėsiu.

Labai skaudžiai kando uodai, ypač pelkėtose vietose ir pamiškėse, nes nors dalis žemės pakelėje buvo dirbama, vis dar dunksojo miškai, itin aukšti ir tamsūs. Miške ir kvapas buvo kitoks; ten atsidavė vėsa ir drėgme, kvepėjo samanomis, žeme ir pūvančiais lapais. Miškas man kėlė baimę, nes jame knibždėjo laukinių žvėrių, kaip antai meškų ir vilkų; ir man nėjo iš galvos Nensi pasakojimas apie mešką.

Žemės ūkio padargų prekijas paklausė: ar bijotumėte eiti į mišką, panele? ir aš atsakiau: bijoti nebijočiau, bet eičiau tik tada, jeigu labai reikėtų. O jis kalbėjo toliau: labai gerai, jaunoms moterims nedera vienoms vaikščioti po mišką, nežinia, kas gali nutikti; antai visai neseniai rado vieną moterį nuplėštais drabužiais, o jos galvą už kelių metrų nuo liemens, ir aš pasakiau: ak, tikriausiai meškos užpuolė, ir jis atsiliepė: meškos arba raudonodžiai, kaip žinote, šituose miškuose jų knibždėte knibžda, jie užgriūva jus iš netyčių, akimoju nutraukia kyką ir nusmaukia skalpą, žinote, jiems patinka nurėžti moterims plaukus, Jungtinėse Valstijose juos brangiai parduoda. Paskui jis pridūrė: tikiuosi, jog po kyku turite gražius plaukus; ir visą tą laiką, mano akimis žiūrint, nepadoriai prie manęs spaudėsi.

Žinojau, kad jis meluoja – jei ne apie meškas, tai apie indėnus kaip kažin ką, – ir nori mane įbauginti. Tad labai akiplėšiškai pasakiau: aš jau greičiau patikėčiau savo galvą raudonodžiams negu jums, ir jis nusikvatojo; bet aš nejuokavau. Buvau mačiusi raudonodžių Toronte, nes kartais atvykdavo atsiimti pagal sutartį priklausančių pinigų; o kiti ateidavo pas ponią Parkinson prie užpakalinių durų siūlydami pirkti pintinių ir žuvies. Žiūrėdavo ramiais veidais, ir negalėdavai numanyti, ką jie galvoja, bet tuojau pat nueidavo, kai pasakydavai, kad nieko nereikia. Šiaip ar taip, apsidžiaugiau, kai išvažiavome iš miško ir kai pamačiau tvoras, trobas ir padžiautus skalbinius, ir kai užuodžiau virtuvių ir skynimuose deginamų medžių dūmus.

Ilgai netrukus pravažiavome pro trobos griuvėsius, iš kurių buvo belikę vien pajuodę pamatai, ir prekijas, dūręs į juos pirštu, man pasakė, jog tai garsioji Montgomerio smuklė, kur Makenzis šaukdavo savo valkatų maištininkų sambūrius ir iš kur, maištui prasidėjus, patraukė Yonge gatve į pietus. Čia jie nušovė vieną žmogų, ketinusį įspėti vyriausybės kariuomenę, o paskui supleškino smuklę. Gaila, kad per mažai tų išdavikų buvo pakarta, kalbėjo toliau prekijas, būtų ne pro šalį parvilkti tą niekingą bailį Makenzį iš Jungtinių Valstijų, kur jis paspruko palikdamas savo bendrus kabalioti aikštėje ant virvės. Prekijas turėjo kišenėje plokščią butelį ir buvo ką tik trūktelėjęs gerą dozę drąsos, kaip jaučiau iš jo kvapo, o kai jie šitaip nusiteikę, verčiau jų neerzinti; tad aš nepasakiau nė žodžio.

Ričmond Hilą pasiekėme vakarop. Nieko panašaus į miestelį, veikiau grynas kaimas su dviem virtinėmis trobų, išrikiuotų abipus Yonge gatvės. Išlipau tenai pat perkinkymo stotelėje, kur mudviejų su Nensi buvo sutarta susitikti, ir vežėjas nukėlė mano mantą. Žemės ūkio padargų prekijas irgi išlipo ir paklausė, kur aš apsistojusi, ir aš atsakiau, jog daug žinosiąs, greit pasensiąs. Tada jis stvėrė man už rankos ir pareikalavo, kad eičiau drauge su juo smuklėn išgerti vieno kito stikliuko viskio – paminėti senų gerų laikų, nes bevažiuodami pašto karieta pasidarėme seni pažįstami; aš bandžiau

ištraukti ranką, bet jis nepaleido, dar labiau suįžūlėjo ir mėgino apkabinti mane per liemenį; ir keli dykinėtojai jį drąsino. Aš žvalgiausi Nensi, bet niekur jos nemačiau. Kokį įspūdį ji susidarys, pagalvojau, išvydusi mane prie smuklės grumiantis su girtuokliu.

Smuklės durys buvo atdaros, ir kaip tik tuo metu pro jas išėjo prekeivis Džeremija su savo manta ant pečių ir ilga lazda rankoje. Labai apsidžiaugiau jį pamačiusi ir pašaukiau vardu; jis pasižiūrėjo sutrikęs mano pusėn, paskui puolė prie manęs.

Ką matau? Greis Marks! sušuko. Nesitikėjau tavęs šičia sutikti.

O ir aš nė to tiek, atsiliepiau šypsodama; bet buvau šiek tiek sudirgusi, nes žemės ūkio padargų prekijas vis dar laikėsi įsikibęs man į ranką.

Ar tas žmogus tavo bičiulis? paklausė Džeremija.

Ne, atsakiau.

Dama nepageidauja tamstos draugijos, tarė Džeremija, nutaisęs toną, jo manymu, prideramą gražių manierų džentelmenui; o žemės ūkio padargų prekijas atrėžė, jog aš jokia dama, ir pridūrė kelis žodžius, neturinčius nieko bendra su komplimentais, ir gana nešvankiai atsiliepė apie Džeremijos motiną.

Džeremija užsimojo lazda ir kirto per ranką žmogėnui, ir tas tučtuojau mane paleido; tuomet Džeremija jį pastūmė, ir jis susvyravo, loštelėjo atatupstas, atsitrenkė į smuklės sieną ir šleptelėjo į krūvą arkliašūdžių; tai pamatę, visi ėmė iš jo tyčiotis, nes tokie dykūnai amžinai tyčiojasi iš tų, kuriems nesiseka.

Ar gavai vietą kur netoliese? pasiteiravo Džeremija, kai jam padėkojau. Pasakiau, kad gavau, ir jis pareiškė, jog užsuksiąs pažiūrėti, ką galėtų man parduoti; tuo metu pasirodė trečias vyriškis. Ar jūs vardu Greis Marks? paklausė jis ar pasakė kažką panašaus; dabar nebeprisimenu jo žodžių. Atsakiau, jog taip, ir pasisakė esąs ponas Tomas Kineras, mano naujasis šeimininkas, ir atvažiavęs manęs. Jis atvyko vežimaičiu, traukiamu vieno arklio – vėliau sužinojau, jog vardu jis Čarlis, kaip ir pritinka padoriam arkliui; buvo tai labai gražus bėris puikiais karčiais, prašmatnia uodega ir didelėmis rudomis akimis, ir jis man labai patiko iš pirmo žvilgsnio.

Ponas Kineras paprašė arklininką įkelti mano mantą į vežimaičio galą, kur jau gulėjo keli ryšuliai, ir pridūrė: ką gi, nespėjai nė kojų apšilti, o jau sugebėjai susukti galvą dviem džentelmenams, o kai atsakiau, jog tai netiesa, paklausė: kas netiesa? Ar tie ponai ne džentelmenai, ar ne tavo gerbėjai? Aš visai sumišau nežinodama, kokio atsakymo jis tikisi.

Ir tada jis pasakė: lipk čionai, Greis, ir aš sušukau: ak, jūs turite galvoj, kad sėsčiau priekyje, ir jis atsakė: ką gi, juk nevešime tavęs vežimaičio gale kaip kokį ryšulį, ir padavė man ranką, kad atsisėsčiau greta jo. Labai drovėjausi, nes nebuvau pratusi sėdėti šalia tokio džentelmeno kaip jis, ypač šalia džentelmeno savo šeimininko, bet jis tarytum nieko neėmė į galvą, įlipo iš kitos pusės, plekštelėjo liežuviu ragindamas arklį, ir mudu nuvažiavome Yonge gatve, lyg aš būčiau buvusi kilminga dama, ir pagalvojau sau viena, jog tie, kurie žiopso pro langus, turės pakankamai peno paskaloms. Bet, kaip pamačiau vėliau, ponas Kineras niekad nepaisė paskalų, nes jam buvo nė motais, ką kiti apie jį paisto. Jis turėjo ganėtinai pinigų ir nesiekė politinės karjeros, tad galėjo sau leisti neimti į galvą tokių dalykų.

Kaip atrodė ponas Kineras? paklausė daktaras Džordanas.

Laikėsi kaip tikras džentelmenas, pone, atsakiau aš, ir želdinosi ūsus.

Ir viskas? nustebo daktaras Džordanas. Nelabai įdėmiai į jį žiūrėjai!

Aš nenorėjau į jį spoksoti, atsakiau, o kai atsisėdau į vežimaitį, savaime suprantama, net nežiūrėjau jo pusėn. Juk būčiau turėjusi pasisukti į jį visu liemeniu, nes buvau su gobtuvu. Manding, jūs niekad nesate dėvėjęs gobtuvo, pone?

Ne, prisipažino daktaras Džordanas.

Ir nusišypsojo savo kreiva šypsena.

Toks įspūdis, lyg būtum įdėtas į futliarą, pridūrė jis.

Jūsų tiesa, pone, pritariau aš. Vis dėlto aš mačiau jo pirštines, kai jis laikė vadžias, gelsvas minkštos odos pirštines, ir taip dailiai pasiūtas, kad jos buvo apgulusios rankas veik be menkiausios

raukšlelės, atrodė lyg būtų be pirštinių. Ir man juo skaudžiau buvo jas matyti, nes aš neturėjau pirštinių ir laikiau pasikišusi rankas po skepeta.

Man regis, tu labai išvargusi, Greis, tarė jis, ir aš atsakiau: taip, pone, ir jis pridūrė: šiandien šilta, ir aš pritariau: taip, pone, ir taip mudu važiavome, ir, tiesą pasakius, jaučiausi kur kas prasčiau nei dardančioje pašto karietoje šalia žemės ūkio padargų prekijo; negaliu paaiškinti kodėl, nes ponas Kineras buvo daug malonesnis. Bet Ričmond Hilas nebuvo toks jau didelis, ir mudu labai greit jį pravažiavome. Jis gyveno už kaimo, daugmaž už mylios į šiaurę.

Galiausiai aplenkėme jo sodą ir įsukome į puslankiu išsirietusią kokių šimto metrų ilgio alėją, iš abiejų pusių apsodintą vidutinio dydžio klevais. Alėjos gale stovėjo namas su priebučiu ir baltomis kolonomis, gana didelis namas, bet ne toks didelis kaip ponios Olderman Parkinson.

Už trobesio girdėjau skaldant malkas. Ant tvoros tupėjo berniukas gal keturiolikos metų amžiaus; mums privažiavus, nušoko žemėn ir pribėgo palaikyti arklio; buvo rudaplaukis, apkirptas kopėčiomis, visas apėjęs strazdanomis. Ponas Kineras jam tarė: sveikas, Džeimi, štai čia Greis Marks, ji atvažiavo iš Toronto, aš ją parsivežiau nuo smuklės, ir berniukas pasižiūrėjo į mane užvertęs galvą ir nusišypsojo, lyg būčiau jam pasirodžiusi juokinga; bet jis stačiai buvo nedrąsus ir nemitrus.

Palei prieangį žydėjo gėlės, balti bijūnai ir rausvos rožės; dailiai apsirengusi dama trimis eilėmis raukčių apkraštuota suknia skynė jas ir dėjosi į pintinę plokščiu dugnu, kurią laikė pasikabinusi ant rankos. Išgirdusi žvyru dardant ratus ir dunksint arklio kanopas, atsitiesė ir prisidengė delnu akis, ir aš pastebėjau, kad ji mūvi pirštinaitėmis; ir tada pažinau Nensi Montgomeri. Ant galvos ji turėjo gobtuvą, tokį pat šviesų kaip suknelė, – atrodė, jog, eidama panamėje pasiskinti gėlių, išsipustė gražiausiais pašvitais. Ji koketiškai pamojo man ranka, bet nė neketino žengti manęs pasitikti; ir man skaudžiai sugėlė širdį.

Įlipti vežimaitin viena, o išlipti – visai kas kita, juoba kad ponas Kineras man nepadėjo, pats iššoko pasisukdamas vietoje ir nusku-

bėjo taku namo link, tik kinktelėjo galva Nensi gobtuvo pusėn, palikdamas mane kūpsant vežimaityje lyg bulvių maišą – girdi, ropškis kaip išmanai pati viena, tad nieko kita man ir nebeliko. Iš už namo pasirodė vyriškis su kirviu rankoje, matyt, tas pats, kuris skaldė malkas. Nešėsi užsimetęs ant peties šiurkščios drobės striukę, vilkėjo marškiniais atlapa krūtine ir paraitotomis rankovėmis, ant kaklo ryšėjo raudona kaklaskarė ir mūvėjo plačiomis kelnėmis, sukištomis į aulinius batus. Buvo tamsaus gymio, gana žemo ūgio, daugių daugiausia dvidešimt vienerių metų amžiaus. Nepasakė man nė žodžio, tik įdėmiai nužleibė mane įtariu ir kiek rūškanu žvilgsniu, lyg būčiau buvusi jo priešė; beje, atrodė, jog žiūri ne į mane, bet į kažin ką už mano nugaros.

Pusbernis Džeimis jam pasakė: štai čia Greis Marks, bet jis nė neprasižiojo; tuomet Nensi jam sušuko: klausyk, Makdermotai, nuvesk arklį ir nunešk Greis mantą į jos kambarį, sykiu parodysi, kur ji gyvens. Sulig tais žodžiais jis apsipylė raudoniu, lyg būtų supykęs, ir atžariai linktelėjo man galva, kad sekčiau iš paskos.

Luktelėjau truputį, vakaro saulės apžilpinta, žiūrėdama į Nensi ir poną Kinerą prie bijūnų lysvės; jiedu stovėjo auksiniame ūke, lyg siaučiami auksinių dulkių, nugulusių iš dangaus, ir aš išgirdau Nensi juokiantis. Buvau sukaitusi, nusikamavusi, išalkusi ir visa paėjusi kelio dulkėmis, o ji nepasakė man nė vieno gero žodžio.

Tad nukėblinau paskui arklį ir vežimaitį už namo galo, o pusbernis Džeimis žingsniavo šalia ir nedrąsiai klausinėjo: ar Torontas didelis, ar labai įspūdingas, niekad ten nesu buvęs, bet aš tik tiek atsakiau: ganėtinai įspūdingas. Neturėjau jėgų kalbėti jam apie Torontą, nes tuo metu karčiai gailestavau, kad iš ten išvykau.

Kai užsimerkiu, prisimenu menkiausią smulkmeną, visus namus kaip kokį paveikslą – gėlių apgožtą prieangį, langus ir skaisčios saulės nupliekstas baltas kolonas, – galėčiau užsimerkusi pereiti visus kambarius, nors tuo metu nieko ypatinga nejaučiau tiems namams, norėjau nebent gurkšnio vandens. Keista darosi, kai pagalvoji, kad po pusės metų iš visų ten gyvenusių žmonių tik aš viena likau gyva.

Aišku, išskyrus Džeimį Volšą, bet jis ten negyveno.

24.

Makdermotas palydėjo mane į man skirtą kambarį šalia pat žieminės virtuvės. Šiaip ar taip, anaiptol nepasidarė mandagesnis, nieko daugiau nepasakė, tik burbtelėjo: va šičia miegosi. Man atraišiojant mazgą, pasirodė Nensi, dabar jau visa šypsanti. Kaip smagu tave matyti, Greis, pasakė, kaip smagu, kad tu atvažiavai. Ji pasisodino mane prie stalo žiemos virtuvėje, kur buvo vėsiau nei vasaros, nes ten nedegė viryklė, ir paaiškino, jog kriauklėje galiu nusiprausti rankas ir veidą, paskiau pavaišino mane stikline silpno alaus ir kąsneliu šaltos jautienos iš podėlio ir pridūrė: tikriausiai nusikamavai, kelionė baisiai išvargina, ir pasėdėjo, kol valgiau, miela nors prie žaizdos dėk.

Ji segėjo labai gražiais auskarais, kaip kažin ką iš gryno aukso, ir man dilgėte dilgėjo, kaip ji galėjo juos įpirkti už ūkvedės algą.

Kai pagaliau atsigavau, ji aprodė man visus namus ir priestatus. Vasaros virtuvė buvo visiškai atskirta nuo gyvenamojo namo, kad per daug neįšiltų kambariai, – išmoningas išplanavimas, kuris visiems labai praverstų. Abiejose virtuvėse buvo koklinė asla ir didoka geležinė viryklė su ketaus plokšte priekyje valgiams šiltai laikyti, o tai buvo paskutinis technikos žodis; kiekvienoje virtuvėje buvo atskira kriauklė su vamzdžiu paplavoms nutekėti tiesiai į atmatų duobę, taip pat galinis kambarėlis ir podėlis. Kieme tarp abiejų virtuvių buvo siurblys; man labai patiko, kad nėra atviro šulinio, nes tokie šuliniai daug pavojingesni, ten visko prikrinta, ir dažnai įsiveisia vandeninės žiurkės.

Už vasaros virtuvės buvo arklidė, o šalia jos – ratinė, kur laiko-

mas vežimaitis. Ten buvo pakankamai vietos dviem ekipažams, bet ponas Kineras turėjo tik vieną lengvą vežimaitį, man regis, tikra karieta netiktų važinėti tokiais keliais. Arklidėje buvo keturi gardai, tačiau ponas Kineras laikė tik vieną karvę ir du arklius, Čarlį ir kumeliuką, kuris užaugęs turėjo būti jojamas arklys. Šalia pat žieminės virtuvės buvo pakinktinė, o tai buvo neįprasta ir taipgi nepatogu.

Virš arklidės, palėpėje įrengtame kambarėlyje, miegojo Makdermotas. Nensi man pasakė, jog jis parsisamdęs vos prieš savaitę ir, nors gana apsukriai vykdąs pono Kinero paliepimus, atrodo, prieš ją griežiąs dantį ir draskąs jai akis; aš atsiliepiau, kad tikriausiai jis griežiąs dantį prieš visus, nes ir su manimi atžariai elgęsis. Nensi pareiškė, jog ji nesukanti sau galvos: jei neateisiąs į protą, galėsiąs nešdintis, nes tokių kaip jis nors vežimais vežk, juoba kad krašte gyva bala kareivių, nežinančių kur dėtis.

Man visad patikdavo arklidės kvapai. Paglosčiau snukį kumeliukui, pasisveikinau su Čarliu ir pašnekinau karvę, nes man priklausė ją melžti, ir aš norėjau su ja susidraugauti. Makdermotas kratė gyvuliams kraiką; kreipdamasis į mus, jis tik suniurzgė ir metė į Nensi pagiežingą žvilgsnį; ir aš supratau, kad jis negali jos pakęsti, ir kai mudvi išėjome iš arklidės, Nensi pasakė: Šiandien jis atgrasus kaip niekad, ką gi, jo valia, kaip pasiklos, taip išmiegos, o jeigu nepatinka šypsotis, galės šunis lodyti arba per velėną pūsti, ir ji nusikvatojo; bet aš tikėjausi, kad jis to neišgirdo.

Paskiau mudvi apžiūrėjome vištidę ir diendaržį, aptvertą pinta gluosnių tvora, kad negalėtų išlįsti viščiukai, nors ji menkai saugojo nuo lapių ir žebenkščių, taip pat meškėnų, pačių didžiausių kiaušinių vagišių; apžiūrėjome ir daržą, gražiai apsodintą, bet seniai nemačiusį kauptuko; o gana toli, pačiame alėjos gale, buvo tupykla.

Ponas Kineras turėjo daug žemių, pievą karvei ir arkliams ganytis, nedidelį sodą į pietus nuo Yonge gatvės ir keletą dirbamų laukų ir bebaigiamų skinti lydimų. Visu tuo rūpinosi Džeimio Volšo tėvas, paaiškino Nensi; jie turėjo pirkią pono Kinero žemėse už kokio ketvirčio mylios. Iš ten, kur mudvi stovėjome, pro medžius buvo matyti

stogas ir kaminas. Pats Džeimis buvo buklus, daug žadantis berniukas, paprastai pono Kinero siuntinėjamas krautuvėn prireikus ko nors nupirkti; jis griežė fleita ar bent jau tuo, ką vadino fleita, bet iš tiesų tas instrumentas daugiau priminė lumzdelį. Nensi pasakė, kad kurį vakarą jis ateisiąs mums pagriežti, kaip mėgstąs daryti, jai pačiai esą baisiai malonu truputį pasiklausyti muzikos – net pradėjusi mokytis skambinti fortepijonu. Aš labai nustebau, nes tai neįprastas dalykas ūkvedei. Bet nieko nepasakiau.

Kieme tarp abiejų virtuvių buvo ištemptos trys virvės skalbiniams džiauti. Tiesą pasakius, atskiros skalbyklos nebuvo, tačiau visi skalbimo rykai – variniai katilai, rėčkos ir skalbimo lenta – dabar buvo vasaros virtuvėje prie viryklės, ir viskas kaip reikiant; ir aš apsidžiaugiau, kad jie patys neverda muilo, bet naudoja pirktinį, kur kas sveikesnį rankoms.

Jie nelaikė kiaulės, ir man tai labai patiko, nes kiaulės – baisiai gudrios, kai ko nors įsigeidžia, mėgsta slapčia išsprukti iš gardo ir anaiptol ne taip jau gardžiai kvepia. Arklidėje taipgi gyveno dvi katės, medžiojusios peles ir žiurkes, bet nebuvo šuns, nes pono Kinero kalė Fensi padvėsė nusenusi. Nensi pasakė, kad jaustųsi daug ramiau, jei namuose būtų šuo, kuris bent imtų loti, pasirodžius svetimam žmogui, o be to, ir ponas Kineras ieškąs gero šuns medžioklei – jis nesąs užkietėjęs medžiotojas, bet mėgstąs rudenį nusišauti vieną kitą antį ar laukinę žąsį, nors jų mėsa, Nensi nuomone, esanti pernelyg kieta.

Mudvi grįžome į žiemos virtuvę ir koridorium pasukome į prieškambarį, gana erdvų, su židiniu ir elnio ragais viršum jo, žaliu popierium išklijuotomis sienomis ir dailiu turkišku kilimu ant aslos. Iš to paties prieškambario leidosi laiptai į rūsį, reikėjo pakelti kilimo kraštą ir atvožti dangtį, ir tai man pasirodė labai keista, nes daug patogiau būtų buvę lipti iš virtuvės. Tačiau po virtuve nebuvo rūsio. Rūsio laiptai buvo pernelyg statūs, todėl nepatogūs laipioti, o pats rūsys buvo perskirtas neaukšta pertvara: viena pusė pieno produktams, kur jie laikė sviestą ir sūrius, o kitoje pusėje, kampe, stovėjo statinės vyno ir alaus, taip pat tuščios vyno statinės, o žie-

mą dėžėse su smėliu laikydavo obuolius, morkas, kopūstus, burokėlius ir bulves. Rūsyje buvo langelis, bet Nensi pasakė, jog visada imčiau žvakę arba žibintą, nes apačioje labai tamsu, galima suklupti, nusiristi nuo laiptų ir nusisukti sprandą.

Tą dieną mudvi nelipome į rūsį.

Šalia prieškambario buvo paradinė svetainė su krosnimi ir dviem paveikslais, viename įsiamžinusi šeima, mano galva, proseniai, nes visų veidai buvo sustingę, o drabužiai senoviniai; kitame buvo pavaizduotas bulius trumpomis kojomis; stovėjo taipgi pianinas, ne fortepijonas, bet paprasčiausias pianinas, ir lempa su gaubtu, kurioje degdavo pats geriausias banginių aliejus, įvežamas iš Jungtinių Valstijų: mat tuo metu žibalo nebuvo. Toliau ėjo valgomasis, taip pat su židiniu, sidabrinėmis žvakidėmis, gražiais porcelianiniais indais ir sidabriniais įrankiais, užrakintais indaujoje, ir paveikslu su nušautais fazanais viršum židinio atbrailos, man regis, vargu ar galinčiu sužadinti apetitą per pietus. Valgomąjį nuo svetainės skyrė dvivėrės durys, o vienvėrės vedė į koridorių, kuriuo atnešdavo iš virtuvės valgius. Kitoje koridoriaus pusėje buvo pono Kinero biblioteka, bet mudvi ten nėjome, nes jis tuo metu skaitė; o už jos buvo nedidelis kabinetas su rašomuoju stalu, kur jis rašydavo laiškus ir tvarkydavo savo reikalus.

Iš prieškambario aukštyn vedė gražūs laiptai nusvidintais turėklais; mudvi užlipome; antrame aukšte buvo pono Kinero miegamasis su plačia lova, greta – persirengimo kambarys ir tualetinis staliukas su ovaliu veidrodžiu ir raižyta spinta; miegamajame kabojo paveikslas – nuoga moteris sėdi ant sofos atsukusi nugarą ir žiūri per petį, ant galvos savotiškas turbanas, o rankoje povo plunksnų vėduoklė. Povo plunksnos namuose lemia nelaimę, tai visi žino. Šičia plunksnos buvo pieštos, bet aš nė tokių nenorėčiau savo namuose. Kabojo dar ir kitas paveikslas su vonioje besimaudančia moterimi, bet šitos nespėjau gerai įžiūrėti. Buvau truputį sutrikusi, jog pono Kinero miegamajame netgi dvi nuogos moterys, tuo tarpu pas ponią Olderman Parkinson paprastai kabojo tik peizažai ir gėlės.

Nensi miegamasis buvo iš kiemo pusės, pažiūrėti ne per didžiausias; ir visuose kambariuose buvo pakloti kilimai. Tiesą pasakius, tuos kilimus vasarą derėtų išdulkinti, išvalyti ir sukrauti į sandėlį, bet Nensi neturėjo laiko jais rūpintis, nes nebuvo kas jai padeda. Nustebau, kad jos miegamasis tame pat aukšte kaip ir pono Kinero, bet šičia nebuvo trečio aukšto nei palėpės kaip ponios Olderman Parkinson namuose, kurie buvo gerokai didesni. Dėl visa ko buvo įrengtas ir svečių kambarys. Koridoriaus gale buvo sieninė spinta žieminiams drabužiams, taip pat pilnutėlė skalbinių spinta su gausybe lentynų; o šalia Nensi miegamojo – mažytis kambarėlis, jos vadinamas siuvamuoju, kur tilpo tik stalas ir kėdė.

Apžiūrėjusios visą aukštą, nulipome apačion ir aptarėme, ką aš turėsiu daryti; ir aš pati viena pasidžiaugiau, jog dabar vasara, kitaip man būtų tekę prinešti malkų ir pakurti visas tas krosnis, išvalyti ir iššveisti židinius ir virykles; ir Nensi pasakė, kad, savaime suprantama, aš pradėsianti dirbti ne šiandien, bet rytojaus dieną, nes tikriausiai esanti išvargusi ir norinti ankstėliau atsigulti. Taip iš tikrųjų ir buvo, ir, saulei leidžiantis, aš atsisveikinau.

Taigi dvi savaites viskas buvo ramu, sako daktaras Džordanas. Jis garsiai skaito *Išpažintį*.

Taip, pone, sakau aš. Daugmaž ramu.

Ką turėjai galvoje sakydama *viskas*? Kaip viskas vyko?

Atsiprašau, aš jūsų nesuprantu, pone.

Ką tu darei kas dieną?

Et, kas priklauso, pone, atsakau. Dariau savo darbą, ir gana.

Atsiprašau, neatlyžta daktaras Džordanas. O ką tu darei?

Žiūriu į jį. Jis ryši geltoną kaklaraištį baltais langeliais. Jis nejuokauja. Jis tikrai nieko neišmano. Tokiems vyrams kaip jis nereikia švarintis susitepus, tuo tarpu mums privalu ne tik prisižiūrėti savo švaros, bet ir jų nešvarumus valyti. Šia prasme jie kaip maži vaikai: ko nors imdamiesi, iš anksto nepagalvoja, ką daro, ir neatsako už pasekmes. Bet jie dėl to nekalti, stačiai jie šitaip išauklėti, ir tiek.

25.

Rytojaus dieną atsibudau auštant. Mano mažytis miegamasis buvo aklinas ir tvankus, nes prasidėjo vasaros karščiai; be to, tamsus, nes nakčia buvo uždarytos langinės, kad kas nors neįlįstų. Langai taip pat uždaryti, kad nepriskristų musių ir uodų; ir aš pagalvojau, jog man reikėtų prasimanyti atkarpą muslino langui užtraukti arba pasikabinti virš lovos, ir jog apie tai reikėtų užsiminti Nensi. Miegojau vien naktiniais marškiniais, nes buvo karšta.

Išlipau iš lovos ir atsidariau langą ir langines, kad įeitų šiek tiek šviesos, apverčiau ir pravėdinau patalynę, ir tuomet apsivilkau darbiniais drabužiais, prisijuosiau prikyštę, susisegiau plaukus ir užsidėjau kyką. Ketinau dailiau susišukuoti plaukus truputį vėliau, kai galėsiu pasižiūrėti į veidrodį virš virtuvės kriauklės, nes savo kambarėlyje veidrodžio neturėjau. Pasiraitojau rankoves, įsispyriau į klumpes ir atšoviau skląstį. Aš visad užsišaudavau duris, nes jeigu kas nors įsibrautų į namus, pirmiausia atsidurtų prie mano miegamojo.

Man patikdavo keltis ankstų rytą; šitaip bent trumpai galėjau tartis, jog esu savo namuose. Pirmiausia išpyliau savo naktipuodį į pamazgų kibirą; paskiau išnešiau kibirą pro žiemos virtuvės duris, pati sau tardama, jog asla prašyte prašosi ražo, nes Nensi buvo viską apleidusi, viduje buvo pritrypta nežmoniškai daug purvo, kurio niekas nevalė. Oras buvo gaivus; rytuose rausvai švietė dangus, o virš laukų kilo pilka perlamutrinė ūkana. Kažkur netoliese giedojo paukštelis – tikriausiai karetaitė, tariau sau, – o tolėliau karkė varnos. Auštant atrodė, lyg viskas prasideda iš naujo.

Sužvingo arkliai, matyt, išgirdę girgžtelėjant virtuvės duris; bet ne man priklausė juos šerti ar vesti ganyklon, nors mielai visa tai padaryčiau. Sumykė karvė, nes, žinia, jos tešmuo buvo pritvinkęs, bet ji turėjo lukteléti, nes viena negalėjau visur aptekti.

Aš nuėjau taku pro diendaržį ir daržą, paskiau per rasotą pievą, skirdama į šalis pernakt nuaustus voratinklius. Niekad negalėčiau užmušti voro. Meri Vitni sakydavo, jog tai atneštų nelaimę, ir ne ji viena taip sakydavo. Kai aptikdavau vorą namuose, užkabindavau šluotos galu ir išmesdavau lauk, bet tikriausiai esu netyčia vieną kitą sutrypusi, nes, šiaip ar taip, gyvenime neišvengdavau nelaimių.

Pagaliau priėjau tupyklą, išpyliau pamazgas, ir taip toliau.

Ir taip toliau, Greis? klausia daktaras Džordanas.

Žiūriu į jį. Iš tiesų, jeigu jis nežino, kas daroma tupykloje, nėra ko iš jo norėti.

Ką dariau? Pasikėliau sijonus ir atsitūpiau viršum birzgiančių musių ant pasėsto, kur užtūpdavo visi namuose, tiek damos, tiek mergos, nes męža ir vienos, ir kitos, ir smirda vienodai, ne alyvomis kvepia, kaip sakydavo Meri Vitni. Pasišluostyti gulėjo padėtas *Godey's Ladies' Book* senas egzempliorius; prieš panaudodama lapelį, aš visad peržiūrėdavau paveikslėlius. Didumoje buvo paskutinės mados, bet kai kuriuose matydavai Anglijos kunigaikštienes, Niujorko aukštuomenės damas ir panašiai. Išmanantys žmonės neturėtų sutikti, kad jų nuotraukas spausdintų laikraščiai ir žurnalai, nes negali žinoti, kokiam tikslui kiti gali panaudoti tavo veidą, kai tik jam nustoji galios.

Bet daktarui Džordanui nieko tokio nesakau. Ir taip toliau, pakartoju tvirtu balsu, nes jam priklauso žinoti nebent tiek. Kaip tik dėl to, kad jis man įgriso savo kamantinėjimais, nėra prasmės jam viską pasakoti.

Paskiau parsinešiau pamazgų kibirą kieman prie siurblio, pasakoju toliau, ir paleidau siurblį į darbą, užpylusi truputį vandens iš kibiro, tam tyčia ten pastatyto, mat, jei nori ištraukti vandens, iš

pradžių turi truputį įpilti, ir Meri Vitni sakydavo, jog va šitaip vyrai stengiasi prisimeilinti prie moters, kai puoselėja bjaurius kėslus. Kai tik iš siurblio kliūstelėjo vanduo, išploviau pamazgų kibirą, nusiprausiau veidą, paskui sudėjau delnus rieškučiomis ir atsigėriau. Pono Kinero šulinio vanduo buvo gardus, be menkiausio geležies ar sieros prieskonio. Dabar, saulei tekant, nuo šilumos ūkana sklaidėsi, ir galėjau lažintis, jog bus gražus rytmetys.

Tuomet nuėjau į vasaros virtuvę ir užkūriau viryklėje ugnį. Pirmiausia išvaliau vakarykščius pelenus ir supyliau skyrium, kad vėliau galėčiau paberti tupykloje arba darže, nes jų nemėgsta šliužai ir sraigės. Viryklė buvo nauja, bet turėjo savų nikių: vos pakurta, spjovė man į akis juodus dūmus nelyginant ragana ant laužo. Gavau prie jos meilintis, vaišinti senų laikraščių skiautėmis – ponui Kinerui patikdavo laikraščiai, ir jis nemažai jų pirkdavosi, – ir taipgi prakurais; ir ji įniko kosėti, o aš pūčiau, kol ugnis įsidegė ir linksmai supleškėjo. Pliauskos buvo per storos viryklei, ir man teko jas grūsti žarstekliu. Pagalvojau, jog vėliau pasikalbėsiu apie tai su Nensi, o ji turėsianti pasikalbėti su Makdermotu, kuris vienintelis dėl to kaltas.

Paskiau nuėjau į kiemą prisileisti vandens kibirą ir, parnešusi virtuvėn, kaušu pripyliau pilną katilą ir užkaičiau ant viryklės.

Paskiau pakinktinėje šalia žiemos virtuvės išgriebiau dvi morkas iš skrynios, pernykštes morkas, įsikišau jas kišenėn ir nudrožiau daržinėn, milžtuve nešina. Morkas nešiau arkliams, pavaišinau juos slapčiomis; morkos buvo pašarinės, bet aš paėmiau jas neatsiklausiusi šeimininko. Įtempiau klausą, ar Makdermotas vis dar drunija ant aukšto, bet nebuvo girdėti nė menkiausio garso, matyt, miegojo kaip negyvas arba dėjosi, kad miega.

Paskiau ėmiau melžti karvę. Karvė buvo gera ir mane tuojau pat pripažino. Pasitaiko bjaurių karvių, kurios taikosi tau durti ragu arba įspirti, bet šita buvo ne iš tų, ir kai tik prisiglaudžiau kakta prie jos šono, ji beregint prie manęs prisiderino. Subėgo kniaukdamos katės, ir aš joms kliūstelėjau pieno. Paskiau atsisveikinau su arkliais, ir Čarlis kyštelėjo snukį prie prikyštės kišenės. Puikiai žinojo, kur dedu morkas.

Išeidama išgirdau keistą brazdesį ant aukšto. Buvo toks įspūdis, lyg kas būtų įnirtingai kalęs dviem plaktukais ar mušęs medinį būgną. Iš pradžių nesupratau, kas ten darosi, bet įsiklausiusi supratau, jog tai tikriausiai Makdermotas šoka basas ant plikų aukšto lentų. Jis atrodė labai įgudęs šokėjas, tik neaišku, ko jis šoko ten vienas ir dar šitaip anksti? Gal stačiai iš džiaugsmo, o gal iš energijos pertekliaus, bet, šiaip ar taip, aš tuo nebuvau tikra.

Parnešiau pieną vasaros virtuvėn ir įsipyliau truputį arbatai; paskiau, saugodama nuo musių, uždengiau milžtuvę marška ir palikau, kad nusistovėtų grietinėlė. Truputį vėliau ketinau sumušti sviesto, jei nebūtų audros, nes griaudžiant neišeina geras sviestas. Paskiau ištaikiau progą susitvarkyti savo kambarį.

Tiesą pasakius, mano kambaryje nebuvo ko per daug tvarkyti: nei sieninių apmušalų, nei paveikslų ant sienų, nei užuolaidų. Apsišlaviau, išskalavau naktipuodį ir pakišau jį po lova. Ten buvo tiek pūkų, lyg avis būtų nusišėrusi, ir buvo aišku, jog palovė šimtas metų, kai nešluota. Supurčiau čiužinį, perklojau paklodes, supurenau priegalvį ir užklojau skiautine antklode. Buvo tai sena, išdilusi skiautinė antklodė, kitados labai graži, vadinama Laukinės žąsies medžiokle; ir aš pagalvojau, kokių skiautinių antklodžių pasisiūsiu, kai ganėtinai sutaupysiu algos ir ištekėsiu, ir kai turėsiu savo namą.

Susitvarkiusi kambarį, pasijutau patenkinta. Kai grįšiu, į dienos pabaigą, jis atrodys švarutėlis ir gražutėlis, sakytum kokia tarnaitė būtų jį man sutvarkiusi.

Paskiau paėmiau pintinę kiaušiniams ir pusę kibiro vandens ir nuėjau vištidėn. Džeimsas Makdermotas buvo kieme, prie siurblio drėkinosi savo tamsius plaukus, bet, matyt, išgirdo mane ateinant; atsitiesė, akimirką atrodė pasimetęs, sutrikęs, išsigandęs, kaip skęstantis vaikas, ir aš pagalvojau sau viena, kas, jo manymu, būtų galėjęs gulti jam ant kulnų. Bet kai jis pamatė, kas ateina, linktelėjo pralinksmėjęs, o tai buvo mažų mažiausia draugiškas ženklas, ir

jis pirmas jį man parodė. Kadangi abi mano rankos buvo užimtos, aš tik kinktelėjau galva.

Įpyliau vištoms vandens į lovelį, išleidau jas iš vištidės ir, kol jos gėrė ir pešėsi, kuri atsigers pirmoji, aš įėjau į vidų ir surinkau kiaušinius – didelius kiaušinius, nes toks buvo metas. Paskiau pabėriau joms grūdų ir vakarykščių maisto atliekų. Aš nelabai mėgau vištas, man visados labiau patikdavo kailiniai žvėreliai nei pulkas kudakuojančių paukščių, besikapstančių ant šiukšlyno, bet jei nori kiaušinių, turi pakęsti kvailas vištas.

Gindamas savo pačias, gaidys šoko kapoti man blauzdas pentinais, bet aš smagiai jam įspyriau ir vos nepamečiau klumpės grumtynėse. Pasak žmonių, vieno gaidžio pakanka, kad visos vištos būtų laimingos, bet, mano akimis žiūrint, ir vieno gaidžio per daug. Saugokis, o nusuksiu tau sprandą, pasakiau jam; nors, tiesą pasakius, kaip gyva nebūčiau galėjusi to padaryti.

Dabar Makdermotas, plačiai šypsodamas, žiūrėjo viršum tvoros. Šypsodamas jis atrodė kur kas gražesnis, pripažįstu, nors buvo tikras pajuodėlis ir šiepėsi nutaisęs niekšingą grimasą. Bet galbūt visa tai įsivaizduoju, pone, prisimindama tai, kas atsitiko vėliau.

Ar į mane kreipiesi? paklausė Makdermotas.

Ne, šaltai atsakiau ir praėjau pro šalį.

Manding, aš įminiau, kokių jis turi kėslų, ir tai buvo nenauja. Nenorėjau prasidėti, kad paskiau nebūtų bėdos, tad nusprendžiau verčiau laikytis draugiškai per tam tikrą atstumą.

Vanduo pagaliau užvirė. Užkaičiau puodą, užpylusi vandeniu kruopas; paskiau užplikinau arbatą ir palikau kuriam laikui, kad pritrauktų, o tuo tarpu nuėjau į kiemą prisileisti dar vieną kibirą vandens ir atnešiau į vidų; paskiau ant galinio lankainio užkaičiau didelį varinį puodą vandens, nes man reikėjo kuo daugiau karšto vandens indams plauti ir panašiai.

Tuo metu įėjo Nensi languota kartūnine suknele, prisijuosusi prikyštę, jau nebevilkėjo ana puošnia suknia kaip vakar popiet. Ji pasisveikino su manimi, ir aš mandagiai atsakiau. Ar jau turi arbatos, paklausė ji, ir aš atsakiau, jog taip. Ak, kol rytą neišgeriu puo-

delio arbatos, man toks įspūdis, kad aš negyva, toliau kalbėjo ji, o aš tuo tarpu jai įpyliau.

Ponas Kineras gers arbatą viršuje, pridūrė ji, bet aš tai jau žinojau, nes iš vakaro ji buvo paruošusi padėklą su nedideliu arbatinuku, puodeliu ir lėkštute, – ne sidabrinį su giminės herbu, bet paprastą dažyto medžio padėklą. Ir jis pageidaus dar vieno puodelio arbatos, pridūrė ji, kai nusileis apačion, prieš pusryčius, taip jau jis įpratęs.

Pastačiau ant padėklo ąsotėlį šviežio pieno ir cukrinę ir pakėliau jį nuo stalo. Aš pati nunešiu, pasakė Nensi. Nustebusi pareiškiau, jog pas ponią Olderman Parkinson ūkvedė niekad nebūtų nė pagalvojusi nešti padėklo su arbata šeimininkui, nes, jos akimis žiūrint, tai, kas priklausė tarnaitėms, jos rango moteriai nepritiko. Nensi nepatenkinta valandėlę stebeilijo į mane; bet paskiau pridūrė, jog, savaime suprantama, nešiojusi padėklą tik tada, kai trūkę šeimynos ir nebuvę tarnaitės, todėl pastaruoju metu prie to pripratusi. Tad nunešiau aš.

Pono Kinero miegamojo durys vėrėsi tiesiai į laiptus. Gretimai nebuvo jokios vietos padėklui pasidėti, tad laikiau jį viena ranka, o kita beldžiausi. Jūsų arbata, pone, pasakiau. Iš vidaus pasigirdo niurzgimas, ir aš įėjau. Kambaryje buvo tamsu, todėl padėjau padėklą ant žemo apskrito staliuko šalia lovos ir žengiau prie lango truputį pratraukti užuolaidų. Užuolaidos buvo tamsiai rudo brokato, panašios į aksomą, apsiuvinėtos spurgais ir labai švelnios; bet, mano galva, vasarą geriausia kabinti baltas užuolaidas, kartūnines arba muslinines, nes balta spalva nesugeria šilumos ir nepraleidžia jos į namus, todėl viduje atrodo vėsiau.

Nemačiau pono Kinero, nes jis gulėjo tamsiausiame kambario kampe, prieblandoje nematomu veidu. Ant lovos buvo ne skiautinė antklodė, bet tamsios spalvos lovatiesė, priderinta prie užuolaidų. Jis gulėjo nusiklojęs, tik užsitraukęs paklodę. Jo balsas atsklido tarytum iš po žemių. Dėkui, Greis, pasakė jis. Jis buvo iš tų, kurie amžinai dėkoja ir sako „prašom“. Turiu pripažinti, kad jis mokėjo kalbėti.

Prašom, pone, atsiliepiau, ir, savaime suprantama, kalbėjau nuoširdžiai. Kaip kažin ką, niekad nesikračiau darbo, prireikus ką nors jam padaryti, ir nors jis man už tai mokėjo, man buvo toks įspūdis, jog darau viską už dyką. Šįryt labai gražūs kiaušiniai, pone, kalbėjau toliau. Gal pageidautumėte kiaušinio pusryčiams?

Gerai, atsiliepė jis netvirtu balsu. Dėkui, Greis. Esu tikras, kad tai man bus į sveikatą.

Man nepatiko jo tonas; kalbėjo taip, lyg būtų sirgęs. Bet Nensi apie tai net nebuvo užsiminusi.

Nulipusi apačion, pasakiau Nensi: ponas Kineras pageidauja kiaušinio pusryčiams. Ir ji pasakė: ir aš mielai suvalgysiu. Jam reikia pakepti su spirgais, o aš negaliu valgyti kiaušinienės, man labiau tinka virti. Mudu pusryčiausime drauge valgomajame, nes jis reikalauja, kad aš jam palaikyčiau kompaniją, jis nemėgsta valgyti vienas.

Man tai pasirodė keistoka, bet anaiptol ne nuostabu. Tuomet paklausiau: ar ponas Kineras kartais neserga?

Nensi sukikeno ir pasakė: kartais jis ima ir ką nors susigalvoja. Bet tai prasimanymai, ir gana. Jam patinka, kai apie jį šokinėji.

Įdomu, kodėl jis neveda, paklausiau, o juk toks šaunus vyras. Traukiau tuo metu keptuvę kiaušinienei ir tik tarp kitko paklausiau, nieko bloga negalvodama; bet ji atkirto gana piktai ar bent jau man taip pasirodė. Kai kurie džentelmenai nėra linkę į vedybinį gyvenimą, pasakė ji. Jiems labiau patinka gyventi taip, kaip jie nori, ir jie įsitikinę, kad gali puikiausiai apsieiti be šeimos.

Aš manau, kad gali, pasakiau.

Žinoma, kai jie turi pakankamai pinigų, pridūrė ji. Jeigu jie ko nori, nusiperka, ir tiek. Jiems tai vien niekai.

O štai pirmas mudviejų ginčas su Nensi. Tai atsitiko pirmą dieną, kai aš tvarkiau pono Kinero miegamąjį, prisijuosusi savo duksliąją prikyštę, kad viryklės suodžiais ir dulkėmis nesutepčiau baltų paklodžių. Nensi slankiojo aplink ir vis mane mokė, kur dėti daiktus, kaip įsprausti paklodžių kampus, kaip išvėdinti pono Kinero nak-

tinius marškinius, kaip sudėti pono Kinero šepečius ir tualeto reikmenis ant tualetinio staliuko ir kaip dažnai svidinti jų sidabrines dalis ir nuo kurios lentynos jam patinka imti dailiai sulankstytus ir paruoštus marškinius bei skalbinius; ir ji elgėsi taip, lyg niekados nebūčiau to dariusi.

Tuomet man dingtelėjo mintis, nuo to laiko dažnai man ateidavusi, jog daug sunkiau dirbti pas moterį, anksčiau tarnavusią kitiems ponams, nei pas moterį, niekados gyvenime netarnavusią; nes tos, kurios anksčiau tarnavo, moka savaip viską daryti ir taip pat žino, kokių gudrybių griebiasi tarnaitės, kaip antai: nubraukia už lovos negyvas muses, sušluoja po kilimu žiupsnį smėlio ar dulkių, kurių niekad nepastebėsi arti nepriėjęs; ir, be to, jos priekabiau į viską žiūri ir gali tave nutverti nusikaltimo vietoje. Apskritai aš anaiptol ne kokia apsileidėlė, bet visad pasitaiko dienų, kai labai skubi ir nespėji visko aptekti.

Ir kai pasakiau, jog pas ponią Olderman Parkinson daryta kitaip, Nensi sausai atkirto, kad jai tas nerūpi, kad dabar aš nebetarnaujanti poniai Olderman Parkinson. Jai nepatiko, jog primenu, kad esu tarnavusi tokiuose pat dideliuose namuose ir susidūrusi su pranašesniais už ją žmonėmis. Tačiau paskiau pati viena pagalvojau, kad vienintelė visų tų priekabiavimų priežastis yra ta, jog ji nenori palikti mane vieną pono Kinero miegamajame, nes jisai galįs netikėtai įeiti.

Norėdama, kad ji nustotų nervintis, ėmiau klausinėti apie paveikslą ant sienos; ne tą, kur pavaizduota povo plunksnų vėduoklė, bet kitą, kur jauna moteris aukštyn sušukuotais plaukais maudosi sode, labai tam netinkamoje vietoje, šalia stovi tarnaitė su dideliu rankšluosčiu, o į ją spokso barzdoti seniai, pasislėpę už krūmų. Sprendžiant iš drabužių, visa tai vyko senais laikais. Nensi pareiškė, jog tai esanti graviūra, jog spalvinta ranka ir jog tai esanti reprodukcija garsiojo paveikslo, nutapyto bibline tema apie Zuzaną ir senius. Ir ji labai didžiavosi, jog tiek daug žino.

Bet ji man buvo įsipykusi su visomis savo priekabėmis ir kliautimis, ir aš atrėžiau, jog atmintinai moku Bibliją – ir beveik nemela-

vau – ir jog tokios istorijos ten nesą. Taigi paveikslas nutapytas anaiptol ne bibline tema.

Ji atkirto, jog aš klystu, aš šokau prieš ir pareiškiau, kad esu pasirengusi patikrinti; ir ji atsakė, jog čia atėjau ne postringauti apie paveikslus, bet kloti lovą. Tuo metu į kambarį įėjo ponas Kineras. Matyt, jis girdėjo mūsų ginčą koridoriuje, nes atrodė smagiai nusiteikęs. Ką, sušuko jis, judvi ginčijatės teologijos klausimais, ir juo labiau iš ankstaus ryto? Ir panoro, kad viską jam papasakotume.

Nensi pareiškė, jog jam neverta kvaršinti sau galvos dėl tokių niekų, bet jis neatlyžo ir pasakė: ką gi, Greis, matau, jog Nensi nori viską nuo manęs nuslėpti, bet užtat tu man papasakok; aš drovėjausi, bet galiausiai paklausiau, ar paveikslas nutapytas bibline tema, kaip tvirtinanti Nensi. Jis nusikvatojo ir atsakė, jog, tiesą pasakius, gal ir ne, nes tas atsitikimas minimas Apokrife. Nustebusi paklausiau, kas tai per daiktas, ir, kaip mačiau, Nensi taip pat anksčiau niekad nebuvo girdėjusi to žodžio. Bet ji niršo, jog taip apsiriko, ir apmaudžiai raukėsi.

Ponas Kineras pasakė, jog, būdama tokia jauna, labai noriu viską žinoti ir jog netrukus Ričmond Hile būsiu labiausiai išprususi tarnaitė ir jog jis mane rodys už pinigus kaip skaičiuoti mokantį paršelį Toronte. Paskiau jis paaiškino, kad Apokrifai – tai knyga, kurion sudėti visi Biblijos laikų pasakojimai, kuriuos nutarta neįtraukti į Bibliją. Aš nepaprastai nustebau tai išgirdusi ir sušukau: kas tai nutarė? Mat aš visados galvojau, jog Bibliją parašė Dievas, nes ji vadinama Dievo Žodžiu ir visi žmonės šitaip ją vadina.

Jis nusišypsojo ir pasakė, jog tikriausiai ją bus parašęs Dievas ir tik žmonės sudėję Dievo žodį į knygą, o tai esąs šioks toks skirtumas. Bet manoma, jog tie žmonės buvę įkvėpti, o tai reiškia, kad Dievas su jais kalbėjęs ir nurodęs, ką reikia rašyti.

Tuomet aš paklausiau, ar jie girdėję balsus, ir jis patvirtino. Apsidžiaugiau, kad ir kitiems buvo panašiai atsitikę, bet nieko nepasakiau, nes anąsyk girdėtas balsas buvo ne Dievo, bet Meri Vitni.

Jis paklausė, ar esu girdėjusi Zuzanos istoriją, ir aš atsakiau,

kad ne; ir jis papasakojo, kad tai buvusi jauna moteris, senių neteisingai apkaltinta nusidėjusi su jaunuoliu – mat ji atsisakiusi panašiai nusidėti su jais; ir būtų buvusi užmušta akmenimis, bet laimė, jog turėjusi išmanų advokatą, kuris išgavęs iš senių prieštaringus parodymus ir šitaip įrodęs, kad jie meluoją. Paskiau jis mane paklausė, kokią išvadą galiu padaryti iš tos istorijos. Atsakiau, jog mano išvada esanti tokia, kad nevalia maudytis viešai sode; jis nusikvatojo ir pareiškė, kad, jo nuomone, ši istorija mokanti, jog reikia pasirinkti išmanų advokatą. Ir jis kreipėsi į Nensi: šiaip sakysi ar taip, o ta mergaitė ne tokia jau žiopla; ir iš to aš supratau, kad Nensi bus jam pripasakojusi, jog esu žioplė. Ir Nensi pervėrė mane tūžmingu žvilgsniu.

Paskiau jis pridūrė, jog radęs išlygintus ir padėtus marškinius be sagos; ir jog esą labai nemalonu apsivilkti švarius marškinius ir susivokti, kad negali jų deramai susisagstyti, nes trūksta sagų; ir jog mes malonėtume tai įsidėti į galvą ir kad tai būtų paskutinis kartas. Sulig tais žodžiais jis pasiėmė auksinę tabakinę, kurios buvo atėjęs, ir žengė pro duris.

Ir tada Nensi, dusyk gavusi per nosį, nes tuos marškinius tikriausiai ji pati skalbė ir lygino, prieš man atvažiuojant, davė man uolekties ilgumo darbų sąrašą, išrūko iš kambario ir, nubildėjusi laiptais į kiemą, įniko trinkti galvą Makdermotui už tai, kad rytą jis prastai nuvalęs jai batelius.

Ir aš tariau sau, kad galiu susilaukti bėdos ir kad verčiau prikąsčiau liežuvį, nes Nensi nepatinka, kai jai priešgyniauji, ir ypač jai nepatinka, kai ponas Kineras jai prikiša ką nors ne taip padarius.

Kai ji man pasiūlė palikti Votsonus ir pereiti pas ją, maniau, jog mudvi gyvensime kaip dvi seserys ar bent jau kaip geros draugės, jog abi dirbsime ranka rankon, kaip aš dirbau su Meri Vitni. Dabar supratau, kad viskas bus toli gražu ne taip.

26.

Jau treji metai, kai tarnavau, ir jau galėjau gana neblogai susidoroti su savo priedermėmis. Tačiau Nensi buvo labai nepastovaus būdo, galima sakyti, veidmainė, ir buvo nelengva įminti, kas gali jai staiga šauti į galvą. Čia ji skiauterę kelia, varinėja tai šen, tai ten ir ieško priekabių, čia ji man geriausia draugė ar bent jau tokia dedasi, ima už parankės ir sako, jog atrodau nuvargusi ir jog truputį su ja pasėdėčiau ir išgerčiau puodelį arbatos. Nepalyginti sunkiau dirbti tokiam žmogui, nes kai tik imi daryti reveransus ir vadinti ponia, apsisukusi tuojau pat apiberia priekaištais, girdi, laikaisi per šaltai ir oficialiai, ji nori išlieti tau širdį ir to paties tikisi iš tavęs. Tokiems žmonėms niekad neįtiksi.

Rytojaus dieną buvo gražus oras, pūkšnojo gaivus vėjelis, ir aš ėmiausi skalbimo, nes buvo pats metas, jau pristigome švarių drabužių. Reikėjo gerai paprakaituoti, nes vasaros virtuvėje turėjo ištisai degti ugnis, o iš vakaro nebuvau ištaikiusi progos išskirstyti ir užmerkti skalbinių; bet ir negalėjau rizikuoti ir laukti, nes tuo metų laiku orai kartais labai greit keitėsi. Tad grumdžiau ir velėjau, ir pagaliau viską kuo gražiausiai išdžiausčiau, o servetėles ir nosines dailiai patiesiau ant žolės balinti. Nensi apatiniai sijonai buvo pilni šniaukiamo tabako, rašalo ir žolės dėmių – niekaip negalėjau suvokti, kaip jų atsirado, tikriausiai bus paslydusi ir parvirtusi, – ir dar kai kurie drabužiai, atsidūrę krūvos apačioje, drėgnoje patalpoje pritraukė pelėsių; ir per vakarienę vynu sulieta staltiesė nebuvo iš karto, kaip derėtų, pabarstyta druska; tačiau, užpylusi balinimo skysčio, kurį pasigaminti iš šarmo ir kal-

kių buvo išmokiusi ponios Olderman Parkinson skalbėja, didumą dėmių išvaliau ir patiesiau skalbinius atokaitoje, tikėdamasi, jog saulė padarys visa kita.

Stovėjau valandėlę, grožėdamasi savo rankų darbu; nes baisiai malonu žiūrėti, kaip švarutėliai skalbiniai plazda, vėjo plaikstomi, nelyginant vėliavos per lenktynes ar laivo burės; ir jiems plakantis, man atrodo, jog toli toli girdžiu Dangaus angelų katutes. Ir žmonės sako tiesą, jog kūno švara prilygstanti dvasios tyrumui; ir kartais, kai, lietui prašniokštus, padangėje matau baltutėles debesų marškas, man ateina į galvą, jog tai angelai džiovina savo skalbinius; mat man taip atrodo, kad ir ten reikia apsiskalbti, nes Danguje viskas turi būti švaru ir gaivu. Bet visa tai vaiko išmonės, nes vaikams patinka prasimanyti visokių dalykų, kurių neina pamatyti; o tuo metu buvau dar visai vaikas, nors ir tariausi esanti augusi moteris, nes turėjau pinigų, užsidirbtų savo rankomis.

Man tenai bestovint, iš už trobos kampo išnėrė Džeimis Volšas ir paklausė, ar nereikia ko nors nupirkti; ir jis labai nedrąsiai man pasakė, kad jeigu Nensi ar ponas Kineras siųstų jį į kaimą ir jeigu aš ko nors pageidaučiau, jis mielai man viską nupirktų ir parneštų, tik turėčiau duoti jam pinigų. Nors ir nelabai miklus, jis buvo mandagus kaip reta ir netgi nusivožė skrybėlę, seną šiaudinę skrybėlę, tikriausiai tėvo, nes jam buvo per didelė. Atsakiau, kad jis labai geras, bet šiuo metu man nieko nereikia. Paskiau prisiminiau, jog namuose nebėra jaučio tulžies, kurios dera įpilti skalbiant, kad nebluktų skalbiniai, ir kurios man reikės tamsiems skalbiniams; nes rytą skalbiau tik šviesius. Mudu nuėjome pas Nensi; ir jinai paprašė jį kai ko nupirkti, o ponas Kineras įdavė jam laiškutį, kad nuneštų vienam kaimynui, savo bičiuliui džentelmenui, ir Džeimis išrūko.

Nensi liepė jam grįžti popiet ir atsinešti fleitą; jam išbėgus, pasakė man, kad jis taip gražiai griežia, jog klausytis jo didžiausias malonumas. Ji vėl atgavo gerą nuotaiką ir padėjo man ruošti pietus, šaltus užkandžius su kumpiu ir raugintais agurkėliais, ir šviežių daržovių salotomis, nes čia pat darže augo salotos ir svogūnai.

Tačiau ji pietavo kaip ir anksčiau valgomajame su ponu Kineru, o man teko tenkintis Makdermoto draugija.

Nemalonu žiūrėti ir ypač girdėti, kaip valgo kitas žmogus, juo labiau jeigu tas gurkia kone springdamas; bet Makdermotas, regis, nebuvo linkęs kalbėtis, nes vėl atrodė surūgęs; tuomet jį paklausiau, ar jam patinka šokti.

Ko klausinėji tokių dalykų, įtariai paklausė jis; ir aš, nenorėdama, kad jis įspėtų, jog girdėjau jį dedant į padą, atsakiau, kad jis garsėjąs kaip geras šokėjas.

Jis atkirto, kad gal ir geras, gal ir nelabai, bet atrodė patenkintas; ir tuomet man dingtelėjo mintis jį pašnekinti, ir ėmiau jį klausinėti apie ankstesnį jo gyvenimą prieš ateinant tarnauti pas poną Kinerą. Jis atrėmė: kam čia rūpi tokie dalykai? Atsakiau, jog man rūpi, nes aš viskuo domiuosi; ir jis veikiai įšneko.

Pasisakė esąs iš gana garbingos giminės, nes kilęs iš pietų Airijos, iš Voterfordo, kur tėvas buvęs dvaro valdytojas; bet jisai buvęs plevėsa, niekad nelaižęs turčiams batų ir amžinai turėjęs nemalonumų, ir tuo jis aiškiai didžiavosi. Aš paklausiau, ar dar gyva jo motina, ir jis atšovė, kad jam nei šilta, nei šalta, ar ji gyva, ar ne, nes ji visad buvusi apie jį blogos nuomonės ir sakiusi jam, kad jis puoląs velniui į nagus; tad, jo akimis žiūrint, ji galinti būti mirusi. Tačiau jo balsas nebuvo toks tvirtas kaip žodžiai.

Jis pabėgęs iš namų labai jaunas ir Anglijoje parsisamdęs kariuomenėn, skelbdamasis keleriais metais vyresnis, nei buvo iš tikrųjų; bet tas gyvenimas jam pasirodęs per sunkus, per daug drausmės ir grėsmės, tad jis dezertyravęs ir slapčia įsikraustęs į laivą, plaukiantį Amerikon; o kai jį aptikę, jis atidirbęs laive už kelionę; bet išsilaipinęs Kanados rytų pakrantėje, ne Jungtinėse Valstijose. Ir tuomet jis parsisamdęs į laivus, plaukiojančius šv. Lauryno upe, o paskiau dirbęs Ontarijo ežeru plaukiojančiuose laivuose, kur juo buvę patenkinti, nes buvęs labai stiprus, nepaprastos ištvermės ir dirbęs be atilsio beveik kaip garo mašina; ir kurį laiką viskas klostęsi gana neblogai. Bet veikiai jam viskas nusibodę, o kadangi mėgęs permainingą gyvenimą, vėl parsisamdęs kareiviu į Glengario

lengvosios pėstijos pulką, kuris, pasak Meri Vitni, per Maištą liūdnai pagarsėjęs tarp ūkininkų – sudeginęs daugybę sodybų, palikęs moteris ir vaikus mirti sniege ir pridaręs dar daugiau baisybių, bet apie tai laikraščiai niekad nerašę. Tai buvusi gauja palaidūnų, pasinešusių ištvirkauti, lošti, girtuokliauti ir panašiai, – žodžiu, gyventi, kaip, jo manymu, tikriems vyrams ir pridera.

Tačiau Maištas pasibaigęs, ir buvę ne kažin kas veikti; be kita ko, Makdermotas buvęs ne profesionalus kareivis, bet kapitono Aleksandro Makdonaldo pasiuntinys. Gyvenimas buvęs lengvas, alga padori, ir didžiai apgailestavęs, kai pulkas buvęs išformuotas ir kai nieko kita nebelikę, kaip kliautis savimi. Jis pasidavęs į Torontą ir kurį laiką dykinėjęs gyvendamas iš santaupų; bet ilgainiui pinigai ištirpę, ir jis supratęs, jog turįs rūpintis savimi; ir šitaip, ieškodamas vietos, leidęsis Yonge gatve šiaurės kryptimi ir atsigavęs į Ričmond Hilą. Vienoje smuklėje išgirdęs, jog ponui Kinerui reikią berno, ir jis prisistatęs; pasamdžiusi jį Nensi; bet jis galvojęs, kad turėsiąs tarnauti pačiam džentelmenui ir daryti tai, ką daręs kapitonui Makdonaldui; ir labai suirzęs matydamas, jog užsėdusi jam ant sprando moteriškė, kuri, be kita ko, nesiliaujanti jam skalbti ausis ir amžinai ieškanti priekabių.

Aš patikėjau kiekvienu jo žodžiu; bet vėliau, mintyse sumetusi skaičius, susivokiau, jog jis turįs būti keleriais metais vyresnis nei dvidešimt vienerių, kaip skelbėsi; arba taip, arba jis apsimelavo. Ir kai vėliau iš kaimynų, taipgi iš Džeimio Volšo išgirdau, jog Makdermotas garsi kaip užkietėjęs melagis ir pagyrūnas, nėmaž nenustebau.

Paskiau ėmiau galvoti, jog be reikalo šitaip domėjausi jo gyvenimu, nes jis susidarė klaidingą nuomonę, kad domiuosi juo pačiu. Dabar, išplempęs keletą kaušų alaus, jis įniko glostyti mane akimis ir klausinėti, ar turiu kavalierių – mat tokia daili pana kaip aš negalinti gyventi be kavalieriaus. Reikėjo atsakyti, jog mano kavalierius metro aštuoniasdešimt ūgio ir bokso čempionas; bet buvau per jauna ir kvaila, tad, priešingai, pasakiau tiesą. Pareiškiau, jog neturiu kavalieriaus ir, be kita ko, nesu linkusi į tokius dalykus.

Jis atsakė, jog baisiai gaila, bet pradėti niekada ne vėlu ir jog mane reikia paprasčiausiai išjodyti kaip jauną kumelaitę, o paskiau aš laigysiu kaip visos kitos, ir jog jis esąs tam darbui deramas vyras. Tie žodžiai mane baisiai įsiutino, aš pašokau nuo kėdės ir, tarškindama indus, puoliau kraustyti stalą, ir pareiškiau, jog būsiu jam labai dėkinga, jeigu pasilaikys sau tokias užgaulias pastabas, nes aš ne kumelė. Tuomet jis pasakė, jog ne tai turėjo galvoje, pajuokavęs, ir tiek, norėjęs pažiūrėti, kokia aš mergina. Atsakiau, kad kam jau kam, o jam turėtų kuo mažiausiai skaudėti galvą dėl to, kokia aš mergina, ir jis staigiai surūgo, lyg aš būčiau jį įžeidusi, išrūko į kiemą ir pasiuto skaldyti malkas.

Paskiau aš suploviau lėkštes, o tai buvo varginantis darbas, nes jeigu iškart neuždengdavai jų švaria marška, švarias lėkštes beregint aptūpdavo musės, spiečiais birzgiančios aplink, palikdamos ant jų virtines juodų taškučių; ir išbėgau pažiūrėti, kaip džiūva skalbiniai, ir apipurškiau vandeniu nosines ir servetėles, kad geriau išbaltų saulėkaitoje; ir tada atėjo metas griebti pieną ir mušti sviestą.

Įsitaisiau namo pavėsyje, kad gaučiau truputį oro, o kadangi muštokė buvo su kojine pamina, galėjau atsisėsti kėdėn ir, sukdama sviestą, sykiu šį tą suadyti bei sulopyti. Kai kurie žmonės turi muštokes, kurias suka šuo, narve dumdamas ratu su žarija pauodegy; bet, mano galva, tai per daug žiauru. Kai va šitaip sėdėjau, laukdama, kada susimuš sviestas, ir siūdama sagą į pono Kinero marškinius, pasirodė pats ponas Kineras – ėjo pro šalį arklidės link. Buvau besikelianti nuo kėdės, bet jis pasakė, kad sėdėčiau vietoje, nes pageidaująs verčiau gardaus sviesto nei gražaus tūpsnio.

Amžinai prie darbo, kaip matau, Greis, pridūrė. Taip, pone, atsakiau, gerai būtų ponauti, tik gaila, kad Dievas ponu gimti neleido. Jis nusijuokė ir pasakė: tikiuosi, jog ne mane turi galvoje šitaip sakydama, nes aš pratęs ponauti, bet jokio darbo nesibodžiu; ir aš sumišusi sumurmėjau: o ne, pone, anaiptol ne jus turėjau galvoje. Ir jis šyptelėjo ir pridūrė, jog jaunai moteriai tinka nukaisti.

Į tai nebuvo ko atsakyti, ir aš nutylėjau; ir jis praėjo pro šalį, ilgai netrukus pasirodė raitas ant Čarlio ir nujojo alėja. Išėjo Nen-

si pažiūrėti, kaip man sekasi mušti sviestą, ir aš paklausiau, kur išjojo ponas Kineras. Į Torontą, atsakė ji; jis ten važiuoja kiekvieną ketvirtadienį ir pernakvoja, sutvarko reikalus banke ir apsiperka; bet šiandien pirmiausia apsilankys pas pulkininką Bridžfordą, nes namie nėra nei jo žmonos, nei abiejų dukterų, tad galės kuo ramiausiai pas jį užsukti, – mat, kai ji namie, durys jam uždarytos.

Nustebusi paklausiau kodėl; Nensi paaiškino, jog ponas Kineras, ponios Bridžford nuomone, darąs blogą įtaką, mat ji tariasi esanti Prancūzijos karalienė ir niekas nesąs vertas jai batelių laižyti; ir ji nusikvatojo. Bet iš pažiūros neatrodė, kad jai būtų juokinga.

Kodėl, ką jis tokio padarė? paklausiau aš. Bet kaip tik tuo metu pajutau, jog jau sukasi sviestas – o tai labai aiškiai jauti, – ir atlyžau.

Nensi padėjo man sutvarkyti sviestą, ir mudvi pasūdėme didžiąją dalį, užpylėme šaltu vandeniu, kad negestų, o šviežio pridėjome į sviestines: dvi buvo dagio formos*, o trečia papuošta Kinerų giminės herbu ir šūkiu *Gyvenu viltimi*. Nensi pasakė, jog Škotijoje ne per seniausiai miręs vyresnysis pono Kinero brolis, iš teisybės netikras brolis, tad ponas Kineras paveldėsiąs tenai didelį dvarą su žemėmis; bet ji pridūrė, jog jis nereiškiąs į turtą jokių pretenzijų, skelbiąsis ir šiaip jau esąs laimingas ar bent taip šnekąs, nes esąs geros sveikatos. Tačiau jiedu su netikru broliu nesugyvenę, o tai esą įprasta tokiais atvejais; ir man buvo toks įspūdis, jog ponas Kineras buvo išsiųstas į kolonijas, kad nesimaišytų po kojomis.

Sutvarkiusios sviestą, laiptais nunešėme jį į rūsį, bet truputį pasukų palikome viršuje sausainiams kepti, ir Nensi pasakė, kad jai baisiai nepatinka rūsys, nes amžinai trenkia žemėmis, pelėmis ir suplėkusiomis daržovėmis; ir aš atsakiau, jog kurią dieną būtų pravartu gerai jį išvėdinti, jeigu tik sugebėtume atplėšti langą. Paskiau užkopėme laiptais aukštyn, ir, kai surinkau išdžiūvusius skalbinius, mud-

* Dagys – Škotijos emblema *(vert. past.)*.

vi susėdome lauke, prieangyje, ir kaip geriausios pasaulyje draugės įknibome į lopymą ir adymą. Vėliau pastebėjau, kad ji visados būdavo prie žaizdos dėtina, kai pono Kinero nebūdavo namie, bet savo kailyje nesitverdavo, kai jis būdavo namie ir kai tame pačiame kambaryje būdavau aš; bet tuo metu dar to nesupratau.

Šitaip mudviem besėdint, pasirodė Makdermotas – miklus kaip voverė, lakstė statinių tvoros viršumi, duodamasis tai šen, tai ten. Aš sušukau nustebusi: ką jis ten išdarinėja, ir Nensi atsakė: et, kartais jis išsidirbinėja, sako, jog jam reikia mankštintis, bet iš tikrųjų jis tiesiog nori, kad juo žavėtumeis, tad paprasčiausiai nekreipk dėmesio. Taigi deduosi, kad nieko nepastebiu, bet slapčiomis žvilgčioju, nes jis tikrai labai vikrus; pabėgiojęs į vieną ir kitą pusę, jis nušoko žemėn, o paskui, remdamasis tik viena ranka, liuoktelėjo per tvorą.

Trumpai drūtai, sėdėjau ten ir dėjausi, kad nežiūriu, o jis davėsi ten dėdamasis, jog nepastebi, kad į jį žiūrime; ir lygiai tą patį, pone, galite matyti aukštuomenės sambūriuose, kur renkasi damos ir džentelmenai. Vogčiomis gali pastebėti daug dalykų, turiu galvoje ypač damas, kurios nemėgsta, kai jas kas užklumpa bežiopsant. Tad jos stebi per šydą ar pro užuolaidos kraštą, ar per vėduoklės viršų; ir labai gerai, kad šitaip jos gali šį bei tą pamatyti, kitaip jos niekados nieko nematytų. Bet mums, kurioms nerūpi dangstytis visais tais šydais ir vėduoklėmis, pavyksta kur kas daugiau pamatyti.

Ilgai netrukus pasirodė Džeimis Volšas; jis atėjo tiesiai per laukus ir atsinešė savo fleitą, kaip buvo prašytas. Nensi šiltai jį sutiko ir padėkojo, kad jis rado laiko ateiti. Ir nusiuntė mane atnešti jam alaus; ir man beleidžiant alų, pasirodė Makdermotas ir pareiškė, kad ir jam įpilčiau. Aš negalėjau atsispirti ir pasakiau: nežinojau, kad turi beždžionių kraujo, nes šokinėjai kaip tikra beždžionė. Ir jis nesuprato, ar jam džiaugtis, kad mačiau jį mankštinantis, ar pykti, jog pavadinau beždžione.

Jis pasakė, jog katinas iš namų, pelės iš kampų ir jog, Kinerui išvykus į miestą, Nensi visada mėgsta nedidelius sambūrius, ir jog, jo manymu, mažis Volšas imsiąs žvyginti savo birbynę; atsakiau,

jog visai galimas daiktas ir jog man pačiai būsią malonu pasiklausyti; jis atšovė, kad jam tai anaiptol ne malonumas; ir aš pasakiau, kad viskas nuo jo priklauso. Sulig tais žodžiais jis griebė man už rankos, labai nuoširdžiai pažvelgė man į akis ir pasakė, jog nenorėjo tuomet manęs įžeisti; bet, praleidęs šitiek laiko tarp storžievių, kurie negalėję puikuotis gražiomis manieromis, jis įprato užsimiršti ir nusišnekėti; ir jis turįs viltį, kad aš jam atleisianti, ir mes būsime draugai. Atsakiau, jog aš visada pasirengusi draugauti su nuoširdžiais žmonėmis; na, o dėl atleidimo, argi ne taip liepianti daryti Biblija? Ir aš, savaime suprantama, turiu viltį, kad galėsiu jam atleisti, kaip turiu viltį, jog ateityje man taipgi būsią atleista. Taip jam ir pasakiau kuo ramiausiai.

Po to nunešiau alų į prieangį, taip pat duoną ir sūrį, kurį valgysime per vakarienę, užsigerdami alumi, ir aš sėdėjau ten su Nensi ir Džeimiu Volšu, saulei leidžiantis, ir pagaliau pasidarė per tamsu siūti. Vakaras buvo nuostabus, be vėjo, čiauškėjo paukščiai, ir žaros nutvieksti sodo medžiai abipus kelio atrodė nuauksuoti, ir baisiai gardžiai kvepėjo purpurinės karpažolės išilgai alėjos, lygiai kaip paskutiniai bijūnai šalia priebučio ir vijoklinės rožės; padvelkė vakaro gaiva, ir Džeimis atsisėdęs ėmė lumzdžiuoti taip graudžiai, jog saldžiai suspaudė širdį. Po valandėlės vogčiomis lyg prijaukintas vilkas iš už trobos atsėlino Makdermotas, prisiglaudė prie sienos ir taip pat sukluso. Ir visus mus tarytum siejo savita darna; vakaras buvo toks žavus, jog man sugėlė širdį, kaip gelia kartais, kai nežinai, ar iš laimės, ar iš sielvarto; ir aš pagalvojau, kad jei galėčiau pareikšti norą, prašyčiau, jog niekas nesikeistų ir jog mes visada va šitaip gyventume.

Bet niekas, išskyrus Dievą, negali sustabdyti saulės, o Jis sustabdė ją tik vieną kartą ir niekados daugiau nebestabdys iki pasaulio pabaigos; ir tą vakarą ji nusileido kaip paprastai, tamsiai raudona žara užliedama dangų; ir keletą akimirkų namo fasadas buvo perdėm rausvas. Paskiau, kaip įprasta tuo metų laiku, prietemoje sužiburiavo žibukai; jie žybsėjo krūmokšniuose ir žolėse, sušvytėdavo ir ūmai užgesdavo kaip žvaigždės pro debesis. Džeimis Volšas

pagavo vieną stiklinėn, uždengė ją delnu, kad aš galėčiau pasižiūrėti iš arti; vabalėlis švysčiojo šalta žalsva ugnele; ir aš pagalvojau, kad jei vietoj auskarų galėčiau įsisegti į ausis du žibukus, man visiškai nerūpėtų auksiniai Nensi auskariukai.

Paskiau tamsos šešėliai sutirštėjo, užtvindė tarpus tarp medžių bei krūmokšnių, plūstelėjo į laukus, ištįso ir susiliejo; ir man dingtelėjo mintis, jog visa tai panašu į vandenį, mušantį iš žemės gelmių ir palengva kylantį lyg jūros potvynis; ir aš pasidaviau svajoms ir prisiminiau tą metą, kai plaukiau per didį vandenyną, ir tą paros valandą, kai dangus ir jūra buvo tos pačios tamsiai mėlynos spalvos, tad nežinojai, kur baigiasi vienas ir prasideda kitas. Ir mano prisiminimuose plūduriavo ledkalnis, baltas baltutėlis, ir šiltą vakarą mane nukrėtė šiurpas.

Paskiau Džeimis Volšas pareiškė, kad jam jau metas namo, nes tėvas pasigesiąs, ir aš prisiminiau, jog nepamelžiau karvės ir nakčiai neuždariau vištų, ir nuskubėjau prie savo darbų, kol dar visai nesutemo. Kai grįžau virtuvėn, Nensi vis dar sėdėjo, tik užsižibinusi žvakę. Paklausiau, kodėl ji neina gulti, ir ji atsakė, jog bijo miegoti viena, kai pono Kinero nėra namie, ir ar nesutikčiau pernakvoti jos kambaryje.

Atsakiau, jog mielai sutinku, bet paklausiau, ko ji bijanti. Vagių? O gal ji bijanti Džeimso Makdermoto, pasakiau. Bet aš tik juokavau.

Ji vylingai atsakė, jog, sprendžiant iš jo žvilgsnio, aš turinti daugiau pagrindo bijoti, jei, aišku, aš nesiilginti naujo kavalieriaus. Atsakiau, jog bijau labiau seno gaidžio vištidėje negu jo, na o kavalieriaus geidžianti ne ką daugiau nei pasakų princo.

Sulig tais žodžiais ji nusikvatojo, ir mudvi užlipome aukštyn kaip geriausios draugės; bet pirmiausia aš patikrinau, ar užrakintos visos durys.

VIII.

LAPĖ IR ŽĄSYS

Porą savaičių viskas ėjosi kuo gražiausiai, tik ūkvedė keletą kartų išbarė Makdermotą už tai, kad prastai atliko savo darbą, ir jam pasakė, jog po dviejų savaičių jį atleisianti... Po to jis keletą kartų man vis sakė, jog mielai išeisiąs, nes nepageidaująs ilgiau gyventi su gauja k..., bet išvykdamas žūtbūt išreikalausiąs išeitinę, ir dar pasakė, jog galvą guldąs, kad Kineras miegąs su ūkvede Nensi; aš nusprendžiau išsiaiškinti ir neilgai trukus įsitikinau, jog taip ir yra, nes ji savo lovoje miega tik tada, kai namie nėra pono Kinero, bet tuomet su ja miegu aš.

– Greis Marks išpažintis,
Star and Transcript, Torontas, 1843 m. lapkritis

„Greis Marks buvo (...) daili mergina, labai smarki prie darbo, bet tyli, paniurusi. Būdavo labai sunku įminti, kada ji patenkinta (...) Vakare po visų darbų paprastai mudu vieni likdavome virtuvėje, nes (ūkvedė) tenkindavo menkiausius šeimininko užgaidus. Greis labai pavydėdavo ūkvedei, kad anai skiriamas toks dėmesys, stačiai nekentė jos ir dažnai draskydavo jai akis ir įžūlaudavo... „Kuo ji už mus pranašesnė, sakydavo, kad ji laikoma dama, kad valgo ir geria visa, kas geriausia? Ji nėmaž ne kilmingesnė už mus nei labiau išsilavinusi...“

Grožiu Greis palenkė mane savo pusėn; ir nors ta merga kažkuo buvo man nemaloni, negaliu tiksliai pasakyti kuo, tuo metu buvau pasileidęs bernas be gėdos ir sąžinės, ir jei pasitaikydavo jauna daili moteriškė, neimdavau į galvą, kokio ji būdo. Greis buvo užsidariusi ir pasipūtusi, tad man buvo nelengva pasiekti

savo tikslą; bet, norėdamas pelnyti jos palankumą, progai pasitaikius, mielai klausydavausi visų jos skundų ir dejonių."

– JAMES MCDERMOTT,
Kennethui MacKenzie'ui, kaip Susannos Moodie perpasakota
knygoje *Gyvenimas Degimuose,* 1853

Vis dėlto, man regis, beveik supratau,
    Kokia bjauri likimo išdaiga mane ištiko,
    Dievaižin kada, gal kliedint sapne. Nebeliko
Kitos išeities kaip trauktis. Bet tą pačią akimirką,
Kai žengiau atgal, vėl pasigirdo žvangsmas,
    Lyg būtų užsitrenkę spąstai – ir viskas baigta!

ROBERT BROWNING,
Riteris Rolandas atsiduria prie Juodojo Bokšto, 1855

27.

Šiandien, kai pasibudau, nuostabiai tekėjo rausva saulė, virš laukų tarytum švelnus balto muslino šydas plaukė ūkas, ir saulė raudonavo pro virpulingas išgaras tokia dulsva ir miglota, kaip gražiai apkepęs persikas.

Tiesą pasakius, nėmaž nenumaniau, kaip teka saulė. Kalėjime išpjauna langus palubėje, kad negalėtum pabėgti, man taip dingojas, ir taipgi kad nieko negalėtum matyti ar bent jau negalėtum matyti išorinio pasaulio. Tau nevalia žiūrėti į lauką, nevalia galvoti apie žodį *laukas*, nevalia žiūrėti į horizontą ir galvoti, jog kurią dieną galėtum dingti anapus regimojo ploto nelyginant tolstančio laivo burė ar raitelis, išnykstantys tolumoje už kalvos. Taigi tą rytmetį pamačiau tik įprastą šviesą, beformę šviesą, spingsinčią palubėje pro pilkšvus murzinus langus, lyg ji neturėtų nieko bendra nei su saule, nei su mėnuliu, nei su lempa, nei su žvake. Stačiai šviesos drūžė, ir tiek, vienoda galas nuo galo, sakytum bryzas lašinių.

Nusivilkau kalėjimo naktinius marškinius, grubiai nuaustus ir išgeltusius; negalėčiau pasakyti, jog tai mano marškiniai, nes šičia mes neturime nieko sava, viskas bendra, kaip pirmųjų krikščionių, ir visai galimas daiktas, jog naktiniai marškiniai, kuriais vilkite kiaurą savaitę, miegate naktimis įsisupusi, prieš dvi savaites siautė pikčiausios jūsų priešės kūną ir jog juos skalbė ir adė kiti žmonės, nelinkintys jums nieko gera.

Rengdamasi ir šukuodamasi plaukus, nejučia prisiminiau melodiją, dainelę, kurią Džeimis Volšas kartais griežbeing savo fleita:

Tomas grojo birbyne,
Čiupt už kiaulės – ir bėgte!
Per kalvas nedulka kelias,
Dingo jis ir jo dainelės.

Žinojau, jog menkai ją prisimenu, jog tikroje dainelėje kiaulę kažin kas suėdė, Tomui kailin davė dėdė, ir jis leidosi į kojas, bet aš nesupratau, kodėl man nevalia jos pataisyti, ir kol niekam nepasakojau, kokios mintys man šauna į galvą, niekas negalėjo iš manęs reikalauti ataskaitos ir manęs graudenti, taip pat niekas negalėjo man sakyti, jog tikrasis saulėtekis visiškai nepanašus į mano pramanytąjį ir jog jis išties išgeltęs ir murzinas kaip tos uoste plūduriuojančios nusprogusios žuvys.

Pamišėlių namuose bent jau matydavai, kas darosi lauke. Kai nebūdavai aklinai uždarytas tamsiame kambaryje.

Prieš pusryčius kaliniai gaudavo bizūnų kalėjimo kieme; jie lupa prieš pusryčius, nes jeigu plaksi pavalgiusius žmones, tie gali imti ir išvemti tai, ką suvalgę, tad tik prišnerkš ir, be kita ko, niekais paleis gerą maistą; ir kalėjimo sargai bei prižiūrėtojai sako, jog jiems patinka ta mankšta tokiu dienos metu, nes po to jiems pašoka apetitas. Tai būdavo įprasta bausmė, nieko ypatinga, todėl mums nereikėdavo žiūrėti; bausdavo viso labo du ar tris, paprastai vyrus, moterų taip dažnai neplakdavo. Pirmasis buvo jaunas, sprendžiant iš klyksmo; puikiai viską įspėju, nes turiu gerą patirtį. Bandydavau neklausyti ir vietoj to prisimindavau paršelį, kurį vagišius Tomas nudžiovė, ir svarstydavau sau viena, kaip tą kiaulę jis suvalgė, bet dainelėje nesakoma, kas ją suvalgė: patsai Tomas ar tie, kurie Tomą sučiupo. Vagis iš vagies pavogs, pats Dievas juoksis, kaip sakydavo Meri Vitni. Ir dar svarstydavau, ar tas paršas buvo paskerstas. Tikriausiai, kad ne; tikriausiai buvo su grandimi šnipe ir virve ant kaklo ir turėjo pastriuokom tursenti paskui Tomą. Taip būtų buvę protingiausia, nebūtų reikėję nešti. Visoje dainelėje paršelis vienintelis nepadarė nieko bloga, bet vienintelis galą gavo. Daug dainelių, kaip esu pastebėjusi, va šitaip skelbia neteisybę.

Per pusryčius viešpataudavo tyla, girdėdavai nebent žiaumojant duoną, šliurpiant arbatą, brūžuojant kojomis grindis, šnirpščiojant ir vienodu balsu skaitant Bibliją, kurioje tądien kalbama apie Jokūbą ir Izaiją bei lęšių sriubą, apie viešai skelbiamą melą ir palaiminimą, apie parduotą pirmagimio teisę ir apgavystes bei apsimetimus, kurių Dievas ne tik nepasmerkė, bet netgi priešingai. Kaip tik tuo metu, kai senis Izaokas grabinėja savo gauruotą sūnų, kuris buvo anaiptol ne sūnus, bet ožkena, Mažylė Ani man skaudžiai įžnybo į kulšį pastalėje, kad niekas negalėtų pastebėti. Žinojau, kokį kėslą ji turi, nori, kad aš suklykčiau ir gaučiau už tai bizūno arba kad jie pagalvotų, jog mane ištiko naujas beprotybės priepuolis, bet aš buvau tam pasiruošusi, nes to ir tikėjausi.

Vakar, man bestovint prausykloje prie praustuvo, ji prisikišo prie ausies ir sukuždėjo: daktaro išjoda, supuvusi kekše; nes pasklido gandas, ir visi sužinojo apie daktaro Džordano lankymąsi, ir kai kurioms atrodo, kad manimi per daug rūpinamasi ir kad aš imu labai jau riesti nosį. Kai jas apninka tokios mintys, jos stengiasi tau numušti puikybę; ir tai jau nebe pirmą kartą, nes joms juo labiau nepatinka, jog dirbu kalėjimo viršininko namuose; bet jos bijo atvirai pulti, manydamos, kad turiu kokį aukštą globėją, kuriam galiu jas apskųsti. Kalėjimas – pati geriausia vieta vešėti smulkiam pavydui, ir esu mačiusi moterų, susipešusių ir netgi vos nenužudžiusių viena kitos dėl tokio nieko kaip gabalėlis sūrio.

Bet aš nė neketinau eiti skųstis prižiūrėtojoms. Jos ne tik bodisi skundikėmis, meilydamos verčiau ramiai sau leisti laiką, bet tikriausiai manimi nepatikėtų ar pasakytų, jog manimi netiki, nes, pasak vyriausiojo prižiūrėtojo, kalinio žodis nėra pakankamas liudijimas; ir, be to, Mažylė Ani kaip kažin ką man vienaip ar kitaip atkeršytų. Tad verčiau kantriai tat nukęsti kaip dalį mums skirtos bausmės, jei nerandi tokio būdo, kad galėtum nepastebimai iškirsti likštį savo priešui. Nepatartina tąsyti už plaukų, nes peštynės primasina prižiūrėtojus, ir tuomet abi pusės nubaudžiamos už nusižengimą tvarkai. Geriausia ramiai įberti iš rankovės kokių šlykštynių į valgį, kaip tai daro raganiai, – ir širdį sau nuramini, ir jokio

triukšmo nekyla. Mažylė Ani buvo drauge su manim nusiųsta į pamišėlių namus; ji sėdi už žmogžudystę, nes pliauska kirto arklidės bernui ir negyvai jį užmušė; regis, tuomet jai buvo pakrikę nervai, bet ją sykiu su manim grąžino čionai; ir be reikalo, nes, man rodos, jai ne visi namie; tad aš nutariau šįkart jai atleisti, kad ji nepadarytų ko nors blogesnio. O įžnybusi man į kulšį, ji, regis, apsiramino.

Paskiau ateina sargų metas, ir mes žengiame pro kalėjimo vartus: Ak, Greis, štai ir vėl trauki pasivaikščioti su abiem savo draugeliais, juk tikrai tau sekasi, ar ne. Ak ne, mudviem sekasi, mums reikia džiaugtis, kad pakliuvo toks gardus kąsnelis, sako vienas. Kaip tu manai, Greis, sako kitas, jeigu imtume ir paėjėtume keliuku truputį toliau, įsmuktume arklidėn ant šieno, ilgai neužtruktume, jei ramiai pagulėtum aukštielninka, o jeigu pasiraivytum, dar greičiau užbaigtume. O kuriems galams tysoti, sako pirmasis, priremiame ją prie sienos ir opapa! užverčiame sijonus ir mikliai prasimankštiname stačiomis, kol kinkos neima virpėti; na, Greis, sakyk, kad sutinki, ir mudu abu tavo paslaugoms, vienas geresnis už kitą, ir kuriems galams ieškoti vieno, kai tavo panosėje du stati? Stati be paliovos, štai pačiupinėk ir įsitikinsi, jog sakau gryną teisybę. Ir juo labiau, kad neimsime iš tavęs nė varioko, sako kitas, ar nemiela pasismaginti su senais bičiuliais?

Jokie jūs man bičiuliai, atsakau, nepraustburniai, kokie gimėte, tokie ir padvėsite. Cha cha, nusikvatoja pirmasis, štai kas man patinka, truputis moteriško užsispyrimo, pliūpsnis ugnies, kaip sakoma, tai vis nuo rudų plaukų. Bet ar jie tikrai rudi ten, kur reikia, sušunka kitas, kuriems galams ugnis medžio viršūnėje, reikia, kad židinyje būtų pakankamai kaitru, pakuroje, ar žinai, kodėl Dievas skyrė moteriai vilkėti sijonais, ogi tam, kad užverstum juos virš galvos ir užrištum, šitaip jos ne taip spiegia, nepakenčiu, kai šliundros žviegia, moteriškei derėtų gimti be burnos, vienintelis naudingas daiktas, kurį jos turi, – žemiau juosmens.

Gėda šitaip liežuviu malti, sakau, kai, lenkdami klaną, einame skersai gatvės, jūsų motina irgi moteris ar bent jau taip man atrodo. Kad ją kur kiaurai, tą seną nujodytą kalę, atsiliepia pirmasis, niekuo daugiau ji taip nemėgo grožėtis, kaip ražu išruožuota mano plika subine, šiuo metu velniai ją čirškina pragare, ir aš gailiuosi tik viena, kad ne aš ten ją nusiunčiau, bet girtas jūreivis, kuriam ji mėgino iškraustyti kišenes, buteliu suknežinęs jai kiaušą. Ką gi, sako kitas, mano motina buvo angelas, kaip kažin ką, šventoji, nusileidusi nuodėmingon žemėn, jos žodžiais tariant, ir ji man amžinai tat kalė į galvą; tad nežinau, kas šiuo atveju blogiau.

Aš filosofas, sako pirmasis, ir pripažįstu saikingumą, kas per daug – tas nesveika, tad geriausia neleisti perniek Dievo teikiamų gėrybių, todėl, turėdamas tai galvoje, sakau tau, Greis, jau kaip reikiant nunokai, todėl metas tave nurėkšti, kuriems galams kyboti ant šakos ir nesiduoti ragaujamai, juk vis viena nukrisi ir supūsi po medžiu. Šventa teisybė, pritaria kitas, kuriems galams gižinti pieną puodynėlėje, krimsk riešutą, kol dar geras, nes nėra nieko bjauresnio už seną apkartusį riešutą. Gana jau, gana, man seilė tįsta apie tave begalvojant, tu gali dorą žmogų paversti žmogėdra, va norėčiau tave sutriauškinti, gardžiai sugrumšnoti sakytum kąsnelį kumpio, o tu prie raumenuko, mėsytės turi daugiau nei reikia. Kas be ko, pritaria pirmasis, žiū, persmaugta kaip vapsva, bet žemėliau lašinukai, gerai maitina kalėjime, kaip iš pieno plaukusi, še pačiupinėk, tokia kulšis nedarytų gėdos nė popiežiaus stalui. Ir, įkišęs ranką po sijono klostėmis, įniko grabinėti ir maigyti.

Prašyčiau neduoti valios rankoms, sušukau atšlydama. O man valia – šventas dalykas, pareiškė pirmasis, nes širdies gilumoje esu respublikonas, ir man Anglijos karalienė reikalinga tik tiek, kiek gamtos numatyta, ir nors ji turi porelę dailių papukų, kuriuos mielai pagerbčiau įgnybdamas kiekvienąsyk, kai tik ji paprašytų, ji visiškai be smakro, antis, ir gana; o aš sakau, jog nėra nei blogesnių, nei geresnių vyrų, ir jog kiekvienam priklauso savo dalis, ir nevalia išskirti vienų ir nuskriausti kitų; ir jeigu davei vienam mūsų, vadinasi, kiti irgi sulauks savo eilės kaip tikri demokratai, nes kodėl tas

išgama Makdermotas turėjo teisę mėgautis tuo, ko negauna geresni už jį?

Tai va, pridūrė kitas, tu jam davei pakankamai valios, neabejoju, kad sočiai su juo pasismaginai, kiaurą naktį šarpavai Levistono smuklėje ir tik menką valandėlę davei jam atsipūsti, nes, kaip girdėjau, jis buvo tikras galiūnas, be galo mikliai darbuodavosi kirviu ir taipgi kaip beždžionė karstydavosi virve. Tavo tiesa, pridūrė pirmasis, ir galiausiai tas sukčius susimanė įsikarti į rojų ir dėjo tokį šuolį padangėn, jog tupėjo ten dvi valandas, ir niekas nesugebėjo viprašyti jo nusileisti, jokie riksmai negelbėjo, teko jį nukelti apačion. Ir, viršuje būdamas, jis pašėlusiai šoko džigą su virvininko dukra – taip vikriai kaip gaidys ką tik nusukta galva, stačiai širdis džiaugėsi į jį bežiūrint.

O paskiau, kaip girdėjau, jis kabojo tiesus kaip pagalys, įsiterpė kitas; kaip tik tai ir patinka damoms. Ir jiedu prapliupo kvatoti, įsitikinę, jog paleido šauniausią pasaulyje sąmojį; bet buvo žiauru šitaip juoktis iš žmogaus tik todėl, kad jis mirė; ir, be to, tai atneša nelaimę, nes mirusiems nepatinka, kai iš jų šaipomasi; ir buvau įsitikinusi, kad mirusieji patys sugeba gintis nuo patyčių ir kad ateis metas, kai jie prisimins prižiūrėtojus arba šioje žemėje, arba po žeme.

Praleidau visą rytmetį adydama baltus nėrinius, kuriuos panelė Lidija suplėšė per šventę; ji linkusi nesirūpinti savo drabužiais, ir būtų ne pro šalį jai priminti, jog tokie dailūs pašvitai kaip josios patys neateina. Tai labai kruopštus, akis varginantis darbas, bet galų gale jį baigiau.

Daktaras Džordanas atėjo kaip paprastai popiet, atrodė pavargęs ir apniktas rūpesčių. Neatnešė jokių daržovių, kad galėtų klausinėti, kokių minčių jos man sukelia; truputį sutrikau, nes ilgainiui pripratau prie tos popiečio valandėlės ir man patikdavo spėlioti, ką jis atneš kitą kartą ir kokio atsakymo iš manęs tikėsis.

Taigi, pone, pasakiau aš, šiandien jūs nieko neatnešėte.

Ir jis tarė: nieko neatnešiau, Greis?

Nei bulvės, nei morkos, pasakiau. Nei svogūno. Nei burokėlio, pridūriau.

Ir jis atsakė: tai va, Greis, aš sugalvojau ką kita.

O ką tokio, pone? paklausiau.

Nusprendžiau tavęs atsiklausti, ko tu pageidautum, kad aš atneščiau.

Taip, pone, pasakiau. Tai jau visai kas kita. Man reikėtų pasvarstyti.

Tuomet jis pasakė: tavo valia, Greis; o tarp kita ko, ar ką nors sapnavai? Kadangi jis atrodė liūdnas ir tarytumei sutrikęs ir kadangi man buvo toks įspūdis, kad jam ne per geriausiai sekasi, neprisipažinau, jog nieko nebeprisimenu. Pasakiau, jog iš tikrųjų sapnavau. O ką sapnavai? paklausė jis, iškart pastebimai pagyvėdamas ir žaisdamas pieštuku. Papasakojau jam, jog sapnavau gėles; ir jis stropiai užsirašė ir paklausė, kokios tai buvusios gėlės. Pasakiau, jog tai buvo raudonos gėlės, ir labai kuplios, tokiais blizgančiais vainiklapiais kaip bijūnai. Bet nesakiau, kad jos buvo skudurinės nei kad mačiau jas paskutinį kartą, nei juo labiau nesakiau, kad tai buvo ne sapnas.

Kur jos augo? paklausė jis.

Šičia, atsakiau.

Šičia, kambaryje? paklausė ūmai suklusdamas.

Ne, atsakiau, lauke, kieme, ten, kur mus veda pasivaikščioti. Ir jis užsirašė.

Bent jau manau, kad užsirašė. Negaliu tvirtinti, nes niekad nematau to, ką jis rašo; ir kartais įsivaizduoju, jog, kad ir ką jis rašytų, ko gero, visiškai ne tai, kas nusprūsta man nuo liežuvio, nes menkai supranta, ką jam pasakoju, nors ir stengiuosi kalbėti kaip galima aiškiau. Toks įspūdis, jog jis kurčias ir dar nemoka skaityti iš lūpų. Bet kitais kartais tarytum puikiai viską supranta, nors kaip diduma džentelmenų dažnai geidauja, kad šnekamas dalykas būtų reikšmingesnis, nei yra iš tikrųjų.

Kai pagaliau jis baigė rašyti, aš pridūriau: pagalvojau, ko norėčiau, kad atneštumėte kitą sykį, pone.

Ir ką gi atnešti, Greis? paklausė jis.

Ridikėlį.

Ridikėlį? pakartojo jis. Raudoną ridikėlį? O kodėl tu pasirinkai ridikėlį?

Jis suraukė antakius, lyg mano žodžius būtų reikėję rimtai apmąstyti.

Ką gi, pone, atsakiau, visa tai, ką buvote atnešęs, nevalgoma ar bent jau man taip atrodė; mat didumą tų daržovių reikia virti; o be to, jūs viską išsinešėte, išskyrus obuolį, kurį jūs atnešėte pirmąją dieną, be kita ko, labai gardų. Bet aš pagalvojau, kad jeigu jūs atneštumėte ridikėlį, jį galima suvalgyti be niekur nieko; ir juo labiau jog dabar pats ridikėlių metas; o šičia, pataisos namuose, labai retai gauname šviežių daržovių, ir netgi tada, kai valgau čia, virtuvėje, niekad nematau šviežių daržovių, jos skirtos ponams. Taigi būtų smagu kaip reta; būčiau didžiai jums dėkinga, jei dar atneštumėte žiupsnelį druskos.

Jis saviškai atsiduso ir paklausė: ar pas poną Kinerą buvo ridikėlių?

O taip, pone, buvo, atsakiau; tačiau tuo metu, kai ten atvykau, jie buvo jau peraugę; ridikėliai gardžiausi sezono pradžioje, nes, prasidėjus karščiams, jie išpursta, sukirmija ir tinka nebent sėklai.

Jis neužsirašė šitų mano žodžių.

Pakilęs eiti, jis tarė: ačiū, kad papasakojai man savo sapną, Greis. Gal netrukus papasakosi ir kitą. Ir aš atsakiau: galbūt, pone. Ir pridūriau: stengsiuos prisiminti, jeigu jums, pone, to labai reikia, nes, kaip matau, turite rūpesčių; man buvo jo gaila, jis atrodė kaip nesavas. Ir jis paklausė: iš kur tu žinai, kad turiu rūpesčių, Greis? Ir aš atsakiau: jei kada nors esi turėjęs rūpesčių, iškart pastebi, kai jie apninka kitus, pone.

Jis padėkojo man už dėmesį; paskiau valandėlę padvejojo, lyg norėdamas ką pridurti, bet apsigalvojo ir linktelėjo atsisveikindamas. Jis visada linktelėja man išeidamas.

Tą dieną nebaigiau įprasto skiautinės antklodės kvadratėlio, nes jis buvo trumpiau nei visada; tad likau besėdinti ir besiuvanti. Ilgai netrukus įėjo panelė Lidija.

Ar daktaras Džordanas jau išėjo? paklausė. Ji vilkėjo nauja suknele, kurią padėjau siūti, violetine, išmarginta baltais paukščiukais ir gėlytėmis, labai jai tinkančia, su pusmoliūgio formos apačia; ir man dingtelėjo, kad ji tikėjosi pabendrauti ne vien su manimi.

Ji atsisėdo į krėslą priešais mane, kaip tik ten, kur sėdėjo daktaras Džordanas, ir ėmė raustis siuvimo krepšyje. Neberandu savo antpirščio, man regis, buvau čia įmetusi, pasakė ji. Paskiau: ak, jis pamiršo žirkles; man rodos, nevalia jų palikti tau po ranka.

Mudu nekvaršiname dėl to galvos, pasakiau. Jis žino, kad aš nepadarysiu jam nieko bloga.

Ji pasėdėjo valandėlę, pasidėjusi siuvimo krepšį ant kelių. Ar žinai, kad tu turi gerbėją, Greis? paklausė ji.

O kas jis toks? paklausiau savo ruožtu, įsitikinusi, jog tai tikriausiai koks arklidės bernas ar šiaip pusbernis, išgirdęs mano gyvenimo istoriją ir palaikęs ją romantiška.

Daktaras Džeromas Diuponas, tarė ji. Šiuo metu jis svečiuojasi pas ponią Kvinel. Sako, kad tu nugyvenai nepaprastą gyvenimą, ir labai tavimi domisi.

Nepažįstu jokio džentelmeno tokiu vardu. Įsivaizduoju, kad jis skaito laikraščius, keliauja ir žiūri į mane kaip į vaizdingą kraštovaizdį, truputį įsikarščiavusi atsiliepiau aš, nes man dingtelėjo įtarimas, kad ji šaiposi iš manęs. Ji apsigimusi šaipokė ir kartais per toli nueina.

Tai labai rimtas žmogus, paaiškino ji. Jis studijuoja neurohipnotizmą.

O kas tai yra? paklausiau.

Ak, tai kažkas panašaus į mesmerizmą, atsakė ji, tik daug mokslingesnis dalykas, perdėm susijęs su nervais. Bet jis tikriausiai tave pažįsta ar bent jau yra matęs, nes sako, jog tebesi graži. Ko gero, bus pastebėjęs gatvėje, kai eini čionai rytą.

Galbūt, pritariau mąstydama, kaip turėčiau atrodyti su dviem kvailai išsišiepusiais galvijais iš šalių.

Jo akys tokios juodos, toliau kalbėjo ji, rodos, kiaurai tave mato, skaito tavo slapčiausias mintis. Bet abejoju, ar jis man galėtų

patikti. Jis labai senas, kaip kažin ką. Jis toks kaip mama ir kiti, man regis, jis dalyvauja jų seansuose ir drauge bendrauja su dvasiomis. Aš tuo netikiu, o ir daktaras Džordanas juo labiau.

Jis pats jums sakė? paklausiau. Vadinasi, jis protingas žmogus. Į tuos dalykus neverta kištis.

Protingas žmogus, kaip tai šaltai skamba, tarė ji ir atsiduso. Kai sakai „protingas žmogus", atrodo, jog šneki apie bankininką. Paskui pridūrė: Greis, jis kalba su tavimi kur kas daugiau negu su mumis visais drauge. Koks jis žmogus iš tikrųjų?

Džentelmenas, atsakiau.

Gerai, tai aš žinau pati, šiurkščiai nukirto ji. Bet kas jis toks iš esmės?

Amerikietis, atsakiau, bet ir tas jai buvo žinoma. Tuomet aš atlyžau ir pasakiau: man toks įspūdis, jog tai gana padorus jaunuolis.

O, aš nenorėčiau, kad jis būtų pernelyg padorus, pareiškė ji. Pernelyg padorus yra dvasiškasis tėvas Veringeris.

Širdies gilumoje jai pritariau, bet kadangi dvasiškasis tėvas Veringeris stengiasi išprašyti man malonę, pasakiau: dvasiškasis tėvas Veringeris yra dvasininkas, o dvasininkams privalu būti padoriems.

Man atrodo, jog daktaras Džordanas labai mėgsta įgelti, tarė panelė Lidija. Ar jis taikosi ir tau įgelti, Greis?

Jeigu ir taip, vadinasi, nebūsiu pastebėjusi, panele, atsakiau.

Ji vėl atsiduso ir pridūrė: vieną mamos antradienių jis tars žodį. Paprastai aš nevaikščioju į tuos jų sambūrius, baisi nuobodybė, nors mama sako, jog man derėtų labiau domėtis rimtais dalykais, susijusiais su visuomenės gerove, o ir dvasiškasis tėvas Veringeris kartoja tą patį; bet šįkart nueisiu, nes nėmaž neabejoju, kad bus žvėriškai įdomu paklausyti, ką daktaras Džordanas pasakoja apie pamišėlių namus. Nors aš labiau norėčiau, kad jis pasikviestų mane arbatos į savo butą. Aišku savaime, su mama ir Mariana, nes negaliu eiti viena be palydos.

Mergaitėms patartina niekur nevaikščioti be palydos, pasakiau.

Žinai, Greis, kartais tu be peilio gali papjauti, tarė ji. Tiesą pa-

sakius, aš nebe mergaitė, man jau devyniolika. Man regis, tau dėl to galvos neskauda, nes esi mačiusi ir šilta, ir šalta, o manęs dar nė vienas vyras nėra kvietęsis arbatos į savo namus.

Jeigu niekad nesate ko dariusi, panele, ir nebūtina to daryti. Bet jeigu jūsų mama eitų drauge, manau, kad tai būtų visiškai padoru.

Ji atsistojo ir brūkštelėjo delnu per siuvimo stalo viršų. Taip, tarė. Būtų visiškai padoru. Ta mintis ją aiškiai sutrikdė. Paskiau ji pasakė: ar padėtum man siūti naują suknelę? Antradienio būrelio susirinkimui; norėčiau įspūdingai atrodyti.

Atsakiau, kad mielai padėsiu; ji pasakė, jog esu nuostabi ir jog ji tikisi, kad niekad neišeisiu iš kalėjimo, nes ji norėtų, kad visada ten būčiau ir padėčiau jai siūti sukneles. O tai, mano galva, buvo savotiškas komplimentas.

Tačiau man nepatiko jos nublankęs žvilgsnis ir prikimęs balsas; ir aš pagalvojau, kad bus bėdos; taip visada atsitinka, kai vienas myli, o kitas – ne.

28.

Rytojaus dieną daktaras Džordanas man atneša žadėtą ridikėlį. Jis nuplautas, lapai nupjauti, jis šviežias ir traškus, anaiptol ne sumedėjęs, kokie jie pasidaro ilgai pagulėję. Daktaras pamiršo druską, bet aš nieko nesakau – negražu būtų skųstis: dovanotam arkliui į dantis nežiūri. Paskubomis sutriauškinu ridikėlį – kalėjime įpratau ryte praryti maistą, reikia spėti suvalgyti, kol kas nors jo neišplėšė tau iš burnos, – ir gardžiuojuos jo aitrumu, primenančiu aštrų nasturtų kvapą. Klausiu, iš kur jį gavo; ir jis atsako, jog atnešė iš turgaus; šiaip jau svajojąs pasisodinti nedidelį daržą ten, kur gyvenąs, nes esą pakankamai vietos, ir jis jau pradėjęs kasti žemę. To jam tikrai pavydžiu.

Paskiau jam sakau: nuoširdžiai jums dėkoju, pone, tas ridikėlis buvo kaip dievų nektaras. Jis tarytum nustemba, iš mano lūpų išgirdęs tokį palyginimą; bet tik todėl, jog neprisimena, kad skaitau sero Valterio Skoto poeziją.

Kadangi jis buvo toks malonus ir atnešė man ridikėlį, mielai imu pasakoti savo gyvenimo istoriją ir stengiuosi kaip įmanydama, kad ji būtų kuo įdomesnė ir turiningesnė, atsidėkodama savo ruožtu; nes visada buvau tos nuomonės, jog geru už gera atsimokama.

Kai paskutinįsyk nutraukiau savo pasakojimą, pone, regis, ponas Kineras buvo išvykęs į Torontą, o Džeimis Volšas atėjęs pagroti fleita, buvo puikus saulėlydis, paskiau mudvi nuėjome miegoti drauge su Nensi, nes ji bijojo vagių, juoba kad namuose nebuvo nė

vieno vyro. Ji neskaičiavo Makdermoto, nes tas miegojo ne po tuo pačiu stogu; o gal jo stačiai nelaikė vyru; o galbūt galvojo, kad jis veikiau būsiąs ne jos, bet vagių pusėje. Ji nieko man nesakė.

Taigi lipome laiptais su žvakėmis rankose. Nensi miegamasis, kaip sakiau, buvo iš kiemo pusės, daug didesnis ir gražesnis nei mano, nors ji ir neturėjo atskiro persirengimo kambario kaip ponas Kineras. Bet užtat turėjo plačią lovą, užklotą gražia skiautine antklode, vasarine antklode rausvais ir mėlynais langeliais baltame dugne; tai buvo Sulūžę laiptai. Turėjo ji drabužių spintą, prikabinėtą suknelių, ir aš pagalvojau, kaip ji sugebėjo sutaupyti tiek pinigų ir šitiek prisipirkti; tačiau ji paaiškino, jog ponas Kineras esąs dosnus šeimininkas, kai užeinąs toks ūpas. Taipgi turėjo tualetinį staliuką, užklotą rožių ir lelijų žiedais bei pumpurais siuvinėtu takeliu, sandalmedžio skrynelę su auskarais ir sage, taip pat indelius kremų bei tepalų; mat, prieš eidama gulti, ji įsitrindavo kremais veidą kaip batą. Turėjo taipgi flakoną rožių vandens ir leido man truputį pasikvėpinti, ir iš tiesų labai gardžiai kvepėjo; mat tą vakarą ji buvo kaip niekad draugiška; turėjo dar dubenėlį plaukų pomados, patepė truputį ir pasakė, jog ji suteikia plaukams blizgesio; paskiau paprašė iššukuoti jai plaukus, lyg būčiau jos kambarinė, ir aš mielai iššukavau. Jos tamsiai rudi plaukai buvo nuostabiai ilgi ir garbanoti. Ak, Greis, pasakė ji, stačiai kūnas pagaugais eina, turi gerą ranką; ir aš apsidžiaugiau taip giriama. Bet prisiminiau Meri Vitni, prisiminiau, kaip ji man šukuodavo plaukus, nes, tiesą pasakius, labai ilgai to negalėjau pamiršti.

Štai mudvi ir gulime tyliai ramiai kaip dvi pelytės po šluota, pasakė ji draugiškai, kai mudvi sugulėme į lovą. Tačiau, pūsdama žvakę, ji sunkiai atsiduso, atsiduso anaiptol ne kaip laiminga moteris, bet kaip žmogus, kuris stengiasi prisiderinti prie aplinkybių.

Ponas Kineras sugrįžo šeštadienio rytą. Buvo numatęs sugrįžti penktadienį, bet nespėjo susitvarkyti reikalų Toronte ar bent jau šitaip pasiteisino; paskiau grįždamas pakeliui apsistojo vienoje už-

eigoje šiek tiek šiauriau pirmųjų užkardos vartų; Nensi anaiptol nepatiko tas dalykas, nes apie tą užeigą sklido nekokie gandai ir joje, anot kalbų, buvę palaido elgesio moterų, bent jau taip ji man pasakojo virtuvėje.

Stengdamasi ją nuraminti, atsakiau, jog džentelmenas gali apsistoti tokioje vietoje, nebijodamas susitepti gero vardo. Ji stačiai galus darėsi, nes ponas Kineras pakeliui susitiko su dviem pažįstamais, pulkininku Bridžfordu ir kapitonu Boidu, ir pakvietė juos pietų; tą dieną turėjo atvažiuoti mėsininkas Džefersonas, bet jis nesirodė, o namuose nebuvo nė kąsnelio šviežios mėsos.

Ak, Greis, sušuko Nensi, teks pjauti viščiuką, bėk ir pasakyk Makdermotui, kad paskubėtų. Aš pasakiau, jog mums tikriausiai reikėsią dviejų viščiukų, nes su damomis būsią šeši svečiai; tačiau ji supykusi atrėžė, jog nebūsią jokių damų, jog šitų džentelmenų žmonos niekada nesiteiksiančios įkelti kojos į šiuos namus ir jog ji pati nepietausianti su jais valgomajame, nes jie nieko daugiau nedarysią, tik gersią, rūkysią ir seksią pasakas, kokius žygdarbius atlikę Maišto metu, ir, be kita ko, jie užsibūsią iki vėlumos, paskiau lošią kortomis, o tai esą kenksminga pono Kinero sveikatai, jis pradedąs kosėti kiekvieną sykį, kai tie ponai atsilanką. Prireikus ji visad mokėdavo jį apginti prasimesdama jo silpnu kūno sudėjimu.

Išbėgau ieškoti Makdermoto, bet niekur jo neradau. Šaukiau ir netgi kopėčiomis užlipau ant aukšto virš arklidės, kur jis miegodavo. Ten jo nebuvo; bet jis niekur negalėjo dingti, nes visi jo daiktai buvo ten pat, ant aukšto; ir, mano galva, jis nebuvo iš tų, kurie pabėga neatsiėmę jiems priklausančios algos. Kai nulipau apačion, susidūriau su Džeimiu Volšu, kuris keistai į mane žiūrėjo, tikriausiai manydamas, jog buvau pas Makdermotą; kai paklausiau, kur dingęs Makdermotas, nes jis esąs reikalingas, Džeimis Volšas vėlei šyptelėjo ir draugiškai man atsakė, kad jis nežinąs, bet kad tikriausiai būsiąs nuėjęs pas Harvį, tokį netašytą berną, gyvenantį kitapus vieškelio ręstinėje pirkioje, veikiau primenančioje būdą nei trobą, su moterimi, kurios nebuvo vedęs, – pažinojau ją iš matymo, buvo ji vardu Hana Apton, iš pažiūros atrodė tikra išdarga, ir

visi jos vengė. Tačiau Harvis buvo Makdermoto pažįstamas – nesakau, jog bičiulis, – ir jiedu abu buvo įpratę drauge girtuokliauti; ir Džeimis tada paklausė, ar nereiktų ko nubėgti į krautuvę.

Grįžau virtuvėn ir pasakiau, jog Makdermoto niekur nėra, ir Nensi sušuko, kad jai jau į gyvas mėsas įsiėdęs tas dykaduonis, jis amžinai pradingstąs, kai esąs labai reikalingas, ir paliekąs ją bėdoje, todėl dabar teksią man vičiuką nukirsti. Aš atrėmiau: na jau ne, niekad negalėčiau, niekad nesu pjovusi viščiuko ir nežinau nė kaip tai daryti; nes man buvo baisu pralieti gyvo padaro kraują, nors galėjau kuo gražiausiai nupešti kieno kito užmuštą paukštį; ji atrėžė man, kad nebūčiau kvaila kaip žąsis, jog tai labai paprasta: imi kirvį, kaukšteli per galvą, o paskui smagiai kerti per kaklą.

Bet aš negalėjau apie tai nė pagalvoti ir prapliupau verkti; ir man nesmagu tai minėti – nes negražu blogai atsiliepti apie mirusius, – ji mane papurtė sučiupusi, skėlė man antausį ir pro virtuvės duris išstūmė į kiemą liepdama negrįžti tuščiomis rankomis ir paskubėti, nes turime ne tiek jau daug laiko pietums paruošti, o ponas Kineras mėgstąs valgyti laiku.

Nuėjau į diendaržį ir vis dar verkdama pasigavau jauną riebią vištytę, baltukę, stipriai pasispaudžiau po pažastimi ir, prijuostės kraštu šluostydamasi ašaras, nudrožiau tiesiai prie malkų krūvos ir trinkos; mat galva nenešė, kaip sugebėsiu ryžtis tokiam dalykui. Bet man įdurmu sekė Džeimis Volšas ir mandagiai pasiteiravo, kas atsitiko; ir aš jam pasakiau: klausyk, būk geras, papjauk man tą viščiuką; ir jis atsakė, jog nėra nieko lengviau, jog jam būtų malonu man pasitarnauti, nes esu tokia jautri ir švelnios širdies. Taigi jis paėmė iš manęs vištytę ir dailiai nukirto jai galvą, ir ta dar pabėgiojo akimirką nukirsta galva, o paskui spurdėdama krito žemėn; ir man dingtelėjo, jog baisu į tai žiūrėti. Paskiau mudu abu ją nupešėme, sėdėdami vienas šalia kito ant vartų skersinio ir leisdami plunksnas pavėjui; aš nuoširdžiai jam padėkojau už pagalbą ir pasakiau, jog niekuo negaliu jam atsilyginti, bet niekada to nepamiršiu. Jis droviai nusišypsojo ir atsakė, kad visada mielai man padėsiąs, kai tik man reikėsią.

Sulig tais žodžiais iš virtuvės išėjo Nensi ir, prisidengusi delnu akis, atsistojo tarpdury, nekantriai laukdama, kada bus galima kepti vištytę; tad paskubomis išvaliau ją, sukdama nosį nuo koktaus kvapo, atidėjau į šalį kogalvius, nes jų galėjo prireikti padažui, numazgojau prie siurblio ir nunešiau virtuvėn. Mudvi buvome vienos, ruošdamos pakepti vištytę, ir staiga ji tarė: matau, kad pavergei širdį, ir aš paklausiau, ką ji turinti omeny, ir ji atsakė: Džeimį Volšą, vargšiukas įklimpo iki ausų, iš veido matyti, kitados mane sekiojo, o dabar apie tave ratą suka, kaip kažin ką, manęs neapgausi. Ir aš susivokiau, jog, pykčiui nuslūgus, ji bando vėl prie manęs prisigerinti; tuomet prapliupau kvatoti ir pasakiau, jog man tai menkas laimikis, nes jisai dar vaikas, juo labiau rudaplaukis ir perdėm strazdanotas, nors ir ištįsęs ne pagal metus. Ir ji atsakė: et, vyras ar vaikas, o medaus pakabinti taikos; man tie žodžiai buvo mįslė, bet nedrįsau paklausti, ką tai reiškia, kad nepalaikytų manęs žiople.

Viščiukui kepti reikėjo gerai įkaitinti orkaitę vasaros virtuvėje, tad visa kita baigėme žiemos virtuvėje. Prie viščiuko pagaminome svogūnų ir morkų patiekalą su baltu padažu; o desertui paruošėme braškių su namine grietinėle ir taipgi naminio sūrio. Ponas Kineras laikė vyną rūsyje – dalį statinėse, dalį supilstytą į butelius; Nensi nusiuntė mane atnešti penkis butelius. Ji nemėgo vaikščioti į rūsį, sakė, jog ten daug vorų.

Šitaip mudviem besidarbuojant, lyg niekur nieko atvingiavo Makdermotas, šaltas kaip ledas; ir kai Nensi gana agniu balsu paklausė, kur jis buvo dingęs, atvertė, jog išėjo visus ryto žygius atlikęs ir jai nesą ko rūpintis, o jeigu jau taip norinti sužinoti, tai turėjęs padaryti vieną dalyką, kurį ponas Kineras jam patikėjęs prieš išvykdamas į Torontą; Nensi pasakė, kad ji pažiūrėsianti, kas jam buvę patikėta, ir kad jam nevalia kažin kur bastytis ir kiaurai žemes prasmegti kaip tik tuo metu, kai galįs būti reikalingas; ir jis atkirto, jog nesąs koks žiniūnas ir nesugebąs įminti, kam ko prireiksią; ir ji atrėžė, kad jei mokėtų spėti ateitį, susivoktų, jog neilgai užsibūsiąs šiuose namuose. Bet kadangi ji neturinti laiko, jie

pasikalbėsią vėliau, o dabar gal jis malonėtų pasirūpinti pono Kinero arkliu, nuilsusiu po tokios ilgos kelionės, jeigu, aišku, toks darbas nežeminąs jo karališkosios didenybės orumo. Ir jis nuėjo arklidėn susukęs vėpšlas.

Pulkininkas Bridžfordas ir kapitonas Boidas atvyko, kaip buvo žadėta, ir elgėsi lygiai taip, kaip nusakė Nensi; valgomasis skardėjo nuo skambių balsų ir griausmingo kvatojimo; ir Nensi liepė man jiems patarnauti. Ji nenorėjo pati to imtis, bet liko besėdinti virtuvėje, išgėrė taurę vyno ir man įpylė; ir aš pagalvojau, kad ant tų džentelmenų ji griežė dantį. Ji pasakė, jog kapitonas Boidas, jos nuomone, nesąs tikras kapitonas, nes daugelis džentelmenų pasisavinę tą laipsnį tik todėl, kad Maišto dieną apsižergė arklį; ir aš paklausiau apie poną Kinerą, nes kai kurie kaimynai taip pat vadiną jį kapitonu; ir ji pareiškė, jog nieko tikra apie tai nežinanti, jis niekada neprašęs šitaip savęs vadinti, o vizitinėse kortelėse užrašyta tik *ponas*; bet jeigu jis buvo kapitonas, be abejo, kovojo už vyriausybę. Ir, matyt, dėl to irgi jai buvo apmaudu.

Ji įsipylė dar vieną taurę vyno ir pridūrė, jog ponas Kineras ją kartais erzinąs dėl jos pavardės ir vadinąs ją bėgliuke maištininke, nes ji esanti Montgomeri, kaip ir Džonas Montgomeris, laikęs smuklę, kur rinkdavęsi maištininkai ir kuri paskiau virtusi griuvėsiais; pastarasis gyręsis, jog vėlei laikysiąs smuklę Yonge gatvėje, kai jo priešus velniai čirškinsią pragare, o paskiau taip ir atsitiko, pone, bent jau smuklę tikrai jis atgavo, tačiau tuo metu vis dar gyveno Jungtinėse Valstijose, akiplėšiškai paspukęs iš Kingstono kalėjimo. O tai liudija, jog pabėgti įmanoma.

Nensi įsipylė trečią taurę vyno ir pasakė, jog ji labai pastorėjusi ir stačiai nebežinanti ką daryti, ir užsikvempė ant stalo, abiem rankomis parėmusi galvą, bet tuo metu reikėjo nešti kavą, ir aš nespėjau jos paklausti, kodėl ji staiga šitaip nuliūdo. Valgomajame visi buvo gerokai nukaušę, nes buvo išgėrę penkis butelius ir reikalavo dar; ir kapitonas Boidas paklausė, kur ponas Kineras mane suradęs ir ar dar tokių kaip aš likę ant medžio, nuo kurio mane nurėškęs, o jei likę, tai ar jau pakankamai prisirpusios; o pulkininkas

Bridžfordas pasidomėjo, ką Tomas Kineras padaręs su Nensi, ar uždaręs ją kur nors indaujoje drauge su visu savo turkišku haremu; ir kapitonas Boidas patarė man saugoti savo gražias mėlynas akis, nes Nensi beregint jas iškabinsianti, jeigu tik senis Tomas išdrįsiąs slapčia man pamerkti. Visa tai buvo pokštai, bet aš tikėjausi, jog Nensi nieko negirdėjo.

Sekmadienio rytą Nensi pasakė, kad eičiau su ja į bažnyčią. Atsakiau, jog neturiu padorios suknelės, nors tai buvo paprasčiausias atsikalbinėjimas, – stačiai nelabai norėjau atsidurti tarp nepažįstamų žmonių, kurie imtų į mane spoksoti. Bet ji pareiškė, jog paskolinsianti man savo suknelę; taip ir padarė, be kita ko, parinko man iš prastesnių, ne tokią dailią, kokia pati vilkėjo. Ir dar paskolino man gobtuvą, ir aš pasakiau, jog atrodau kaip reikiant; ir ji taip pat davė man savo pirštines, kurios nelabai tiko, nes Nensi rankos buvo kur kas storesnės. Be kita ko, mudvi abi ryšėjome lengvutėmis marginto šilko skarutėmis.

Ponas Kineras, skaudama galva sergąs pagiriomis, pareiškė, jog nevažiuosiąs – šiaip ar taip, jis buvo ne iš tų, kurie dažnai lankosi bažnyčioje, – bet pridūrė, kad Makdermotas galįs mudvi nuvežti vežimaičiu, o paskiau nulėkęs parvežti, nes jisai pats esąs katalikas ir nedalyvausiąs presbiterionų pamaldose. Tuo metu tai buvo vienintelė bažnyčia miestelyje, ir daugelis žmonių, netgi nepriklausančių presbiterionų bažnyčiai, ateidavo į pamaldas, nes tai vis geriau negu nieko; be kita ko, jai priklausė ir vienintelės miestelyje kapinės, taigi ji turėjo monopolį tiek gyvųjų, tiek mirusiųjų pasaulyje.

Mudvi susėdome vežimaityje tokios tikros savimi kaip reta, buvo gražu ir šilta, giedojo paukščiai, ir aš jaučiausi kaip niekad susijusi su aplinkiniu pasauliu, ir tai puikiai atitiko tos dienos nuotaiką. Įeidama bažnyčion, Nensi įsikabino man parankėn, kaip pamaniau, draugiškumo vedama. Kai kas grįžtelėjo mūsų pusėn, bet aš pagalvojau, jog žiūri todėl, kad manęs nepažįsta. Žmonių buvo visokių, visiškai skurdžių ūkininkų su pačiomis, tarnų, miestelio

prekijų, taip pat asmenų, kurie, sprendžiant iš aprangos ir iš to, jog sėdi priekiniuose klauptuose, dedasi vietos bajorais ar panašiai. Mudvi atsisėdome viename iš galinių klauptų, kaip ir priklausė.

Pastorius priminė garnį smailia it snapas nosimi, ilgu plonyčiu kaklu ir plaukų kuokšteliu, styrančiu ant pakaušio. Pamokslą sakė apie Dievo Malonę ir apie tai, kaip ji viena gali suteikti mums išganymą, nes pelnyti jo patys negalime nei pastangas dėdami, nei gerus darbus darydami. Bet tai nereiškia, jog turime nebesistengti ir nebedaryti gerų darbų; bet mums nevalia kliautis ir tikėtis, jog būsime išganyti tik todėl, kad pelnysime palankumą savo pastangomis ir gerais darbais; nes Dievo Malonė esanti paslaptis, ir tik vienas Dievas žinąs, kas esąs vertas išganymo; nors Šventajame Rašte sakoma, jog juos pažinsi iš vaisių, tie vaisiai būsią dvasios vaisiai, niekam nematomi, išskyrus Dievą; ir net jeigu laikytume savo priederme melsti Dievo Malonės, mums nevalia pritvinkti puikybės ir tartis, jog mūsų maldos būsiančios išklausytos, nes žmogus šaudo, Dievas kulkas gaudo, ir anaiptol ne mūsų varganoms mirtingoms ir nuodėmingoms sieloms skirta spręsti įvykių eigą. Pirmieji bus paskutiniai, o paskutinieji bus pirmi, ir kai kurie, metų metus šildęsi prie žemiškosios ugnelės, didžiai nustebs ir pasipiktins ilgai netrukus pasijutę kepinami ten, kur bus nepalyginti karščiau; ir tarp mūsų yra nemaža pabaltintų antkapių, kurie iš paviršiaus gražiai atrodo, o viduje pilni trūnėsių ir visokių nešvarumų; ir mums reikia saugotis moteriškės, sėdinčios prie savo namų slenksčio, kaip perspėja Patarlių knygos IX perskyrimas, ar bet kurios kitos, kuri bandys mus sugundyti sakydama, jog vogtas vanduo saldesnis, o slapčia valgoma duona gardesnė; nes, kaip sako Šventasis Raštas, visi jie ten mirusieji, ir jos svečiai grimzdi pragaro gilybėse; ir visų labiausiai mes turime saugotis puikybės, kaip pamišusios skaistuolės, ir neleisti, kad užgestų amžinoji ugnis; nes niekas nežino nei dienos, nei valandos; ir mes turime jos laukti drebėdami iš baimės.

Šitaip jis kalbėjo kurį laiką, ir aš staiga susivokiau žiūrinėjanti damų kykus, nes mačiau jas tik iš nugaros; ir jų gėlėtas skepetas; ir

tariau sau, kad jeigu nei meldsdamasis, nei kaip nors kitaip negali išmelsti Dievo Malonės, nei sužinoti, ar esi jos nusipelnęs, ar ne, vadinasi, geriausia mesti visa tai iš galvos ir rūpintis savo reikalais, nes ne nuo tavęs priklauso, ar būsi išganytas, ar būsi pasmerktas amžinoms kančioms. Kuriems galams verkti dėl palieto pieno, jeigu nežinai, ar jis palietas, ar ne, jei vienas Dievas tatai žino, vadinas, vienas Dievas ir gali padaryti kas pridera. Tačiau bemąstant apie visus tuos dalykus, ėmė lenkti į miegą, o ir pastorius kalbėjo migdančiu balsu; ir jau buvau bebadanti kuodelį, bet tuo metu visi atsistojome giedoti *Abide With Me*; susirinkusieji giedojo toli gražu ne per darniausiai, bet tai buvo bent muzika, o muzika glosto širdį.

Niekas su mumis – Nensi ir manimi – nuoširdžiai nepasisveikino, kai išėjome, veikiau mūsų lenkėsi, nors kai kas iš neturtingiausiųjų mums vos pastebimai linktelėjo; o mums einant pro šalį, buvo girdėti kuždant, ir tai man pasirodė keista, nes jeigu aš ir buvau nematyta, jie tikrai turėjo pažinoti Nensi; ir nors bajorėliai arba tie, kurie tokie dėjosi, jos galėjo tarytum ir nepastebėti, ji nebuvo nusipelniusi tokio abejingumo, su kokiu į ją žiūrėjo ūkininkai ir jų pačios bei kiti žmonės, visi kaip vienas tarnai ir samdiniai. Nensi ėjo aukštai iškėlusi galvą ir nesižvalgė į šalis; ir aš pagalvojau: tie žmonės šalti ir pasipūtę, tai anaiptol ne geri kaimynai. Jie veidmainiai, bažnyčią laiko narvu Dievui saugoti, idant jis sėdėtų ten užrakintas ir kiaurą savaitę nevaikščiotų po žemę, nekaišiotų nosies kur nereikia ir jų širdies gilumoje nematytų tamsumo, apgaulingumo ir apsimestinio gailestingumo; ir jie įsitikinę, jog prisiminti Jį jiems dera tik sekmadieniais, kai jie vilki ištaigiausiais drabužiais, kai jie nutaiso rimtus veidus, nusiplauna rankas, apsimauna pirštines ir surepetuoja savo niekingas pasakėles. Bet Dievas yra visur, ir Jo neįmanoma įkišti narvan kaip žmonių.

Nensi padėkojo man, kad ėjau drauge bažnyčion, ir pasakė, jog jai buvo labai malonu su manimi. Tačiau ji paprašė tą pačią dieną grąžinti suknelę ir gobtuvą, būgštaudama, kad nesutepčiau.

Tą pačią savaitę, po kelių dienų, Makdermotas, surūgęs, ištįsusiu veidu, vidurdienį atėjo virtuvėn valgyti. Nensi jau buvo jam pranešusi, kad jis atleistas, ir jis turėjo palikti namus mėnesio pabaigoje. Jis pareiškė, jog baisiai tuo patenkintas, nes negalįs pakęsti, kad moteriškė jam įsakinėtų ir kad niekada to nepatyręs nei kariuomenėje, nei laivuose; tačiau kai jis pasiskundęs ponui Kinerui, tasai tiek tepasakęs, jog Nensi esanti šių namų šeimininkė ir už tai, kad viską tvarkanti, gaunanti algą, ir jis privaląs jos klausyti, nes ponas Kineras neketinąs rūpintis visokiais menkniekiais. Taigi esą prasti popieriai, bet, turint galvoje Nensi būdą, popieriai esą dar prastesni. Ir jis nesitvėrė kaip galima greičiau atsižegnoti nuo to kekšyno.

Tie žodžiai mane labiausiai papiktino, ir aš pagalvojau, jog tokiu jau Makdermotas apsigimęs, tik šitaip moka kalbėti, viską išpūsti ir meluoti; ir aš, netverdama apmaudu, paklausiau, ką jis tuo norįs pasakyti. O jis atrėžė, jog aš tikriausiai nežinanti, kad Nensi ir ponas Kineras be jokios gėdos miegą vienoje lovoje ir kad slapčiomis gyveną kaip vyras su pačia, nors ir nevedę; ir juo labiau kad tai niekam ne paslaptis, nes visi kaimynai juodu liežuviais bado. Aš baisiai nustebau ir taip jam ir pasakiau; ir Makdermotas man atkirto, jog esu paskutinė mulkė ir jog nesu tokia jau protinga, kokia tariuosi esanti, ir toliau savo nosies nematau, nors man nuo liežuvio nenueina ponios Olderman Parkinson vardas ir šnekos apie miestą. Na, o kad Nensi kekšė, visiems iškart aišku, tik ne tokiai žioplei kaip aš, nes visi jau seniai žinojo, kad tada, kai ji tarnavo pas Raitus, pasidarė vaiką su tokiu geltonsnapiu dykaduoniu, kuris pametė ją ir pabėgo, tačiau kūdikis pasimirė. Šiaip ar taip, ponas Kineras ją pasisamdė, ko nebūtų padaręs joks padorus žmogus; o tai, ką jis turėjo galvoje, buvo aišku iš pat pradžių, nes, arklius išvogus, ne laikas rakinti tvartą, o moteriškė – tai lyg vėžlys, apsivertusi aukštielninka jau nebesugeba atsiversti ir masina kiekvieną kaip lengvas grobis.

Nors ir prieštaravau, man staiga dingtelėjo, kad jis bent jau šįkart sako teisybę; ir man lyg akys atsivėrė, supratau, kodėl visi nu-

sisuko nuo mūsų bažnyčioje ir kuždėjosi, supratau daugelį kitų dalykų, į kuriuos iš pradžių nekreipiau dėmesio; supratau, jog dailios suknios ir auksiniai auskarai – tai vis atlygis už nuodėmę; taip pat supratau, ką reiškė ponios Votson virėjos Seli perspėjimo žodžiai, kuriuos ji man sakė dar prieš tai, kai sutikau eiti į naują vietą. Po to be galo atidžiai žiūrėjau ir klausiausi, vaikščiojau po namus kaip šnipė ir įsitikinau, jog Nensi niekada nemiega savo lovoje, kai ponas Kineras namie. Baisiai susigėdau, jog leidausi šitaip mulkinama ir apgaudinėjama, jog pasirodžiau tokia akla ir kvaila.

29.

Sarmata prisipažinti, bet paskiau pradėjau kur kas menkiau gerbti Nensi, nors ji buvo vyresnė už mane ir namų šeimininkė; aš neslėpdavau savo paniekos ir atsikirsdavau kur kas dažniau, nei būtų pataręs sveikas protas; mudvi kivirčydavomės, keldavome balsą, o ji dar skeldavo man vieną kitą antausį; mat plykstelėdavo kaip degtukas ir duodavo valią rankoms. Bet aš per gerai žinojau savo vietą, kad galėčiau atsakyti tuo pačiu; ir jei būčiau laikiusi liežuvį, mano ausys būtų mažiau kentėjusios. Taigi dalį kaltės prisiimu sau.

Ponas Kineras, rodos, nematė mudviejų nesutarimo. Jis netgi pasidarė man malonesnis nei anksčiau, stabtelėdavo šalia manęs, kai ką nors dirbdavau, ir klausdavo, kaip sekasi, ir aš visada atsakydavau: labai gerai, pone, nes toksai džentelmenas kaip ponas Kineras anaiptol nenorėtų laikyti nepatenkinto tarno – gauni algą, kad juoktumeis, tad būk geras ir to nepamiršk. Ir jis sakydavo man, jog esu šauni mergina ir sukri tarnaitė. Ir kartą, kai tempiau laiptais aukštyn kibirą vandens į pono Kinero vonią, kurią buvo paprašęs pripilti savo drabužinėje, jis mane paklausė, kodėl Makdermotas nenešiojąs vandens, nes man esą per sunku. Atsakiau, jog tai esąs mano darbas; ir tada jis panoro iš manęs paimti kibirą ir nusinešti aukštyn ir apgniaužė mano ranką, laikančią kibiro lanką. O ne, pone, sušukau, negaliu to leisti; ir jis nusijuokė ir pasakė, jog jisai pats sprendžia, kas leistina, o kas – ne, juk jis esąs namų šeimininkas, ar ne? Į tai gavau atsakyti: taip. Ir mudviem šitaip bestovint vienam šalia kito ant laiptų ir jam belaikant mano ranką,

pirmame aukšte pasirodė Nensi ir mus pamatė; ir nuo tos akimirkos jos požiūris į mane nė kiek nepagerėjo.

Dažnai pagalvodavau, jog viskas būtų buvę geriau, jeigu name iš kiemo pusės būtų buvę įrengti atskiri laiptai tarnams, kaip tai įprasta kitur; bet ten jų nebuvo. Vadinasi, buvome priversti gyventi susispaudę, kaip silkės statinėje, o tai buvo nepageidautina; nes tuose namuose vargu ar galėjai nusikosėti ar nusijuokti, kad tavęs neišgirstų, o ypačiai iš pirmo aukšto.

Na, o Makdermotas kas dieną darėsi vis niūresnis ir kerštingesnis; ir skundėsi, jog Nensi ketinanti atleisti jį dar mėnesiui nepasibaigus ir neišmokėti jam algos, bet jis to nepakęsiąs; ir jeigu ji šitaip daranti su juo, lygiai taip imsianti elgtis ir su manimi, todėl mudviem reikią susitelkti ir pareikalauti gerbti mūsų teises. Ir kai pono Kinero nebuvo namie, o Nensi išėjo aplankyti savo draugų Raitų, nes tie buvo iš dar draugiškai jai nusiteikusių kaimynų, jisai vis dažniau lenkė pono Kinero viskį, kurio tas pirkdavosi boseliais ir turėjo nemažai atsargų, todėl nepastebėdavo, kad jų po truputį mažėja. Tokiomis akimirkomis jis skelbdavosi nekenčiąs visų anglų, ir nors ponas Kineras buvo kilęs iš Žemutinės Škotijos, Makdermotui buvo vis viena, visi jie esą plėšikai, kekšai ir žemių grobikai, o ponas Kineras ir Nensi, jiedu abu, nieko daugiau nenusipelnę kaip gero kirčio per makaulę ir amžino atilsio rūsyje, ir tuo jis kaip kažin ką pasirūpinsiąs.

Bet aš pagalvojau, kad tai vien tušti tauškalai, nes jisai visada mėgo daug šnekėti ir girtis, jog dievaižin ką padarysiąs; ir mano tėtis pasigėręs dažnai grasindavo lygiai taip susidoroti su mama, bet niekad netesėdavo savo pažadų. Tokiu atveju geriausia linktelėti galvą, neprieštgyniauti ir vėliau apie tai niekad neužsiminti.

Daktaras Džordanas pakėlė akis nuo savo užrašų.

Taigi iš pradžių juo netikėjai? paklausė.

Visiškai netikėjau, pone, atsakau. Jūs irgi nebūtumėte patikėję, jeigu būtumėte išgirdę. Man tai pasirodė tušti grasinimai.

Prieš pakariamas Makdermotas tvirtino, jog tu jį sukurstei, toliau kalba daktaras Džordanas. Sakė, jog tu ketinai nužudyti Nensi ir poną Kinerą, įberti nuodų jiems į avižinę košę, ir jog tu kelis kartus prašei jį padėti; bet jis, būdamas dievobaimingas žmogus, atsisakęs.

Kas jums pasakojo tuos prasimanymus? klausiu aš.

Tai parašyta Makdermoto išpažintyje, atsako daktaras Džordanas; ir tai aš puikiai prisimenu, nes savo akimis skaičiau iškarpas kalėjimo viršininko žmonos albume.

Jeigu kas ir parašyta, pone, tai nereiškia, jog tat Dievo žodis, sakau.

Jis prapliumpa juoktis, tarytum lodamas: ha ha ha, ir sako, jog sakau gryną teisybę. Vis dėlto, Greis, neatlyžta jis, ką gali apie tai pasakyti?

Ką gi, pone, atsiliepiu aš, kaip gyva nieko kvailesnio nesu girdėjusi.

Kodėl, Greis? klausia jis.

Aš leidžiu sau nusišypsoti. Jeigu aš būčiau norėjusi įberti jiems nuodų į avižinę košę, pone, kodėl būčiau turėjusi ką nors prašyti pagalbos? Būčiau galėjusi pati viena juodu nunuodyti ir taip pat be niekur nieko ko nors įberti jiems į avižinę košę. Man nebūtų prireikę daugiau jėgų nei įberti šaukštelį cukraus.

Tu labai šaltakraujiškai svarstai, Greis, sako daktaras Džordanas. Kodėl, tavo manymu, jis taip kalbėjo apie tave, jeigu tai netiesa?

Man regis, jis norėjo suversti kaltę ant mano galvos, sakau iš lėto. Jam niekados nepatikdavo, kai jam prikišdavai ką negera padarius. O gal tačiai norėjo, kad drauge su juo keliaučiau anapus. Kelionė mirtin ypač prailgsta, kai keliauji vienas, ir atrodo daug ilgesnė, nei yra iš tikrųjų, netgi jei išvyksti tiesiai nuo ešafoto su kilpa ant kaklo; ir keliauji tamsoje, kur nė menkiausias mėnesienos spindulėlis neapšviečia tau kelio.

Atrodo, kad tu labai išprususi šiuo klausimu, Greis, juo labiau jog niekad nesi ten keliavusi, sako daktaras Džordanas, šypsodamas savo kreiva šypsena.

Niekad nesu ten keliavusi, atsakau aš, nebent sapne; bet užtat ne vieną naktį žvalgiau tą kelią. Juk ir aš buvau nuteista pakarti ir

nesitikėjau išvengti kilpos; ir išgelbėjo mane tik laimė ir ponas Makenzis, kuris labai sumaniai mane gynė, prašydamas mane išteisinti, nes buvau tokia jaunutė. Kai galvoji, jog netrukus išvyksi tuo keliu, reikia viską blaiviai pasverti.

Tavo tiesa, mąsliai pritaria jis.

Aš nesmerkiu vargšo Makdermoto, sakau. Netgi dėl to, kad jis linkėjo man mirties. Niekados nesmerkčiau nė vieno žmogaus dėl to, kad jis jaučiasi vienišas.

Ateinantį trečiadienį buvo mano gimimo diena. Kadangi mudviejų santykiai su Nensi atvėso, aš nesitikėjau, jog ji mane sveikins, nors gerai žinojo, kada aš gimusi, nes samdoma buvau pasisakiusi, kiek man metų ir kada sukaks šešiolika; tačiau didžiai nustebau, kai, tąryt man įėjus virtuvėn, ji labai maloniai mane pasitiko, pasveikino su gimimo diena ir pati priskynusi puokštelę rožių priešais namą pamerkė jas į stiklinę, kad nusineščiau į savo kambarį. Buvau jai tokia dėkinga, kad ji sušildė man širdį, kas retai atsitikdavo pastaruoju metu, kai mudvi tolydžio riedavomės, jog vos neapsiverkiau.

Paskiau ji pasiūlė man gimtadienio proga popiet pailsėti. Aš labai padėkojau. Bet pasakiau, jog nežinočiau ką veikti, nes kaimynystėje neturiu draugų, aplink nėra krautuvių, nėra ko žiūrėti, ir jog, ko gero, verčiau pabūsiu namie, ką nors pasiuvinėsiu ar nušveisiu stalo sidabrą, kaip ir buvau numačiusi. Ir ji atsakė, kad galėčiau pasivaikščioti po kaimą, jei norėčiau, arba pasižvalgyčiau po apylinkes ir maloniai praleisčiau laiką; ir kad galėčiau pasiskolinti jos šiaudinę skrybėlaitę.

Bet vėliau sužinojau, jog ponas Kineras ketino tą popietę pabūti namie; ir man kilo įtarimas, jog Nensi stačiai nori manimi nusikratyti, kad galėtų ramiai su juo pasimaloninti, nebijodama, jog staiga imsiu ir išdygsiu kambaryje arba kopsiu aukštyn laiptais, arba ponas Kineras kaip niekur nieko nueis į virtuvę ir ten užsibus klausinėdamas mane tai šį, tai tą, kaip buvo įpratęs daryti pastaruoju metu.

Vis dėlto, patiekusi ponui Kinerui ir Nensi pietus, šaltą jautienos kepsnį ir salotų, nes buvo karšta, pavalgiusi pati su Makdermotu žieminėje virtuvėje, suploviau indus, nusiprausiau, nusijuosiau prikyštę, pakabinau ją ant vagio ir užsidėjau Nensi šiaudinę skrybėlaitę, o kad nenudegčiau kaklo, pasirišau skarutę baltais ir mėlynais dryželiais; ir Makdermotas, vis dar nesikeldamas nuo stalo, paklausė, kur aš išsirengiau. Atsakiau, jog šiandien mano gimtadienis ir jog ta proga Nensi leido man eiti pasivaikščioti. Jis pareiškė, kad eisiąs drauge su manimi, nes keliuose esą pilna storžievių ir valkatų, ir jis mane saugosiąs. Buvau beatkertanti, jog vienintelis storžievis ir valkata, kurį pažįstu, dabar sėdi su manim virtuvėje, bet susivaldžiau ir prikandau liežuvį, nes Makdermotas stengėsi būti mandagus, tik padėkojau už malonų pasiūlymą ir pasakiau, jog apsieisiu be jo pagalbos.

Jis pareiškė, kad, šiaip ar taip, mane lydėsiąs, nes esu jauna ir vėjavaikė ir nemoku naudotis gera proga; aš atsakiau, jog šiandien ne jo gimtadienis ir jog jis turi darbo; jis pasiuntė velniop visus gimtadienius, pasakė, kad jam nusispjauti į gimtadienius, kad tai jokia šventė, nes jis visiškai nedėkingas motinai už tai, jog jį pagimdė; ir netgi jei būtų jo gimtadienis, Nensi niekada jam nebūtų leidusi švęsti. Ir aš jam atsakiau, kad ant manęs dėl to nepyktų, nes aš pati nieko neprašiau ir nenorėjau kokios nors ypatingos malonės. Ir kaip galėdama greičiau išsprūdau iš virtuvės.

Nėmaž nenumaniau, kur galėčiau eiti. Nenorėjau dūlinėti po kaimą, kur nieko nepažinojau; ir tada staiga susivokiau, kokia esu vieniša, nes tenai neturėjau draugų, išskyrus Nensi, jei galėčiau laikyti drauge moterį, kuri kaip vėjarodis: šiandien nors prie žaizdos dėk, o rytoj ant peilių; gal nebent Džeimį Volšą galėčiau vadinti bičiuliu, bet jis buvo dar vaikas. Gal Čarlis, betgi jis arklys, ir net jeigu klausydavosi mano skundų ir paguosdavo, niekuo negalėdavo man padėti, prireikus patarimo.

Nežinojau, kur maniškiai, ir buvo toks jausmas, jog neturiu nė vieno artimo žmogaus; ne todėl, kad būčiau kada norėjusi pasimatyti su tėčiu, bet stačiai būtų džiugu gauti kokią žinią iš brolių ir

seserų. Turėjau tetą Pauliną, ir parašyčiau jai laišką, jei išgalėčiau apmokėti pašto išlaidas; mat visa tai buvo prieš reformas, ir siųsti laišką šitaip toli, kitapus vandenyno, labai brangiai kainavo. Viską apsvarsčius blaiva galva, tikrai buvau vieniša visame pasaulyje, ir ateity manęs laukė tik sunkus triūsas; ir netgi jei visada galėčiau susirasti kitą vietą, vienaip ar kitaip tai būtų tas pats darbas nuo tamsos ligi tamsos, ir visada turėčiau vykdyti šeimininkės nurodymus.

Šitaip mąstydama, pasukau alėjon ir nuėjau gana sparčiais žingsniais, mano galva, Makdermoto stebima; ir iš tikrųjų, kai sykį grįžtelėjau, pamačiau, kad jis stovi ten, atsirėmęs į virtuvės durų staktą. Mat, jei būčiau ėjusi palengva, ko gero, jis būtų pagalvojęs, jog tyčiomis laukiu jo prisivejant. Tačiau, priėjusi sodą, tariau sau, kad jis manęs nebemato, ir sulėtinau žingsnius. Paprastai man nesunku tramdyti jausmus, bet per gimtadienį būna slogi nuotaika, ypač kai jautiesi vienišas; ir aš įsukau į sodą ir atsisėdau, nugara atsikolusi į storą seną kelmą, išlikusį po miško valymo. Aplink giedojo paukščiai, bet man dingtelėjo mintis, jog paukščių, ir tų nepažįstu, nes nežinau, kaip jie vadinasi; ir tada visai susigraudinau, ir skruostais ėmė ristis ašaros; aš jų nė nesišluosčiau, priešingai, keletą minučių daviau joms valią.

Paskiau sau viena tariau: kas lemta, to neišvengsi, ir žiūrėjau į aplink augančias baltas ramunes ir builius, ir violetinius karpažolių vainikėlius, taip gardžiai kvepiančius ir geltonų drugelių aptūptus; paskiau kilstelėjau galvą, įsižiūrėjau į svyrančias obels šakas, kur jau mezgėsi žali obuoliukai, ir į giedruojančius melsvo dangaus lopus, ir stengiausi nusiraminti, guosdama save mintimi, jog visą tą grožybę tikriausiai sukūrė gerasis Dievulis, vienintelis giliai širdin imąs mūsų rūpesčius, ir mane slegianti našta, nors ir kokia ji būtų, be abejo, man užkrauta išbandyti mano stiprybę ir tikėjimą kaip pirmiesiems krikščionims, Jobui ir šventiesiems kankiniams. Bet, kaip jau esu sakiusi, iškart suima miegas, kai tik imu mąstyti apie Dievą; ir aš užsnūdau.

Keisčiausia, jog kietai įmigusi visada jaučiu, kai kas nors prieina arčiau ir žiūri į mane. Atrodo, lyg dalis manęs niekados nemiega ir

budi pramerkusi vieną akį; kai buvau jaunesnė, maniau, jog tai angelas sargas. Bet taip tikriausiai man būna nuo vaikystės, nuo to meto, kai, man nespėjus laiku atsikelti ir imtis darbo, tėtis prasimesdavo ta dingstimi, kad galėtų mane apšaukti ir išplūsti paskutiniais žodžiais, ir aš atsipeikėdavau, už rankos arba už plaukų išplėšta iš miego. Šiaip ar taip, sapnavau, jog iš miško išeina meška ir spokso į mane, ir pakirdau krūptelėjusi, lyg kas būtų uždėjęs ant manęs ranką; ir iš tikrųjų šalia pat, prieš saulę stovėjo vyriškis, todėl negalėjau įžiūrėti veido. Aš suspigau ir bandžiau pašokti ant kojų. Bet tuomet pamačiau, jog tai anaiptol ne koks vyriškis, o tik Džeimis Volšas, ir likau besėdinti.

Ak Džeimi, sušukau, tu mane išgąsdinai.

Aš nenorėjau, atsakė jis. Ir atsisėdo šalia manęs medžio paunksnėje. Paskiau paklausė: ką tu čia darai vidury dienos? Ar Nensi tavęs nepasiges? Mat tai buvo labai smalsus vaikis ir amžinai visko klausinėdavo.

Paaiškinau, jog šiandien mano gimtadienis ir jog Nensi buvusi labai gera ir visai popietei atleidusi nuo darbo. Jis mane pasveikino su gimimo diena. Paskiau pridūrė: mačiau tave verkiant.

Ir aš paklausiau: kurgi tu buvai, kad mane va šitaip sekei?

Jis atsakė, jog dažnai ateina į sodą, kai ponas Kineras nemato; jog vėliau, kai vaisiai nunoksta, ponas Kineras kartais išeina į priebutį ir pro žiūroną stebi, ar sode nesiautėja kaimynų berniūkščiai; tačiau kriaušės ir obuoliai vis dar per žali. Paskiau jis pridūrė: kodėl tu tokia liūdna, Greis?

Buvau iš naujo bepravirkstanti ir paprastai atsakiau: aš čia neturiu draugų.

Džeimis tarė: juk aš tavo draugas. Paskiau patylėjo ir paklausė: ar turi kavalierių, Greis? Atsakiau, jog ne. Tuomet jis pareiškė: norėčiau būti tavo kavalierius. O po kelerių metų, kai būsiu vyresnis ir sutaupysiu pinigų, mudu susituoktume.

Sulig tais žodžiais nesusitvardžiusi šyptelėjau. Pasakiau viską paversdama juokais: betgi tu įsimylėjęs Nensi. Ir jis atsakė: ne, nors ji man ir patinka. Paskiau pridūrė: ką tu man atsakysi?

Betgi. Džeimi, pasakiau, aš kur kas vyresnė už tave; ir aš kalbėjau tokiu tonu, lyg būčiau jį erzinusi. Aš negalėjau patikėti, kad jis rimtai šneka.

Metais su trupučiu, atsakė jis. Metai – tai niekis.

Šiaip sakysi ar taip, o juk tu dar vaikas, pridūriau.

Aš aukštesnis už tave, atsakė jis. Tai buvo tiesa. Bet nežinia kodėl penkiolikos ar šešiolikos metų mergina laikoma moterimi, o penkiolikmetis ar šešiolikmetis vis dar esti vaikas. Vis dėlto, matydama, jog tai jam skaudžiausia vieta, nieko daugiau nepasakiau; taigi oriai jam padėkojau už pasiūlymą ir pasakiau, jog turiu pagalvoti, nes nenorėjau užduoti jam širdies.

Ką gi, pasakė jis, šiandien tavo gimtadienis, tad aš tau ką nors pagrosiu. Jis išsiėmė fleitą ir labai gražiai, nors per daug veriančiai išraitydamas aukštas gaidas, įsijausdamas ėmė groti *Kareivėlis karan išėjo*. O paskiau sugrojo *Tikėk manimi, jeigu žavi meilės kupina jaunystė*. Ir aš susivokiau, jog tai tikriausiai nauji dalykėliai, kurių jis mokosi ir kuriais didžiuojasi; tad pasakiau jam, jog labai gražu.

Paskiau jis pareiškė, jog gimtadienio proga nori nupinti man ramunių vainiką; ir mudu abu, labai rimti ir susikaupę kaip du maži vaikai, įnikome pinti ilgas ramunių pynes; ir, man regis, nesu smagiau praleidusi laiko nuo tų dienų, kai gyvenau kartu su Meri Vitni. Kai baigėme, jis labai iškilmingai uždėjo vieną pynę man ant skrybėlaitės, o kitą – ant kaklo kaip vėrinį ir paskelbė mane Gegužės karaliene; aš pasakiau, jog man dera būti Liepos karaliene, nes buvo liepos mėnuo, ir mes prapliupome juoktis. Jis paklausė, ar gali pabučiuoti man į skruostą; atsakiau, jog gali, bet tik vieną sykį; ir jis pabučiavo. Ir aš jam pasakiau, kad, šiaip ar taip, jis praskaidrino man gimtadienį, nuvaikė šalin visus rūpesčius; ir, atsakydamas į tai, jis nusišypsojo.

Tačiau laikas bėgo kaip pakaustytas, ir popietė veikiai pasibaigė. Eidama alėja namų link, prieangyje pamačiau poną Kinerą – stebėjo mane pro žiūroną; kai prisiartinau prie galinių durų, jis pasirodė iš už kampo, apėjęs namus, ir tarė: labas vakaras, Greis.

Aš jam atsakiau, ir jis paklausė: kas per vyriškis buvo su tavimi sode? Ką tu ten su juo darei?

Jo balse išgirdau įtarimą; ir aš paaiškinau, jog tai buvęs jaunasis Džeimis Volšas, ir tiek, ir jog mudu pynę ramunių vainikus, nes šiandien mano gimtadienis. Jis išklausė mano pasiaiškinimą, bet atrodė nelabai patenkintas. Ir kai įėjau virtuvėn ruošti vakarienės, Nensi tarė: kas per nuvytusi gėlė styro tavo plaukuose? Kvaila, ir gana.

Viena ramunė liko prikibusi, man nusiimant ramunių vėrinį.

Tačiau tos dvi pastabos šiek tiek suteršė nekaltą tos dienos pramogą.

Tad puoliau virti vakarienę; ir vėliau, įnešdamas vidun glėbį malkų virtuvės krosniai, Makdermotas sukrizeno: aha, tai pasivoliojai žolėse su pusberniu pasiuntinuku, prisilaižei, o už tai jam priderėtų sprandą nusukti, ir aš mielai tai padaryčiau, jei būtų ne mažvaikis. Aišku savaime, tau mieliau vaikai negu vyrai, vagi juos stačiai iš lopšio. Ir aš atsakiau: aš nieko tokio nepadariau. Bet jis manimi netikėjo.

Man buvo toks jausmas, lyg ir neturėjau tos popietės, lyg nepraleidau malonių ir jaukių valandėlių, bet buvau tolydžio sekama, ir sekė visi – net ponas Kineras, nors man niekad nebūtų atėję į galvą, kad jis galėtų iki to nusiristi, – tarytum stovėjo išsirikiavę eilute prie mano miegamojo durų ir vienas po kito žiūrėjo pro rakto skylutę; tad man buvo labai liūdna ir sykiu pikta.

30.

Prabėgo keletas dienų, ir nieko ypatinga neįvyko. Pas poną Kinerą tarnavau dar vos porą savaičių, bet man buvo toks įspūdis, jog ten gyvenu senių seniausiai, nes laikas šliaužte šliaužė, kaip tai būna, pone, kai nesi laimingas. Ponas Kineras išjojo raitas, regis, į Tornhilą, o Nensi išėjo aplankyti savo draugės ponios Rait. Džeimis Volšas nesirodė paskutiniu metu, ir aš pagalvojau, ar tik Makdermotas nebus jam prigrasinęs ir pataręs laikytis atstu.

Nežinau, kur buvo Makdermotas; tikriausiai miegojo daržinėje. Buvome apsipykę, nes tą rytą prašneko apie mano gražias akis, girdi, užtat niekaip neištverianti akimis nešaudžiusi į pusbernius, kuriems dar pienas nuo lūpų nenudžiūvęs, ir aš jam pasakiau, kad tuos žodžius pasilaikytų sau, nes vienintelis virtuvėje laiko juos sąmojingais, ir jis atkirto, jog turiu gyvatės liežuvį, ir aš atrėžiau, jog jeigu jam patinka nebyliai, tegu eina į tvartą pasimylėti su karve, kaip būtų pasakiusi Meri Vitni ar bent jau panašiai.

Kai netverdama pykčiu darže skyniausi šviežių žirnelių – vis dar apmaudavau, jog esu įtarinėjama ir sekama, taip pat tulžingai Makdermoto pašiepiama, – išgirdau melodingai švilpaujant ir pamačiau alėja artėjant žmogų su skrynia ant kupros, sumaigyta skrybėle ant galvos ir dideliausia lazda rankoje.

Buvo tai prekeivis Džeremija. Taip apsidžiaugiau pamačiusi pažįstamą veidą iš senų gerų laikų, jog paleidau prikyštę su visais žirneliais, kurie pabiro ant žemės, pamojau jam ranka ir nubėgau alėja jo pasitikti. Mat tai buvo senas draugas, ar bent jau tada šitaip galvojau. Naujame krašte draugai labai greitai tampa senais draugais.

Na, Greis, tarė jis, sakiau, jog ateisiu.

Labai džiaugiuosi jus matydama, Džeremija, pasakiau.

Palydėjau jį iki galinių durų ir paklausiau: ką šiandien atnešėte? Mat man visados patikdavo naršyti po prekeivio dėžę, nors diduma prekių ir buvo ne pagal mano kišenę.

Jis paklausė: tu nekvieti manęs virtuvėn, Greis, kur vėsu, juk nestovėsime čia, saulėkaitoje?

Ir aš prisiminiau, kas buvo daroma pas ponią Olderman Parkinson, ir įsivedžiau jį į vidų; vos tik jis atsidūrė virtuvėje, pasodinau prie stalo ir iš podėlio atnešiau truputį silpno alaus ir puodelį šalto vandens; ir atriekiau jam duonos ir nupjoviau luistelį sūrio. Šokinėjau apie jį, tupinėjau, nes, šiaip ar taip, laikiau svečiu, o pati jaučiausi šeimininke, tad reikėjo pasirodyti vaišingai. Sau irgi įsipyliau bokalą alaus kompanijai palaikyti.

Į tavo sveikatą, Greis, pasakė jis. Aš padėkojau ir pasiūliau tostą už jį. Ar tu čia laiminga? paklausė jis.

Namai labai gražūs, atsakiau, yra paveikslų ir pianinas. Nemėgau blogai atsiliepti apie žmones apskritai, o juo labiau apie šeimininkus.

Bet čia ramus ir nuošalus kampelis, kalbėjo jis toliau, nenuleisdamas nuo manęs žvitrių ir gudrių akių. Jo akys kaip gervuogės, ir atrodė, jog jis sugeba įžiūrėti geriau nei diduma žmonių; ir aš susivokiau, jog jis stengiasi įskaityti mano mintis; bet mandagiai. Man regis, jis visados mane gerbė.

Ramus, pritariau. Bet ir ponas Kineras taurus ir dosnus džentelmenas.

Ir turi polinkių, savitų džentelmenams, tarė jis, perverdamas mane skvarbiu žvilgsniu. Kaimynystėje girdėjau, kad jis turi silpnybę tarnaitėms, ypač toms, kurios dirba namuose. Tikiuosi, jog nebaigsi gyvenimo kaip Meri Vitni.

Sulig tais žodžiais krūptelėjau, nes buvau įsitikinusi, jog vienintelė žinau visą tiesą, žinau, kas buvo tas džentelmenas, su kuo bendravo, bet taip pat žinojau, kad niekam nebuvau apie jį kalbėjusi. Kaip jūs įspėjote? paklausiau aš.

Jis prisidėjo pirštą prie nosies, rodydamas, jog tylėjimas ir išmintis – svarbiausi dalykai gyvenime, paskiau tarė: ateitis slypi dabartyje, ir tie, kurie sugeba ją įžiūrėti, mato viską. Ir kadangi jis tiek daug žinojo, aš daviau liežuviui valią ir papasakojau jam visa tai, ką pasakojau jums, pone, netgi tai, jog girdėjau Meri balsą, jog paskiau nualpau ir bėgiojau po namus, bet vėliau nieko neprisiminiau; bet apie daktarą – nė žodžio, nes man buvo toks jausmas, jog Meri nebūtų norėjusi, kad tat iškiltų paviršiun. Bet, man regis, Džeremijai tai nebuvo paslaptis, nes jisai buvo stačiai aiškiaregis, įmindavo viską, ką turėdavai galvoje, net jeigu balsu nesakydavai nė žodžio.

Liūdna istorija, tarė Džeremija, kai baigiau. Na o tu, Greis, žiūrėk, kad nebūtų šaukštai popiet. Juk žinai, jog visai neseniai Nensi buvo paprasta merga ir dirbo visus tuos sunkius ir nešvarius darbus, kurie dabar tenka tau.

Tai buvo taip tiesmuka, jog nudelbiau akis. Aš nežinojau, atsakiau.

Kai vyras į ką įsmilsta, sunku nuo to atpratinti, toliau kalbėjo jis. Tai nelyg pagedęs šuo – jei kartą papjauna avį, įjunksta ir jau nesitveria nepapjovęs kitos.

Jūs daug keliaujate, paklausiau, nes man nepatiko tos kalbos apie pjovimus ir žudymus.

Taip, atsakė jis, esu amžinas keliauninkas. Va neseniai buvau Jungtinėse Valstijose, kur galima pigiai prisipirkti galanterijos prekių ir brangiau parduoti šičia; šitaip mes, prekeiviai, pelnomės duonos kąsnį. Bent kurpėms reikia užsidirbti.

O kaip ten? paklausiau. Kai kas sako, jog ten geriau.

Daugeliu atvejų ten viskas panašiai kaip šičia, toliau pasakojo jis. Visur yra niekšų ir nevidonų, tačiau teisindamiesi jie kalba kitoniškai; ir tenai jie postringauja apie savo didį įnašą demokratijos labui, lygiai kaip čia tauškia apie visuomenės gerovę ir ištikimybę karalienei; bet vargšas visur yra vargšas. Žodžiu sakant, pereiti sieną – tai lyg peršokti griovį, nieko tokio nepastebi: ir vienoje, ir kitoje pusėje medžiai tokie patys. O aš paprastai per mišką ir einu, ir, be to, naktį; man būtų nepatogu mokėti muito mokestį, nes dar rei-

kėtų kelti kainą tokiems geriems pirkėjams kaip tu, pridūrė jis šypsodamas.

Bet jūs nepažeidžiate įstatymo? paklausiau. O kas atsitiktų, jeigu jus sučiuptų?

Įstatymai tam ir rašomi, kad juos pažeidinėtume, atsakė jis. Ir tuos įstatymus rašau ne aš ir ne mano giminės, juos leidžia valdžia, ir, be to, savo naudai. Bet aš niekam nedarau nieko bloga. Kai žmogus nieko daugiau neturi, jis mėgsta rizikuoti ir pergudrauti kitus; o nutverti manęs nenutvers, esu sena lapė ir jau labai seniai leidžiuos į žygius. Be to, esu laimingas žmogus, kaip sako ženklas mano delne. Ir jis parodė man kryželį dešinės rankos delne ir kitą kairės rankos delne, abu X formos; ir pareiškė, kad jis saugomas ir dieną, ir naktį, nes kairė ranka – tai sapnų ranka. Aš apžiūrėjau savo delnus, bet nepastebėjau jokio kryželio.

Kartais laimė palieka žmogų, pasakiau. Tikiuosi, kad būsite atsargus.

Klausyk, Greis, ko taip meiliai rūpiniesi mano laime? paklausė jis šypsodamas; aš nudelbiau akis į stalą. Savaime suprantama, prašneko jis vėl surimtėjęs, aš jau ketinu mesti šį darbą, nes radosi daugiau konkurentų nei anksčiau, o pagerėjus keliams, daug žmonių važinėja apsipirkti į miestą, užuot sėdėję namie ir pirkę tai, ką aš siūlau.

Aš nusiminiau išgirdusi, kad jis nori atsisakyti prekeivio amato, nes tai reiškė, kad jis daugiau nebepasirodys su savo prekydėže. Ir ką tuomet darysite? paklausiau.

Galėčiau keliauti per muges, atsakė jis, ryti ugnį arba spėti ligas ir verstis mesmerizmu ir magnetizmu, o tai visada masina žmones. Kai buvau jaunesnis, buvau sudaręs sandėrį su tokia moteriške, išmaniusia amatą, nes, verčiantis tokiu amatu, paprastai dirbama dviese; aš dariau visokius triukus ir taip rinkau pinigus, o ji, apsigaubusi muslino šydu, įeidavo į transą ir kalbėdavo dusliu balsu, pasakodama žmonėms jų ligas ir negalias, savaime suprantama, ne už dyką. Ir mažne jokios rizikos, nes žmogus juk nemato, kas dedasi jo kūne, kas tau pasakys, jog prasimanai ar sakai tiesą? Ta-

čiau moteriškė pasibodėjo tuo amatu arba manimi ir, sėdusi į laivą, nuplaukė Misisipės žemupin. Kita vertus, galėčiau tapti pamokslininku, toliau kalbėjo jis. Kitapus sienos jie turi didelę paklausą, kur kas didesnę negu šičia, ypačiai vasarą, kai pamokslaujama po atviru dangumi arba palapinėse; ir tenykščiams žmonėms pašėlusiai patinka konvulsyviai raitytis, šnekėti negirdėta kalba ir per vasarą gauti vieną kitą išpirkimą, nelygu, kiek turi atliekamo laiko; ir tam tikslui jie pasiryžę dosniai atsidėkoti, pažerdami krūvą monetų. Tai perspektyvus amatas ir, jeigu sumaniai dirbi, duoda kur kas didesnį pelną negu tas, kuriuo dabar manausi.

Nežinojau, kad jūs toks dievobaimingas, pasakiau.

Aš visai nedievobaimingas, atsakė jis; be to, iš visa ko sprendžiant, to ir nereikia. Daugelis tenykščių pamokslininkų tiki Dievą ne ką daugiau nei pakelės akmuo.

Pasakiau, jog jis nusideda šitaip kalbėdamas, bet jis tik sukrizeno. Didelio čia daikto, jeigu žmonės gauna tai, ko jiems reikia? atvertė jis. Aš jiems dosniai seikėsiu. Dailių manierų ir gražaus balso bedievis pamokslininkas atvers daugiau nusidėjėlių nei koks ištįsusio veido mulkis glebiomis rankomis, kad ir visų dievobaimingiausias. Ir tada jis atsistojo iškilminga poza ir užtraukė didžiu balsu: kas tvirto tikėjimo, tas žino, jog Dievo rankose praverčia netgi pats prasčiausias indas.

Matau, kad jūs jau pasirengėte kaip reikiant, pasakiau aš, nes jo balsas skambėjo kaip tikro pamokslininko; ir jis vėl sukrizeno. Bet paskiau nutaisė rimtą miną ir užsikvempė ant stalo. Man rodos, tau reikėtų eiti su manim, Greis, pareiškė jis. Dabartinė padėtis tau nieko gera nežada.

Eiti su jumis? sušukau aš. Ką jūs turite galvoje?

Su manim tau būtų saugiau negu šičia, atsakė jis.

Sulig tais žodžiais mane nukrėtė šiurpas, nes daugmaž tą patį ir aš nujaučiau, nors ligi šiol tokia mintis man nebuvo atėjusi į galvą. O ką gi aš veikčiau? paklausiau.

Keliautum su manim, atsakė jis. Galėtum būti gydanti aiškiaregė; aš tave išmokyčiau amato, pasakyčiau, ką reikia šnekėti, paro-

dyčiau, kaip įeiti į transą. Iš tavo delno matau, jog turi tam įgimtą dovaną; o pasileidusi plaukus, atrodysi, kaip pridera tavo amato moteriai. Pažadu, jog šitaip per dvi dienas uždirbsi daugiau nei per du mėnesius čionai gremždama grindis. Tau reikėtų kito vardo, savaime aišku, prancūziško ar šiaip kokio užsienietiško, nes šiapus vandenyno žmonėms būtų sunku patikėti, jog moteris paprastu Greis vardu turi slėpiningų galių. Tai, kas nežinoma, visada labiau masina, atrodo įtaigiau negu tai, kas žinoma.

Ar tai nebūtų apgavystė ir suktybė? paklausiau aš. Ne ką didesnė nei teatre, atsakė Džeremija. Jeigu žmonės nori kuo nors tikėti ir to labai trokšta, argi jiems reikia, kad tai būtų tikra, ir argi dėl to jiems būtų geriau, ir argi juos apgaudinėji paakstindamas jų tikėjimą tokiu nereikšmingu dalyku kaip vardas? Argi tai veikiau ne žmogaus gerumo ir gailestingumo apraiška? Ir kai jis šitaip viską pavaizdavo, pasiūlymas pasirodė kur kas patrauklesnis.

Pasakiau, jog kito vardo nė kiek nesibaiminčiau, nes nesu labai prisirišusi prie savojo, gauto iš tėvo. Jis nusišypsojo ir pasakė: tad sukertame rankas.

Neslėpsiu nuo jūsų, pone, ta mintis man pasirodė labai gundanti; nes Džeremija buvo dailus vyriškis baltutėliais dantimis ir tamsiomis akimis, ir aš prisiminiau, jog man skirta ištekėti už vyro, kurio vardas prasideda raide D; taip pat man dingtelėjo, kad turėčiau pinigų ir galėčiau už juos prisipirkti drabužių ir, ko gero, auksinius auskarus; be kita ko, pamatyčiau daugybę kitų vietovių ir miestų ir nereikėtų amžinai dirbti tų pačių sunkių ir nešvarių darbų. Bet staiga prisiminiau, kas atsitiko Meri Vitni; ir nors Džeremija atrodė malonus, išvaizda kartais apgauna, kaip ji vėliau patyrė savo kailiu. O kas bus, jeigu viskas nueis kreiva vėže ir aš pasijusiu vieniša, pamesta svetimame krašte?

Tad mudu susituoksime? paklausiau aš.

Kuriems galams? sušuko jis. Kiek žinau iš patirties, vedybos niekados nieko gera neduoda; jeigu vyras ir moteris sutinka gyventi kartu, jie taip ir daro, o jeigu nesutinka, vienas jų duoda kojoms žinią, ir viskas baigta.

Sulig tais žodžiais man pašoko nerimas. Man regis, aš verčiau liksiu čia, pasakiau. Šiaip ar taip, aš dar per jauna tekėti.

Pagalvok, Greis, pasakė jis. Aš tau linkiu gera, noriu tau padėti ir tave globoti. Ir aš nuoširdžiai tau sakau, jog čia tau gresia pavojai.

Tuo metu virtuvėn įėjo Makdermotas, ir man dingtelėjo, ar tik jis nebus klausęsis už durų, ir gana ilgai; nes atrodė įsiutęs. Jis paklausė Džeremiją, kas jis per vienas ir kurį velnią čia daro virtuvėje.

Pasakiau, jog Džeremija prekeivis ir jog jau seniai jį pažįstu; ir Makdermotas dirstelėjo į prekydėžę – jau atvožtą, nes Džeremija ją atidarė, mudviem kalbantis, nors ir nebuvo išdėstęs visų prekių, – ir pasakė, jog čia nesą nieko bloga, tik ponas Kineras būtų nepatenkintas, kad eikvoju gerą alų ir sūrį kažin kokiam šunsnukiui prekeiviui. Taip pasakė ne todėl, jog labai ėmė į širdį, ką būtų pagalvojęs ponas Kineras, – stačiai norėjo įžeisti Džeremiją.

Aš atsakiau, jog ponas Kineras geros širdies ir tokią karštą dieną tikrai nepašykštėtų vėsaus gėrimo doram žmogui. Ir tuomet Makdermotas dar labiau surūgo, nes baisiai nemėgdavo, jei imdavau liaupsinti poną Kinerą.

Tuomet Džeremija įsiterpė, norėdamas visus sutaikinti, ir pasakė, jog turi marškinių, tiesa, jau padėvėtų, bet dar visai gerų ir labai pigių; jie esą Makdermoto dydžio; ir nors tasai nesiliovė niurzgęs, Džeremija juos ištraukė ir ėmė jam piršti; aš žinojau, jog Makdermotui reikia naujų marškinių, nes vienerius jis taip nudrengė, kad nebėjo sulopyti, o kitus supūdė – pametė kertėn purvinus ir šlapius, ir į juos įsimetė pelėsiai. Pamačiau, kad jis susidomėjo, ir, netardama nė žodžio, atnešiau jam bokalą alaus.

Marškiniai buvo paženklinti raidėmis H.C., ir Džeremija pareiškė, kad jie priklausė vienam kareiviui, be kita ko, šauniam vyrui; bet tasai esąs gyvas, nes nedera dėvėti mirusiojo marškinių – gali prisišaukti nelaimę; ir pasakė visų ketverių kainą. Makdermotas pareiškė, jog už tokią kainą galįs įpirkti nebent trejus, ir pasiūlė mažiau, ir šitaip jiedu derėjosi, kol Džeremija pasakė, kad gerai, jis sutinkąs, atiduodąs ketverius už tiek, kiek kainuoją treji, bet nė cento mažiau, nes tai plėšimas vidury dienos, jis veikiai liksiąs be

kelnių, jeigu ir toliau šitaip prekiausiąs; Makdermotas buvo labai patenkintas savimi, kad taip kietai derėjosi, bet iš žiburiukų Džeremijos akyse supratau, jog jis tik dedasi Makdermotui nuleidęs, o iš tikrųjų gana gerai pasipelnė.

Taigi, pone, buvo tai tie patys marškiniai, taip plačiai nuskambėję per teismą; ir jie sukėlė didelę maišatį, pirmiausia todėl, jog Makdermotas pareiškė gavęs juos iš prekeivio, o vėliau pragydo kitaip ir pasakė: iš kareivio. Tačiau tam tikra prasme abu variantai buvo teisingi; ir, man regis, jis pakeitė parodymus nenorėdamas, kad Džeremija liudytų teisme prieš jį, – žinojo, jog tai mano bičiulis ir stengsis man padėti, liudydamas prieš Makdermotą; ar bent taip tikriausiai galvojo. Ir antra todėl, jog laikraščiai nesugebėjo teisingai paskelbti, kiek iš tikrųjų būta marškinių. O jų būta ketverių, ne trejų, kaip rašyta; nes dveji gulėjo Makdermoto kuprinėje, o vieneri buvo aptikti kruvini už virtuvės durų; kaip tik jais Makdermotas vilkėjo, slėpdamas pono Kinero kūną. O ketvirtais vilkėjo ponas Kineras, nes jais Džeimsas Makdermotas jį aprengė. Taigi viso labo ketveri, anaiptol ne treji.

Aš palydėjau Džeremiją iki alėjos vidurio, o Makdermotas grėsminga mina stebėjo mudu nuo virtuvės slenksčio; bet man nerūpėjo, ką jis gali pagalvoti, ne jis buvo mano šeimininkas. Kai atėjo metas skirtis, Džeremija labai rimtai į mane pasižiūrėjo ir pasakė, jog veikiai sugrįšiąs atsakymo ir dedąs visas viltis į tai, kad tiek savo, tiek jo labui aš tarsianti taip. Padėkojau jam už gerus ketinimus. Vien tik pagalvojusi, kad panorėjusi galiu mesti tarnybą, jaučiausi saugesnė ir taip pat laimingesnė.

Kai grįžau, Makdermotas man pasakė, jog laimingai nusikratėme prekeivio, jog tas žmogėnas jam nepatinkąs, šlykštus atklydėlis, nežinia iš kur atsibastęs; ir pridūrė įtariąs, kad atsibeldęs čionai it šuo, užuodęs rujojančią kalę. Nieko neatsakiau į tuos žodžius, nors jie man pasirodė labai nešvankūs, ir, be to, mane nustebino jo tulžingumas; tad paprašiau malonėti nešdintis iš virtuvės, nes esąs metas ruošti vakarienę.

Ir kaip tik tuo metu prisiminiau, jog darže palikau pabertus žirnelius, ir išbėgau jų rinkti.

31.

Po kelių dienų pas mus apsilankė daktaras. Tai buvo daktaras Reidas, pagyvenęs džentelmenas ar bent jau iš pažiūros toks atrodė; tačiau apie daktarus sunku spręsti, nes jie nutaiso orų veidą ir nešiojasi galybę ligų savo odiniame krepšyje, kur laiko peilius, ir todėl pasensta be laiko; jie kaip krankliai, kai pamatai du ar tris vienoje vietoje, jau esi tikras, jog kvepia mirtimi ir jog jie apie tai kalbasi. Kaip krankliai tariasi, kurią kūno dalį kuris nusineš nusiplėšęs, taip ir daktarai daro.

Neturiu galvoje jūsų, pone, nes jūs nesinešiojate nei odinio krepšio, nei peilių.

Kai pamačiau daktarą vienkinkiu vežimaičiu atbildant alėja, pajutau, kaip skaudžiai suspaudė širdį, ir man buvo toks jausmas, jog tuoj nualpsiu; bet nepajudėjau iš vietos, nes buvau palikta viena pirmame aukšte tam atvejui, jei ko nors prireiktų. Nensi nebūtų galėjusi man patalkinti, ji gulėjo paslika antrame aukšte.

Dieną prieš tai padėjau jai matuotis naują suknelę, kurią ji siuvosi, ir kiaurą valandą smeigtukų pilna burna šliaužiojau klūpsčia grindimis, o ji tuo tarpu staipėsi prieš veidrodį. Ji pareiškė, jog pernelyg išėjusi į kūną, ir aš atsakiau, kad visai ne pro šalį trupučiuką pastorėti, kad menka laimė būti vien kaulai ir oda ir kad šiais laikais jaunos moterys marinasi badu sekdamos mada, idant atrodytų blyškios ir liguistos, ir kad jos taip stipriai susiveržia korsetais, jog iškart alpsta, kai į jas kas nors pažiūri. Meri Vitni saky-

davo, jog vyrams nepatinka vieni griaučiai, jie nori ką nors nutverti ir iš priekio, ir iš užpakalio, ir jog kuo subinė platesnė, tuo esą geriau; bet Nensi to nesakiau. Ji siuvosi suknelę iš amerikinio kreminės spalvos kartūno, marginto vos prasiskleidusiais pumpurais, su liemenį standžiai apgulančiu klostytu korsažu ir trimis eilėmis raukčių papuoštais priedurais; pasakiau, kad jai labai tinka.

Raukydama antakius, Nensi apžiūrėjo save veidrodyje ir pareiškė, jog pernelyg pastambėjusi per liemenį ir jog jeigu ir toliau šitaip eisianti į kūną, gausianti užsisakyti naują korsetą ir veikiai atrodysianti kaip storulė žuvų pardavėja.

Aš prikandau liežuvį, nes jau buvau besakanti, jog toks pavojus negrėstų, jeigu ji nekabintų šaukštais sviesto. Prieš pusryčius ji sušveitė riekę duonos, užsitepusi sviesto per pirštą storumo ir slyvų uogienės ant viršaus. O vakar užklupau ją pampiant luistą grynų lašinių, nupjautą podėlyje nuo kumpio.

Ji paprašė dar truputį suveržti korsetą, paskiau pataisyti liemenį, bet kai ėmiausi darbo, ji nusiskundė, jog nekaip jaučiasi. Ko čia stebėtis, turint galvoje, kiek ji prisikirto, be kita ko, pamaniau, jog ir korsetas pernelyg kietai suveržtas. Tačiau jau tą rytą, pasak jos, svaigusi galva, o buvo perkandusi kąsnį kitą per pusryčius ir nesusiveržusi korsetu. Tad ėmiau svarstyti, kas atsitiko, ir tariau sau, jog daktaras iškviestas pas Nensi.

Kai pamačiau atvažiuojant daktarą, kieme leidausi antrą kibirą vandens žlugtui; mat buvo gražus rytmetys, oras vaiskus ir grynas, skaisčiai švietė karšta saulė, tad buvo geriausias metas džiovinti skalbinius. Ponas Kineras išėjo pasitikti daktaro, kuris pririšo arklį prie tvoros, ir tada jiedu abu žengė į vidų pro paradines duris. Aš skalbiau kaip skalbiusi ir spėjau gana anksti išdžiaustyti visus skalbinius, o buvo tai vien baltiniai: marškiniai, naktiniai, apatiniai sijonai ir panašiai, bet ne paklodės; ir visą tą laiką svarsčiau sau viena, ką ten daktaras veikia su ponu Kineru.

Jiedu abu sėdėjo mažajame pono Kinero kabinete, užsidarę duris; ilgokai pakvaršinusi galvą, patyliukais nuėjau į gretimą biblioteką šluostyti dulkių nuo knygų; bet girdėjau tik neaiškų murmėjimą.

Vaizdavausi visokiausias baisenybes, čia poną Kinerą krenkščiant krauju, čia mirtimi vaduojantis, ir jau rankas grąžiau; o kai išgirdau girgžtelėjant kabineto durų rankeną, kaip strėlė perlėkiau valgomąjį ir nudūmiau į paradinę svetainę su skudurėliu dulkėms valyti, nes visada geriausia žinoti, kas bloga gali nutikti. Ponas Kineras išlydėjo poną Reidą pro paradines duris, ir daktaras pareiškė, jog jis neabejojąs, kad jie turėsią malonumą dar daugelį metų bendrauti su ponu Kineru ir kad ponas Kineras per daug prisiskaitęs medicinos žurnalų, todėl jam kilę nemažai minčių ir susižadinusi vaizduotė; kad jis nesergąs tokiomis ligomis, kurių negalėtų pagydyti sveikas maistas ir teisingas gyvenimo būdas; bet, rūpindamasis kepenimis, turįs mažiau gerti alkoholio. Tas pokalbis mane nuramino; šiaip ar taip, pagalvojau, jog tokius dalykus daktarai paprastai sako merdėjančiam ligoniui, kad apsaugotų jį nuo neramių minčių.

Aš atsargiai dirstelėjau pro šalinį svetainės langą. Daktaras Reidas ėjo prie savo arklio ir vežimaičio, ir tuojau pat pamačiau Nensi – susitaršiusi, įsisiautusi į savo skepetą, šnekėjosi su gydytoju. Matyt, tylutėliai nusileido laiptais, jog aš negirdėjau, vadinasi, juo labiau nenorėjo, kad ją išgirstų ponas Kineras. Pagalvojau, kad ji tikriausiai nori susižinoti, kuo serga ponas Kineras, jeigu iš tikrųjų negalavo; bet paskiau tariau sau, jog ji galbūt tariasi su gydytoju dėl netikėtai užėjusios negalios.

Daktaras Reidas nuvažiavo, ir Nensi smuko vidun pro galines duris. Išgirdau poną Kinerą ją šaukiant iš bibliotekos; tačiau ji buvo dar kieme ir tikriausiai nepageidavo, kad kas nors sužinotų, ką ji dariusi, tad nuėjau pati. Ponas Kineras neatrodė prasčiau nei paprastai, skaitė žurnalą *The Lancet*, ištrauktą iš lentynoje sukrautos šūsnies. Kartais, valydama kambarį, užmesdavau į juos akį, bet nesuprasdavau nei bū, nei be, nebent kai kurias vietas, kur buvo aprašomos kūno funkcijos, apie kurias negražu kalbėti net pavadinus jas visokiais skambiais vardais.

Na, Greis, sušuko ponas Kineras, kurgi tavo šeimininkė?

Atsakiau, kad ji labai negaluoja ir guli lovoje savo kambaryje, bet jeigu jis ko pageidaująs, aš galinti patarnauti. Jis pasakė, kad

nori kavos, aišku, jeigu man nebūtų per sunku. Atsakiau, jog ne, tik ilgokai užtruktų, nes reikėsią užkurti viryklę; ir jis pasakė, jog atneščiau, kai tik bus išvirta, ir kaip paprastai padėkojo.

Aš perėjau kiemą ir pasukau į vasaros virtuvę. Ten sėdėjo Nensi, parimusi prie stalo, iš pažiūros pavargusi ir liūdna, ir baisiai perblyškusi. Pasakiau, jog tikiuosi, kad ji geriau jaučiasi, ir ji atsakė, jog jaučiasi geriau, paskiau mane paklausė, ką aš darau, nes kaip tik stengiausi įpūsti beveik išblėsusią ugnį. Pasakiau, jog ponas Kineras paprašė išvirti ir atnešti jam kavos.

Betgi kavą jam visados nešu aš, tarė Nensi. Kodėl jis prašė tave?

Atsakiau, jog, mano įsitikinimu, tik todėl, kad jos nebuvo namie. Aš tik noriu ją pavaduoti ir prisiimti dalį darbo, atsakiau, nes žinau, kad ji serga.

Aš pati nunešiu, pareiškė ji. O tu, Greis, būk maloni ir šiandien popiet išgremžk aslą. Jau bjauriai įskretusi, ir man nusibodo gyventi kiaulidėje.

Man regis, nešvari asla neturėjo su tuo nieko bendra, bet šitaip buvau nubausta už tai, kad drįsau pati viena įeiti į pono Kinero kabinetą; tai buvo baisi neteisybė, juk aš tik bandžiau jai padėti.

Nors rytmetys buvo labai gražus ir giedras, apie vidurdienį oras ėmė niauktis ir gesti. Nė menkiausio dvelktelėjimo, pasidarė drėgna, ir dangų užtraukė pilkšvi, drumzlinai gelsvi debesys, užlieti lydyto metalo švytėjimo, ir jis atrodė tuščias ir grėsmingas. Tokiu oru dažnai sunku kvėpuoti. Šiaip ar taip, jeigu viskas būtų klostęsi kaip paprastai, tokį vidurdienį būčiau sėdėjusi – lauke, ko gero, kad galėčiau įkvėpti gryno oro, – su adiniu, kojas ilsindama, nes didžiąją dienos dalį neprisėsdavau, o štai dabar gavau šliaužioti keliais, gremždama vasaros virtuvės aslos plokštes. Aslą būtinai reikėjo šiūruoti, bet aš mieliau būčiau plovusi aslą truputį atvėsus orams, nes buvo taip karšta, jog kiaušinį galėjai pasikepti saulėkaitoje; nuo manęs ėjo šutas kaip nuo arklio, atsiprašau už palyginimą, pone. Man labai rūpėjo mėsa podėlyje, nes aplink dūzgė

nepalyginti daugiau musių nei visada; Nensi dėta, per tokius karščius aš niekados nepirkčiau tokio didelio gabalo mėsos, nes buvau tikra, kad ji tikrai sudus, o tai grynas nuostolis ir begėdiškas išlaidavimas; ir, be to, būtų pravartu nunešti jį rūsin, kur vėsiau. Bet aš žinojau, jog bergždžia jai ką nors siūlyti, įeigu nenoriu gauti garo.

Asla buvo įskretusi kaip tvarte, ir aš svarsčiau, kada paskutinį kartą ji matė ražą. Iš pradžių ją iššlaviau, savaime suprantama, o paskiau mazgojau kaip priklauso, klūpsčiomis, po keliais pasikišusi seną skurlį, nes asla buvo grynas akmuo, nusiavusi kojines ir kurpes, mat, jei nori smagiai padirbėti, turi įsikinkyti kaip reikiant, o aš dar pasiraitojau rankoves aukščiau alkūnių, pasikaišiau sijoną ir apatinius, įspraudusi juos tarp kojų ir suveržusi prikyštės juosta, kaip daroma, pone, tausojant kojines ir drabužius, tai žino kiekvienas, kas yra bent kartą gremžęs aslą. Turėjau gerą ražą gremžimui ir skudurą plovimui, tad pradėjau nuo galo, atbula artėdama prie durų; nes, kai dirbi tokį darbą, negi norėsi bešveisdamas aslą atsidurti kur nors kertėje.

Išgirdau užpakaly kažką įeinant virtuvėn pro duris. Buvau palikusi duris atviras, kad įeitų oro ir greičiau išdžiūtų asla. Pagalvojau, jog tai tikriausiai Makdermotas.

Nepritrypk man išplautos aslos savo mulvinais batais, pasakiau jam ir šveičiau toliau.

Jis neatsakė, bet ir neišėjo. Stovėjo tarpduryje kaip įbestas, ir man dingtelėjo, kad spokso į mano plikas kulkšnis ir blauzdas, murzinas, kaip galite įsivaizduoti, ir – atleiskite, pone, – į užpakalį, kuriuo vinksėjau į šalis, beplaudama aslą, kaip šuo kad judina pasturgalį.

Ar jau nieko geresnio negali nusitverti? sušukau jam. Juk algą tau moka ne už tai, kad čia stypsotum ir varnas gaudytum. Ir grįžtelėjau pažiūrėti per petį, o buvo ten anaiptol ne Makdermotas, bet pats ponas Kineras, toks patenkintas ir išsišiepęs iki ausų, lyg būtų man iškrėtęs gerą pokštą. Aš pašokau ant kojų, viena ranka nuleidau pasikaišytą sijoną, kita gniauždama ražą, o purvinas vanduo varvėjo ant mano suknelės.

Ak, atsiprašau, pone, pasakiau. Bet pagalvojau, kodėl jis negalėjo padoriai pasielgti ir atsiliepti vos įėjęs.

Nieko baisaus, atsakė jis, katei neuždrausi žiūrėti į karalienę; ir kaip tik tą akimirką tarpdury išdygo Nensi, baltutėliu kaip kreida veidu ir daiktais pažalusia pasmakre, bet užtat veriančiomis akimis.

Kas čia darosi? Ką tu čia veiki? Ji šaukė man, bet iš tikrųjų kreipėsi į jį.

Šveičiu aslą, ponia, atsakiau. Kaip jūs liepėte. Ką, jos manymu, aš čia išdarinėju? pamaniau. Gal šoku?

Atsakyk, sušuko Nensi, gana man akis draskyti! Bet tai buvo netiesa, aš paprasčiausiai atsakiau į jos klausimą.

Lyg teisindamasis – o ką bloga jis padaręs? – ponas Kineras pasakė: aš tiesiog atėjau antro puodelio kavos.

Aš pati įpilsiu, įsiterpė Nensi. Greis, tu gali eiti.

Kur eiti, ponia? paklausiau. Tik pusė aslos išplauta.

Bet kur, kad tik dingtum man iš akių, atrėžė Nensi. Ji buvo baisiausiai įsiutusi ant manęs. Ir, dėl Dievo meilės, susirišk plaukus, pridūrė. O atrodai kaip paskutinė šliundra.

Ponas Kineras tarė: aš būsiu bibliotekoje, ir išėjo.

Nensi šoko kurstyti ugnį pakuroje, lyg pasinešusi ją nusmeigti. Užsičiaupk, pasakė man, o burna musių priskris. Ir jeigu turi bent kruopelę proto, niekada daugiau neprasižiok.

Jau buvau besviedžianti ražą jai į galvą, o kad ko nors nepasigestų – jam pavymui kibirą su purvinu vandeniu. Įsivaizdavau, kaip ji stovi šičia lyg skenduolė, ant veido uždrykusiais varvančiais plaukais.

Bet staiga suvokiau, kas atsitiko. Jau anksčiau gana dažnai buvau tai mačiusi. Nei šiokiu, nei tokiu metu moteris užsimano keisčiausių valgių, vemia pažalusiu veidu, ima brinkti kaip šiltu vandeniu užpilta razina, pasidaro irzli, pilna visokiausių įgeidžių. Ji buvo nėščia. Ji laukėsi. Buvo pakliuvusi į bėdą.

Spoksojau į ją išsižiojusi, lyg gavusi spyrį į pilvą. Ak ne, ak ne, kartojau sau viena. Jaučiau, kaip ima lyg kūjis dunksėti širdis. Negali būti.

Tą vakarą ponas Kineras buvo namie ir kartu su Nensi vakarieniavo valgomajame, o aš jiems patarnavau. Įdėmiai stebėjau jo veidą, tikėdamasi įžiūrėti, ar jis žino, kas Nensi atsitikę; bet jis nežinojo. Kažin, ką jis darytų, jei žinotų. Išspirtų ją pro duris. Vestų. Neturėjau nė menkiausio supratimo ir nenumaniau, kas gali atsitikti. Nelinkėjau Nensi nieko bloga ir nenorėjau, kad ją atleistų ir ji klaidžiotų vieškeliais be namų, tapusi nevidonų valkatų grobiu; bet, šiaip ar taip, būtų neteisinga ir nepadoru, jeigu ji pasidarytų gerbiama dama su vedybiniu žiedu ant piršto ir dar vartytųsi kaip inkstas taukuose. Tai būtų visiška neteisybė. Meri Vitni irgi atsitiko toks dalykas, ir ji mirė. Kodėl už tą pačią nuodėmę viena turėtų būti apdovanota, o kita nubausta?

Kaip paprastai nukrausčiau stalą, jiedviem perėjus į svetainę. Tuo metu buvo karšta kaip krosnyje, saulė dar tik leidosi, bet padangę vis labiau traukė pilkšvi debesys. Buvo ramu kaip kape, nė menkiausio dvelktelėjimo, tik horizonte blykčiojo amalai ir tolumoje grumeno perkūnija. Kai toks oras, girdi, kaip plaka tavo širdis; toks įspūdis, lyg žaistum skiniuką ir lauktum, jog kas nors tave užklups, o tu nenumanai kas. Uždegiau žvakes, kad matyčiau, ką valgau, nes vakarieniavau su Makdermotu, o valgėme šaltą jautienos kepsnį, nes nebeturėjau jėgų ko nors mudviem išvirti. Mudu vakarieniavome žiemos virtuvėje, užsigerdami alumi, ir suvalgėme po riekelę duonos, dar gana šviežios ir gardžios, su vienu kitu luisteliu sūrio. Paskiau aš suploviau indus, iššluosčiau ir sudėjau ant lentynos.

Makdermotas ėmėsi valyti batus; per vakarienę jis buvo surūgęs ir niurzgė, kodėl mes irgi negalėtume valgyti žmoniškai pagamintų patiekalų, tarkime, bifštekso su šviežiais žirneliais, kokius šveičia kiti, ir aš atkirtau, jog švieži žirneliai nekrenta iš dangaus ir jog jam derėtų įsidėmėti, kam priklauso juos valgyti, nes jų vos pakanka dviems; ir, be kita ko, aš esanti ne jo, bet pono Kinero tarnaitė; ir jis atrėžė, kad jeigu būčiau jo tarnaitė, veikiai mano kojos čia nebūtų, nes esu bjauresnė už raganą, ir mano gyvatės prigimtį geriausiai būtų gydyti diržu; ir aš jam atverčiau, jog pikti žodžiai ne taukai – jais bulvienės neužkulsi.

Išgirdau svetainėje Nensi balsą ir supratau, kad ji tikriausiai balsu skaito. Ji mėgo balsu skaityti, nes tai, jos nuomone, aristokratiška; bet visados apsimesdavo, jog skaito pono Kinero prašoma. Buvo atsidarę svetainės langą, neimdami į galvą, kad gali priskristi naktinių drugių, bet tik todėl ir išgirdau.

Uždegiau kitą žvakę ir pasakiau Makdermotui, jog einu gulti, bet jis nieko neatsakė, tik suniurzgė, stvėrė savo žvakę ir iškurnėjo. Jam išsinešdinus, atidariau duris ir pasižiūrėjau į koridorių. Svetainės durys buvo pusiau praviros, nuo lempos su gaubtu pro jas gulė ant grindų šviesos pėdas, ir aš aiškiai girdėjau Nensi balsą.

Tylutėliai nusėlinau koridorium, žvakę palikusi virtuvėje ant stalo, ir prisišliejau prie sienos. Norėjau išgirsti, ką ji skaito. Tai buvo *Ežero dama*, kurią kitados skaitydavome mudvi su Meri Vitni, ir, tai prisiminus, man pasidarė liūdna. Nensi skaitė gana neblogai, nors lėtai, ir retkarčiais jai susipindavo liežuvis, tariant kokį žodį.

Vargšė pamišėlė merdėjo, ką tik nušauta per klaidą, deklamuodama eiles; man ta vieta atrodė pati liūdniausia; bet ponas Kineras buvo kitos nuomonės, nes pareiškė, jog neįtikėtina, kad tokiame romantiškame kraštovaizdyje, kokių esama Škotijoje, būtų galima žengti žingsnį neužkabintam pamišėlių, netikėtai užšokančių ant ne joms skirtų kulkų ir strėlių, kurios bent tuo praverčia, jog nutraukia jų bliovimą ir negandas, kitaip jos nesiliautų puldinėjusios į jūrą tokiu tempu, kad ilgai netrukus jų lavonai užkimštų vandenyną ir sukeltų rimtą pavojų laivininkystei. Tuomet Nensi pareiškė, jog jis esąs bejausmis, o ponas Kineras atsakė, kad ne, jokiu būdu, bet niekam ne paslaptis, jog seras Valteris Skotas prikaišiojęs į savo knygas šitiek lavonų pataikaudamas damų skoniui, nes damos ištroškusios kraujo, ir joms didžiausia laimė mėgautis kraujo klane tysančiu lavonu.

Nensi linksmai paprašė jį liautis ir gražiai elgtis, kitaip būsianti priversta jį nubausti ir nebeskaityti, ir vietoj to sėsti prie pianino; ir ponas Kineras nusikvatojo ir pareiškė, jog iškęsiąs bet kokius kankinimus, išskyrus tą. Pasigirdo plekštelėjimas, sušnarėjo audinys, ir aš tariau sau, kad ji tikriausiai sėdėjo jam ant kelių. Kurį

laiką buvo ramu, kol galiausiai ponas Kineras paklausė Nensi, ar ji nusikandusi liežuvį ir ko sėdinti tokia susimąsčiusi.

Aš palinkau į priekį, įsitikinusi, jog jinai tikrai pasisakys, kas atsitiko, ir tuomet aš sužinosiu, kaip toliau klostysis reikalai, bet ji nė neužsiminė apie tai. Vietoj to ėmė skųstis, kad ji nepatenkinta tarnais.

Kuriais, paklausė ponas Kineras. Nensi atsakė, jog abiem, ir ponas Kineras prapliupo juokais ir pareiškė, kad namuose esą trys tarnai, anaiptol ne du, nes ir ji esanti tarnaitė; Nensi pasakė, jog labai malonu, kad jis jai tat priminęs, ir jog dabar jai reikia eiti, nes virtuvėje turinti darbo; vėl sušnarėjo audiniai, pasigirdo lyg susistumdymas, tarytum ji būtų bandžiusi pasikelti. Ponas Kineras pratrūko dar garsiau kvatoti ir pasakė, jog jai priklauso būti ten, kur ji esanti, ir jog toks esąs šeimininko įsakymas, ir Nensi atsakė kartėlio pilnu balsu, kad ji nujautė esanti tam pasamdyta; tuomet jis ją nuramino ir paklausė, kodėl ji esanti nepatenkinta tarnais. Betgi jie dirba, ir tai svarbiausia, pareiškė jis, ir jam visiškai nerūpi, kas šveičia jam batus, kad tik jie būtų švarūs, nes jis moka gerą algą ir už savo pinigus tikisi reikiamų paslaugų.

Taip, atsakė Nensi, dirba, bet Makdermotas dirba tik todėl, jog ji stovi šalia su bizūnu; ir kai prigriebė jį už tinginiavimą, jis šoko draskyti jai akis, ir jinai jį atleido. Ponas Kineras pareiškė, jog tai tulžingas nenaudėlis ir storžievis, niekad nežadėjęs nieko gera, ir jog visados jo nemėgęs. Ir tada paklausė: na, o kaip Greis? Ir aš įtempiau klausą, kad geriau išgirsčiau, ką atsakys Nensi.

Ji atsakė, jog esu tvarkinga ir greita prie darbo, bet pastaruoju metu pasidariau baisi ginčininkė, ir ji ketina mane atleisti; ir, tai išgirdus, man kraujas mušė į galvą. Paskiau ji pridūrė, jog dar kai kas kelia jai nerimą, ir ji būgštaujanti, kad man ne visi namie, nes jau kelis kartus girdėjusi, kaip aš kalbuosi su savimi.

Ponas Kineras nusikvatojo ir pasakė, jog tai niekis – jis irgi dažnai kalbąs su savimi, nes geresnio pašnekovo kaip gyvas nepažinojęs, ir jog aš tikrai esanti daili mergina, iš prigimties subtilių bruožų ir grynai graikiško profilio ir jog jeigu jis padoriai mane apreng-

tų ir lieptų vaikščioti aukštai iškelta galva ir neprasižioti, galėtų bet kada pristatyti mane kaip damą.

Nensi atsakė, jog ji tikrai turi vilčių, kad niekada man nepasakysiąs tokių liaupsių, nes man apsvaigsianti galva ir aš pasikelsianti į puikybę, ir tai anaiptol neišeisią man į naudą. Paskui pridūrė, jog apie ją jis niekada taip maloniai neatsiliepęs; ir jis kažką atsakė, bet aš nenugirdau, ir tada stojo tyla ir vėl sušnarėjo suknelė. Ponas Kineras pasakė, jog metas gulti. Tad paskubomis nėriau atgal virtuvėn ir atsisėdau prie stalo; nes man atsirūgtų, jei Nensi mane užkluptų besiklausant.

Bet aš klausiausi toliau, kai jiedu užlipo aukštyn; ir aš išgirdau poną Kinerą sakant: žinau, kad slepiesi, na, greičiau išlįsk, nenaudėle, klausyk manęs, nes jeigu tave pačiupsiu, tuomet...

Ir tada išgirdau Nensi kikenant, o paskiau suspingant.

Artėjo perkūnija. Man niekad nepatiko audros, ir juo labiau tuomet. Nuėjusi gulti, aš sandariai uždariau langines, kad neįsmuktų žaibas, ir užsitraukiau antklodę ant galvos, nors buvo baisiai karšta; ir man rodės, jog niekada neužmigsiu. Bet užsnūdau ir pasibudau juodžiausioje tamsoje nuo tokio siaubingo trenksmo, lyg būtų atėjusi pasaulio pabaiga. Riaumodama ir dundėdama it tūkstančiai būgnų, šėlo įsismarkavusi audra, ir aš, nei gyva, nei mirusi iš baimės, gulėjau lovoje susirietusi į kamuoliuką, melsdamasi, kad greičiau viskas pasibaigtų, ir užsimerkdama kiekvieną syk, kai pro langinių plyšius sušvytėdavo žaibai. Pylė kaip iš kibiro, visas namas braškėjo nuo vėjo gūsių, ir aš buvau tikra, jog tuoj tuoj subyrėsime kaip laivas jūroje ir prasmegsime kiaurai žemes. Ir tuomet prie pat ausies išgirdau kuždant: *Negali būti*. Iš baimės tikriausiai mane ištiko priepuolis, nes tuojau pat netekau sąmonės.

Po to susapnavau keistą sapną. Sapnavau, jog viskas vėl ramu ir jog išlipu iš lovos vienais naktiniais marškiniais, atšaunu durų skląstį

ir per žiemos virtuvę basa einu į kiemą. Danguje nė debesėlio, skaisčiai šviečia mėnesiena, ir medžių lapai atrodo kaip sidabrinės plunksnos; oras atvėsęs, toks švelnus kaip aksomas; cirpia svirpliai. Jaučiu dvelkiant drėgną sodo kvapą, sumišusį su gailiomis vištidės išgaromis; girdžiu arklidėje tyliai žvingaujant Čarlį, vadinasi, bus pajutęs ką nors šalimais. Stoviu kieme prie siurblio, o mėnesiena tvinsta aplink mane nelyginant vanduo, ir man toks pojūtis, jog negaliu pajudėti iš vietos.

Staiga iš užpakalio mane apkabina dvi rankos ir ima glamonėti. Vyro rankos; jaučiu to vyro lūpas ant kaklo, skruosto, jis aistringai mane bučiuoja, visu kūnu prisiplojęs prie manęs iš užpakalio; tačiau tai lyg aklos vištos gaudymas, vaikų žaidimas, nes aš negaliu įminti, kas jis toks, nei atsisukti ir pasižiūrėti. Atsiduoda kelio dulkėmis ir žaliamine oda, ir aš spėju, jog tai tikriausiai prekeivis Džeremija; paskiau pasmirsta arkliašūdžiais, ir tuomet man dingteli, jog tai Makdermotas. Bet nesugebu susiimti ir jo atstumti. Paskiau vėl viskas kitaip, ir užuodžiu tabako ir pono Kinero švelnaus tualetinio muilo kvapą ir nė kiek nenustembu, nes beveik tikėjausi kažko panašaus; ir tuo metu nepažįstamojo lūpos siurbiasi man į kaklą, ir aš jaučiu, kaip jis alsuodamas pučia man į plaukus. Paskiau man kyla toks įspūdis, jog tai nė vienas iš trijų, visai kitas vyras, senas ir geras pažįstamas, gal netgi vaikystės dienų draugas, tik pamirštas; ir jau nebe pirmą kartą šitaip su juo susiduriu. Jaučiu, kaip mane užlieja karštis, kaip mane kausto saldus tingulys, pagunda atlyžti ir pasiduoti, nes tai nepalyginti lengviau nei priešintis.

Bet staiga išgirstu žvengiant arklį ir susivokiu, jog tai ne Čarlis ir ne eržilas iš arklidės, bet visiškai kitas arklys. Mane užtvinsta baisi baimė, šiurpas perbėga nuo kojų iki galvos, ir aš sustingstu iš baimės, nes žinau, jog tas arklys – tai ne šios žemės arklys, bet palšas žirgas, kuris pasirodys Paskutiniojo teismo dieną, ir kad raitelio vardas Mirtis; ir jog užpakaly manęs stovi pati Mirtis, apkabinusi mane per liemenį tvirčiau nei geležiniu lanku ir lyg iš meilės bučiuoja man kaklą kaulėta burna. Bet aš alpėju ne tiek iš siaubo, kiek nuo keisto geismo.

Tuo tarpu pateka saulė, ir anaiptol ne pamažu, kaip teka mums pabudus, pone, bet išneria staigiai, užliedama viską aplink akinančia šviesa. Jeigu ją lydėtų garsai, išgirsčiau trimitus; ir mane apsivijusios rankos išnyksta. Mane apžilpina spindesys, bet, kilstelėjusi galvą, medžiuose prie namų, taipgi sodo medžiuose pastebiu tupint pulkus paukščių, baltutėlių kaip sniegas didelių paukščių. Tai pragaištingas ir blogas ženklas, nes visi jie atrodo pasirengę pakilti ir pulti; ir šiuo požiūriu jie veikiau primena varnų, tik baltų, sambūrį. Tačiau kai įsižiūriu geriau, pamatau, jog tai visiškai ne paukščiai. Jie žmogaus pavidalo, tai angelai, ir jų balti apsiaustai, kaip sakoma Biblijos pabaigoje, išbaltinti kraujyje; ir jie tylėdami teisia pono Kinero namus ir visa, kas juose yra. Ir tada pastebiu, kad jie visi be galvų.

Ir tuomet iš to siaubo sapne netenku sąmonės, o kai atsipeikėju, pasijuntu savo lovoje, savo mažame kambarėlyje, iki pat ausų užsitraukusi antklodę ant galvos. Tačiau atsikėlusi – jau aušrojo – pastebiu, jog naktinių marškinių kraštas šlapias ir jog kojos žemėtos ir apkibusios žolėmis; ir pagalvoju, jog tikriausiai būsiu išėjusi pasivaikščioti, pati to nesuvokdama, kaip tai atsitiko tą dieną, kai mirė Meri Vitni; ir man suspaudžia širdį.

Ėmiau rengtis kaip paprastai, duodama sau žodį niekam nepasakoti sapno, nes kam gi aš būčiau galėjusi jį patikėti šiuose namuose? Jeigu jį papasakočiau kaip perspėjamąjį sapną, iš manęs tik išsijuoktų. Tačiau, išėjusi kieman prisileisti kibiro vandens, pastebėjau, jog naktį audra išblaškė ant medžių vakar padžiautus skalbinius. Pamiršau nudžiauti; to niekad man nepasitaikydavo, kad pamirščiau tokį dalyką, ypač baltus skalbinius, prie kurių tiek vargau išimdama dėmes; mano akimis žiūrint, tai buvo dar viena dingstis kilti blogai nuojautai. Marškiniai ir naktiniai, pakibę ant medžių šakų, priminė begalvius angelus; ir buvo toks įspūdis, jog mus teisia mūsų pačių skalbiniai.

Negalėjau nusikratyti nuojautos, jog namams gresia bėda ir jog kai kam juose lemta mirti. Jei tuo metu būčiau galėjusi, būčiau surizikavusi ir išvykusi drauge su prekeiviu Džeremija; tikrai man

knietėte knietėjo dumti jam iš paskos; ir man būtų buvę geriau, jeigu taip ir būčiau padariusi; bet aš nežinojau, kur link jis patraukė.

Daktaras Džordanas stropiai rašo, lyg negalėdamas sustoti, dar niekad nebuvau jo mačiusi tokio pagyvėjusio. Man gera jausti, kad galiu suteikti nors truputį malonumo bent vienam žmogui; ir pati sau viena spėlioju, ką jis darys su visu tuo.

IX.

ŠIRDYS IR SKRANDŽIAI

Vakare atėjo Džeimis Volšas ir atsinešė fleitą, Nensi pasiūlė truputį pasilinksminti, nes pono Kinero vis viena nesą namie. Nensi pasakė Makdermotui: tu dažnai gyreisi, jog puikiai šoki, ką gi, pašokime, jis sėdėjo baisiai surūgęs visą vakarą ir pareiškė, jog nešoksiąs. Apie dešimtą valandą visi nuėjome gulti. Tą naktį miegojau drauge su Nensi; prieš mums einant gulti, Makdermotas man pasakė, jog nusprendęs ją tąnakt nudėti kirviu, kai tik ji užmigsianti. Maldavau, kad nežudytų jos tąnakt, nes galįs vietoj jos kliudyti mane. Jis suriko: velniai ją rautų, jeigu jau taip, nudėsiu ją rytą, kai tik išauš. Šeštadienį atsikėliau anksti rytą, ir kai įėjau virtuvėn, Makdermotas šveitė batus, krosnyje degė ugnis, jis paklausė, kur Nensi, aš pasakiau, jog rengiasi, ir pridūriau: ar tu ketini ją nužudyti šįryt? Jis atsakė, jog taip. Aš pasakiau: dėl Dievo meilės, Makdermotai, nežudyk jos miegamajame, visos grindys bus kruvinos. Gerai, atsakė jis, ten nežudysiu, bet užtat trenksiu kirviu, kai tik išeis pro duris.

– Greis Marks išpažintis,
Star and Transcript, Torontas, 1843 m. lapkritis

„Rūsys atrodė pasibaisėtinai... (Nensi) Montgomeri nebuvo negyva, kaip maniau; smūgis ją tik apsvaigino. Kai su žiburiu kopėčiomis nusileidome apačion, ji buvo iš dalies atgavusi sąmonę ir klūpojo ant vieno kelio. Nežinau, ar ji mus matė, nes akis jai buvo užliejęs veidu žliaukiantis kraujas; bet ji, be abejo, mus išgirdo ir iškėlė sunertas rankas, lyg melsdama pasigailėjimo.

Aš pasisukau į Greis. Blyškus jos veidas atrodė dar šiurpesnis negu tos vargšės moteriškės. Ji nesuriko, tik prisidėjo ranką prie kaktos ir pasakė:

– Už tai mane prakeikė Dievas.

– Vadinasi, tau nebėra ko bijoti, – pasakiau jai. – Nusirišk skepetaitę ir duokš man.

Ji padavė man skepetaitę netardama nė žodžio. Aš šokau ant leisgyvės ūkvedės, vienu keliu primygau krūtinę, užrišau skepetaitę jai ant kaklo, vieną galą daviau Greis, o už kito patraukiau gana stipriai, norėdamas užbaigti savo baisų darbą. Jos akys tikrai iššoko ant kaktos, iš gerklės ištrūko dejonė, ir viskas buvo baigta. Tuomet sukapojau kūną į keturias dalis ir užverčiau ant viršaus didelę rėčką.

– James McDermott,
Kennethui MacKenzie'ui, atpasakota
Susannos Moodie knygoje *Gyvenimas Degimuose,* 1853

...taigi niekas to nenuginčys, jog jaunos moters mirtis – pati poetiškiausia pasaulyje tema...

Edgar Allan Poe,
„Eilėraščio genezė", 1846

32.

Vasaros karščiai užėjo netikėtai. Dar tik vakar buvo šaltas pavasaris, lietaus šuorai ir baltutėliai it šerkšnas debesys tolumoje virš ledo melsvumo ežero; ir staiga nuvyto geltonieji narcizai, plačiai išsiskleidė tulpės, rodos, nusižiovavo ir išbarstė savo vainiklapius. Virš diendaržių ir nutekamųjų griovių kyla smirdžios atmatynų išgaros, o apie praeivių galvas sukasi debesys uodų. Vidurdienį oras virpa tarytum viršum įkaitusios viryklės, akinamai tviska ežeras, o pakrantėse dvokia nutroškusiomis žuvimis ir varlių kurkulais. Vakare Simono lempą speičia naktiniai drugiai, ir švelnios jų sparnelių glamonės primena malonų it šilkas lūpų prisilietimą.

Jis jaučiasi apdujęs nuo tų permainų. Pripratęs prie lėtesnio metų laikų keitimosi Europoje, buvo pamiršęs tuos staigius orų šuolius. Drabužiai slegia kaip kailiniai, oda atrodo amžinai suprakaitavusi. Jam toks įspūdis, jog nuo jo trenkia lašiniais ir rūgusiu pienu; o gal šitaip atsiduoda jo miegamasis. Jau pernelyg seniai jis nevalytas iš pagrindų, o ir paklodės nekeistos: dar neatsirado to vardo verta visų galų tarnaitė, nors ponia Hamfri kas rytas jam nuosekliai pasakoja, ką nuveikusi šioje srityje. Jos žodžiais tariant, amžinatilsį Dora paskleidusi mieste – ar bent jau tarp visų galimų kandidačių į tarnaitės vietą – gandą, jog ponia Hamfri jai nemokėjusi algos ir jog neilgai trukus pati būsianti išmesta gatvėn su visais rykais ir dalykais, nes neturinti pinigų; ir taipgi, jog majoras dėjęs į kojas, o tai irgi neprideda garbės. Taigi, savaime suprantama, pareiškia ji Simonui, kodėl nė viena tarnaitė nepageidauja bandyti laimės tokiuose namuose. Ir liūdnai šypsosi.

Ji ir toliau gamina jam pusryčius, kuriuos jiedu senu papratimu valgo prie vieno stalo – ji pasiūlė, ir jis sutiko, nes jai būtų buvęs pažeminimas nešioti padėklą jam į kambarį. Šiandien Simonas suirzęs neatidžiai jos klausosi, knebinėdamas drėgsvus skrebučius ir kiaušinį, kurį dabar valgo pakeptą. Kai kiaušinis pakeptas, bent jau nebūna jokių netikėtumų.

Daugių daugiausia ji sugeba pagaminti tik pusryčius; jai užeina nervų išsekimo priepuoliai ir galvos skausmai po patirto sukrėtimo, – bent jis taip mano ir taip jai sako, – o popiet ji kaip visada guli lovoje, užsidėjusi ant kaktos drėgną maršką, skleidžiančią gailų kamparo kvapą. Jis negali leisti jai mirti iš bado, tad, nors paprastai valgo apgailėtinoje smuklėje, retkarčiais bando ir ją pamaitinti.

Vakar turguje jis nusipirko viščiuką iš tokios pagiežingos žiežulos, tačiau tik parėjęs įsitikino, jog paukštis, nors ir nupeštas, neišdarinėtas. Toks uždavinys jam pasirodė per sunkus – kaip gyvas nebuvo darinėjęs viščiukų, – ir jis nutarė nusikratyti sparnuoto lavonėlio. Išeiti pasivaikščioti paežere ir sviesti... Tačiau jam dingtelėjo, jog tai paprasčiausias skrodimas, o jis buvo skrodęs kai ką bjauresnio nei viščiukus; paėmęs į rankas skalpelį – laikė buvusio amato instrumentus odiniame krepšyje, – pasijuto nepamiršęs senų įgūdžių ir padarė dailų pjūvį. Paskiau sekėsi prasčiau, bet, užgniaužęs kvapą, vargais negalais puikiausiai susidorojo su uždaviniu. Galop supjaustė viščiuką į gabalus ir ištroškino. Pasirodžiusi prie stalo, ponia Hamfri pareiškė, kad jaučiasi geriau, ir kaip tokia liguista dama sušveitė didoką porciją; tačiau, prireikus plauti indus, ūmai atkrito, ir Simonui teko imtis jų pačiam vienam.

Virtuvė dar nešvaresnė nei tą pirmąjį sykį, kai jis čia įėjo. Po viryklė kaupiasi sluoksniai pūkų, kertėse kabo voratinkliai, kriauklės pakraščiais mėtosi duonos trupiniai; podėlin įsikrausčiusi vabalų šeimyna. Plaukai šiaušiasi pamačius, kaip greitai įsiviešpatauja nešvara. Reikia skubiai ko nors griebtis, įsigyti vergą arba liokajų. O be nešvaros, dar yra paskalos. Jis negali gyventi vienas su šeimininke šiuose namuose, juo labiau su tokia jausminga šeimininke, ir dar vyro pamesta. Jeigu visa tai išeis viešumon ir žmo-

nės ims plakti liežuviais – nors ir kokie nepagrįsti būtų gandai, – kiltų rimtas pavojus jo geram vardui ir profesiniam statusui. Dvasiškasis tėvas Veringeris neslėpė, jog reformistų priešai pasirengę griebtis bet kokių priemonių, nors ir pačių niekšingiausių, kad tik galėtų sumaišyti su purvais savo priešininkus, ir, kilus skandalui, jis būtų nedelsiant atleistas.

Jis galėtų bent pasirūpinti namų priežiūra, jei sugebėtų sutelkti valią. Mažų mažiausia galėtų pašluoti grindis ir laiptus ir savo kambariuose nušluostyti dulkes nuo baldų; tačiau tuo neuždangstytum atslenkančios gūdžios negandos, lėto ir neišvengiamo žlugimo požymių, kurie duria akį, žvelgiant į nukarusias užuolaidas, pagalviukus bei sienų apkalus. Drauge su vasaros karščiais viskas dar labiau pablogėja. Su ilgesiu jis prisimena triukšmą, kurį keldavo Dora su savo šiukšlių semtuvėliu; jis pajuto kitokią pagarbą šios žemės Doroms, bet kad ir norėdamas išspręsti namų apyvokos sunkumus, jis nežino, kaip tai padaryti. Kartą kitą galvojo atsiklausti Greis Marks – kaip reikia pasisamdyti tarnaitę, kaip reikia išdarinėti viščiuką, – bet persigalvojo. Būtina išsaugoti jos akyse visažinio išminčiaus padėtį.

Ponia Hamfri vėl prašnenka: nori pareikšti jam savo begalinį dėkingumą, kurį dažnai išsako, kai jis ima valgyti skrebučius. Palaukia, kol jis prisikimš pilną burną, ir tada įsivaro. Jis įdėmiai ją nužvelgia – blankus veido ovalas, griežta ir neišvaizdi šukuosena, juodu šnarančiu šilku aptemptas liemuo, tiesūs balti nėrinių apsiuvai. Po standžia suknele tikriausiai pūpso krūtys, nei krakmolytu audiniu, nei korsetu neparyškintos, bet gležnos, su speneliais; jis susigriebia abejingai besvarstąs, kokios spalvos galėtų būti tie speneliai, apšviesti saulės arba lempos, ir kokio didumo. Rausvi ir mažyčiai kaip žvėrelių snukučiai, triušiukų ar pelių, ko gero, arba kone raudoni kaip sirpstantys serbentai; arba padengti rudais žvyneliais kaip gilių kepurytės. Jo vaizduotė linksta, kaip jis pastebi, prie miško vaizdų, prie kietesnių ir spalvingesnių daiktų. Tiesą pasakius, ta moteris jo netraukia: visi tie įvaizdžiai atplaukia patys savaime. Jis jaučia akispūdį – dar ne galvos skausmą, bet buką

slėgimą. Kažin ar jam nekyla temperatūra; rytą prieš veidrodį apsižiūrėjo liežuvį, norėdamas pasitikrinti, ar jis baltas ir dėmėtas. Sergančio žmogaus liežuvis primena virtą veršieną: apsivėlęs ir pilkšvai baltas.

Jis negyvena sveikai. Motina sako tiesą, jam reikėtų vesti. Vesti ar sudegti, kaip sako šventas Paulius; ar ieškoti įprastų vaistų. Juk Kingstone kaip ir visur yra blogos šlovės namų, bet jis negali juose lankytis, kaip lankytųsi Londone ar Paryžiuje. Miestelis per mažas, ir jis pernelyg traukia žvilgsnius, jo padėtis pernelyg netvirta, kalėjimo viršininko žmona pernelyg dievobaiminga, reformos priešininkai pernelyg gerai viską mato. Neverta prasidėti, ir, šiaip ar taip, namai šičia varo į neviltį. Bjauriai pretenzingi, provincialiai siekiant padaryti prabangos įspūdį nykulį keliančiais baldų apmušalais. Per daug brokatų ir raukčių. Bet apystata kartu labai praktiška, sukurta pagal šiuolaikinius gamybos principus Šiaurės Amerikos pramoninių miestų audimo fabrikuose, kur viskas daroma greitai pačiam didžiausiam gyventojų skaičiui ir didžiausiam jų pasitenkinimui, nesvarbu, kokia atgrasi ir menka būtų to pasitenkinimo kokybė. Įčiurę apatiniai sijonai, balkšvi kaip neiškepę pyragai, niekad saulės nematę prostitučių kūnai, nučiupinėti storų degutuotų jūreivių pirštų, ar kokio atsitiktinio vyriausybės pareigūno, bailiai atklydusio *incognito,* išpuoselėtų rankų.

Kaip tik tų vietų jam ir dera vengti. Tokie dalykai sekina protines spėkas.

– Ar negaluojate, daktare Džordanai? – klausia ponia Hamfri, paduodama jam antrą puodelį arbatos, kurios pripylė neprašoma.

Žalios, jūros spalvos akys lyg sustingusios, vyzdžiai juodi, susitraukę. Jis akimoju atsipeikėja. Nejaugi buvo užsnūdęs?

– Jūs laikote ranka parėmęs kaktą, – sako ji. – Ar jums skauda galvą?

Ji turi įprotį netikėtai išdygti tarpdury, kai jis bando savo kambaryje įgulti į darbą, ir klausti, ar jam ko nors nereikia. Rūpinasi juo be paliovos, kone švelniai, ir vis dėlto laikosi atokiai, lyg bijodama, kad gali bet kuriuo metu gauti antausį, spyrį ar kirtį atgalia

ranka, su niūriu fatalizmu įsitikinusi, jog anksčiau ar vėliau tikrai jo neišvengs. Bet tik ne iš jo, tik ne iš jo, nebyliai prieštarauja jis. Jis jautrios prigimties, niekados nepratrūkęs pykčiu, nesigriebęs smurto, nepaleidęs į darbą kumščių. Iš majoro – jokių žinių. Jis mąsto apie šeimininkės basas kojas, gležnas, silpnas ir pažeidžias, surištas – iš kur jis visa tai ištraukė? – paprasčiausiu virvagaliu. Kaip ryšulys. Jeigu jo sublimuota sąmonė susižadina tokias egzotiškas pozas, ji galėtų prasimanyti bent jau sidabrinę grandinę...

Jis siurbčioja arbatą. Atsiduodančią pelkėmis, nendrių šaknimis. Susipynusiomis nežinios tamsoje. Paskutiniu metu jam buvo sutrikęs virškinimas, ir jis gydėsi opijaus tinktūra; laimė, kad turi šiokių tokių atsargų. Jam kelia įtarimą geriamas vanduo; galbūt kartkartėmis bekasinėdamas daržą bus sudrumstęs šulinio vandenį. Jo sumanymas susikasti daržą nuėjo perniek, nors jis išrausė nemažą sklypą purvynės. Po dienų, praleistų galynėjantis su šešėliais, jam smalsu imtis ko nors tikra, kaip šit žemės darbų. Tačiau tam jau per karšti orai.

– Reikia eiti, – sako jis.

Atsistoja, atstumia kėdę, staigiu mostu nusišluosto burną, suvaidina ištisą skubėjimo sceną, nors iš tikrųjų turi pasimatymą tik popiet. Beprasmiška sėdėti kambaryje ir stengtis įsitraukti į darbą; prie rašomojo stalo jis tik snūduriuos įtempęs klausą kaip budraujantis katinas, pripratęs prie pažįstamų žingsnių laiptuose.

Jis išeina, traukia kur akys veda. Jis jaučiasi lengvas kaip pūkas, visų vėjų papučiamas. Kojos jį neša prie ežero; jis prisimerkia nuo begalinės rytmečio šviesos, šen bei ten užeina vienišą žvejį, mėtantį masalą į tingias drungnas bangas.

Kai tik jis atsiduria su Greis, viskas truputį pasitaiso, nes jisai vis dar sugeba save apgaudinėti teikdamas ypatingą reikšmę savo sprendimui. Bent jau Greis jam atrodo kaip savitas tikslas ar siekinys. Bet šiandien, klausydamas jos žemo tyro balso – panašaus į mėgstamiausią pasaką sekančios auklės balsą, – jis vos neužsnūs-

ta; atitoksta, kai barkštelėja ant grindų nukritęs pieštukas. Akimirką tariasi staiga apkurtęs ar silpno širdies smūgio ištiktas: mato krutant Greis lūpas, bet nesugeba pagauti nė vieno jos žodžio. Vis dėlto tai tik sąmonės iškirstas pokštas, nes – vos tik atgauna nuovoką – prisimena visa, ką ji pasakojo.

Ant stalo, skiriančio juodu, guli mažytė nyki balta roputė, į kurią abu nekreipia dėmesio.

Jam reikia sukaupti protines spėkas; dabar nevalia ištižti, pasiduoti apatijai, paleisti iš rankų giją, kurią sekė pastarąsias savaites, nes drauge jiedu artėja prie Greis pasakojimo esminio taško. Jiedu jau netoli neįmintos mįslės, išdilusio atminties ploto; jiedu žengia į amnezijos girią, kur daiktai nebetekę savo vardų. Kitaip tariant, jiedu atkuria (diena po dienos, valanda po valandos) visa tai, kas įvyko prieš žmogžudystę. Bet kuris jos nusakytas dalykas gali būti gairė, kaip ir bet kuris veiksmas, bet kuris nervinis tikas. Ji žino; žino. Galimas daiktas, ji nežino, jog žino, tačiau sąmonės glūdumoje slypi žinojimas.

Visa bėda, jog kuo daugiau ji prisimena, kuo daugiau pasakoja, tuo daugiau jis turi keblumų. Jam toks įspūdis, kad jis nesugeba sudėstyti mozaikos. Lyg ji siurbtų jo energiją – naudotų jo protines spėkas savo gyvenimo istorijos personažams materializuoti, kaip, anot kalbų, tai daro transo apimti mediumai. Nesąmonė, savaime suprantama. Reikia ginti šalin tas beprotiškas mintis. Bet, šiaip ar taip, tam tikrų įtarimų kėlė anas žmogus naktį: ar išleido jį iš akių? Vieną iš jų: Makdermotą, Kinerą. Knygutėje jis buvo užsirašęs žodį *murmėjimas* ir pabraukęs trimis brūkšniais. Ką jis norėjo sau priminti?

Mielas Sūnau, labai nerimauju taip ilgai negaudama iš tavęs jokių žinių. Gal sergi? Krašte, kur laikosi rūkai ir amžinai dulkia lietus, neįmanoma išvengti infekcijų; ir, kiek suprantu, Kingstonas yra kone jūros lygyje, ir aplink plyti pelkynai. Sunku apsisaugoti mieste, kur stovi įgula, nes kariai ir jūreiviai linkę į palaidą gyvenimą. Tikiuosi,

jog per tuos baisius karščius būsi atsargus ir kaip galima rečiau eisi iš namų ir kepinsies saulėje.

Ponia Kartrait nupirko tarnaitėms vieną iš naujausių siuvamųjų mašinų; ir panelė Feit Kartrait taip ja susidomėjo, kad pati pabandė siūti ir labai greitai išmoko apsiūlėti naktinius marškinius; ji buvo labai maloni ir vakar atnešė man parodyti dygsnius, nes žino, jog aš domiuosi šiuolaikiniais išradimais. Mašina dirba gana neblogai, nors daug ką dar galima patobulinti – pavyzdžiui, ji sumazgo siūlą kur kas dažniau, nei pageidautum, tad tenka arba jį nukirpti, arba atmazgyti, – bet tokie įrengimai iš pradžių niekados nebūna tobuli; ir ponia Kartrait nesiliauja kalbėjusi, kad, pasak jos vyro, vėliau pasitvirtinsią, jog nusipirkę tas mašinas gaminančios bendrovės akcijų žmonės labai pelningai investavę pinigus. Jis – atžvalgus tėvas, nepaprastai myli dukrelę, kuri vienintelė jiems beliko, ir labai rūpinasi jos ateitimi.

Bet aš neketinu tau įkyrėti savo paistalais apie pinigus, nes žinau, kaip tu jų nepakenti; o betgi, mielas Sūnau, be jų ir podėlis tuščias, ir negali mėgautis tais menkučiais patogumais, kurie sudaro skirtumą tarp vargano gyvaliojimo ir kuklių priteklių gyvenimo; ir, kaip sakydavo tavo mielasis tėtis, tai toks dalykas, kuris nesimėto po kojomis...

Laikas nebeteka kaip įprasta: jis tiesiog lekia. Dabar pernelyg greitai ateina vakaras. Simonas sėdi prie rašomojo stalo, atsivertęs užrašų knygutę, ir bukai žiūri pro temstantį langą. Šiltas saulėlydis dingo palikdamas purpurinę dėmę; oras lauke virpa nuo vabzdžių dūzgimo ir varliagyvių kurkimo. Kūnas atrodo pabrinkęs lyg medis per lietų. Nuo vejos dvelkia vystančių lelijų kvapu – degėsiais, sakytum saulėje nudegusia oda. Rytoj antradienis, reikės tarti žodį kalėjimo viršininko žmonos mažojoje svetainėje, kaip buvo pažadėjęs. Ką jis gali papasakoti? Reikia pabrėžti vieną kitą pastabėlę, sukurpti daugiau ar mažiau sklandžią paskaitėlę. Bergždžias darbas; jis nesugeba atlikti nieko svarbaus, tik ne šį vakarą. Jis nesugeba mąstyti.

Į lempos stiklą daužosi drugiai. Jis atideda į šalį antradienio susirinkimą ir grįžta prie nebaigto laiško. *Miela Mama. Mano sveikata kaip visada puiki. Ačiū, kad atsiuntei laikrodžio dėklą, panelės Kartrait išsiuvinėtą; stebiuosi, jog tu nusiteikusi su juo išsiskirti, nors, kaip sakai, jis per didelis tavo laikrodžiui; jis iš tikrųjų nuostabus. Baigti šičia darbą tikiuosi labai veikiai...*

Jis meluoja ir išsisukinėja, ji rezga pinkles ir stengiasi jį sugundyti. Kas jam rūpi panelė Feit Kartrait ir jos šėtoniški begaliniai rankdarbiai? Kiekviename motinos laiške vis daugiau žinių apie naujus mezginius, siuvinius ir nykius nėrinius. Šiuo metu Kartraitų namuose viskas – stalai, kėdės, lempos ir pianinas – skendi po hektarų hektarais spurgų ir kutų, vilnonių gėlių, slogiai žydinčių kiekviename kampelyje. Nejaugi motina iš tikrųjų tiki, kad jis gali susigundyti tokia ateitimi – vedęs Feit Kartrait, sėdi įkalintas krėsle prie židinio, savotiškos apatijos sukaustytas, o tuo tarpu mylimoji žmona palengva jį vynioja į margaspalves šilko gijas nelyginant kokoną ar sakytum voratinklin įkliuvusią musę?

Jis sumaigo popieriaus lakštą, sviedžia ant grindų. *Mielas Edvardai, tikiuosi, esi sveikas ir drūtas; o aš vis dar gyvenu Kingstone, kur toliau...* Ką „toliau"? Ką jis čia daro, tiesą pasakius? Jis negali šnekėti kaip paprastai nerūpestingu tonu. Ką rašyti Edvardui, kokiu laimikiu, kokia pergale pasipuikuoti? Ar turi jis bent kokią gairę? Jis tuščiomis rankomis; nieko neatrado. Keliavo aklai – tik nežinia, ar toli nukeliavo, – nieko neišmoko ir nieko nesužinojo, nebent tai, jog labai daug ko nežino; pànašiai kaip tie, kurie bergždžiai ieškojo Nilo ištakų. Kaip ir jiems jam reikia turėti galvoje, kad jo veikiausiai laukia pralaimėjimas. Beviltiškos telegramos, pakraigliotos ant medžio žievės sklypelių, iš neįžengiamų girių glūdumos siunčiamų bėdai prispyrus. *Sergu maliarija. Įkirto gyvatė. Atsiųskite daugiau vaistų. Klaidingi žemėlapiai.* Jis neturi pranešti nieko gera.

Rytą jis jausis geriau. Susikaups. Kai atvės orai. Dabar jis eis gulti. Apie ausis zyzia vabzdžiai. Drėgnas karštis glosto veidą sakytum ranka, ir staiga jam lyg akys atsiveria – ką jis buvo beprisimenąs? – bet tuoj pat viskas vėl išblėsta.

Ūmai jis kniosteleja iš miegų. Kambaryje šviesu, tarpduryje plevena žvakės liepsnelė. Už jos dūluoja siluetas: šeimininkė baltu peniuaru, pečius apsisiautusi šviesia skara. Ilgi susitaršę plaukai, žvakės apšviesti, atrodo žili.

Jis užsitraukia paklodę: nevilki naktiniais marškiniais. „Kas atsitiko?“ – klausia. Jo balsas tikriausiai skamba piktai, bet iš tiesų jis išsigandęs. Ne jos, savaime suprantama; tačiau kurį velnią ji daro jo miegamajame? Ateityje reikės rakinti duris.

– Daktare Džordanai, prašau atleisti, kad jus trukdau, – sako ji, – bet aš išgirdau brazdesį. Lyg kas mėgintų įlįsti pro langą. Aš persigandau.

Jos balsas nedreba, nevirpa. Ta moteris pašėlusiai šalto kraujo. Jis pasisiūlo netrukus nusileisti su ja apačion ir patikrinti spynas bei skląsčius; paprašo luktelėti prieškambaryje. Šiaip ne taip apsivelka chalatą, kuris nedelsiant prilimpa prie sudrėkusio kūno, ir vilkdamas kojas tamsoje pasuka durų link.

Tai reikia baigti, – taria sau vienas. – *Taip negali toliau tęstis.* Bet niekas neprasidėjo, taigi niekas ir negali baigtis.

33.

Pati nakties gūduma, bet laikas be perstojo bėga toliau ir taipgi nepaliaujamai sukasi kaip didžiojo laikrodžio saulė ir mėnulis svetainėje. Ilgai netrukus ims švisti. Greit išauš diena. Negaliu sustabdyti dienos, kuri išaušta kaip visada ir taip pat ritasi vakarop; amžinai ta pati diena, kuri sukasi kaip laikrodžio mechanizmas. Ji prasideda užvakarykšte diena, paskui vakarykšte, ir ateina šiandiena. Šeštadienis. Aušta diena. Diena, kai ateina mėsininkas.

Ką turėčiau papasakoti daktarui Džordanui apie tą dieną? Nes dabar mes jau beveik ją priėjome. Prisimenu, ką sakiau, kai buvau suimta, ką patarė man sakyti ponas Makenzis, mano advokatas, ir ko nesakiau netgi jam; ir ką sakiau per teismą, ir ką sakiau vėliau, o tai buvo visai kas kita. Ir tai, ką, pasak Makdermoto, aš sakiusi, ir tai, ką, pasak kitų, lyg būčiau sakiusi, nes visada esama žmonių, kurie tau prikergia savo žodžius, sukramto ir įdeda juos tau į burną; ir tie žmonės – tai lyg fokusininkai, kuriuos matome mugėse ir per vaidinimus, o tu esi stačiai jų lėlė. Tai šit ką man priminė teismas, sėdėjau kaltinamųjų suole, bet galėjau puikiausiai būti pelų prikimšta skudurinė lėlė porcelianine galva; aš lindėjau joje, negalėdama ištarti nė žodžio.

Sakiau, jog prisimenu kai ką iš to, ką buvau dariusi. Bet jie kaltino mane daugeliu kitokių dalykų, ir aš sakiau, kad jų visiškai neprisimenu.

Ar jis sakė: aš tave mačiau naktį kieme naktiniais marškiniais, šviečiant mėnesienai? Ar jis sakė: ko tu ieškai? Tai buvo vyras? Ar jis sakė: aš tau duodu gerą algą, bet noriu, kad atsidėkodama gerai

man tarnautum? Ar jis sakė: nesirūpink, aš nieko nesakysiu tavo šeimininkei, tai bus mudviejų paslaptis? Ar jis sakė: tu gera mergaitė?

Gal ir sakė. O gal aš miegojau.

Ar ji sakė: nemanyk, jog nematau, ką tu išdarinėji? Ar ji sakė: šeštadienį aš tau išmokėsiu algą, ir baigta, ir galėsi nešdintis, ir laimingos kelionės?

Taip. Tikrai ji taip sakė.

Ar paskiau susigūžusi už virtuvės durų apsiverkiau? Ar jis mane apglėbė? Ar aš nesipriešinau? Ar jis sakė: Greis, ko verki? Ar aš sakiau, jog linkiu jai mirties?

O ne. Kaip kažin ką to nesakiau. Ar bent jau balsu. Ir, tiesą pasakius, anaiptol nelinkėjau jai mirties. Norėjau, kad ji ten nesimaišytų, to paties, ko ji linkėjo man.

Ar aš jį atstūmiau? Ar jis sakė: netrukus aš pasistengsiu, kad tu pakeistum nuomonę apie mane? Ar jis sakė: patikėsiu tau paslaptį, jei pažadėsi ją saugoti? Priešingu atveju tavo gyvybė bus skatiko verta.

Gal taip ir buvo.

Stengiuosi prisiminti, kaip atrodė ponas Kineras, kad galėčiau papasakoti daktarui Džordanui. Jis visada buvo malonus su manimi ar bent jau taip sakysiu. Bet gerai neprisimenu. Tiesą pasakius, nors ir ką būčiau galėjusi kitados apie jį galvoti, jo paveikslas išbluko iš atminties; bluko metai į metus kaip pernelyg skalbiama suknelė, ir kas liko? Blankus siluetas. Šis bei tas. Kartais balsas; bet nei akių, nei lūpų. Kaip jis iš tikrųjų atrodė, būdamas gyvas? Niekas apie tai nerašė, netgi laikraščiai; jie viską išguldė apie Makdermotą ir taipgi apie mane, apie mūsų išvaizdą ir būdą, bet nė neužsiminė apie poną Kinerą, nes žmogžudys svarbesnis už auką, į jį visi žiūri išsproginę akis; o štai jo nebėra. Prisimenu, jis miegojo ir sapnavo lovoje, kai tą rytą atnešiau jam arbatą, miegojo įsikniaubęs į sujauktą paklodę. Šičia tamsoje matau daug visokių dalykų, bet jo niekad nebematau.

Peržvelgiu jo daiktus, perskaičiuoju. Auksinė tabakinė žiūronas, kišeninis kompasas, kišeninis peiliukas; auksinis laikrodis, sidabriniai šaukštai, kuriuos aš šveisdavau, žvakidės su giminės herbu. *Gyvenu viltimi.* Languoto vilnono liemenė. Nežinau, kur jie visi dingo.

Guliu siauroje kietoje lovelėje ant kilto pašukinio, kuriuo aptrauktas čiužinys, taip visi vadina čiužinio įkratą, tik nežinia kodėl taip vadina, nes prie jo niekad nėra prisilietusios šukos. Čiužinys prikimštas sausų šiaudų, kurie traška it ugnis, kai vartausi, o kai verčiuosi ant kito šono, kužda man į ausį: *ša ša ša.* Tamsu nors į akį durk toje kameroje ir karšta kaip kunkuliuojančioje širdyje; jei ilgiau žiūri į tamsą išplėstomis akimis, po kurio laiko gali visko pamatyti. Tikiuosi, jog tai nebus gėlės. Bet tai metas, kai jos skleidžiasi, raudonos gėlės, skaisčiai raudoni bijūnai, kaip atlasas, kaip nutiškusių dažų dėmės. Jie auga tuštumoje, tuščioje erdvėje ir tylumoje. Aš kuždu: *Pasakyk ką nors*, nes kalbėti man labiau patinka nei tylint kapstytis darže, palei sieną byrant raudono atlaso vainiklapiams.

Man rodos, jog miegu.

Esu galiniame namo koridoriuje, apgraibomis slenku pasieniu. Vargiai įžiūriu popierinius apmušalus; kadaise jie buvo žali. Štai laiptai į antrą aukštą, štai turėklai. Miegamojo durys praviros, ir aš viską girdžiu. Basos kojos ant raudonomis gėlėmis išmarginto kilimo. Žinau, kad slepiesi, tuojau pat pasirodyk, kitaip eisiu tavęs ieškoti, o kai nutversiu, nežinia, ką padarysiu.

Stoviu užkandusi žadą prie durų, girdžiu, kaip dunksi mano širdis. O ne, o ne, o ne.

Ir štai įeinu, pagaliau įeinu. Tu niekad manęs neklausai, tu niekad nedarai, ką tau sakau, nenaudėle. Dabar turėsiu tave nubausti.

Aš čia niekuo dėta. Ką man daryti, kieno pagalbos šauktis?

Atšauk durų skląstį, atidaryk langą, įleisk mane į vidų.

Ak, žiūrėk, žiūrėk, visi vainiklapiai nubyrėję, ką tu padarei?
Man rodos, jog miegu.

Naktis, aš lauke. Antai medžiai, kelias ir statinių tvora, aukštai skaistus mėnulio pjautuvas, einu basa per žvyrą. Bet, kai apėjusi namą atsiduriu prie paradinių durų, jau leidžiasi saulė; baltos priebučio kolonos dabar rausvos, o blėstančios vakaro žaros užlieti balti bijūnai skaudžiai raudoni. Rankos sugrubusios, nebejaučiu pirštų galų. Nuo žemės kyla šviežios mėsos kvapas, siaučia mane iš visų pusių, nors buvau sakiusi mėsininkui, kad mėsos nereikia.

Mano delne nelemtis. Tikriausiai su ja esu ir gimusi. Kur einu, visur ji mane seka. Kai jis mane palietė, pasidarė nelaimingas.

Man rodos, jog miegu.

Atsibundu su pirmaisiais gaidžiais ir žinau, kur esu. Esu svetainėje. Esu galiniame virtuvės kambarėlyje. Esu rūsyje. Esu kameroje, užsiklojusi šiurkščia kalėjimo antklode, kurią tikriausiai pati apsiūlėjau. Šičia mes pačios siuvamės sau drabužius ir daromės visa, kas reikalinga, kuo naudojamės dieną ir naktį; taigi aš pati pasisiuvau patalynę ir dabar joje miegu.

Rytas, metas keltis; ir šiandien toliau seksiu savo gyvenimo istoriją. Ar mano gyvenimo istorija toliau seks mane, neš mane su savimi tuo keliu, kuriuo turiu eiti iki pat galo, vaitodama kaip traukinys, kurčia, žliba ir bevalė; ir vis dėlto aš lipu tos istorijos sienomis ir klykiu, ir raudu, ir meldžiu patį Dievą, kad mane išleistų.

Kai esi vidury istorijos, tai anaiptol ne istorija, bet gryna painiava; mįslingas riaumojimas, akla tamsa, stiklo šukės ir medžių šipuliai; sakytum tornado kliudytas namas ar laivas, ledkalnių sutraiškytas ar nešamas per slenksčius, kai niekas nebegali jo sulaikyti. Tik paskiau viskas lyg susiklosto į savotišką istoriją. Kai ją pasakoji sau ar kam nors kitam.

34.

Simonas ima arbatos puodelį iš kalėjimo viršininko žmonos rankų. Jis nelabai mėgsta arbatą, bet jos gėrimą laiko visuomenine priederme, privaloma šioje šalyje, lygiai kaip juokelius apie Bostono arbatos krovinį, kurie pilasi kaip iš gausybės rago, ir klausosi jų atsainiai, bet atlaidžiai šypsodamas.

Sveikata, regis, taisosi. Šiandien jis jaučiasi geriau, nors lenkia prie miego. Jam pavyko suregzti nedidelę prakalbą antradienio būreliui, ir jam atrodo, jog neblogai susidorojo su uždaviniu. Pradėjo reikalavimu reformuoti pamišėlių prieglaudas, nes diduma jų kaip buvo praeitame amžiuje, taip ir tebėra skurdo ir neteisybės irštvos. Tai susilaukė pritarimo. Jis gvildeno toliau tą temą, pridėdamas vieną kitą pastabą apie tam tikrą idėjų sankirtį, įvykusį šioje mokslo srityje, ir apie įvairias psichiatrijos mokyklas.

Pirmiausia pradėjo nuo materialistų krypties. Tie gydytojai laikėsi nuomonės, jog proto sutrikimai esą organinės kilmės – atsiradę, tarkime, nuo nervų ir galvos smegenų sutrikimų arba nuo tam tikrų paveldimų ligų, tokių kaip epilepsija; arba nuo užkrečiamų ligų, taip pat perduodamų lytiškai santykiaujant, – čia, atsižvelgdamas į tai, jog kreipiasi į damas, jis kalbėjo užuominomis, bet visi puikiai suprato, ką jis turi omenyje. Paskiau apibrėžė mentalinę kryptį, kuri remiasi kur kas sunkiau nustatomomis priežastimis. Kaip, pavyzdžiui, išmatuoti šoko poveikį? Kaip diagnozuoti amneziją, kai nebūna pastebimų fizinių pokyčių arba nepaaiškinamų ir esminių asmenybės permainų? Koks šiuo atveju valios ir sielos vaidmuo, retoriškai paklausė jis. Tuomet ponia Kvinel visu lieme-

niu palinko į priekį ir staigiai atsilošė, kai jis prisipažino negalįs atsakyti į tą klausimą.

Paskui jis prašneko apie daugelį naujausių atradimų – apie daktaro Leikoko išrastą bromidų terapiją epileptikams, kuri tikriausiai padarysianti galą daugybei klaidingų įsitikinimų ir prietarų; apie smegenų sandaros tyrimus; apie narkotikų naudojimą norint sukelti ar nuslopinti įvairias haliucinacijas. Sparčiai diegiami nauji metodai; čia jis negalėjo nepaminėti narsiojo paryžiečio daktaro Šarko, ne per seniausiai atsidėjusio tokioms studijoms, kaip isterija, taip pat diagnozavimas remiantis paciento sapnais ir sapnų bei amnezijos savitarpio ryšys, – į paskutiniąją mokslo sritį jis turįs vilčių įnešti savo kuklų indėlį. Tai tik pradinė visų tų teorijų vystymosi stadija, tačiau pačiu artimiausiu laiku jos galinčios duoti apčiuopiamų rezultatų. Pasak žymaus prancūzų filosofo ir mokslininko Meno de Birano, būtinybė atrasti vidinį Naująjį pasaulį spirianti „pasinerti į požeminius sielos urvus“.

Devynioliktasis amžius, užbaigė jis, būsiąs skirtas smegenų tyrimui, kaip aštuonioliktasis – Švietimo – amžius buvęs skirtas materijos studijoms. Jis didžiuojąsis prisidėdamas prie mokslo pažangos, nors ir koks menkas ir kuklus būtų jo įnašas.

Jis būtų mielai norėjęs, kad nebūtų taip pašėlusiai karšta ir drėgna. Baigdamas kalbą, jautėsi kiaurai permirkęs, ir ligi šiol jam dingojasi, kad jo rankos atsiduoda pelkių dvoku. Tai, ko gero, jo pirmieji žingsniai šioje srityje; iš pat ankstaus ryto, kol dar neužėjo karščiai, jis iš naujo įgulė į studijas.

Antradienio būrelis mandagiai jam paplojo, o dvasiškasis tėvas Veringeris padėkojo. Jis pareiškė, jog daktaras Džordanas nusipelnęs didžiausių liaupsių už savo pamokomus žodžius, kuriais šiandien juos visus pagerbęs. Savo kalba jis sužadinęs nemažai minčių. Pasaulis iš tiesų esąs mįslinga vieta, bet Dievas apdovanojęs žmogų protu, kad jis sugebėtų geriau suvokti jam prieinamas paslaptis. Tuo jis norėjo pasakyti, jog esama paslapčių, žmogaus protui nesuvokiamų. Ta prakalbėlė, regis, visiems patiko.

Po to Simonui kiekvienas atsidėkojo skyrium. Ponia Kvinel pa-

reiškė, jog jis kalbėjęs su didžiausiu nuoširdumu, ir jis truputį susigėdo, nes kalbėdamas turėjo vienintelį tikslą – kaip galima greičiau baigti. Lidija, be galo kerinti savo margu šiugždančiu vasariniu apdaru, liaupsino jį, vos atgaudama kvapą, ir taip juo žavėjosi, jog nė vienas vyras nebūtų nieko daugiau troškęs; bet jis negalėjo nusikratyti minties, kad ji iš tikrųjų nesuprato nė žodžio.

– Labai įdomu, – sako Džeromas Diuponas, ką tik išdygęs Simono pašonėje. – Pastebėjau, kad jūs nė vienu žodžiu neužsiminėte apie prostituciją, kuri drauge su girtuokliavimu yra viena didžiausių mūsų visuomenės opų.

– Nenorėjau apie tai kalbėti, atsižvelgdamas į susirinkusią publiką, – sako Simonas.

– Savaime suprantama. Man būtų labai įdomu išgirsti jūsų nuomonę apie kai kuriuos mūsų kolegas europiečius, tą polinkį laikančius tam tikra pamišimo forma. Jie sieja jį su isterija ir neurastenija.

– Žinau, – šypsodamas atsako Simonas.

Studentas būdamas, jis tvirtindavo, jog jeigu moteris neturi kitos išeities kaip mirti badu, manytis prostitucija ar šokti nuo tilto, nėra abejonės, kad prostitutė yra atspariausia ir sveikiausia, palyginti su savo gležnomis ir jau nebegyvomis sesėmis, nes įrodė turinti stipriausią savisaugos instinktą. Reikia pasirinkti vieną iš dviejų galimų išvadų, pabrėždavo jis: jeigu moterys buvo suvedžiotos ir pamestos, nenuostabu, kad jos pamišo, bet jeigu jos išliko gyvos ir pačios ėmė verstis suvedžiojimu, vadinasi, jau anksčiau buvo pamišusios. Jis sakydavo, kad, jo akimis žiūrint, tas teiginys kelia abejonių; ir, nelygu klausytojai, tais išprotavimais pelnydavo arba ciniko, arba puritono veidmainio reputaciją.

– Aš, pavyzdžiui, esu linkęs prostituciją priskirti prie tos pačios rūšies manijų, kuriomis serga žmogžudžiai ir religiniai fanatikai, – tęsia toliau daktaras Diuponas. – Visos tos manijos, galimas daiktas, laikytinos paskata suvaidinti nebevaldoma tapusią komediją. Tokius daly-

kus esame pastebėję teatre, kai aktoriai sakosi visiškai įsigyvenę į vaidinamą personažą. Ypač linkusios į tai operos dainininkės. Yra žinomas atvejis, kai tokia Liucija ėmė ir nužudė savo meilužį.

– Įdomi prielaida, – sako Simonas.

– Jūs niekuo neįsipareigojate, – atsako daktaras Diuponas, nenuleisdamas nuo Simono tamsių spindinčių akių. – Bet ar jūs galite pripažinti, jog moterų nervų sistema apskritai yra kur kas silpnesnė, ir todėl jos lengviau pasiduoda įtaigai?

– Galimas daiktas, – sako Simonas. – Be abejo, tai labai paplitusi nuomonė.

– Kaip tik todėl jas daug lengviau, pavyzdžiui, užhipnotizuoti.

Aha, taria sau Simonas, kiekvienas savo dūdą pučia. Štai jis ir pradėjo.

– Kaip laikosi jūsų gražioji ligonė, jei galiu ją šitaip pavadinti? – klausia daktaras Diuponas. – Ar pažengėte į priekį?

– Dar nieko ypatinga, – atsako Simonas. – Užčiuopiau keletą galimų stebėjimo gijų, kurias ketinu sekti.

– Man būtų didelė garbė, jei leistumėte man panaudoti savo metodą. Tai būtų tik savotiškas eksperimentas, kitaip sakant, parodomasis bandymas.

– Esu priėjęs esminę sankirtą, – atsiliepia Simonas.

Jis nenori pasirodyti šiurkštus, bet ir nepageidauja, kad tas žmogus kištųsi į jo reikalus. Greis – jo sfera; reikia ją ginti nuo pažeidėjų.

– Tai gali ją sutrikdyti, ir ištisos savaitės kruopštaus paruošiamojo darbo nueis perniek.

– Jūsų valia, – atsako Diuponas. – Aš ketinu dar pabūti šičia mažų mažiausia mėnesį. Man būtų labai malonu jums pagelbėti.

– Regis, jūs apsistojęs pas ponią Kvinel, – sako Simonas.

– Nepaprastai svetinga šeimininkė. Tik apkvaišusi nuo spiritizmo kaip ir daugelis šiuo metu. Galiu jus patikinti, jog tai absoliučiai nepagrįsta sistema. Betgi taip lengva piktnaudžiauti artimųjų netekusių žmonių pasitikėjimu.

Simonas susitvardo neatsakęs, jog tokio patikinimo jam nereikia.

– Jūs dalyvavote kai kuriose jos... sueigose – ar turėčiau jas vadinti seansais?

– Kartą kitą. Šiaip ar taip, esu svečias, o kalbamos iliuzijos medikui mokslininkui kelia didelį susidomėjimą. Be to, ji anaiptol neatsitveria nuo mokslo ir netgi pasirengusi pinigais paremti kokį nors moksliškai pagrįstą tyrimą.

– Šit kaip, – atsiliepia Simonas.

– Ji pageidautų, kad aš pabandyčiau atlikti neurohipnozės seansą su panele Marks, – kiek pašaipiu tonu sako daktaras Diuponas. – Komiteto įgaliotas. Jūs neprieštarautumėte?

Kad jie prasmegtų, taria sau Simonas. Jie tikriausiai nestygsta, mano, jog aš per lėtai dirbu. Bet jeigu jie per daug kišis, suardys mano planus ir viską sugadins. Kodėl jie negali leisti man tvarkytis savo išmanymu?

Šiandien antradienio sueiga, ir kadangi daktaras Džordanas sako prakalbą, šią popietę su juo nesusitikau, nes jam reikia pasiruošti. Ponia viršininkienė klausė, ar negalėčiau pabūti truputį ilgiau, nes jiems reikia talkos, ir ji paklausė, ar negalėčiau pagelbėti ruošti gaivinamuosius gėrimus, kaip dažnai kad padedu. Savaime suprantama, klausia tik dėl akių, nes vyriausiajai prižiūrėtojai privalu atsakyti teigiamai, taip ji ir padarė; na o man teks vėliau pietauti virtuvėje, lyg būčiau tikra tarnaitė, nes kai grįšiu, kalėjime jau bus po pietų. Aš nekantriai laukiau tos progos, nes viskas bus kaip anksčiau, kai visos dienos nebuvo lyg du vandens lašai ir kai galėjau išeiti ir pareiti kada tinkama ir iš anksto susiplanuoti tokias pramogas.

Šiaip ar taip, žinojau, jog man teks taikstytis su įdėmiais, vogčiomis mėtomais žvilgsniais ir piktdžiugiškomis pastabomis apie mano būdą. To nesitikiu iš Klari, kuri visados buvo draugė, nors ir niekad apie tai nekalba, nei iš vyriausiosios virėjos, dabar jau pripratusios prie manęs. Bet viena viršutinio aukšto kambarinė manęs nepakenčia, nes kur kas seniau esu šiuose namuose, žinau visus čionykščius papročius, ir panelė Lidija ir panelė Mariana ne

jai, bet man patiki savo paslaptis; ir esu tikra, kad ji darys užuominas apie žmogžudystes, pakaruoklius ar dar ką nors nemalonaus. Be to, tokia Dora kartais ateina padėti skalbti, bet nepastoviai, ir jai moka už valandas. Tai stambi moteris drūtomis rankomis, labai pravarti tąsyti sunkias pintines šlapių skalbinių; bet ji neverta pasitikėjimo, nes amžinai apšneka buvusius šeimininkus, kurie, jos žodžiais tariant, niekad jai nemokėdavę algos ir, svarbiausia, nepadoriai gyvenę, jis taip persigėręs, jog suvis iškvėšęs, ir ne kartą pačiai akį pamušęs; o ji – tikra sopulių koplyčia, sergaliojanti dėl menko nieko, ir Dora nėmaž nenustebusi, kai atskleidusi, kad jos migrenos ir negalios irgi trenkiančios alkoholiu.

Tačiau nors Dora varinėja tokias kalbas, ji sutiko sugrįžti pas buvusius šeimininkus ir iš naujo dirbti visus darbus ir, beje, jau pradėjo; ir kai vyriausioji virėja paklausė, kodėl ji taip padariusi, jeigu tie žmonės tokie niekam tikę, Dora pamerkė akį ir pareiškė, jog pinigas viską gali; jog tenai gyvenantis daktarėlis sumokėjęs jai visą šeimininkų skolą ir kone ant kelių maldavęs sugrįžti, nes nieko daugiau nesugebėjęs pasamdyti. O tai žmogus, kuriam patinka rimtis ir ramybė ir kuris nori gyventi švariai ir tvarkingai ir už tai pasirengęs mokėti, o tuo tarpu šeimininkė nebeišgali, nes vyras ją pametė, tad dabar ji esanti gyvanašlė, ir dar skurdžiuvienė. Ir Dora pareiškė, jog nebeklausysianti jos nurodymų, juoba kad jinai visad buvusi gaiži ir priekabi šeimininkė, o tik daktaro Džordano, nes kieno vežime sėdi, to ir giesmę giedi.

Ir ne todėl, kad jis būtų žodžio vertas, priduria ji, iš pažiūros tikras nuodytojas kaip ir galybės kitų daktarų su savo buteliukais, apdavais ir piliulėmis, ir ji kasdien dėkojanti Dievui, jog nesanti pinigais apkerpėjusi senė, reikalinga jo priežiūros, nes neilgai mintų dobilą šioje žemėje; ir, be to, jis turįs keistą įprotį kapstytis darže, nors jau per vėlu ką nors sodinti, bet šarpuojąs lyg duobkasys ir sukasęs beveik pusę sklypo; ir ne kam kitam, o jai tenką valyti purvą, kurio jis prinešąs vidun, ir skalbti jo nešvarius marškinius, ir šildyti vandenį, kad ponas daktaras išsimaudytų.

Aš apstulbau susivokusi, jog jos apšnekamas daktaras Džorda-

nas yra tas pats mano daktaras Džordanas; bet taipgi susidomėjau, nes nieko nebuvau girdėjusi apie jo šeimininkę nei apskritai ką nors apie ją žinojau. Tad paklausiau, kokia ji iš pažiūros, ir Dora atsakė: sudžiūvusi kaip giltinė ir išbalusi kaip lavonas, ilgais ir tokiais šviesiais plaukais, jog atrodo it pražilusi, bet, nepaisant viso to ir kilmingos damos manierų, ji esanti anaiptol ne tokios jau didelės doros, nors šiuo tarpu Dora ir neturinti jokių įkalčių; bet toji ponia Hamfri kaip išprotėjusi šaudanti akimis ir tolydžio trūkčiojanti, ir tiedu dalykai visad rodą, jog tokia moteris nepraleisianti progos slapčia padūkti; ir daktarui Džordanui reikėtų pasisaugoti, nes ji dar nemačiusi moters, kuri kaip ponia Hamfri alpte alptų numauti vyrui kelnes, juo labiau kad jiedu abu dabar drauge pusryčiaują kas mielą rytą, o tai, jos manymu, neregėtas daiktas. Man visos tos kalbos pasirodė nešvankios, bent jau apie kelnes.

Ir sau viena galvoju, jeigu ji šitaip už akių apšneka žmones, kuriems tarnauja, tai ką gi ji pasakos apie tave, Greis? Užklumpu ją savo rausvomis akutėmis apžiūrinėjant mane nuo kojų iki galvos, kurpiant šiurpias istorijas, kurias seks savo draugėms, jeigu jų turi, apie tai, kad gėrusi arbatą su pagarsėjusia žmogžude, kurią pagal teisybę jau seniai reikėjo pakarti, o lavoną atiduoti daktarams išmėsinėti, kaip mėsininkai kad mėsinėja skerdieną, ir tai, kas iš manęs atliktų, suvynioti daiktan lyg taukinę ir pakasti už kapinių tvoros tarp varnalėšų ir dilgėlių, kad sudūlėtų ir virstų dulkėmis.

Bet aš stengiuosi išsaugoti rimtį, tad nesakau nė žodžio. Mat, jeigu imčiau su ja rietis, tikrai žinau, kas liktų kaltas.

Mums įsakyta atidžiai klausytis, kada baigsis sueiga ir pasigirs plojimai, o paskiau padėkos žodis daktarui Džordanui už jo pamokomą paskaitą, paprastai tariamas kiekvienam, kas šičia šneka tokia proga; mums tai būsiąs ženklas nešti aukštyn gaivinamuosius gėrimus; tad viena kambarinė buvo nusiųsta klausytis prie svetainės durų. Ji netrukus nusileido apačion ir pranešė, jog jau dėkojama; tuomet suskaičiavome iki dvidešimties ir nusiuntėme pirmą arba-

tinį ir pirmuosius padėklus su pyragaičiais. Aš likau apačioje pjaustyti pyrago ir dėlioti gabaliukų ant apskrito padėklo, nes ponia viršininkienė buvo parikiavusi, kad viduryje būtų rožė ar dvi; ir išties buvo gražu žiūrėti. Paskiau man pasakė, kad aš pati nuneščiau padėklą aukštyn, ir man tai pasirodė keista. Šiaip ar taip, susitvarkiau plaukus, užkopiau laiptais, pyragu nešina, ir nieko bloga nesitikėdama žengiau pro svetainės duris.

Ten tarp kitų svečių buvo ponia Kvinel kaip pūkutis sušiauštais plaukais, vilkinti rausvais muslinais, kurie būtų tikę nebent nepalyginti jaunesnei moteriai; ponia viršininkienė buvo apsirengusi pilka suknia; dvasiškasis tėvas Veringeris kaip paprastai vaikščiojo užrietęs nosį; daktaras Džordanas atrodė pablyškęs ir sugniužęs, tarytum pavargęs nuo savo prakalbos; o panelė Lidija, dėvinti ta pačia suknele, kurią jai padėjau siūti, buvo gražutė kaip lėlė.

Spėkite, ką pamačiau žiūrint į mane ir lengvai šypsant. Ogi prekeivį Džeremiją! Buvo gerokai apsikarpęs plaukus ir barzdą ir apsirengęs kaip džentelmenas nuostabiai sukirpta smėlio spalvos eilute, su auksine laikrodžio grandinėle skersai liemenės; manieringai, kaip džentelmenų įprasta, laikė arbatos puodelį, – lygiai taip pat, kaip darydavo juos mėgdžiodamas ponios Olderman Parkinson virtuvėje; tačiau aš būčiau jį bet kur pažinusi.

Aš taip nustebau, jog suspigau, sustojau kaip nudiegta ir išsižiojusi it žuvis ir vos nepaleidau padėklo iš rankų; ir iš tiesų keli pyrago gabalėliai nuslydo ant grindų, o ir rožės drauge. Bet tuo tarpu Džeremija padėjo puodelį ir prikišo smilių prie nosies, lyg kasydamasis, ko, man regis, niekas nepastebėjo, nes visi žiūrėjo į mane; iš to mosto supratau, jog man dera laikyti liežuvį už dantų ir nesakyti nė žodžio, kad jo neišduočiau.

Tad aš nieko ir nesakiau, tik atsiprašiau, jog netyčia pamečiau pyragą, padėjau padėklą ant žemo staliuko ir atsiklaupusi ėmiau rinkti pabirusius pyrago gabaliukus į skreitą. Bet ponia viršininkienė sušuko: palik viską šiuo tarpu, Greis, aš noriu tave su kai kuo supažindinti. Ir paėmė man už rankos ir nusivedė. Štai daktaras Džeromas Diuponas, pasakė ji, tai garsus gydytojas, ir Džere-

mija linktelėjo man ir tarė: kaip laikotės, panele Marks? Aš vis dar negalėjau atsipeikėti, bet šiaip ne taip susitvardžiau; tuo tarpu ponia viršininkienė jam kalbėjo: ji dažnai būgsta svetimų žmonių. Daktaras Diuponas mano draugas, nieko bloga jis tau nepadarys.

Sulig tais žodžiais aš vos neprapliupau kvatoti, bet tik pasakiau: taip, ponia, ir nudelbiau akis žemėn. Ji tikriausiai baiminosi, kad gali pasikartoti ta pati scena, kai, atėjus daktarui-galvų matuotojui, aš pratrūkau spiegti. Bet ji be reikalo nerimavo.

Man reikia pažvelgti jai tiesiai į akis, pareiškė Džeremija. Dažniausiai tik šitaip įmanoma nuspręsti, ar procedūra duos rezultatų. Ir jis kilstelėjo mano smakrą, ir mudu sužiurome vienas kitam į akis. Puiku, įtaigiai ir iškilmingai tarė jis, lyg iš tikrųjų būdamas tas, kuo dėjosi; ir aš norom nenorom ėmiau juo žavėtis. Paskiau jis paklausė: Greis, ar tave kas nors jau hipnotizavo? Ir vis dar laikė man už smakro, kad nusiraminčiau ir spėčiau susitvardyti.

Tikiuosi, jog ne, pone, atsakiau truputį pasipiktinusi. Aš netgi gerai nežinau, ką tai reiškia.

Tai grynai mokslinė procedūra, pasakė jis. Ar tu pasirengusi pabandyti? Jeigu tat gali padėti tavo bičiuliams ir komitetui. Jeigu jie nutartų, jog tau derėtų sutikti. Ir jis spūstelėjo man smakrą ir staigiai pakėlė ir nuleido akis, šitaip duodamas ženklą, jog turiu pasakyti taip.

Padarysiu viską, ką galiu, pone, atsakiau; jeigu taip reikia.

Gerai, gerai, pasakė jis tokiu iškilniu tonu, lyg būtų tikras daktaras. Tačiau, kad viskas gerai išeitų, turi manimi pasitikėti. Kaip manai, Greis, ar tu sugebėsi?

Dvasiškasis tėvas Veringeris, panelė Lidija, ponia Kvinel ir ponia viršininkienė drąsinamai žiūrėjo į mane. Pabandysiu, pone, atsakiau aš.

Sulig tais žodžiais staigiai žengė priekin daktaras Džordanas ir pareiškė, kad, jo nuomone, aš pakankamai prisijaudinusi tą dieną ir kad reikia pasirūpinti mano nervais, nes jie labai silpni ir nevalia jų pervarginti; ir Džeremija sutiko: žinoma, žinoma. Bet jis atrodė labai patenkintas savimi. Ir nors aš gerbiau daktarą Džordaną, ir

nors jis buvo man toks malonus, pagalvojau, jog šalia Džeremijos jis atrodo tikrų tikriausias vargeta, tarytum žmogus, kuriam mugėje vagys iškraustė kišenes, o jis vis dar nieko nenuvokia.

Na, o aš vos tvardžiausi nekvatojusi, taip man buvo smagu; nes Džeremija parodė tokį magišką triuką, nelyginant ištraukė man iš ausies monetą ar įteigė prarijęs šakutę; ir kaip anksčiau jis rodydavo tokius triukus visiems matant ir nieko nesuprantant, taip elgėsi ir čia, jų panosėje sudarė su manim sandėrį, ir niekas nieko nepastebėjo.

Bet staiga aš prisiminiau, jog kadaise jis klajojo kaip mesmeristas, mugėse spėjo žmonių ligas, puikiai išmanė tą amatą ir galėjo kuo gražiausiai įstumti mane į transą. Sulig ta mintimi man užėmė žadą, ir aš susimąsčiau.

35.

– Manęs nedomina tai, ar tu kalta, ar ne, – sako Simonas. – Aš esu daktaras, ne teisėjas. Paprasčiausiai noriu sužinoti tai, ką tu iš tikrųjų gali prisiminti.

Pagaliau jiedu prieina prie žmogžudysčių. Jis peržvelgė visus turimus dokumentus – teismo protokolus, laikraščių nuomones, išpažintis, netgi ponios Mūdi išpūstą interpretaciją. Jis visiškai pasiruošęs ir taip pat įsitempęs: šiandien tik nuo jo elgesio priklauso, ar Greis galiausiai atsivers ir atskleis savo slepiamus lobius, ar, priešingai, persigąs, užsisklęs ir kaip moliuskas įlįs į savo kiautą.

Šiandien jis atsinešė ne daržovę. Sidabrinę žvakidę, dvasiškojo tėvo Veringerio parūpintą, jo manymu, panašią į Džeimso Makdermoto pavogtąsias, tas, kurios buvo Kinero namuose. Jis jos dar neištraukė; ji guli gluosnio vytelių pintinėje – tiesą pasakius, maisto pintinėje, pasiskolintoje iš Doros, – kurią nepastebimai pastatė šalia savo kėdės. Jis dar ne visiškai tikras, ką derėtų su ja daryti.

Greis dygsniuoja kaip dygsniavusi. Nė galvos nepakelia.

– Niekam tas nerūpėjo, pone, – sako ji. – Man liepdavo meluoti; norėdavo kaip galima daugiau iš manęs išpešti. Visi, išskyrus advokatą poną Kenetą Makenzį. Bet esu tikra, jog netgi jis manimi netikėjo.

– Aš tavimi tikėsiu, – sako Simonas.

Tai ne toks jau paprastas reikalas, sumeta jis mintyse.

Greis čiauposi, rauko antakius, neatsiliepia. Jis pradeda puolimą.

– Ponas Kineras išvyko į miestą ketvirtadienį, ar ne?

– Taip, pone, – atsako Greis.

– Trečią valandą? Raitas?

– Taip, tiksliai tuo metu. Turėjo grįžti šeštadienį. Aš buvau lauke, purškiau linines nosines, kurios balinosi saulėkaitoje. Makdermotas privedė prie jo arklį. Ponas Kineras jojo Čarliu, nes vežimaitis buvo nuvežtas į kaimą perdažyti.

– Ar tuomet jis sakė tau ką nors?

– Jis pasakė: „Štai tavo mylimiausias bičiulis, Greis, eikš čionai, pabučiuok jį paskutinį kartą ir atsisveikink".

– Jis kalbėjo apie Makdermotą? Betgi Makdermotas niekur nevažiavo, – sako Simonas.

Greis dirstelėja į jį tokiu neišraiškiu žvilgsniu, kuriame Simonas įžiūri kaip ir panieką.

– Jis kalbėjo apie arklį, pone. Jis žinojo, kad aš labai myliu Čarlį.

– Ir ką tu padarei?

– Priėjusi paglosčiau Čarliui prusnas, pone. Tačiau Nensi žiūrėjo pro žiemos virtuvės duris, girdėjo viską, ir jai tas nepatiko. Nei juo labiau Makdermotui. Bet nieko bloga ten nebuvo. Ponas Kineras stačiai juokavo, ir tiek.

Simonas giliai įkvepia oro.

– Ar ponas Kineras tau yra kada nors daręs nepadorių užuominų, Greis?

Ji vėl nužvelgia Simoną; šįkart vos šypteleja.

– Nežinau, ką jūs turite galvoje sakydamas „nepadorus", pone. Jis nėra niekad nešvankiai kalbėjęs.

– Ar niekada tavęs nepalietė? Ar nebuvo taip atsitikę, kad nevaldė rankų?

– Tik tiek, kiek įprasta, pone.

– Įprasta? – klausia Simonas.

Jis sutrikęs. Neišmano, kaip netiesiogiai išreikšti tai, ko nori paklausti: Greis per daug drovi, kad galėtum aiškiai viską dėstyti.

– Su tarnais, pone. Tai buvo gana malonus šeimininkas, – perdėtai mandagiai atsako Greis. – Ir dosnus, kai to norėdavo.

Simonas nebesitvardo. Ką ji turi galvoje? Ar ji nori pasakyti, kad gaudavo pinigų mainais už savo paslaugas?

– Ar jis kaišiojo rankas tau po sijonu? – klausia Simonas. – Ar gulėjai aukštielninka?

Greis atsistoja.

– Man nusibodo tokios kalbos, – sako ji. – Man nėra ko čia sėdėti. Jūs niekuo nesiskiriate nuo žmonių iš pamišėlių namų, nuo kalėjimo pastorių, daktaro Benerlingo ir jo pasišlykštėtinų minčių!

Simonas susigriebęs ima atsiprašinėti, bet lieka nė kiek nepažengęs į priekį.

– Sėsk, būk gera, – sako jis, kai ji šiek tiek apsiramina. – Grįžkime prie to, kaip viskas atsitiko. Ponas Kineras išjojo raitas ketvirtadienį trečią valandą popiet. Kas įvyko vėliau?

– Nensi pasakė, kad poryt mudu abu išsinešdintume, kad ji turi pinigų algoms išmokėti. Ji pasakė, jog ponas Kineras neprieštarauja.

– Tu patikėjai?

– Dėl Makdermoto patikėjau, bet tik ne dėl savęs.

– O kodėl ne dėl savęs? – klausia Simonas.

– Ji būgštavo, jog ponas Kineras gali mane pamėgti labiau už ją. Kaip jau sakiau, pone, ji laukėsi vaiko, o vyrams taip dažnai nutinka; jie pameta nėščią moterį ir jos vieton ima kitą, nenėščią, taip būna su karvėmis ir arkliais; ir jeigu taip nutiktų, ji su savo pavainikiu atsidurtų po grynu dangumi. Buvo aišku kaip diena, kad ji nori manimi nusikratyti, prieš ponui Kinerui grįžtant namo. Aš netikiu, jog jis ką nors apie tai žinojo.

– Ir ką tu tuomet darei, Greis?

– Apsiverkiau, pone. Virtuvėje. Aš nenorėjau išeiti, neturėjau kitos vietos. Viskas įvyko taip staigiai, nespėjau nieko susirasti. Bijojau, kad ji gali neišmokėti man algos ir išgrūsti pro duris be rekomendacinio laiško, o ką tuomet būčiau dariusi? Ir Makdermotas to paties bijojo.

– O toliau? – paragina Simonas, kai ji ilgokai sėdi tylėdama.

– Kaip tik tuo metu, pone, Makdermotas pareiškė, jog turi paslaptį, ir pažadėjau niekam jos neatskleisti; o jūs žinote, pone, jog duodama tą pažadą susirišau rankas ir kojas. Paskiau jis pasakė,

jog nudėsiąs Nensi kirviu ir pasmaugsiąs, ir jog nušausiąs poną Kinerą, kai tas grįšiąs, ir susigrobsiąs visus vertingus daiktus; ir jog aš turėsianti jam padėti ir drauge su juo išvykti, jeigu man smegenys dar nenusekusios, nes priešingu atveju aš būsianti visa kuo apkaltinta. Jei nebūčiau taip susigraudinusi, būčiau nusikvatojusi jam į akis, bet aš to nepadariau; ir, tiesą pasakius, mudu abu išgėrėme po stiklą kitą pono Kinero viskio, nes nebuvo prasmės baimintis ir negerti, šiaip ar taip, mus turėjo atleisti. Nensi buvo išėjusi pas Raitus, ir mums nebuvo ko varžytis.

– Ar tu tikėjai, jog Makdermotas padarys tai, ką sakė?

– Nelabai, pone. Pirmiausia, man rodės, tik nori pasirodyti, koks jis šaunuolis ir ką gali padaryti, o kai jis pasigerdavo, visada taip girdavosi; ir mano tėvas toks buvo. Bet sykiu atrodė, kad jis kalba labai rimtai, ir aš jo bijojau; ir man buvo toks įspūdis, jog viskas likimo nulemta ir, kad ir ką daryčiau, vis viena nieko neišvengtume.

– Ir tu nieko neperspėjai? Net Nensi, kai ji grįžo pasisvečiavusi?

– Kodėl ji būtų manimi patikėjusi, pone? – atsiliepia Greis. – Labai kvailai būtų atrodę, jeigu būčiau ėmusi ir tiesmukai viską jai išdrožusi. Ji būtų pagalvojusi, jog aš gerinuosi, nes ji mane atleido; arba jog mudu su Makdermotu susipykome ir aš noriu jam atkeršyti. Kas būtų galėjęs patikėti mano žodžiais, jis galėjo lengvai viską paneigti ir išvadinti mane pusgalve ir nesubrendėle. Ir, kita vertus, jei Makdermotas nejuokavo, galėjo be niekur nieko vietoj nudėti mudvi abi; o aš nenorėjau mirti. Daugių daugiausia galėjau pabandyti jį įtikinti, kad nieko nedarytų, kol sugrįš ponas Kineras. Iš pradžių sakė, jog viską padarys tą pačią naktį, ir aš jį įtikinau, kad nieko nedarytų.

– Kaip tu sugebėjai? – klausia Simonas.

– Pasakiau, kad jeigu jis nudės Nensi ketvirtadienį, gal atsiras tokių, kurie jos teirausis, ir ištisos pusantros paros reikės jiems aiškinti, kur ji yra ir prasimanyti jai visokių darbų. Na, o jeigu atidėsiąs tai vėlesniam laikui, kilsią mažiau įtarimų.

– Viskas aišku, – sako Simonas. – Labai protingai sugalvota.

– Prašom iš manęs nesišaipyti, pone, – oriai pareiškia Greis. – Man labai skaudu apie tai kalbėti ir antra tiek skaudžiau, kai kas nors prašo mane viską prisiminti.

Simonas prieštarauja, jog visiškai ne tai turėjęs galvoje. Atrodo, kad jis daug laiko skiria atsiprašinėjimui.

– O kas atsitiko vėliau? – klausia jis, stengdamasis, kad balsas skambėtų kaip galima maloniau, ne per daug nekantriai.

– Vėliau Nensi labai linksma grįžo pasisvečiavusi. Ji visad tokia būdavo po pykčio priepuolio, dėdavosi, lyg nieko nebūtų atsitikę ir lyg mes visi geriausi draugai ir bičiuliai; bent jau tada, kai nebūdavo pono Kinero. Tad laikėsi taip, lyg nebūtų mūsų atleidusi ir piktai apšaukusi, ir viskas buvo kaip paprastai. Visi trys drauge pavakarieniavome virtuvėje šaltu kumpiu ir bulvių salotomis su svogūnų laiškais iš mūsų daržo; ir ji juokėsi ir plepėjo. Makdermotas sėdėjo surūgęs ir tylus, bet tai nieko nereiškė; paskiau mudvi su Nensi nuėjome drauge gulti kaip paprastai, kai pono Kinero nebūdavo namie, nes ji bijojo vagių; ir ji nieko neįtarė. Tačiau aš patikrinau, ar miegomojo durys užrakintos.

– Kodėl?

– Kaip sakiau, aš visados rakinu miegamojo duris, eidama gulti. Be to, Makdermotas buvo įsikalęs beprotišką mintį nakčia su kirviu įsėlinti į namus. Jis ketino nužudyti Nensi miegančią. Aš jam buvau sakiusi, kad to nereikia daryti, nes galėjo netyčia nudėti mane; bet man buvo sunku jį įtikinti. Sakė, jog nenori, kad ji žiūrėtų, kai ją žudys.

– Suprantu, – sausai sako Simonas. – Ir kas tuomet atsitiko?

– Ak, penktadienį rytą, žiūrint iš šalies, viskas ėjo kaip sviestu patepta, pone. Nensi buvo labai linksma ir nerūpestinga, netgi nebarė mūsų ar bent jau mažiau nei paprastai; ir netgi Makdermotas iš ryto atrodė ne toks surūgęs, nes jam pasakiau, kad jeigu vaikščios nei pakartas, nei paleistas, Nensi tikrai kils įtarimas, jog jis rezga ką nors negera.

Popietei įpusėjus, atėjo jaunasis Džeimis Volšas su savo fleita, kaip Nensi buvo prašiusi. Ji sakė, kad jeigu pono Kinero nėra na-

mie, galime surengti vakarėlį, pašvęsti. Ką ji norėjo švęsti, to nežinau; bet, būdama geros nuotaikos, Nensi visada nestygdavo, mėgdavo dainuoti ir šokti. Paruošėme gerą vakarienę, turėjome šaltos keptos vištienos ir alaus užsigerti; paskiau Nensi paprašė Džeimį mums pagroti, ir jis paklausė, ar aš nenorėčiau paklausyti kokios mėgstamos melodijos, ir buvo man labai atidus ir malonus, o tai nepatiko Makdermotui, ir tas liepė Džeimiui neglostyti manęs akimis, nes apsivemsiąs; ir vargšelis Džeimis išraudo kaip burokas. Paskiau Nensi paliepė Makdermotui nekibti prie vaiko, bene jis pamiršęs, kad ir pats kadaise buvęs jaunas; ir ji pasakė Džeimiui, jog užaugęs būsiąs išvaizdus, ji puikiai nuspėjanti tokius dalykus, kur kas išvaizdesnis už Makdermotą, kuris amžinai surūgęs ir lūpą patempęs, ir jog, šiaip sakysi ar taip, tas gražus, kas gražiai elgiasi; ir Makdermotas sviedė į ją neapykanta degantį žvilgsnį, kurio ji dėjosi nepastebėjusi. Paskiau ji nusiuntė mane į rūsį atnešti dar viskio, nes jau buvome ištuštinę visas ropines antrame aukšte.

Paskiau mes kvatojome ir dainavome; ar veikiau kvatojo ir dainavo Nensi, o aš tik pritariau. Mes dainavome *The Rose of Tralee*, ir aš prisiminiau Meri Vitni, graudžiai apgailestaudama, kad jos nėra drauge, nes ji būtų žinojusi, ką daryti, ir būtų man padėjusi rasti išeitį. Makdermotas nenorėjo dainuoti, buvo niūrios nuotaikos; ir juo labiau nenorėjo šokti, kai Nensi ėmė jį raginti ir sakyti, jog dabar puikiausia proga įrodyti, kad nesą už jį smagesnio šokėjo, kaip jis giriasi. Ji troško, kad išsiskirtume kaip draugai, bet jis nenorėjo nieko girdėti.

Po kurio laiko išvėso visa linksmybė. Džeimis pareiškė, jog jam nusibodo groti, ir Nensi pasakė, jog metas eiti gulti; ir Makdermotas pasakė, kad jis parlydėsiąs Džeimį namo per laukus, o man atrodo, jog paprasčiausiai norėjo įsitikinti, kad tas iš tikrųjų išėjo. Tačiau tuo metu, kai Makdermotas turėjo grįžti, mudvi su Nensi jau buvome antrame aukšte, užsirakinusios pono Kinero miegamajame.

– Pono Kinero miegamajame? – perklausia Simonas.

– Nensi užsimanė, – paaiškina Greis. – Sakė, kad jo lova platesnė ir vėsesnė per tokius karščius ir kad aš įpratusi spardytis per

miegus; ir, šiaip ar taip, ponas Kineras nieko nepastebėsiąs, nes lovas klojame mudvi, o ne jis; ir netgi jei susivoktų, nieko neimtų į galvą ir, priešingai, tikriausiai pasidžiaugtų, kad jo lovoje gulėjo iškart dvi tarnaitės. Ji buvo išgėrusi kelias taures viskio ir kalbėjo negalvodama.

Vis dėlto galop aš įspėjau Nensi, pone. Kai ji šukavosi pasileidusi plaukus, aš pasakiau: Makdermotas grasinasi tave nudėti. Ji nusikvatojo ir atsakė: neabejoju. Man irgi ranka nesudrebėtų. Mudu sutariame kaip šuo su kate. Jis rimtai nusiteikęs, neatlyžau aš. Jis niekad nebūna rimtas, lengvabūdiškai atsakė ji. Amžinai puikuojasi ir giriasi, visos jo kalbos tuščias muilo burbulas.

Taigi aš supratau, jog negaliu jos išgelbėti.

Vos atsigulusi į lovą, ji iškart užmigo. Aš sėdėjau išsipynusi kasas ir šukavausi plaukus, šviečiant žvakei, nuogos moterys žiūrėjo į mane iš paveikslų, viena maudėsi po grynu dangumi, kita vėdavosi povo plunksnomis. Ir abi man šypsojo tokia šypsena, kuri man visiškai nepatiko.

Tą naktį sapnavau Meri Vitni. Sapnavau nebe pirmą kartą; ji pasirodydavo ir anksčiau, bet niekada nekalbėdavo; džiaustydavo skalbinius ir juokdavosi arba lupdavo obuolį, arba slapstydavosi ant aukšto už padžiautos paklodės, kaip darydavo tada, kai dar neturėjo bėdų. Ir kai ją susapnuodavau tokią, pasibusdavau rami, lyg ji vis dar būtų gyva ir laiminga.

Bet visa tai buvo praeityje. Šįkart ji buvo kambaryje drauge su manimi, tame pačiame kambaryje, o iš tikrųjų pono Kinero miegamajame. Ji stovėjo prie lovos vien naktiniais marškiniais, palaidais plaukais, kaip per laidotuves. Ir kairėje liemens pusėje mačiau jos širdį, skaisčiai raudoną pro baltus marškinius. Bet tuomet pastebėjau, jog tai apskritai ne širdis, bet raudono fetro adatinė, kurią jai pasiuvau Kalėdoms ir slapčia įkišau į karstą po gėlėmis ir nubirusiais žiedlapiais. Ir aš apsidžiaugiau pamačiusi, jog ją tebeturi ir jog manęs nepamiršo.

Rankoje ji laikė stiklinę, o joje žibėjo pagautas jonvabalis, šviečiantis šalta žalsva liepsnele. Jos veidas buvo perblyškęs, bet ji žiūrėjo į mane šypsodama; paskiau ji nukėlė ranką nuo stiklinės, kurią buvo uždengusi delnu, ir jonvabalis išsprūdo ir nėrė į kambarį; ir aš supratau, jog tai jos siela ir jog ji nori ištrūkti, bet langas uždarytas; ir aš nepastebėjau, kur staiga jis dingo. Tuomet atsibudau, visa paplūdusi sielvarto ašaromis, nes dar sykį netekau Meri.

Gulėjau tamsoje, o šalia šnopavo Nensi; jaučiau, kaip spurda širdis, kaip tolydžio sunkiai šarpuoja, lyg tęsdama ilgą varganą kelionę, kuriai esu pasmerkta prieš savo valią ir nežinau, kada prieisiu kelio galą. Man buvo baugu užmigti, bijojau vėl ką nors panašaus susapnuoti; ir mano baimė nebuvo be pagrindo, nes taip iš tikrųjų ir įvyko.

Kai vėl įmigau, susapnavau, jog vaikščioju tokia vieta, kur niekad nebuvau kėlusi kojos, aptverta aukšta niūria pilkų akmenų siena, tokių pat akmenų, kokie buvo mano gimtajame kaime, kitapus vandenyno. Žemė buvo nužerta pilkais akmenukais, lyg žvyru, ir pro juos kalėsi bijūnai. Buvo dar tik pumpurai, maži pumpurėliai, kieti kaip žali obuoliukai, paskiau jie ėmė sprogti, ir štai išsiskleidė dideliausi sodriai raudoni žiedai it atlasas spindinčiais vainiklapiais. Paskiau juos ūmai nudraskė vėjas, ir jie nuklojo žemę.

Gėlės labai panėšėjo – tik buvo raudonos – į darželio bijūnus, kuriuos pamačiau panamėje pirmą dieną atvykusi pas poną Kinerą, kai Nensi skynė paskutinius žiedus; aš ją susapnavau lygiai tokią, kokia ji buvo tą dieną, šviesia, rausvomis rožėmis išmarginta suknia, apkraštuota trimis eilėmis raukčių, ir veidą dengiančiu šiaudiniu gobtuvu. Laikė pasikabinusi ant rankos pintinę plokščiu dugnu, į kurią dėjo nuskintas gėles. Paskiau ji atsigręžė ir griebėsi už gerklės, lyg būtų labai nustebusi.

Paskiau vėl atsidūriau akmenimis grįstame kieme, vaikščiojau, o mano kurpių galai tolydžio šmėkščiojo iš po sijono mėlynais ir baltais ruoželiais. Žinojau, jog niekada anksčiau nesu turėjusi to-

kio sijono, ir, bežiūrint į jį, mane smaugė baisus liūdesys ir neviltis. Tačiau bijūnai vis dar dygo tarp akmenukų; bet aš žinojau, kad jie čia neturi augti. Atkišau ranką ir paliečiau žiedą: jis buvo sausas, ir aš susivokiau, kad gėlė skudurinė.

Paskiau priešaky pamačiau Nensi, klūpančią ant kelių, susitaršiusiais plaukais, pamačiau kraują žliaukiant jai ant akių. Ant kaklo buvo pasirišusi mėlynais juodgrūdžių žiedeliais išmargintą balto kartūno skarelę, bet tai buvo mano skarelė. Ji tiesė į mane rankas, melsdama malonės. Ausyse segėjo mažyčius auksinius auskariukus, kurių kadaise jai pavydėjau. Norėjau pribėgti, padėti jai, bet negalėjau; ėjau tuo pačiu žingsniu, lyg ne savo kojomis. Kai prisiartinau prie Nensi, prie tos vietos, kur ji klūpojo, ji nusišypsojo. Tik lūpomis, nes akys buvo užplaukusios krauju ir užkritusios plaukais, paskiau ji išskydo spalvotais lopais, išsisklaidė, išsiskleidė ant akmenų kaip raudonų ir baltų skudurinių vainiklapių šydas.

Paskiau ūmai sutemo, ir priešais išdygo vyriškis su žvake rankoje, užtverdamas man kelią į laiptus, ir mane aprietė iš visų pusių rūsio sienos, ir aš susivokiau, jog niekada iš ten neišsigausiu.

– Tu visa tai sapnavai prieš žmogžudystę? – klausia Simonas.

Jis karštligiškai rašo.

– Taip, pone, – atsako Greis. – Ir daugelkart vėliau.

Jos balsas virsta kuždesiu.

– Šit kodėl jie mane uždarė.

– Uždarė? – perklausia Simonas, lyg ragindamas ją kalbėti toliau.

– Į beprotnamį, pone. Dėl tų baisių sapnų.

Ji atideda siuvinį į šalį ir žiūri į savo rankas.

– Tik dėl sapnų? – švelniai klausia Simonas.

– Jie sakė, jog tai anaiptol ne sapnai, pone. Jie sakė, jog aš nemiegojau. Bet aš nenoriu daugiau apie tai kalbėti.

36.

Šeštadienį atsibudau auštant. Prie vištidės giedojo gaidys; giedojo kimiai ir grasiai, lyg kieno pirštai jau būtų gniaužę jam gerklę, ir aš tariau sau: nujauti, jog ilgai netrukus atsidursi puode. Ilgai netrukus būsi nebegyvas. Ir nors kalbėjau apie gaidį, negalėčiau išsiginti, jog neturėjau galvoje taip pat Nensi. Tai atrodo nežmoniška ir gal iš tikrųjų taip ir buvo. Jaučiausi apdujusi ir kaip nesava, lyg iš tiesų būčiau nukilusi kitur, tik tvylojusi kūne.

Žinau, jog keista išpažinti tokias mintis, pone, bet aš nenoriu meluoti ir jų slėpti, kaip būčiau galėjusi be niekur nieko taip pasielgti, nes anksčiau niekam apie tai nebuvau kalbėjusi. Aš noriu papasakoti viską, kas man nutiko, ir kokios mintys spietėsi mano galvoje.

Nensi dar miegojo, ir aš stengiausi jos neprižadinti. Man buvo toks jausmas, jog ji gali miegoti ligi sočiai ir jog kol ji nesikels iš lovos, tol nieko bloga nenutiks nei jai, nei man. Kai aš tylutėliai lipau iš pono Kinero lovos, ji sudejavo ir apsivertė ant kito šono, ir aš pagalvojau, ar tik ji nesapnuoja ko nors baisaus.

Vakare, prieš lipdama su žvake į antrą aukštą, savo kambaryje prie žiemos virtuvės apsivilkau naktiniais marškiniais, taigi dabar nusileidau apačion ir apsirengiau kaip paprastai. Viskas buvo kaip visada ir drauge kitoniškai, ir kai nuėjau praustis veido ir šukuotis, veidas virtuvės veidrodyje viršum kriauklės nė iš tolo nepanėšėjo į mano veidą. Jis atrodė apskritesnis ir labiau pablyškęs, į mane įdėmiai žvelgė didelės išgąstingos akys, ir man nesinorėjo į jį žiūrėti.

Aš nuėjau virtuvėn ir atidariau langines. Ant stalo vis dar stovėjo vakarykštės taurės ir lėkštės, jos atrodė be galo vienišos ir apleistos, lyg kokia baisi neganda būtų ištikusi visus tuos, kurie iš jų valgė ir gėrė, ir lyg būčiau jas aptikusi po daugelio metų. Man pasidarė labai liūdna. Aš nuvokiau stalą ir nunešiau indus į galinį virtuvės kambarėlį.

Kai grįžau, virtuvė spindėjo keista šviesa, lyg viską būtų aptraukusi sidabrinė patina, tarytum šerkšnas, tik daug glotnesnis, atrodė, jog vanduo srūva per plokščius akmenis. Ir tada man tarsi akys atsivėrė, ir aš supratau, jog taip yra todėl, kad Dievas įžengė į namus, ir jog tai tas pats sidabras, kuriuo pasidengęs Dangus. Į namus įžengė Dievas, nes Dievas yra visur, jo neįmanoma neįsileisti, Jis yra visa ko dalis, tai kaipgi būtų galima atsitverti siena ar visomis keturiomis sienomis, ar uždaryti duris arba langą, kad Jisai negalėtų kiaurai pereiti, lyg visa tai būtų iš oro.

Aš paklausiau: ko čia Tau reikia, bet Jis neatsiliepė, tik švytėjo sidabru, kaip švytėjęs, tad aš išėjau melžti karvės; mat, kai susiduri su Dievu, nieko kito nelieka, kaip daryti tai, ką darai, nes niekada negali Jo sustabdyti nei sužinoti Jo ketinimų. Kai susiduri su Dievu, tau sakoma: daryk tą arba daryk šitą, bet niekada nesakoma kodėl.

Kai grįžau nešina kibirais pieno, virtuvėje aptikau Makdermotą. Jis šveitė batus. Kur Nensi, paklausė.

Rengiasi. Tu ją nužudysi šįryt?

Taip, suriko jis, kad ją velniai nujotų, tuoj imu kirvį, einu ir perskeliu jai makaulę.

Aš uždėjau ranką jam ant peties ir pažvelgiau tiesiai į akis. Tu tikrai to nedarysi, tu tikrai nedrįsi ryžtis tokiai nedorybei, pridūriau. Bet jis nesuprato, pagalvojo, kad iš jo tyčiojuosi. Pagalvojo, kad laikau jį bailiu.

Tuoj pamatysi, ką aš galiu, tūžmingai pareiškė jis.

Ak, dėl Dievo meilės, nežudyk jos miegamajame, pasakiau jam, visas grindis iškruvinsi. Kvaila buvo taip sakyti, bet nieko daugiau man neatėjo į galvą, ir, kaip žinote, pone, tuose namuose aš grandydavau grindis, o Nensi miegamajame buvo paklotas kilimas. Aš

niekad nebuvau valiusi kraujo dėmių iš kilimo, bet buvau valiusi iš kitų daiktų, ir tai buvo ne juokas.

Makdermotas metė į mane paniekos pilną žvilgsnį, lyg būčiau kokia pusgalvė, bet, šitaip šnekėdama, ko gero, tokia ir atrodžiau. Paskiau jis išėjo pro duris ir nutvėrė kirvį, pamestą prie trinkos.

Man galva nenešė, ką reikia daryti. Nubėgau į daržą priskinti svogūnų laiškų, nes Nensi pusryčiams užsisakė omletą. Ant peraugusių salotų traukė savo nėrinius sraigės. Atsiklaupiau ir ėmiau jas stebėti, įsmeigusi akis į jų ragelius; paskiau siektelėjau laiškų, ir man pasirodė, jog mano ranka visiškai ne mano, o tiktai oda, išnara, ir joje auga kita ranka.

Aš ėmiau melstis, bet neradau žodžių, ir pagalvojau, jog taip yra todėl, kad linkėjau bloga Nensi, kad, tiesą pasakius, linkėjau jai mirties; bet tuo metu jai to nelinkėjau. Bet kodėl man rodės, jog būtinai reikia melstis, kai Dievas buvo čia pat, sklandė virš mūsų nelyginant mirties angelas tarp egiptiečių, jaučiau ledinį Jo alsavimą, širdyje girdėjau plazdant Jo juodus sparnus. Dievas yra visur, mąsčiau aš, taigi Dievas yra virtuvėje ir Dievas yra Nensi širdyje ir Dievas yra Makdermote ir Makdermoto rankose ir Dievas taip pat yra kirvyje. Tuomet išgirdau dunkstelėjimą namuose, lyg būtų užsitrenkusios sunkios durys, o kas vyko paskiau, kurį laiką nieko neprisimenu.

– Nei rūsio? – klausia Simonas. – Tu nematei, kaip Makdermotas vilko Nensi už plaukų iki rūsio dangčio ir numetė apačion po laiptais? Tai parašyta tavo Išpažintyje.

Greis susiima galvą rankomis.

– Jie reikalavo, kad aš taip sakyčiau. Ponas Makenzis man pasakė, jog reikia taip sakyti, kad išgelbėčiau savo gyvybę.

Šį kartą ji suvirpa visu kūnu.

– Jis pasakė, jog tai ne melas, nes taip tikriausiai ir buvo, nesvarbu, ar aš prisimenu, ar ne.

– Tu davei Makdermotui skarelę, kurią ryšėjai ant kaklo?

Simonas jaučia, jog norom nenorom kalba veikiau kaip teismo advokatas, bet neatlyžta.

– Ar tą, kuria buvo pasmaugta vargšė Nensi? Taip, žinau, ji buvo mano. Bet aš visiškai neprisimenu, kad būčiau ją davusi Makdermotui.

– Nei kad buvai nulipusi į rūsį? Nei kad padėjai ją nužudyti? Nei kad norėjai pavogti nuo lavono auksinius auskarus, kaip jis liudija tvirtindamas, jog ketinai juos nusegti?

Greis trumpai delnu prisidengia akis.

– Visą tą gabalą man gaubia tamsa, pone, – sako ji. – Šiaip ar taip, auksinių auskarų niekas nepavogė. Nesakau, jog paskum, kai krovėmės mantą, apie tai nepagalvojau; bet viena – galvoti, o visai kas kita daryti. Jeigu visi mes būtume teisiami už savo mintis, nė vienas neišvengtume kilpos.

Simonas priverstas pripažinti, kad ji sako tiesą. Jis pabando kitą būdą.

– Mėsininkas Džefersonas paliudijo, kad šnekėjo su tavimi tą rytą.

– Žinau, pone. Bet aš to neprisimenu.

– Jis sako, jog buvo nustebęs, nes paprastai ne tu, bet Nensi duoda užsakymą; ir jis dar labiau nustebo, kai tu pasakei, jog visą tą savaitę jums nereikės šviežios mėsos. Tai jam pasirodė baisiai keista.

– Jeigu tai būčiau buvusi aš, pone, kliaudamasi sveiku protu, būčiau susivokusi užsakyti mėsos kaip paprastai. Tai būtų sukėlę mažiau įtarimų.

Simonas norom nenorom gauna sutikti.

– Ką gi, – kalba jis toliau, – o ką prisimeni paskiau?

– Susivokiau bestovinti panamėje, pone, ten, kur auga gėlės. Jaučiausi apdujusi, ir man skaudėjo galvą. Dingtelėjo mintis, kad reikia atidaryti langą; bet tai buvo kvaila, nes stovėjau kieme. Buvo daugmaž trečia valanda popiet. Alėja atvažiavo ponas Kineras geltona ir žalia spalva šviežiai dažytu vežimaičiu. Makdermotas išėjo iš už namo, ir mudu abu padėjome iškrauti pakus, ir Makdermotas grėsmingai žvilgtelėjo į mane; paskiau ponas Kineras įėjo į namus, žinojau, kad jis ieško Nensi. Man smilktelėjo mintis – čia jos neberasite, pažiūrėkite apačioje, ji nebegyva, – ir mane perėmė baimė.

Paskiau Makdermotas man tarė: žinau, kad jam viską išklosi, ir jeigu tu paleisi liežuvį, tavo gyvybė bus neverta nė sudilusio skatiko. Aš persigandau. Ką tu padarei? paklausiau. Tu pati puikiai žinai, atsakė jis juokdamasis. Aš nieko nežinojau; bet širdin man įsismelkė šiurpus įtarimas. Paskiau jis išplėšė iš manęs pažadą, jog padėsiu jam nužudyti poną Kinerą, ir aš sutikau; nes priešingu atveju, sprendžiant iš jo žvilgsnio, būtų ir mane nugalabijęs. Paskiau jis nuvažiavo arklidėn iškinkyti arklio.

Grįžau virtuvėn ir ėmiausi apyvokos, lyg nieko bloga nebūtų atsitikę. Įėjo ponas Kineras ir paklausė: kur Nensi? Atsakiau, jog pašto karieta išvažiavo į miestelį. Jis pareiškė, kad labai keista, kelyje su ja prasilenkęs ir Nensi nepastebėjęs. Paklausiau, ar jis nenorėtų ko nors užvalgyti, ir jis atsakė, jog mielai užkąstų, paskiau pridūrė: ar Džefersonas atvežė šviežios mėsos; ir aš atsakiau, kad ne. Jis nusistebėjo, o paskiau pasakė, jog norėtų arbatos, skrebučių ir kiaušinienės.

Aš paruošiau viską ir nunešiau į valgomąjį, kur jis laukė skaitydamas iš miesto parsivežtą knygą. Tai buvo paskutinė *Godey's Ladies Book*, kurios, sekdama madas, norėjo vargšė Nensi; ir nors ponas Kineras visada sakydavo, jog tai moteriški niekai, ir tiek, dažnai pats užmesdavo akį, kai netoliese nebūdavo Nensi, nes ten buvo šis tas daugiau, ne tik suknelės. Jam patikdavo pažiopsoti į naujus apatinius ir paskaityti straipsnelius apie tai, kaip pridera laikytis damoms, ir kartais, kai jam atnešdavau kavą, aptikdavau jį šaipantis iš tų aprašymų.

Grįžusi virtuvėn, radau ten Makdermotą. Jis pareiškė: manding, eisiu dabar ir jį nudėsiu. Bet aš pasakiau: dėl Dievo meilės, Makdermotai, dar labai anksti, palauk, kol sutems.

Paskiau ponas Kineras užkopė į antrą aukštą ir nenusirengdamas prigulė nusnausti, tad Makdermotui norom nenorom teko laukti. Netgi jis nedrįso nušauti miegančio žmogaus. Makdermotas neatstojo nuo manęs visą popietę, prikibęs kaip derva prie tekinio, nes buvo įsitikinęs, jog pabėgsiu ir viską išpasakosiu. Nešiojosi šautuvą ir nesiliovė su juo žaidęs. Tai buvo senas dvivamzdis

šautuvas, kurį ponas Kineras laikė antims medžioti, bet jis buvo užtaisytas ne smulkiais šratais. Makdermotas sakė, jog ten strygso dvi didelės kulkos – vieną suradęs, o kitą pats nuliejęs iš švino luito; parako gavęs iš savo bičiulio Džono Harvio, gyvenančio kitapus kelio, nors Hana Apton, ta kreivasnukė kekšė, Harvio sugyventinė, kalte jam kalusi, jog negausiąs. Bet jis, šiaip ar taip, iškaulijęs, kad ją kur velniai nujotų. Tuo metu jis buvo labai sudirgęs ir nervingas, rietė skiauterę ir gyrėsi savo drąsa. Plūdosi paskutiniais žodžiais, bet aš nieko nesakiau, nes bijojau.

Apie septintą vakaro ponas Kineras nulipo apačion arbatos ir labai nerimavo dėl Nensi. Va dabar imsiu ir jį nužiebsiu, pareiškė Makdermotas, dumk pas jį ir pakviesk virtuvėn, tad nušausiu jį ant akmeninės aslos. Bet aš pasakiau, jog neisiu.

Jis atrėžė, jog tokiu atveju pats viską padarysiąs. Ką nors prasimanysiąs ir pakviesiąs, pasakysiąs, jog kažkas atsitikę naujam balnui, jog visas supjaustytas.

Aš visiškai nenorėjau kištis. Paėmiau arbatos padėklą ir per kiemą nuėjau į galinę virtuvę, kur degė viryklė, ketindama suplauti indus; dėdama padėklą, išgirdau šūvį.

Nubėgau į virtuvę ir pamačiau poną Kinerą negyvą ant aslos, o Makdermotą stovint šalia. Šautuvas gulėjo ant žemės. Buvau bebėganti kiek kojos neša, bet jis suriko, nusikeikė ir liepė atkelti rūsio dangtį prieškambaryje. Atsakiau: neatkelsiu; jis suriko: atkelk. Tuomet atkėliau dangtį, ir Makdermotas sviedė lavoną nuo laiptų.

Buvau taip persigandusi, jog pro paradines duris išlėkiau ant vejos ir, aplenkusi siurblį, leidausi tekina prie užpakalinių virtuvės durų, bet Makdermotas su šautuvu rankose iššoko pro priekines virtuvės duris, šovė mano pusėn, ir aš be nuovokos virtau ant žemės. Tiek ir teprisimenu, pone, atsipeikėjau tik daug vėliau vakare.

– Džeimis Volšas paliudijo, kad atėjo į kiemą apie aštuntą vakaro, vadinasi, kaip sykis tada, kai tu atsipeikėjai. Jis pareiškė, jog

Makdermotas vis dar stovėjęs su šautuvu rankose ir jam pasakęs, kad šaudo į paukščius.

– Žinau, pone.

– Jis sakė, jog stovėjai prie siurblio. Sakė, jog pasakei, kad ponas Kineras dar negrįžęs, o Nensi išėjusi pas Raitus.

– Aš nieko nesuprantu, kaip tai atsitiko, pone.

– Jis sakė, jog tu puikiai atrodei ir buvai geros nuotaikos. Sakė, jog buvai apsirengusi geriau nei paprastai ir mūvėjai baltomis kojinėmis. Užsiminė, jog tai buvusios Nensi kojinės.

– Aš buvau teisme, pone. Pati girdėjau, jog jis taip sakė; nors kojinės iš tikrųjų buvo mano. Tačiau tada jis buvo visiškai užgniaužęs meilės jausmą, kurį anksčiau man puoselėjo, ir troško tiktai man pakenkti ir, jei įmanoma, nusiųsti mane į kartuves. Bet aš negaliu uždrausti kitiems pasakoti, kas jiems užeina ant seilės.

Jos balsas skamba taip beviltiškai, jog Simonui širdį sugniaužia graudi užuojauta. Jam staiga pašoka noras ją apkabinti, paguosti, paglostyti jai plaukus.

– Ką gi, Greis, – guviai sako jis, – matau, kad tu nuilsai. Apie tavo gyvenimo istoriją toliau kalbėsime rytoj.

– Gerai, pone. Tikiuosi, jog jausiuos stipresnė.

– Anksčiau ar vėliau įminsime tą mįslę.

– Tikiuosi, pone, – liūdnai atsako ji. – Man akmuo nusiris nuo širdies, kai pagaliau sužinosiu visą teisybę.

37.

Pažvelgęs į medžių lapus – pilkšvus, apsinešusius dulkėmis ir apvytusius, – galėjai pamanyti, kad jau rugpjūtis, nors dar anaiptol ne rugpjūtis. Kepinant sekinančiai popietės saulei, Simonas iš lėto pėdina namo, nešinas sidabrine žvakide. Pamiršo ja pasinaudoti. Ji sunkiai sveria ranką; tiesą pasakius, abi rankos keistai įsitempusios, lyg būtų traukęs storą virvę. Ko jis tikėjosi? Išdilusio prisiminimo, savaime suprantama: tų kelių lemtingų valandų. Ką gi, jam nepasisekė.

Susizgrimba mintimis nuklydęs į vieną vakarą, tolimą praeitį, kai dar studijavo Harvarde. Važiavo pasižmonėti į Niujorką su tėvu, kuris anuomet dar buvo turtingas, sveikas ir gyvas; jiedu nuėjo į operą. Klausėsi Belinio *Somnambulos*: paprasta sodžiaus mergelė, skaistuolė Amina, aptinkama bemieganti grafo miegamajame, kur ji atsidūrė pati to nesuvokdama; sužadėtinis ir sodiečiai apšaukia ją kekše, nors ir kaip grafas stengiasi tat nuginčyti, remdamasis savo pranašiu moksliniu išprusimu; bet kai jie pamato Aminą miegančią einant pavojingu lieptu, kuris, vos jai atsidūrus kitame krante, sugriūva į sraunią upę, nebelieka nė šešėlio įtarimo, jos nekaltumas įrodomas, ir ji atsibunda vėl laiminga.

Tai sielos parabolė, kaip be galo pamokomai pabrėžė lotynų kalbos dėstytojas, nes *Amina* esanti gana negrabi žodžio *anima* anagrama. Bet kodėl, svarsto Simonas, kodėl siela parodoma be nuovokos? Ir dar didesnė mįslė: kas vaikščiojo, Aminai miegant? Jo akimis žiūrint, ta mįslė šiandien kelia kur kas didesnių abejonių.

Ar tuo metu Greis buvo be nuovokos, kaip sakosi, ar visiškai

pabudusi, kaip liudijo Džeimis Volšas? Kiek jis gali sau leisti tikėti jos pasakojimu? Priimti viską už gryną pinigą ar su tam tikra nuolaida? Ar ji iš tiesų serga lunatinio pobūdžio amnezija, ar jis tiesiog apsukrios suktybės auka? Jis nenori nieko absoliutinti: kodėl ji turėtų sakyti vien gryną, visą ir neabejotiną tiesą? Ja dėtas, kiekvienas stengtųsi parinkti ir tinkamai išdėstyti faktus, kad galėtų padaryti teigiamą įspūdį. Didžioji jos pasakojimo dalis atitinka išspausdintą jos išpažintį, ir tai kalba jos naudai; bet ar iš tiesų jos naudai? Galimas daiktas, per gerai atitinka. Jam knieti, ar ji atidžiai perskaitė tą tekstą, kuriuo jis pats naudojasi, kad sugebėtų labiau jį įtikinti.

Visa bėda, kad jis nori tikėti. Nori, kad ji būtų Amina. Nori, kad jos nekaltumas būtų įrodytas.

Reikia būti atsargiam, taria jis sau. Reikia pasitraukti į šalį. Žiūrint bešališkai, tai, kas vyksta tarp jųdviejų, nepaisant akivaizdaus Greis baisėjimosi žmogžudyste ir jos išorinio nuolankumo, yra ne kas kita kaip dviejų norų rungtis. Ji neatsisakė kalbėti, jokiu būdu. Pripasakojo jam aibę dalykų, bet pasakojo tik tai, ką pati pasirinko. O jam reikia to, ko ji nenori pasakoti; ką galbūt pasirenka netgi nebeprisiminti. Kaltės ar, priešingai, nekaltumo suvokimas: ir viena, ir kita gali glūdoti nežinioje. Bet jis pasistengs iš jos išplėšti prisipažinimo žodžius. Jis užmetė meškerę, ji pakliuvo ant kabliuko, bet ar jis sugebės ją ištraukti? Kad ji iškiltų paviršiun, išnertų iš bedugnės, pasirodytų dienos šviesoje. Kad ištrūktų iš mėlynos vandenyno gelmės.

Kažin, kodėl jis taip kategoriškai reiškia savo mintis. Juk linki jai gera, taria jis sau. Galvoja, kaip galėtų ją išgelbėti, be jokios abejonės.

O ji? Jeigu jai reikia ką nors slėpti, gal ji trokšta glūdoti gelmėje, tamsoje, savo gaivale. Gal priešingu atveju bijo nutrokšti?

Simonas pagalvoja, jog nevalia šitaip pulti į kraštutinumus ir jausmintis kaip scenoje. Gal Greis iš tiesų praradusi atmintį? O gal ji stačiai užsispyrusi? Ar paprasčiausiai kalta?

Savaime suprantama, gal ji pamišusi ir apdovanota stebėtinai

nedoru sugebėjimu įteigti pasitikėjimą. Kai kurie prisiminimai, ypač tiesiogiai susiję su žmogžudystės diena, perša mintį apie religinio pobūdžio fanatizmą. Kita vertus, tuos pačius prisiminimus galima aiškinti kaip naivius paprastos moters prietarus ir baimę. Jis nieko daugiau nenori, tiktai aiškumo viena ar kita prasme, bet kaip tik to ir nesugeba išgauti.

Galbūt visa kuo kalta jo metodika? Jo pasirinkti įtaigos metodai nedavė jokių vaisių: bandymas su daržovėmis gėdingai žlugo. Gal jis elgėsi per daug neryžtingai, buvo pernelyg nuolaidus; gal reikia imtis dar griežtesnių priemonių. Gal derėtų sutikti su Džeromo Diupono neurohipnotiniu eksperimentu, dalyvauti jame pačiam ir netgi parinkti klausimus. Jis nepasitiki tuo metodu. Šiaip ar taip, gali išeiti aikštėn kas nors nauja, gali pasireikšti tai, ko jis ligi šiol nesugebėjo atskleisti. Būtų pravartu bent jau pabandyti.

Jis prieina namus ir ima raustis kišenėse ieškodamas rakto, bet duris atidaro Dora. Jis žiūri į ją dygėdamasis: tokiai kiaulei ir šitokiu oru taip akivaizdžiai plūstančiai prakaitu nederėtų leisti viešai rodytis. Ji daro gėdą moterų giminei. Jis pats pasistengė, kad ji grįžtų čia tarnauti, – tiesą pasakius, stačiai ją papirko, – bet tai nereiškia, jog ji patinka jam labiau nei anksčiau. Nei jis jai, sprendžiant iš to, kaip pagiežingai į jį dėbso mažutėmis raudonomis akutėmis.

– Ji nori su jumis pasikalbėti, – sako Dora, galva kryptelėdama galinių kambarių link.

Jos manieros tokios pat demokratiškos kaip paprastai.

Ponia Hamfri labai nenorėjo, kad sugrįžtų Dora, ir dabar ji vargiai apsikenčia su tarnaite tame pačiame kambaryje, ir tai nieko nuostabaus. Simonas tačiau pareiškė, jog nesą ko tikėtis, kad jis sutiksiąs dirbti prišnerkštame ir netvarkytame kambaryje, jog kas nors privaląs imtis namų apyvokos ir jog šiuo metu, neturint kitos išeities, teksią tenkintis Dora. Kol Dora gausianti algą, pasakė jis, tol ji būsianti pakanti, sukalbama, nors mandagumo iš jos nesą ko reikalauti; jo žodžiai veikiai pasitvirtino.

– Kur ji? – klausia Simonas.

Nederėjo sakyti „ji“. Tai skamba pernelyg intymiai. Labiau tiktų „ponia Hamfri“.

– Manding, tyso ant sofos, – niekinamai atšauna Dora. – Kaip visada.

Tačiau Simonui įžengus į svetainę – tokią pat šiurpiai tuščią, nors ir mįslingai atsirado kai kurie dingę baldai, – ponia Hmafri stovi prie židinio, grakščiai užkėlusi ranką ant baltos atbrailos. Saujoje gniaužo mezginiuotą nosinaitę. Simonas užuodžia žibuoklių kvapą.

– Daktare Džordanai, – prabyla ji, keisdama pozą, – aš pagalvojau, kad gal jūs pageidautumėte su manimi pavakarieniauti, tai būtų menkas atlygis už jūsų žygius mano labui. Nenorėčiau, kad jums kiltų įspūdis, jog aš nesugebu atsidėkoti. Dora paruošė truputį šaltos vištienos.

Ji kruopščiai taria kiekvieną žodį, lyg būtų atmintinai iškalusi visą prakalbą.

Simonas kaip įmanydamas mandagiau atsisako. Labai padėkoja, bet šįvakar esąs užsiėmęs. Tai beveik tiesa: panelės Lidijos pakviestas, jis pusiau sutiko prisidėti prie būrelio jaunuolių, susiruošusių pasiirstyti netoli uosto.

Į jo atsisakymą ponia Hamfri atsako žavia šypsena ir pareiškia, jog atidėsią vakarienę kitai dienai. Ūmai jam pasirodo keista jos laikysena – ir ne tik tai, bet ir pabrėžtinai lėta kalbėsena. Gal ta moteris išgėrusi? Jos akys sustingusios, o rankos vos vos virpčioja.

Atsidūręs savo kambaryje, jis atvožia odinį krepšį. Visi trys opijaus buteliukai vietoje: kiekviename lygiai tiek skysčio, kiek pridera. Atkemša juos, ragauja: viename beveik grynas vanduo. Ji įjunko į jo atsargas ir dievaižin kiek laiko svaiginasi. Dabar kitaip ima atrodyti popietiniai galvos skausmai. Jis turėtų žinoti: gyvendama su tokiu vyru, ji norom nenorom gavo ieškotis kokio vaisto. Kai ji turi pinigų, tikrai jo nusiperka, pagalvoja jis; tačiau kapšelis ištuštėjo, o jis nepasisaugojo, kaip dera. Reikėjo rakinti kambario duris, bet dabar per vėlu pradėti.

Savaime suprantama, jam nedera jai apie tai užsiminti. Ji – delikati moteris. Apvaginti ją būtų ne tik žiauru, bet ir žema. Šiaip ar taip, jis įkliuvo.

Simonas vyksta su draugija pasiirstyti ežere. Tyli ir šilta naktis, šviečia mėnesiena. Išgeria truputį šampano – jo ne per daugiausia, – sėdasi į valtį drauge su Lidija ir be didelio užsidegimo jai asistuoja. Ji bent jau sveika ir normali, be kita ko, ir graži. Gal derėtų jai pasipiršti? Regis, ji, ko gero, neatsisakytų. Parsibogintų namo, kad įtiktų motinai, įduotų jai į rankas, leistų joms rūpintis jo gerove.

Šitaip išspręstų savo likimą: arba amžinai save pražudytų, arba atsitvertų nuo visų įmanomų pavojų. Bet jis to nedarys; dar nesijaučia toks aptingęs ar viskuo pasibodėjęs; bent jau šiuo tarpu.

X.

EŽERO DAMA

Tuomet šokome krautis visus vertingus daiktus, kokius tik sugebėjome aptikti; mudu abu nusileidome į rūsį; ponas Kineras tysojo aukštielninkas prie vyno statinių; aš laikiau žvakę; Makdermotas iškraustė jo kišenes, išsiėmė raktus ir rado šiek tiek pinigų; apie Nensi – nė žodžio; aš jos nepastebėjau, bet buvau įsitikinusi, kad ji rūsyje; daugmaž apie vienuoliktą valandą Makdermotas pakinkė arklį; mudu sukrovėme dėžes į vežimaitį ir pasukome Toronto link; jis sakė, jog vyksiąs į Jungtines Valstijas ir mane vesiąs. Aš sutikau važiuoti; apie penktą valandą atvykome į Torontą, į Miesto viešbutį; prižadinome žmones; ten papusryčiavome; aš atidariau Nensi skrynią ir sudėjau kai kuriuos jos daiktus; išplaukėme aštuntiniu laivu ir apie trečią atsigavome į Levistoną; nuėjome į užeigą; vakare pavalgėme prie bendro stalo, ir aš nuėjau į vieną kambarį, o Makdermotas – į kitą; prieš eidama gulti, pasakiau Makdermotui, jog pasiliksiu Levistone, jog toliau nevažiuosiu; jis pareiškė, kad privers mane važiuoti drauge, ir apie penktą valandą ryto pasirodė vyriausiasis antstolis ponas Kingsmilas, suėmė mus ir pargabeno į Torontą.

– GREIS MARKS IŠPAŽINTIS
Star and Transcript, Torontas, 1843 m. lapkritis

Apvaizdai lėmus, jis sutinka
    Jam skirtą sužadėtinę; neregima ranka
Atskleidžia jam tą grožį,
    Kurio kiti nesugeba įžvelgti.
Šalia jos didėja jo dorybės,
    Atliepdamos jos akyse šviečiančius žadus,
Ir, linksmai skambant jos žingsniams,
    Aidi tikros rojaus giesmės...

– COVENTRY PATMORE
Angelas namuose, 1854

38.

Vėliau Makdermotas man papasakojo, kad tada, kai šovė mano pusėn ir kai aš kritau žemėn kaip negyva, iš siurblio prileido pilną kibirą šalto vandens ir kliūstelėjo ant manęs, paskiau davė man gerti vandens su pipirmėtėmis, ir kad aš beregint atsipeikėjau, pasijutau kuo puikiausiai ir pralinksmėjau; kad pakursčiau ugnį ir paruošiau jam vakarienę, kiaušinienės su kumpiu, išviriau arbatos, ir mudu išlenkėme po lašelį viskio širdžiai atgauti; kad gražiai abu pavalgėme ir išgėrėme linkėdami vienas kitam geros kloties. Bet aš ničnieko neprisimenu. Nebūčiau galėjusi taip beširdiškai elgtis tuo metu, kai ponas Kineras tysojo negyvas rūsyje, ką ir kalbėti apie Nensi, kuri veikiausiai irgi gulėjo be kvapo, nors nebuvau visiškai tikra, kas jai nutiko. Bet Makdermotas mokėjo meluoti kaip pasamdytas.

Ko gero, ilgokai gulėjau be sąmonės, nes, kai atsipeikėjau, leidosi sutemos. Atsitokėjau aukštielninka ant lovos savo miegamajame; kykas buvo nusmukęs, plaukai išsidraikę, išsiplaikstę ant pečių ir, be kita ko, drėgni, kaip ir suknelės krūtinė – tikriausiai nuo vandens, kurio Džeimsas ant manęs šliūkštelėjo; taigi bent jau dalis to, ką man pasakojo, buvo teisybė. Gulėjau lovoje ir stengiausi prisiminti, kas gi atsitiko, juolab kad negalėjau susivokti, kaip pakliuvau į savo kambarį. Ko gero, mane atnešė Džeimsas, nes durys vis dar buvo atlapos, o jeigu būčiau parėjusi pati, tikrai būčiau užsirakinusi.

Bandžiau atsikelti ir užšauti duris, bet skaudėjo galvą, kambaryje buvo baisiai karšta ir tvanku; užsnūdau vėl ir, matyt, be palio-

vos blaškiausi, nes pasibudus paklodės buvo suglamžytos, o lovatiesė nukritusi ant grindų. Tąsyk pakirdau staigiai ir iškart atsisėdau kaip nudiegta, ir nors tvyrojo karštis, buvau išpilta šalto prakaito. Ir taip atsitiko todėl, jog kambaryje stovėjo žmogus ir žiūrėjo į mane. Tai buvo Džeimsas Makdermotas, ir man dingtelėjo, kad, nužudęs kitus, atėjo mane pasmaugti bemiegančią. Iš baimės man užgniaužė gerklę, ir aš negalėjau ištarti nė žodžio.

Bet jis labai maloniai paklausė, ar dabar geriau jaučiuosi pailsėjusi; ir aš atgavau žadą ir atsakiau, jog taip. Žinojau, jog būtų klaida išsiduoti, kad man labai baisu, ir netekti savitvardos; mat tuomet jis pagalvotų, jog negali manimi pasitikėti ir kliautis, kad laikysiuos šaltakraujiškai, ir bijotų, jog neišlaikysiu ir prapliupsiu verkti arba rėkti žmonėms girdint ir viską išpliurpsiu; kaip tik todėl jis ir šovė į mane; ir jeigu taip galvojo, galėjo vienu matu manimi nusikratyti užuot palikęs gyvą liudytoją.

Paskiau jis atsisėdo ant lovos krašto ir pasakė, jog dabar pats metas tesėti pažadą; aš paklausiau, kokį pažadą, ir jis atsakė, jog aš pati puikiai žinanti, nes, girdi, buvau pažadėjusi jam atsiduoti už tai, kad jis nužudysiąs Nensi.

Neprisiminiau žadėjusi jam ką nors panašaus; bet kadangi jau buvau įsitikinusi, kad jis ne savo proto, pagalvojau, jog bus savaip supratęs mano žodžius, tai, ką tikriausiai buvau sakiusi, ką nors gana nekalta, ką bet kas būtų pasakęs; tarkim, jog linkėčiau jai mirties ir nežinia ką duočiau, jeigu ji galą gautų. Kartais Nensi būdavo man labai žiauri. Betgi tarnai visada taip šneka, kai negirdi šeimininkai; mat, jei negali atsikirsti jiems stačiai į akis, turi kaip nors kitaip išlieti pyktį.

Tačiau Makdermotas savaip suprato mano žodžius ir prikergė man tai, ko niekada nė neketinau sakyti, ir dabar baudėsi priversti mane laikytis sandėrio, kurio nebuvau sudariusi. Ir jis nejuokavo, uždėjo ranką man ant peties ir parmetė aukštielninką ant lovos. Ir kita ranka užvertė man sijonus; ir iš kvapo supratau, kad bus apmažinęs pono Kinero viskio atsargas, ir kaip reikiant.

Sumečiau, jog lieka vienintelė išeitis – kaip nors jam įsiteikti. O

ne, nusijuokiau, tik ne šitoje lovoje, ji per siaura ir anaiptol ne tokia patogi dviem. Eime į kitą.

Didžiai nustebau, kai jis sutiko ir pritarė, jog daviau gerą mintį, ir pareiškė, kad jam būsiąs didžiausias malonumas pasivartyti pono Kinero lovoje, kur taip dažnai kekšaudavusi Nensi; ir aš tariau sau, jog jeigu jam nusileisiu, ir mane laikys kekše, ir tada mano gyvybė bus skatiko verta, kaip kažin ką nudės mane kirviu ir nutrenks į rūsį, nes dažnai sakydavo, kad kekšės tinka tik purviniems batams nusivalyti, smagiai spardant jų sušvinkusius kūnus. Tad ketinau vilkinti ir kiek įmanydama laikyti jį atstu.

Jis mane prikėlė, ir mudu virtuvėje uždegėme žvakę ir užkopėme laiptais; paskiau įėjome į pono Kinero miegamąjį, gražiai sutvarkytą, kur stovėjo dailiai paklota lova, nes aš pati ją klojau tą rytą; jis nutraukė antklodę ir parvertė mane šalia savęs. Ir pasakė: šiaudai ne ponams, jiems nieko kita, tik žąsų plunksnas duok, nenuostabu, jog Nensi patiko tiek laiko čia gulinėti; ir tuo metu jis atrodė paveiktas ne tiek to, ką padarė, kiek prašmatnios lovos, kurioje gulėjo. Paskiau jis puolė mane bučiuoti ir pasakė: o dabar, mergele, metas, ir ėmė sagstyti mano suknelę; ir tada prisiminiau, jog nuodėmės kaina – mirtis, ir man pasidarė bloga. Bet aš žinojau, kad jeigu nualpsiu, man bus galas, turint galvoje jo būklę.

Aš prapliupau verkti ir sušukau: ne, aš negaliu, tik ne čičia, ne velionio lovoje, taip negerai, kai jis tuo tarpu guli rūsyje šaltas ir bežadis; ir pratrūkau pasikūkčiodama verkti.

Jis įtūžo ir liepė man beregint liautis, nes priešingu atveju skelsiąs antausį; bet neskėlė. Mano žodžiai atvėsino jo aistrą, kaip rašoma knygose; ar, kaip būtų pasakiusi Meri Vitni, jam vinukas sulinko. Mat tuo metu tik ponas Kineras, išleidęs paskutinę dvasią, vienintelis buvo pastiręs kaip pagalys.

Jis ištraukė mane iš lovos ir, nutvėręs už rankos, nutempė koridorium, nors vis dar blioviau ir klykiau kiek įmanydama. Jei tau nepatinka ta lova, pasakė jis, atliksiu tai Nensi kambaryje, nes esi ne ką mažesnė šliundra nei jinai. Matydama, kur vėjas pučia, suvokiau, jog išmušė man paskutinė valanda; ir aš tik laukiau, kad jis parmes mane žemėn bet kurią akimirką ir nuvilks už plaukų.

Jis atplėšė duris ir įstūmė į kambarį, sujauktą, kokį Nensi paliko, nes aš nieko nebuvau tvarkiusi – jau nevertėjo nieko daryti, ir, tiesą pasakius, neturėjau laiko. Tačiau kai jis atvertė lovatiesę, visa paklodė buvo perdėm užlieta pajuodusiu krauju ir ten mėtėsi knyga, taip pat kruvina. Pamačiusi tokį vaizdą, suklykiau iš siaubo; bet Makdermotas stabtelėjo, pažvelgė į mane ir pasakė: buvau pamiršęs.

Paklausiau jį dėl Dievo meilės pasakyti, kaip čia pakliuvo ta knyga ir kodėl čia mėtosi. Jis atsakė, jog tai žurnalas, kurį skaitęs ponas Kineras, jog tas pasiėmęs jį eidamas į virtuvę, kur gavęs kulką. Virsdamas jis griebęsis už krūtinės, bet knygos nepaleidęs, todėl ant jos pirmiausia ir ištryškęs kraujas. Ir Makdermotas sviedęs ją į Nensi lovą, nenorėdamas jos matyti, ir, be kita ko, ten ir buvusi jos vieta, nes Kineras kaip tik jai atvežęs knygą iš miesto, ir dar todėl, jog Nensi kalta dėl Kinero mirties, nes jeigu ji nebūtų buvusi tokia šlykšti išjoda ir ragana, viskas būtų buvę kitaip ir nebūtų reikėję nudėti Kinero. Taigi tai buvęs Dievo pirštas. Ir sulig tais žodžiais jis persižegnojo, aš pirmąsyk pamačiau jį darant tai, kas tik popiežininkų įprasta.

Ką gi, pagalvojau, jis pasiutęs nelyginant rujojantis briedis, kaip paprastai sakydavo Meri Vitni; bet, pamatęs knygą, jis atlyžo, ir tai, ką ketino daryti, išlėkė jam iš galvos. Aš nuleidau žvakę ir, paėmusi knygą dviem pirštais, apverčiau ją; tai buvo išties *Godey's Ladies' Book*, kurią ponas Kineras su tokiu pasimėgimu skaitė visai neseniai dieną. Ir tai prisiminusi, vos neprapliupau graudžiai verkti.

Sunku buvo numanyti, ar ilgai laikysis tokia Makdermoto nuotaika. Tad pasakiau: tai juos suklaidins; ją aptikę, niekaip negalės įminti, kaip ji čia atsikliuvo. Ir jis pritarė: taip, užminsime jiems mįslę, kad gautų gerokai pasukti galvą; ir prisiversdamas nusijuokė.

Tuomet aš pasakiau: pasiskubinkime, kitaip kas nors gali mus šičia užtikti; nėra ko delsti, greičiau kraukimės mantą. Mat mums reikės keliauti naktį, priešingu atveju kas nors pastebės mus bevažiuojant pono Kinero vežimaičiu ir beregint įtars ką negera. Kol su tamsa nusigausime iki Toronto, praeis nemažai laiko, kalbėjau aš toliau; ir, be to, Čarlis nuils, nes šiandien jau kartą sukorė tą kelią.

Makdermotas sutiko, bet atrodė lyg apsnūdęs. Mudu šokome naršyti po namus ir krautis mantą. Aš nenorėjau daug imti, tik lengviausius ir brangiausius daiktus, kaip antai pono Kinero auksinę tabakinę, jo teleskopą ir kišeninį kompasą, taipgi auksinį peiliuką ir visus pinigus, kokius tik galėtume aptikti; bet Makdermotas paprieštaravo, girdi, ką pradėjai, tą ir baik, ar ožką nugvelbsi, ar avį, vis tiek kartuvių neišvengsi; taigi galiausiai apkraustėme visus namus ir susikrovėme visą sidabrą, indus, žvakides, šaukštus, šakutes ir visa kita, netgi giminės herbu paženklintus daiktus, nes Makdermotas pareiškė, jog visada galėsime juos sulydyti.

Užmečiau akį į Nensi skrynią ir sukneles ir tariau sau: neverta palikti jų, kad nueitų perniek, Nensi vis viena jų nebeprireiks. Tad paėmiau skrynią su viskuo, kas joje buvo, taipgi jos žieminius drabužius; bet palikau suknelę, kurią kaip tik siuvosi, labai jau jai sava atrodė, nes buvo dar nebaigta; o aš buvau girdėjusi, jog mirusieji grįžta baigti tai, ko nebaigę, ir aš nenorėjau, kad ji pasigestų suknelės ir sektų mano pėdomis. Nes tuomet jau buvau beveik įsitikinusi, kad ji nebegyva.

Prieš kelionę sutvarkiau visus namus ir suploviau lėkštes, nuo vakarienės atlikusius indus ir visa kita; ir paklojau pono Kinero lovą, užmečiau lovatiesę ant Nensi lovos, bet knygos neliečiau, nenorėjau susitepti rankų pono Kinero krauju; ir išpyliau Nensi naktipuodį, nes pagalvojau, jog negražu palikti smirsti, reikia turėti bent kiek pagarbos. Tuo metu Makdermotas pakinkė Čarlį ir sukrovė vežimaitin skrynias bei kelionmaišį. Vienu tarpu vis dėlto aptikau jį besėdint ant laiptų ir beprasmiškai spoksant į tolį. Tad paprašiau jį susitvardyti ir būti vyru. Mat labiausiai bijojau įstrigti su juo namuose, juoba suvis pakvaišusiu. Ir kai paprašiau būti vyru, tas jį paveikė, nes jis susiėmė, pasikėlė ir pasakė, jog mano tiesa.

Paskiausiai nusimečiau drabužius, dėvėtus visą dieną, ir apsivilkau smulkiomis gėlytėmis išmargintą Nensi suknelę, tą šviesiąją, su kuria pamačiau ją pačią pirmą dieną, kai atvažiavau pas poną Kinerą. Paskiau apsisegiau nėriniais apkraštuotą apatinį sijoną ir savo paskutinį švarų sijoną, apsiaviau jos vasarinius šviesios odos

batelius, kuriais taip dažnai žavėdavausi, nors jie man mažumėlį spaudė. Ir užsidėjau jos gerąjį šiaudinį kyką; ir apsisiaučiau jos lengvute kašmyrine skepeta, nors nemaniau, kad man jos reikės, nes naktis buvo šilta. Ir pasikvėpinau paausius ir riešus rožių vandeniu, nuo jos komodos paėmusi buteliuką; ir kvapas mane gerai nuteikė.

Paskiau prisijuosiau švarią prikyštę ir pakursčiau krosnį vasarinėje virtuvėje, kur dar ruseno žarijos, ir sudeginau savo drabužius; man bloga darėsi vien pagalvojus, jog kada nors galėčiau juos apsivilkti, nes jie man primintų tai, ką norėjau pamiršti. Gal tai buvo tik mano vaizduotės padarinys, bet nuo jų trenkė skrundančia mėsa; ir man atrodė, jog deginu savo odą, savo nešvarią išnarą.

Man ten bebūnant, įėjo Makdermotas ir pasakė, kad jis pasiruošęs, ir paklausė, ko aš gaištu. Atsakiau, jog niekaip negaliu surasti savo didelės baltos skarelės, tos, kuri išmarginta mėlynomis gėlytėmis, ir jog man jos prireiksią rytoj kaklui prisidengti nuo saulės, kai keltu plauksime per ežerą. Sulig tais žodžiais jis keistai nusikvatojo ir pareiškė, jog ji esanti apačioje, rūsyje, parišta Nensi ant kaklo, kad jo nekepintų saulė; girdi, aš turinti prisiminti, nes pati stipriai užveržusi ir dar mazgą užmezgusi. Tai išgirdusi, baisiai nustebau, bet nenorėjau jam prieštarauti, nes labai pavojinga ginčytis su pamišėliais. Tad pasakiau, jog buvau pamiršusi.

Buvo jau beveik vienuolikta vakaro, kai mudu iškeliavome; buvo graži naktis, pūkšnojo gaivus vėjelis, ir skraidė ne per daugiausia uodų. Danguje švietė pusmėnulis, tik nebepamenu, ar jis pilnėjo, ar dilo. Važiuojant klevų alėja, o paskiau pro sodą, atsisukusi žiūrėjau į namą, tokį tykų, mėnesienos užlietą, sakytumei spinduliuojantį ramybe. Ir pagalvojau, kas galėtų į jį pažiūrėjęs pamanyti, jog ten kažkas guli. Tuomet atsidusau ir pasiruošiau ilgai kelionei.

Važiavome labai lėtai, nors Čarlis žinojo kelią; bet jis taip pat žinojo, kad vadelioja ne tas, kam priklauso, ir kad bus kažkas nutikę negera; kartkartėm sustodavo ir užsispyręs neidavo iš vietos,

kol neparagindavai botagu. Tačiau, nurisnojęs keletą kilometrų, kai užpakaly liko geriau pažįstamos vietos, susitaikė su likimu; ir mes važiavome toliau per tylius sidabruotus laukus, pro statinių tvoras, panašias į pilkšvus kaspinus, pro tamsius medžių guotus, virš galvų mums sklandė šikšnosparniai, o kartą skersai kelio perskrido pelėda, balkšva ir švelni kaip naktinis drugys.

Iš pradžių bijojau, kad galime susitikti kokį pažįstamą ir tas paklaus, kur šitaip slapčiomis važiuojame; bet aplink nebuvo nė gyvos dvasios. Ir Džeimsas pradrąsėjo, pralinksmėjo ir įsileido šnekėti, ką mudu darysime, kai nusigausime į Jungtines Valstijas, kaip išparduosiąs daiktus ir nusipirksiąs ūkelį, ir va šitaip mudu būsime nepriklausomi; ir jei iš pradžių neturėsime pakankamai pinigų, parsisamdysime ūkininkams ir taupysime iš algos. Nei pritariau jam, nei prieštaravau, nes neketinau nė minutės su juo likti, kai tik pasijusime saugūs kitoje ežero pusėje tarp žmonių.

Bet po kurio laiko jis nutilo, ir buvo girdėti vien Čarlio kanopų bildėjimas ir vėjelio ošimas. Man knietėjo iššokti iš vežimo ir skuosti į mišką, bet aš žinojau, jog netoli tenubėgsiu, o jeigu ir nusigausiu ligi miško, mane sudraskys vilkai ir meškos. Ir man dingtelėjo: aš važiuoju per Mirties šešėlių slėnį, kaip sakoma psalmėje; ir stengiausi įveikti tą blogio baimę, bet man nieko neišėjo, nes blogis buvo su manimi vežime, tvyrojo tarytum ūkana. Taigi pabandžiau galvoti apie ką nors kita. Užverčiau galvą į dangų, be menkiausio debesėlio, perdėm nusėtą žvaigždėmis; ir jis buvo taip žemai, jog atrodė, kad galiu jį paliesti pirštu, ir toks permatomas, kad galiu prakišti ranką kaip per rasotą voratinklį.

Bet, man bežiūrint, iš vienos pusės dangus ėmė trauktis tarytumei greimu, pienui užvirus, tik atrodė žvarbesnis, guresnis ir mirguliavo nelyginant tamsus paplūdimys ar juodo šilko krepas; ir pagaliau dangus pasidarė lyg plonytis skrundančio popieriaus lakštas. O kitapus tvyrojo ledinė tamsa; ir žiūrėjau nei į dangų, nei į pragarą, bet į tamsą. Tai buvo daug siaubingiau, nei būčiau galėjusi įsivaizduoti, ir aš tyliai ėmiau melsti Dievą, kad atleistų man nuodėmes. O jeigu nėra Dievo, kuris man atleistų? Tuomet, ta-

riau sau, jog ten, kur nėra Dievo, vien tamsa, verksmas ir dantų griežimas. Ir kai tik man dingtelėjo ta mintis, dangus vėl užsivėrė lyg vanduo, įmetus akmenį, ir iš naujo pasidarė plynas ir begalinis, ir žvaigždėmis nužertas.

Bet mėnulis leidosi vis žemiau, ir vežimas dardėjo keliu. Pamažu mane ėmė lenkti miegas, ir kadangi naktis buvo vėsi, susisupau į kašmyrinę skarą; tikriausiai užsnūdau, ir mano galva nusviro Makdermotui ant peties, nes prisimenu dar, kaip jis rūpestingai pataisė skarą man ant pečių.

O paskiau, menu, atsipeikėjau aukštielninka šalikelės žolėje, kažkas sunkaus slėgė mane prie žemės, o po sijonais mane graibė ranka; ir aš įnikau grumtis ir klykti. Tuomet ranka užčiaupė man burną, ir pasigirdo piktas Džeimso balsas: ko aš siekianti, šitaip žviegdama, gal norinti, kad mus sučiuptų? Aš nutilau, ir jis atitraukė ranką, ir tada paprašiau jį beregint nuo manęs atstoti ir leisti man pasikelti.

Tuomet jis baisiai įsiuto; pareiškė, jog aš paprašiusi jį sustoti, nes norinti išlipti ir nusilengvinti pakelėje; ir jog paskiau, vos prieš porą minučių, aš patiesusi skarą ant žemės ir pasiūlusi jam atsigulti šalia, o atrodžiusi kaip rujojanti kalė, kokia aš ir esanti, ir pasakiusi, jog dabar ketinu tesėti pažadą.

Žinojau, jog negalėjau to daryti, nes kietai miegojau, taip jam ir pasakiau. O jis atrėžė, jog dar neišprotėjęs, jog aš esanti prakeikta šliundra ir šėtonė ir jog pragare man būsią per gera, nes aš jį apmulkinusi, sugundžiusi, išvedusi iš kelio ir, be kita ko, amžinai pražudžiusi jo sielą, ir aš pratrūkau raudoti, nes nesijaučiau nusipelniusi tokių žiaurių priekaištų. Jis pareiškė, jog šįkart aš nieko nelaimėsianti, liedama krokodilo ašaras, nes prisižiūrėjęs jų kiek gana; ir vėl šoko versti man sijonus, sykiu tempdamas už plaukų, kad negalėčiau pakelti galvos. Tuomet suleidau jam dantis į ausį.

Jis sustaugė nesavu balsu, ir maniau, jog nudės vietoje. Bet vis dėlto paleido, atsistojo ir padėjo man pasikelti; ir galiausiai pa-

reiškė, jog, šiaip ar taip, aš esanti gera merga ir jog jis palauksiąs vestuvių, jog šitaip būsią geriau ir padoriau; ir jog jis stačiai norėjęs mane išbandyti. Paskiau pridūrė, jog tikriausiai turiu sveikus stiprius dantis, nes paleidau jam kraują; ir tai, regis, jam patiko.

Mane labai nustebino toks jo elgesys, bet aš nepasakiau nė žodžio, nes vis dar buvau viena su juo tuščiame kelyje, ir mudviejų laukė ilga kelionė.

39.

Ir taip keliavome toliau nakčia, ir pagaliau dangus ėmė šviesėti; ir pasiekėme Torontą truputį po penkių ryto. Makdermotas pasakė, jog apsistosime Miesto viešbutyje ir prikelsime žmones, kad paruoštų mums pusryčius, nes jam stačiai vidurius traukia, kaip noris valgyti. Atsakiau, jog taip būsią negerai ir jog verčiau reikią palaukti, kol gatvėse pasirodysią daug žmonių, nes jeigu darysime, kaip jis siūlo, mus pastebėsią ir įsidėmėsią. Ir jis man atrėžė, kad aš nežinia kodėl amžinai jį erzinanti, kad šitaip esą galima žmogų išvesti iš kantrybės, kad pinigai jo kišenėje ne ką blogesni už kieno kito pinigus ir kad jeigu jis norįs pusryčių ir turįs iš ko apsimokėti, tai ir pusryčiausiąs.

Stebėtina, pasakiau sau paskum, kai tik žmogus pajunta kišenėje kelis skatikus, nors ir kaip būtų juos prasimanęs, iškart vaizduojasi, jog jam priklauso ir tie pinigai, ir visa, ką gali už juos nusipirkti, ir tuoj skiauterę kelia.

Kaip sakė, taip ir padarėme; svarbu buvo ne tiek pusryčiai, kaip man dabar atrodo, kiek jo noras parodyti, kas čia turi balsą. Užsisakėme kiaušinienės su spirgais; ir juokas ėmė bežiūrint, kaip jis pūtėsi ir mūdravo, ir šokdino tarnaitę, ir draskė akis, sakydamas, jog kiaušinienė prastai iškepta. Bet aš nurijau vos vieną kitą kąsnį; stačiai drebėjau iš baimės, matydama, kaip jis neriasi iš kailio, kad tik jį įsidėmėtų.

Paskiau mes sužinojome, jog artimiausias keltas išplaukia į Jungtines Valstijas ne anksčiau kaip aštuntą, tad Toronte mums liko laukti dar dvi valandas. Man tai pasirodė labai pavojinga, nes bu-

vo neabejotina ir aišku, jog mieste nemažai žmonių, galinčių atpažinti pono Kinero arklį ir vežimaitį, – mat labai dažnai ten važinėdavo. Tad pripraŠiau Makdermotą pastatyti vežimą pačioje nuošaliausioje vietoje, kokią tik sugebėjau rasti, siauroje šoninėje gatvelėje, nors jis buvo pasinešęs važinėti kur pakliūva ir puikauti; bet vėliau susivokiau, jog nors ir kaip stengiausi nekristi į akis, žmonės vis dėlto jį pastebėjo.

Tik saulei patekėjus, geriau įsižiūrėjau į Makdermotą ir pamačiau, kad jis apsiavęs pono Kinero batais. Paklausiau, ar numovė juos nuo lavono rūsyje, ir jis atsakė: taip, ir marškiniai taipgi esą Kinero, paėmęs juos nuo lentynos drabužinėje, nes pasirodę dailūs ir kur kas geresni nei tie, kuriuos kada nors turėjęs. Ketinęs taipgi nuvilkti kitus marškinius nuo lavono, bet tie buvę permirkę krauju, tad numetęs juos už durų. Pasibaisėjusi paklausiau, kaip jis galėjo tam ryžtis; ir jis atvertė, jog man nesą ko dygėtis, nes ir aš vilkinti Nensi suknele ir dėvinti jos kyką. Atsakiau, jog tai visai kas kita, o jis atkirto, kad nesą jokio skirtumo; ir aš atrėžiau, jog bent jau nenumoviau batelių nuo lavono. Jis atsakė, jog tai tas pat ir jog, šiaip ar taip, lavono jis nenorėjęs palikti visiškai pliko ir aprengęs jį savais marškiniais.

Paklausiau, kuriais marškiniais jis aprengęs poną Kinerą, ir jis atsakė, jog tais, kuriuos pirkęs iš prekeivio. Man perėjo per širdį, ir pasakiau: dabar kaltė kris ant Džeremijos, nes jį atseks; ir man bus labai skaudu, nes jisai vis dėlto draugas.

Makdermotas atrėžė, kad, jo akimis žiūrint, labiau negu draugas; o aš paklausiau, ką jis turįs galvoje. Ir jis atsakė, jog jam nepatikę, kaip Džeremija spoksojęs į mane, ir jog jo pačiai būsią nevalia bandžiauti su prekeiviais žydeliais ir pliurpti su jais už trobos galo, ir šitaip su jais meilautis; ir jog jeigu ji nesiliausianti, jis pamušiąs jai abi akis ir taip supurtysiąs, kad galva nulėksianti nuo pečių.

Man pašoko pyktis; ir aš buvau beatrėžianti, kad Džeremija – joks žydelis, o kad jeigu ir būtų žydas, daug mieliau ištekėčiau už prekeivio žydo negu už jo; bet žinojau, kad jei susipjausime, tai neišeis į gera nei jam, nei man, o ypač jeigu dar paleisime rankas ir

gerkles. Tad aš prikandau liežuvį; nes buvau apsisprendusi tykiai ramiai ir be jokių skandalų persikelti į Jungtines Valstijas, paskiau parodyti Makdermotui špygą ir jo nusikratyti.

Paprašiau, kad persirengtų, o ir pati ketinau taip padaryti, nes jeigu žmonės pultų mūsų ieškoti, patys jų prisišauktume. Mudu nesitikėjome, jog tat atsitiks, bent jau iki pirmadienio, nes nežinojome, kad ponas Kineras buvo pasikvietęs kelis draugus sekmadienio pietums. Tad persirengiau suknelę Miesto viešbutyje, o Džeimsas apsivilko lengvą vasarinį pono Kinero švarką. Ir kikendamas man pasakė, jog labai elegantiškai atrodau, stačiai tikra dama su rausvu skėčiu ir visa kita.

Paskiau jis nuėjo skustis; ir tuo metu būčiau galėjusi pabėgti ir šauktis pagalbos. Bet jis ne sykį kartojo, kad mums reikia laikytis surėmus pečius, kitaip būsime priremti prie sienos ir baigsime gyvenimą kartuvėse. Ir nors jaučiausi nekalta, žinojau, jog visi įkalčiai prieš mane. Ir net jeigu jis buvo nusipelnęs kilpos, o aš ne, ir net jeigu kračiausi jo draugijos ir jo bijojau, šiaip ar taip, nenorėjau pati jo pražudyti. Išdavystė savotiškai niekinga; jaučiau šalia plakant jo širdį, ir netgi negeidžiama, tai buvo žmogaus širdis; ir aš nenorėjau nė piršto pajudinti, kad jį galiausiai suimtų, bent jau neverčiama. Ir taipgi prisiminiau, jog Biblijoje parašyta: *Teisti priklauso man, tarė Viešpats.* Mano akimis žiūrint, neturėjau tokios galios, kad prisiimčiau tokią sunkią priedermę kaip teismas; tad laukiau, kol jis grįžo.

Aštuntą valandą buvome „Kelto“ garlaivyje su vežimaičiu, Čarliu, skryniomis ir visa kita ir išplaukėme iš uosto; ir man tarsi akmuo nusirito nuo krūtinės. Buvo gražus oras, dvelkė vėjelis ir mėlynose bangose žaižaravo saulė. Tuo metu Džeimsas buvo geros nuotaikos ir labai savimi didžiavosi, bet aš pabūgau, kad jis dings iš mano akių, ims pūstis ir puikuotis naujais drabužiais, ir traukyti iš kišenių auksinius pono Kinero niekučius. Tačiau jis pats neketino paleisti manęs iš akių, nuogąstaudamas, kad kam nors neišplepėčiau, ką jis padarė, ir kaip dėlė laikėsi manęs įsikibęs.

Mudu buvome apatiniame denyje tik dėl Čarlio, nes aš nenorėjau palikti jo vieno; jis baidėsi, ir man buvo tokia mintis, jog anksčiau jis niekada nebuvo kojos kėlęs ant kelto; tikriausiai jį gąsdino ūžianti garo mašina ir varomasis ratas. Tad stovėjau šalia jo ir maitinau džiūvėsiais, kuriuos jis labai mėgo, nes buvo sūrūs. Mergina prie arklio visada masina jaunus gerbėjus, kurie dedasi susidomėję arkliu; netrukus taip ir atsitiko; ir man norom nenorom teko atsakinėti į klausimus.

Džeimsas man buvo pataręs sakyti, jog mudu brolis ir sesuo ir jog palikome priekabius tėvus, su kuriais susikivirčijome; tad aš pasivadinau Meri Vitni ir pasakiau, kad jis vardu Deividas Vitnis ir kad mudu važiuojame į Ročesterį. Matydami, jog nėra jokio pagrindo man nesimerginti, nes Džeimsas mano brolis, jaunuoliai ėmė kalbėti meilius žodelius, o aš pagalvojau, kad man priklauso mandagiai atsiliepti, ir per teismą už tai nukentėjau. Pastebėjau, jog Džeimsas tūžmingai dėbčioja į mane, bet aš tik norėjau išsklaidyti įtarimus, tiek jaunuolių, tiek Džeimso; tačiau nors ir dėjausi linksma, širdies gilumoje jaučiausi be galo nelaiminga.

Sustojome Niagaroje, bet toli gražu ne prie krioklio, tad man neteko jo pamatyti. Džeimsas išlipo į krantą, vesdamasis sykiu ir mane, ir suvalgė jautienos kepsnį. Aš neatsigaivinau jokiu gėrimu, nes visą tą laiką jaučiausi kaip nesava. Bet nieko neatsitiko, ir mes plaukėme toliau.

Vienas jaunuolis parodė tolumoje laivą ir pasakė, jog tai „Ežero dama“, Jungtinių Valstijų laivas, visai dar neseniai laikytas pačiu greičiausiu ežere; tačiau pralaimėjo lenktynėse naujausiam pašto laivui „Užtemimas“, pralenkusiam jį keturiomis su puse minutės. Ir aš paklausiau, ar jis tuo nesididžiuoja, ir jis atsakė, jog nėmaž, nes kirtęs lažybų iš dolerio už „Damą“. Ir visi aplink nusikvatojo.

Tuo metu aš aiškiai supratau vieną dalyką, dėl kurio ilgai laužiau galvą. Yra toksai skiautinės antklodės piešinys, vadinamas Ežero dama, kaip maniau, gavęs pavadinimą iš vienos poemos; bet jame niekad nesugebėjau įžiūrėti nei jokios damos, nei ežero. Bet dabar aš supratau, jog poema nulėmė laivo pavadinimą, o šis savo

ruožtu antklodės; nes dantračio piešinys veikiausiai simbolizuoja varomąjį ratą. Ir sumečiau mintyse, kad viskas turi prasmę ir paskirtį, jei gerai pagalvoji. Ir, ko gero, turėjo prasmę visa tai, kas įvyko paskutiniu metu, nors tuo tarpu viskas man atrodė beprasmiška. Ir dabar, supratusi, ką reiškia skiautinės antklodės pavadinimas, gavau pamoką, jog nevalia prarasti vilties.

Paskiau prisiminiau, kaip mudvi su Meri Vitni skaitėme tą poemą, praleisdamos nuobodžius piršimosi aprašymus ir peršokdamos prie jaudinančių vietų ir grumtynių; bet labiausiai man įsiminė ta dalis, kur vargšė moteris pavagiama iš bažnyčios vestuvių dieną, pagrobiama bajorui pasismaginti, ir paskiau išprotėjusi klaidžioja šen bei ten, skindama laukų gėles ir pati sau viena dainuodama. Ir aš tariausi taipgi lyg pagrobta, nors ir ne vestuvių dieną; ir nuogąstavau, kad mane irgi gali ištikti toks pat likimas.

Tuo tarpu atplaukėme į Levistoną. Džeimsas bandė keleiviams parduoti arklį su vežimaičiu, nors aš ir priešinausi; bet jis užsiprašė pernelyg žemą kainą, tuo sukėlė įtarimą. O kadangi siūlė juos parduoti, Levistono muitininkas uždėjo muitą ir juos sulaikė, nes neturėjome pinigų apsimokėti. Nors ir įtūžęs iš pradžių, Džeimsas mikliai su tuo susitaikė ir pasakė, jog tai menkniekis, parduosime dalį kitų daiktų ir rytoj ateisime vežimo. Bet man tas dalykas sukėlė baisų nerimą, nes tai reiškė, jog turėsime mieste pernakvoti; ir nors buvome Jungtinėse Valstijose, kur galėjome jaustis saugūs, atsidūrę užsienyje, vis dėlto siena niekada neužtverdavo kelio vergų savininkams, kai tie atvykdavo iš Jungtinių Valstijų gaudyti pabėgusių vergų, pasak jų, jiems priklausančių. Ir, šiaip sakysi ar taip, buvome pernelyg arti sienos, kad galėtume nusiraminti.

Aš bandžiau išplėšti iš jo pažadą neparduoti Čarlio, o su vežimaičiu tegu darąs, ką tik norįs. Bet jis nusikeikė: tegu jį skradžiai, tą arklį; ir aš pagalvojau, kad jis pavyduliauja vargšui Čarliui, nes aš jį labai mylėjau.

Vietovė atrodė labai panaši į neseniai mūsų paliktas apylinkes, bet, be abejo, tai buvo kitas kraštas, nes vėliavos buvo kitoniškos. Tuomet prisiminiau, ką Džeremija man pasakojo apie sienas ir apie

tai, kaip lengva jas pereiti. Tas laikas, kai mudu kalbėjomės pono Kinero virtuvėje, atrodė toks tolimas, tarytum iš kito gyvenimo; bet iš tikrųjų buvo praslinkusi vos savaitė.

Mudu užsukome į artimiausią smuklę, anaiptol ne į viešbutį, kaip sakoma laikraštyje apie mane sudėtuose posmuose, bet paprasčiausiai į pigią užeigą prieplaukoje. Džeimsas veikiai prisilakė kur kas daugiau alaus ir brendžio, negu jam derėjo, paskiau, per vakarienę, išgėrė dar. Ir kai atėjo metas gulti, užsimanė, kad mudu prisistatytume kaip vyras ir žmona ir paimtume vieną kambarį, nes, jo žodžiais tariant, užsimokėtume tik pusę kainos. Bet aš žinojau, ką jis turi galvoje, ir atsakiau, kad, laive pasirodę kaip sesuo su broliu, dabar nebegalime nieko keisti, nes kas nors galėtų mus prisiminti. Tad jam teko nakvoti su kitu žmogum, o aš gavau atskirą kambarį.

Tačiau jis bandė įsilaužti į mano kambarį, tvirtindamas, jog, šiaip ar taip, gana greit mudu susituoksime. Atsakiau, jog niekada, jog veikiau ištekėčiau už paties šėtono. Jis pareiškė, jog vis dėlto privers mane laikytis duoto žodžio. Tuomet atkirtau, jog imsiu klykti ir jog čia, kur pilna žmonių, bus visiškai kitaip nei namuose, kur buvo tik du lavonai. Ir jis paliepė man užsičiaupti dėl Dievo meilės ir išvadino kekše ir šliundra; o aš pareiškiau, kad jam metas susiprasti ir sugalvoti naujų žodžių, nes senų man kaip kažin ką nusibodo klausyti. Ir jis išsinešdino kunkuliuodamas pykčiu.

Aš nutariau anksti atsikelti, apsirengti ir slapčia paduoti į padus. Mat, jeigu vienaip ar kitaip jis privers mane už jo tekėti, nė mirktelėti nespėsiu, kai jis mane nudaigos ir pakiš po velėna; nes jeigu jau dabar manimi nepasitiki, vėliau bus dar blogiau. Ir kai tik jis nubildins mane į kokį atkampų ūkelį, kur aplink nei draugų, nei pažįstamų žmonių, mano gyvybė kiaušinio lukšto nebus verta, gausiu geležgaliu per galvą ir du metrus žemės darže, ir, maitindamosi mano syvais, augs bulvės ir morkos kur kas greičiau, nei galėčiau tikėtis.

Laimė, jog duryse buvo skląstis, ir aš jas užšoviau; paskiau nusirengiau ir likau vienais marškiniais, dailiai pasvėriau drabužius ant kėdės atkaltės, kaip tai darydavau savo kambarėlyje pas ponią Olderman Parkinson, kur miegodavau drauge su Meri. Paskiau užpūčiau žvakę ir įsliuogiau tarp paklodžių, kurios per stebuklą buvo apyšvarės, ir užsimerkiau.

Užmerktomis akimis mačiau siūbuojant vandenį, saulės nužertas sūdrias mėlynas bangas, mums keliantis per ežerą; tik bangos buvo nepalyginti aukštesnės ir tamsesnės, sakytumei kalvos ritosi ligi pat regimojo krašto; ir iš teisybės tai bangavo vandenynas, kurį perplaukiau prieš trejus metus, nors man atrodė, jog praslinko visas šimtmetis. Ir aš pagalvojau, kas toliau manęs laukia, ir paguodžiau save mintimi, kad po šimto metų būsiu jau mirusi ir ilsėsiuos ramybėje savo kapelyje; ir pamaniau, jog, ko gero, apskritai būtų mažiau vargų ir rūpesčių, jei atsidurčiau ten kur kas anksčiau.

Tačiau bangos vis dar siūbavo, o per jas paskui laivą driekėsi balta putų uodega, kuri tuojau pat nyko plyname vandens paviršiuje. Ir buvo toks įspūdis, jog tai dyla ir dingsta mano pačios pėdsakai, vaikystės dienomis įspausti mano palikto krašto paplūdimiuose ir takeliuose ir taipgi išminti šiapus vandenyno nuo pat pirmos atvykimo valandos; visi mano pėdsakai nyko ir išsilygino, lyg jų ir būti niekada nebuvo, kaip išnyksta juodos apnašos, kai nušveiti sidabrą, ar išsilygina, ranka perbrauktas, sausas smėlis.

Grimzdama į miegą, pagalvojau: atrodo, lyg manęs niekada nėra buvę, nes nebelieka jokio pėdsako, nepalieku nė žymės. Taigi niekas negali manęs atsekti.

Tai beveik tas pats lyg būtum nekaltas.

Ir tuomet užsnūdau.

40.

Štai ką sapnavau miegodama tarp apyšvarių paklodžių Levistono užeigoje.

Ėjau ilga vingiuota alėja pono Kinero sodybos link, iš abiejų pusių apsodinta virtine klevų. Visa tai mačiau pirmą kartą ir vis dėlto žinojau, jog čia jau esu buvusi, kaip tai atsitinka sapne. Ir paskiau pagalvojau: įdomu, kas gyvena šitoje sodyboje?

Paskiau aš susivokiau, jog einu ne viena ta alėja. Įkandin, iš dešinės, žingsniavo ponas Kineras; sekė mane, kad nieko bloga man neatsitiktų. Paskiau svetainės lange sužibo šviesa, ir aš supratau, jog viduje yra Nensi, jog laukia manęs pargrįžtant iš kelionės; nes buvau išvykusi, neabejojau, ir labai ilgam. Tik laukė manęs ne Nensi, bet Meri Vitni; ir man buvo taip džiugu, kad vėl ją pamatysiu, pasveikusią ir kvatojančią kaip anksčiau.

Mačiau, kokie gražūs namai, baltutėliai, su kolonomis priešaky, o šalia prieangio žydi balti bijūnai, stačiai spindi prieblandoje, ir lange skaisčiai šviečia lempa.

Aš taip troškau ten atsidurti, nors sapne jau buvau tenai; ir aš ilgesingai žiūrėjau į tą namą, nes tai buvo mano tikrieji namai. Ir man besiilgint, šviesa priblėso, užgeso, ir namus apgaubė tamsa, ir pastebėjau, jog aplink pilna jonvabalių, jie žiba ir šviečia, ir nuo laukų dvelkia pienėmis, ir skruostus man glamonėja tokia švelni ir miela vasaros vakaro šiluma ir drėgmė. Ir saujoje pajutau kažkieno ranką.

Ir kaip tik tuo metu pasigirdo beldimas į duris.

XI.

GRIŪVANTYS MEDŽIAI

Mergina anaiptol neatrodo nepailsėjusi ar sąžinės priekaištų kamuojama, priešingai, ji labai rami, žvalaus ir aiškaus žvilgsnio, lyg būtų kietai ir gardžiai išmiegojusi, – tik aiškiai susirūpinusi savo drabužiais ir skrynia, kurią prašo jai atsiųsti. Drabužių ji niekada neturėjo per daug – dabar vilki nužudytosios moters suknele, – o skrynia, kurios reikalauja, taip pat priklausė nelaimingajai aukai.

– CHRONICLE AND GAZETTE,
Kingstonas, 1843 m. rugpjūčio 12 diena

„Tačiau nors verkdama graudžiomis ašaromis atgailauju dėl savo nedorybės, tokia jau Dievo valia, jog nerandu nė valandėlės ramybės. Nuo tos dienos, kai padėjau Makdermotui pasmaugti [Nensi] Montgomeri, mane be paliovos persekioja jos šiurpus veidas ir krauju pasruvusios pasibaisėtinos akys. Dieną naktį jos žilpina mane savo žiaudriu tviskėjimu, ir kai užsimerkiu, matau, kaip jos skverbiasi man tiesiai į širdį, – neįmanoma nuo jų pasislėpti... naktį – vienutės tyloje tos žėrinčios akys nutvieskia mano kalėjimo kamerą skaisčia dienovidžio šviesa. Ne, ne dienovidžio šviesa – jos dega šiurpiu svilinančiu spindesiu, neprilygstančiu niekam kitam šioje žemėje...“

– GREIS MARKS,
Kenetui Makenziui, Susannos Moodie
atpasakota knygoje *Gyvenimas Degimuose,* 1853

Tai buvo ne meilė, nors jos nuostabus grožis atėmė jam protą; nei siaubas, net jeigu jis įtarė merginos dvasią esant apimtą tos

pačios pragaištingos liepsnos, kuri tarytum siaubė visą jos kūną; buvo tai pašėlęs meilės ir siaubo vaisius, giminingas jiems abiem: jis degino kaip meilė ir kėlė šiurpą kaip siaubas... Tebūnie palaiminti visi – ir šviesūs, ir tamsūs – jausmai! Grasiai susipynę vieni su kitais, akinančiu spindesiu jie nutvieskia tas pragaro gelmes.

– Nathaniel Hawthorne,
„Rapačinių duktė“, 1844

41.

Ponia Viljam P. Džordan, Palėpščių Namai, Lumisvilas, Masačūsetsas, Jungtinės Amerikos Valstijos, – daktarui Simonui Džordanui, per majoro S. D. Hamfrio malonę, Žemutinė Sąjungos gatvė, Kingstonas, Vakarų Kanada.

1859 m. rugpjūčio 3 diena

Mielasis Sūnau,

aš baisiausiai nerimauju taip ilgai negaudama iš tavęs laiško. Atsiųsk bent žodelį, kad žinočiau, jog tau neatsitiko kokia nelaimė. Šiomis nelemtomis dienomis, kai horizonte vis aiškiau rodosi pragaištingo Karo šešėlis, Motina deda visas viltis į tai, jog širdžiai mieliausieji, iš kurių likai tik tu vienas, būtų sveiki ir gyvi. Galimas daiktas, būtų geriau, kad būtumei ten, kur esi, ir šitaip išvengtumei to, ko išvengti neįmanoma; bet taip pataria tau tiktai silpna Motinos širdis, nes aš negaliu, prisidėjusi ranką prie širdies, ginti bailumo, kai diduma kitų Motinų, be abejo, bus pasirengusios susitaikyti su tuo, ką joms skiria Likimas.

Man taip norisi, mielasis Sūnau, dar kartą pamatyti tavo gerą veidą. Lengvas kosulys, neduodąs man ramybės nuo pat tavo gimimo, pastaruoju metu sustiprėjo, o vakare draskyte drasko; ir, be to, visas tas dienas, kai tavęs nėra su mumis, gyvenu ištampytais nervais, baimindamasi, jog staiga mane pasišauks Dievas, galbūt vidury nakties, ir aš nespėsiu paskutinįsyk meiliai su tavimi atsi-

sveikinti ir suteikti paskutinio Motinos Palaiminimo. Jeigu išvengsime Karo, ko visiems mums dera tikėtis, visomis išgalėmis meldžiu, kad man būtų leista pamatyti tave gražiai įsikūrusį savo namuose, lemtingai valandai neišmušus. Bet tegu mano tušti nuogąstavimai ir fantazijos neatitraukia tavęs nuo mokslo ir tyrimų, nei nuo tavo pamišėlių, nei nuo to, ką šiuo metu darai, o visa tai, esu tuo tikra, labai svarbu.

Tikiuosi, kad gerai maitiniesi ir tausoji jėgas. Didžiausia palaima būti stipraus sudėjimo, bet kai jo nepaveldi, reikia juo labiau rūpintis savimi. Ponia Kartrait džiaugiasi, kad jos dukrelė kaip gyva nėra sirguliavusi nė vienos dienos ir jaučiasi sveika kaip ridikas. Sveikas kūnas ir sveika dvasia – visų gražiausias palikimas, kokį dovanojame savo vaikams, palikimas, kurio, deja, tavo vargšė Mama nesugebėjo duoti savo mielam Vaikeliui, nors ir kaip šito troško. Tačiau visiems mums pridera gyvenime tenkintis ta dalia, kurią Apvaizda laikė reikalinga mums skirti.

Mano ištikimosios Morina ir Samanta siunčia tau pagarbiausius ir meilės kupinus linkėjimus ir prašo save priminti. Samanta sako, kad jos braškių uogienė, kuri tau šitaip patiko vaikystėje, tokia pat gardi ir kad tu paskubėtumei jos paragauti, kol ji dar, pasak jos, „neiškeliavo anapus“. O mano vargšelė Morina, kuri ilgai netrukus bus tokia susitraukusi kaip tavo Mama, sakosi negalinti nuryti jos nė šaukštelio, neprisimindama tavęs ir senų gerųjų laikų. Jos abi nekantriai laukia, kada galės vėl pamatyti tavo mielą veidelį, kurį išvydusios be galo džiaugiasi, nors ir nepalyginti mažiau negu

tavo amžinai mylinti ir atsidavusi
Mama

42.

Simonas vėl viršuje, koridoriuje, palėpėje, ten, kur gyvena kambarinės. Jaučia, kad jos tyko įtempusios klausą už durų, kad jų akys žiba prieblandoje, bet tupi tyliai tylutėliai. Jis avi grubiomis moksleivio kurpėmis, ir jo žingsniai aidžiai dunda grindimis. Čia tikrai reikėtų pakloti kokį kilimą ar bent jau demblį. Ko gero, visi namai girdi.

Jis atidaro pirmas pasitaikiusias duris, tikėdamasis aptikti Elis, o gal ji vardu Efi? Bet štai jis vėl *Guy* ligoninėje. Užuodžia, beveik ryte ryja tvaiką, sūdrų ir slogų drėgnų akmenų, sudrėkusios vilnos smarvę, gendančio žmogaus kūno ir pridvisusios burnos dvoką. Tai išbandymo ir nepritarimo tvaikas: jis laiko egzaminą. Priešais jį paklode uždengtas stalas: jam priklauso daryti skrodimą, nors čia jis tik studentas, dar neišmano, kaip pridera elgtis, kaip imtis darbo. Salėje nė gyvos dvasios, bet jis jaučia, kad jį stebi tie, kurie čia susirinko spręsti, ko jis vertas.

Po paklode moteris: tai jis mato iš pavidalo. Tikisi, kad ji ne per seniausia, nes tam tikra prasme tai būtų bėda. Vargšė moteris, mirusi nuo nežinomos ligos. Niekas nežino, iš kur jie gauna lavonų, ar bent jau tikrai nežino. Iškasa iš kapų, šviečiant mėnesienai, kaip juokauja studentai. Ne, ne mėnesienai, mulki, bet duobkasiams.

Palengva jis artėja prie stalo. Ar instrumentai paruošti? Taip, štai žvakidė; bet jis neapsiavęs ir jo kojos šlapios. Reikia nutraukti paklodę, paskum – sluoksnelis po sluoksnelio – nulupti odą, nors ir kas yra ar buvo ta moteris. Apnuoginti sudiržusius raumenis, perpjauti, išskrosti kaip žuvį. Jis dreba iš siaubo. Ji bus sušalusi, sustingusi. Jos laikomos ant ledo.

Tačiau po paklode randa kitą paklodę, o apačioje dar vieną. Sa-

kytumei balto muslino užuolaida. Paskui juodas šydas, o paskui – kur tai matyta? – sijonas. Ta moteris tikriausiai čia, kur nors po marškomis; jis karštligiškai naršo. Bet ne, apačioje paprasčiausia paklodė, ir daugiau nieko, tik lova. Lova ir to, kas neseniai čia gulėjo, pavidalas. Paklodė dar šilta.

Jis beviltiškai susikirto, susikirto per egzaminą, ir dar visiems matant; bet dabar jam vis viena. Toks įspūdis, lyg egzaminas būtų atidėtas. Dabar viskas bus gerai, juo bus pasirūpinta. Už durų, pro kurias jis įėjo, plyti žalia veja, o tolėliau čiurlena upelis, čiurlena be galo raminamai. Jis giliai įkvepia oro, pakvimpa braškėmis, ir ant peties užgula ranka.

Jis pasibunda ar sapnuoja, kad pasibunda. Žino, jog tikriausiai vis dar miega, nes aklinoje tamsoje prie jo linkso Greis Marks, jos palaidi plaukai kutena jam veidą. Jis nenustemba, neklausia, kaip jai pavyko išsprūsti iš kalėjimo kameros ir ateiti čionai. Parverčia ją lovon – ji vien naktiniais marškiniais, – užgula visu svoriu ir, gašliai dejuodamas, be niekur nieko, nes sapne viskas leistina, persmeigia. Stuburas staigiai išsiriečia kaip ant vąšelio užkibusios žuvies, paskui atsileidžia. Jis stengiasi atgauti kvapą.

Ir tik tada susivokia, jog nesapnuoja ar, tiesą pasakius, nesapnuoja moters. Ji tikrai guli šalia apčiuopiama ir gyva, guli nejudėdama staiga nurimusioje lovoje, ištiesusi rankas palei šonus, nelyginant statula; bet tai ne Greis Marks. Neįmanoma apsipažinti, jaučiant jos liesą kūną, paukščio ląstą, paskrudusio lino, kamparo ir žibuoklių kvapą. Opijum atsiduodančias lūpas. Tai jo gembė šeimininkė, netgi nežinia kuo vardu. Kai jis ją paėmė, ji gulėjo be balso, nesudejavo nei iš pasipiktinimo, nei iš malonumo. Ar ji dar alsuoja?

Nedrąsiai vėl ją pabučiuoja kartą kitą, apiberia bučiniais. Atrodo, lyg tikrintų pulsą. Jis neatlyžta, kol pagaliau aptinka veną, tvinksinčią kaklo veną. Jos oda drungna, truputį lipni, kaip sirupas. Plaukai paausiuose kvepia bičių vašku.

Vadinasi, dar gyva.

O ne, sako jis sau. Kas toliau? Ką aš padariau?

43.

Daktaras Džordanas išvyko į Torontą. Nežinia, ar ilgam; tikiuosi, jog nelabai ilgam, nes kažin kodėl baisiai prie jo pripratau ir būgštauju, kad tą dieną, kai jis išvyks suvisam, o tai atsitiks anksčiau ar vėliau, mano širdyje atsivers gūdi tuštuma.

Ką aš jam papasakosiu, kai pargrįš? Norės nuodugniau sužinoti apie suėmimą, teismą, apie tai, kas ten buvo kalbama. Kai kas glūdo susimaišę galvoje, bet galėčiau jam šį bei tą išpešti, minčių draiskanas, kaip sakoma, vieną kitą skiautelę, kurią sugraibai skiaučių krepšelyje, tikėdamasi aptikti tai, kas pagyvintų spalvas.

Štai ką jam galėčiau papasakoti:

Ką gi, pone, mane jie suėmė pirmą, o Džeimsą paskiau. Jis dar miegojo savo lovoje, ir pirmiausia, kas jam dingtelėjo, kai jį pažadino, – tai apkaltinti Nensi. Jeigu surasite Nensi, pasakė jis, viską sužinosite, ji visa kuo kalta. Man regis, labai kvailai padarė, nes kad ir nebuvo dar jos aptikę, anksčiau ar vėliau tikrai turėjo užeiti, bent jau atsekti iš tvaiko; taip ir atsitiko jau rytojaus dieną. Džeimsas bandė apsimesti, jog nežino, kur ji nei kad ji nebegyva; bet jam derėjo prikąsti liežuvį ir neminėti jos vardo.

Buvo dar ankstyvas rytas, kai jie mus suėmė. Paskubomis išstūmė iš Levistono užeigos. Man regis, jie baiminosi, jog žmonės gatvėje gali juos sustabdyti, sušaukti minią ir mus išvaduoti, taip, ko gero, ir būtų padarę, jei Makdermotui būtų dingtelėjusi mintis paleisti gerklę, kad jis revoliucionierius ar respublikonas, ar kas nors

iš tos pačios padermės, kad reikalaująs gerbti savo teises ir šalin britus; nes tuo metu dar virė aistros, dar buvo pono Viljamo Lajono Makenzio ir Maišto šalininkų, ir Jungtinėse Valstijose netrūko tokių, kurie troško užgrobti Kanadą. O žmonės, mus suėmę, neturėjo deramų įgaliojimų. Bet Makdermotas buvo per daug išsigandęs, kad imtų kelti balsą, o gal stačiai jam pristigo blaivaus proto; ir kai jie mus atvedė į muitinę ir pareiškė, jog esame ieškomi už žmogžudystę, mus praleido be jokių formalumų ir įlaipino į laivą.

Man buvo labai liūdna, keliantis atgal per ežerą, nors buvo gražus oras ir nelabai bangavo; bet aš guodžiau save mintimi, jog teisingumas neleis manęs pakarti už tai, ko nesu padariusi, ir aš tik papasakosiu, kaip viskas atsitiko, ar bent jau tai, ką prisiminsiu. Dėl Makdermoto aš labai abejojau; bet jis užsispyręs viską neigė ir tvirtino, kad jeigu mes turėjome pono Kinero daiktų, tai tik todėl, jog Nensi atsisakė sumokėti algą ir jog mes patys pasiėmėme tiek, kiek mums priklauso. Sakė, kad jeigu kas nužudė Kinerą, tai tikriausiai koks valkata; kad aplink namus trainiojosi įtartinas žmogynas, kad skelbėsi esąs prekeivis ir pardavė jam marškinius; kad reikėtų ieškoti to niekšo, o ne griebti dorą žmogų, tik tuo nusikaltusį, jog stengėsi pelnyti geresnę dalią palikdamas gimtinę ir dirbdamas kaip juodas jautis. Kas be ko, jis melavo kaip pasamdytas, bet visada nevykusiai; ir niekas juo netikėjo, ir geriausia jam būtų buvę laikyti liežuvį už dantų; ir man rodės, pone, jog labai nedora versti kaltę ant mano seno draugo Džeremijos, kuris, kiek žinau, kaip gyvas nieko panašaus nebuvo padaręs.

Mus uždarė Toronto kalėjime, užsklendė kamerose kaip žvėris narve, bet atstu vieną nuo kito, kad negalėtume kalbėtis; ir paskiau ėmė skyrium tardyti. Jie mane verste užvertė klausimais, o aš baisiausiai bijojau ir nežinojau, ką reikia sakyti. Tuo metu neturėjau advokato, nes Makenzis įsikišo tik daug vėliau. Aš pareikalavau savo skrynios, ir jie sukėlė didžiausią triukšmą laikraščiuose, tyčiojosi, kad ją pasisavinau, nes neturėjau, taip sakant,

savo drabužių; šiaip ar taip, nors ta skrynia su drabužiais kadaise ir priklausė Nensi, dabar jau buvo nebe jos, nes mirusiems nebereikia tokių daiktų.

Jie man taipgi priekaištavo, jog iš pradžių atrodžiau rami ir geros nuotaikos, žvalaus ir aiškaus žvilgsnio, kaltindami, kad esu kietos širdies; bet jeigu būčiau raudojusi ir rypavusi, būtų tai paskelbę kaip mano kaltės įrodymą; nes jau buvo nusprendę, jog esu kalta, o kai žmonės įsiteigia mintį, kad tu padarei nusikaltimą, tuomet nors ir ką darytum, viskas stoja prieš tave; ir man regis, nebūčiau galėjusi pasikasyti ar nusišnypšti, kad tai nebūtų aprašyta laikraščiuose ir piktdžiugiškai pakomentuota skambiais žodžiais. Kaip tik tuo metu jie vadino mane Makdermoto meilužė ir taip pat bendrininke; ir taipgi rašė, jog tikriausiai padėjau pasmaugti Nensi, nes tik dviese įmanoma su tuo susidoroti. Žurnalistams patinka tikėti tuo, kas blogiausia; šitaip jiems pavyksta parduoti daugiau laikraščių, kaip man prisipažino vienas jų; nes doriems ir gerbiamiems žmonėms pašėlusiai smagu skaityti visokias šlykštynes apie kitus.

Paskiau, pone, vyko kvota, prasidėjusi ilgai netrukus po mūsų suėmimo. Reikėjo nustatyti, kaip mirė Nensi ir ponas Kineras, ar tai buvo nelaimingas atsitikimas, ar žmogžudystė; ir todėl aš turėjau duoti parodymus teismui. Bet tuomet aš netvėriau iš siaubo, nes mačiau, jog visi be galo nusistatę prieš mane; ir Toronto kalėjimo prižiūrėtojai žiauriai šaipydavosi, atnešdami man valgyti, sakydavo, kad tikisi, jog mano kartuvės būsiančios pakankamai aukštos ir jie puikiai matysią mano kulkšnis. Ir vienas jų bandė piktnaudžiauti padėtimi ir pasakė, jog, kol ne vėlu, man būtų ne pro šalį pasinaudoti proga, nes ten, kur atsidursiu, niekada neturėsiu ant viršaus tokio šaunaus meilužio kaip jis; bet aš patariau tam sūtraukai atsikarti; ir viskas būtų blogai baigęsi, jeigu nebūtų įsikišęs kitas prižiūrėtojas ir jam priminęs, kad aš dar nepakaltinta ir juo labiau nenuteista; ir kad jeigu jis nenorįs netekti vietos, jam geriau būsią atstoti nuo manęs. Taip jis daugmaž ir padarė.

Visa tai papasakosiu daktarui Džordanui, nes jam patinka tokie dalykai, ir jis visada juos užsirašo.

Ką gi, pone, pasakoju toliau: atėjo kvotos diena, ir aš pasirūpinau, kad švariai ir dailiai atrodyčiau, nes žinau, kaip svarbu padaryti gerą įspūdį, juolab kai ieškai vietos ir nauji šeimininkai visada spitrina į tavo riešus ir rankogalius, norėdami pažiūrėti, ar mėgsti švarą; ir laikraščiuose jie tikrai parašė, jog buvau padoriai apsitaisiusi.

Kvota vyko rotušėje, dalyvaujant gausybei pareigūnų, kurie visi kaip vienas spoksojo į mudu, raukydami antakius; ir prisirinko devynios galybės žioplių ir žurnalistų, kurie stumdėsi ir grumdėsi, ir vieni kitus kamšė alkūnėmis, kad prasigrūstų į geresnę vietą, viską matytų ir girdėtų; ir daugelį kartų teko juos ramdyti ir reikalauti tylos. Galva nenešė, kaip į sausakimšą salę galėjo tilpti daugiau žmonių, bet buvo vis daugiau žioplių, kurie stengėsi įsismelkti į vidų.

Aš stengiausi nedrebėti ir žiūrėti į visa tai, kas manęs laukia, sukaupusi visą drąsą, bet, tiesą pasakius, pone, man jos trūko. Makdermotas irgi buvo ten, toks pat tulžingas kaip paprastai, po suėmimo mačiau jį pirmą kartą. Laikraščiai rašė, jog buvęs *pilnas niauraus užsispyrimo ir begėdiško akiplėšiškumo*, bet, man regis, jie stačiai mėgo tokius posakius. Jis buvo nėmaž nepasikeitęs, lygiai toks, koks visada ateidavo prie stalo pusryčių.

Paskiau jie pradėjo mane kvosti apie žmogžudystes, ir aš nežinojau ką atsakyti. Mat, kaip žinote, pone, nesugebėjau gerai prisiminti, kas iš tikrųjų atsitiko tą šiurpią dieną, man buvo toks įspūdis, jog nieko bendra su tuo neturėjau ir kada ne kada buvau be nuovokos; bet aš puikiai suvokiau, kad jeigu taip sakysiu, iš manęs bus išsityčiota, nes mėsininkas Džefersonas paliudijo, jog mane matė ir su manimi kalbėjosi ir jog aš jam pasakiusi, kad mums nereikia šviežios mėsos; o kadangi tada rūsyje gulėjo lavonai, žurnalistai vėliau nusigriebė mano žodžių, pavertė juos juokais ir sudėjo kupletus, kuriuos išspausdino laikraštyje ir pardavinėjo gatvėse tuo metu, kai Makdermotas buvo pakartas; ir man pasirodė labai nepadoru, kvaila ir nepagarbu šitaip elgtis, kitam žmogui grumiantis su mirtimi.

Taigi aš pareiškiau, jog paskutinįsyk mačiau Nensi daugmaž apie pietų metą, kai, žvilgtelėjusi pro virtuvės duris, pastebėjau ją kie-

me suvarant ančiukus; ir paskiau Makdermotas pasakęs, kad jinai nuėjusi į vidų, o kai aš pasakiusi, jog ten jos nesą, jis man pataręs nekišti nosies kur nereikia. Paskiau jis pridūręs, kad ji išėjusi pas ponią Rait. Aš jiems paaiškinau, jog visa tai man atrodę įtartina ir jog aš ne kartą klausinėjusi apie ją Makdermotą, mudviem bevažiuojant į Jungtines Valstijas, ir jis tvirtinęs, kad ji sveika ir gyva; bet apie jos mirtį aš tikrai sužinojusi tik tada, kai ji buvusi surasta pirmadienį rytą.

Paskiau jiems papasakojau, jog išgirdau šūvį ir pamačiau poną Kinerą pasliką ant grindų; jog suklikau ir puoliau bėgti, jog Makdermotas šovė į mane ir jog netekau nuovokos ir virtau žemėn. Jie tikrai surado kulką, įstrigusią vasaros virtuvės durų staktoje, ir tai buvo įrodymas, jog nemeluoju.

Teismas turėjo įvykti ne anksčiau kaip lapkritį; taigi aš praleidau tris slogius mėnesius Toronto kalėjime, o tai buvo nepalyginti baisiau negu šičia, Kingstono kalėjime, nes kalėjau vienutėje, ir pas mane eidavo žmonės, prasimesdami kokiu reikalu, bet iš tikrųjų stačiai norėdami į mane pažiopsoti. Ir aš jaučiausi be galo apgailėtinai.

Lauke keitėsi metų laikas, bet aš apie tai žinojau nebent iš kintančios šviesos, kuri skverbėsi pro mažytį, grotomis apkaltą langutį, bet jis buvo per aukštai, kad galėčiau pro jį žvilgtelėti; ir iš oro, kuris nešė vidun viso to, ko ilgėjausi, kvapus. Rugpjūtį dvelkė šviežiai nupjautu šienu, paskiau vynuogėmis ir prinokusiomis slyvomis; rugsėjį obuoliais, o spalį nukritusiais lapais ir pirmojo sniego šaltu alsavimu. Neturėjau ko veikti, tad sėdėjau vienutėje ir nerimastingai svarsčiau, kas man nutiks, ar tikrai baigsiu gyvenimą kartuvėse, kaip kasdien man kartojo prižiūrėtojai, ir reikia pasakyti, kad jie gardžiavosi kiekvienu žodžiu, pranašaudami man nelemtį ir mirtį. Nežinau, ar jūs, pone, esate pastebėjęs, jog kai kurie žmonės mėgaujasi kitų nelaime, ypač jei mano, kad tas padaręs nuodėmę, ir tai prideda jiems dar daugiau smagumo. Bet kas gi iš mū-

sų nėra nusidėjęs, kaip sako Biblija? Man, pavyzdžiui, būtų gėda šitaip džiaugtis kitų kančiomis.

Spalį jie davė man advokatą, ir buvo tai ponas Makenzis, nelabai išvaizdus vyriškis butelio pavidalo nosimi. Man atrodė, kad jis labai jaunas ir nepatyręs, juolab jog tai buvo jo pirmoji byla; ir kartais, mano akimis žiūrint, pernelyg familiariai elgdavosi, nes sakytum džiaugdavosi atsidūręs vienas su manimi kameroje už užsklęstų durų ir mėgdavo mane raminti, dažnai tapšnodamas per ranką; bet man buvo malonu, jog atsirado bent vienas žmogus, kuris mane gins ir stengsis viską pateikti kaip galima palankiau mano atžvilgiu; tad aš nieko jam nesakydavau, tik kuo meiliau šypsodavau ir visokeriopai reikšdavau dėkingumą. Jis norėjo, kad rišliai, jo žodžiais tariant, papasakočiau visą istoriją, bet dažnai man prikišdavo, jog nuklystu į šalį, ir tolydžio irzdavo; ir galiausiai pareiškė, kad būtų geriausia, jei pasakočiau ne tai, ką iš tikrųjų prisimenu, nes vargu ar mano pasakojimas kam nors pasirodysiąs logiškas, bet išdėstyčiau tokią istoriją, kuri būtų nuosekli ir sukeltų pasitikėjimą. Man reikėjo neminėti to, ko negalėjau prisiminti, ir ypač to, jog kai ko nesugebu prisiminti. Ir man reikėjo pasakoti tai, kas veikiausiai bus nutikę, užuot šnekėjus apie tai, ką iš tiesų prisimenu. Taip aš ir stengiausi daryti.

Jaučiausi labai vieniša ir valandų valandas mąstydavau apie manęs laukiantį sunkų išbandymą. Jei būsiu nuteista pakarti, kaip visa tai įvyks? Ir koks ilgas ir vienišas tikriausiai bus kelias myriop, kurį, galimas daiktas, būsiu priversta nueiti; ir kas manęs lauks kelio gale? Melsdavausi Dievui, bet atsakymo negaudavau; ir guosdavausi mintimi, kad Jo tylėjimas – tai vienas Jo nežinomų kelių. Stengdavausi prisiminti, ką iš viso esu bloga padariusi, kad galėčiau atlikti atgailą: kaip mamai parinkau prastesnę paklodę ir nebudėjau merdėjant Meri Vitni. Ir kai pati būsiu laidojama, gal būsiu net paklodėn nesuvyniota, bet sukapota į gabalus, į smulkius gabaliukus, sutrinta į trupinius, kaip tai, regis, daro daktarai su pakaruokliais. Ir tai keldavo man didžiausią baimę.

Paskiau stengdavausi save raminti, minėdama praeitį. Prisimindavau Meri Vitni ir kaip ji svajodavo ištekėti ir turėti ūkelį ir visa kita, ir troboje pakabinti dailias užuolaidas ir kaip viskas nuėjo perniek ir kaip ji mirė baisiausiai kamuodamasi; paskiau atėjo paskutinė spalio diena, ir aš prisiminiau, kaip tą naktį mudvi lupome obuolius ir kaip ji man išpranašavo, jog triskart perplauksiu vandenis ir vėliau ištekėsiu už žmogaus, kurio vardas prasideda raide D. Visa tai dabar man atrodė kaip vaikų žaidimas, ir aš niekuo nebetikėjau. Ak Meri, sakydavau aš, kaip norėčiau grįžti atgal į mūsų kambarėlį pas ponią Olderman Parkinson, į ledinį kambarėlį su įskilusia praustuve ir viena vienintele kėde, užuot sėdėjusi čia, tamsioje kameroje, ir laukusi mirties. Ir kartais man tikrai atrodydavo, kad mainais gaunu paguodos, o kartą išgirdau ją juokiantis. Bet kai esi vienas, tiek ir tiek gali prisigalvoti.

Tuo metu pirmąsyk išdygo bijūnai.

Paskutinįsyk, kai buvome susitikę su daktaru Džordanu, jis mane paklausė, ar prisimenu ponią Suzaną Mūdi, kai ji buvo atvažiavusi į pataisos namus. Tai buvę daugmaž prieš septynerius metus, netrukus po to mane perkėlę į pamišėlių namus. Atsakiau, jog tikrai prisimenu. Jis paklausė, kaip ji man pasirodžiusi, ir aš atsakiau, jog priminusi man vabalą.

Vabalą? perklausė daktaras Džordanas.

Mačiau, kad jis apstulbo.

Taip, vabalą, pone, patvirtinau. Tokį apvalų, riebų, juodai apsitaisiusį ir tipenantį smulkiais žingsneliais, ir dar juodomis blizgančiomis akutėmis. Nemanau, kad tai būtų užgaulu, pone, pridūriau, nes jis trumpai, kaip jam įprasta, nusikvatojo. Taip ji atrodė, mano akimis žiūrint.

O ar prisimeni tą kartą, kai ji truputį vėliau apsilankė provincijos pamišėlių namuose?

Menkai, pone, atsakiau aš. Tuo metu tenai lankėsi labai daug žmonių.

Ji rašo mačiusi tave stūgaujant ir lakstant. Tuomet tu buvai uždaryta neramių pamišėlių palatoje.

Galimas daiktas, pone, atsakiau aš. Neprisimenu, kad būčiau puldinėjusi kitus žmones, bent jau pirma.

Ir dainavai, man regis, pridūrė jis.

Man smagu dainuoti, trumpai atsakiau aš; nes toks kamantinėjimas man nepatiko. Graži giesmė ar baladė pakelia dvasią.

Ar esi sakiusi Kenetui Makenziui, jog tave visur persekioja Nensi Montgomeri akys? neatlyžo jis.

Esu skaičiusi, ką ponia Mūdi apie tai prirašė, pone, atsakiau aš. Man nemalonu ką nors vadinti melagiu. Bet ponas Makenzis savaip suprato tai, ką jam pasakojau.

O kas tai buvo?

Iš pradžių sakiau, jog raudonos dėmės, pone. Ir taip buvo iš tiesų. Tarytum raudonos dėmės.

O paskiau?

O paskiau, kai jis prisispyręs reikalavo paaiškinti, pasakiau, kas tai buvo, mano galva. Bet aš nesakiau, jog tai akys.

Taip? Toliau! neatlyžo daktaras Džordanas, stengdamasis nutaisyti ramų veidą. Jis palinko į priekį, lyg tikėdamasis išgirsti kokią didžią paslaptį. Bet tai nebuvo jokia paslaptis. Būčiau anksčiau apie tai papasakojusi, jeigu būtų klausęs.

Aš nesakiau, jog tai akys, pone; sakiau, jog tai bijūnai. Bet ponas Makenzis visada būdavo linkęs klausytis veikiau savo balso nei kieno kito. Ir, man regis, kur kas įprasčiau matyti visur tave sekiojančias akis. Toks dalykas labiau atitinka tai, ko iš tavęs tikimasi, esant tam tikroms aplinkybėms, jeigu jums aiški mano mintis, pone. Ir, man regis, todėl ponas Makenzis išgirdo ne tai, ką sakiau, o ponia Mūdi taip parašė. Jie norėjo, kad viskas būtų kaip pridera. Bet vis dėlto tai buvo bijūnai. Raudoni bijūnai. Neįmanoma apsirikti.

Aišku, atsiliepė daktaras Džordanas. Bet atrodė kaip niekad sutrikęs.

Paskiau jis pageidaus viską sužinoti apie teismą. Jis prasidėjo lapkričio trečią, ir prisigrūdo šitiek žmonių, jog įlūžo grindys. Atvesta į kaltinamųjų suolą, iš pradžių gavau pastovėti, bet paskiau man atnešė kėdę. Buvo baisiai tvanku, ir salė gauste gaudė nuo balsų, stačiai bičių avilys. Žmonės ėjo duoti parodymų, vieni liudijo mano labui, tvirtino, jog anksčiau niekad nebūta manimi jokių nusiskundimų, jog dirbau iš peties ir buvau gero būdo; o kiti liudijo prieš mane, ir tokių buvo daugiausia. Aš žvalgiausi tikėdamasi pamatyti prekeivį Džeremiją, bet jo nebuvo. Jis bent jau būtų supratęs, į kokią keblią padėtį esu pakliuvusi, ir būtų stengęsis man padėti, nesgi sakė, jog mudu esame kaip giminės. Bent taip aš maniau.

Paskiau įleido Džeimį Volšą. Tikėjausi iš jo trupučio užuojautos, bet jis metė į mane priekaištingą žvilgsnį, pilną tokio pykčio ir sielvarto, jog supratau, ką jis man jaučia. Jis tarėsi apgautas mylimasis, nes aš pabėgau su Makdermotu; juk laikė mane angelu, kurį priklauso dievinti ir garbinti, o aš virtau šėtone, ir jis buvo pasiryžęs padaryti viską, kas tik įmanoma, kad tik mane sunaikintų. Ir tuomet man sugrudo širdis, nes tikėjausi, kad jis vienintelis iš visų žmonių, kuriuos pažinojau Ričmond Hile, tars žodį mano naudai; ir jis atrodė toks jaunas ir veržlus, toks tyras ir nesuteptas, jog mane surakino skausmas, nes branginau jo gerą nuomonę apie save, ir buvo skaudu jos netekti.

Jis atsistojo liudyti ir davė priesaiką; ir tai, kaip jis prisiekė Biblija, prisiekė labai iškilmingai, bet iš tūžmingo pykčio drebančiu balsu, man nepranašavo nieko gera. Papasakojo, kaip prieš tai vakare buvome susirinkę pasilinksminti, kaip jis grojo fleita, kaip Makdermotas atsisakė šokti ir gerą galą lydėjo jį namo; ir jog Nensi buvo gyva, kai jis išėjo, ir laiptais lipo į savo kambarį gulti. Paskiau jis papasakojo, kad kitą dieną buvo užsukęs popiet ir matė Makdermotą laikant dvivamzdį šautuvą, kuriuo sakėsi šaudęs į paukščius. Pasakė, jog tuo metu aš stovėjusi prie siurblio susinėrusi rankas ir jog mūvėjusi baltomis medvilninėmis kojinėmis; ir kai mane pasiteiravęs apie Nensi, aš pašaipiai nusijuokusi ir atsakiusi,

kad jis amžinai norįs viską žinoti, ir pridūrusi, jog Nensi išėjusi pas Raitus, ten kažkas apsirgęs ir atbėgęs žmogus jos pašaukti.

Aš nieko to neprisimenu, pone, tačiau Džeimis davė parodymus taip nuoširdžiai, kad juo buvo sunku suabejoti.

Bet paskiau jis pasidavė jausmams ir, durdamas į mane pirštu, suriko: „Ji vilki Nensi suknele, ir kaspinai po kyku taip pat Nensi, ir pelerina, kuria ji apsigaubusi, ir skėtis rankoje!“

Ir tuomet teisme kilo baisus šurmulys, sakytum vientisas riksmas Paskutinio teismo dieną; ir supratau, jog aš žuvusi.

Kai atėjo mano eilė, pasakiau tai, ką man patarė sakyti ponas Makenzis, ir man viskas maišėsi galvoje, kai stengiausi prisiminti reikiamus atsakymus; ir jie mane spyrė paaiškinti, kodėl neperspėjau nei Nensi, nei pono Kinero, kai tik sužinojau Džeimso Makdermoto užmačias. Ir ponas Makenzis pareiškė, jog bijojau dėl savo gyvybės, ir, nepaisant savo nosies, labai iškalbingai šnekėjo. Pasakė, jog aš dar beveik vaikas, vargšelė, anksti netekusi motinos, galima sakyti, visiška našlaitė, viena paleista į pasaulį, kur niekas nemokė manęs gyventi; jog nuo pat mažumės turėjau sunkiu darbu pelnytis duonos kąsnį ir buvau be galo darbšti; ir jog nemokėjau nei skaityti, nei rašyti, buvau nei prusinta, nei auklėta ir ne ką protingesnė už kokį užaušėlį; ir labai klusni ir nuolanki, ir lengvai suvedžiojama.

Bet jis veltui stengėsi, pone, viskas atsigręžė prieš mane. Prisiekusieji tarėjai pripažino mane kalta žmogžudyste, bendrininke prieš ir po nusikaltimo, ir teisėjas paskelbė mirties nuosprendį. Man buvo liepta atsistoti ir išklausyti nuosprendį; bet, kai jis pasakė: mirtis, aš nualpau ir susmukau tiesiai ant dantytos grotinės tvorelės, supančios kaltinamųjų suolą, ir vienas spyglys įsmigo man į krūtinę prie pat širdies.

Galėčiau jam parodyti randą.

44.

Simonas sėda į rytinį Toronto traukinį. Važiuoja antra klase; paskutiniu metu išleido pernelyg daug pinigų, ir suvokia, jog reikia taupyti.

Jis nekantriai laukia susitikimo su Kenetu Makenziu: pasikalbėjęs galbūt atskleis vieną kitą detalę, ką nors, ko bus nepaminėjusi Greis, kad nepasirodytų, jog yra apsimelavusi arba iš tikrųjų tai pamiršusi. Protas, svarsto jis, tai lyg namai: mintys, šeimininkui nebepageidautinos arba žadinančios skaudžius prisiminimus, pašalinamos iš akių ir perkeliamos palėpėn arba į rūsį; ir pamiršti ką nors, kaip ir iškraustyti senus rakandus, be abejo, neįmanoma be valios pastangų.

Greis priskirtina prie negatyvios valios moterų: ji labiau linkusi paneigti ir atmesti nei patvirtinti ar priimti. Kažkur savo esybės gilumoje – jis pastebėjo, kad ir vieną mirksnį, jos akyse šmėkštelėjant tą sąmoningą ir netgi klastingą liepsnelę, – ji nuovokiai kažką nuo jo slepia. Sėdėdama prie siuvinio, iš pažiūros nedrumsčiamos ramybės kaip marmurinė madona, ji priešinasi jam, sutelkdama visą pasyvumo ir užsispyrimo galią. Kalėjimas ne tik sienomis atskiria kalinius nuo pasaulio, jis atitveria kelią pašaliniams, kad niekas nesugebėtų į jį įeiti. Pats tvirčiausias Greis kalėjimas yra tas, kurį ji pati sau pasistatė.

Būna dienų, kai jam knieti skelti jai antausį. Pagundai beveik neįmanoma atsispirti. Bet jeigu jis pasiduotų, pakliūtų į jos spąstus: tuomet ji turėtų pagrindą jam priešintis. Nukreiptų į jį sužeistos stirnos žvilgsnį, kurį visos moterys laiko atsargoje tokiam atvejui. Apsipiltų ašaromis.

Šiaip ar taip, jam neatrodo, kad jai nepatinka pokalbiai. Priešingai, toks įspūdis, kad ji nekantriai jų laukia ir netgi mėgsta; mėgsta juos daugmaž kaip žaidimą, kurį sekasi laimėti, liūdnai prisipažįsta jis. Atviriausiai ji reiškia jam tik vieną jausmą: santūrų dėkingumą.

Jis pradeda nekęsti moterų dėkingumo. Toks pojūtis, lyg leistum menkystai tau laižyti batus arba būtum išsitepęs sirupu: neįmanoma nusivalyti. Tai gniuždo ir stumia į keblią padėtį. Kiekvienąsyk, kai moteris dėkoja, jam toks įspūdis, kad jis stovi po šaltu dušu. Jų dėkingumas nenuoširdus; šitaip elgdamosi, jos nori parodyti, jog iš tikrųjų jis turi būti joms dėkingas. Slapčia jos jį niekina. Jam nesmagu ir savotiškai koktu prisiminti, kaip jis vaikiškai puikavosi savo maloningumu, atsiskaitydamas su nušiurusia pasigailėtina gatvės merga – ji žiūri maldaujamu žvilgsniu, o jis jaučiasi dosnus, turtingas ir pilnas užuojautos, lyg ne ji, o jisai būtų apdovanojęs savo malonėmis. Kiek paniekos tikriausiai jos dangsto savo šypsenomis ir dėkingumo žodžiais!

Švilpia garvežys; palei langą slenka pilkšvi dūmai. Po kairei, tolumoje už plynų pievų, plyti toks pat plynas ežeras, vos vos gaubtas kaip kaltinio alavo luitas. Šen bei ten kūpso netašytų sienojų troba, plaikstosi ant virvės padžiauti skalbiniai, kūninga šeimos motina veikiausiai keiksnoja dūmus, spokso būrelis vaikų. Šviežiai nupjauti medžiai, paskiau seni kelmai; smilkstantis laužas. Daiktais didėlesnis raudonų plytų trobesys, dengtas baltomis skiedromis. Lyg metalinė širdis dunda garvežys, traukinys nepermaldaujamai rieda į vakarus.

Tolyn nuo Kingstono; tolyn nuo ponios Hamfri. Nuo Rachelės, kaip ji meldžia ją nuo šiolei vadinti. Kuo daugiau kilometrų skiria jį nuo Rachelės Hamfri, tuo lengvesnis jis jaučiasi, tuo mažiau rūpesčių kvaršina galvą. Jis deda visas pastangas – dingteleja mintin klampiųjų smėlynų vaizdas, – bet neįsivaizduoja, kaip galėtų išsigelbėti, bent šiuo tarpu. Turėti meilužę – nes tokia ji tapo, svarsto

jis, ir tai įvyko labai greit! – kur kas kebliau nei turėti žmoną. Priedermės nepalyginti sunkesnės ir daug miglotesnės.

Pirmą sykį viskas įvyko per atsitiktinumą: jis pakliuvo į spąstus miegodamas. Prigimtis paėmė viršų, užklupo begulintį ekstazėje, nusimetusį dienos šarvus; prieš jį atsigręžė jo paties sapnai. Rachelė teisinasi tuo pačiu: jai buvęs lunatizmo priepuolis, tvirtina ji. Tarėsi vaikščiojanti lauke, saulėkaitoje, skinanti gėles, bet nejučia atsidūrusi Simono miegamajame, tamsoje, jo glėbyje, ir tuomet jau buvę per vėlu, ji buvo žuvusi. Labai jau dažnai ji vartoja žodį „žuvusi“. Ji visada buvusi jautrios prigimties, pasakojo ji Simonui, ir netgi vaikystėje sirgusi lunatizmu. Nakčia tėvai užrakindavę ją miegamajame, kad neklaidžiotų mėnesienoje. Jis netiki nė vienu jos žodžiu, bet mano, kad jos luomo moteriai tai vienintelė išeitis išsaugoti gerą vardą. Jis vargiai drįsta įsivaizduoti, kokių ketinimų iš tikrųjų ji turėjo tuo metu ir ką dabar galvoja.

Nuo to laiko kone kasnakt ji ateina į jo miegamąjį vienais naktiniais marškiniais, apsisiautusi baltutėliu peniuaru klostuotais apvadais. Atsisagsčiusi, atsirišusi kaspinus pakaklėje. Rankoje nešasi žvakę: prieblandoje atrodo gana jauna. Žėri žalsvos akys, palaidi šviesūs plaukai gaubia pečius tarytum spinduliuojantis šydas.

Arba, jeigu jis užtrunka ilgiau bevaikščiodamas paupiu nakties vėsoje, kaip vis dažniau linksta daryti, ji sėdi miegamajame, laukia jo grįžtant. Pirmiausia, ką jis pajunta, – tai pasibodėjimas: vėl reikia pradėti įprastą ritualą, kuris jį pjaute pjauna. Pasimatymas prasideda ašaromis, virpuliais ir gailestavimais: ji šniurkščioja, priekaištauja sau, sakosi esanti žuvusi, netekusi gero vardo, pasmerkta pragaro kančioms. Anksčiau niekada nebuvusi kieno nors meilužė, niekada taip žemai nesmukusi, nepatyrusi tokio pažeminimo; kas jai nutiksią, jeigu juos užklupsiąs vyras? Juk visada smerkiama moteris.

Simonas kurį laiką leidžia jai išsikalbėti. Paskui ima ją guosti, ramina pačiais bendriausiais žodžiais, sakydamas, jog nieko bloga neatsitiksią, ir pareiškia, kad, jo akimis žiūrint, jos garbė nė kiek nesumažėjusi dėl to, kas jai netyčia nutikę. Priduria, jog niekam

nevalia žinoti, svarbu jiems patiems neišsiduoti. Jie turį labai saugotis, kad kitiems neišsiduotų kokiu žodžiu ar žvilgsniu – ypač girdint Dorai, nes Rachelė tikriausiai žinanti, kaip tarnai mėgstą plepėti, – atsargumo priemonė, būtina apsaugoti ne tik ją, bet ir jį. Jis įsivaizduoja, ką pasakytų dvasiškasis tėvas Veringeris. Ir ne vien apie tai.

Pagalvojusi, kad jai gresia viešas skandalas, ji prapliumpa dar graudžiau raudoti; stačiai mėšlungiškai tamposi nuo pažeminimo. Jis nemano, kad ji būtų toliau vartojusi opijų, bent jau ne tokiais kiekiais; priešingu atveju šitaip nesidraskytų. Jos elgesys būtų mažiau smerktinas, jeigu ji būtų našlė, toliau rypuoja ji. Jei majoras būtų miręs, ji nebūtų sulaužiusi moterystės įžado; bet šitaip susiklosčius aplinkybėms... Jis atsako, jog majoras pasibaisėtinai su ja elgęsis, jog tai storžievis, niekšas, šunsnukis, jog nusipelnęs didesnio atpildo. Šiaip ar taip, jis per toli nenueina: nesisiūlo tuojau pat ją vesti, jeigu majoras ūmai netyčia nudardėtų nuo uolos ir nusisuktų sprandą. Širdies gilumoje linki jam geros sveikatos ir ilgo gyvenimo.

Jis šluosto jai akis nosinaite – visada švarute, šviežiai išlyginta, įkvėpinta žibuoklėmis, – kurią ji laiko patogiai įsikišusi rankovėn. Ji tvirtai apkabina Simoną per liemenį, prisiglaudžia, ir jis jaučia, kaip prisispaudžia jos krūtys, šlaunys, visas jos kūnas. Jos liemuo stebėtinai liaunas. Lūpomis paliečia jo kaklą. Paskui, apimta nekaltos mergelės drovumo, staiga atšlyja, pasibaisėjusi savimi, ir atšoka nuo jo, lyg pasirengusi bėgti šalin. Bet dabar jisai jos jau nebesibodi.

Rachelė nepanaši į jokią kitą kada nors jo turėtą moterį. Pirmiausia tai gerbiama moteris, kokios dar nėra artimai pažinęs; ir moters garbė, kaip dabar jis supranta, gerokai viską apsunkina. Gerbiamos moterys iš prigimties esti lytiškai šaltos ir neturi iškrypimų bei neurasteniškų polinkių, jų išsigimusias seseris stumiančių į prostituciją; bent taip skelbia mokslinė teorija. Remdamasis savo tyrimais, jis linkęs manyti, jog prostitutėmis tampama ne tiek iš paleistuvystės, kiek iš skurdo, bet vis dėlto jos turi atrodyti tokios, kokiomis jas įsivaizduoja klientai. Kekšei privalu vaidinti geismą, paskui malonumą, nesvarbu, ar ji jaučia ką nors panašaus, ar

ne; jai ir mokama ne už ką kita, kaip už vaidybą. Pigi kekšė yra pigi ne todėl, kad ji bjauri ar sena, bet todėl, kad prastai vaidina.

Su Rachele tuo tarpu viskas atvirkščiai. Ji dedasi vaidinanti bjaurėjimąsi: jos vaidmuo – vaizduoti priešinimąsi, o Simonas vaidina, kad jį nugali. Ji geidžia būti sugundyta, užvaldyta, paimta prieš savo valią. Atėjus orgazmui, kurį patirdama ji apsimeta kenčianti skausmą, ji visad sako *ne*.

Negana to, čia atšlydama, čia lipte prilipdama, čia nuolankiai žemindamasi, ji stengiasi įteigti, jog savo kūnu nori saviškai atsimokėti – atiduoda jį lyg kokį daiktą mainais į pinigus, kuriuos jis išleido jos labui, lyg kokioje perdėtai saldžioje melodramoje, vaizduojančioje nedorėlius bankininkus ir doringas, bet beturtes skaistuoles. Kitas jos mėgstamas vaidinimas – tai jaustis spąstuose, visiškai priklausoma nuo Simono valios, kaip aprašoma tuose nešvankiuose romaniukuose su riestaūsiais sultonais ir drebančiomis vergėmis, kurių gali gauti pas prasčiausius Paryžiaus bukinistus. Sidabru spindinčios drapiruotės, pančiais surakintos kulkšnys. Arbūzinės krūtys. Gazelių akys. Kad ir kokia lėkšta būtų išmonė, ji išsaugo poveikį.

Kokias kvailystes jis kuždėjo per tas siausmo naktis? Vargu ar prisimena. Aistros ir liepsningos meilės žodžius, apie tai, jog neturi jėgų atsispirti jos žavesiui, – žodžius, kuriais, nors ir kaip keista, jis iš tiesų dabar tiki. Dieną Rachelė jam sunki našta, kliuvinys, ir jis trokštų jos nusikratyti; bet nakčia ji visiškai kitokia, o ir jis nebe tas. Jis irgi sako ne, kai nori sakyti taip. Žodžiams trokšta suteikti kitokią prasmę, platesnę, vaizdingesnę, gilesnę. Trokšta skalpeliu atverti jos kūną – vos vos, – kad galėtų paragauti jos kraujo, ir tas noras grėsmingoje miegamojo tamsoje jam atrodo visiškai normalus. Jį kursto jausmas, panašus į nevaldomą geismą; bet jis neturi nieko bendra tuo, kas vyksta, kai paklodės liula kaip bangos, kai jis blaškosi, vartosi vos gaudydamas kvapą, – kita jo pusė, apsirengusi nuo kojų iki galvos, stovi susinėrusi rankas ir seka viską, vedama paprasčiausio smalsumo, paprasčiausio noro stebėti. Kur iš tikrųjų jis šitaip nueis? Kur nusiris?

Traukinys įrieda į Toronto stotį, ir Simonas bando išvaikyti apnikusias mintis. Stotyje jis nusisamdo dviratį vežimaitį ir vežikui liepia vežti į pasirinktą viešbutį; ne patį geriausią – jis nenori be reikalo švaistyti pinigų, – bet ir ne į kokią lūšną, nes nepageidauja, kad jį sukandžiotų blusos ar apkraustytų vagys. Bedardant gatvėmis – tvankiomis ir dulkėtomis, užgrioztomis visokiausiais kinkiniais, gardininkais, karietomis, brikelėmis, – jis smalsiai žvalgosi aplink. Viskas nauja ir gyva, triukšminga ir marga, lėkšta ir iškilu, persmelkta šviežių pinigų ir šviežių dažų kvapo. Vieni čia akimoju susikrovė turtus, kiti dar kraunasi. Gausybė įprastų krautuvių ir prekybos namų, taipgi stebėtinai daug bankų. Nevilioja nė vienas restoranas. Žmonės šaligatviuose didžia dalimi atrodo gana pasiturimai, nematyti gaujų apsiskarmaliavusių elgetų, spiečių murzinų rachitikų vaikų nei pulkų apsileidusių ar neskoningai išsipusčiusių prostitučių, darkančių didumos Europos miestų vaizdą. Tačiau jis toks pakrikęs, jog mieliau atsidurtų Londone ar Paryžiuje. Ten jis būtų nežinomas ir nejaustų jokios atsakomybės. Jokių ryšių, jokių pažinčių. Galėtų pasimesti tarp žmonių.

XII.

SALIAMONO ŠVENTYKLA

„Spoksojau į ją apstulbęs. „Dievuliau! – tariau sau. – Nejaugi čia moteris? Žavi moteris, pažiūrėti tokia švelni – ir dar mergaitė! Kokia turėtų būti jos širdis!“ Ir sykiu mane ėmė pagunda apšaukti ją šėtone, išrėžti jai, jog nebeketinu veltis į tą siaubingą piktadarystę; bet ji buvo tokia daili, jog nežinia kodėl neatsispyriau pagundai...“

– James McDermott,
Kennethui MacKenzie'ui, atpasakota
Susannos Moodie knygoje *Gyvenimas Degimuose,* 1853

...nes tokia moters dalia
Ilgai tylėti ir kantriai laukti kaip nebyliam vaiduokliui,
Kol tą užburtą tylą sudrums klausiamas balsas.
Tokia yra tiekos kenčiančių moterų lemtis,
Niūri ir tyli, ir neregima, kaip požeminės upės,
Tekančios tamsos labirintais...

– Henry Wadsworth Longfellow,
„The Courtship of Miles Standish“, 1858

45.

Bredlio, Porterio ir Makenzio juridinė kontora įsikūrusi naujame, šiek kiek pretenzingame raudonų plytų pastate King gatvės vakarinėje dalyje. Priimamajame prie rašomojo stalo iškilmingai sėdi ištysęs jaunuolis bespalviais plaukais, kažką keverzodamas plienine plunksna. Įėjus Simonui, pašoka taškydamas rašalą, nelyginant šuo, išpuolęs iš vandens.

– Ponas Makenzis jūsų laukia, pone, – sako jis.

Makenzio vardą taria lyg pagarbiai suskliausdamas. Kažin, kiek jam metų? pagalvoja Simonas. Iš pažiūros toks jaunas, tikriausiai tai jo pirmas darbas. Jis veda Simoną kilimu išklotu koridorium ir pasibeldžia į storas ąžuolines duris.

Kenetas Makenzis savo slaptojoje šventovėje. Labai pritinka prie nusvidintų knygų spintų, prabangiai įrištų teisinių raštų, trijų paveikslų, vaizduojančių arklių lenktynes. Ant rašomojo stalo – bizantinio prašmatnumo ir įmantrumo rašymo reikmenys. Makenzis ne toks, kokį įsivaizdavo Simonas: nei didvyris vaduotojas Persėjas, nei šventas Jurgis. Tai nedidukas kriaušės pavidalo žmogelis – siaurų pečių, patogiu pilvuku, pūpsančiu iš po languotos liemenės, – rauplėta gumburiuota nosimi ir budriomis akutėmis, stebinčiomis pro akinius sidabriniais aptaisais. Jis pasikelia nuo krėslo ir šypsodamas tiesia ranką; du priešakiniai dantys ilgi ir atsikišę kaip bebro. Simonas bando įsivaizduoti, kaip jis atrodė prieš šešiolika metų, kai buvo jaunas – jaunesnis nei Simonas dabar, – bet jam nepavyksta. Jau penkerių metukų Kenetas Makenzis, ko gero, atrodė kaip subrendęs vyras.

Tai šit tas žmogus, kadaise išgelbėjęs gyvybę Greis Marks, kai būta maža vilties – akivaizdūs įkalčiai, papiktinta viešoji nuomonė, painūs ir neįtikimi jaunos moters parodymai. Simonui įdomu išsamiai sužinoti, kaip jam pavyko toks stebuklas.

– Pagarba, daktare Džordanai.

– Malonu, kad teikėtės skirti man laiko, – sako Simonas.

– Niekai. Aš gavau dvasiškojo tėvo Veringerio laišką; jis labai gerai apie jus atsiliepia ir šiek tiek supažindino mane su jūsų metodais. Labai džiaugiuosi galėdamas jums padėti mokslo labui. Nebejoju, kad esate girdėjęs, jog mums, advokatams, visada malonu pasinaudoti proga, kai tenka pasipuikuoti savo žiniomis. Bet pirmiausia, kol dar neįsileidome į kalbą...

Atsiranda ropinė, cigarai. Cheresas nuostabus: ponas Makenzis nešykšti sau malonumų.

– Ar jūs ne giminė garsiajam maištininkui? – vietoj įžangos klausia Simonas.

– Jokiu būdu, nors mielai prisipažinčiau, kad esu jam artimas; dabar tai anaiptol ne kliautis, kaip žiūrėta anksčiau: seniui jau kadai atleista, ir dabar jis laikomas reformų pradininku. Bet anuo metu prieš jį buvo sukelta visa viešoji nuomonė; ir vien jau tai galėjo nulemti mirties nuosprendį Greis Marks.

– Kodėl? – susidomi Simonas.

– Jei perskleistumėte senus laikraščius, pastebėtumėte, jog Greis užstojo tik tie, kurie rėmė poną Makenzį ir jo kovą. Visi kiti reikalavo pakarti tiek ją, tiek Viljamą Lajoną Makenzį ir visus, įtariamus respublikonų įsitikinimais.

– Betgi tai neturi jokio ryšio!

– Visiškai jokio. Kai sukyla tokios aistros, niekada nebūna jokio ryšio. Ponas Kineras buvo kilmingas konservatorius, o tuo tarpu Viljamas Lajonas Makenzis atstovavo skurdžiams airiams ir škotams, emigrantams apskritai. Visi jie vieno pero, taip šnekėjo žmonės. Per teismą aš nėriausi iš kailio, galite manimi patikėti. Tai buvo mano pirmoji byla, žinote, pati pirmoji; buvau ką tik priimtas į advokatų kolegiją. Žinojau, jog man tai vienintelis

šansas, ir, kai viskas pakrypo kita linkme, ta byla mane iškėlė kaip ant šakių.

– O kaip jūs apsisprendėte imtis tos bylos? – klausia Simonas.

– Mielas pone, man ją *įbruko*. Tai buvo rūkstanti bomba. Visi jos kratėsi. Kolegija apsiėmė ją tvarkyti už dyką – nei vienas, nei kitas kaltinamasis neturėjo pinigų, savaime suprantama, – o kadangi buvau jauniausias, aš ją ir gavau; ir, be kita ko, paskutinę akimirką, turėjau vos mėnesį laiko parengti bylą. „Klausyk, vaikeli, – pareiškė man senis Bredlis. – Visiems aišku, kad tu ją prakiši, nes dėl jų kaltumo nėra jokių abejonių; bet svarbiausia bus tai, *kaip* tu ją prakiši. Galima pralaimėti negrabiai, o galima ir elegantiškai. Tikėkimės, kad pralaimėsi kaip galima elegantiškiau. Mes visi kaip vienas stengsimės tave paremti". Senis tarėsi darąs man paslaugą, ir apskritai, ko gero, taip ir įvyko.

– Regis, jūs gynėte juos abu, – įsiterpia Simonas.

– Taip. Žiūrint iš dabarties, tai buvo klaida, nes jųdviejų interesai pasirodė skirtingi. Teisme nesisiejo daug dalykų, bet anuo metu teisė nebuvo tokia griežta.

Makenzis suraukęs antakius žiūri į užgesusį cigarą. Simonui dingteléja, kad vargšeliui iš tikrųjų nemalonu rūkyti, bet jis laiko tai savo priederme, nes cigaras dera prie paveikslų, vaizduojančių arklių lenktynes.

– Taigi jūs susitinkate su Švenčiausiąja Tylėjimo Mergele? – klausia Makenzis.

– Jūs taip ją vadinate? Taip. Praleidau su ja nemažai laiko, stengdamasis nustatyti...

– Ar ji nekalta?

– Ar ji pamišusi. Ar buvo pamišusi tuo metu, kai įvyko ta žmogžudystė. O tai, mano galva, būtų savotiškas jos nekaltumo įrodymas.

– Sėkmės, – palinki Makenzis. – Aš, pavyzdžiui, niekada nesugebėjau to įsiteigti.

– Ji sakosi visiškai neprisimenanti nė vienos žmogžudystės ar bent jau to, kaip buvo nužudyta Nensi Montgomeri.

– Mielas pone, jūs apstulbtumėte patyręs, koks dažnas reiškinys

nusikaltėlių pasaulyje yra atminties netekimas, – pareiškia Makenzis. – Tik vienas kitas prisimena ką nors bloga padaręs. Jie pribakina žmogų beveik ligi mirties, sukapoja jį į gabalus, o paskum tvirtina, jog vos stuktelėjo jam butelio dugnu. Tokiais atvejais kur kas patogiau viską pamiršti nei prisiminti.

– Greis amnezija atrodo gana įtikima, – bando prieštarauti Simonas, – bent jau tokią išvadą priėjau, remdamasis ankstesniais klinikiniais stebėjimais. Antra vertus, nors ji tarytum neprisimena žmogžudystės, puikiausiai nupasakoja visas tos dienos smulkmenas – pavyzdžiui, ką tuomet skalbusi; ir tokius dalykus kaip laivų lenktynes, vykusias prieš pat jai keliantis per ežerą. Ji netgi prisimena laivų pavadinimus.

– O kaip jūs patikrinote jos minimus faktus? Turbūt laikraščiuose, – sako Makenzis. – O ar jums neatėjo į galvą, kad ji surinko visus tuos neginčijamus duomenis iš to paties šaltinio? Turėdami galimybę, nusikaltėliai nuodugniai skaito viską, kas apie juos rašoma. Šiuo atžvilgiu jie tokie pat pilni tuštybės kaip ir rašytojai. Parodydamas, kad Greis jam padėjo pasmaugti moterį, Makdermotas, visai galimas daiktas, tą mintį išlukšteno iš Kingstono *Chronicle and Gazette*, kuri, netgi kvotai neprasidėjus, tą išmonę paleido kaip tikrą dalyką. Jei tikėtume laikraščio straipsniu, skarele suveržti mirusiajai kaklą neginčijamai reikėjo dviejų žmonių. Paistalai. Pasižiūrėjęs į mazgą, gali sakyti, kad jį rišo ir vienas žmogus, ir du, ir netgi dvidešimt. Savaime suprantama, per teismą aš sugrioviau tą prielaidą.

– Vadinasi, perbėgote į kitą stovyklą ir ėmėte ginti priešingą pusę, – įsiterpia Simonas.

– Reikia visada turėti galvoje abi puses; tik šitaip įmanoma užbėgti priešininkui už akių, dar jam nepradėjus pulti. Nors šioje byloje maniškiam būtų buvę labai keblu. Bet aš dariau, ką galėjau; žmogus visada griebiasi paskutiniosios, kaip sakė kažin kur Valteris Skotas. Teismo salė lūžo nuo žmonių, stačiai pragaras, ir nors buvo lapkritis, trūko oro ir trenkė šutu. Šiaip ar taip, daugiau nei tris valandas klausinėjau liudytojus. Turiu prisipažinti, jog reikėjo ištvermės, bet tuo metu buvau jaunesnis.

– Kiek pamenu, jūs pradėjote tvirtindamas, jog kaltinamieji suimti neteisėtai.

– Taip. Tai va, Greis Marks ir Makdermotas buvo suimti Jungtinių Valstijų teritorijoje be arešto orderio. Skėliau įspūdingą prakalbą apie sienos pažeidimą, *habeas corpus* ir visa kita; bet teismo pirmininkas Robinsonas nenorėjo apie tai girdėti. Tuomet bandžiau įrodyti, jog ponas Kineras buvęs lyg nususėlė avis ir gana palaidos doros, o tai buvo neabejotina teisybė. Be kita ko, jis sirgo hipochondrija. Visa tai neturėjo nieko bendra su žmogžudyste, bet aš stengiausi iš paskutiniųjų, ypač gilindamasis į dorą. Tiesą pasakius, jie visi keturi be paliovos šokinėjo iš vienos lovos į kitą nelyginant prancūzų komedijoje, tad buvo nelengva atsekti, kur kuris miegojo. Paskum įnikau teršti nelaimingosios Montgomeri gerą vardą. Aš nesijaučiu kaltas, kad nuplėšiau jai šlovę, nes ir šiaip vargšelė jos nebeturėjo. Kaip žinote, kartą ji jau gimdė, bet vaikas mirė, man regis, nuo gailestingos pribuvėjos rankų, ir per skrodimą paaiškėjo, kad ji buvo nėščia. Tėvas, be jokios abejonės, buvo Kineras, bet aš nėriausi iš kailio piešdamas tariamą Romeo, iš pavydo pasmaugusį vargšę moterį. Vis dėlto nors ir kaip aš verčiausi per galvą, iš skrybėlės triušis neiššoko.

– Gal ten ir nebuvo jokio triušio, – įsiterpia Simonas.

– Kas be ko. Paskum griebiausi kitos gudrybės, žongliruodamas marškiniais. Katras vilkėjo kuriais marškiniais, kada ir kodėl? Makdermotas buvo suimtas su Kinero marškiniais – vadinasi? Aš įrodžiau, jog Nensi turėjo įprotį – kartais atsiklausdama Kinero, kartais neatsiklausdama – tarnams pardavinėti šeimininko drabužius, kurių tas nenorėdavo dėvėti; taigi Makdermotas galėjo visiškai dorai įsigyti tuos Nesaus marškinius*. Deja, Kinero lavonas buvo negrabiai apvilktas Makdermoto marškiniais, ir tai buvo tikras pažaidos akmuo. Kaip įmanydamas stengiausi jį apeiti, bet kaltintojas juo pasinaudojo ir mane sutriuškino pagal visas žaidimo tai-

**Nesus* – kentauras, kaltas dėl Heraklio mirties; *Nesaus marškiniais* vadinama pražūtinga dovana.

sykles. Tuomet mečiau įtarimą prekeivio pusėn, esą prie jo vedą už durų nusviesti kruvini marškiniai, nes jisai bandęs ir kitur iškišti tas pačias prekes. Bet ir čia mano pastangos nuėjo perniek: vienas liudytojas parodė, jog tuos marškinius prekeivis pardavęs Makdermotui – stačiai pokeris, geriausias ketverių marškinių derinys, – ir vėliau iškrėtęs bjaurų pokštą: nei iš šio, nei iš to išgaravęs kaip dūmas. Žinok, kad gudrus, kodėl jis nesiteikė pasirodyti teisme ir kišti galvos į kilpą.

– Bailys, – įsiterpia Simonas.

– Kas be ko, – kikendamas pritaria Makenzis. – Ir kai atėjo Greis eilė, turiu pasakyti, kad ji man beveik nepadėjo. Nesugebėjau jos įtikinti, kad neišsipustytų nužudytos moters pašvitais, nes spaudą ir visuomenę tai siaubingai papiktino; šiaip ar taip, jei būčiau nesuglumęs, būčiau galėjęs mesteléti mintį, jog tokiu elgesiu ji įrodo esanti grynos ir ramios sąžinės ar netgi pamišėlė. Bet tuo metu nebuvau toks gudrus, kad sugalvočiau tokį kozirį. Be to, Greis gerokai sumaišė kortas. Suimta ji pareiškė nežinanti, kur yra Nensi. Paskum, per kvotą, prisipažino įtarusi, jog Nensi nebegyva ir gulinti rūsyje, nors nemačiusi, kaip ji ten atsidūrusi. Tačiau per teismą ir savo tariamoje išpažintyje – *Star* išspausdintame straipsnelyje, kuris davė laikraščiui gražaus pelno, – ji pareiškė mačiusi, kaip Makdermotas vilkęs Nensi už plaukų ir paskum numetęs žemyn laiptais. Bet ji nežengė toliau nė žingsnio ir niekad neprisipažino ją pasmaugusi.

– Bet vėliau jums prisipažino, – įsiterpia Simonas.

– Tikrai? Kad neprisimenu...

– Pataisos namuose, – neatlyžta Simonas. – Jums pasakė, kad ją visur persekioja krauju pasruvusios Nensi akys; bent jau ponia Mūdi rašo jus taip sakius.

Makenzis nesmagiai pasimuisto ir nudelbia akis.

– Greis tikriausiai buvo pasimaišęs protas, – sako jis. – Ji jautėsi prislėgta ir sutrikusi.

– Na, o akys?

– Ponia Mūdi, kurią aš labai gerbiu, buvo šiek tiek tradicinės vaizduotės ir linkusi viską perdėti, – atsiliepia Makenzis. – Savo

veikėjus ji prakalbina gražiausiais žodžiais, kuriais jie vargu ar įmanytų apie save pasakoti, nes Makdermotas buvo netašytas bernas – netgi aš, jo gynėjas, tik vargais negalais sugebėjau tarti vieną kitą žodį jo pateisinimui, – o Greis neišsilavinusi ir beveik dar vaikas. Na, o dėl akių pasakysiu tik tiek, jog žmonės dažniausiai perša tokias mintis, kokios prieinamos jų protui. Per teismą tat kasdien patvirtina liudytojai.

– Vadinasi, nebuvo jokių akių?

Makenzis vėl pasimuisto.

– Apie akis nieko negalėčiau pasakyti davęs priesaiką, – atsako jis. – Greis nesakė nieko tikra, kas turėtų bent kokią vertę teismui, nebuvo jokios išpažinties, nors ji tikrai prisipažino, jog jai labai skaudu dėl Nensi mirties. Bet šitaip kiekvienas galėtų pasakyti.

– Savaime suprantama, – pritaria Simonas.

Dabar jis ima įtarti, jog akys – ne ponios Mūdi išmonė, ir spėlioja, kokios dar jos knygos pastraipos galėtų būti įkvėptos spalvingos Makenzio vaizduotės.

– Bet mes taipgi turime pareiškimą, kurį Makdermotas padarė prieš pat pakariamas.

– Taip, taip, žodžiai prieš mirtį visada virsta laikraščių antraštėmis.

– Įdomu, kodėl jis taip ilgai laukė?

– Ligi paskutinės akimirkos jis tikėjosi bausmės palengvinimo, nes Greis ji buvo pakeista. Jis manė, jog jiedu vienodai kalti ir jog nuosprendis irgi turi būti vienodas; ir galėjo apkaltinti ją tik tada, kai gerklę užveržė kilpa, nes kitaip būtų priverstas prisipažinti švaistęsis kirviu ir taip toliau.

– Tuo tarpu Greis galėjo beveik nieko nesibaimindama versti ant jo kaltę, – priduria Simonas.

– Visiškai teisingai, – pritaria Makenzis. – Kai atėjo laikas, taip ji ir padarė nėmaž nesvyruodama. *Sauve qui peut!** Ta moteris turi plieninius nervus. Būtų buvusi gera advokatė, jei būtų buvusi vyras.

– Makdermotas nesulaukė malonės.

* Gelbėkitės, kas galit! *(Pranc.)*

– Žinoma, kad ne! Kvailas buvo, kad to tikėjosi, bet vis dėlto įsiuto. Jis manė, jog ir dėl to kalta Greis – jo akimis žiūrint, ji pati viena pasinaudojo malone, išstumdama jį iš žaidimo, – ir, kaip aš sumečiau, tik tada jam kilo noras atsikeršyti.

– Galima jį suprasti, – pritaria Simonas. – Kiek pamenu, jis tvirtino, jog Greis kartu su juo nulipo į rūsį ir pasmaugė Nensi savo skarele.

– Taip, skarelė niekur nedingo. Bet kita parodymo dalis vargu ar laikytina neginčijamu įkalčiu. Tas žmogėnas jau buvo pripasakojęs galybę skirtingų istorijų ir, be kita ko, buvo užkietėjęs melagis.

– Šiaip ar taip, – įsiterpia Simonas, – būsiu velnio advokatas ir pasakysiu, jog ir užkietėjęs melagis nebūtinai visada meluoja.

– Kas be ko, – sutinka Makenzis. – Ką gi, matau, jog kerinčioji Greis jums gražiai susuko galvą.

– Gražiai ar negražiai, bet turiu prisipažinti, jog atsidūriau aklavietėje, – atsiliepia Simonas. – Tai, ką ji pasakoja, daugiau ar mažiau atrodo tiesa. Pažiūrėti ji paprasta ir nuoširdi, ir vis dėlto aš negaliu atsikratyti įtarimo, kad ji man meluoja, o meluoja taip, jog negaliu jos pagauti.

– Melas, – nusigriebia Makenzis. – Be abejo, labai griežtas apibūdinimas. Klausiate, ar ji jums meluoja? Pažiūrėkime į tai iš kitos pusės: ar Šachrazada melavo? Jos akimis žiūrint, ne; savaime suprantama, jos sektų pasakų nevalia skirstyti į dvi griežtas kategorijas: Tiesa ir Prasimanymas. Jos priskirtinos prie visiškai kitos srities. Galbūt Greis Marks jums pasakoja tik tai, kas būtina geidžiamam tikslui pasiekti.

– Kokiam tikslui? – klausia Simonas.

– Linksminti sultoną, – atsako Makenzis. – Stengtis atitolinti lemtį. Vilkinti jūsų išvykimą, kad jūs būtumėte kaip galima ilgiau su ja kambaryje.

– Ką gi ji laimėtų? – atverčia Simonas. – Mane linksmindama, ji neišeis iš kalėjimo.

– Aš nemanau, kad ji iš tikrųjų to tikisi, – atsako Makenzis. – Bet argi tai nekrinta į akis? Vargšelė jus įsimylėjusi iki ausų. Pas

moterį, kalinamą metų metus ir niekada nesueinančią su vyrais, pasirodo daugiau ar mažiau jaunas ir gamtos nenuskriaustas viengungis. Neabejoju, kad jūs esate jos svajonių princas.

– To dar betrūko! – nejučia rausdamas, atsako Simonas.

Jeigu Greis jį įsimylėjusi, ji pašėlusiai gerai slepia savo jausmus.

– Bet aš jums tvirtinu, jog tai tiesa! Man irgi taip ar daugmaž panašiai atsitiko; nes buvau priverstas daugelį valandų praleisti su ja akis į akį kalėjimo kameroje, Toronte, kai ji man sekė pasakas ir kaip įmanydama vilkino laiką. Įsižiūrėjo į mane ir nenorėjo išleisti iš akių. Kokie švelnūs ilgesingi žvilgsniai! Būčiau palietęs jos ranką, ir ji būtų puolusi man į glėbį.

Simonui pasidaro koktu. Išpuikęs neūžauga trolis gražute liemene ir gumburiuota nosimi!

– Tikrai? – klausia jis, tvardydamasis, kad iš pykčio nesuvirpėtų balsas.

– Kaip kažin ką, – atsako Makenzis. – Žinote, ji buvo tikra, kad gaus mirties nuosprendį. Baimė – puikiausias gašlinamasis vaistas; patariu jums kurią dieną padaryti bandymą. Mums, advokatams, labai dažnai tenka švento Jurgio vaidmuo, bent jau laikinai. Suraskite prie uolos prikaustytą mergelę, kurią grasina suryti pabaisa, išvaduokite ją, ir ji priklausys jums. Su mergelėmis tai elementaru, netikite? Nepasakyčiau, kad manęs neėmė pagunda. Tuomet ji buvo jaunutė ir švelni, nors, kita vertus, kalėjime, be abejo, bus sudiržusi.

Simonas nusikosti, kad neprasiveržtų įsiūtis. Kaip jis nepastebėjo, jog to žmogaus burna kaip ištvirkusio senio. Provincinio viešnamių lankytojo. Savanaudžio gašlūno.

– Tokio pobūdžio užuominų niekad nėra pasitaikę, – sako jis. – Bent jau man.

Jis manė, jog tokios svajonės kyla tik jam, bet dabar pradeda tuo abejoti. Ką iš tiesų apie jį galvoja Greis, darbuodamasi adata ir sekdama savo gyvenimo istoriją?

– Man labai pasisekė, – vėl prabyla Makenzis, – ir Greis taip pat, savaime suprantama, kad pirmiausia buvo nagrinėjama pono

Kinero nužudymo byla. Visiems buvo aišku, jog ji negalėjo prisidėti prie Kinero nužudymo, na, o dėl Nensi – tiesą pasakius, abiem atvejais – būta tik netiesioginių įkalčių. Ji buvo teisiama ne kaip žmogžudė, bet kaip bendrininkė, nes įkaltinti ją buvo įmanoma nebent tuo, kad ji žinojo nusikalstamas Makdermoto užmačias ir jo neįdavė; ir kad taipgi nepranešė, kaip pridera, apie jo piktadarystę. Teismo pirmininkas, ir tas patarė jai prašyti malonės, ir, surinkus keletą rimtų peticijų jos naudai, man pasisekė išgelbėti jai gyvybę. Tuo metu jiems abiem buvo paskelbtas mirties nuosprendis ir byla nutraukta, nes teismas nematė reikalo smulkiau nagrinėti antrą bylą; tad Greis niekada nebuvo teisiama už Nensi Montgomeri nužudymą.

– O jeigu būtų buvusi teisiama? – klausia Simonas.

– Aš nebūčiau sugebėjęs jos apginti. Būčiau turėjęs nusileisti visuomenės nuomonei. Ji būtų buvusi pakarta.

– Bet, jūsų nuomone, ji buvo nekalta, – neatlyžta Simonas.

– Priešingai, – atsiliepia Makenzis.

Siurbteléja chereso, elegantiškai nusišluosto lūpas, nusišypso kažką malonaus prisimindamas.

– Ne. Mano nuomone, ji buvo kalta kaip dukart du keturi.

46.

Ką veikia daktaras Džordanas ir kada jis sugrįš? Nors aš numanau, ką jis veikia. Kalbasi su torontiečiais, bando sužinoti, ar aš kalta; bet šitaip jis nieko nesužinos. Jis dar nesupranta, jog ne tai, ką tu padarai, užtraukia kaltę, bet tai, ką kiti tau padarė.

Jis vardu Simonas. Įdomu, kodėl motina pavadino jį tokiu vardu, o gal tėvas. Mano tėvas niekad nekvaršindavo sau galvos, kokiu vardu pavadinti vaikus, tuo rūpindavosi mama ir teta Paulina. Buvo apaštalas Simonas Petras, Viešpaties paverstas žmonių žveju. Bet buvo taipgi Simonas Uolusis. Kuris eidamas į mugę susitiko pyragių. Ir jam pasakė: duok man paragauti duonelės, nors neturėjo nė skatiko. Toks buvo ir Makdermotas, buvo įsitikinęs, kad gali viską imti sau ir niekuo neatsiteisti; ir daktaras Džordanas taip daro. Nepasakyčiau, kad man jo negaila. Jis visada buvo liesas, ir man toks įspūdis, jog dar labiau sulys. Man regis, jį graužia kažin koks sielvartas.

Na, o savo vardą, ko gero, esu gavusi iš psalmės. Mama niekad to nėra sakiusi, bet yra tiek daug dalykų, kurių ji man niekad nesakė.

Vai, kaip brangi, Viešpatie, tavo Malonė!
Išgelbėjai mane, nelaimingą vargdienį!
Buvau žuvęs kadaise, bet štai aš išganytas,
Aklas buvau, bet štai ir vėl matau.

Tikiuosi, jog aš pavadinta Malonės* vardu. Norėčiau būti išganyta. Norėčiau matyti. Ir kad mane matytų. Įdomu, ar Dievo akis

* Greis *(Grace)* – *angl.* Malonė.

mato lygiai taip pat? Kaip pasakyta Biblijoje: *Šiandien mes matome veidrodyje, kaip pro miglą; bet tuomet susidursime akis į akį.*

Jei susidursime akis į akį, vadinasi, žiūrės vienas į kitą du žmonės.

Šiandien buvo pirties diena. Sklinda kalbos, jog greitai maudysimės ne po dvi ir ne su marškiniais, bet visu tuntu ir nuogos; jie sako, jog šitaip sutaupysime laiko ir visa kita, nes sunaudosime mažiau vandens, bet man atrodo, jog tai nešvanku, ir jeigu taip atsitiks, skųsiuos vyresnybei. Bet, ko gero, nieko nedarysiu, nes taip sugalvota, norint mus išbandyti, ir verčiau ištversiu viską nesiskųsdama, kaip nukenčiu didžia dalimi visa kita. Pirtis ir šiaip jau gana nemaloni, akmeninė asla slidi, priskretusi seno nešvaraus muilo, sutenėjusio kaip drebučiai, ir prižiūrėtoja amžinai nenuleidžia nuo mūsų akies; gal tai ir neblogai, nes kitaip kalinės imtų laistytis vandeniu. Žiemą galima mirtinai sušalti, bet dabar, per pačius vasaros karščius, suplukus ir suskretus, juo labiau padirbėjus virtuvėje, šaltas vanduo manęs nebaugina, bent atsigauni.

Po pirties kurį laiką siuvau kas pakliūva. Kalėjime nespėja siūti vyrams drabužių, nes pašėlusiai daugėja nusikaltėlių, ypač vasaros karštymečiu, kai žmonės greitai užsiplieskia ir bernai pasidaro keršingi; tad prireikia šauktis pagalbon mane. Čia jie gauna užsakymus ir turi laiku juos atlikti, lygiai kaip fabrike.

Šalia manęs ant suolo sėdėjo Mažylė Ani ir kuždėjo, linkdama prie manęs: Greis, Greis, ar gražus tavo jaunasis daktaras? Jis padės tau išeiti iš kalėjimo? Tu jį įsimylėjusi, kaip kažin ką.

Nebūk kvaila, atsakiau pakuždomis, ir nepaistyk niekų, kaip gyva nebuvau įsimylėjusi kokio vyro ir juo labiau dabar neketinu įsimylėti. Aš nuteista kalėti iki gyvos galvos, ir tokiems dalykams čia nėra laiko, o ir vietos, jeigu taip atsitiktų.

Ani trisdešimt penkerių metų, vyresnė už mane, bet visiška nesubrendėlė, nes jai ne visi namie. Taip būna kalėjime; kai kurios čia sėdi ir nebręsta, ir lieka tokio pat amžiaus, kokio čionai atėjo pirmą kartą.

Liaukis skiauterę kėlusi, sušnyptė ji, kumštelėdama man alkūne į pašonę. Bene atsisakytum tamsiame kamputyje kniūbsčia mor-

kos paragauti, to niekas nedraudžia; tu tokia sukta, šnibždėjo ji, panorėjusi ištaikytum ir vietą, ir laiką; antai Berta Flad susibėgo su vienu prižiūrėtoju sandėliuke, gaila, kad įkliuvo, bet tu niekada neįkliūtum, esi tokios kietos širdies, jog nunovytum savo močiutę lovoje bemiegančią ir ranka nesudrebėtų.

Man regis, laisvėje ji labai nedorai gyveno.

Tylėt, sudraudė budinti prižiūrėtoja, o užsirašysiu jūsų pavardes.

Jos pasidarė griežtesnės, nes atėjo nauja vyriausioji; ir jei prie tavo pavardės išsirikiuoja pernely daug kryželių, jos plikai nukerpa tau plaukus.

Po pietų mane nusiuntė pas ponią viršininkienę. Ir vėl ten buvo Dora, susitarė su daktaro Džordano šeimininke, kad didžiojo skalbimo dienomis ateisianti pas mus; ir kaip paprastai atsinešė krūvą paskalų. Pareiškė, kad jeigu papasakotų bent pusę to, ką žino, kai kas nustotų keterą šiaušti, nes daug esą tokių apsimetėlių ir veidmainių, kurios vaikščioja juodais šilkais apsitaisusios, nėriniuotomis nosinaitėmis vėduodamosi, ir popiet migrenomis skundžiasi, lyg būtų tikrai garbingos damos; ir kiti tegu sau daro, ką nori, bet ji nesileis už nosies vedžiojama. Pasakė, jog, daktarui Džordanui išvažiavus, jo meilužė neranda sau vietos ir valandų valandas spokso pro langą arba sėdi, lyg stabo ištikta; nieko nuostabaus, nes bijo, kad jos nepamestų kaip anas. O kas tuomet jai pinigų duos visokiems įgeidžiams ir įnoriams tenkinti, visokiems niekniekiams ir pirkiniams, kurių ji melste meldžia?

Apskritai Klari nė ausies nekreipia į Doros paistalus. Ji nesidomi paskalomis apie aukštesnio luomo žmones; paprasčiausiai rūko pypkę ir mykia: hm. Bet šiandien ji paklausė, kodėl jai turėtų galvą skaudėti dėl to, ką tie žmonės išdarinėja, jau verčiau žiopsoti į vištas ir kariaujančius gaidžius diendaržyje, ir, jos akimis žiūrint, Dievas priveisė tokių žmonių žemėje, kad jie baltinius terštų, nes, jos galva, niekam kitam jie ir netinka. Ir Dora pritarė: taigi, taigi, jie šauniai darbuojasi, galiu pasakyti, kad taip greitai teršia, jog nė

skalbti nespėju, ir jei kurią dieną viskas išeis aikštėn, jokiais muilais jiedu nenusiplaus purvo.

Sulig tais žodžiais per kūną man perėjo šiurpas, ir aš jos nepaprašiau paaiškinti, ką visa tai reiškia. Nenorėjau girdėti jokių šlykštybių apie daktarą Džordaną, nes apskritai jis buvo man labai malonus ir, be kita ko, suteikia man didžiausią pramogą nykiame ir varganame gyvenime.

Kai parvažiuos daktaras Džordanas, man darys hipnozę. Viskas nuspręsta; Džeremija, po teisybei turėčiau jį vadinti daktaru Diuponu, nes, manding, dabar šitaip reikia į jį kreiptis, hipnotizuos, o visi kiti stebės ir klausysis. Ponia viršininkienė man viską išaiškino ir pasakė, kad nieko nebijočiau, nes būsiu tarp bičiulių, vien gera man linkinčių, ir man nieko kita nereikės daryti, tik sėdėti kėdėje ir užmigti, kai palieps daktaras Diuponas. O kai užmigsiu, jie ims mane klausinėti. Šitaip jie tikisi sugrąžinti man atmintį.

Aš jai atsakiau, kad nesu visiškai tikra, ar išties noriu ją atgauti, nors, savaime suprantama, darysiu, ką jie norės. Ir ji pasakė, jog labai džiaugiasi, kad esu taip palankiai nusiteikusi, jog ji manimi labai pasitiki ir jog neabejoja, kad būsiu pripažinta nekalta.

Po vakarienės prižiūrėtoja davė mums po mezginį, kad užbaigtume kamerose po darbo dienos, nes jie nebespėja megzti kojinių. Vasarą šviesu iki vėlumos, ir jie sutaupo lajaus žvakėms.

Štai ir mezgu. Mezgu labai greitai, galiu megzti nežiūrėdama, kai gaunu kojines ar ką nors nesudėtinga. Ir megzdama galvoju: jei turėčiau atminimų albumą, ką į jį dėčiau? Vieną kitą spurgą nuo mamos skepetos. Raudonų vilnų gumulėlį, išpeštą iš raštuotų pirštinių, kurias man numezgė Meri Vitni. Šilko skiautę, nurėžtą nuo gražiosios Nensi skarutės. Džeremijos kaulinę sagą. Ramunę, ramunių vainikėlį, kurį man nupynė Džeimis Volšas.

Nuo Makdermoto – nieko, nes nenoriu jo prisiminti.

O koks turėtų būti atminimų albumas? Ką jame reikėtų saugoti: tai, kas buvo gera gyvenime, ar visa tai, kas nutiko praeityje? Daugelis žmonių deda į jį niekad neregėtų vietovių ir įvykių vaizdelius, kunigaikščių atvaizdus ir Niagaros krioklį, bet tai, mano akimis žiūrint, savotiška apgavystė. Ar aš irgi taip daryčiau? Ar likčiau ištikima savo gyvenimui?

Skiautelė šiurkščios drobės, nuplėšta nuo naktinių marškinių, kuriuos dėviu kalėjime. Krauju sulieto apatinio sijono skiautė. Dryžis, atlikęs nuo skarelės, išmargintos melsvomis gėlytėmis. Juodgrūdėmis.

47.

Rytojaus dieną, vos patekėjus saulei, Simonas sėda ant arklio, išsinuomoto arklidėse už viešbučio, ir išjoja Ričmond Hilo link. Kaip ir visi arkliai, pripratę kasdien nešioti nepažįstamus raitelius, šis irgi pasirodo besąs nartus, kietų žabtų ir keliskart bando prispausti jį prie tvoros. Paskiau apsiramina ir leidžiasi lengva ristele, retkarčiais sulėtindamas žingsnius ir tursindamas smagia kračia eidine. Nors ir dulkėtas ir daiktais tekinių išduobtas, kelias pasirodo geresnis, nei tikėjosi Simonas, ir, keliskart stabtelėjęs prie užeigų pailsėti ir atsigerti vandens, tuoj po pusiaudienio prijoja Ričmond Hilą.

Kaip ir anksčiau, tai mažytis miestelis. Krautuvė, kalvė, pakrikai išsibarsčiusios trobos. Matyt, ta pati smuklė, kurią prisimena Greis. Jis žengia į vidų, užsisako jautienos kepsnį ir alaus ir pasiteirauja, kaip nusigauti į buvusią pono Kinero sodybą. Smuklininkas nė kiek nenustemba: Simonas ne pirmas to klausia. Kadais, kai įvyko žmogžudystė, iš tiesų ten būriais virto žiopliai, sako jis, ir ligi šiolei niekad netrūksta lankytojų. Miestelio žmonėms nusibodo garsėti vien ta šlove: jo manymu, tegu mirusieji laidoja savo mirusius. Bet žmonėms patinka smaksoti išsižiojus į tragediją, o tai nepadoru. Galėtum manyti, jog jiems priderėtų laikytis atstu nuo nelaimės, betgi ne, jie lenda kaip musės prie medaus. Kai kurie netgi prisirenka akmenukų alėjoje, prisiskina gėlių lysvėse. Džentelmenas, kuriam šiuo metu priklauso sodyba, nesiskundžia, nes privažiuoja mažiau žmonių. Šiaip ar taip, jam nepatinka tuščių reginių ištroškę žiopliai.

Simonas užtikrina, jog anaiptol neištroškęs tuščių reginių: esąs gydytojas ir tiriąs Greis bylą. Bereikalingas gaištas, atremia smuklininkas, nes Greis buvo kalta.

– Graži moteris buvo, – priduria, saviškai didžiuodamasis, kad ją pažinojo. – Iš pažiūros tikras angelėlis. Tokio mielo veidelio, jog niekad nebūtum įminęs, ką ji rezga.

– Regis, tuomet ji buvo penkiolikos, – sako Simonas.

– Bet atrodė aštuoniolikos. Gėda, kad tokia jauna pasuko nedoru keliu.

Jis priduria, jog ponas Kineras, kad ir pasileidęs, buvo puikus džentelmenas ir jog diduma žmonių mėgo Nensi Montgomeri, nors ji ir gyveno nuodėmingai. Pažinojo jis ir Makdermotą: tikras galiūnas, galop būtų susitvarkęs, jeigu nebūtų pasimaišiusi Greis.

– Jinai jį sukurstė, jinai užnėrė jam kilpą ant kaklo.

Ir priduria, jog moterys visada išsisuka iš bėdos.

Simonas teiraujasi Džeimio Volšo, bet Džeimis Volšas išvažiavęs. Vieni sako, kad į miestą, kiti sako, kad į Jungtines Valstijas. Pardavus Kinero sodybą, Volšams teko kraustytis. Tiesą pasakius, apylinkėje beveik nebelikę žmonių, šičia gyvenusių anuo metu, nuo to laiko vieni išsipardavė ir išsivažinėjo, kiti nusipirko jų namus ir įsikūrė: mat ten gera, kur mūsų nėra.

Simonas joja į šiaurę ir be jokio vargo suranda Kinero sodybą. Jis neketina artintis prie namų – nori tik apžiūrėti iš tolo, – bet vaizdą iš dalies užstoja išvešėjęs sodas, buvęs dar visai jaunas, kai čia tarnavo Greis. Jis atsiduria vidury alėjos ir, pats nesuvokdamas, kas jam atsitiko, pririša arklį prie tvoros šalia abiejų virtuvių, ir žengia paradinių durų link.

Trobesys kur kas mažesnis ir prastesnis, nei jis vaizdavosi. Prieangis su kolonomis prašyte prašosi sluoksnio dažų, rožynai sulaukėję, išsiskleidęs tik vienas kitas pumpuras, bet ir tie apėję parazitais. Kas iš to, kad jis apžiūrės, klausia save Simonas; nebent pasimėgaus banaliu šiurpulingu pojūčiu ir patenkins liguistą smalsu-

mą? Sakytum pasivaikščios po mūšio lauką: nėra ko žiūrėti, nepaleidus vaizduotės. Tokie susitikimai su tikrove visada nuvilia.

Šiaip ar taip, jis beldžiasi į duris kartą, kitą. Niekas neatsiliepia. Jis apsisuka eiti, bet atsiveria durys. Pasirodo moteriškė, laiba, sielvartingo veido, nesena, bet jau pagyvenusi, vilkinti kuklia tamsaus kartūno suknele ir prisijuosusi prikyštę. Simonui toks įspūdis, jog tokia būtų buvusi Nensi Montgomeri, jei būtų gyvenusi.

– Pageidaujate apžiūrėti namą, – prabyla ji.

Tai ne klausimas.

– Šeimininko nėra, bet man liepta jums aprodyti.

Simonas sutrinka: iš kur jie galėjo žinoti, kad jis atvažiuos? Gal daug žmonių vis dar lankosi, nors smuklininkas sakė kitaip? Gal sodyba paversta šiurpybių muziejumi?

Ūkvedė – tikriausiai tam ji pasamdyta – pasitraukia į šalį, praleisdama Simoną į prieškambarį.

– Manding, pageidautumėte pasiteirauti apie šulinį, – sako ji. – Visi taip daro.

– Šulinį? – pakartoja Simonas.

Jis nieko negirdėjo apie šulinį. Gal šį tą laimės apsilankydamas, sužinos kai ką nauja apie bylą, tai, ko niekas dar neminėjo.

– O ką galėtumėte pasakyti apie šulinį?

Moteriškė keistai jį nužvelgia.

– Šulinys dengtas, pone, ir įrengtas naujas siurblys. Jūs tikriausiai norite sužinoti, koks tai šulinys, jei ketinate pirkti sodybą.

– Bet aš neketinu jos pirkti, – sumišęs atsako Simonas. – Ar ji parduodama?

– Tad kuriam galui imčiau jums ją rodyti? Aišku, parduodama, ir jau nebe pirmą kartą. Žmonės, kurie šičia gyvena, visada nejaukiai jaučiasi. Žinia, nieko čia nėra, jokių vaiduoklių ir panašiai, nors galėtum ir pamanyti, jog čia vaidenasi, ir man pačiai visados nemalonu lipti į rūsį. Bet užtat sodyba traukte traukia žioplius, kurie neturi ko veikti.

Ji žiūri įdėmiai į Simoną: jeigu jis nenori pirkti namo, tai ko gi jam šičia reikia? Simonui anaiptol nesinori, kad jį palaikytų žiopliu, kuris neturi ko veikti.

– Aš gydytojas, – sako jis.

– Aha, – atsiliepia ji, įžvalgiai linguodama galvą, lyg viską supratusi. – vadinasi, jūs norite apžiūrėti *patį namą*. Čia tikrai ateina daug gydytojų, pageidaujančių apžiūrėti namą. Daugiau nei kitų profesijų žmonių, netgi daugiau nei teisininkų. Ką gi, jeigu jau atėjote, naudokitės proga. Štai čia, svetainėje, stovėjo pianinas, kuriuo, kaip man sakė, ponui Kinerui gyvam esant, skambindavo panelė Nensi Montgomeri. Anot kalbų, ji suokdavo kaip lakštingala. Turėjo absoliučią klausą.

Ji nusišypso Simonui, pirmąsyk teikiasi apdovanoti tokia malone.

Simonas apžiūri namą iš pagrindų. Apeina valgomąjį, biblioteką, žiemos virtuvę, vasaros virtuvę, arklidę ir palėpę, „kur nakvodavo tas nevidonas Makdermotas". Viršutinio aukšto kambarius – „vienas Dievas težino, kas čia dėdavosi" – ir Greis kambarėlį. Baldai jau nebe tie, savaime suprantama. Prastesni, tikri rakandai. Simonas bando įsivaizduoti, kaip viskas atrodė anuo metu, bet veltui darbas.

Kaip įgudusi scenos meistrė, ūkvedė tausoja rūsį pabaigai. Užžiebia žvakę ir pirma leidžiasi laiptais, perspėdama, jog tie slidūs. Blausu, pakampėse vieni voratinkliai. Trenkia plėkais, drėgna žeme ir sukrautomis daržovėmis.

– Štai čia jie ir surado poną Kinerą, – gardžiuodamasi kiekvienu žodžiu, sako ūkvedė, – o Nensi gulėjo užkišta už sienos. Šiaip sakysi ar taip, bet man galva neneša, kodėl jiedu stengėsi ją paslėpti. Juk nusikaltimas visada išeina į paviršių, kaip ir atsitiko. Gaila, kad jie nepakorė tos Greis, ir ne viena aš apgailestauju.

– Nė kiek tuo neabejoju, – atsiliepia Simonas.

Jis pakankamai prisižiūrėjo, metas joti. Prieduryje duoda jai monetą – jo manymu, taip pridera, – ji linktelėja ir įsikiša ją kišenėn.

– Galite apžiūrėti ir kapus miestelio kapinėse, – pasiūlo ji. – Užrašų nėra, bet lengvai atseksite. Jie vieninteliai aptverti statiniais.

Simonas padėkoja. Jam toks įspūdis, kad jis stengiasi vogčiomis išsmukti, pažiūrėjęs nešvankų reginį. Kokiu žiūrovu jį galėtum pavadinti? Prisiekusiu, nes tuojau pat traukia presbiterionų bažnyčios link; surasti ją vieni niekai, nes prieš akis vienintelė varpinė.

Kapinės už bažnyčios, žalios ir dailiai sutvarkytos; mirusieji griežtai prižiūrimi. Jokių vijoklinių augalų, jokių nuvytusių vainikų, jokių duobių, jokios netvarkos; nieko panašaus į barokines Europos grožybes. Nei angelų, nei kalvarijų, nei jokių kvailysčių. Rojus, presbiterionų akimis žiūrint, primena banką, kur kiekviena siela paženklinta kortele, įrašyta į bylą ir patalpinta į atitinkamą skyrelį.

Akis duria ir ieškomi kapai. Abu aptverti mediniais statiniais; kapinėse daugiau nėra tokių tvorelių – kad palaidotieji būtų uždaryti, be abejo, nes nužudytieji, kaip manoma, išlenda iš duobės. Presbiterionams, ir tiems, matyt, nėra svetimi prietarai.

Tomo Kinero tvorelė nudažyta baltai, Nensi Montgomeri – juodai, ko gero, tai atspindi miestelio viešąją nuomonę: nužudyta ar nenužudyta, bet anaiptol ne dorovės ramstis. Jiedu nebuvo palaidoti viename kape – kuriam galui kelti skandalą. Įdomiausia, jog Nensi kapas iškastas Kinero kojūgalyje ir stačiu kampu: sakytum patiesalėlis prie lovos. Iškerojęs rožių krūmas apipina beveik visą Nensi tvorelę – vadinasi, laikraštyje išspausdinta baladė buvo pranašinga, – bet nė šakelės prie Kinero kapo. Simonas nusiskina rožę nuo Nensi kapo, dingtelėjus miglotai minčiai nuvežti ją Greis, bet paskui apsigalvoja.

Grįždamas į Torontą, pusiaukelėje apsistoja nakvynei neišvaizdžioje užeigoje. Langų stiklai taip apgliaumiję, jog beveik nieko nematyti, paklodės trenkia plėkais; apačioje po kambariu ligi pusiaunakčio ūžauja gauja gerklingų girtuoklių. Tai kasdienybė, keliaujant provincijon. Jis užstumia kėde duris, kad vidun neįsibrautų koks neprašytas svečias.

Rytą atsikelia anksti ir apžiūri nakčia parazitų sukandžiotas vietas. Pamurkdo galvą į drungno vandens dubenį, kurį atnešė kambarinė, taipgi triūsianti apačioje kaip virtuvės merga; vanduo dvokia svogūnais.

Po pusryčių, suvalgęs priešistorinio kumpio luistą ir neįmenamo amžiaus kiaušinį, keliauja toliau. Laukuose žmonių ne per dau-

giausia; jis pralenkia dardantį vežimą, prajoja pro žmogų, savo sklype kirviu kertantį sausuolį, pro artoją, įlipusį griovin nusišlapinti. Šen bei ten pievose plaujoja miglos draiskalai, saulėtekiu sklaidydamiesi kaip sapnai. Oras pritvinkęs drėgmės, o žolė pakelėje nusvirusi nuo rasos; arklys glemžia ją pilnais nasrais. Simonas nenorom jį pažaboja ir paleidžia eidine. Jaučiasi vangus, pasibodėjęs bet kokiu tikslu, bet kokiomis pastangomis.

Prieš sėdant į popietinį traukinį, lieka dar vienas žygis. Jis nori aplankyti Meri Vitni kapą. Nori įsitikinti, jog iš tikro toks yra.

Greis kaip tik minėjo metodistų bažnyčią Adelaidės gatvėje; jis pasitikslino užrašų knygutėje. Kapinėse vietoj marmurinių dygsta svidinto granito paminklai, vis rečiau pasitaiko eilėraščių: puikybė reiškiasi dydžiu ir tvirtumu, nebe įmantria puošyba. Metodistams patinka monumentalūs paminklai, amžini monolitai, panašūs į storus juodus brūkšnius, kuriais didžiojoje knygoje tėvas pabraukdavo uždarytas sąskaitas: *Apmokėta.*

Jis vaikščioja išilgai eilėmis išrikiuotų kapų, skaitydamas pavardes – Bigsai, Stiuartai, Flukai, Čamberiai, Kukai, Randolfai ir Stolvertai. Galiausiai aptinka jį pačiame kampe: mažytis pilkas akmuo, pažiūrėti kur kas senesnis nei devyniolikos metų. *Meri Vitni;* tik vardas, ir nieko daugiau. Betgi Greis sakė, jog vienintelė prabanga, kurią ji galėjo sau leisti, buvo vardas.

Širdyje lyg liepsna plykstelėja džiaugsmas – vadinasi, jos istorija neišgalvota, – bet lygiai taip greitai užgęsta. Ką reiškia tie materialūs ženklai? Burtininkas iš skrybėlės ištraukia monetą, ir todėl, kad moneta tikra kaip ir skrybėlė, žiūrovai tiki, jog iliuzija irgi tikra. Bet šis akmuo reiškia tik tiek, kad jis akmuo. Pirmiausia jame neįrašyta jokia data, o Meri Vitni, palaidota šičia, gal nieko bendra neturėjo su Greis Marks. Gal čia vardas, ir tiek, vardas akmenyje, Greis pastebėtas ir panaudotas istorijai prasimanyti. Gal čia ilsisi sena moteris, kieno nors žmona, kūdikis, bet kas.

Niekas neįrodyta. Bet niekas ir nenuneigta.

Į Kingstoną Simonas grįžta pirma klase. Traukinys apypilnis, ir noras išvengti grūsties pateisina išlaidas. Traukiniui dundant į rytus ir Torontui, Ričmond Hilui su ūkiais ir šienaujamomis pievomis dingstant tolumoje, jis susizgrimba besvarstąs, ar patiktų jam gyventi tenai, vidury ramių ir sodriai žaliuojančių laukų; tarkime, Tomo Kinero sodyboje, pasisamdžius Greis ūkvede. Ji būtų ne vien ūkvedė, bet ir slapta, tarp keturių sienų uždaryta meilužė. Slėptų ją nuo visų, dangstydamas kitu vardu.

Tai būtų tingus, atlaidumu paženklintas gyvenimas, pilnas savų neskubrių malonumų. Jis vaizduojasi Greis, sėdinčią krėsle, svetainėje, besiuvančią lempos pusiau apšviestu veidu. O kodėl tik meilužė? Jam dingtelėja, jog Greis Marks – vienintelė pažįstama moteris, kurią jis sutiktų vesti. Tai netikėta mintis, bet dabar, jos nusitvėręs, ima narplioti ją ir svarstyti. Sako sau su tam tikra kandžia ironija, kad Greis, ko gero, vienintelė patenkintų visus ar kone visus jo motinos reikalavimus, apie kuriuos ji dažnokai užsimena: Greis, pavyzdžiui, neturtinga. Tačiau ji graži ir nelengvabūdiška, gera šeimininkė ir ne nuoboda, paprastų manierų, sveiko proto, atžvalgi. Be to, ji puiki siuvėja ir, be jokios abejonės, sugebėtų perminti taką panelei Feit Kartrait. Šiuo požiūriu motina nesiskųstų.

Jis irgi turi reikalavimų. Esybės gilumoje Greis pritvinkusi aistros, jis tuo neabejoja, nors reikėtų tam tikrų pastangų, kad ji prasiveržtų. Ir už tai ji būtų jam dėkinga, kad ir prieš savo valią. Dėkingumas jo nežavi, bet keri mintis, jog tai įvyks prieš jos valią.

Bet lieka Makdermotas. Ar jinai sakė apie jį tiesą? Ar tikrai taip nekentė ir bijojo to žmogaus, kaip sakėsi? Jis lietė ją, savaime suprantama; tik ar toli buvo nuėjęs ir ar ji pakankamai spyrėsi? Žvelgiant iš laiko atstumo, tokie epizodai atrodo kitaip nei pačiame įkarštyje; niekas geriau už jį to neišmano, o ir kodėl moteris turėtų elgtis kitaip? Žmogus išsisukinėja, stengiasi teisintis, ieško geriausios išeities. O kas atsitiks, jeigu vieną vakarą, svetainėje šviečiant lempai, ji ims ir atskleis jam daugiau, negu jis norėtų žinoti?

Betgi jis nori žinoti.

Beprotybė, be abejo; liguistos vaizduotės vaisius, vesti žmogžudyste įtariamą moterį. O jeigu jis būtų ją sutikęs prieš žmogžudystę? Jis apsvarsto tą prielaidą, atmeta. Prieš žmogžudystę Greis būtų buvusi visiškai kitokia nei ta moteris, kurią jis pažįsta dabar. Vos subrendusi mergina, drovinga, kvaiša, prėska. Lėkštas kraštovaizdis.

Žudikė, žudikė, kužda jis sau vienas. Tas žodis turi žavesio, kone savitą kvapą. Šiltnamio gardenija. Grėsminga, bet sykiu slėpininga. Įsivaizduoja, kaip geria jos kvapą, glausdamas Greis ir siurbdamasis į jos lūpas. *Žudikė.* Žodis nudegina lūpas lyg raudonai įkaitinta geležis.

XIII.

PANDOROS SKRYNIA

Mano vyras išrado labai išmoningą „spiritoskopą“...

Aš visada baugėjausi uždėti rankas ant to stalelio, kuris juda, mediumų veikiamas, ir raidė po raidės diktuoja žinutes ir vardus. Bet vieną dieną, būdama viena, uždėjau rankas ir paklausiau: „Ar mano ranką pakėlė dvasia?“ Ir stalelis, pariedėjęs priekin, atsakė: „Taip“.

Jūs, galimas daiktas, pagalvosite, kaip, beje, ir aš dažnai galvodavau, jog visa tai *mano pačios* išmonė, bet mano išmonė, ko gero, kur kas išmintingesnė, nei numanau aš pati, tos išmonės šeimininkė, jeigu ji sugeba raidė po raidės diktuoti ištisus puslapius rišlaus ir dažnai sudėtingo teksto, apie kurį aš neturiu nė menkiausio supratimo, ir prireikia nutraukti bendravimo seansą, kad ponas Mūdis man garsiai jį perskaitytų, idant aš suvokčiau pagrindinę mintį. Mano sesuo ponia Treil per tuos bendravimo seansus reiškiasi kaip labai stiprus mediumas ir gauna žinių svetimomis kalbomis. Dvasios dažnai ją plūsta ir bjauriai išvadina... Nemanykite dabar, jog esu pamišusi ar piktų dvasių apsėsta. Galėčiau jums palinkėti, kad būtumėte apimtas tokio garbingo pamišimo.

– Susanna Moodie,
Laiškas Richardui Bentley, 1858

Šešėlis sklando prieš akis,
Ne tu, bet rodosi lyg tu.
Ak, Viešpatie, jeigu būt įmanoma
Nors valandėlę paregėt
Dvasias, kurių mylėjome, idant išgirstume,
Kas jos dabar ir kur!

– Alfred, Lord Tennyson,
Maud, 1855

Jaučiu, kaip krinka mintys –
Lyg plyštų man galva –
Bandau ją dailiai sulipdyti –
Nelimpa, ir gana.

– EMILY DICKINSON,
apie 1860

48.

Jie laukia ponios Kvinel bibliotekoje, visi susėdę kėdėse stačiomis atkaltėmis, visi pasisukę, kad ir nelabai tiesiai, į vos praviras duris. Tamsiai rudos pliušinės užuolaidos juodais kutais ir apvadais, Simonui primenančios vyskupų laidotuves, užtrauktos; dega lempa apskritu gaubtu. Ji stovi vidury stačiakampio ąžuolinio stalo; o jie sėdi aplink, tylūs, budrūs, orūs ir susikaupę, lyg prisiekusieji tarėjai prieš teismo posėdį.

Ponia Kvinel tačiau atsipalaidavusi, romiai susinėrusi rankas ant kelių; ji laukia stebuklų, bet, aišku, nesistebės, nors ir kokie jie būtų. Ji panaši į profesionalų vadovą, kuriam, pavyzdžiui, Niagaros krioklio kerai pasidarę įprasta kasdienybė, bet kuris tikisi pasinaudoti proga ir pasimėgauti pirmąsyk ekskursijon atvykusių žioplių susižavėjimu. Ponia viršininkienė nutaisiusi nuolankią ir sykiu ilgesingai dievobaimingą išraišką, o tuo tarpu dvasiškasis tėvas Veringeris išgali atrodyti kupinas palankumo ir sykiu nepritarimo; jo paakiai blizga, ir atrodo, lyg jis būtų su akiniais. Lidija, sėdinti Simonui iš kairės, vilki mirguliuojančia balsvų atspalvių violetine suknele gana gilia iškirpte, kad matytųsi žavūs raktikauliai; nuo jos dvelkia drėgsvas pakalnučių kvapas. Ji nervingai glamžo nosinaitę, bet, susidūrusi su Simono žvilgsniu, ima šypsoti.

Na, o pats Simonas jaučia, kad jo veide sustingusi skeptiška, šiek tiek ironiška išraiška; bet tai tik kaukė, kuria dangsto savo smalsumą, nestygdamas vietoje kaip mokinukas per karnavalą. Jis niekuo netiki, jam knieti pamatyti apgaulę ir atskleisti jos paslap-

tis, bet sykiu jis nuoširdžiai norėtų būti nustebintas. Žino, jog toks nusistatymas pavojingas: reikia būti nešališkam.

Kažkas beldžiasi į duris, jos plačiai atsiveria, ir vidun įžengia Džeromas Diuponas, vedinas Greis. Ji be kyko, ir vijomis susukti plaukai, šviečiant lempai, spindi rusvais atspalviais. Apsisegusi baltą apykaklę, kurios jis niekad nebuvo matęs, ir atrodo nuostabiai jauna. Eina neryžtingai, lyg akla, bet baugščiai, virpulingai žiūri į Diuponą išplėstomis akimis, blankaus ir bežadžio maldavimo kupinu žvilgsniu, kurio veltui tikėjosi – dabar jis tai suvokia – Simonas.

– Matau, kad jau visi susirinko, – prabyla daktaras Diuponas. – Džiaugiuosi jūsų dėmesiu ir viliuosi pelnysiąs jūsų pasitikėjimą. Reikia nukelti lempą nuo stalo. Ponia Kvinel, ar negalėčiau paprašyti jūsų paslaugos? Ir būkite maloni truputį ją prisukti. Ir uždarykite duris.

Ponia Kvinel pasikelia ir tyliai pastato lempą ant stalelio bibliotekos kampe. Dvasiškasis tėvas Veringeris užtrenkia duris.

– Greis sėdės čia, – toliau kalba daktaras Diuponas.

Jis pasodina ją nugara į užuolaidas.

– Ar jums patogu? Nesibaiminkite, niekas čia nelinki jums bloga. Aš jai išaiškinau, jog nieko daugiau jai nereikės daryti, tik manęs klausytis, o paskiau užmigti. Supratai, Greis?

Greis linktelėja galvą. Ji sėdi labai tiesi, kietai sučiaupusi lūpas, tvirtai įsikibusi į krėslo ranktūrius. Prieblandoje žiba nežmoniškai išplėsti vyzdžiai. Ligoninių operacinėse Simonas buvo matęs tokią išraišką, kai žmonės kentėjo baisius skausmus ar laukė operacijos. Gyvuliška baimė.

– Tai grynai mokslinė procedūra, – priduria daktaras Diuponas.

Jis kreipiasi veikiau į susirinkusius negu į Greis.

– Meldžiu guiti iš galvos bet kokią mintį apie mesmerizmą ar kokią kitokią apgaulią procedūrą. Braido sistema perdėm racionali ir patikima ir be menkiausios abejonės įrodyta Europos ekspertų. Ji pagrįsta sąmoningu atsipalaidavimu ir sensorinių nervų skaidulų perrikiavimu, palankiu neurohipnotiniam užmigdymui. Tą patį galima pastebėti glostant žuvims nugaros peleką ir netgi

kates; nors aukštesnės klasės organizmams, savaime suprantama, sukelia sudėtingesnius padarinius. Dabar prašau jus vengti staigių judesių ir didesnio triukšmo, nes tai gali pacientei sukelti šoką ir galbūt net pakenkti. Meldžiu laikytis kaip galima tyliau, iki Greis užmigs, o paskiau galėsite šnekučiuoti pakuždomis.

Greis nenutraukia akių nuo durų, lyg ketindama sprukti. Ji taip sudirgusi, jog Simonas kone jauste jaučia, kad ji virpa kaip įtempta virvė. Niekad nebuvo matęs jos šitaip įsibaiminusios. Ką jai pasakė ar padarė Diuponas, prieš čionai atvesdamas? Atrodo, lyg būtų ją įbauginęs; bet, kai jis prabyla, patikliai į jį žiūri. Matyt, bijo ne Diupono.

Diuponas dar labiau prigesina lempą. Oras bibliotekoje tarytum apsunksta nuo vos pastebimo dūmelio. Greis veidas atsiduria prietemoje, tik akys spindi kaip stiklas.

Diuponas pradeda procedūrą. Pirmiausia įteigia suglebimą, mieguistumą, paskiau sako Greis, kad jos rankos ir kojos plūduriuoja, plaukia pasroviui, kad ji grimzta, grimzta, grimzta, sakytum grimzta į vandenį. Jo balsas skamba vienodai, raminamai. Greis merkiasi akys, ji ima giliai, tolygiai kvėpuoti.

– Ar jau miegi, Greis? – klausia ją Diuponas.

– Taip, – lėtai atsako ji alsiu, bet aiškiai girdimu balsu.

– Tu girdi mane?

– Taip.

– Tu girdi tik mane vieną? Puiku. Kai atsibusi, neprisiminsi nieko, ką čia mes darėme. O dabar kietai užmik.

Jis patyli.

– Pakelk dešinę ranką.

Palengva, lyg tempiama už virvutės, ranka kyla, kol įsitempia.

– Tavo ranka, – sako Diuponas, – tai metalo strypas. Niekas jos nenulenks.

Jis apsižvalgo.

– Gal kas nors nori pabandyti?

Simoną ima pagunda, bet jis nesiryžta rizikuoti; šiuo tarpu nesinori nei patikėti, nei nusivilti.

– Niekas? – klausia Diuponas. – Tuomet leiskite man.

Jis beveik užgula ant Greis rankos, palinksta į priekį.

– Lenkiu iš visų jėgų, – pareiškia.

Ranka nelinksta.

– Ką gi, gali nuleisti ranką.

– Jos akys praviros, – pasibaisėjusi sako Lidija.

Ir tikrai akių vietoje giedruoja du balzgani pusmėnuliai.

– Nieko neįprasta, – atsiliepia Diuponas, – bet nesvarbu. Būdamas tokios būklės, pacientas netgi užsimerkęs tarytum sugeba atskirti tam tikrus daiktus. Tai nervų sistemai būdingas ypatumas, matyt, sąlygojamas jutiminio organo, kurio žmogus dar nesugeba atsekti savo priemonėmis. Bet žiūrėkime toliau.

Jis palinksta prie Greis, lyg klausydamas jos širdies. Paskui iš vidinės kišenės išsitraukia keturkampę skiautę, paprasčiausią pilkšvos spalvos moters šydą, ir užmeta jaunai moteriai ant galvos, tas plevendamas palengva ją apgaubia. Dabar matyti vien galvos ir veido kontūrai. Nejučia kyla mintis apie drobulę.

Komedija, ir labai neskoninga, galvoja Simonas; bjauriai atsiduoda pigiais vaidinimais, kokius prieš penkiolika metų saldžialiežuviai sukčiai miesteliuose rodydavo patikliems krautuvininkams ir nešnekiems ūkininkams bei jų neišvaizdžioms žmonoms, skurdžiai apdalydami juos transcendentinėmis kvailystėmis ir šundaktariškais patarimais, kad galėtų iškraustyti jiems kišenes. Jis bando paversti viską juokais, bet per nugarą perbėga šiurpas.

– Ji atrodo tokia... tokia keista, – sukužda Lidija.

– „Ar yra vilties gauti atsakymą arba atleidimą? Po šydu, po šydu“, – cituodamas kažin kokį poetą, deklamuoja dvasiškasis tėvas Veringeris.

Simonui neaišku, ar jis iš tikrųjų juokauja.

– Atsiprašau? – kreipiasi į jį ponia viršininkienė. – Ak, taip, mūsų mielasis ponas Tenisonas.

– Taip lengviau susikaupti, – pusbalsiu aiškina daktaras Diuponas. – Dangstomas nuo aplinkinių žvilgsnių, vidinis suvokimas sustiprėja. O dabar, daktare Džordanai, galime drąsiai leistis kelionėn į praeitį. Ko pageidautumėte, kad ją paklausčiau?

Simonas pagalvoja, nuo ko reikėtų pradėti.

– Paklausinėkite apie Kinero sodybą.

– Kurią dalį? – atsiliepia Diuponas. – Reikia tikslumo.

– Apie prieangį, – atsako Simonas, palengva imdamas tikėti Diuponu.

– Greis, tu esi pono Kinero namų prieangyje, – sako Diuponas. – Ką iš ten matai?

– Gėles, – atsako Greis.

Ji kalba dusliu, lyg slopinamu balsu.

– Saulėlydis. Aš tokia laiminga. Norėčiau niekur iš čia neiti.

– O dabar paprašykite ją pasikelti ir eiti į vidų, – vėl prabyla Simonas. – Paprašykite nueiti iki rūsio laiptų prieškambaryje.

– Greis, dabar eik... – pradeda Diuponas.

Staiga suskardi beldimas, vienas vienintelis dūžis, kone silpnas sprogimas. Jis pasigirsta nuo stalo, o gal nuo durų? Lidija suspiegia ir įsikimba į Simono ranką; būtų negražu ją atitraukti, tad jis nieko nedaro, juo labiau kad ji virpa kaip lapas.

– Cit! – tyliai sušnypščia ponia Kvinel. – Mes turime svečią!

– Viljamai! – švelniu balsu pašaukia ponia viršininkienė. – Žinau, jog tai mano širdukas! Mano mažylis!

– Maldauju, – suirzęs kreipiasi į jas daktaras Diuponas. – Dabar ne spiritizmo seansas!

Greis neramiai muistosi po šydu. Ponia viršininkienė šnirpščia į nosinaitę. Simonas dirstelėja į dvasiškąjį tėvą Veringerį. Prieblandoje sunku įžiūrėti jo išraišką: toks įspūdis, jog nesmagiai šypso kaip vaikas, pagadinęs orą.

– Aš bijau, – sušunka Lidija. – Šviesos!

– Luktelėkite, – sukužda Simonas.

Ir patapšnoja jai per ranką.

Vėl suskardi trys šaižūs dūžiai, lyg kas belstų į duris, valdingai reikalaudamas įleisti.

– Nesuvokiama, – atsidūsta Diuponas. – Paliepkite joms išeiti.

– Pabandysiu, – sako ponia Kvinel. – Betgi šiandien ketvirtadienis. Jos įpratusios ateiti ketvirtadieniais.

Ji nuleidžia galvą ir susineria rankas. Netrukus pasigirsta dardėjimas, ištisa serija kapotų garsų, sakytum kanalizacijon triukšmingai riedėtų sauja akmenukų.

– Viskas, – prabyla ji. – Man regis, jos išėjo.

Čia tikriausiai kas tyčia taip daro, sako sau Simonas, koks bendrininkas ar įtaisas po stalu ar už durų. Šiaip ar taip, čia ponios Kvinel namai. Sužinok, kad gudrus, ką ji turi įsirengusi! Tačiau po stalu nieko nėra, tik kojos. Kaip tai daroma? Jau vien tai, kad jis sėdi šičia, atrodo juokinga – begalvė marionetė, apgaulės auka. Bet šiuo tarpu jis negali išeiti.

– Dėkui, – sako Diuponas. – Daktare, būkite malonus, atleiskite už sutrukdymą. Žiūrėkime toliau.

Simonas vis labiau jaučia Lidijos ranką. Mažytę, labai karštą ranką. Tiesą pasakius, bibliotekoje pernelyg tvanku, kad jaukiai jaustumeis. Jam knieti atitraukti ranką, bet Lidija įsikibusi geležiniais gniaužtais. Jis viliasi, jog niekas nepastebi. Jam tirpsta ranka; jis susikeičia kojas. Staiga prieš akis išdygsta Rachelės Hamfri kojos, basos, vienomis kojinėmis, o ant jos šlaunų – jo rankos, laiko ją primygęs aukštielninką, kad nustotų priešintis. Ji priešinasi tyčia, stebėdama jį primerktomis akimis, norėdama pamatyti, kokį įspūdį jam daro. Raitosi kaip klastingas ungurys. Kaip vergė meldžia malonės. Slidi, aptekusi prakaitu, savo ar Simono, sudrėkusiais plaukais kas naktį dangstosi veidą, lūpas. Ten, kur jo nuliežta, jos oda spindi kaip atlasas. Gana.

– Paklauskite, ar ji turėjo kada nors santykių su Džeimsu Makdermotu, – vėl prabyla jis.

Jis neketino to klausti, juo labiau iš pat pradžių ir taip tiesmukai. Ar ne tiesa – dabar jis tai aiškiai suvokia, – kad jam labiausiai norisi tai sužinoti?

Diuponas vienodu balsu pakartoja klausimą Greis. Stoja tyla; paskui Greis prapliumpa kvatoti. Ar kažkas kitas prapliumpa kvatoti; neatrodo, kad kvatotų Greis.

– Santykių, daktare? Ką jūs turite galvoje?

Balsas tęvas, bejėgiškai virpa, bet justi, kad ji budri, nepraradusi nuovokos.

– Tiesą pasakius, daktare, jūs tikras veidmainys! Norite sužinoti, ar su juo bučiavausi, ar su juo gulėjau. Ar buvau jo meilužė! Ar ne?

– Taip, – atsako Simonas.

Jis sukrėstas, bet reikia stengtis neišsiduoti. Tikėjosi vienskiemenių atsakymų, paprasčiausių taip ir ne, pešte iš jos išpeštų, ištrauktų iš letargo ir stuporo apimtos būtybės; priverstinių ir mieguistų atsakymų į savo griežtus klausimus. Tik jokiu būdu ne tokio atviro pasityčiojimo. Tai negali būti Greis balsas; bet tokiu atveju kas gi atsiliepia?

– Ar aš dariau tai, ką jums magėtų padaryti su ta kekšiuke, nusitvėrusia jums už rankos?

Ir vėl užgaulus kikenimas.

Lidija ko neuždūsta ir lyg nusideginusi atitraukia ranką. Greis vėl juokiasi.

– Norėtumėte visa tai sužinoti, taigi viską papasakosiu. Taip. Susitikdavau su juo lauke, kieme, vienais naktiniais marškiniais, mėnesienoje. Prisiglausdavau prie jo, nesipriešindavau, kai jis mane bučiuodavo, visur grabinėdavo, daktare, kaip tik ten, kur jūs mielai mane grabinėtumėte, nes aš puikiai viską suprantu, žinau, apie ką svajojote sėdėdamas su manimi tvankiame siuvimo kambarėlyje. Bet ne daugiau, daktare. Aš jį vedžiojau už nosies, kaip ir poną Kinerą. Ir jiedu šoko pagal mano dūdelę!

– Paklauskite kodėl, – sako Simonas.

Jis nesuvokia, kas dedasi, bet gal tai paskutinė proga suvokti. Reikia šaltakraujiškai laikytis ir kvosti toliau, nė per plauką nenukrypstant į šalį. Jis nebeatpažįsta savo balso: atrodo, lyg kvarktų užkimęs.

– Va šitaip šnopuodavau, – sako Greis.

Ir ima labai gašliai dejuoti.

– Raitydavausi ir rangydavausi. Ir tada jis sakydavo, jog padarysiąs ką tik norėsiu.

Ji sukrizena.

– Kodėl? Ak, daktare, jūs amžinai klausinėjate kodėl. Visur kaišiojate nosį, ir ne tik nosį. Jūs toks smalsus, daktare! Viską norite

žinoti. Kaip sakoma, daug žinosi – greit pasensi. Saugokitės tos pelytės, tupinčios šalia jūsų; ir taipgi jos gauruoto urvelio!

Simonas apstulbsta išgirdęs dvasiškąjį tėvą Veringerį prunkščiant; o gal jis stačiai kosti.

– Kur tai girdėta! – sušunka ponia viršininkienė. – Kodėl aš turiu čia sėdėti ir klausytis tokių šlykštynių! Lidija, eime!

Ji kilstelėja nuo kėdės, sušnara sijonai.

– Meldžiu, ponia, – prašo Diuponas. – Truputis kantrybės. Mokslo labui kartais reikia nepaisyti padorumo.

Simono akimis žiūrint, hipnozės seansas darosi nebevaldomas. Reikia jam pačiam imtis iniciatyvos ar bent jau bandyti jos imtis; reikia sutrukdyti Greis skaityti jo mintis. Jis buvo girdėjęs, jog hipnozės paveikti žmonės tampa aiškiaregiais, bet anksčiau niekad tuo netikėjo.

– Paklauskite, ar ji buvo pono Kinero rūsyje šeštadienį, tūkstantis aštuoni šimtai keturiasdešimt trečių metų liepos dvidešimt trečią dieną, – prabyla jis griežtu balsu.

– Rūsys, – kartoja Diuponas. – Įsivaizduok rūsį, Greis. Grįžk atgal į praeitį, persikelk į kitą vietą...

– Taip, – atsako Greis tuo pačiu, jai neįprastu tęvu balsu. – Einu koridorium, atvožiu dangtį, lipu laiptais į rūsį. Statinės, viskis, daržovės dėžėse su smėliu. Ten, ant aslos. Taip, aš buvau rūsyje.

– Paklauskite, ar ji ten matė Nensi.

– Taip, žinoma, mačiau. – Ji patyli. – Kaip jus dabar matau, daktare. Pro šydą. Ir girdžiu jūsų balsą.

Daktaras Diuponas nustemba.

– Nenormalu, – suniurna, – bet kartais taip atsitinka.

– Ar buvo gyva? – klausia Simonas. – Ar buvo dar gyva, kai ją matei?

Atsako kikenimas.

– Pusgyvė. Ar pusmirė. Reikėjo, – šaižiai krizena, – nutraukti jos kančias.

Dvasiškasis tėvas Veringeris sušvokščia įkvėpdamas oro. Simonas jaučia, kaip ima daužytis širdis.

– Tu padėjai ją pasmaugti? – klausia Simonas.

– Ją pasmaugė mano skarelė. – Linksmas čiauškėjimas, krizenimas. – Kaip gražiai ji buvo išmarginta!

– Kokia niekšybė! – suniurna Veringeris.

Tikriausiai jis prisimena visas jai aukotas pamaldas, prisimena, kiek rašalo ir kiek popieriaus išeikvojo jos labui. Prisimena laiškus, prašymus, pasitikėjimą.

– Gaila man buvo tos skarelės; labai seniai ja ryšėjau. Iš mamos ją gavau. Reikėjo nurišti nuo Nensi kaklo. Bet Džeimsas neleido nei jos nurišti, nei juo labiau auskarų nusegti. Buvo aptiškusi krauju, bet būčiau galėjusi išskalbti.

– Tu ją nužudei, – sukužda Lidija, vos atgaudama kvapą. – Aš visad taip maniau.

Ji kalba veikiau žavėdamasi.

– Skarelė ją nužudė. Ir rankos, kurios laikė skarelę, – toliau čiauškia balsas. – Atpildas už nuodėmę – mirtis. Ir džentelmenas irgi pagaliau jau buvo nebegyvas. Kiekvienam savo!

– Ak, Greis! – suvaitoja kalėjimo viršininko žmona. – Buvau apie tave geresnės nuomonės! Visus tuos metus tu mus apgaudinėjai!

Balsas skamba dar džiugiau.

– Liaukitės paisčiusi niekus, – sako ji. – Jūs patys save apgaudinėjote! Aš ne Greis! Greis nieko apie tai nežino!

Bibliotekoje nė žodžio. Balsas dabar dūzgia tęvu aukštu tonu nelyginant bitė.

– „Atsiverki, uola šimtamete, leiski pasislėpti tavyje; Lai vanduo ir kraujas...“

– Tu ne Greis, – pareiškia Simonas.

Nors kambaryje karšta, jį krečia šaltis.

– Jeigu tu ne Greis, kas tu esi?

– „Atsiverki, uola šimtamete, leiski pasislėpti tavyje ...“

– Atsakyk! – sušunka Diuponas. – Aš įsakau!

Vėl pasigirsta bildėjimas, sunkus, ritmiškas, lyg kas šoktų apsiavęs klumpėmis ant stalo. Paskiau kuždesys:

– Jums nevalia įsakinėti. Įspėkite!

– Aš žinau, kad tu dvasia, – prabyla ponia Kvinel. – Jos kalba transo apimtų žmonių lūpomis. Jos naudojasi mūsų kūnu. Šita kalba Greis lūpomis. Bet, žinote, jos kartais apsimeluoja.

– Aš nemeluoju! – atsiliepia balsas. – Su melu aš nebeturiu nieko bendra! Man nebereikia meluoti!

– Niekados negalima jomis tikėti, – priduria ponia Kvinel, lyg kalbėdama apie vaikus ar tarnus. – Veikiausiai čia Džeimsas Makdermotas, atėjęs apdergti Greis gero vardo. Ją pakaltinti. Tokia buvo jo paskutinė valia šioje žemėje, ir tie, kurie miršta su kerštu širdyje, dažniausiai lieka žemiškame gyvenime kaip spąstuose.

– Meldžiu jus, ponia Kvinel, – įsiterpia daktaras Diuponas. – Tai ne dvasia. Tai, ką mes šiandien regime, – gyvosios gamtos reiškinys.

Jis atrodo šiek tiek apimtas nevilties.

– Ne Džeimsas, sena apsimetėle! – atsiliepia balsas.

– Tuomet Nensi, – spėja ponia Kvinel, pažiūrėti nė kiek neįsižeidusi. – Jos dažnai įžūlauja, – priduria ji. – Bjauriai mus išvadina. Kai kurios esti įsiutusios – dvasios, prisirišusios prie žemiškojo gyvenimo, negali pakęsti, kad jos mirusios.

– Ne Nensi, iškvėšusi mulke! Nensi nieko negali pasakyti, žodžio neištaria, kai dabar toks kaklas. O kokį dailų kaklą kitados turėjo! Bet Nensi nebepyksta, jai vis viena, ji mano draugė. Dabar ji viską supranta, pasirengusi dalytis visais daiktais. Eikite sau, daktare, – jau meilikaujamai suskamba balsas. – Jums patinka minti mįsles. Įspėjote. Sakiau jums, jog tai *mano* skarelė, palikau ją Greis, kai aš... kai aš...

Ir vėl pragysta:

– „O ne, šventa tiesa pražydo jos akyse, ir todėl aš pamilau Meri..."

– Ne Meri, – nesutinka Simonas. – Ne Meri Vitni.

Pasigirsta šaižus pliaukštelėjimas, lyg atsklidęs nuo lubų.

– Aš liepiau Džeimsui tai padaryti. Aš jį sukursčiau. Aš visąlaik ten buvau!

– Ten? – sušunka Diuponas.

– Čia! Su Greis, ten, kur esu dabar. Gulėjau žemėje tokia vieniša, buvo taip šalta, ir aš norėjau pasišildyti. Bet Greis to nežino, niekad to nežinojo!

Balsas nebeskamba su patyčia.

– Jie vos jos nepakorė, bet tai būtų buvusi neteisybė. Ji nieko nežinojo! Aš tik trumpam pasiskolinau jos drabužį.

– Jos drabužį? – pakartoja Simonas.

– Jos žemiškąjį apvalkalą. Jos kūniškąjį pavidalą. Ji pamiršo praverti langą, ir aš negalėjau ištrūkti! Bet aš nenorėjau jos skaudinti. Nieko jai nesakykite!

Dabar tęvas balselis skamba maldaujamai.

– Kodėl? – klausia Simonas.

– Žinote kodėl, daktare Džordanai. Norite ją grąžinti į pamišėlių namus? Iš pradžių man ten patiko, galėjau balsu kalbėti. Kvatoti. Pasakoti, kas atsitiko. Bet niekas manęs neklausė.

Pasigirsta silpnas, vos tramdomas kūkčiojimas.

– Niekas manęs negirdėjo.

– Greis, liaukis kvailiojusi! – sušunka Simonas.

– Aš ne Greis, – jau nebe taip drąsiai atsiliepia balsas.

– Ar čia tu iš tikrųjų? – neatlyžta Simonas. – Ar tu sakai teisybę? Nieko nebijok.

– Matot? – suaimanuoja balsas. – Jūs visada toks, nenorite manęs klausyti, netikite manimi, klausote tik savo balso, nenorite manęs girdėti...

Balsas nutrūksta, nuščiūva tolumoje, ir stoja tyla.

– Ji išėjo, – prabyla ponia Kvinel. – Visada galima suvokti, kada jos grįžta į savo gaivalą. Justi iš oro: tai energija.

Gana ilgai niekas netaria nė žodžio. Paskui sukrunta daktaras Diuponas.

– Greis, – sako, prie jos palinkdamas. – Greis Marks, tu mane girdi?

Ir uždeda ranką jai ant peties.

Vėl stoja ilga tyla, girdėti, kaip Greis nelygiai šnopuoja, lyg neramiai miegodama.

– Taip, – galiausiai atsiliepia ji įprastu balsu.

– Dabar aš tave sugrąžinsiu, – sako Diuponas.

Palengva nutraukia nuo galvos šydą ir padeda į šalį. Jos veidas romus ir plynas.

– Tu išneri, pamažėle išneri. Kyli iš gelmių. Tu nebeprisiminsi, kas čia įvyko. Kai aš pliaukštelėsiu pirštais, tu atsibusi.

Jis žengia prie lempos, atsuka dagtį, paskiau grįžta atgal ir nuleidžia ranką virš Greis galvos. Pliaukštelėja pirštais.

Greis sujuda, plačiai atsimerkia, klausiamai apsižvalgo ir visiems nusišypso. Jos šypsena romi, nebe prisiverstinė nei baiminga. Gero vaiko šypsena.

– Tikriausiai miegojau, – sako.

– Ar ką nors prisimeni? – nerimaudamas klausia daktaras Diuponas. – Tai, kas čia nutiko.

– Ne, – atsako Greis. – Aš miegojau. Bet, ko gero, sapnavau. Sapnavau mamą. Lyg plūduriavo jūroje. Ilsėjosi ramybėje.

Simonui palengvėja. Ir daktarui Diuponui irgi, sprendžiant iš veido išraiškos. Jis ima jai už rankos, padeda pasikelti nuo krėslo.

– Galimas daiktas, tau truputį suksis galva, – maloniai ją perspėja. – Taip dažnai atsitinka. Ponia Kvinel, ar nepasirūpintumėte, kad kas nors ją nuvestų į miegamąjį, kad ji galėtų pagulėti?

Ponia Kvinel išeina iš kambario sykiu su Greis, laikydama ją už rankos, lyg būtų ligonė. Bet dabar ji eina lengvais žingsniais ir atrodo kone laiminga.

49.

Vyrai lieka bibliotekoje. Simonas džiaugiasi, kad gali pasėdėti; šiuo tarpu jis nieko nenori, tik taurelės gero brendžio nervams atpalaiduoti, bet, turint galvoje esamą draugiją, to nėra ko per daug tikėtis. Jam truputį svaigsta galva, ir jis nerimauja, ar nebus vėl pakilusi temperatūra.

– Ponai, – prabyla Diuponas, – nebežinau ką ir daryti. Niekad anksčiau man nėra to atsitikę. Tokių rezultatų nesitikėjau. Paprastai pacientai seanso metu nuolankiai vykdo hipnotizuotojo valią.

Jis atrodo sukrėstas.

– Prieš du šimtus metų niekam nekiltų abejonių, ką reikia daryti, – atsiliepia dvasiškasis tėvas Veringeris. – Tai būtų buvęs neginčijamas apsėdimo atvejis. Būtų įrodyta, jog Meri Vitni įsikūnijusi į Greis Marks ir jog ji sukurstė ir pastūmėjo į nusikaltimą ir padėjo pasmaugti Nensi Montgomeri. Būtų reikėję atlikti egzorcizmo apeigas.

– Bet dabar devynioliktasis amžius, – įsiterpia Simonas. – Galima kalbėti apie tai kaip apie neurologijos atvejį.

Jis mielai pasakytų *reikia kalbėti*, bet nenori taip tiesmukai prieštarauti Veringeriui. Be to, dar jaučiasi kaip nesavas ir nelabai tikras moksliniu reiškinio pagrindu.

– Tokių dalykų yra pasitaikę, – toliau kalba Diuponas. – Apie tūkstantis aštuoni šimtai šešioliktus metus Niujorke gyveno tokia Meri Reinolds, kurios keistą dvilypę asmenybę aprašė Niujorko gydytojas S. L. Mičilas. Tikriausiai jums žinomas tas atvejis, daktare Džordanai? Ne? Vėliau Veklėjus labai nuodugniai aprašė tą

reiškinį „Lancete“. Vadina jį *dvilype sąmone*, nors griežtai atmeta galimybę susisiekti su ta vadinamąja dvyna asmenybe neurohipnotizmo priemonėmis, pareikšdamas, kad esama didelės rizikos, jog praktikuojantis gydytojas gali paveikti pacientą. Kadangi šiuo atžvilgiu jis laikosi labai konservatyvių pažiūrų, visada buvo labai nusiteikęs prieš mesmerizmą ir to pobūdžio metodus.

– Kiek pamenu, kažką panašaus yra aprašęs Puisežeras, – priduria Simonas. – Galimas daiktas, jog tai vadinamojo *dédoublement* atvejis – lunatinio transo apimtas pacientas pasirodo kaip visiškai kita asmenybė, negu buvo nemiegodamas, tačiau abi asmenybės nieko nežino viena apie kitą.

– Tuo labai sunku patikėti, ponai, – įsiterpia Veringeris. – Bet nutinka ir nepalyginti keistesnių dalykų.

– Gamta kartais apdovanoja vieną kūną dviem galvomis, – atsiliepia Diuponas. – Tai kodėl neįmanoma dviem asmenybėms sutilpti vienoje galvoje? Gal esama ne tik dvilypės sąmonės atvejų, kaip tvirtina Puisežeras, bet ir dvi skirtingos asmenybės gali darniai gyventi tame pačiame kūne ir sykiu turėti visiškai skirtingų prisiminimų, realiame gyvenime atitikdamos du atskirus asmenis. Jeigu taip yra, tikriausiai sutiksite – tai ginčytina, be abejo, – kad mūsų sąmonę nulemia tai, ką mes prisimename.

– Galimas daiktas, – pratęsia jo mintį Simonas, – bet taip pat mūsų sąmonę nulemia tai, ką mes pamirštame.

– Jeigu iš tiesų taip manote, – įsikiša dvasiškasis tėvas Veringeris, – ką tuomet pasakysite apie sielą? Juk mes ne kokie iškamšos! Tai šiurpi mintis, ir jeigu tai būtų teisybė, juokinga būtų galvoti apie moralinę atsakomybę ir, be abejo, apie pačią moralę, tokią, kaip šiuo metu ji apibrėžiama.

– Kitas balsas, kad ir kieno jis buvo, – sako Simonas, – ypač pasižymėjo smurtingumu.

– Bet nevalia jam prikišti tam tikros logikos stokos, – sausai atkerta Veringeris, – nei juo labiau nesugebėjimo matyti tamsoje.

Simonas prisimena šiltą Lidijos ranką ir nejučia nukaista. Šiuo metu jis norėtų, kad Veringeris prasmegtų į jūros gelmes.

– Jeigu yra du asmenys, kodėl negalėtų būti dvi sielos? – toliau samprotauja Diuponas. – Jeigu jau būtinai reikia sielos. Ar pagaliau trys sielos ir trys asmenys? Prisiminkime Trejybę.

– Daktare Džordanai, – kreipiasi dvasiškasis tėvas Veringeris į Simoną, neatsiliepdamas į tą teologinį ginčą, – ką jūs parašysite apie tai savo ataskaitoje? Medicinos požiūriu, šio vakaro sueiga, be abejo, nelabai atitiko įprastus mokslo teiginius ir principus.

– Aš dar apgalvosiu savo nuostatą, – apdairiai atsako Simonas. – Nors, jei sutiksime su daktaro Diupono prielaidomis, kaip matote, galime pripažinti, kad Greis Marks nekalta.

– Pripažinti tokią galimybę būtų rizikinga tikėjimo atžvilgiu, – pareiškia dvasiškasis tėvas Veringeris. – Aš pageidaučiau tokio sprendimo, kuris man suteiktų jėgų melsti malonės, nes visada tikėjau, kad Greis nekalta, ar veikiau vyliausi, nors turiu prisipažinti, jog mano tikėjimas šiek tiek susvyravo. Bet jeigu tai, ką regėjome savo akimis, yra gamtos reiškinys, kas tokie mes esame, kad imtume tuo abejoti? Visa ko pradžia yra Dievas, ir Jis turi Savo sumetimų, nors ir kokie migloti jie atrodytų mūsų, mirtingųjų, akimis žiūrint.

Simonas grįžta namo vienas. Naktis šviesi ir šilta, mėnulis, beveik pilnas, apriestas ūko drignės; kvepia nupjautais žolynais, dvokia arkliašūdžiais ir vos vos trenkia šunimi.

Visą vakarą jis laikėsi šaltakraujiškai, bet dabar galva degė kaip ugnyje ir plyšo iš skausmo. Širdyje atsiliepė tylus vaitojimas; galvoje chaosas ir sumišimas, ir blaškymasis. Kas atsitiko bibliotekoje? Ar Greis iš tikrųjų buvo transo apimta, ar vaidino komediją ir slapčia juokėsi? Jis puikiai žino, ką matė ir girdėjo, bet gal stebėjo apgaulią regimybę, nesugebėdamas to įrodyti.

Jeigu savo ataskaitoje aprašys tai, ką gali paliudyti, ir jeigu ataskaita bus pridėta prie malonės prašymo Greis naudai, jis tikras, jog ji beregint pavers viską niekais, nors būtų ir menkiausia galimybė, kad prašymas bus patenkintas. Tokius prašymus skaito tei-

singumo ministrai ir tolygūs jiems pareigūnai; tai pragmatikai, realistai, reikalaujantys pagrįstų įrodymų. Jeigu jo ataskaita išeis viešumon, taps oficialiu dokumentu ir bus plačiai pagarsinta, jis akimoju pasidarys pajuokos objektu, ypač tarp medicinos akademijos tikrųjų narių. Tai reikš, kad galutinai sužlugs jo planai įsteigti pamišėlių namus, nes kas gi materialiai parems tokią ligoninę, žinodamas, jog jai vadovaus pusgalvis, tikįs mistiniais balsais?

Jokiu būdu jis negali rašyti tokios ataskaitos, kokios pageidauja Veringeris, nenusižengdamas savo principams. Protingiausia būtų suvis nieko nerašyti, bet Veringeris vargu ar jį taip lengvai paleis iš rankų. Šiaip ar taip, aišku, jog jis negali nieko tvirtinti nei sakyti tiesos, nes tiesa jam nepavaldi. Ar veikiau jam nepavaldi Greis. Ji grakščiai eina priekyje, tokia artima ir vis dėlto nepasiekiama, ir tolydžio grąžosi pažiūrėti, ar jisai vis dar seka įkandin.

Jis staigiai nuo jos nusisuka ir mintimis gręžiasi prie Rachelės. Ji bent jau apčiuopiama, su ja galima grumtis, paimti viršų. Ji neišslys jam pro pirštus.

Namai skendi tamsoje; Rachelė tikriausiai miega. Jis nenori jos matyti, šį vakarą nė kiek jos negeidžia, netgi priešingai: prisiminus ją, jos įsitempusį kaulo spalvos kūną, atsiduodantį kamparu ir nuvytusiomis žibuoklėmis, jam darosi bloga; bet jis žino, jog viskas pasikeis, kai tik jis peržengs slenkstį. Pirštų galais ims kopti laiptais, kad jos išvengtų. Paskui apsisuks, nueis į jos miegamąjį, šiurkščiai papurtęs pažadins. Šiąnak jai trinktelės, kaip ji buvo prašiusi; dar niekad nėra jos mušęs, tai kažkas nauja. Jis nori ją nubausti už tai, kad pernelyg prie jos pripratęs. Jis nori, kad ji prapliuptų verkti, bet ne per garsiausiai, kitaip išgirs Dora ir ištrimituos. Stebuklai, kad ligi šiol ji dar nenusiklausė, ką jie daro: jiedu vis nerūpestingiau elgiasi.

Žino, jog artėja repertuaro pabaiga: baigiasi visa tai, ką Rachelė gali pasiūlyti; išsenka ji pati. Kas atsitiks prieš pat pabaigą? Ir kaip atrodys pati pabaiga? Juk paprastai viskam ateina galas, būna savotiškas finalas. Jis nesugeba sutelkti minčių. Ko gero, šiąnakt jam reikės atsisakyti malonumų.

Atsirakina duris, atidaro kaip galima tyliau. Ji čia pat, už durų; laukia jo prieškambaryje, prietemoje, apsisiautusi mėnesienoje boluojančiu peniuaru klostuotais apvadais. Ji apsiveja rankomis, spaudžia jį prie savęs, priglusdama visu kūnu. Dreba nuo kojų iki galvos. Jam pašoka noras šiurkščiai ją nublokšti nuo savęs, lyg ji būtų voratinklis, prilipęs prie veido, ar gumulas lipnių tenėsių. Vietoj to ją bučiuoja. Jos veidas drėgnas; ji verkė. Ji tebeverkia.

– Šiukštu, – kužda jis, glostydamas jai plaukus. – Šiukštu, Rachele.

Štai ko jis tikėjosi iš Greis – kad ji taip drebėtų ir kabintųsi į jį; jis dažnai piešdavo vaizduotėje tokias akimirkas, nors, kaip dabar susivokia, per daug teatrališkai. Tos scenos visada būdavo meniškai apšviestos, judesiai – taip pat ir jo – grakštūs ir lėti, pilni savotiško prašmatnaus virpulio, nelyginant mirties paveikslai balete. Dabar, kai reikia pačiam suvaidinti tą sceną, jaudinantis nerimas atrodo nebe toks žavus. Nušluostyti gazelės ašaras – tai viena, o visai kas kita nušluostyti nosį. Jis naršo po kišenes graibydamasis nosinės.

– Jis grįžta, – šaižiai sukužda Rachelė. – Gavau jo laišką.

Akimirką Simonas nesuvokia, ką ji turi galvoje. Savaime suprantama, majorą. Simonas buvo jį nugramzdinęs į vienokią ar kitokią paleistuvystės bedugnę ir visiškai pamiršęs.

– Ak, ką dabar darysime? – dūsauja ji.

Melodramiška intonacija anaiptol nesušvelnina nerimo, bent jau jai.

– Kada? – pakuždomis klausia Simonas.

– Jis parašė laišką, – šniurkščioja ji. – Meldžia atleidimo. Rašo, kad pasitaisė – trokšta viską pradėti iš naujo, – taip jis amžinai šneka. Dabar turėsiu tave prarasti – tai nepakeliama!

Jos pečiai virpa, rankos konvulsyviai glėbia jį per liemenį.

– Kada jis parvažiuoja? – iš naujo klausia Simonas.

Ir vėl kaip niekad ryškiai atgyja mintyse scena, kurią taip dažnai įsivaizduodavo, jausdamas malonų šiurpą – jis jodo Rachelę, majoras išdygsta tarpdury, pasipiktinęs iki širdies gelmių, su nuogu kardu rankoje.

– Po dviejų dienų, – ašarų veržiama gerkle atsako Rachelė. – Poryt vakare. Traukiniu.

– Eikš, – sako Simonas.

Koridorium vedasi ją į jos miegamąjį. Dabar, suvokęs, jog ne tik reikia, bet ir būtina nuo jos bėgti, pajunta jai nesuvaldomą geismą. Ji užžibino žvakę; žino jo skonį. Jiems lieka nedaug laiko; gresia pavojus įkliūti; baimė ir panika tarytum dar stipriau sukursto geismą, širdis daužosi kaip padūkusi. Mintyse jis taria – *iš tiesų* – gal paskutinį kartą verčia ją į lovą ir visu svoriu užgula ant viršaus, karštligiškai naršydamas po peniuaro klostes.

– Nepalik manęs, – aimanuoja Rachelė. – Nepalik manęs su juo! Tu neįsivaizduoji, ką jis man padarys!

Šįkart ji neapsimeta – iš tikrųjų siaubingai kankinasi.

– Nekenčiu jo! Kad jis būtų kur galą gavęs!

– Tyliau! – sukužda Simonas. – O Dora išgirs.

Jis beveik to trokšta; šiuo metu geiste geidžia žiūrovų. Išrikiuoja aplink lovą būrį pamėkliškų žioplių: čia stovi ne tik majoras, bet ir dvasiškasis tėvas Veringeris, ir Džeromas Diuponas, ir Lidija. Ir svarbiausia – Greis Marks. Jis geidžia, kad ji imtų pavyduliauti.

Rachelė nustoja raitytis. Žalsvos akys plačiai atsimerkia, įsistebeilija į Simoną.

– Jis gali ir negrįžti, – sako ji.

Akių rainelė nežmoniškai išsiplėtusi, vyzdžiai ne ką didesni nei aguonų grūdeliai; gal ji vėl įniko į opijų?

– Jam gali atsitikti nelaimė. Jei niekas jo nematys. Jam gali atsitikti nelaimė šičia, namie; tu palaidotum jį sode.

Ta mintis ne staiga dingtelėjo į galvą: tikriausiai ji jau viską apsvarstė iš anksto.

– Gyventi šičia nebegalėtume; kas nors dar jį aptiktų. Išvažiuotume į Jungtines Valstijas. Traukiniu! Tuomet visada būtume kartu. Niekas mūsų neberastų!

Simonas lūpomis užčiaupia jai burną. Ji supranta tai kaip pritarimą.

– Ak, Simonai! – atsidūsta ji. – Žinojau, kad tu manęs niekada nepaliksi! Tu man brangesnis už gyvybę!

Ji apiberia bučiniais jo veidą; atrodo, lyg jai būtų užėjęs epilepsijos priepuolis.

Tai dar vienas scenarijus aistrai sukurstyti, ypač jos aistrai. Ilgai netrukus, ilsėdamas šalia jos, Simonas bando mintyse atkurti tai, ką ji tikriausiai įsivaizdavo. Trečiarūšis romanėlis, kruviniausia ir lėkščiausia Ainsvorto ar Bulverio-Litono versija: girtas majoras svirduliuodamas kopia prieangio laiptais, vienui vienas, tamsoje, paskui įvirsta į prieškambarį. Rachelė jo jau laukia: jis smogia jai, paskui, girto žmogaus gašlos perimtas, glėbia ją, susitraukusią iš baimės. Ji suspiegia nesavu balsu ir meldžia malonės, jis šėtoniškai kvatoja. Bet išvadavimas čia pat: še tau, smagus kirtis kastuvu per galvą iš užpakalio. Jis susmunka dusliai dunkstelėdamas ant medinių grindų ir, sugriebtas už kojų, velkamas koridorium virtuvėn, kur jo laukia Simono odinis krepšys. Miklus pjūvis skalpeliu per gerklę; kraujas čiurškia į pamazgų kibirą, ir viskas baigta. Mėnesienos apšviesta pakasimo scena, ir štai jis guli kopūstų lysvėje, o tuo tarpu Rachelė, apsisiautusi priderama skepeta, laikydama rankoje aptamsintą žibintą, iškilmingai prisiekia, jog dabar, kai jos labui Simonas ryžosi tokiam žygiui, amžinai jam priklausysianti.

Bet pro virtuvės duris spokso Dora. Nevalia leisti jai pasprukti; Simonas ją vaikosi aplink namą, užspeičia galiniame virtuvės kambarėlyje ir paskerdžia kaip kiaulę, o Rachelė tuo tarpu nualpsta, perimta šiurpo, paskui susitvardo, kaip tikrai didvyrei pritinka, ir šoka jam pagalbon. Dorai pakasti reikia daugiau darbo, gilesnės duobės, o po to seka gašlos siautulio scena ant virtuvės grindų.

Veikiau juodas humoras. O paskiau? Paskiau jis – žmogžudys, o Rachelė – vienintelė nusikaltimo liudytoja. Jiedu susituokia, ir jis grandinėmis prie jos prikaustytas, prirakintas, kaip ji to trokšta. Niekada jis neišsivaduos. Bet štai vaidmuo, kurio ji tikrai nebuvo numačiusi: kai tik jie atsiduria Jungtinėse Valstijose, ji pasidaro *incognito*. Lieka be vardo. Tampa nežinoma, viena tų, kurios dažnai plūduriuoja kanaluose ar kituose vandens telkiniuose: *Nežinomos moters lavonas kanale.* Kas jį įtars?

Kokiu metodu jis pasinaudos? Lovoje, gašlos įkarštyje, ilgi jos plaukai apsivynioja apie kaklą, reikia tik vos vos suveržti. Nuo tos minties jį nukrečia šiurpas, kokių reta, atitinkantis žanro kanonus.

Rytą ji viską bus pamiršusi. Jis pasiverčia jos pusėn, suglosto jai plaukus. Švelniai paliečia kaklą.

Pažadina saulė; jis tebeguli šalia, jos lovoje. Naktį pamiršo grįžti į savo kambarį, ir tai nenuostabu: buvo labai išvargęs. Girdi Dorą virtuvėje dunksint ir trinksint indais. Rachelė guli ant šono, pasirėmusi ranka, ir žiūri į jį; ji nuoga, tik susivyniojusi į paklodę. Ant rankos, aukščiau alkūnės, matyti mėlynė, bet jis neprisimena, kad būtų jai uždavęs.

Pasikelia ir atsisėda.

– Einu, – sukužda. – Dar Dora išgirs.

– Man vis viena, – atsiliepia ji.

– Bet tavo garbė...

– Nieko baisaus, – sako ji. – Po dviejų dienų mūsų čia nebebus.

Ji kalba dalykiškai; jos akimis žiūrint, viskas nuspręsta, sandėris sudarytas. Jam dingtelėja – ir kodėl tik pirmą kartą? – kad ji gal pamišusi ar nebe toli to; ar tiesiog doroviškai sugedusi.

Simonas sėlina laiptais, nešinas batais ir švarku, kaip prisisiautėjęs plevėsa studentas. Šiurpuliai bėga per kūną. Tai, ką jis palaikė paprasčiausia komedija, ji priėmė už gryną pinigą. Ji tikrai galvoja, jog jis, Simonas, taip ją įsimylėjęs, kad nužudys jos vyrą. Ką ji darys, kai jis atsisakys? Jam svaigsta galva; po kojomis jis nejaučia žemės; atrodo, kad smenga kiaurai.

Jis užeina pas ją prieš pusryčius. Ji sėdi svetainėje ant sofos; atsistoja, pasisveikina aistringu bučiniu. Simonas atšlyja, nusiskundžia sveikata: vėl pasireiškęs pelkių drugys, kuriuo jis užsikrėtęs Paryžiuje. Jie neįgyvendinsią savo ketinimų – šitaip jis nusako jų užmačias, kad ją nuginkluotų, – jeigu jis nedelsiant negausiąs reikiamo vaisto, kitaip jis neatsakąs už pasekmes.

Rachelė paliečia jo kaktą, kurią jis apdairiai susivilgė kempine

savo kambaryje. Sunerimsta, kaip ir pridera, bet nesugeba nuslėpti džiaugsmo: ji jau pasirengusi jį slaugyti, atlikti kitą vaidmenį. Jis numano, ką ji turi galvoje: maitinsianti jį jautienos sultiniais ir drebučiais, suvystysianti į antklodes, įtrynusi garstyčiomis, apmuturiuosianti kiekvieną kūno dalį, išsikišusią ar bent žadančią išsikišti. Jis būsiąs jos vaikelis, silpnutis, menkutis, bejėgis, visiškai jos valioje, – toks jos tikslas. Jam reikia gelbėtis nuo jos, kol nevėlu.

Jis išbučiuoja jai pirštų galiukus. Jam reikia jos pagalbos, meiliai sako jis. Jo gyvybė jos rankose. Įspraudžia jai saujon laiškutį kalėjimo viršininko žmonai: meldžiąs nurodyti jam kokį gydytoją, nes nė vieno čia nepažįstąs. Kai tik ji sužinosianti adresą, nulėksianti pas gydytoją ir gausianti vaistus. Jis pakeverzojo receptą neįskaitoma rašysena. Duoda jai pinigų. Doros negalima siųsti, priduria jis, neįtikėtina, kad ji sugebėtų mikliai apsisukti. Laikas nelaukia: gydytis reikia pradėti nedelsiant. Ji linktelėja, ji supranta: padarysianti viską, karštai patikina ji.

Išblyškusi, virpėdama, bet ryžtingai susičiaupusi, ji užsideda gobtuvą ir išbėga. Kai tik ji dingsta iš akių, Simonas nusišluosto veidą ir šoka krautis mantą. Išsiunčia Dorą pašaukti vežiko, nešykštėdamas jai arbatpinigių. Belaukdamas vežiko, parašo laišką Rachelei, mandagiai atsisveikina, prasimesdamas pašlijusia motinos sveikata. Nebevadina jos Rachele. Prideda kelis banknotus, bet nė vieno meilaus žodžio. Jis matęs pasaulio ir nenori šitaip įkliūti į spąstus arba tapti šantažo auka: vyro mirties atveju ji neapkaltins jo netesėjus pažado vesti. Gal ji pati nužudys majorą: iš jos galima ir daugiau ko tikėtis.

Ketina taip pat brūkštelėti laiškutį Lidijai, bet persigalvoja. Laimė, kad jis niekad jai oficialiai nepasipiršo.

Atvažiuoja puskarietė – veikiau dviratis vežimaitis, – ir jis įmeta į ją abu savo lagaminus.

– Į stotį, – įsako.

Kai tik pasijus atstu nuo Kingstono ir pakankamai saugus, parašys Veringeriui ir pažadės atsiųsti šiokią ar tokią ataskaitą, kad tik laimėtų laiko. Šiaip ar taip, sugebės rasti išeitį, tokią išeitį, kuri galutinai nesužlugdytų jo vardo. Bet, svarbiausia, reikia ryžtingai baig-

ti tą pražūtingą interliudą. Trumpai aplankęs motiną ir pertvarkęs savo santaupas, išvyks į Europą. Jei motina išsivers ir su mažiau pinigų – o ji tikrai išsivers, – jis galės sau leisti tą menkutę prabangą.

Jis pasijunta saugus tik atsidūręs traukinio vagone, užsitrenkus durims. Matant uniformuotą kontrolierių, jam darosi ramiau. Vėl įsivyrauja tvarka.

Europoje jis tęs toliau savo mokslo tiriamąjį darbą. Susipažins su daugeliu pagrindinių minties mokslo krypčių, bet savo nekurs, bent šiuo tarpu. Jis priėjo pasąmonės slenkstį ir pažvelgė kitapus ar veikiau žemyn. Galėjo nuvirsti. Galėjo įkristi. Galėjo paskęsti.

Gal verčiau mesti visas teorijas ir sutelkti pastangas į būdus ir priemones. Sugrįžęs Amerikon, imsis veiklos. Skaitys paskaitas, rinks aukas. Pastatys pavyzdinius pamišėlių namus su gražiai prižiūrimu parku, geriausia sanitarine įranga ir kanalizacija. Ką jau ką, o patogumų regimybę, nors ir kokie tai būtų namai, amerikiečiai vertina labiausiai. Labai didelį pasisekimą turės pamišėlių namai su patogiomis erdviomis palatomis, hidroterapijos prietaisais ir gausybe mechaninių aparatų. Reikės aibės ratukų, kurie sukasi dūgzdami, reikės guminių taurelių, prisisiurbiančių prie kūno. Laidų, pritvirtinamų prie galvos. Matavimo prietaisų. Reklaminėse brošiūrose dažnai vartos žodį „elektrinis“. Svarbiausia, kad ligoniai būtų švarūs ir paklusnūs – tam pravers vaistai, – ir kad jų giminės džiaugtųsi ir gėrėtųsi. Kaip ir mokyklose, reikia daryti įspūdį ne mokiniams, bet tiems, kurie apmoka sąskaitas.

Reikės eiti į kompromisus. Bet dabar – jo nuomone, labai staigiai – jis pasiekė deramą amžių.

Traukinys rieda iš stoties. Lėkdama iš paskos lyg neviltin puolęs vaiduoklis, visu keliu jį lydi juodų dūmų driekena ir gaili pratisa aimana.

Tik pusiaukelėje nuo Kornvalio jis pagaliau leidžia sau mintimis grįžti prie Greis. Ar ji pagalvos, kad jis paliko ją likimo valiai? Kad gal nustojo ja tikėti? Jeigu iš tiesų ji nežino, kas atsitiko paskutinį

vakarą, turės pagrindą taip manyti. Jo suklaidinta, nesugebės suvaikyti minčių, kaip jis nesugebėjo, jos suklaidintas.

Veikiausiai ji dar nežino, kad jis išvyko iš miesto. Įsivaizduoja ją sėdint įprastoje vietoje, dygsniuojant skiautinę antklodę; gal dainuoja; klausosi, bene pasigirs jo žingsniai už durų.

Lauke ima lynoti. Ilgai netrukus, traukinio siūbavimo užliūliuotas, jis užsnūsta; prisišlieja prie sienos. Štai Greis balta suknele eina skersai saulės užlietos vejos jo pasitikti, nešina glėbiu raudonų gėlių: jos tokios ryškios, kad jis mato rasos lašelius. Eina basa, palaidais plaukais, šypsodama. Paskui jis pastebi, kad ji eina ne žole, bet vandeniu; ir kai jis ištiesia rankas, siekdamas ją apkabinti, ji išsisklaido kaip rūkas.

Jis kniostelėja iš miego; susivokia tebesėdįs traukinyje, o už lango kamuoliais lekia pilkšvi dūmai. Lūpomis priglunda prie stiklo.

XIV.

LAIŠKAS X

1863 m. balandžio 1 diena. Kalinė Greis Marks kalta dviguba žmogžudyste arba, kitaip sakant, bendrininkavimu nusikaltime. Sprendžiant iš jos įžūlumo, ji anaiptol nejautrios prigimties, o dėkingumo stoka neginčijamai rodo ją esant netinkamo būdo.

1863 m. rugpjūčio 1 diena. Ta nelaimėlė pasidarė pavojinga, ir aš būgštauju, kad ji gali mums parodyti, ką sugeba. Deja, yra žmonių, kurie ją remia. Ji nedrįstų meluoti, jeigu jos neremtų susitelkę apie ją žmonės.

– KALĖJIMO KOMENDANTO DIENORAŠTIS,
Provincijos pataisos namai,
Kingstonas, Vakarų Kanada, 1863

...jos pavyzdingas elgesys visus trisdešimt kalinimo metų, iš kurių paskutinius ji praleido tarnaudama kalėjimo viršininko namuose, kur ja buvo visiškai pasitikima, ir tai, jog daugelis įtakingų Kingstono džentelmenų įsitikinę, kad ji verta malonės ir teisėtai jos nusipelno, visa tai neginčijamai rodo, jog esama rimtų abejonių, kad ji pasibaisėtina įsikūnijusi šėtonė, kokia Makdermotas ją bandė nupiešti visuomenei.

– WILLIAM HARRISON,
„Prisimenant Kinero tragediją",
rašyta laikraščiui *Newmarket Era,* 1908

Mano laiškai! Balti bežadžiai negyvo popieriaus lakšteliai!
Ir vis dėlto, man rodos, jie gyvi, jie virpa,
Kai kaspinus atrišu drebančia ranka...

– ELIZABETH BARRETT BROWNING,
Portugališki sonetai, 1850

50.

Daktaras Simonas Džordanas poniai S. D. Hamfri, Kingstonas, Vakarų Kanada

1859 m. rugpjūčio 15 diena

Gerbiama ponia Hamfri,

rašau Jums paskubomis, kviečiamas nedelsiant vykti namo šeimyniniais reikalais, į kuriuos laikau savo priederme atsiliepti negaišdamas. Mano mielai Mamai staiga pablogėjo sveikata, kuria ji niekad negalėjo girtis, ir dabar ji atsidūrė prie mirties slenksčio. Meldžiu Viešpatį, kad leistų man atskubėti laiku, kol neišmušė jos paskutinė valanda.

Labai apgailestauju, kad negalėjau Jūsų palaukti ir asmeniškai atsisveikinti bei atsidėkoti už tai, jog, man gyvenant Jūsų pastogėje, buvote tokia maloni ir atidi; bet esu įsitikinęs, jog savo moteriška širdimi ir jautrumu nesunkiai suprasite, kad man reikėjo taip skubotai išvykti. Nežinau, ar ilgai būsiu išvykęs, ar kada sugebėsiu grįžti į Kingstoną. Jeigu Mama mirs, būsiu priverstas sutvarkyti šeimyninius reikalus; o jeigu jai bus skirta kurį laiką dar pabūti su mumis, man nevalia trauktis nuo jos nė per žingsnį. Nėra abejonės, jog žmogus, šitaip aukojęsis savo sūnui, nusipelno ne ką mažesnio aukojimosi.

Menkai tikėtina, jog kada nors ištaikysiu laiką sugrįžti į Jūsų miestą; bet visada minėsiu Kingstone praleistas dienas – kaip ir

Jus, vieną garbiausių prisiminimų. Jūs žinote, kaip aš žaviuosi Jūsų ryžtingumu nelaimės akimirką ir kaip Jus gerbiu; ir tikiuosi, kad savo širdyje Jūs irgi įžvelgsite tokius pat jausmus

Jums atsidavusiam

Simonui Džordanui.

P.S. Pridedu nedidelę sumą, kuria tikiuosi padengti išlikusią mažytę skolą.
P.P.S. Dedu viltis, jog netrukus jus aplankys džiaugsmas, pagaliau susitikus su vyru.

– S.

Ponia Viljam P. Džordan, Palėpščių namai, Lumisvilas, Masačūsetsas, Jungtinės Amerikos Valstijos, – poniai S. D. Hamfri, Žemutinė Sąjungos gatvė, Kingstonas, Vakarų Kanada

1859 m. rugsėjo 29 diena

Gerbiama ponia Hamfri,

drįstu jums grąžinti visus septynis laiškus, siųstus mano mielam Sūnui ir užsilikusius šičia, jam išvykus; kambarinė netyčia juos atplėšė, tad jums bus aišku, kodėl jie užantspauduoti mano, bet ne jūsų antspaudu.

Mano Sūnus šiuo metu keliauja po Europą, lankydamas privačias psichiatrines prieglaudas ir gydyklas, atlikdamas tyrimus, būtinus darbui, kuriam jis pasiskyrė, – didžiai reikšmingam darbui, kuris palengvins žmonių kančias ir kurio nevalia pertraukti ko-

kiais menkesniais sumetimais, nors ir kokie svarbūs jie atrodytų žmonėms, nesuvokiantiems mano Sūnaus pašaukimo reikšmės. Kadangi jis nuolat keliauja, nematau galimybės jam persiųsti jūsų laiškus; tad grąžinu jums, numanydama, jog pageidautumėte sužinoti, kodėl negaunate atsakymo; vis dėlto negaliu nepareikšti, kad, negaudama atsakymo, savotiškai jį gaunate.

Mano Sūnus minėjo, kad jūs, galimas daiktas, mėginsite iš naujo užmegzti su juo nutrūkusius santykius; ir nors nieko daugiau – kaip reikiant – neaiškino, aš nesu nei luoša, nei atsiskyrusi nuo pasaulio, kad nesugebėčiau skaityti tarp eilučių. Jei pageidautumėte išklausyti nuoširdų, bet pilną geriausių norų senos moters patarimą, leiskite man pasakyti, jog, kuriant pastovią dviejų lyčių sąjungą, didžiausią kliūtį visada sudaro amžiaus ir turto skirtumas; bet jos tampa stačiai neįveikiamos, kai atsižvelgiama į moralines vertybes. Galima suprasti moterį, kuri elgiasi skubotai ir lengvabūdiškai, pakliuvusi į tokią padėtį, į kokią pakliuvote jūs, – aš puikiai suvokiu, kaip nemalonu nežinoti, kur dingo teisėtas vyras; bet jums būtų pravartu įsidėmėti, jog tuo atveju, kai toksai vyras mirtų, joks kitas principingas vyras niekada nevestų moters, paankstinusios vedybinius santykius. Vyrai gamtos ir Apvaizdos dėka turi tam tikrą, tik jiems dovanotą veiksmų laisvę; tačiau moteriai neabejotinai privalu laikytis pagrindinio reikalavimo – ištikimybės moterystės įžadui.

Patapusi našlė, iš pat pirmų dienų supratau, jog labiausiai ramina protą kasdienis Biblijos skaitymas; taipgi smulkūs rankdarbiai padeda rikiuoti mintis. Be to, jūs tikriausiai turite garbingą bičiulę, kuri galėtų sušvelninti jūsų sielvartą, negeidaudama gilintis į jo priežastis. Visuomenės nuomonė ne visada atitinka tiesą; betgi tas pats pasakytina ir apie moters garbę. Verčiau visomis įmanomomis priemonėmis saugoti garbę, užuot skelbus apie savo bėdą, nes jai gali pakenkti pikti liežuviai; šiuo požiūriu protingiausia būtų nieku gyvu nerašyti apie savo jausmus laiškuose, kurie keliauja paštu ir gali pakliūti į rankas asmenims, susigundantiems juos perskaityti siuntėjui nežinant.

Teikitės, ponia Hamfri, išklausyti mano nuomonę, kurią išsakau linkėdama jums ateityje kuo geriausios kloties

nuoširdžiai jums atsidavusi

(ponia) Konstancija Džordan

Greis Marks, provincijos kalėjimas, Kingstonas, Vakarų Kanada, daktarui Simonui Džordanui

1859 m. gruodžio 19 diena

Gerbiamas daktare Džordanai,

rašau jums padedama Klari, kuri visada buvo mano geriausia draugė, gavo man popieriaus lakštą ir, laikui atėjus, išsiųs laišką, o aš jai atsilyginsiu pagelbėdama tvarkyti nėrinius ir dirbti kitus darbus. Visa bėda, jog nežinau, kur jį siųsti, nes neišmanau, kur jūs išvykote. Bet jei tik sužinosiu, tuojau pat išsiųsiu. Tikiuosi, kad įskaitysite mano raštą, nes aš nelabai pratusi rašyti; ir galiu kasdien tam ištaikyti vos menką valandėlę.

Kai sužinojau, kad jūs taip greitai išvykote, nė žodelio man nepalikęs, baisiai nusiminiau, nes pagalvojau, kad veikiausiai apsirgote. Stačiai galva nenešė, kad galėjote išvykti nė sudie man nepasakęs, nors šitiek laiko mudu praleidome bešnekėdami; aš nualpau viršutinio aukšto koridoriuje, ir kambarinė persigandusi metė į mane gėlių vazą su vandeniu ir gėlėmis; todėl labai greit atsipeikėjau, nors vaza ir susikūlė. Ji pagalvojo, kad man vėl užėjo priepuolis ir kad aš iš naujo išprotėsiu; laimė, viskas baigėsi gerai, aš susitvardžiau, stačiai mane ištiko šokas, taip staigiai sužinojus naujieną, o dar ėmė drebėti širdis, kaip dažnai man atsitinka. Vaza

man perkirto smilkinį. Keista, jog šitiek daug kraujo gali ištekėti iš žaizdelės galvoje, nors ir kokia menka ji būtų.

Labai nuliūdau, kad išvykote, nes man patikdavo su jumis kalbėtis; bet, kaip girdėjau, jūs turėjote vyriausybei parašyti laišką mano labui, kad mane išleistų laisvėn, bet būgštauju, jog niekad jo nebeparašysite. Nėra nieko baisesnio, kaip duoti viltį, o paskiau ją atimti, tai beveik dar baisiau, nei suvis jokios vilties neturėti.

Nuoširdžiai tikiuosi, kad parašysite laišką, mane užtardamas, būsiu už tai jums labai dėkinga, ir tikiuosi, kad esate geros sveikatos

Greis Marks

Daktaras Simonas P. Džordanas, per daktaro Binsvangerio malonę, Bellevue, Kroiclingeris, Šveicarija, – daktarui Edvardui Markiui, Dorčesteris, Masačūsetsas, Jungtinės Amerikos Valstijos

1860 m. sausio 12 diena

Mielas Edai,

Atleisk, kad taip ilgai nerašiau ir nedaviau naujo adreso. Dalykas tas, jog kilo šiokia tokia painiava, ir praėjo kuris laikas, kol viskas grįžo į savo vėžes. Kaip sakė Bernsas, „kad ir gudriausiai spęsdamas spąstus pelėms ir žmonėms, dažnai nudegi nagus", ir man teko staigiai dingti iš Kingstono, nes buvau įkliuvęs į keblią padėtį, kuri galėjo veikiai labai pakenkti ir man, ir mano ateities planams. Kurią dieną prie taurės chereso gal papasakosiu tau visą istoriją; nors šiuo metu ji man daugiau primena košmarą negu istoriją.

Be visa kita, aišku viena: mano darbas su Greis Marks drastiškai pakrypo į tokią pusę, jog man pačiam sunku suvokti, ar tai

būta, ar sapnuota. Kai prisimenu, kokias didžias viltis puoselėjau imdamasis to įsipareigojimo – pasiryžęs, gali tuo neabejoti, padaryti didelius atradimus, kurie apstulbintų susižavėjusį pasaulį, turiu pagrindą kone pulti į neviltį. Tačiau ar iš tiesų tai buvo didžios viltys, ar veikiau paprasčiausias tuščios garbės siekimas? Šiandien, žvelgdamas į praeitį iš patogios padėties, nesu visiškai tuo tikras; bet, šiaip ar taip, nors ir siekiau garbės, ko gero, gavau deramą atpildą, nes apskritai, galimas daiktas, šokau į kovą su vėjo malūnais ar puoliau bergždžiai vaikytis šešėlių, ir kone pats galvos netekau iš paskutiniųjų stengdamasis kitam įdėti trūkstamą šulą. Daugmaž kaip mano bendravardis apaštalas Simonas mėčiau tinklus į gelmę, tačiau, priešingai nei jis, ištraukiau sireną, kuri, užuot buvusi nei velnias, nei gegutė, buvo ir velnias, ir gegutė ir giedojo saldžiai, bet sykiu pražūtingai.

Nežinau, kuo save laikyti: tyčinės apgaulės auka ar kuo nors blogiau – apakusiu pusgalviu; bet, galimas daiktas, pasirodys, jog visos abejonės yra muilo burbulas ir jog visą tą laiką bendravau su tokia aiškiai nekalta moterimi, kad, stengdamasis pranokti save patį įžvalgumu, pristigau proto tat pamatyti. Prisipažįstu – bet tiktai tau, – jog dėl visos tos istorijos man grėsė nervų pakrikimas. *Nežinoti* – griebtis užuominų ir pranašingų ženklų, įtaigų ir neįgyvendinamas viltis žadinančių kuždesių – lygiai taip pragaištinga, kaip matyti vaiduoklius. Kartais naktį prietemoje man pasivaidena jos veidas, sakytum viliojantis ir mįslingas miražas...

Bet atleisk mano nesveikam protui už tas padrikas mintis. Nujaučiu, jog dar padarysiu didelį atradimą, jeigu tik sugebėsiu aiškiai įžvelgti, kokį kelią reikia pasirinkti; tačiau šiuo tarpu vis dar klaidžioju tamsoje, vien žaltvykslių vaikydamasis.

Dabar apie tikresnius dalykus: čionykštė klinika remiasi labai aiškiais ir veiksmingais kriterijais ir tiria įvairius gydymo metodus, taipgi vandens terapiją; galimas daiktas, kad ją imsiu pavyzdžiu savo projektui, jeigu kada nors pavyktų jį įgyvendinti. Daktaras Binsvangeris buvo labai svetingas ir leido man stebėti kai kuriuos įdomiausius atvejus. Lengviau atsidusau sužinojęs, jog tarp ligo-

nių nėra pagarsėjusių žudikių, vien „nekalti pamišėliai", anot garbiojo Toronto daktaro Vorkmano, taipgi klasikiniai nervų ligoniai bei alkoholikai ir sifilitikai; savaime suprantama, prie pasiturinčių ir prie vargšų nekimba tos pačios ligos.

Labai apsidžiaugiau sužinojęs, jog veikiausiai padovanosi pasauliui miniatiūrinę savo kopiją, maloniai tarpininkaujant tavo gerbiamai žmonai, kuriai meldžiu perduoti kuo pagarbiausius sveikinimus. Kaip tikriausiai ramu gyventi tvirtoje šeimoje drauge su rimta ir patikima žmona, gebančia suteikti tokį džiaugsmą! Vyrai tikrai nemoka deramai vertinti ramaus gyvenimo, žinoma, išskyrus tuos, kurie jo pasigenda. Aš tau pavydžiu!

Na, o aš, man regis, esu pasmerktas vienišas klajoti po pasaulį kaip vienas tų liūdesio kamuojamų niūrių Bairono parijų; šiaip ar taip, mielas bičiuli, iškart pasijusčiau tvirtesnis, jei galėčiau spūstelėti ranką senam draugui. Galimas daiktas, gana greit pasitaikys ta proga, nes, kaip suprantu, nėra ko tikėtis, jog taikiai išsispręs prieštaravimai, šiuo metu draskantys Šiaurę ir Pietus, ir Pietų Valstijos rimtai kalba apie atsiskyrimą. Prasidėjus karo veiksmams, aišku, turėsiu atlikti savo pareigą šaliai. Kaip labai jau botaniškai sako Tenisonas, metas skinti „kruvinai raudoną karo žiedą". Turint galvoje dabartinę mano psichinę būseną, tokią liguistą ir sujauktą, bus tikras palengvėjimas vykdyti kokią nors priedermę, nors ir labai liūdnomis aplinkybėmis ji būtų iškilusi.

Tavo prislėgtas ir susikrimtęs, bet amžinai tau atsidavęs draugas

Simonas

Greis Marks, provincijos kalėjimas, Kingstonas, – sinjorui Geraldo Ponti, neurohipnotizmo maestrui, pilvakalbiui ir nepaprastajam aiškiaregiui; per Velso princo teatro malonę, Kvin gatvė, Torontas, Vakarų Kanada.

1861 m. rugsėjo 25 diena

Gerbiamas Džeremija,

apie jūsų spektaklį sužinojau iš skelbimo, kurį Dora atnešė ir prismeigė ant skalbyklos sienos, kad gražiau atrodytų; ir aš tuojau pat supratau, jog tai jūs, nors ir pasivadinote kitu vardu ir užsiauginote labai vešlią barzdą. Džentelmenas, asistuojantis panelei Marianai, matė spektaklį, užsukęs į Kingstoną, ir pasakojo, kad Ugninėmis Raidėmis Išrašyta Ateitis buvęs aukščiausios rūšies ir vertas bilieto kainos, nes dvi damos nualpusios; taip pat pasakojo, kad jūsų barzda raudona kaip liepsna. Tad, man rodos, būsite ją nusidažęs, jeigu tai ne dėtinė barzda.

Aš nebandžiau su jumis susisiekti, kai buvote Kingstone, nes baiminausi, kad kas nors nepastebėtų ir nekiltų kokių keblumų. Bet aš sužinojau, kur turi vykti kitas spektaklis, ir todėl siunčiu jums laišką į Toronto teatrą, tikėdamasi, kad jį gausite. Tikriausiai tai naujas teatras, nes tokio tikrai nebuvo, kai aš ten gyvenau; betgi jau praėjo dvidešimt metų, nors man atrodo kaip visas šimtas.

Kaip norėčiau jus pamatyti ir drauge prisiminti senus gerus laikus ponios Olderman Parkinson virtuvėje, kur taip smagiai juokdavomės, kai dar buvo gyva Meri Vitni, o manęs neištikusi ta nelaimė! Bet, norėdamas šičia patekti, turėtumėte dar sumaniau persirengti, nes nuo akių, žiūrinčių iš arti, raudona barzda neprisidengtumėte. O jeigu jie jus atpažintų, susivoktų, jog kitados jiems apdūmėte akis, nes, kas leistina scenoje, nelabai leistina bibliote-

koje, nors ir vienur, ir kitur rodytumėte tą patį dalyką; ir jie susidomėtų, kodėl jūs nebesate daktaras Džeromas Diuponas. Bet, man regis, šitas amatas pelningesnis.

Po hipnozės seanso žmonės tarytum pradėjo geriau ir kur kas pagarbiau su manim elgtis, nors galbūt tik todėl, jog dabar labiau manęs bijo; kartais sunku pasakyti, koks yra skirtumas. Jie nenori man priminti to, kas buvo tuomet sakyta, nes baiminasi, jog tai gali man pakenkti, bet aš tuo labai abejoju. Tačiau nors ir vėl man valia vaikščioti po namus, tvarkyti kambarius ir kaip kitados atnešti arbatą, tai nebeturi jokios įtakos mano išlaisvinimui.

Aš dažnai svarstau, kodėl daktaras Džordanas taip staigiai išvyko, tuojau pat po seanso; bet kadangi ir jūs išvykote labai greitai, nemanau, kad jūs galėtumėte ką nors žinoti. Panelė Lidija buvo priblokšta daktaro Džordano išvykimo ir visą savaitę nesirodė pietų, prašydama nešti valgyti jai į kambarį; nesikėlė iš lovos, lyg apsirgusi, todėl būdavo labai sunku tvarkyti kambarį, gulėjo visa perbalusi, juodais paakiais ir vaidino tragedijos karalienę. Bet jaunoms damoms valia šitaip darkytis.

Paskiau ji ėmė vis dažniau vaikščioti į jaunimo sambūrius, ypač su tokiu kapitonu, bet nieko neišdegė; ir veikiai tarp karininkų ji pagarsėjo kaip lengvai prieinama; ir tada įniko pliektis su motina, o po mėnesio paskelbė, jog išteka už dvasiškojo tėvo Veringerio; visi baisiai nustebo, nes ji amžinai už akių iš jo šaipydavosi, vadindavo jį varle.

Vedybų diena buvo parinkta daug anksčiau nei įprasta, ir aš sėdėjau prie siuvinių nuo ryto iki vakaro. Panelės Lidijos kelioninė suknia buvo mėlyno šilko tokia pat medžiaga trauktomis sagomis ir dvigubu sijonu; ir man rodės, jog akis susigadinsiu besiūlėdama. Medaus mėnesį jie praleido prie Niagaros krioklio, kurio, pasak jų, nevalia neaplankyti, o aš esu mačiusi tik jo vaizdelius; ir kai jiedu sugrįžo, ji atrodė visiškai pasikeitusi, baisiai nuolanki ir perblyškusi, be nuotaikos. Labai negerai tekėti už nemylimo, bet daugelis taip daro ir ilgainiui apsipranta. O kiti tuokiasi iš meilės ir, kaip sakoma, vėliau gailisi.

Vienu tarpu man rodės, jog ji įsižiūrėjusi daktarą Džordaną; bet ji niekad nebūtų su juo laiminga nei jis su ja, nes ji nesuprastų jo domėjimosi pamišėliais nei jo smalsumo, nei keistų klausimų apie daržoves. Taigi tai irgi prisidėjo.

Na, o apie daktaro Džordano žadėtą pagalbą nei apie jį nieko negirdėjau, nebent kad išėjo į karą prieš pietiečius, kaip sakė dvasiškasis tėvas Veringeris; bet nežinau, ar jis gyvas, ar žuvęs. Be kita ko, būta labai daug visokiausių gandų apie jį ir jo šeimininkę, lyg ir kokią našlę; ir jam išvykus, žmonės matydavo ją klaidžiojant kaip pamišėlę paežere juoda suknia, juodu apsiaustu ir vėjo plaikstomu juodu šydu, ir sklido kalbos, kad ji ketinusi nusiskandinti. Tarnaitės plakė liežuviais, ypač virtuvėje ir skalbykloje, o Dora, anksčiau pas ją tarnavusi, mums pripasakojo būtų ir nebūtų dalykų. Tikrai sunku būtų patikėti, kad tokie iš pažiūros gerbiami žmonės, jos žodžiais tariant, staugdavę, vaitodavę ir baisingai siautėdavę naktimis šiurpiau nei name, kur vaidenasi, o patalai rytą būdavę taip sujaukti, jog iš gėdos akių nežinodavai kur dėti. Dora sakė, jog tik per stebuklą jis nenužudęs tos damos ir nepakasęs lavono sode, nes mačiusi atneštą kastuvą ir jau iškastą kapą, net kraujas jai sustingęs gyslose; nes jisai buvęs iš tų, kurie suvedžioja vieną moterį po kitos, paskiau jomis pasibodi ir, norėdami nusikratyti, nužudo; ir jog kiekvienąsyk jis žiūrėdavęs į našles šiurpiu žvilgsniu, žaibuodamas akimis kaip tigras, toks įspūdis, kad pasirengęs pulti ir suleisti į kūną iltis. O ir su Dora galėję panašiai atsitikti, sužinok, kad gudrus, kas bus artimiausia jo nepasotinamo gašlumo auka! Virtuvėje Dora turėjo puikių klausytojų, nes daugeliui patinka klausytis šiurpių atsitikimų, ir reikia pasakyti, jog ji mokėjo gražiai regzti visokias pasakas. Bet man rodos, kad ji per toli nueidavo.

Tuo metu ponia viršininkienė kartą pasišaukė mane į svetainę ir labai griežtai paklausė, ar daktaras Džordanas ko nors man nešvankaus nesiūlęs; ir aš atsakiau, jog ne ir jog, šiaip ar taip, siuvimo kambario durys visada buvusios atviros. Tuomet ji pasakė, jog ji apsigavusi, palaikiusi jį kitokiu žmogumi ir jog sušildžiusi gyvatę užantyje;

ir paskiau pasakė, kad jis suvedžiojęs vargšę damą gedulo rūbais, kuri likusi su juo vienui viena, pabėgus tarnaitei, tačiau aš neturinti apie tai prasitarti, nes būsią daugiau žalos negu naudos; ir kad nors ta dama buvusi ištekėjusi, ir nors jos vyras buvęs jai labai žiaurus, ir nors būtų buvę dar baisiau, jeigu ji būtų buvusi mergina, vis dėlto daktaras Džordanas labai nepadoriai pasielgęs, ir jog viena laimė, kad su panele Lidija niekada neprieita iki sužadėtuvių.

Beje, nemanau, kad tokia mintis būtų dingtelėjusi daktarui Džordanui; taipgi netikiu nė vienu žodžiu iš to, kas apie jį šnekama, nes žinau, ką tai reiškia, kai ant tavęs pila pamazgas, o tu negali apsiginti. O našlės niekada nedovanoja nepadūkusios, kol amžius leidžia.

Bet visa tai tuščios paskalos. O šit ko norėčiau jus paklausti: ar tikrai įminėte mano ateitį, kai pažiūrėjote į delną ir pasakėte: laimė lygu penketui, mat man pasirodė, jog tai reiškia, kad viskas baigsis gerai? Ar norėjote stačiai mane paguosti? Labai norėčiau sužinoti tiesą, nes kartais laikas taip lėtai slenka, jog man sunku ištverti. Mane ima baimė, kad galiu pulti į juodžiausią neviltį, apgailėdama savo pražudytą gyvenimą, juo labiau kad ligi šiol nesuprantu, kaip viskas atsitiko. Dvasiškasis tėvas Veringeris dažnai meldžiasi su manimi ar, tiesą pasakius, jis meldžiasi, o aš klausausi, bet nuo to nė kiek ne geriau, stačiai nusibosta, ir tiek. Jis žada rašyti dar vieną peticiją, bet man toks įspūdis, jog ji padės ne ką daugiau nei visos kitos ir jog tai tuščias popieriaus gadinimas.

Ir dar knieti sužinoti, kodėl jūs norėjote man padėti. Ar stačiai metėte iššūkį, kad nušluostytumėte kitiems nosį, kaip anksčiau darydavote versdamasis kontrabanda? Ar šitaip norėjote parodyti savo palankumą ir meilę. Kartą esate sakęs, jog mudu abu esame panašūs, ir aš dažnai apie tai galvodavau.

Tikiuosi, kad gausite šitą laišką, bet neįsivaizduoju, kaip tuo atveju sugebėsite man atsakyti, nes jie neabejotinai atplėštų kiekvieną man siunčiamą laišką. Šiaip ar taip, man rodos, prieš kelis mėnesius jūs davėte man žinutę – gavau kaulinę sagą, bet be jokio parašo, ir prižiūrėtoja manęs paklausė: Greis, kodėl kažkas turėtų tau siųsti sagą, ir dar vieną? Ir aš atsakiau, jog nežinau. Bet saga

buvo tokia pat, kokią buvote man davęs ponios Olderman Parkinson virtuvėje, jaučiau, jog tai tikriausiai nuo jūsų, jog tai žinutė, kad nesu visiškai pamiršta. Gal buvo ir kitokia žinutė, nes saga reikalinga kam nors užsegti ar atsegti, tad, galimas daiktas, šitaip prašėte neprasitarti apie kai kuriuos mums vieniems žinomus dalykus. Daktaras Džordanas buvo įsitikinęs, jog daiktai, nors ir patys paprasčiausi ir visai neišvaizdūs, turi prasmę arba primena kokį pamirštą dalyką; ir visai galimas daiktas, jog norėjote man priminti apie save, o to, tiesą pasakius, nereikėjo, nes aš niekad nepamirštu nei jūsų, nei jūsų malonaus dėmesio, ir niekada nepamiršiu.

Tikiuosi, gerbiamas Džeremija, jog esate geros sveikatos ir jog jūsų magijos spektaklis turi didelį pasisekimą.

Sena jūsų bičiulė

Greis Marks

Ponia Viljam P. Džordan, Palėpščių namai, Lumisvilas, Masačūsetsas, Jungtinės Amerikos Valstijos, – poniai S. D. Hamfri, Žemutinė Sąjungos gatvė, Kingstonas, Vakarų Kanada

1862 m. gegužės 15 diena

Gerbiama ponia Hamfri,

laišką, kurį siuntėte mano mielam Sūnui, gavau šį rytą. Netrukus paaiškinsiu jums, kodėl dabar aš atplėšiu visus jo laiškus. Bet pirmiausia leiskite man pareikšti, jog labai pageidaučiau, kad kur kas santūriau reikštumėte savo mintis. Grasinimai, jog susižalosite šokdama nuo tilto ar kokios kitos aukštesnės vietos, gal ir pada-

rytų įspūdį kokiam jautriam geraširdžiui jaunuoliui, bet jokiu būdu ne gyvenimo mačiusiai Motinai.

Šiaip ar taip, nors ir kaip trokštumėte su juo susitikti, turėsiu jus nuvilti. Prasidėjus pas mus tam apgailėtinam karui, mano Sūnus savanoriu stojo į Jungtinių Valstijų kariuomenę kautis už savo tėvynę kaip karo gydytojas ir buvo nedelsiant nusiųstas į pafrontės lauko ligoninę. Paštas taip prastai veikia, o kariuomenė taip greitai permetama geležinkeliu iš vienos vietos į kitą, jog net kelis mėnesius negavau iš jo nė žodelio, o tai į jį nepanašu, nes jis visada rašydavo pastoviai ir nuosekliai; tad baiminausi, kad nebūtų atsitikę tai, kas baisiausia.

Tuo tarpu dariau, kas įmanoma mano silpnoms jėgoms. Per šitą apgailėtiną karą jau šitiek žuvusių ir sužeistų, ir mes kas dieną matome padarinius, nes į mūsų laikinas lauko ligonines atvyksta vis daugiau pagyvenusių vyrų ir jaunuolių, suluošintų, apakusių ir išprotėjusių nuo užkrečiamos karštinės; ir kiekvienas jų – kokios nors motinos mylimas sūnus. Mūsų miesto damos visą savo laiką skiria jų lankymui ir stengiasi kaip įmanydamos sudaryti jiems tokias jaukias sąlygas, kad jaustųsi kaip namie; aš irgi padėjau joms kiek galėdama, kiek leido mano silpnutė sveikata; nes galėjau tik puoselėti viltį, jog jeigu kitur ligos patale kamavosi mano Sūnus, lygiai taip juo rūpinosi kita Motina.

Pagaliau vienas sveikstantis kareivis iš mūsų miesto pasakė girdėjęs gandą, jog mano mielą Sūnų kliudžiusi galvon atsitiktinė skeveldra ir jog paskutiniu metu girdėjęs jį esant nei gyvą, nei mirusį. Savaime suprantama, aš ko galo negavau iš susirūpinimo ir kalnus verčiau, kad tik sužinočiau, kur jis yra, kol pagaliau vieną dieną baisiausiai mane nudžiugino – grįžo dar gyvas, bet nepaprastai nusilpęs tiek kūnu, tiek dvasia. Sužeistas jis neteko dalies atminties; nes prisimena savo mylimą Tėtį ir vaikystės dienas, bet paskutiniai gyvenimo įvykiai visiškai išdilo iš atminties, tarp kita ko, domėjimasis pamišėlių prieglaudomis ir Kingstone praleistas laikotarpis, taipgi santykiai, kuriuos lyg turėjo, lyg galėjo turėti su jumis, o gal ir neturėjo.

Pasakoju jums visa tai, idant pažvelgtumėte į gyvenimą plačiau, ne vien savo naudos žiūrėdama. Visa tai, kas asmeniška, atrodo išties nereikšminga, palyginti su Istorijos kančiomis, kurios – bent tuo reikia tikėti – aukojamos aukščiausiajam tikslui.

Šiuo tarpu sveikinu jus, kad pagaliau atsirado jūsų vyras, ir drauge reiškiu užuojautą dėl aplinkybių, kuriomis visa tai atsitiko. Manau, jog kiekvienai moteriai būtų labai nemalonu sužinoti, kad jos vyras mirė nuo užsitęsusio girtuokliavimo ir baltosios karštinės. Man labai džiugu, kad jis nespėjo išsvaistyti viso turto, ir aš jums patarčiau praktiniais sumetimais pasirūpinti patikima renta – labai man pravertusia, iškilus sunkumams, – arba, nusiperkant akcijų, kukliai investuoti dalį pinigų į geležinkelius, jeigu susižinosite kokią solidžią bendrovę, arba į siuvamąsias mašinas, kurioms, be jokios abejonės, priklauso ateitis.

Šiaip ar taip, jūsų pasiūlymas mano Sūnui nei pageidautinas, nei apskritai priimtinas netgi tuo atveju, jeigu jis sugebėtų viską blaiviai apsvarstyti. Mano Sūnus nesusijęs su jumis jokiais pažadais ir jokiais įsipareigojimais. Tai, ką jūs įsivaizduojate susitarimu, anaiptol ne susitarimas. Be to, laikau savo priederme jums pranešti, jog, prieš išvykdamas, mano Sūnus, galima sakyti, susižadėjo su panele Feit Kartrait, jauna nepriekaištingos doros dama iš geros šeimos, ir jog vienintelė kliūtis jų vedyboms – mano Sūnaus garbė, neleidusi prašyti panelės Kartrait susieti savo likimą su žmogum, kurio gyvybei ilgai netrukus grėsiąs pavojus; ir nepaisydama jo sužeidimo nei kartais aptemstančio proto, ji pasiryžusi įkūnyti tiek abiejų šeimų, tiek savo širdies pageidavimus ir šiuo metu ištikimai ir atsidavusiai padeda man jį slaugyti.

Jisai šiuo tarpu negali jos prisiminti, vis dar įsitikinęs, kad ji vardu Greis – visiškai suprantama, nes abu vardai vienas kitą papildo, – bet mudvi dedame visas pastangas ir diena dienon jam rodome visokiausius smulkius daikčiukus, kadaise tokius mielus jo širdžiai, vedamės pasivaikščioti po gražias apylinkes, tad vis tvirčiau tikime, jog ilgai netrukus jis atgaus atmintį ir veikiai jausis pakankamai sveikas, kad galėtų įvykdyti vedybų pažadą. Didžiausias pane-

lės Kartrait rūpestis – tai melsti, kad jis pasveiktų ir galutinai atgautų visas protines galias, ko turėtų trokšti visi, kurie nesavanaudiškai myli mano Sūnų.

Baigdama norėčiau jums palinkėti, kad ateityje jūsų gyvenimas būtų kur kas laimingesnis, nei buvo netolimoje praeityje; ir kad jūsų gyvenimo saulėlydį gaubtų ramybė, kurią taip dažnai apgailėtinai, netgi pražūtingai drumsčia tuščios ir audringos jaunystės aistros.

Nuoširdžiai jūsų

(Ponia) Konstancija P. Džordan

P. S. Bet kokia jūsų korespondencija bus sunaikinta neskaičius.

Dvasiškasis tėvas Enokas Veringeris, Greis Marks išlaisvinimo komiteto pirmininkas,
Metodistų bažnyčia Sydenhamo gatvėje, Kingstonas, Ontarijas, Kanados dominija, –
medicinos daktarui gydytojui Semiueliui Benerlingui, Klevynė, Fronto gatvė, Torontas, Ontarijas, Kanados dominija

Kingstonas, 1867 m. spalio 15 diena

Gerbiamas daktare Benerlingai,

drįstu mano vadovaujamo komiteto vardu rašyti jums, pone, vykdydamas geros valios misiją, kuri negali būti jums nežinoma. Aš žinau, jog į jus, kaip gydytoją, stebėjusį Greis Marks, beveik prieš penkiolika metų jai esant Toronto pamišėlių namuose, kreipėsi tos nelaimingos – kai kurių nuomone, nekaltai nuteistos – moters vardu peticijas vyriausybei rengusių ankstesnių komitetų atstovai, ti-

kėdamiesi, jog pridėsite savo parašą, kuris, kaip jūs, be abejo, žinote, savo svarumu žymiai paveiktų aukščiausiąją valdžią, linkusią gerbti tokių kaip jūs patyrusių medikų nuomonę.

Mūsų komitetui, kaip matote iš pridedamo vardinio sąrašo, priklauso kelios damos, tarp jų mano gerbiama žmona, keletas garbingų džentelmenų ir trijų tikėjimų dvasininkai, tarp jų kalėjimo kapelionas. Tokio pobūdžio peticijos praeityje nepasiekė užsibrėžto tikslo, bet komitetas viliasi ir tikisi, jog, neseniai įvykus politinėms permainoms, o ypač išrinkus visuotinai atstovaujamą parlamentą su Džonu A. Makdonaldu priešaky, ši peticija, priešingai nei visos ankstesnės, būsianti palankiai priimta ir patenkinta.

Be kita ko, mes remiamės šiuolaikinio mokslo laimėjimais ir taipgi protinių ligų ir psichinių sutrikimų tyrimų srityje pasiekta pažanga – pažanga, neabejotinai kalbančia Greis Marks naudai. Prieš kelerius metus mūsų komitetas pasitelkė pagalbon karštai mums rekomenduotą nervų ligų specialistą daktarą Simoną Džordaną. Jis praleido mūsų mieste daug mėnesių, atidžiai stebėdamas Greis Marks ir kreipdamas ypatingą dėmesį į atminties duobes, susijusias su žmogžudyste. Bandydamas padėti jai atgauti atmintį, jis surengė jai neurohipnozės seansą, tam tikslui pasikviesdamas tą mokslą išmanantį praktiką, – tas mokslas, ilgai buvęs nemalonėje, atrodo, vėl pripažįstamas kaip diagnostikos metodas ir sykiu kaip gydymo būdas, nors ligi šiol labiau paplitęs Prancūzijoje negu mūsų pusrutulyje.

Remdamasis seanso duomenimis ir stulbinančiomis jų išvadomis, daktaras Džordanas mums pranešė, kad, jo nuomone, Greis Marks neapsimeta ir tikrai neteko atminties – tą lemtingą dieną ją ištiko baimės sukeltos isterijos priepuolis, pasireiškęs *autohipnotinio somnambulizmo* forma, menkai žinoma prieš dvidešimt penkerius metus, bet paskutiniu metu patvirtinta gausiais dokumentais, – ir kad tuo aiškintina jos amnezija. Apimta neurohipnotinio transo, kurį stebėjo keli mūsų komiteto nariai, Greis Marks įrodė, kad ji ne tik sugeba atgauti atmintį ir prisiminti visus praeities įvykius, bet taip pat reikštis kaip *dvilype sąmone*

apdovanota antroji asmenybė, galinti veikti pirmajai asmenybei nežinant. Tuo remdamasis daktaras Džordanas padarė išvadą, jog moteris, pažįstama mums kaip „Greis Marks“, Nensi Montgomeri nužudymo metu buvo be nuovokos, vadinasi, nepakaltinama savo veika – tos veikos prisiminimus išsaugojus vieninteliam jos slaptam antrajam „aš“. Daktaras Džordanas taip pat buvo tos nuomonės, jog, sprendžiant iš tokių liudytojų kaip ponia Mūdi ir kiti parodymų, tas antrasis „aš“ labai aiškiai ir ilgai reiškęsis Greis Marks protui sutrikus 1852 metais.

Aš tikėjausi pridėti jums rašytinę ataskaitą, kurios laukdamas mūsų komitetas metų metus atidėliojo peticijos įteikimą. Daktaras Džordanas tikrai ketino paruošti tokią ataskaitą; bet turėjo skubiai išvykti, staigiai susirgus vienam šeimos nariui, paskiau labai sutrukdė neatidėliotini reikalai Europoje, o galiausiai pilietinis karas, kuriame jis tarnavo karo chirurgu. Kiek suprantu, jis buvo sužeistas karo veiksmų zonoje ir, nors Apvaizdos dėka jau sveiksta, vis dar nėra pakankamai atgavęs jėgas, kad įstengtų susidoroti su tuo uždaviniu. Neabejoju, jog priešingu atveju jis tikrai būtų prisidėjęs prie mūsų karšto ir nuoširdaus prašymo.

Aš pats stebėjau minėtą neurohipnozės seansą sykiu su dama, vėliau maloniai sutikusia tapti mano mylima žmona; ir mudu abu didžiai sukrėtė visa tai, ką matėme ir girdėjome. Negaliu suvaldyti ašarų galvodamas, kaip pakenkė tai nelaimingai moteriškei mokslo atsilikimas. Žmogaus siela – tai įspūdinga ir kvapą gniaužianti mįslė, ir tik dabar mes bandome pažvelgti į jos gelmę. Teisybę sako apaštalas Paulius skelbdamas: „Dabar mes regime lyg veidrodyje, mįslingu pavidalu, o tuomet regėsime akis į akį“. Galima nebent spėlioti, kokių ketinimų turėjo mūsų Kūrėjas, kurdamas žmoniją tokią sudėtingą kaip Gordijaus mazgą.

Tačiau, nors ir ką manytumėte apie profesinę daktaro Džordano nuomonę – puikiai suvokiu, kad žmogui, nesusipažinusiam su neurohipnoze ir nestebėjusiam mano minėtų įvykių, ko gero, sunku patikėti jo išvadomis, – neabejotina, jog Greis Marks kali labai daug metų, daugiau nei pakankamai, kad išpirktų savo kaltes. Ji

kenčia nenusakomas dvasines ir taip pat fizines kančias ir graudžiai atgailauja dėl to vaidmens, kurį, galimas daiktas, atliko dalyvaudama – nesvarbu, sąmoningai ar ne – toje piktadarystėje. Ji jau toli gražu nebe pirmos jaunystės, o ir sveikata jokiu būdu negali girtis. Jeigu ji būtų laisva, būtų neabejotinai įmanoma ką nors padaryti tiek žemiškojo, tiek dvasinio jos gėrio labui, ir ji galbūt turės gerą progą apmąstyti praeitį ir pasirengti būsimam gyvenimui.

Ar įstengsite – ar galėsite, vardan gailestingumo – atsisakyti, kaip atsisakėte anksčiau, įrašyti peticijon savo vardą jos išvadavimo dėlei ir, galimas daiktas, šitaip užtrenkti rojaus vartus atgailaujančiai nusidėjėlei? Žinoma, ne!

Prašau jus – darsyk jus meldžiu – padėti mums įvykdyti tą visokeriopai pagirtiną žygį.

Nuoširdžiai jums atsidavęs

Enokas Veringeris, teologijos daktaras

Gydytojas Semiuelis Benerlingas, medicinos mokslų daktaras, Klevynė,
Fronto gatvė, Torontas, – dvasiškajam tėvui Enokui Veringeriui, Metodistų bažnyčia Sydenhamo gatvėje, Kingstonas, Ontarijas.

1867 m. lapkričio 1 diena

Gerbiamas pone,

pranešu, kad gavau jūsų spalio 10 dienos laišką ir ataskaitą su vaikiškais sapaliojimais dėl Greis Marks. Jaučiuosi nusivylęs daktaru Džordanu; anksčiau su juo susirašinėjau ir labai aiškiai perspėjau, kad saugotųsi tos klastūnės. Sakoma, jog nėra didesnio mul-

kio už seną mulkį, bet aš sakau, jog nėra didesnio mulkio už jauną mulkį; ir stebiuosi, kad žmogus su gydytojo diplomu leidžiasi apgaunamas tokiu akivaizdžiu šarlatanizmo pavyzdžiu ir tokia idiotiška nesąmone kaip „neurohipnozės transas“, savo kvailumu prilygstančiu nebent spiritizmui, visuotinei balsavimo teisei ir kitokioms nesąmonėms. Tas absurdiškas „neurohipnotizmas“, nors ir apipintas nauja terminija, – ne kas kita kaip išvirkščias mesmerizmas arba gyvūnų magnetizmas; jau senų seniausiai tas koktus absurdas buvo sumaltas į miltus kaip tuščias muilo burbulas, kuriuo iš prigimties gašlūs vyrai su įtartina praeitimi galėdavo išbandyti savo galią tokioms pat jaunoms moterims, apiberdami jas nešvankiais ir begėdiškais klausimais ir reikalaudami nepadoriai elgtis, nors tos tarytum ir nesutikdavo jų klausyti.

Baiminuos, kad jūsų daktaras Džordanas nebūtų arba vaikiškai patiklus, arba užkietėjęs niekšas; ir jeigu jis būtų sukurpęs tą savo tariamą „ataskaitą“, ji būtų neverta nė popieriaus, kuriame surašyta. Man toks įtarimas, jog jūsų minėta žaizda radosi ne karo metu, bet prieš karą – kas nors bus smagiai spyręs jam į galvą, tik šituo ir įmanoma pateisinti tokią nesąmonę. Jeigu daktaras Džordanas ir toliau mąstys taip nevalyvai, ilgai netrukus atsidurs privačioje pamišėlių prieglaudoje, kurią, jei gerai pamenu, kadaise buvo tvirtai nusprendęs atidaryti.

Esu skaitęs ponios Mūdi vadinamuosius „liudijimus“, taipgi kitus jos kurpalus, kuriuos įmečiau į krosnį, kur jiems ir vieta – ten jie bent sykį davė truputį šviesos, kurios priešingu atveju niekada nebūtų davę. Kaip ir visi tos pačios padermės žmonės, ponia Mūdi linkusi nevaržomai išsilieti ir sekti parankias stebuklines pasakas; siekiant teisybės, lygiai taip galima remtis „viską mačiusios ir girdėjusios žąsies liudijimais“.

Na, o dėl jūsų minimų rojaus vartų, neturiu jiems jokios galios, ir jeigu Greis Marks nusipelno įeiti į tą vietą, tikrai bus įleista, nė man nesikišant. Bet, savaime suprantama, aš kaip gyvas nepridėsiu nė piršto, kad atsidarytų kalėjimo vartai. Aš labai kruopščiai ją stebėjau ir pažįstu jos būdą ir polinkius geriau negu jūs. Tai pada-

ras be kruopelės doros, bet užtat apdovanotas nenugalimu potraukiu prie žudymo. Būtų nesaugu suteikti jai įprastas visuomenės privilegijas, o jeigu ji atgautų laisvę, neabejotina, jog anksčiau ar vėliau kiti žmonės atsisveikintų su gyvybe.

Baigiant, pone, leiskite jums priminti, kad jums kaip dvasininkui visiškai netinka į savo ilgus laiškus prikaišioti užuominų apie „šiuolaikinį mokslą“. Pavojinga menkai ką nors išmanyti, kaip, man regis, kadaise yra pabrėžęs popiežius. Ganykite savo aveles ir sakykite pamokomus pamokslus, kad pasitaisytų visuomenės gyvenimas ir žmonių dora, ko, kaip mato Dievas, šaliai labai reikia, o išsigimėlių smegenis palikite profesionalams, kurie specializuojasi toje srityje. O svarbiausia, būkite malonus ir ateityje nebeįkyrėkite man savo nuobodžiais ir juokingais prašymais.

Jūsų nuolankus ir atsidavęs tarnas

(Dr) Semiuelis Benerlingas, medicinos daktaras

XV.

ROJAUS MEDIS

Bet už atkaklumą pagaliau atlyginta. Vyriausybei ėjo viena peticija po kitos, ir tikriausiai taip pat įsiterpė kitos jėgos. Taip kone vienintelei tokios rūšies piktadarei buvo suteikta malonė, ir ji buvo nulydėta į Niujorką, kur pasikeitė vardą ir ilgai netrukus ištekėjo. Kiek žinoma šių eilučių autoriui, ji tebėra gyva. Lieka mįslė, ar per tą laiką nepasireiškė jos potraukis žudyti, nes savo tapatybę ji veikiausiai dangsto ne vienu *alias*.

– NEŽINOMAS AUTORIUS,
Toronto ir Jorko grafystės (Ontarijas) istorija, 1885

Penktadienis, 1872 m. rugpjūčio 2 diena. Šį rytą, gavęs laišką, jog Greis Marks suteikta malonė, nuo dvyliktos iki antros valandos popiet buvau išvykęs į miestą šiuo klausimu pasikalbėti su teisingumo ministru. Seras Džonas primygtinai prašė, kad mudu su dukra palydėtume tą moterį į Niujorke jai numatytus namus.

Antradienis, 1872 m. rugpjūčio 7 diena. Apklausiau ir išleidau Greis Marks, kuriai po dvidešimt aštuonerių metų ir dešimties mėnesių buvo suteikta malonė. Pirmą valandą popiet su ja ir dukrele išvykau į Niujorką teisingumo ministro įsakymu...

– PASTABOS IŠ KALĖJIMO KOMENDANTO DIENORAŠČIO,
Provincijos kalėjimas, Kingstonas, Ontarijas,
Kanados dominija

Taip ir būna Žemiškajame Rojuje,
Jei teisingai suprasite ir man atleisite,
Tie, kas kuria iliuzinę palaimos salą,

Vidury bangų mūšos plieno jūroj,
Ten supas visos vyrų širdys...

– William Morris,
Žemiškasis rojus, 1868

Netobulybė – mūsų rojus.

– Wallace Stevens,
„Mūsų nuotaikų eilės“, 1938

51.

Dažnai ketinu jums parašyti, papasakoti, kaip man sekasi ir kad mintyse esu jums parašiusi daugybę laiškų; ir kai sugalvosiu, kaip teisingai viską papasakoti, imsiu plunksną, ir tuomet gausite iš manęs laišką, jeigu dar esate šiame pasaulyje. O jeigu ne, šiaip ar taip, viską sužinosite.

Tikriausiai girdėjote, jog man suteikta malonė, o gal ir negirdėjote. Neskaičiau apie tai jokiame laikraštyje, ir tai nieko nuostabaus, nes kai pagaliau išėjau į laisvę, visa mano istorija buvo virtusi seniena, ir niekam nebuvo jokio noro ką nors apie tai skaityti. Be abejo, tai tik į gera. Kai sužinojau apie malonę, buvau tvirtai įsitikinusi, jog tikriausiai jūs pagaliau nusiuntėte laišką vyriausybei, nes drauge su visomis peticijomis tai davė vaisių; tik sakau, kad labai jau ilgai jie delsė ir kad nė žodeliu neužsiminė apie jūsų laišką, tik paskelbė, jog tai visuotinė amnestija, ir tiek.

Apie malonę pirmiausia sužinojau iš kalėjimo komendanto vyresniosios dukters, vardu Džaneta. Tai jau nebe tas komendantas, su kuriuo buvote susitikęs, pone, nes, jums išvykus, daug kas pasikeitė, be kita ko, ir komendantas, taip pat pasikeitė du ar trys kalėjimo viršininkai, o kiek atėjo naujų sargų, sargių bei prižiūrėtojų, jog man sunku buvo ir susekti. Man besėdint siuvimo kambaryje, kur mudu popiet kalbėdavomės, ir beadant kojines – kaip ir anksčiau vis dar tarnauju naujiesiems kalėjimo viršininkams, – įėjo Džaneta. Ji moka labai gražiai elgtis ir visad man nusišypso, priešingai nei kai kurios kitos, ir nors niekad negarsėjo grožiu, sugebėjo susižadėti su jaunu gerbiamu ūkininku, tad aš kuo nuošir-

džiausiai palinkėjau jai laimės. Kai kurie vyrai, ypač iš paprastų žmonių, verčiau pasirenka ne per gražiausią pačią, nes tokia įsikinko į darbą ir per daug nesiskundžia, ir nėra didelio pavojaus, kad pabėgtų su kitu, nes kuris gi vyras užsikraus sau tokį vargą, kad iš kito vogtų tokią moterį.

Tą dieną Džaneta labai susijaudinusi įbėgo į kambarį. Greis, sušuko ji, turiu negirdėtą naujieną.

Aš netgi nepadėjau į šalį adinio, nes kai žmonės sakosi turį negirdėtą naujieną, ji visada būna apie kitus. Pasirengiau klausytis, savaime suprantama, bet nė neketinau nutraukti dygsnio, jeigu jums, pone, aišku, ką turiu galvoje. Aha? atsiliepiau.

Tau suteikė malonę, pareiškė ji. Seras Džonas Makdonaldas ir teisingumo ministras Otavoje. Argi nenuostabu? Ji suplojo rankomis ir tuo metu atrodė kaip maža mergytė, nors ištįsusi ir negraži, besigėrinti gražia dovana. Ji buvo iš tų, kurie niekada netikėjo, kad aš kalta, nes buvo švelnios širdies ir jausmingos prigimties.

Sulig tais žodžiais aš atidėjau adinį. Man kūnas nutirpo, atrodė, jog tuoj nualpsiu, o to seniai man nebuvo atsitikę, jums išvykus, pone. Nejaugi tai tiesa? sušukau. Jei kas kitas būtų pasakęs, būčiau pagalvojusi, kad nori žiauriai pasityčioti, bet Džaneta nemėgo juokų.

Taip, atsakė ji, gryna tiesa! Tau suteikta malonė! Aš taip džiaugiuosi!

Pažvelgusi į ją, supratau, jog ne pro šalį nuvarvinti vieną kitą ašarą, ir aš apsiverkiau.

Tą vakarą, nors jos tėvas, kalėjimo komendantas, iš tiesų dar neturėjo atitinkamo rašto, tik laišką, kuriame apie tai buvo rašoma, reikėjo žūtbūt perkelti mane iš kalėjimo kameros į svečių kambarį komendanto namuose. Tuo pasirūpino Džaneta, tikras angelas sargas, bet jai padėjo motina, nes malonės suteikimas išties neįprastas dalykas nykioje kalėjimo kasdienybėje, ir žmonėms patinka pridėti ranką prie tokių dalykų, kad galėtų paskiau girtis draugams; tad dėl manęs jiedvi nėrėsi iš kailio.

Užpūtusi žvakę, išsitiesiau lovoje, vilkėdama nebe šiurkščiais gelsvais kalėjimo marškiniais, bet Džanetos medvilniniais naktiniais, ir įsmeigiau akis į tamsias lubas. Varčiausi nuo vieno šono ant kito, bet nežinia kodėl niekaip nesugebėjau patogiai atsigulti, nes patogu, man regis, esti tai, prie ko esi pripratęs, o tuo metu buvau daugiau lpripratusi prie siauro kalėjimo gulto nei prie svečių kambario su švariomis paklodėmis. Miegamasis buvo toks erdvus, jog mane beveik ėmė baimė, ir aš visa palindau po paklode, kad būtų tamsiau; ir tuomet man pasirodė, jog mano veidas tirpsta, virsta kažkieno kito veidu, ir prisiminiau drobulėn susuptą mano vargšę mamą, nuleidžiamą į jūrą, ir tai, kaip įsivaizdavau, kad ji pasikeitė, įvyniota į paklodę, kad tai jau kita moteris, ir štai dabar man darosi tas pats. Žinoma, aš nemerdėjau, bet tam tikra prasme buvo kažkas panašaus.

Rytojaus dieną per pusryčius visa komendanto šeima, džiugiai šypsodama, žiūrėjo į mane padrėkusiomis akimis, lyg būčiau reta, neįkainojama brangenybė, tarytum iš upės ištrauktas kūdikis; ir komendantas pareiškė, jog mes turėtume pasimelsti už tai, kad išgelbėta pasiklydusi avelė, ir visi karštai pasakė amen.

Šit kaip, pagalvojau aš. Aš ką tik išgelbėta, ir dabar man privalu elgtis kaip išgelbėtai. Ir aš pabandžiau įsijausti į tą vaidmenį. Labai keista buvo suvokti, kad jau nebebūsiu garsi žmogžudė, bet, galimas daiktas, būsiu neteisingai apkaltinta ir neteisėtai – ar bent jau per ilgai – kalinta nekalta moteris, veikiau verta užuojautos negu kelianti baimę ir šiurpą. Man prireikė kelių dienų, kad apsiprasčiau su ta mintimi; tiesą pasakius, ligi šiol nesugebėjau kaip reikiant su ja apsiprasti. Padėtis reikalauja nutaisyti kitokią veido išraišką; bet tikiuosi, jog ilgainiui bus lengviau.

Savaime aišku, tiems, kurie nežino mano gyvenimo istorijos, aš nebūsiu kuo nors ypatinga.

Tą dieną po pusryčių pasijutau keistai prislėgta. Džaneta tai pastebėjo ir paklausė kodėl, ir aš atsakiau: jau beveik dvidešimt devyneri metai, kai esu kalėjime, laisvėje neturiu nei draugų, nei gi-

minių, kur man eiti ir ką man veikti? Neturiu pinigų nei galimybių jų užsidirbti, nei padorių drabužių, ir labai abejotina, kad galėčiau gauti vietą kur nors netoliese, nes šičia mane visi puikiai pažįsta – mat amnestija yra labai geras dalykas, bet nė viena sveiko proto šeimininkė nepageidautų manęs matyti savo namuose, nes bijotų dėl savo artimųjų gyvybės, ir ja dėta aš irgi taip daryčiau.

Aš jai nepasakiau: ir, be kita ko, esu per sena savimi prekiauti, – nenorėjau jos papiktinti, nes ji buvo gražiai išauklėta ir juo labiau metodistė. Nors turiu jums, pone, prisipažinti, jog tokia mintis man tikrai buvo atėjusi į galvą. Tačiau ką aš laimėčiau, tokio amžiaus būdama, ir dar esant tokiai konkurencijai, varioką už kūliavirstį su šlykščiu nusilakėliu jūreiviu kur nors alėjoje, ir po metų mirčiau nuo ligos; ir vien apie tai pagalvojus, man plyšo širdis.

Tad, užuot pasirodžiusi kaip leidimas į laisvę, malonė mane baugino kaip mirties nuosprendis. Būsiu išgrūsta į gatvę, vienui viena ir be draugų, pasmerkta mirti iš bado ir nuo šalčio ledinių vėjų pagairėje, dangstydamasi vien tais drabužėliais, kuriais vilkėjau prieš patekdama į kalėjimą; ir gal netgi jų nebeturiu, nes nė nenumaniau, kur jie galėjo dėtis; kiek žinojau, senų seniausiai visi jie buvo parduoti arba išdalyti.

O ne, mieloji Greis, sušuko Džaneta. Viskas apgalvota. Nenorėjau iškart visko tau sakyti, nes mes bijojome, kad tavo širdis gali neišlaikyti, po tiekos vargų staiga patyrus tokią laimę, taip kartais atsitinka. Bet mes tau surادome gerus namus Jungtinėse Valstijose, ir kai tik atsidursi tenai, pamirši tą liūdną praeitį, nes tenai niekam nereikia to žinoti. Tai bus naujas gyvenimas.

Ji kalbėjo kitokiais žodžiais, bet apskritai prasmė buvo tokia.

Betgi kuo aš vilkėsiu? sušukau, vis dar nevilties apimta. Gal iš tikrųjų protas man buvo pasimaišęs, nes sveiko proto žmogus pirmiausia būtų ėmęs klausinėti apie tuos jam surastus gerus namus, kur jie yra ir ką ten aš turėsiu daryti. Vėliau aš apmąsčiau tą jos pasakymą: tau suradome gerus namus, paprastai taip sakoma šuniui ar arkliui, kai jie per seni tarnauti ir kai šeimininkas nebenori jų nei laikyti, nei nugalabyti.

Apie tai irgi pagalvojau, atsiliepė Džaneta. Ji išties buvo labai paslaugi. Nuėjau į sandėlį ir pamačiau, jog per stebuklą išliko tavo atsiveržtinė skrynia, su kortelėn įrašytu tavo vardu, man regis, taip atsitiko dėl visų tų peticijų, po teismo ruoštų tavo naudai. Ko gero, iš pradžių jie laikė tavo daiktus, manydami, jog netrukus išeisi į laisvę, o paskiau, matyt, juos pamiršo. Atnešiu ją tau į kambarį, ir mes ją atidarysime, gerai?

Man truputį atlėgo širdis, nors ir nesugebėjau nuvaikyti visų būgštavimų. Ir jie pasitvirtino, nes, atvožusios skrynią, pamatėme, jog vidun įsimetusios kandys, jog sukapojusios visus vilnonus, tarp jų ir mamos storą žieminę skepetą, jog kurie ne kurie drabužiai baisiai išblukę ir trenkia plėkais, šitiek metų laikyti palyginti drėgnoje vietoje; gijos kai kur buvo pradėm sukandijusios, galėjai kiaurai perkišti ranką. Visus audinius reikia retkarčiais vėdinti, o mano drabužiai niekad nebuvo gavę oro.

Ištraukėme visus drabužius ir išskleidėme kambaryje kur pakliūva, norėdamos pažiūrėti, ką dar įmanoma išgelbėti. Nensi suknelės, tokios dailios, kai buvo naujos, o dabar daugiausia sutrūnijusios, taip pat vienas kitas Meri Vitni dovanotas apdaras; tuomet jie man buvo tokie brangūs, o dabar atrodė prasti ir beviltiškai pasenę. Štai suknelė, mano siūta pas ponią Olderman Parkinson, Džeremijos kaulinėmis sagomis, bet jau nebetinkama, išskyrus sagas. Aptikau Meri plaukų sruogą, siūlu perrištą ir suvyniotą į nosinę, tokią, kokią buvau palikusi, bet ir ten įsismelkė kandys, plaukus, ir tuos jos suėda, jei nieko geresnio neranda ir jeigu tie nesudėti į kedrinę skrynelę.

Patirti išgyvenimai buvo sunkūs ir skaudūs. Kambaryje darėsi tamsiau, ir man pasirodė, jog matau Nensi ir Meri vilkint tais drabužiais, bet tai buvo nelabai malonus reginys, juo labiau kad jiedvi abi dabar buvo vienodai sutrūnijusios. Pajutau, jog tuoj nualpsiu, tad norom nenorom atsisėdau, paprašiau vandens ir liepiau atidaryti langą.

Džaneta, ir ta sutriko; ji buvo per jauna, kad suvoktų, kokį poveikį galėtų padaryti skrynioje užvožti dvidešimt devyneri metai, nors, būdama tokios prigimties, perprato viską kaip niekas kitas.

Ji pareiškė, jog, šiaip ar taip, suknelės esančios beviltiškai susenusios ir jog naujo gyvenimo nevalia pradėti kaliausės pašvitais, bet kai kurie drabužiai dar galį praversti, pavyzdžiui, raudonos flanelės apatinis sijonas ir vieni kiti baltiniai, kuriuos reikią išskalauti acte, kad nebetrenktų plėkais, o paskiau išbalinti saulėje, ir jie būsią balti baltutėliai. Išėjo truputį kitaip, nes išskalbti jie tikrai truputį pašviesėjo, bet nepasakytum, jog pasidarė baltesni.

O visa kuo kita, pareiškė ji, reikės apsirūpinti vietoje. Man reikės garderobo, pridūrė ji. Nežinau, ką ji darė – man regis, iš motinos išmeldė suknelę, paskiau apėjo visas pažįstamas ir surinko šiek tiek drabužių, ir esu tikra, jog kalėjimo viršininkas davė pinigų kojinėms ir batams, – bet galų gale pramanė daugybę drabužių. Man pasirodė, jog spalvos per ryškios, kaip antai, žalias kartūnas ir žydra gelumbė su skaisčiai raudonais dryžiais; dabar naudoja tokius cheminius dažus. Tos spalvos man nelabai tiko; bet elgetai nėra ko rinktis, kaip ne kartą teko dėtis į galvą.

Mudvi susėdome ir ėmėme taisyti sukneles. Atrodėme kaip motina ir duktė prie kraičio skrynios, tokios artimos ir draugiškos, ir po kurio laiko man suvis atlėgo širdis. Labiausiai apgailestavau dėl krinolinų; jie buvo nebemadingi, ir jų vietą užėmė vieliniai turniūrai ir didelės drabužių klostės, sumestos iš užpakalio per liemenį, su rauktinukais ir spurgais, ir tai daugiau priminė sofą; taigi kaip gyva nebeturėsiu laimės vilkėti krinolinų. Betgi negali visko turėti šioje žemėje.

Gobtuvų taip pat nebėra. Dabar moterys dėvi tik pasmakrėje rišamas skrybėlaites, labai plokščias ir pasvirusias į priekį, sakytumei su burlaiviu ant viršugalvio ir nudrykusiais lyg laivo pėdsakas jūroje vualiais. Džaneta parūpino man tokią skrybėlaitę, ir iš pradžių, ją nešiodama ir žiūrėdama į veidrodį, jaučiausi nei šiaip, nei taip. Po ja negalėjau susikišti žilų sruogų, nors Džaneta tvirtino, jog atrodau dešimčia metų jaunesnė, beveik mergina, kaip kažin ką; ir iš tiesų aš išlaikiau figūrą ir išsaugojau didumą dantų. Ji pridūrė, jog atrodau kaip tikra dama, ir tai visai įmanoma, nes šiais laikais ponia ir tarnaitė apdaru skiriasi kur kas mažiau nei anks-

čiau ir, be to, dabar lengviau sekti madą. Mes gana smagiai praleidome laiką, šilkiniais žiedais ir kaspinais dabindamos skrybėlaitę, nors keliskart nesusitvardžiusi prapliupau verkti. Šitaip dažnai atsitinka nuo likimo permainų – tiek į gerąją pusę, tiek į blogąją, kaip jūs, pone, be abejo, būsite pastebėjęs.

Mudviem bekraunant mantą, prisikarpiau skiautelių iš kitados dėvėtų suknelių, dabar tinkamų tik išmesti, ir paklausiau, ar negalėčiau gauti prisiminimui kalėjimo naktinius marškinius, iš tų, kuriais paprastai vilkėdavau miegodama. Džaneta pasakė, jog tai labai keistas prisiminimas, bet vis dėlto perdavė mano prašymą, ir jis buvo patenkintas. Matot, man reikėjo vežtis ką nors iš mano buvusių daiktų.

Kai viskas buvo paruošta, aš nuoširdžiausiai padėkojau Džanetai. Vis dar baiminausi to, kas manęs laukia, bet džiaugiausi, jog bent atrodysiu kaip visi ir niekas nebadys manęs pirštais, ir tai jau didelis dalykas. Džaneta man padovanojo beveik naujas vasarines pirštines, nežinau, iš kur jas ištraukė. Paskiau apsiverkė, o kai paklausiau, ko ji verkia, atsakė: todėl, kad manęs laukia laiminga atomazga ir kad tai beveik kaip knygoje; įdomu, kokias knygas ji bus skaičiusi.

52.

Išvykau tūkstantis aštuoni šimtai septyniasdešimt antrų metų rugpjūčio septintą, ir tos dienos kaip gyva nepamiršiu.

Papusryčiavusi su komendanto šeima, tiesą pasakius, vargais negalais nurijusi vieną kitą kąsnį, nes buvau baisiai susijaudinusi, apsivilkau suknelę, su kuria turėjau leistis kelionėn, žalią suknelę, užsidėjau dailiai priderintą šiaudinę skrybėlaitę ir apsimoviau Džanetos dovanotas pirštines. Skrynia buvo sukrauta; buvo tai nebe Nensi skrynia, nes toji baisiai trenkė plėkais, bet kita, kalėjimo parūpinta, odinė ir menkai nutrinta. Tikriausiai priklausė kokiam nelaimėliui, šičia mirties sulaukusiam, bet jau seniai buvau nupratusi žiūrėti į dantis dovanotam arkliui.

Nuėjau pas komendantą, toks buvo formalumas, ir jis ne kažin ką turėjo man pasakyti, nebent pasveikino mane atgavus laisvę; šiaip ar taip, specialiu paties sero Džono Makdonaldo nurodymu jiedu su Džaneta turėjo mane lydėti į man surastus namus, nes pageidauta, kad saugiai nuvykčiau į vietą, mat visi žinojo, jog, praleidusi tiek laiko tarp keturių sienų, esu nepratusi prie šiuolaikinių transporto priemonių; be to, visur šlaistosi gaujos akiplėšų, kareivių, demobilizuotų po pilietinio karo, suluošintų ir netekusių pragyvenimo šaltinio, ir man esą pavojinga vienai keliauti. Tad aš labai džiaugiausi tokia draugija.

Paskutinįsyk peržengiau kalėjimo slenkstį laikrodžiui mušant vidurdienį, ir tie dūžiai nuskambėjo mano galvoje lyg tūkstančiai varpų. Ligi tos akimirkos negalėjau kliautis savo jausmais: rengdamasi

kelionėn, jaučiausi veikiau apdujusi ir daiktai aplink atrodė blankūs ir bespalviai, bet dabar viskas atgijo. Spindėjo saulė, ir kiekvienas sienos akmuo man atrodė toks skaidrus kaip stiklas ir šviesus kaip lempa, sakytum pro pragaro vartus žengiau dangun, esu tvirtai įsitikinusi, kad jie kur kas arčiau vienas kito, nei mano diduma žmonių.

Kitapus vartų augo kaštonas, ir kiekvienas jo lapas atrodė liepsnos apimtas; medyje tupėjo trys balti balandžiai, spindintys kaip Sekminių angelai, ir tuomet supratau, jog tikrai esu laisva. Tokiomis akimirkomis, kai šviesa ar tamsa prašoka įprastą matą, anksčiau, būdavo, visada alpdavau, bet tą dieną paprašiau Džanetos kvapiųjų druskų ir išsilaikiau stačia, kad ir remdamasi į jos ranką; ir ji pasakė, jog man nėra įprasta nė kiek nesijaudinti tokią iškilmingą akimirką.

Man pašoko noras atsigręžti ir žvilgtelėti atgal, bet prisiminiau Loto žmoną ir druskos stulpą ir susitvardžiau. Žvilgtelėti atgal taipgi reikštų, jog man gaila išvykti ir jog mieliau pageidaučiau sugrįžti, o tai būtų netiesa, kaip jūs, pone, tikriausiai manote; bet jūs, žinoma, nustebsite sužinojęs, jog iš tiesų man buvo savotiškai gaila palikti kalėjimą. Nors kalėjimas anaiptol nelabai jauki vieta, vis dėlto tai buvo vienintelė mano pastogė beveik visus trisdešimt metų; o tai ilgas laiko tarpas, daug ilgesnis, nei daugelis žmonių nugyvena šioje žemėje, ir nors tai grasi vieta, sielvarto ir bausmės vieta, man bent jau buvo žinomi vietiniai papročiai. Paliekant pažįstamą vietą, kad ir labai nepageidaujamą, ir leidžiantis nežinion, visada ima baimė, ir, man regis, kaip tik todėl šitiek žmonių bijo mirti.

Tą akimirką vėl grįžau į įprastą dienos šviesą, kad ir apdujusi. Buvo karšta ir tvanku, kaip paprastai esti prie ežerų rugpjūčio mėnesį, bet kadangi nuo vandens dvelkė vėjelis, kvėpuoti nebuvo trošku; danguje plaujojo vienas kitas debesėlis, tik iš tų baltųjų, kurie nežada nei lietaus, nei perkūnijos. Džaneta nešėsi skėtį, kuriuo beeinant dangstė mudvi abi nuo saulės. Man tik skėčio ir trūko, nes Nensi skėčio rausvas šilkas visai sudūlėjo.

Lengva, komendanto tarno važnyčiojama karietaite nuvažiavome į geležinkelio stotį. Traukinys turėjo išeiti po pusantros valan-

dos, bet aš bijojau pavėluoti, o atsidūrusi vietoje, neišgalėjau ramiai nusėdėti moterų laukiamajame ir vaikščiojau po peroną iš vieno galo į kitą, nes labai jaudinausi. Galop stotin įpūškavo traukinys, dideliausia dūmus spjaudanti tviskančio plieno pabaisa. Kaip gyva nebuvau iš taip arti mačiusi traukinio, ir nors Džaneta man tvirtino, kad jis nepavojingas, kas nors man turėjo padėti įlipti į vagoną.

Traukiniu važiavome iki Kornvalio, ir nors kelionė buvo gana trumpa, man buvo toks įspūdis, jog nenuvažiuosiu gyva. Traukinys taip dundėjo ir taip greitai lėkė, jog, rodės, apkursiu, ir dar vertėsi juodi dūmai; o kai garvežys sušvilpė, ko neišprotėjau, nors susitvardžiau nesuspigusi.

Pasijutau geriau tik tada, kai Kornvalio stotyje išlipome ir ponių traukiamu vežimėliu nukakome prieplaukon, o ten sėdome į keltą plaukti kiton ežero pusėn, nes toks keliavimo būdas man įprastesnis ir man netrūko gryno oro. Bežiūrint į saulės nutviekstas bangas, man ėmė darytis bloga, bet viskas praėjo, kai nukreipiau akis į šalį. Man pasiūlė užkandžių iš komendanto krepšio, ir aš vos pajėgiau suvalgyti šiek tiek šaltos vištienos, užsigerdama drungna arbata. Stengiausi išsiblaškyti stebėdama damų apdarus, labai margus ir skirtingus. Stodamasi ir sėsdamasi turėjau nemažai vargo su savo turniūru, nes reikia gerokai pasimokyti, kad sugebėtum nešioti tokį įtaisą, ir, man rodos, neatrodžiau itin grakšti, buvo toks įspūdis, jog prie savo subinės turiu prisirišusi kitą, dėtinę, ir tursinėju su jomis kaip paršelis su skardiniu kibiru, bet, aišku savaime, nieko tokio nepadoraus Džanetai nesakiau.

Kitoje ežero pusėje perėjome Jungtinių Valstijų muitinę, ir komendantas pareiškė, jog neturime nieko apmuitinama. Paskiau sėdome į kitą traukinį, ir aš džiaugiausi, kad sykiu važiuoja komendantas, nes nebūčiau žinojusi, ką daryti su manta ir nešikais. Mums besėdint tame traukinyje, bildančiame silpniau negu pirmasis, paklausiau Džanetos, kas manęs laukia. Mes važiuojame į

Itaką, Niujorko valstiją, – tai aš žinojau, – o kas toliau? Kaip atrodo namai, kuriuos jie man surado, ir ar aš juose būsiu tarnaitė; ir jeigu taip, ką apie mane papasakojo šeimininkams? Matot, pone, aš nenorėjau pakliūti į dviprasmišką padėtį nei atskleisti tiesos apie savo praeitį.

Džaneta pasakė, jog manęs laukia staigmena, o kadangi tai esanti paslaptis, nieko daugiau negalinti man pasakoti; bet tai būsianti maloni staigmena ar bent jau taip ji mananti. Galop ji išsidavė, jog staigmena susijusi su vyriškiu, džentelmenu, patikslino ji; bet kadangi paprastai tuo žodžiu vadindavo kiekvieną, dėvintį kelnes ir užimantį aukštesnę nei tarno padėtį, nedaug kas tepaaiškėjo.

Kai pasiteiravau, kokį džentelmeną ji turinti galvoje, atsakė, jog negalinti to man pasakyti; bet tai esąs senas mano bičiulis ar bent taip ji supratusi. Ir staiga pasidarė labai santūri, ir aš nesugebėjau išpešti iš jos daugiau nė žodžio.

Prisiminiau visus vyrus, kuriuos galėčiau pavadinti bičiuliais. Tokių pažinojau tik vieną kitą, nes neturėjau progos susipažinti, pasakytumėte jūs; o du iš jų, galbūt geriausiai, nors ir ne per ilgiausiai pažįstami, buvo mirę, turiu galvoje poną Kinerą ir Džeimsą Makdermotą. Buvo dar prekeivis Džeremija, bet aš nemaniau, kad jis galėtų manytis parūpindamas kam nors gerus namus, nes niekada neatrodė prisirišęs prie namų. Buvo dar mano senieji darbdaviai, kaip antai: ponas Kotsas ir ponas Heragis, bet šiuo metu jiedu abu tikriausiai buvo mirę arba beviltiškai nukaršę. Tad pagalvojau apie vieną vienintelį žmogų, pone, apie jus. Prisipažįstu, jog tokia mintis man dingtelėjo į galvą.

Taigi baimingai, bet ir kupina lūkesčių pagaliau išlipau į Itakos stoties peroną. Traukinio laukė minia žmonių, ir visi kalbėjo vienas per kitą; buvo pavojinga stypsoti vietoje stumdantis nešikams, šen bei ten velkant ir dviračiais vežiojant skrynias ir dėžes. Stovėjau įsikibusi į Džanetą, tuo tarpu komendantas tvarkėsi su manta, paskui nuvedė mudvi kitapus stoties, toliau nuo traukinių, ir ėmė žvalgytis aplink. Suraukė antakius, nepastebėdamas to, ko laukė, paskui dirstelėjo į savo laikrodį, į stoties laikrodį; tuomet išsitrau-

kė iš kišenės laišką, permetė jį akimis, ir man apmirė širdis. Bet jis kilstelėjo galvą, nusišypsojo ir sušuko: štai mūsų žmogus, ir iš tikrųjų mūsų link paskubomis artėjo vyriškis.

Buvo jis kresnas, truputį aukštesnis nei vidutinio ūgio, bet sykiu palyginti liesas, kitaip sakant, buvo ilgų rankų ir kojų, tik apskrito ir tvirto liemens. Rudaplaukis ir rudabarzdis, jis vilkėjo juoda išeigine eilute, kokias nūnai dėvi pasiturintys žmonės, baltais marškiniais, ryšėjo tamsia kaklaskare ir turėjo cilindrą, kurį laikė atkišęs nelyginant skydą, ir iš to supratau, kad ir jam spurda širdis. Kaip gyva anksčiau nebuvau jo mačiusi, bet vos tik jis priėjo prie mūsų, pervėrė mane skvarbiu žvilgsniu ir ūmai suklupo prie mano kojų. Griebė man už rankos, aptemptos pirštine, ir sušuko: Greis, Greis, ar galėsi man kada nors atleisti? Ir tikrai kone sušuko tuos žodžius, lyg būtų ką tiktai repetavęs.

Aš stengiausi iš paskutiniųjų išplėšti ranką, manydama, jog tai pamišėlis, bet kai atsigręžiau į Džanetą pagalbos, pamačiau, kad ji susijausminusi plūsta ašaromis, o komendantas stačiai spindėte spindi, lyg nieko geresnio nebūtų tikėjęsis; susivokiau, jog aš vienintelė kaip iš mėnulio nukritusi.

Vyriškis paleido mano ranką ir atsistojo. Ji manęs neatpažįsta, liūdnai tarė jis. Greis, tu manęs nebepažįsti? Aš tave bet kur pažinčiau.

Sužiurau į jį, ir tikrai jis atrodė lyg matytas, bet vis dėlto nesugebėjau įminti kur. Ir tuomet jis pasakė: aš Džeimis Volšas. Ir aš pamačiau, jog tai tiesa.

Tuomet nuėjome į naują viešbutį šalia geležinkelio stoties, kur komendantas buvo užsakęs kambarius, ir mes visi drauge išgėrėme gaivos. Kaip jūs tikriausiai įsivaizduojate, pone, reikėjo išsiaiškinti daug dalykų, nes paskutinį kartą mačiau Džeimį Volšą per teismą, kai jis davė parodymus, nustačiusius prieš mane teisėją ir prisiekusius tarėjus, girdi aš vilkinti nužudytosios apdarais.

Ponas Volšas – dabar jau visąlaik jį taip vadinsiu – papasakojo, kad tuomet buvęs tikras, jog aš esanti kalta, nors ir stengęsis galvoti kitaip, nes visada jautęs man simpatiją, ir tai buvo tiesa; bet

vėliau, įtrenkęs į metus, jis viską apsvarstęs iš naujo ir priėjęs priešingą nuomonę, ir tuomet jį ėmusi graužti sąžinė, kad jis prisidėjęs prie mano pakaltinimo; nors tuo metu buvęs jaunas ir nesugebėjęs deramai pasipriešinti advokatams, prispyrusiems jį sakyti tokius dalykus, kurių padarinius jis tik daug vėliau supratęs. Aš jį nuraminau sakydama, jog tai kiekvienam gali nutikti.

Po pono Kinero mirties jiedu su tėvu buvę priversti palikti ūkį, nes naujieji šeimininkai neturėję jiems darbo. Jis parsisamdęs Toronte, o tą vietą gavęs todėl, jog per teismą padaręs labai gerą įspūdį kaip mitrus ir daug žadantis vaikinas – taip buvę rašoma laikraščiuose. Galėtumėte pamanyti, kad tik mano dėka jis ir prasimušęs į gyvenimą. Kelerius metus jis taupęs pinigus, paskiau išvykęs į Jungtines Valstijas, nes, jo manymu, ten esą daugiau galimybių prasikurti savo jėgomis – išeini į žmones savo jėgomis, o ne todėl, kad esi tokios ir tokios kilmės, ir niekas tavęs per daug nekamantinėja. Jis dirbęs prie geležinkelio, taip pat Vakaruose, be paliovos taupęs, ir štai dabar turįs ūkį su viskuo ir du arklius. Arklius jis paminėjo pirmiausia, nes prisiminė, kaip kitados aš mylėjau Čarlį.

Jis buvo vedęs, bet dabar gyvenąs kaip bevaikis našlys; ir niekad nenustojęs graužtis dėl to, kas man nutikę per jo kaltę, ne kartą rašęs į kalėjimą, kad susižinotų apie mane; bet nedrįsęs rašyti man pačiai, nes nenorėjęs manęs skaudinti. Šitaip sužinojęs apie man suteiktą malonę ir dėl visko susitaręs su komendantu.

Galiausiai jis paprašė atleidimo, ir aš mielai už viską jam dovanojau. Man buvo toks jausmas, jog negalėčiau ant jo pykti, ir pasakiau, kad, šiaip ar taip, mane tikrai būtų pasodinę, jeigu jis ir nebūtų minėjęs Nensi apdarų. Ir kai mudu visa tai aptarėme, jis, nepaleisdamas mano rankos, paprašė, kad už jo tekėčiau. Pareiškė, jog, nors ir ne milijonierius, galįs kuo gražiausiai pasiūlyti man gerus namus ir visa, kas reikalinga, nes banke turįs santaupų.

Aš dėjausi, jog negaliu apsispręsti, nors iš tikrųjų neturėjau kitos išeities, ir, be to, atsisakydama būčiau pasirodžiusi baisiai nedėkinga, juoba kad jis taip manimi rūpinosi. Pareiškiau, jog nenorėčiau, kad jis mane vestų tik priedermės ir sąžinės balso skatina-

mas, bet jis paneigė tokias paskatas ir prisipažino, kad visada puoselėjęs man širdyje pačius karščiausius jausmus ir kad aš menkai pasikeitusi nuo to laiko, kai buvau mergina, – ir dabar traukianti akį, taip jis apie mane atsiliepė. Tuomet prisiminiau ramunes pono Kinero sode su riogsančiais senais kelmais ir sumečiau, jog jis iš tikrųjų taip ir galvoja.

Sunkiausia buvo laikyti jį suaugusiu, nes pažinojau jį tiktai kaip nedrąsų vaikinuką, prieš pat Nensi mirtį griežusį fleita ir pačią pirmąją dieną, kai atvykau pas poną Kinerą, sėdėjusį ant tvoros.

Galiausiai sutikau. Liemenės kišenėje jis jau turėjo žiedą ir buvo taip susijaudinęs, jog, maudamas jį man ant piršto, dusyk numetė ant staltiesės; todėl man teko nusimauti pirštinę.

Vedybų formalumai buvo sutvarkyti kaip galima greičiau, ir tuo tarpu mes likomės viešbutyje, kur kas rytą mums į kambarį atnešdavo šilto vandens, o Džaneta gyveno su manimi, nes taip atrodė padoriau. Už viską mokėjo ponas Volšas. Atlikome kuklias apeigas su taikos teisėju, ir tuomet prisiminiau tetą Pauliną, prieš daugelį metų sakiusią, jog tikrai ištekėsiu už žemesnio luomo žmogaus, ir pagalvojau, ką ji dabar pasakytų. O Džaneta buvo mano pamergė ir verkė pasikūkčiodama.

Pono Volšo barzda buvo labai ilga ir ruda, bet aš įtikinau save, jog ilgainiui tikriausiai pasikeisianti.

53.

Beveik trisdešimt metų prabėgo nuo tos dienos, kai, tuomet dar šešiolikos, pirmąsyk važiavau ilga alėja į pono Kinero namus. Buvo birželio mėnuo, kaip dabar. Ir štai aš sėdžiu supamajame krėsle savo namų prieangyje; pavakarė, prieš mane veriasi toks romus reginys, jog atrodo kaip paveikslas. Prie namų žydi rožės – tai *Lady Hamilton*, jos tokios žavios, nors labai bijo amaro. Geriausia, kaip sakoma, apipurkšti jas aršeniku, bet man nepatinka laikyti namuose tokius dalykus.

Baigia žydėti paskutiniai bijūnai, iš tų pilnavidurių, su gausybe rausvų ir baltų žiedlapių. Nežinau, kaip jie vadinasi, nes ne aš juos sodinau; jų kvapas primena man muilą, kuriuo skusdavosi ponas Kineras. Mūsų namas žiūri į pietvakarius, o saulė tokia kaitri, auksinė, bet aš nesisėdu atokaitoje, nes tai kenkia veido spalvai. Tokiomis dienomis sakau sau: stačiai rojus. Nors rojus anaiptol ne ta vieta, kur ketinčiau kada nors patekti.

Jau beveik metai, kai aš ištekėjusi už pono Volšo, ir nors tai toli gražu ne tas, ką ankstyvoje jaunystėje vaizduojasi diduma merginų, ko gero, tai visai neblogas dalykas, nes mudu bent jau žinome, kokį gyvenimą pasinešėme nugyventi. Kai tuokiasi jauni, sendami jie dažnai keičiasi, bet kadangi mudu abu jau ganėtinai pagyvenę, kokių nors nemalonių staigmenų vargu ar yra ko tikėtis. Pagyvenusio žmogaus būdas jau nusistovėjęs, ir mažiau pavojų, kad jis staiga įniktų girtuokliauti arba griebtųsi kitokių ydų, nes jeigu tai būtų buvę jam lemta, jis jau seniai būtų pasinaudojęs proga; tokia bent jau mano nuomonė, ir tikiuosi, jog laikas parodys, kad mano

tiesa. Aš įkalbėjau poną Volšą šiek tiek apsikirpti barzdą ir rūkyti savo pypkę tik kieme, ir, galimas daiktas, ilgainiui nei barzda, nei pypkė nebedrums man ramybės, bet amžindie nevalia uiti ir graužti vyro, nuo to jis tik dar labiau įsityžta ir ima spyriotis. Ponas Volšas nekramto tabako ir nespjaudo kaip kiti, ir aš kaip visada džiaugiuosi ir tenkinuosi menkutėmis malonėmis.

Mūsų namas – paprastas baltas trobesys žaliomis langinėmis, bet mudviem jis pakankamai erdvus. Turime prieškambarį su visa virtine kabliukų žieminiams drabužiams, nors paprastai vaikščiojame pro virtuvės duris ir lipame laiptais su paprastais turėklais. Laiptų aikštelėje stovi kedrinė skrynia skiautinėms ir paprastoms antklodėms sudėti. Antrame aukšte yra keturi kambariai: mažytis kambarėlis vaikui, paskiau mudviejų miegamasis ir dar vienas, numatytas svečiams, nors mes jų nei laukiame, nei juo labiau pageidaujame; o ketvirtas šiuo tarpu tuščias. Abiejuose miegamuosiuose, apstatytuose baldais, yra prausyklė ir apvalainas demblys, nes man nepatinka sunkūs kilimai: juos ir šiaip jau labai keblu pavasarį laiptais išnešti į kiemą išdulkinti, o ilgainiui, man senstant, pasidarys dar kebliau.

Kiekvienos lovos galvūgalyje kabo mano pačios kryželiu siuvinėtas paveikslas, gėlės vazoje – geriausiame kambaryje ir vaisiai dubenyje – mūsų miegamajame. Skiautinė antklodė geriausiame kambaryje vadinasi Paslapties ratas, o mūsų miegamajame – Rąstų trobelė; jas pirkau iš žmonių, kurie bankrutavę kraustėsi į Vakarus; bet man pagailo moters, ir aš užmokėjau brangiau, nei derėjo. Reikėjo gerokai paplušėti, kad namuose pasidarytų jauku, nes, mirus pirmajai žmonai, ponas Volšas įprato gyventi kaip viengungis, ir daug kas man atrodė ne po nosiai kvapas. Gavau nubraukti ištisas virtines voratinklių, o iš po lovų iššluoti gniužulus pūkų ir be atilsio šveisti, grandyti ir kuopti.

Vasarinės užuolaidos abiejuose miegamuosiuose baltos. Man labai patinka baltos užuolaidos.

Pirmame aukšte turime svetainę su židiniu ir virtuvę su podėliu ir gražiai įrengtą indaują, taip pat vandens siurblį viduje, o tai di-

delis patogumas žiemą. Turime valgomąjį, bet svečių susilaukiame ne per dažniausiai. Paprastai valgome prie virtuvės stalo; čia šviečia dvi žibalinės lempos ir labai jauku. Valgomasis stalas man praverčia, kai siuvu ką nors, ant jo ypač patogu ruošti iškarpas. Dabar turiu ir siuvamąją mašiną, suku ją ranka, stačiai stebuklas, tikrai džiaugiuosi ją turėdama, nes sutaupau daug laiko, ypač prireikus daryti kokį paprastą darbelį, kaip atsiūlėti užuolaidas ir apkraštuoti paklodes. Dailesnį darbą vis dėlto verčiau siuvu rankomis, nors akys jau nebe tos.

Be to, ką minėjau, mes turime ir visa kita: daržą, kur auginame prieskonines daržoves, kopūstus ir šakniavaisius, taipgi žirnelius pavasarį; paskiau vištų ir ančių, karvę, kluoną, vežimaitį ir du arklius, Čarlį ir Neli, kurie teikia man daug džiaugsmo ir, išvykus ponui Volšui, sudaro malonią draugiją; tačiau Čarlis per sunkiai triūsia, nes tai ariamas arklys. Girdėjau, jog netrukus atsiras mašinų, kuriomis bus galima dirbti tokius pat darbus, tuomet vargšas Čarlis galės sau ganytis lankoje. Niekad nesutikčiau jo parduoti, kaip daro kai kurie žmonės, klijams ir šunų maistui gaminti.

Prie ūkio darbų padeda bernas, bet jis negyvena pas mus. Ponas Volšas ketino nusamdyti ir mergą, bet aš pasakiau, jog verčiau pati viena eisiu apyvoką. Nenorėčiau tarnaitės namuose, nes jos kaišioja nosį kur nereikia ir klausosi prie durų; ir, be to, kur kas paprasčiau išsyk gražiai padaryti kokį darbą, užuot leidus kam kitam jį prastai padaryti, o paskiau perdaryti viską iš naujo.

Mūsų katė vardu Rainė; ji tokio plauko, kokio, kaip suprantate, jai ir priklauso būti, ir puikiai medžioja peles; o mūsų šuo vardu Reksas, seteris, bet ne per gudriausias, nors ir pilnas geriausių ketinimų, jo kailis gražios rudos spalvos, spindi kaip gludintas kaštonas. Vardai nelabai saviti, bet mes nenorime apylinkėje pagarsėti itin dideliu savitumu. Einame į vietinę metodistų bažnyčią, ir pamokslininkas, krutus kaip gyvasis sidabras, sekmadieniais mėgsta pašnekėti apie pragaro liepsnas; nors nemanau, kad jis galėtų šį tą nutuokti apie tai, kaip atrodo pragaras, ne ką geriau nei kiti parapijiečiai, gana puikūs žmonės, kad ir riboto proto. Bet mudu tarė-

me, jog protingiausia per daug nekalbėti apie praeitį nei jiems, nei kam kitam, nes tik sukurstytume žmonių smalsumą ir šnekas, o tada netruksią pasklisti ir visokiausi gandai. Užsiminėme, jog ponas Volšas – mano vaikystės meilė ir jog aš buvusi ištekėjusi už kito, bet neseniai palaidojusi vyrą; o kadangi pono Volšo žmona taip pat mirusi, mudu sutarę vėl susitikti ir susituokti. Tokia istorija lengvai patikima, be to, ji atrodo romantiška ir niekam neužduoda širdies.

Mūsų bažnyčia – iš tikro senoviška kaimo bažnytėlė, bet itakiečiai kur kas šiuolaikiškesni, tarp jų nemaža spiritistų, ir geriausiuose namuose lankosi ir laikosi garsūs mediumai. Aš anaiptol nepritariu tokiems dalykams, nes nežinia, kas iš to gali išeiti; ir jeigu užsimanau pabendrauti su mirusiaisiais, puikiausiai išsiverčiu pati viena; ir, be kita ko, tie seansai man atrodo gryna suktybė ir akių dūmimas.

Balandžio mėnesį pastebėjau skelbimą, jog atvyksta vienas garsiausių mediumų, ir jo nuotrauką; ir nors jo atvaizdas buvo labai tamsus, pamaniau: juk čia, ko gero, Džeremija, prekeivis; ir iš tikrųjų tai buvo jis, nes mudu su ponu Volšu važiavome į miestą apsipirkti ir sutvarkyti kai kurių reikalų, ir aš susidūriau su juo gatvėje. Buvo kaip niekad elegantiškai apsirengęs, vėl juodais plaukais ir kariškai apkirpta barzda, tariamai keliančia pasitikėjimą, ir dabar vadinosi ponu Džeraldu Bridžesu. Puikiai mėgdžiojo garsenybę, išmanančią šios žemės reikalus, bet siekiančią aukščiausios tiesos pažinimo; jis mane irgi pamatė, pažino ir pagarbiai kilstelėjo ranką prie skrybėlės, bet labai apdairiai, kad niekas nepastebėtų; ir taipgi man pamerkė; aš pasisveikinau mostu, vos vos pamojau pirštinėta ranka, nes dabar, išeidama į miestą, visada mūviu pirštines. Laimė, kad ponas Volšas nieko nepastebėjo, kitaip būtų sunerimęs.

Nenorėčiau, kad kas nors šičia sužinotų mano tikrą vardą; bet esu įsitikinusi, jog galiu kliautis Džeremija, kaip jis gali kliautis manimi. Ir sykiu prisiminiau, kad kitados būčiau galėjusi su juo pabėgti ir tapti čigone arba aiškiaregė, nusakančia žmonėms jų ligas, jei tik būčiau susigundžiusi; ir tuomet mano likimas būtų

buvęs kitoks. Bet tik vienas Dievas žino, ar geriau būtų išėję, ar blogiau; o šiuo metu aš jaučiuosi visiškai saugi ir tikiu, jog niekada gyvenime man nebeprireiks ko nors saugotis.

Apskritai mudu su ponu Volšu gražiai sutariame, ir mudviem nekyla jokių keblumų. Bet kai kas man kelia nerimą, pone; ir kadangi neturiu artimos draugės, kuria galėčiau pasikliauti, viską pasakoju jums ir žinau, jog nepiktnaudžiausite mano pasitikėjimu.

Tai va. Retkarčiais ponas Volšas pasidaro labai liūdnas; suspaudžia man ranką, žiūri į mane su ašaromis akyse ir sako: tik pamanyk, kiek skausmo aš tau uždaviau.

Aš atsakau, jog jis man neuždavė jokio skausmo – kiti man uždavė jo pakankamai, o ir pati prisidariau bėdos, nes neturėjau laimės ir sveikos nuovokos, – bet jam patinka užsikrauti visą atsakomybę, ir, man regis, įmanydamas jis prisiimtų kaltę ir dėl mano vargšės mamos mirties. Jam taip pat malonu vaizduotis kančias, ir, kad ir kaip spiriuosi, norom nenorom gaunu pasakoti, kaip gyvenau kalėjime arba Toronto pamišėlių namuose. Kuo daugiau skiedžiu padažą, kuo aitriau pelėsiais atsiduoda sūris ir kuo labiau persūdau prižiūrėtojų blevyzgas ir kibimą, tuo labiau jis patenkintas. Klausosi kaip mažas vaikas pasakos, lyg tai būtų koks stebuklas, paskiau meldžia, kad papasakočiau dar smulkiau. Jeigu pridurių, kaip šaldavau ir drebėdavau naktimis po plonyčiu apklotu, kaip gaudavau bizūnų, jei skųsdavausi, jis sužavėtas; o jei pasakoju, kaip bjauriai su manim elgdavosi daktaras Benerlingas, nuogą, susuptą paklodėn, nuliedavo lediniu vandeniu ir apvilktą tramdomaisiais marškiniais uždarydavo tamsioje palatoje, jis kone ekstazėje; bet labiausiai jam patinka klausytis, kaip tas vargšelis Džeimsas Makdermotas tampė mane po pono Kinero namus, ieškodamas tinkamos lovos savo nedoroms užmačioms patenkinti, kai Nensi ir ponas Kineras gulėjo negyvi rūsyje, o aš buvau kone išprotėjusi iš siaubo; ir jis priekaištauja sau, kad ten nebuvo ir negalėjo manęs išgelbėti.

Aš mieliau norėčiau kaip galima greičiau pamiršti tą savo gyvenimo dalį, užuot šitaip niauriai po ją kapsčiusis. Tiesa, man patiko tas laiko tarpas, kai jūs, pone, lankėtės kalėjime, nes tuomet radosi savotiška atvanga mano gyvenime, kuris buvo toks vienodas. Dabar, kai apie tai pagalvoju, prisimenu, jog ir jums kaip ponui Volšui knietėjo išgirsti apie mano kančias ir sunkius išmėginimus; o jums ne tik išgirsti, bet ir užsirašyti. Aš žinodavau, kada jums darosi nebeįdomu, nes tuomet jūsų žvilgsnis imdavo klaidžioti šen bei ten; bet man būdavo džiugu, kai sugebėdavau jus kuo nors sudominti. Jūsų skruostai parausdavo, ir jūs plačiai šypsodavote kaip saulė svetainės laikrodyje, o jeigu būtumėte turėjęs šuns ausis, būtumėte jas pastatęs ir, iškoręs liežuvį, spoksojęs žėrinčiomis akimis, lyg krūmuose užtikęs kurapką. Aš tikrai jaučiausi kam nors reikalinga šioje žemėje, nors niekada nesugebėjau suprasti, kokio tikslo jūs siekiate.

Na, o kai ponui Volšui papasakoju vieną kitą savo vargų ir negandų istoriją, jis stipriai mane apkabina, glosto man plaukus ir ima sagstyti naktinius marškinius, nes tokie dalykai paprastai vyksta naktimis; ir sušunka: ar tu man kada nors atleisi?

Iš pradžių tie dalykai man baisiai nepatiko, nors aš ir nieko nesakiau. Tiesą pasakius, labai mažai žmonių supranta, ką reiškia atleisti. Atleisti reikia ne nusikaltėliams, o veikiau jų aukoms, nes jos kaltos dėl visų bėdų. Jeigu jos būtų ne tokios silpnos, nerūpestingos ir apdairesnės ir jeigu jos saugotųsi paikai įkliūti į bėdą, tik pagalvokite, kiek sielvarto būtų išvengta šioje žemėje.

Daugelį metų širdies gilumoje aš pykau ant Meri Vitni ir ypač ant Nensi Montgomeri; ant jų abiejų, nes jiedvi leidosi va šitaip nužudomos ir paliko man vienai vilkti sunkią naštą. Daug laiko prabėgo, kol aš ryžausi joms atleisti. Būtų daug geriau, jeigu ponas Volšas man atleistų, užuot šitaip spyriojęsis ir vertęs viską aukštyn kojomis; bet, galimas daiktas, ilgainiui viską supras, kaip pridera.

Iš pradžių, kai jis pradėjo tą giesmę, pasakiau, jog neturiu jam ko atleisti ir jog jam neverta dėl to kvaršinti galvos; bet jis tikėjosi kitokio atsakymo. Jis žūtbūtinai geidžia atleidimo, iš pažiūros net-

gi ramiai gyventi negali jo negavęs, o kas gi aš tokia esu, kad šykštėčiau jam tokio paprasto dalyko?

Tad dabar, kai tik jam tas užeina, sakau, kad jam atleidžiu. Uždedu rankas jam ant galvos, nelyginant ant knygos, pakeliu akis į dangų, nutaisau iškilmingą miną, paskiau pabučiuoju ir nuvarvinu kelias ašaras; ir kai jam atleidžiu, rytojaus dieną jis vėl kaip buvęs, groja savo fleita, lyg iš naujo būtų grįžęs vaikystėn, lyg aš būčiau penkiolikos metų ir lyg mudu abu pintume ramunių vainikėlius pono Kinero sode.

Bet man labai nesmagu taip elgtis, va šitaip jam kiekvienąsyk atleisti, nes suprantu, jog, taip sakydama, meluoju. Juoba kad, man regis, meluoju nebe pirmą kartą; bet, kaip sakydavo Meri Vitni, menkutis nekaltas melas, kokio nė angelai nevengia, tai visai įmanoma kaina, kad gautum ramybę ir taiką.

Šiuo metu dažnai prisimenu Meri Vitni ir tą dieną, kai mudvi per petį mėtėme obuolių žieves; viskas daugmaž pasitvirtino. Kaip ji ir sakė, ištekėjau už žmogaus, kurio vardas prasideda raide D; ir, kaip ji man taip pat sakė, prieš tai turėjau triskart perplaukti vandenis, nes dukart keliausi Levistono keltu – į vieną ir į kitą pusę, o štai dabar atplaukiau čionai.

Kartais sapnuoju, jog vėlei esu pono Kinero namuose, savo mažyčiame kambarėlyje, prieš atsitinkant visam tam siaubui ir tai tragedijai; ir jaučiuosi ten tokia saugi, nenujausdama, kas turi nutikti. O kartais sapnuoju, jog tebesu kalėjime, jog tuojau pabusiu ir vėl susivoksiu, jog ledinį žiemos rytmetį drebu nuo šalčio ant šiaudinio čiužinio, užrakinta savo kameroje, o kieme kvatoja prižiūrėtojai.

Bet iš tikrųjų aš čia, savo namuose, sėdžiu prieangyje savo kėdėje. Atsimerkiu, užsimerkiu, įsižnybiu, bet tai tiesa.

O štai dar vienas dalykas, kurio niekam nesu pasakojusi.

Kai išėjau iš kalėjimo, buvau ką tik užbaigusi keturiasdešimt

penkerius, o dabar, po mėnesio, man bus keturiasdešimt šešeri, ir aš maniau, jog jau seniai esu nebe to amžiaus, kai moterys gimdo vaikus. Bet jeigu aš baisiai neklystu, štai jau trys mėnesiai, kai esu nėščia; taigi vienokia ar kitokia gyvenimo permaina. Sunku patikėti, bet kartą jau įvyko stebuklas mano gyvenime, tad kodėl turėčiau stebėtis, jeigu įvyktų dar vienas? Apie tai kalbama Biblijoje; gal Dievui staiga dingtelėjo mintis grąžinti bent dalelę to, kas man priklausė jaunystėje. Bet tai gali būti ir auglys, toks, koks galop nužudė mano vargšę mamą: nes, kad ir jaučiu sunkumą, rytais manęs nepykina. Keista, kai pagalvoji, jog nešioji savyje arba mirtį, arba gyvybę, bet nieko tikra nežinai. Viskas lengvai išsispręstų, jei kreipčiausi į gydytoją, bet aš visiškai nelinkusi žengti tokio žingsnio; tad manau, jog tik laikas turi pasakyti teisybę.

Popietėmis sėdėdama prieangyje, dygsniuoju skiautinę antklodę. Nors per savo gyvenimą esu pasiuvusi nemažai antklodžių, sau siuvuosi pirmą. Tai bus Rojaus medis; bet aš truputį keičiu ornamentą, kad labiau atitiktų mano mintis.

Aš daug galvojau apie jus, pone, ir apie obuolį, apie tą mįslę, kurią man kadaise užminėte, tada, kai pirmąsyk mudu susitikome. Tuomet aš jūsų nesupratau, bet veikiausiai jūs bandėte kažko mane pamokyti, ir, ko gero, tik dabar aš tai permaniau. Sprendžiant iš to, kaip aš viską suprantu, Bibliją, matyt, sugalvojo Dievas, bet ją parašė žmonės. Ir visa tai, ką žmonės rašo, pavyzdžiui, laikraščiuose, bendrais bruožais išdėsto teisingai, tik pridaro klaidų, įsivėlę į smulkmenas.

Šitos antklodės ornamentas vadinasi *Rojaus medis*, ir tasai, kas šitaip jį pavadino, tikriausiai pats nesuvokė, kaip teisingai pavadino, nes Biblijoje minimi ne *medžiai*. Ten sakoma, jog buvo du skirtingi medžiai, Gyvybės medis ir Pažinimo medis, bet aš esu įsitikinusi, kad buvo tik vienas medis ir kad Gyvybės vaisius ir Gėrio ir Blogio vaisius buvo tas pats. Jeigu jo paragausite, mirsite, bet jeigu neparagausite, irgi mirsite; nors, jei paragausite, mirties valandą nebūsite toks beviltiškai neišprusęs.

Tai atrodo daugiau panašu į gyvenimą.

Niekam kitam to nepasakojau, tik jums vienam, nes man toks įspūdis, jog nevalia šitaip aiškinti tos vietos.

Savo Rojaus medžio pakraščius ketinu išmarginti susivijusiomis gyvatėmis; atrodys kaip vynuogienojų arba virvelių ornamentas, nes akis nupiešiu visiškai mažulytes, bet man tai bus gyvatės; nes jeigu nebūtų vienos kitos gyvatės, dingtų istorijos esmė. Kai kurios moterys, naudodamosi tuo piešiniu, kvadrate arba apskritime siuvinėja kelis medžius, keturis ar netgi daugiau, bet aš siuvinėju vieną didelį Medį baltame dugne. Pats Medis sudurstytas iš dviejų spalvų trikampių, tamsesnių lapams ir šviesesnių vaisiams. Lapus darau violetinius, o vaisius – raudonus. Dabar, atsiradus naujiems cheminiams dažams, galima parinkti daug sodrių spalvų, ir, man regis, labai gražiai atrodys.

Tačiau trys mano Medžio trikampiai bus skirtingi. Vienas bus baltas, iškirptas iš Meri Vitni apatinio sijono, kurį vis dar saugau; kitas bus gelsvas, nublukęs, iš kalėjime vilkėtų naktinių marškinių, kuriuos išvažiuodama išprašiau atminimui. Ir trečias bus iš blankaus rausvomis gėlytėmis marginto kartūno, iškirpto iš Nensi suknelės, kurią ji dėvėjo tą dieną, kai atvykau pas poną Kinerą, ir kuria aš vilkėjau, keltu sprukdama į Levistoną.

Visus tris išsiuvinėsiu raudonais kryžmais dygsniais, kad gerai pritaptų prie piešinio.

Taigi mes būsime drauge.

Autorės žodis

Nors ir pagrįstas tikrais faktais, *Greis (Alias Grace)* yra grožinės literatūros kūrinys. Pagrindinė veikėja Greis Marks *(Grace Marks)* devyniolikto amžiaus penktajame dešimtmetyje pagarsėjo Kanadoje tuo, jog šešiolikos metų buvo nuteista mirti už žmogžudystę.

Kineras *(Kinnear)* ir Montgomeri *(Montgomery)* buvo nužudyti 1843 metų liepos 23 dieną, ir tą žmogžudystę plačiai aprašė ne tik Kanados, bet ir Jungtinių Valstijų bei Didžiosios Britanijos spauda. Gardžiuotasi sensacingomis detalėmis: Greis Marks buvo be galo graži ir nepaprastai jauna; Kinero ūkvedė Nensi Montgomeri *(Nancy Montgomery)*, anksčiau pagimdžiusi nesantuokinį vaiką, buvo Tomo Kinero *(Thomas Kinnear)* meilužė ir, kaip paaiškėjo skrodimo metu, laukėsi kūdikio. Greis ir Džeimsas Makdermotas *(James McDermott)*, Kinero tarnas, drauge pabėgo į Jungtines Valstijas, ir spauda įtarė juos buvus meilužiais. Seksas, smurtas ir apgailėtinas žemesniųjų sluoksnių nepaklusnumas – visa tai pasirodė besąs puikus masalas to meto žurnalistams.

Teismas vyko lapkričio pradžioje. Nagrinėta tik Kinero nužudymo byla: kadangi abu kaltinamieji buvo nuteisti mirti, nutarta, kad nereikia pradėti Montgomeri nužudymo bylos. Lapkričio dvidešimt pirmą Makdermotas buvo pakartas, stebint milžiniškai žioplių miniai; tačiau dėl Greis nuomonės išsiskyrė nuo pat pradžių, ir, dedant pastangas jos advokatui Kenetui Makenziui *(Kenneth MacKenzie)*, taip pat grupei peticiją pasirašiusių gerbiamų džentelmenų, prašiusių atsižvelgti į jos jauną amžių, silpną lytį ir numanomą silpnaprotystę, mirties nuosprendis buvo pakeistas kalėjimu iki gy-

vos galvos; ir tūkstantis aštuoni šimtai keturiasdešimt trečiųjų metų lapkričio devynioliktą dieną ji pateko į Kingstono provincijos kalėjimą.

Iki pat šimtmečio pabaigos nesiliauta apie ją rašyti ir skaldyti visuomenės nuomonę. Žmonių nusistatymas atspindėjo dviprasmišką to meto pažiūrą į moters prigimtį: ar Greis šėtonė ir suvedžiotoja, nusikaltimo kurstytoja ir tikroji Nensi Montgomeri žudikė, ar ji netyčinė auka, Makdermoto įbauginta ir priversta tylėti, nes pati bijojo dėl savo gyvybės? Nieko gera nedavė ir tai, jog ji pati papasakojo tris skirtingas Montgomeri nužudymo versijas, o Džeimsas Makdermotas tik dvi.

Apie Greis Marks istoriją pirmąsyk sužinojau iš Susanos Mūdi (Susanna Moodie) knygos *Gyvenimas Degimuose* (1853). Mūdi jau buvo pagarsėjusi savo knyga *Roughing It in the Bush*, beviltišku pasakojimu apie pirmųjų kolonistų gyvenimą anuomet vadinamojoje Aukštutinėje Kanadoje, dabar tapusioje Ontarijo provincija. Jos tęsinyje, *Gyvenime Degimuose,* Mūdi buvo užsibrėžusi parodyti „Vakarų Kanados“ civilizuotąją pusę, tokią, kokia ji buvo tuomet, ir nešykštėdama liaupsių aprašė Kingstono provincijos kalėjimą ir Toronto pamišėlių namus. Ten vaikščiota kaip į zoologijos sodą, ir vienur, ir kitur Mūdi norėjo pamatyti pagrindinį programos numerį – Greis Marks.

Mūdi pateikta žmogžudystės versija nepasižymi originalumu. Greis ji vadina nusikaltimo iniciatore, skatinama meilės Tomui Kinerui ir pavydo Nensi, sukursčiusia Makdermotą pažadais apdovanoti intymiomis malonėmis. Makdermotas pavaizduotas kaip pametęs galvą dėl jos ir lengvai paveikiamas. Mūdi negali atsispirti pagundai nukrypti į melodramą, ir Nensi kūno sukapojimas į keturias dalis – tai ne gryna išmonė, bet grynas Harisonas Einsvortas. Dikenso *Oliverio Tvisto*, Mūdi mėgstamiausio kūrinio, įtaka aiškiai matoma iš pasakojimo apie krauju pasruvusias akis, pasak jos, dieną naktį persekiojančias Greis Marks.

Mūdi susitiko Greis kalėjime, o netrukus ją matė Toronto pamišėlių namuose, kur ji buvo laikoma neramių pamišėlių skyriuje.

Pačios Mūdi stebėjimai paprastai patikimi, ir jeigu ji aprašo Greis rėkiančią bei siautėjančią, nėra jokios abejonės, kad matė ją savo akimis. Tačiau, vos pasirodžius Mūdi knygai – kai tik pamišėlių namų vyriausiuoju gydytoju buvo paskirtas Džozefas Vorkmanas *(Joseph Workman)*, be galo humaniškas žmogus, – buvo nutarta, kad Greis pakankamai sveiko proto ir grąžintina į kalėjimą, o ten, kaip rodo įrašai, būta įtarimų, jog ji atvyko nėščia. Diagnozė buvo klaidinga, tačiau ką gi pamišėlių namuose būtų įmanoma tuo įkaltinti? Bendrų palatų nebuvo; vieninteliai vyrai, kurie galėjo lengviausiai susisiekti su ligonėmis, buvo gydytojai.

Per kitas dvi dešimtis metų kalėjimo bylose kartais paminimas Greis vardas. Be abejo, ji mokėjo rašyti ir skaityti, nes kalėjimo komendanto dienoraštyje sakoma, kad ji rašanti laiškus. Ji darė tokį didelį įspūdį daugeliui gerbiamų žmonių – tarp kita ko, ir dvasininkams, – jog tie be atilsio darbavosi jos labui ir pateikė gausybę peticijų, prašydami ją paleisti ir stengdamiesi gauti medicininių išvadų savo argumentams paremti. Du autoriai liudija ją ilgai tarnavus pas „poną viršininką“ – tikriausiai kalėjimo viršininką – ir pelnius visišką šeimininkų pasitikėjimą, nors apie tai neužsimenama kalėjimo bylose, visuotine nuomone, labai fragmentiškose. Šiaip ar taip, Šiaurės Amerikoje buvo paprotys samdyti kalinius dienos darbams.

Galiausiai tūkstantis aštuoni šimtai septyniasdešimt antrais metais Greis Marks suteikiama malonė. Archyvai byloja, kad, komendanto ir jo dukters lydima, ji išvyko į Niujorko valstiją apsigyventi „jai surastuose namuose“. Vėliau autoriai tvirtina, kad ji ten ištekėjusi, nors jokių įrodymų nėra; ir nuo tos datos ji dingsta be pėdsakų. Ar iš tikrųjų ji buvo Nensi Montgomeri nužudymo bendrininkė ir Džeimso Makdermoto meilužė? Tai lieka neaišku. Taip pat nežinia, ar ji kada nors buvo „pamišėlė“, ar tik dėjosi tokia, – kaip daugelis žmonių yra darę, – norėdama užsitikrinti geresnes gyvenimo sąlygas. Tikroji istorinės Greis Marks asmenybė tebėra mįslė.

Tomas Kineras *(Thomas Kinnear)*, atrodo, buvo kilęs iš Žemutinės Škotijos, Faifo grafystės, Kinlocho miestelio netoli Kuparo, ir buvo jauniausias dvaro paveldėtojo įbrolis. Keisčiausia, kad *Burke's Peerage* devynioliktojo amžiaus pabaigos leidime jis numarinamas maždaug tuo pat metu, kai atvyksta į Vakarų Kanadą. Kinero namai Ričmond Hile *(Richmond Hill)* stovėjo iki pat devynioliktojo amžiaus pabaigos ir buvo apsčiai lankomi. Simono Džordano apsilankymas aprašytas remiantis vieno iš daugelio svečių atsiliepimu. Tomo Kinero ir Nensi Montgomeri *(Nancy Montgomery)* kapai yra Ričmond Hilo presbiterionų kapinėse, nors antkapiuose nėra jokių vardų. Tūkstantis devyni šimtai aštuntais metais išleistame kūrinyje Viljamas Harisonas sako, jog statinių tvora buvo nuversta tuo metu, kai buvo nukeliamos medinės antkapių lentos. Lygiai taip dingo ir Nensi rožių krūmas.

Papildomos pastabos: aprašant gyvenimą kalėjime ir pamišėlių namuose, remtasi esama archyvų medžiaga. Daktaro Vorkmano laiške vartojama diduma jo paties žodžių. „Daktaras Benerlingas" išsako mintis, po mirties priskirtas daktarui Vorkmanui, bet, galimas daiktas, jam svetimas.

Parkinsonų namų planas didžia dalimi atitinka Dendern Kastlio *(Dundurn Castle)* sodybą Hamiltone, Ontarijo provincijoje. Loto gatve Toronte kitados buvo vadinama dalis *Queen* gatvės. Pramonės užuomazgos Lumisvile ir darbininkių padėtis audimo fabrikuose šiek tiek primena Lovelo (Masačūsetso valstija) praeitį. Meri Vitni *(Mary Whitney)* likimas panašus į daugelį kitų, atsekamų Ričmond Hile gyvenusio daktaro Langstaffo archyve. Greis Marks ir Džeimso Makdermoto portretai 20 puslapyje paimti iš jų išpažinčių, spausdintų Toronto laikraštyje *Star and Transcript.*

Šiaurės Amerikoje susižavėjimas spiritizmu prasidėjo devyniolikto amžiaus penktojo dešimtmečio pabaigoje Niujorko valstijos šiaurėje, išgirdus „kaukšėjimą" seserims Foks *(Fox)*, kilusioms iš Belvilo *(Belleville)* – ten tuomet gyveno Susana Mūdi, tapusi karšta spiritizmo šalininke. Iš pradžių veikiai primasinęs nemažai šarlatanų, judėjimas greitai paplito ir pasiekė viršūnę devyniolikto

amžiaus šeštojo dešimtmečio pabaigoje, ypač stipriai reikšdamasis Niujorko valstijos šiaurėje ir Belvilo–Kingstono rajone. Spiritizmas buvo beveik religinio pobūdžio veikla tuo metu, kai moterys naudojosi tam tikra galia – kad ir abejotina, nes jos pačios apsiimdavo būti nebent dvasios valios reiškėjos.

Kaip pripažintas mokslinis metodas, mesmerizmas žlugo šio amžiaus pradžioje, bet devyniolikto amžiaus penktajame dešimtmetyje juo plačiai vertėsi įvairaus plauko atrakcionų rengėjai. Jameso Braido, atsisakiusio „magnetinio fluido“ idėjos, atgaivintas „neurohipnotizmo“ vardu, mesmerizmas bandė atgauti prarastas pozicijas ir šeštajame dešimtmetyje pritraukė nemažai šalininkų tarp Europos gydytojų, nors kaip psichiatrijos metodas vis dėlto dar nebuvo taip plačiai pripažintas, kaip tai atsitiko paskutiniais amžiaus dešimtmečiais.

Spartus naujų proto ligų teorijų radimasis, taip pat klinikų ir privačių bei viešųjų prieglaudų steigimas – devynioliktojo amžiaus vidurio charakteringiausias bruožas. Tiek mokslininkai, tiek rašytojai itin domėjosi tokiais reiškiniais kaip atmintis, amnezija, somnambulizmas, „isterija“, transai, „nervų ligos“ ir sapnų prasmė. Domėjimasis sapnais medicinos požiūriu buvo toks paplitęs, jog netgi vienas kaimo gydytojas, lygiai kaip daktaras Jamesas Langstaffas, užsirašinėjo pacientų sapnus. „Asmenybės susiskaidymas“, arba *dédoublement*, aprašytas šio amžiaus pradžioje, buvo rimtai aptartas devyniolikto amžiaus penktajame dešimtmetyje, nors pasidarė nepaprastai populiarus per paskutinius tris amžiaus dešimtmečius. Daktaro Džordano samprotavimus aš stengiausi pagrįsti to meto idėjomis, kurios turėjo būti jam gerai žinomos.

Suprantama, aš savaip apdorojau istorinius įvykius (kaip tai darė nemažai apžvalgininkų, skelbusių, jog, taršydami tą bylą, jie rašo istoriją). Aš nepakeičiau nė vieno tikro fakto, nors rašytiniai pranešimai tokie prieštaringi, jog tik vienas kitas faktas gali pasirodyti neginčytinai „tikras“. Ar Greis melžė karvę, ar skynė svogūnų laiš-

kus, kai Nensi gavo kirviu per galvą? Kodėl Kinero lavonas buvo aprengtas Makdermoto marškiniais ir iš ko Makdermotas įsigijo minėtus marškinius – iš prekeivio ar iš kito kareivio, kai tarnavo kariuomenėje? Kaip krauju užlieta knyga ar žurnalas atsidūrė Nensi lovoje? Kuris iš gausybės Kenetų Makenzių buvo Greis advokatas? Kai man kildavo abejonių, stengdavausi pasirinkti pačią įtikimiausią galimybę, o kur įmanoma – suderinti visas galimybes. Tais atvejais, kai archyvuose pasitaikydavo nebent užuominų ir akivaizdžių spragų, leisdavau sau duoti valią vaizduotei.

Padėka

Ši knyga nebūtų pasirodžiusi, jei archyvų ir bibliotekų darbuotojai nebūtų man suteikę profesinės pagalbos ir suradę trūkstamų dokumentų, todėl labai norėčiau padėkoti visiems man talkinusiems archyvarams ir bibliotekininkams, ir ypač:

Dave'ui St. Onge'ui, konservatoriui ir archyvarui, Kanados muziejaus Pataisos įstaigų skyrius, Kingstonas, Ontarijo provincija; Mary Lloyd, bibliotekininkei, Krašto istorijos ir genealogijos skyrius, Ričmond Hillo biblioteka, Ontarijo provincija; Karen Bergsteinsson, archyvarei, Ontarijo provincijos valstybinis archyvas, Torontas; Heather J. Macmillan, archyvarei, vyriausybės archyvų skyrius, Kanados nacionalinis archyvas, Otava; Betty Jo Moore, archyvarei, Kanados psichiatrijos ir psichinių ligų gydymo istorijos archyvas, psichinių ligų centras, Queen gatvė, Torontas; Ann-Marie Langlois ir Gabrielle Earnshaw, archyvarėms, Aukštutinės Kanados teismų archyvas, Osgoode Hall, Torontas; Karen Teeple, vyresniajai archyvarei, ir Glendai Williams, sekretorei, Toronto miesto archyvas; Kenui Wilsonui, Unitų bažnyčios archyvas, Viktorijos universitetas, Torontas; ir Neilui Semple'ui, rengiančiam Kanados metodistų bažnyčios istoriją.

Taip pat norėčiau padėkoti Aileen Christianson iš Edinburgo universiteto, Škotija, ir Ali Lumsden, padėjusioms man atsekti Tomo Kinero kilmę.

Be dokumentų, gautų iš minėtųjų archyvų, aš naudojausi to meto laikraščiais, ypač: *Star and Transcript* (Torontas), *Chronicle and Gazette* (Kingstonas), *The Caledonian Mercury* (Edinburgas, Škotija), *The Times* (Londonas, Anglija),*British Colonist* (Torontas), *The Examiner* (Torontas), *Toronto Mirror* ir *The Rochester Democrat.*

Man labai pravertė kai kurios knygos, o labiausiai: Susanna Moodie, *Life in the Clearings* (1853, pakartotinis leidimas: Macmillan, 1959); ir *Letters of a Lifetime,* išleista Ballstadt, Hopkins, and Peterman, University of Toronto Press, 1985; IV skyrius, Anonymous, knygoje *History of Toronto and County of York, Ontario,* I tomas, Torontas: C. Blackett Robinson, 1885; *Beeton's Book of Household Management,* 1859–61, pakartotinis leidimas: Chancellor Press, 1994; Jacalyn Duffin, *Langstaff: A Nineteenth-Century Medical Life,* University of Toronto Press, 1993; Ruth McKendry, *Quilts and Other Bed Coverings in the Canadian Tradition,* Key Porter Books, 1979; Mary Conway,*300 Years of Canadian Quilts,* Griffin House, 1976; Marylin L. Walker, *Ontario's Heritage Quilts,* Stoddart, 1992; Osborne and Swainson, *Kingston: Building on the Past,* Butternut Press, 1988; K. B. Brett, *Women's Costume in Early Ontario,* Royal Ontario Museum/University of Toronto, 1966; *Essays in the History of Canadian Medicine,* edited by Mitchinson and McGinnis, McClelland & Stewart, 1988; Jeanne Minhinnick, *At Home in Upper Canada,* Clarke, Irwin, 1970; Marion Macrae and Anthony Adamson, *The Ancestral Roof,* Clarke, Irwin, 1963; *The City and the Asylum,* Museum of Mental Health Services, Toronto, 1993; Henri F. Ellenberger, *The Discovery of the Unconscious,* Harper Collins, 1970; Ian Hacking, *Rewriting the Soul,* Princeton University Press, 1995; Adam Crabtree, *From Mesmer to Freud: Magnetic Sleep and the Roots of Psychological Healing,* Yale University Press, 1993; ir Ruth Brandon, *The Passion for the Occult in the Nineteenth and Twentieth Centuries,* Knopf, 1983.

Žmogžudystės Kinero sodyboje tema buvo beletrizuota du kartus: Ronaldas Hambletonas išleido kūrinį antrašte *A Master Killing* (1978), kuriame svarbiausia įtariamųjų paieškos; ir Margaret

Atwood parašė televizijos pjesę *The Servant Girl* (1974, CBC, režisierius George Jonas), kuri rėmėsi išimtinai Mūdi versija ir šiuo metu negali būti laikoma galutiniu variantu.

Pagaliau norėčiau padėkoti savo svarbiausiajai talkininkei Ruthai Atwood ir Ericai Heron, perpiešusiai skiautinių antklodžių raštus; savo neįkainojamai padėjėjai Sarah Cooper; Ramsay Cookui, Eleanorai Cook ir Rosalie Abella, perskaičiusiems rankraštį ir davusiems man vertingų pasiūlymų; savo agentėms Phoebe Larmore ir Vivienne Schuster, savo leidėjams Ellen Seligman, Nan A. Talese ir Liz Calder; Mary Rusoff, Becky Shaw, Jeanette Kong, Taniai Charzewski ir Heather Sangster; Jay Macphersonui ir Jerome H. Buckley, padėjusiems deramai suprasti devynioliktojo amžiaus literatūrą; Michaelui Bradley, Alison Parker, Arthurui Gelgootui, Gene Goldbergui ir Bobui Clarkui; daktarui George Poulakakis, John ir Christiane O'Keeffe, Josephui Wetmore, Black Creek Pioneer Village ir Annex Books; ir Rose Tornato.

Leidyklos „Tyto alba“ serija
„Garsiausios XX a. pabaigos knygos“

- ✓ Peter Høeg „Panelės Smilos sniego jausmas“
- ✓ Jostein Gaarder „Sofijos pasaulis“
- ✓ Kerstin Ekman „Įvykiai prie vandenų“
- ✓ Umberto Eco „Fuko švytuoklė“
- ✓ Michael Ondaatje „Anglas ligonis“
- ✓ Einar Már Guðmundsson „Visatos angelai“
- ✓ Robert Schneider „Miego brolis“
- ✓ Andréï Makine „Prancūziškas testamentas“
- ✓ Peter Høeg „Moteris ir beždžionė“
- ✓ Milan Kundera „Nemirtingumas“
- ✓ Nino Ricci „Šventųjų gyvenimai“
- ✓ Thomas Brussig „Herojai kaip ir mes“
- ✓ Andrzej Zaniewski „Žiurkinas“
- ✓ Gabriel García Márquez „Apie meilę ir kitus demonus“
- ✓ Michael Larsen „Netikrumas“
- ✓ Alessandro Baricco „Šilkas“
- ✓ Viktor Pelevin „Čiapajevas ir Pustota“
- ✓ Irvine Welsh „Traukinių žymėjimas“ (Trainspotting)
- ✓ Ute Ehrhardt „Geroms mergaitėms dangus, blogoms – viskas“

- ✓ Susanna Tamaro „Eik kur liepia širdis“
- ✓ Umberto Eco „Vakarykštės dienos sala“
- ✓ E. Annie Proulx „Akordeono nusikaltimai“
- ✓ Elfriede Jelinek „Geidulys“
- ✓ Zyranna Zateli „Grįžtantys su vilkų šviesa“
- ✓ Svava Jakobsdóttir „Gunlodos saga“
- ✓ Agneta Pleijel „Žiema Stokholme“
- ✓ Lydie Salvayre „Šmėklų draugija“
- ✓ Ute Ehrhardt „Kaip tapti bloga mergaite“
- ✓ Carl-Johan Vallgren „Lošėjo Rubašovo dokumentai“
- ✓ Michael Larsen „Gyvatė Sidnėjuje“
- ✓ Alina Fernández „Alina“
- ✓ Margaret Atwood „Greis“
- Ingrid Noll „Šaltas vakaro dvelksmas“
- Eva Wlodarek „Neliksiu nepastebėta“
- Catherine Clément „Teo kelionė“
- Connie Palmen „Dėsniai“
- Robert Schneider „Oreivė“
- Nikolaus Piper „Feliksas finansininkas“

Margaret, Atwood

At58 Greis : romanas / Margaret Atwood ; iš anglų k. vertė Valdas V. Petrauskas. – Vilnius : Tyto alba, 1999. – 536 p. (Garsiausios XX a. pab. knygos)

ISBN 9986-16-119-3

Kanadietės M. Atwood (g. 1939) romaną „Greis“ kritikai lygina su J. Austin, Ch. Dickenso didžiaisiais romanais. Iki pat kūrinio pabaigos nenukrenta paslapties skraistė, gaubianti Greis, šešiolikmetę tarnaitę, nuteistą kalėti iki gyvos galvos už žmogžudystę. Kas ji – pamišėlė, amnezija serganti ligonė, žudikė ar auka?

UDK 820(71)-3

Margaret ATWOOD

GREIS

Romanas

Iš anglų kalbos vertė *Valdas V. Petrauskas*

Redaktorė *Nijolė Petrauskienė*

Viršelio dailininkas *Sigitas Šniras*

SL 1686. 1999 02 24. 21,84 leidyb. apsk. l. Užsakymas 131
Išleido „Tyto alba“, J. Jasinskio 10, 2600 Vilnius
Spausdino AB „Standartų spaustuvė“, S. Dariaus ir S. Girėno 39, 2038 Vilnius
Viršelį spaudė VĮ „Solidarity“, Savanorių pr. 174, 2663 Vilnius

17,-

Ir tuomet priešais matau Nensi, suklupusią ant kelių, ant veido užkritusiais plaukais ir krauju srūvančia kakta. Ant jos kaklo melsvais juodgrūdžių žiedais išmarginta balta kartūninė skarelė, mano skarelė. Ji kelia galvą, tiesia į mane rankas, melsdama malonės; jos ausyse matau auksinius auskariukus, kurių jai kitados pavydėjau, bet daugiau jų nebepavydžiu, Nensi gali juos pasilaikyti, nes dabar visai kas kita, dabar aš pulsiu jai į pagalbą, pakelsiu ją nuo žemės ir sijono kraštu nušluostysiu kraują, nuplėšiu juostą nuo apatinio sijono ir bus taip, lyg ir nieko nebūtų atsitikę.

Toronto centre gyvena ir dirba Margaret Atwood (g. 1939). Dvidešimt šešerius metus jos literatūrinį kelią seka gyvenimo draugas, irgi rašytojas, Graeme Gibsonas, kartais apsilanko duktė Jess, atskubėjusi iš Monrealio, kur McGillo universitete studijuoja kalbas.
„Ji simbolis tos Kanados, kuri nesileidžia mulkinama, kuri kalba tiesiai šviesiai“, – sako rašytojas Johnas Saulas.Labiausiai ji iškilo kaip literatė. Įsteigė Kanados rašytojų sąjungą, Kanados PEN centrą, avangardinę leidyklą *House of Anansi Press*. „Ji mane paskatino peržengti visus tabu, – sako Johnas Saulas. – Aš dažnai klausiu jos nuomonės, prašau patarimo, kaip ir daugelis rašytojų“.
„Trisdešimt keturios prozos, poezijos, eseistikos knygos, bet užsispyrimas nemažėja, – sako jos asistentė Sarah Cooper, kurios kabinetas įrengtas rašytojos namuose. – Ji žiauriai dirba. O kai sakau, kad žiauriai, vadinasi, be perstojo!“
Oksfordo enciklopedijoje rašoma, jog M. Atwood – antra labiausiai skaitoma autorė Anglijos universituose. Vertindami „Greis“, Londono kritikai rašytojos kūrinį gretina su J. Austin, Ch. Dickenso didžiaisiais romanais. Atwood mielai prisipažįsta tęsianti jų literatūros tradiciją, bet „Greis“, savaime suprantama, visiškai šiuolaikinis romanas.

TYTO ALBA

ISBN 9986-16-119-3